VÝKLAD KNIH PÍSMA SVATÉHO STARÉHO ZÁKONA.
ODDĚLENÍ II. SVAZEK 2.

VÝKLAD
POSVÁTNÝCH ŽALMŮ

OBSAHUJÍCÍ

PŘEKLAD Z LATINSKÉ VULGATY I Z PŮVODNÍHO ZNĚNÍ A ÚPLNÝ VÝKLAD ŽALTÁŘE.

PŘIDÁN VÝKLAD BIBLICKÝCH CHVALOZPĚVŮ BREVIÁŘE.

NAPSAL

Dr. JAROSLAV V. SEDLÁČEK.

Dic et fac.

DÍL II.

Ž. 72–150 A BIBL. CHVALOZPĚVY.

ČÍS. XLII. PODÍL ZA ROK 1901.

V PRAZE.

TISKEM KNÍŽ. ARCIB. KNIHTISKÁRNY. — NÁKLADEM DĚDICTVÍ SV. PROKOPA.

1901.

DÍL II.

Ž. 72—150.

—

PŘÍDAVEK:

Výklad biblických chvalozpěvů breviáře.

Kniha III.

(72—89).

—

72. žalm. (H. 73.)

Štěstí bezbožných jest klamné.

Třetí kniha počíná žalmem, jenž obsahuje rozjímání o osudu dobrých a zlých. Proč bývají bezbožní šťastni a a proč jest spravedlivým trpěti? Žalmista se touto otázkou zabýval a byl by málem poklesl; byl by o Boží dobrotě pochyboval (2, 3). Vidí, jak se bezbožný těší blahobytu, jak se při tom pyšní a jak se dopouští nepravostí (4—9). Mnohé to klame a dotazují se, je-li snad bázeň Boží marnou? I žalmista byl na chvíli v pochybnostech (10—15). Poznal svůj klam a shledal, že štěstí bezbožných jest jen krátké (16—20). Bůh pečuje stále o spravedlivé, jest s nimi (21—28). Každý z toho poznává Boží dobrotu. Tento výsledek rozjímání uveden na začátku žalmu (v. 1).

Obsahem podobá se tento žalm žalmu 36.; i zde vítězí důvěra v Boha, avšak na základě dlouhé zkušenosti. V ž. 72. vítězí nad pochybnostmi duše. Úplné odpovědi na hořejší otázku nám žalm nepodává; nečiní žádné zmínky o odplatě na onom světě. Odpověď, kterou podává, může upokojiti každého spravedlivého, když se nalézá v útrapách neb v něštěstí.

Žalm jest *poučný*. Nadpisem připsán Asafovi: *Asafův žalm;* snad náležel ku sbírce písní dle Asafa pojmenovaných. (Viz v úvodě XX a při ž. 49 v. 1). Tak jest nadepsáno jedenáct prvých písní této třetí knihy (72—82).

Žalm 72. líčí dojmy a podává myšlenky žalmisty, jednotlivce. Avšak hned v 1. verši jmenuje celý národ, jmenuje Israele, k němuž jest Hospodin tak dobrotivým. Tím přizpůsoben žalm liturgickému účeli, učiněn písní všech spravedlivých, celého Israele. Bezbožní nepřátelé počínají si tak, jak jest ve v. [6-11] líčeno, v každé době; dle těchto všeobecných známek nelze určiti, že by žalmista mínil israelské odpadlíky z babylonské neb ze syrské doby. Dle v. [17] snad by stál v době, kdy byl 72. žalm psán, jerusalemský chrám; jest to ale tuze pochybno.

Dle Zennera jest tu sborová píseň; patero slok o 6, 6—5—5, 5 verších.

L. 1. Asafův žalm.

Jak dobrotivý jest, Israeli, Bůh,
Těm, kteří jsou přímého srdce!

H. 1. Žalm od Asâfa.
Ano, Bůh jest dobrotivý k Isrā'ēli,
K těm, kdož jsou čistého srdce.

1. Žalmista přemítal o osudu bezbožných a spravedlivých na zemi a poznal, že jest Bůh přec jen dobrotivým; na chvíli o tom pochyboval. Tato věta jest výsledek onoho přemítání: *Ano,* zajisté, *Bůh jest dobrotivý!* (hebr.). Spravedliví nebudou bezbožným záviděti toho pozemského štěstí, nebudou si naříkati ve svých souženích, když budou pamětlivi, že jest při nich dobrotivý Bůh! *Jest dobrotivý k Israeli* (hebr.; v lat. snad vokativ: o Israeli! v LXX τῷ Ἰσραηλ jako v hebr.); žalmista jmenuje svůj národ, protože jest mu nejbližším a protože tomuto lidu Bůh zvláště podivuhodným způsobem svou dobrotu stále projevoval. Bůh jest dobrotivým ku všem; jeho dobrota, projevy té dobroty řídí se však dle chování lidí, proto omezuje žalmista prvou všeobecnou větu slovy: *Těm, kteří jsou přímého* (hebr.: čistého) *srdce* (23[4-6]). Dle slov evangelia (sv. Mat. 5[8]) jest dáno těmto poznávati Boha: »Blahoslavení čistého srdce, neboť oni Boha viděti budou«.

1. V latinském ukazuje postavení slov, že jest »Israel« ve vokativu; Theodotion: τοῦ Ἰσραήλ Bůh Israele. Někteří míní, že jest לישראל liturgickým přídavkem.

אַךְ znamená: *jen,* toliko! toliko dobrým, nikdy není jiným, vždy, stále jest dobrým! Spíše ale ve smyslu: zajisté, *ano* jako אָבֵן (Jer.: attamen); v LXX a v lat. přeloženo zvoláním: *jak* אַךְ.

2. Mé nohy však by byly málem klopýtly,
Málem by byly sklouzly mé kroky;
3. Neboť jsem se rozhorlil nad bezbožnými,
Vida pokoj hříšníků.

2. Avšak já — málem by byly poklesly mé nohy,
Málem by byly sklouzly mé kroky.
3. Neboť rozhorlil jsem se nad pošetilými,
Když jsem viděl blahobyt bezbožných.

2. *Mé nohy však by byly málem klopýtly,* poklesly; znamení veliké slabosti. Totéž i v druhém obraze: *Málem by byly sklouzly* (Vulg. effusi sunt: roztekly, rozlily se) *mé kroky,* byl bych padl, klesl. Žalmista byl v živém pokušení, které by jej bylo málem připravilo o důvěru ve spravedlnost Boží; tak by byl poklesl. Pokušení přišlo naň, když pozoroval (dle v. [3]) blahobyt bezbožných.

3. Žalmista byl ve svém nitru *rozhorlen* (též: žárlil jsem) *nad bezbožnými*; mínil zajisté, že nezasluhují oni blahobytu a pokoje, který by měl býti spíše údělem spravedlivých (36[1]).

2. Q rê נָטָיוּ, klonily se, kolísaly se (nohy); k'thîbh by bylo lze čísti נָטוּי (neb נְטוּי) part. trpného rodu qal: byl jsem (schází הָיִיתִי) klesajícím, klátícím se pokud se týče mých nohou. (רַגְלַי). Perf. jest však obvyklejším při בְּמִכְשׁ. K'thîbh שְׁפָכָה j. ž. by mohlo státi před podmětem množ. č. (37[31]); q'rê שֶׁפְכִי se hodí k prvému נָטָיוּ.

3. הוֹלֵל viz 5[6] *pošetilec* (vysvětlováno též: hlučivý, chlubný).

4. Neboť neohlížejí se na svou smrt,
A není trvání v jejich ranách.
5. Nejsou v lopotě lidí,
A nejsou mrskáni jako (jiní) lidé.

4. Vždyť není útrap při jejich smrti
(Áram: Nestrachují se dne smrti;
jinak: Neboť jsou prosti útrap.)
(Zdravé) a tučné (jest) jejich tělo (aram.: srdce).

5. V lopotě lidské se nelopotí,
A nejsou sužováni jako (ostatní) lidé.

4. Bezbožní těší se na světě blahobytu a pokoji. V čem tento jejich blahobyt záleží, vyličují tyto verše.

Spravedlivý nemůže se oddati úplně radostem tohoto života, poněvadž jest mu pamatovati na smrt; bezbožní na smrt nemyslí: *Neboť neohlížejí se na svou smrt.* Když je snad stihne nějaká rána a nehoda, netrvává dlouho: *A není trvání v jejich ranách.* Tak lze vykládati latinské znění a tento výklad shoduje se i s veršem 5.

Dle hebr. praví žalmista, že *není útrap* (svazu) *při jejich smrti* (tak LXX: ἐν τῷ θανάτῳ αὐτῶν; tak Job. 21¹³-²³); po jiném rozdělení slova l'mōthâm vykládají (Moerlius 1737 a novější) lāmô, tâm: *Neboť jsou prosti útrap* (v době svého žití. Zdravé *a tučné* (jest) *jejich tělo;* tento překlad není bezpečný. I tělesně kypí bezbožný, těší se síle a zdraví.

5. Jiní lidé trpí mnohým souzením, lopotou a prací a námahou; u bezbožných se zdá, že jsou toho všeho ušetřeni a ochráněni. *Oni se nenalézají v lidské lopotě,* nejsou souzením trápeni, *mrskáni* (non flagellabuntur bičováni) *jako* (jiní) *lidé.* Neštěstí, trampoty, soužení se jich netkne.

4. Tento verš byl přerůzně vykládán. *Non est respectus morti eorum;* hořejší výklad odporučen překladem Sym. sv. Jer.: quod non recogitaverint de morte sua οὐκ ἐνεθυμοῦντο περὶ θανάτου αὐτῶν neboť *nepomýšlejí na svou smrt,* podobně v aram.: »Nestrachují se a nejsou znepokojeni pro den smrti«. Divno by zůstalo, proč by pěvec počínal své líčení smrtí, proto se novější rozdělení: לְמוֹתָם není *jim* útrap; *zdravé* atd. — lépe zamlouvá; hodí se dobře i k ostatním veršům.

Jiné výklady jsou: Bůh jim dává dlouhý život, nedbá jejich smrti. V LXX: οὐκ ἔστιν ἀνάπαυσις a dle toho římský žaltář: Non est declinatio morti eorum *nemají odporu proti smrti* (ta jest u nich lehkou), aneb: *nemohou uniknouti smrti,* není vyhnutí před smrtí (pro ně). Hebr. לְמוֹתָם vykládáno ve významu עַד *není útrap do jejich smrti* jim (doplniti by bylo dlužno לָהֶם); též: nic jich netrápí do jejich smrti, jsou až do své smrti šťastni.

Firmamentum; k tomu dlužno ještě přibrati zápor prvé věty: non est firmamentum (στερέωμα pevnost, trvání):

není trvání v jejich ráně μάστιξ (πληγή) neštěstí. Kladný výklad: *Mají pevnost* (pevný útulek) *ve své ráně,* když by byli v neštěstí — není nikterak dosvědčen. Sym. a sv. Jer. překládali hebr. אֵיתָנָם (a pevné jsou) *jejich předsíně* (אוּלָם vestibulum); arab. âl by ukazovalo význam hebr. אוֹל tělo. V aram. jest: *jejich srdce;* jinak אוֹל *síla.*

5. אֲנוֹשׁ *smrtelník,* θνητός. אֵינְבְּמוֹ správně: אֵינָבְמוֹ (59¹¹). Flagellari o Božích trestech často. Job 21⁹: »Jejich domy jsou v bezpečí a v pokoji a není na nich Boží metly«.

6. Proto je jímá pýcha;
Jsou oděni svou nepravostí a bezbožností.
7. Jako z tučnosti vychází jejich nepravost;
Odcházejí za žádostí srdce.
8. Obmýšlejí neřest a mluví ji,
Nepravost hlásají s vysoka.
9. Staví svá ústa proti nebi,
A jejich jazyk obchází po zemi.

6. Protož jest jejich ozdobou hrdla — pýcha,
Zahaluje je jako nějaké roucho — násilí.
7. Vystupují z tuku jejich oči,
(LXX, Sym.: Z tuku vychází jejich nespravedlnost.)
Překypují smyšlenky srdce.
8. Vysmívají se a mluví zlomyslně,
(LXX. Syr.) Nátisk hlásají s vysoka.
9. Staví svá ústa proti nebi,
A jejich jazyk chodí si po zemi.

6. Bezbožní pozorují, že nejsou stíháni neštěstím a nehodami a tím se zvedá jejich pýcha a hříšnost. *Proto je jímá* (drží) *pýcha;* v hebr. jest to obrazně řečeno: *Protož jest jejich ozdobou hrdla — pýcha.* Hrdlo, krk jest nosičem pýchy: Pýcha kryje, zdobí jejich krk, jest jejich hrdlem.

Jsou oděni svou nepravostí a bezbožností; dle hebr.: Na hrdle jest jim ozdobou pýcha, *oděvem,* skvostným, slavným rouchem, které je *zahaluje, jest jim násilí* a násilnictví. Jinak též: »Jejich násilí zahaluje se ve skvostné roucho«.

7. Nadutost bezbožných se jeví v jejich vystupování a jednání. *Jako z tučnosti vychází jejich nepravost,* ona vyrůstá jakoby z tučné půdy bujně a hojně. Hebr. znění

vykazuje, jak *vystupují z tučného,* tlustého *obličeje* bezbožných *jejich oči;* lat. překlad se shoduje s LXX, se syr. a s arab. zněním a podává asi původní znění.

Odcházejí za žádostí srdce, odevzdávají se svým choutkám, zlým žádostem. Dle hebr. podobně řečeno: *Překypují smyšlenky srdce* jejich, jeví se v neřestných skutcích, v násilnostech a ve zločinech, které pášou.

8. Ve svém blahobytu jsou bezbožníci plni nepravosti; jejich mysl se zabývá neřestí, jejich řeči obsahují nepravost: *Obmýšlejí neřest a mluví ji.* Dle hebr. poukazuje k tomu, jak se bezbožní ve svém hrdém sebevědomí jiným (zbožným) *vysmívají, a mluví zlomyslně.* Bez ostychu, *s vysoka,* nadutě *hlásají nepravost* (nátisk), jako kdyby stáli nad všemi lidmi.

9. Mluví rouhavě proti Bohu, mluví zlomyslně a křivě proti lidem. *Staví svá ústa proti nebi* t. j. rouháním se Bohu; tak ukazuje již verš [11]. Znepokojují lidi svým jazykem: *A jejich jazyk obchází po zemi;* podobně představuje Job 1[7] zlého ducha, jak *obcházel* po zemi.

6. עֲנָק (od podst. jména עֲנָק ozdoba hrdla, náhrdelník, Soud. 8[26] Pís. 4[9]) *ozdobou hrdla opatřiti* (aeth. ʿanaqa podobně); LXX nesprávně *διὰ τοῦτο ἐκράτησεν αὐτούς ovládla je* (nadutost), sv. Jer. הֻיְנְקָתְמוֹ *kojí je* (nutriti sunt ad superbiam). שִׁית toliko v Přísl. 7[10]; jest přístavkem ku חָמָס. Dle LXX *ἀσέβειαν αὐτῶν* dlužno spojiti חמס s לָמוֹ *jejich násilí;* spíše však lze לָמוֹ překládati předmětně ku slovesu: zahaluje *je.*

7. עֵינֵמוֹ (עינימו) *jejich oči;* dvojné č. při jednotném č. slovesa יצא, jež předchází. Tak překládají Aq. Sym. aram. a sv. Jer. Dle LXX a dle syr. dlužno opraviti v עֲוֹנָמוֹ *ἀδικία αὐτῶν: Z tuku* (ze zatvrzelého srdce 17[10]) חֶלְבָּם (jejich t.) *vychází jejich nespravedlnost,* hřích.

Jiný výklad: »Vyšly z tuku jejich očí עברות výbuchy (zlosti) — smyšlenky srdce«, předpokládá jiné spojení.

8. מוק v aram. časté, v syr. majjeq, LXX *διεφθάρησαν.* עשק dle LXX a dle syr. i lat. (proti massor.) dlužno spojiti s druhou částí verše. ממרום s výše — LXX *εἰς τὸ ὕψος* do výše — což jest nejasné.

9. שִׁית s předl. בְּ; zde vedlejší tvar שתת (šattû). LXX, aram.: *proti nebi (do* nebe, by bylo slabší). Lagarde מִתְהַלֵּךְ na m. יִתְהַלֵּךְ.

10. Proto obrací se sem můj lid,
A plní dnové u nich se nalézají.
11. A říkají: Jak (to) ví Bůh,
A je-li (vůbec) vědomosti u Nejvyššího?
12. Ejhle, to jsou hříšníci,
A mají ve světě hojnost (všeho); nabývají bohatství.

10. Proto obrací se jeho lid sem,
A vody hojnost hltají při nich.
11. A říkají: Jak (o tom) ví Bůh,
A je-li vědomost u Svrchovaného?
12. Hle, to jsou bezbožníci,
A věčně v pokoji rozmnožují moc!

10. Bezbožní žijí a chovají se hříšně; když však nejsou stíháni žádným trestem, a těší se blahobytu, počínají se tím klamati i spravedliví a následovali by jejich zlého příkladu. *Proto obrací se sem,* k bezbožným, na jejich stranu, dává se jimi svésti, *můj lid,* lid žalmisty, k němuž i žalmista náleží, tedy lid Boha vzývající, Boží lid (v hebr.: *Jeho lid,* lid bezbožníkův, totiž Israelité).

A plní, šťastní (vším opatření — aneb četní, mnozí) *dnové u nich se nalézají*; odpadlíci řídí se dle oněch bezbožných, a zdá se, že se mohou též těšiti šťastným dnům, že požívají — aspoň na čas - blahobytu. V hebrejském jest znění poněkud nejasné. Nejspíše lze je vyložiti v tomto smyslu: Onen (svedený lid) pije (*hltá)* plným douškem *z hojnosti vody* nového škodlivého učení, neb požívá plnou měrou těch zdánlivých, klamných radostí.

11. Svedený lid počíná mluviti tak jako jeho svůdcové mluvili (Job 15[13]). Hledí svou hříšnost ospravedlniti slovy v. [11] a [12]. *Oni říkají: Jak* o tom *ví* neb může věděti *Bůh?* Ten nestará se o žití lidí — proto mohou bezbožní bez starosti a beze strachu žíti. Pochybnost neb nevěra stupňována druhou otázkou: *A je-li* vůbec *vědomosti u Svrchovaného?* (10[5.11. 13] h.)

12. Kdyby Bůh věděl o lidech, kdyby se o ně staral, nemohl by strpěti, aby hříšníci a bezbožní vším oplývali a rostli! *A hle! to jsou hříšníci,* ti, kteří byli ve

v. [8-9] líčeni, *a ti mají ve světě* (hebr. *na vždy*, stále) *hojnost, nabývají bohatství*; dle hebr.: *stále v pokoji*, bez starosti *rozmnožují moc* (bohatství, statky), jsou šťastni.

Hengstenberg a j. míní, že v. 12 počíná zase rozjímání básníka či žalmisty, a že těmi slovy uzavírá líčení života bezbožných.

10. Q'rê יָשׁוּב *obrací se*, jest dosvědčeno LXX, sv. Jer., syr. i aram. překladem; bylo různě vykládáno. *Obrací se sem* (hic ve smyslu huc) *jeho lid* a pronáší následující pochybnosti (Hoberg); počíná si naříkati, kdežto se bezbožní těší hojným dnům, hojnosti a dlouhému žití — aneb sám ten lid zbožný má dny plné bídy (dies pleni = miseriae totiž). Souvislost tento výklad nikterak neodporučuje.

K'thîbh יָשִׁיב *vrací* — vykládáno buď: *Vrací*, vede Bůh *svůj lid sem* — neb: vede bezbožník svůj lid sem; vazba a souvislost jsou proti tomu.

Lagarde navrhl opravu v יַשְׂבִּיעֵמוֹ לֶחֶם: Proto *je sytí chléb* (a vodu v hojnosti hltají); protože by byli tak bezbožní, dostalo by se jim chleba — není nikterak na snadě. Wellh. יִשְׂבְּעוּ מְלֵחֶם *nasycují se chlebem*. Jinak též: »Proto (řekl Jahve יי) שׁוּב: *vrať se, lide můj* (ὁ λαός μου LXX), *sem, a kdo* וּמֵי *naplňuje* יְמַלֵּא *má přikázání*« מִצְוֹתַי — předpokládá mnoho změn.

πλήρης plenus, úplný, *naplněný*, vším obdařený, šťastný (den); dies pleni též o dlouhém žití. Pití vody obrazem poslouchání, přijímání učení (Is. 12[3]) jako Jan 4[7-14] 7[38-39]. מֵי מָלֵא *vody plnosti* (středního rodu) jest neobvyklé.

11. דֵּעָה (od ידע) znalost o bezbožnosti zlých a o neštěstí spravedlivých. Si est — otázka významem: *Není žádné* . . .

12. שַׁלְוָ pokojný, *bezstarostný* — přístavek ku podmětu רשׁעים ve slovese הִשְׂגּוּ (שׂגה). עולם in saeculum εἰς τὸν αἰῶνα, i ve starých žaltářích abundantes in saeculum — *mají hojnost*, která by jim *na věky* stačila!

13. A řekl jsem:
Tedy jsem nadarmo spravedlivým zachovával své srdce,
A umýval mezi nevinnými své ruce,
14. A byl jsem mrskán po celý čas,
A mé kárání (bývalo již) z rána!
13. Ano — nadarmo jsem čistým zachovával své srdce,
A umýval si své ruce v nevinnosti,

14. A jsem sužován po celý den,
A každého rána (nastává) má kázeň.

13. Spravedliví pozorují štěstí bezbožných a byli by tím snadno svedeni aby nepečovali více o svou spravedlnost.

Žalmista mluví jménem těch spravedlivých. *A řekl jsem*, totiž v duchu, sám u sebe, pomyslil jsem si; v hebr. toho není, ač se sem velmi dobře hodí.

Tedy jsem nadarmo zachovával spravedlivým (ve spravedlnosti) *své srdce*: když se na světě bezbožným štěstí dostává, když — jak se zdá — Buh se o jednání lidí nestará, ano bezbožným spíše přeje — není žádné příčiny, jest bezúčelným, že jsem se staral, abych měl srdce čisté a spravedlivé. Kdo si chce zachovati čisté srdce, musí se o to snažiti i proti své žádostivosti; jest mu přemáhati a potlačovati přirozenost, jež jest ku zlému nakloněna; jest to zajisté namáhavějším než podle libosti jednati a žádostivosti hověti.

Umýval (jsem) *mezi nevinnými své ruce*: metaforou (25[6]) vyjadřuje, že byl nevinným, uchovával se v nevinnosti.

14. Nadarmo *jsem byl mrskán po celý čas* stále; protože jsem chtěl zůstati spravedlivým, bylo mi stále trpěti, zakoušeti neštěstí. *A má kárání*, kázeň, kterouž jsem zakoušel a trpěl, nastávala *každého rána*. I to by bylo bývalo bez užitku.

13. *Καὶ εἶπα* jest v LXX. אַךְ jako ve v.[1] ἄρα. רִיק ματαίως; רֵיקָם. Důsledek z líčení od v.[4-12], který činí žalmista (Přísl. 20[9]).

14. I zde dlužno doplniti sine causa z v. [13].

In matutinis dle hebr. לַבְּקָרִים (bývá bez členu 101[8]) v roztřídovacím významu: *každého rána*; LXX: εἰς τὰς πρωίας *až k ránům*, že by kázeň (trest) trvávala do rána.

V těchto verších není více řeč svedených Israelitů z v. [11. 12].

15. Kdybych byl řekl: »Budu tak mluviti«;
Hle, lid tvých synů bych (tím) zradil.
16. Přemítal jsem, abych to poznal;
Namáháním jest (to) přede mnou,

17. Až když jsem vešel do svatyň Božích,
A pochopil jejich poslední věci.

15. [Kdybych] řekl: »Chci tak vypravovati«,
Hle! pokolení tvých synů jsem (tím) byl nevěrným.
16. A chci přemítati, abych to poznal;
Lopota jest to v mých očích;
17. Až vejdu do svatyň Boha,
Chci pozorovati jejich konec.

15. Žalmista zůstává Bohu věrným, věří v Božskou spravedlnost. Ku výroku ve v. [13. 14] obsaženém by mohl býti sveden, kdo nepozoruje blíže ono zdánlivé štěstí bezbožných, kdo nezná, jaké budou jejich poslední věci. Kdyby se tak vyjádřil vážně a mínil opravdu, že byla jeho spravedlnost nadarmo, tím by již zradil svou víru, tím by se odtrhl od vyvolených Božích. Toto uznává slovy: *Kdybych byl řekl*: *Budu tak mluviti* (jako ve v. [13. 14]) — *hle, lid tvých synů* (*pokolení* tvých synů, hebr.) *bych* tím *zradil*. Oslovuje Boha.

Kdybychom v hebr. podmínečnou částici (kdyby) vynechali (dle Baethgena, Zennera), byl by smysl též zcela jasný. Já jsem jednou již pochyboval, chtěl jsem svou pochybnost i rozhlašovati: tím *jsem se stal pokolení Božímu nevěrným*. Přemítáním dospěl jsem ale ještě v čas k lepšímu poznání (v. [16]). Žalmista uznal svou chybu a tím jest veden k tomu, aby pátral po tom, zda jsou bezbožní skutečně šťastni a zda též šťastně skončí.

16. Žalmista *přemítal* o té hádance, která jeho mysl tak zaujala, a chtěl ji míti rozluštěnu; *abych to poznal*, praví. Viděl, že jest mu to obtížným: Namáháním (lopotou *jest* to) *přede mnou*.

Dle hebr. se zdá, že žalmista udává, kterak si hleděl rozluštiti tu nesnáz. Sám k sobě pravil: *Chci přemítati* atd.; dle lat. udává, kdy a jak ku poznání přišel. Ani hebr. znění neodkládá rozluštění do budoucnosti, jak verš 1. a závěrečná slova od v. [21] dosvědčují.

17. Žalmistův důmysl nestačil k rozřešení oné otázky; nepoznal, proč jest tak šťastným život bezbožných, *až te-*

prve, když vešel do Božích svatyň, když vnikl do tajemností Božské prozřetelnosti, Božího řízení, tu poznal, jaké jsou *konce*, poslední věci těchto bezbožných, a nepochyboval více o Boží dobrotě, nereptal více. *Svatyně Boží* znamená zde nejspíše svaté, tajemné záměry Boží, řízení prozřetelnosti Boží; Boží úřady jsou sice člověku skryty, jsou před ním tajemny, ale pozorováním a zkušeností, ještě více zkoumáním a zpytováním dějin Božského zjevení a zvláštním zjevením Božím vniká zbožná mysl do laskavých a spravedlivých úřad svého Zachovatele.

Někteří vykládají *sanctuaria* o chrámu, o rozličných místnostech Boží svatyně, v níž se dostalo žalmistovi zjevení a poučení, po němž tak toužil.

Žalmista seznal *poslední věci* bezbožných novissima τὰ ἔσχατα konečný osud jejich a viděl, jakou cenu má jejich dočasné štěstí.

15. Podmínečnou větu: Si dicebam lze vykládati spíše subjunktivem: *Kdybych byl řekl;* závětí pak: *byl bych lid tvých synů zradil* εἰ ἔλεγον — (ἄν) ἠσυνθέτησα. בגד býti nevěrným (s ב, odpadnouti od מן; zde akk.) ἀσυντεθεῖν (svazek zrušiti, přetrhnouti). כְּמוֹ znamená *jak*, jest však přeloženo v LXX správněji οὕτω: Aq. Theod. τοιαῦτα tedy כָּמוֹהָ *tak chci mluviti*, vypravovati — totiž jako odpadlíci v. [11-14].

Zenner vynechává dle Wellh. prvé אם, poněvadž jest ve verši zbytečným a poněvadž mohlo povstati ze zkratky slova אמרתי (אמ), která by byla bývala na konci řádku někým připsána. Wellh. klade ještě zájmeno הֵנָּה před הֵנָּה (כְּמוֹ הֵנָּה הֵנָּה).

Jinak vykládán voluntativ אספרה: »*Chci hlásati to* (jak se bezbožným dobře daří) — hle, tak bych se zpronevěřil rodu tvých synů«.

16. וַאֲחַשְׁבָה jest impf. pi. s ה voluntativním neb parag.: *A chci přemítati* (ὑπολαμβάνειν), abych to poznal. Tak si umínil žalmista, tak již též učinil.

Dle jiných překladů LXX, syr., aram., Aq., sv. Jer. καὶ ὑπέλαβον by stálo imperf. souslednosti וְאֶחְשְׁבָה (v někt. rukop.): *A přemítal jsem;* dle Sym. a Th. podmínečně: εἰ ἐλογιζόμην *Když* (kdykoliv) *jsem přemítal*, bylo mně to lopotou. K·thîbh הִיא by se vztahovalo k témuž, jako fem. זֹאת, q·rê הוּא k עָמָל.

17. עַד־אָבוֹא přeloženo v LXX a j. *ἕως εἰσέλθω* budoucím časem; jak nahoře připomenuto, jest vhodnějším, vykládati אבוא o minulosti, což po עַד býti může (jako Jos. 10[13] 2 Chron. 29[34]).

מִקְדְּשֵׁי *ἁγιαστήριον svatyně*, může znamenati v množ. č. rozličná nádvoří a místa chrámu israel.: tam v chrámovém tichu dostalo se žalmistovi vysvětlení zjevením Božím neb jinak. Poslední věci, konec bezbožných vylíčen v dalších verších.

18. V pravdě, pro lsti kladeš jim (osidla);
Svrhuješ je, když se pozvedávají.
19. Tak upadají ve spuštění! Z nenadání zanikají,
Hynou pro svou nepravost.
20. Jako sen těch, kteří se probudili, Pane,
Ve svém městě v nivec obracíš jejich obraz.

18. V pravdě, stavíš je na kluzká místa,
Padati je necháváš v ssutiny.
19. Jak stali se spuštěním v okamžení,
Přestali. skonali hrůzami!
20. Jako sen po probuzení,
Pane, zavrhneš v procitnutí jejich obraz.
(LXX přeloženo: *ἐν τῇ πόλει σου*).

18. Hospodin ponechává bezbožným dočasného blahobytu, avšak tento blahobyt jest jim osidlem, oni dosahují povýšení, ale po tom budou hluboce svrženi. Jejich štěstí jest jako *kluzká cesta*, na které velmi snadno padnou (dle hebr.). Lat. znění udává i příčinu toho: *Pro lsti*, kterých bezbožní užívají, *klade*, připravuje jim Bůh tresty, *zla* (v některých žaltářích doplněno: *mala*). Nejsou tedy ve svém štěstí nikterak bezpečni. Z nejvyššího postavení, *když se* pozvedávají, *vrhá je* Hospodin (*v ssutiny*; dle hebr.).

19. Do záhuby upadávají náhle, z nenadání, v okamžení. *Zanikají a hynou úplně* (pro svou nepravost« (svou nepravostí; dle lat.); dle hebr. hrůzou neb hrůzami hynou a končí.

20. Jak rychle hynou, to znázorněno obrazem: *Jako sen těch, kteří se probudili*, tedy *po probuzení* (hebr.), tak oni, či spíše jen *jejich obraz* jsou *v nivec obráceni* (lat.), zavrženi (hebr.), jakmile přestává Hospodin snášeti a trpěti

jejich nepravosti, jakmile *procitne* k soudu. Byť by byl obraz bezbožných sebe skvělejší, bude zavržen, jejich sláva zmizí jako sen — byla toliko snem.

18. Verumtamen — zde jako ve v. [1] אַךְ v pravdě, zajisté. תַּשִּׁית má LXX předmětem *κακά* (zlé), v hebr. jest דָּמִי předmětem, jako bývá v aram. častěji předl. ל (תַּשִּׁיתֵם). Lagarde navrhoval רַגְלָמוֹ jejich nohy.

מַשּׁוּאוֹת (74[3]) od נשׁה, נשׁא *klamati* — byla by »klamná místa«; dle Sym. *εἰς ἀφανισμούς ku zhoubě*, by bylo znamenati לְמַשּׁוּאוֹת *spustošení* (Sof. 1[15] Job 30[3] 38[27]). Allevari (*ἐπαρθῆναι* LXX) zvedati, *zdvihati se* (v pýše).

19. Subito בְּרֶגַע jako בָּר v okamžení (facti sunt). *Upadli do spuštění* in desolationem — jsou spuštěním!

20. אדני Wellh. vynechává. Dle LXX Sym. Syr. bylo by מֵקִיץ neb הַמֵּקִיץ *probudivšího se;* מֵהָקִיץ by byl váz. inf. hif. od קיץ a předložka מִן s časovým významem: *po.* בָּעִיר přeložili LXX syr. sv. Jer.: *V městě* tvém (*ἐν τῇ πόλει σου* — jež se sem nikterak nehodí, neboť žalm jest v celku osobní písní. Dle aram. by bylo překládati בְּהָעִיר *při procitnutí*, v. inf. hif. od עוּר.

Jinak přeloženo: »Zanikají jako sen toho, jenž se probudil; Pán zničí jejich obraz«.

21. Když se rozpalovalo mé srdce
A převracela má ledví;
22. A já byl v nivec obrácen a nepoznával jsem;
23. Jako dobytče jsem se stal před tebou.
A já jsem stále s tebou!
24. Držíš mou pravou ruku;
A po své vůli mne povedeš
A se slávou mne přijmeš.
25. Což pak mám (jiného) na nebi?
A kromě tebe čeho si žádám na zemi?
26. Zhynulo mé tělo a mé srdce,
Bůh mého srdce a můj úděl jest Bůh na věčnost.
27. Neboť hle, kteří se od tebe vzdalují, zahynou;
Zahubíš všechny, kteří smilníce (odpadají) od tebe.
28. Mým štěstím ale jest přilnouti k Bohu,
Klásti v Hospodina Boha svou důvěru;
Abych mohl hlásati veškeru tvou chválu
V branách Sionské dcery.

21. Když se roztrpčovalo mé srdce,
A když jsem cítil řezy ve svých ledvích,
22. Tu jsem byl já nesmylný a bez rozumu,
Jako dobytek byl jsem před tebou.
23. **A** já stále jsem u tebe,
Držíš mne za mou pravou ruku;
24. Po své úradě mne povedeš,
A potom mne přijmeš ve slávu.
25. Koho (jiného) mám v nebesích?
A kromě tebe nežádám ničeho na zemi.
26. Zašlo mé tělo a mé srdce —
Skála mého srdce a můj díl Bůh jest věčně.
27. Neboť hle, kteří se vzdalují od tebe, zahynou;
Zahubíš všechny, kdož smilně od tebe (odpadává).
28. Ale já — blízkost Boha jest mým štěstím,
Položil jsem v Pána, Jahve, své útočiště,
Abych vypravoval všechna tvá díla.

21. Žalmista poznal, že není štěstí bezbožných pravým štěstím, a že jest Bůh i v tomto řízení osudu lidí spravedlivým a moudrým. A nyní uznává, že v pošetilosti pochyboval o spravedlnosti Boží a že byl zpozdilým. když by byl chtěl bezbožným jejich štěstí záviděti a reptati proti Bohu. Zavrhuje tím své minulé pochybnosti.

Když se rozpalovalo (hebr. roztrpčovalo) *mé srdce,* když jsem se horšil, protože jsem viděl bezbožného šťastným (v. [2]· a d.); *když se převracela* (commutati sunt) *má ledví* (hebr. když jsem cítil řezy, rány jako říznutím způsobené *v ledvích svých*). Byl tehdy mocně hněvem, snad i závistí pohnut, rozčilen.

22. Tato věta by byla závětím verše [21]. Když jsem byl tak roztrpčen — tu *byl jsem v nivec obrácen*; toto jest následující větou blíže vysvětleno. Duševně utrpěl, byl jako bez rozumu: *nepoznával jsem*, byl jsem nevědomý (hebr. *nesmyslný*, stupidus *a bez rozumu,* bez vědění *οὐκ ἔγνων*).

23. *A jako dobytče stal jsem se* (byl jsem) *před tebou,* podobným jsem byl v onom nerozvážném rozhořčení nerozumnému zvířeti (ut jumentum, v hebr. emfaticky množ. č. bᵉhēmôth jako dobytek). V hebr. jest tato věta správně čítána k v. 22.

A já jsem stále s tebou! Spravedlivý požívá pravého štěstí, neboť jest ve stálém spojení s Bohem. Toto spojení s Bohem jest mu najmě v utrpení a v soužení velikým štěstím, poněvadž ho Bůh sílí, těší, jemu pomáhá. Když porovná toto své štěstí se štěstím bezbožných, vidí, že nemůže bezbožným záviděti, a že ho jejich zdánlivé štěstí nemůže znepokojiti. Není ani na nebi, ani na zemi ničeho, po čem by mohl člověk více toužiti, čeho by si mohl více žádati, než-li Bůh! Když jest s ním spojen, pak jest jeho úděl nejlepší a trvalý. Tím rozřešena ona otázka, která přivedla žalmistu ku pochybování o dobrém Božím řízení lidských osudů.

Slovy: *A já jsem stále s tebou!* počíná nová sloka (v hebr. počíná jimi verš [23]). Staví své štěstí proti štěstí bezbožných: *A já* proti bezbožnému. Neměl dle v. 22. rozumu, nebyl sobě svého štěstí vědom — *a přec jest stále s Bohem* (u Boha), dokud totiž zůstává spravedlivým.

24. Ukazuje, jak jest s Bohem spojen a jak jest Bůh s ním. *Bůh drží jeho pravici,* vede ho, poněvadž by mohl s pravé cesty sejíti, podporuje ho, poněvadž jest sláb. Bohu se může spravedlivý úplně svěřiti, a odevzdává se proto žalmista zcela Božímu vedení: *A po své vůli mne povedeš;* hebr. *po své radě,* podle svých vnuknutí neb i rad a návodů mne povedeš — a zajisté to bude dobré vedení. Tak veden dojde spravedlivý slavného přijetí v nebesích; dle hebr.: *A potom mne přijmeš ve slávu,* do slávy na onom světě. Tak očekává, tak se těší spravedlivý.

25. Spravedlivému jest Bůh celým a úplným štěstím; to jemu postačí. Není na světě ničeho většího, čeho by si mohl více přáti: Co v nebi mám? (jiného než tebe? *a te* hebraismus s porovnávací předložkou min náleží k oběma větám — v hebr. toliko k větě druhé). *A kromě tebe čeho si žádám na zemi?* Tato otázka žádá záporné odpovědi: Ničeho si nežádám a nemohu žádati kromě tebe! jak hebr. znění též vyjadřuje.

26. *Zhynulo mé tělo a mé srdce* (má síla, zmužilost); dí žalmista podmínečně: i když hyne mé tělo, schází a

zahyne nemocí, utrpením a smrtí — *Bůh* zůstane spravedlivému stále, *věčně*. Spravedlivý tedy nezhyne úplně, toliko jeho tělo zajde, jeho srdce však má Boha pevnou *skalou* (dle hebr.), ochranou, *a údělem na vždy*. Bezbožným jsou pozemské statky údělem, spravedlivému pak Bůh sám.

27. S kým Bůh zůstává stále (v. [26]), ten jest šťasten. Bůh však nezůstává s těmi, *kteří se od něho vzdalují; ti zahynou, Bůh je zahubí*, neboť oni odpadají *od něho*, klaní se jiným Bohům. Modlářství a odpad od pravého Boha Jahve bývá častěji označováno jako smilnění a cizoložství (Os. 1 a 2), poněvadž bývá pravé spojení Israele s Bohem představováno jako manželský svazek (Is. 1[21] Jer. 2[32] 3[1] 8[20] Ez. 16[24] a j.).

28. Bezbožní se vzdalují od Boha (v. [27]), štěstím spravedlivých jest *přilnouti k Bohu* (býti jemu *na blízku* — u něho, dle hebr.); to jest též podmínkou a základem pravého štěstí. Žalmista *položil v Boha svou důvěru* (své útočiště — hebr. a *bude moci* zajisté *hlásati veškeru Boží chválu*; za díla Boží prozřetelnosti, za prokázaná dobrodiní bude hlásati Boží chválu již tím, když ta *díla* Boží *bude vypravovati* (dle hebr.).

V branách Sionské dcery (není v hebr. znění) přidáno dle 9[15]; tam, kde se nejvíce lidí scházívalo, v branách Jerusaléma chce vypravovati o tom, kterak jemu Bůh prokazoval dobrodiní, aby se ta chvála B. co nejvíce rozhlásila a rozšířila.

21. Inflammari *rozpáliti se* (bolem, soužením, i hněvem); הכין *hořký*, ostrý (LXX ἐξεκαύθη). השתנן od שנן ostřiti; hithpo. zvratně neb: cítiti poranění (řezem); כליותי by byl akk. významem: *na čem* poranění cítí (LXX podmětem: οἱ νεφροί).

22. בַּעַר stultus, brutus. ידע stává častěji prostě ve významu »sapere« (82[5] Is. 44[9] 45[20] a j.). בהמות dle aram.: jako zvířata, *zvířatům podoben* (množ. č.); Wellh. navrhuje בהמה (jedn. č.); vykládají též: »Jako behemôth (*hroch* Job 40[15] obraz tuposti) byl jsem před tebou«.

23. Et ego ואני v protivě: *a já* přec.

24. ואחר כבוד תקחני přeloženo dle sv. Jer.: *A potom* (příslovečně) *se slávou*, ve slávě (akk. s příslovečným významem μετὰ δόξης LXX), do slávy (akk. směru). Sym.: »Sláva mne přijala«; »slavně jsi mne přijal« (Hoberg), »ty mne přijímáš za ctí«, t. j. že mohu dojíti cti (Ewald, Hengstenberg podobně); Wellh. navrhuje אחריך בְּיָד a táhneš mne *za sebou za ruku* (na m. בידי) — změna tato není překlady odporučena a dává verši slabý význam; Zenner: »Po své vůli povedeš mne za sebou — za ruku mne vezmeš«.

26. Tím vyjádřena jaksi víra v nesmrtelnost duševního života, duše člověka. Zenner míní, že po v. [24] následoval [29]b pak [27] a [28].

27. Fornicari זנה má zde za sebou předložku מן i v lat. *abs te* od tebe (constructio praegnans) smilniti, klaněti se jiným bohům a vzdalovati se tím od Boha.

28. קִרְבָה přiblížení, *blízkost* (jméno činnosti). שִׁתִּי jest zde milrā. מלאכותיך (כל־אך). *tvá díla;* u sv. Jer. praedicationes tuas dle ἐπαγγελίας σου. LXX τὰς αἰνέσεις se sem dostalo snad jako ἐν ταῖς πύλαις τῆς θυγατρὸς Σιὼν z 9[15].

Modlíme se tento žalm v ranních hodinkách *Zeleného čtvrtku*. Tehdy radili se protivníci Spasitele proti němu, zdálo se, že se jim jejich úrady a záměry šťastně daří, že vítězí; mnohý věrný mohl tím býti sveden a odpadnouti od víry v Messiáše. Kristus Pán se v úzkosti v zahradě modlil; nepochyboval o spravedlnosti Boží, věděl, že jest vítězství nepřátel jen kratičké a zdánlivé, že on sám zůstává s Bohem a že bude ve slávě a do slávy přijat.

Žalm nás může potěšiti, že nepřátelé církve vítězství nikdy nedosáhnou, že spravedlivý ve spojení s Bohem zůstává vždy šťastným. K Bohu přilnouti jest naší povinností i naším štěstím. V týdenních hodinkách jest určen ve *čtvrtek*.

73. žalm. (H. 74.)

Nářek a prosba při spustošení chrámu.

Žalmista volá o smilování Boží (1—2), ukazuje, kterak si počíná nepřítel ve svatyni. S křikem tam vniká, vztyčuje svá znamení; jako, když porážejí lesní stromy, tak sráží dvéře a ozdoby chrámu (3—6). Ohněm zapaluje

stavení, ničí chrám i bohoslužbu (7—9). Jak dlouho to potrvá? táže se žalmista (10). Bůh pomáhal otcům zázračně, vedl je mořem, chránil je; On jest stvořitelem a pánem světa (11—17), proto ho prosí žalmista, aby zachránil lid a vytrhl zubožených a pokořeného. Nechť nezapomíná hluku nepřátel (18—23).

Píseň obsahuje nářek, líčení toho, jak nepřátelé spustošili chrám; obsahuje úpěnlivou prosbu za pomoc a za pomstu neb trest na nepřátelích. Pěvec líčí s rozechvěným srdcem, v největší bolesti vyráží své úpěnlivé prosby k Bohu. Tak dlužno se obraceti v utrpení k Pomocníku, k Bohu. V tom jest žalm *poučnou* písní (intellectus, maskîl; o tom viz v úvodě XXIV a při ž. 31[1]). Maskîl vykládáno též *cvičná píseň*, na níž by se byl pěvecký chrámový sbor cvičil; tento výklad není ničím potvrzen

Žalm nese jméno *Asafa*, jako ž. 72. (viz úvod XX). Jest otázka, ku které asi době spustošení jerusalemského chrámu se líčení 73. ž. vztahuje? Jerusalém a chrám byly oloupeny egyptským králem Šešakhem po r. 975 (3. Kr. 14[25] 2 Par. 12[2-9]), Araby a Filištíny v době Jorama (r. 895—887), israelským Joasem (841—827; 4. Kr. 14[13] a 2 Par. 25 [23-24]), spustošen a zbořen Babylonskými (r. 586), syrským Antiochem (Epifanem v roce 168) oloupen a poskvrněn.

Veliký počet novějších vykladatelů, z e starých již Theodor z Mopsv., snad i aramejský překladatel (mluví ve v. [22] o »pošetilém králi« — *ἐπιμανής* na m. *ἐπιφανής*) domnívali se, že líčí žalmista znesvěcení chrámu, jehož se dopustil Antioch Epifanes v době mezi 168 a 165 př. Kr. Porovnáme-li však líčení tohoto žalmu s vypsáním o spustošení chrámu za Antiocha a se spustošením za Nabuchodonosora, poznáme ihned, že se naše píseň shoduje spíše s událostmi *babylonské* doby než s oněmi doby makkabejské.

Výpis 4. Kr. 24 a 25 (srovn. s 2 Par. 36 a Jer. 52) jest krátký, jednotlivé údaje tohoto žalmu ho vhodně doplňují. V Babylonské době byl chrám zničen, bohoslužba přestala:

chrám byl jako »věčné zříceniny« (v. [3]), byl nepřítelem »zapálen«, »k zemi zhanoben«, jak v. [7] dí. To nestalo se v Makkabejské době; tehdy chrám obstál, toliko brány byly spáleny (1 Mak. 1. 4 a 2 Mak. 8). Některé v žalmu udané okolnosti provázely zajisté každé oloupení a zhanobení chrámu; udály se jak v babylonské, tak i v syrské době. Byl-li žaltář ukončen v Esdrášově době (viz o tom v úvodě XXXIV), nemůže býti tento žalm položen do doby o tři sta let později.

Byl tedy psán v době babylonského vystěhování. Podobného obsahu jest i žalm 78. (Podobnost i u Is. 64 [2-12]).

Dle Zennera jsou v ž. 73. sloky o 5, 5—6—3 a 3 verších; Parisot shledává zde osmero slok, každou o šesti větách (3 verše) osmislabičného rytmu.

L. 1. Poučná píseň Asafa.
Proč (nás), Bože, zavrhuješ na vždy?
(Proč) hněvá se tvá prchlivost na ovce tvé pastvy?
2. Rozpomeň se na svou obec,
Která jest tvým majetkem od počátku.
Vykoupil jsi prut (kmen) svého dědictví;
Hora Sionu — na níž jsi přebýval.
3. Pozdvihni své ruce proti jejich zpupnostem bez konce.
Jak veliké zloby dopustil se nepřítel ve svatyni!
H. 1. Maskîl od Asafa.
Proč jsi (nás), Bože, zavrhl na vždy?
(Proč) rozpaluje se tvůj hněv na stádo tvé pastvy?
2. Rozpomeň se na své shromáždění,
Jež jsi majetkem získal ode dávna,
Vykoupil jsi, (aby byl) kmenem tvého dědictví;
— Na horu Zijjôn, na níž jsi se usídlil.
3. Povznes své kroky ku věčným zříceninám,
Vše zkazil nepřítel ve svatyni.

1. Žalmista vyjadřuje prosbu, aby Bůh nezavrhoval svůj lid na vždy, aby se naň rozpomenul: jest to lid, který Bohu náleží, jejž si Bůh vykoupil — a ten lid byl nyní vydán zpupnostem nepřátel, jest nešťastný, potřebuje pomoci!

Proč (nás), *Bože, zavrhuješ* (zavrhl jsi) *na vždy* (věčně)? Jest v té otázce vyslovena obava, že by mohli býti na vždy, věčně zavrženi *hněvem* (spravedlivým hněvem) Božím. Tazatel má však přec naději, že nezůstanou stále v nemilosti, vždyť jsou »*ovce Boží pastvy*«; metaforicky tak jmenuje Israelity, jimž Bůh jest zvláštním pastýřem (78[13] 94[7] 99[3]; též srovn. 76[21] 77[52]). *Na vždy* viz 9[7].

2. *Rozpomeň se na svou obec* (na své shromáždění): Zdálo se, že Bůh na svůj lid a na svou svatyni zapomněl, proto prosí žalmista, aby zase na ně vzpomenul (jako dí jinde: aby vzhlédl). Israel jest Božím shromážděním, Boží *obcí* (lidem), poněvadž si je Bůh *ode dávna* svým *majetkem* (dědictvím) učinil a *získal;* ustanovil, aby byli jeho majetkem, již v oné úmluvě, kterou uzavřel s praotcem Abrahamem. Oni náležejí Bohu ještě proto, že si je vykoupil, když je vysvobodil z egyptské poroby: *Vykoupil jsi prut* (virgam, totiž) *kmen svého dědictví*, svůj dědičný, vlastní kmen.

Rozpomeň se, dí dále, *na horu Sion, na které jsi se usídlil;* i proto nezavrhneš nás na vždy, když jsi si mezi námi své sídlo vyvolil. Dle latinského by se zdálo, že krátce dí: *Na hoře Sionu ty sídlíš!* jsi obyvatelem Sionu, tedy i ochráncem svého lidu.

3. Aby Hospodin ve prospěch lidu zakročil, vyzývá jej žalmista, aby šel sám ku věčným zříceninám, ku zbořené svatyni, shlédl, jak řádil nepřítel ve svatyni (tak dle hebr.). V latinském jest jakási odchylka: *Pozdvihni své ruce*, svou moc, svou trestající spravedlnost, *proti jejich zpupnostem*, proti zpupnostem nepřátel (lidu). *Jak veliké zloby* (quanta malignatus) *dopustil se nepřítel ve svatyni!* volá žalmista; dle hebr. dí: *Vše ve svatyni zkazil* — a líčí tu zkázu v následujících verších.

1. זנח 43[2] (Os. 8[5] nepřechodně).

2. שֵׁבֶט znamená i *prut*, hůl (žezlo) i *kmen*, lid, rod stojící pod žezlem jednoho pohlavára. Haereditas na m. přídavného jména: tvůj vlastní, tobě náležející kmen. Mons Sion jest v hebr. závislé na זכר; זֶה na místě neb ve významu vztažného אשר. V lat. jest mons Sion v prostém nom. (casus pendens) postaveno na začátku věty a v zájmeně in quo opakováno (in eo): »to dědictví jest hora Sion, na níž ty sídlíš« LXX.

3. Latinské: *Zdvihni ruce* jest dle řeckého *τὰς χεῖράς σου* — v hebr. *kroky*. מַשּׂאוֹת jako v ž. 73[18] LXX četli מַשָּׂאוֹת *ἐπὶ τὰς ὑπερηφανίας αὐτῶν* od נשׂא zvedati — proto superbiae (in finem určuje slovo superbiae: přílišné skutky zpupnosti). *Věčné* ssutiny (zříceniny) t. j. dlouho v ssutinách ležící, jakoby na vždy zřícené.

4. A vychloubali se (hlomozně) ti, kteří tebe nenávidí,
Uprostřed tvé slavnosti.
Postavili svá znamení, aby byla znameními
5. — A neměli rozumu — jako u východu na hoře.
Jako ve vysokém lese
6. Sekyrami rozbili jeho dvéře napořád;
Sekyrou a násečí shodili je.
7. Zapálili ohněm tvou svatyni;
K zemi zhanobili stánek tvého jména.
8. Říkají ve svém srdci, jejich příbuzenstvo veškero:
Zastavíme veškeré svátky Boží v zemi.

4. Tvoji protivníci hulákali uprostřed tvého shromaždiště,
Postavili svá znamení jako znamení.
5. Poznává se jako ten, který zdvihá do výše
V hustém lese sekyry.
6. A nyní její řezby vesměs
Sekyrou a kladivy roztloukají.
7. Zapálili ohněm tvou svatyni,
K zemi zhanobili příbytek tvého jména.
8. Říkají ve svém srdci: Jejich čeleď veskrz!
(Syr. Zničme je!)
Spálili všechna Boží shromaždiště v zemi.

4. Jak vážili si zbožní Israelité Boží svatyně, jak ji střežili, aby nebyla nikým poskvrněna! A nyní tam řádil nepřítel způsobem nejhorším a nejohavnějším!

A vychloubali se — projevovali hlukem a hlomozem, že se radují svému vítězství — dle hebr. zřetelněji: *Tvoji protivníci hulákali uprostřed tvého shromaždiště*; tak jest totiž zván chrám (i svatostánek), poněvadž tam přicházel lid k svému Bohu, tam se se svým Bohem scházíval. Nepřá-

telé tedy vrazili do svatyně a hulákali tam; tím přerušili a překazili ovšem řádnou bohoslužbu, což naznačuje latinský překlad: *Uprostřed tvé slavnosti* (se vychloubali). *Postavili svá znamení,* svá vojenská znamení, polní znamení; jako *znamení* vítězná postavili je do svatyně, čímž zbožné Israelity nesmírně pohoršili. Jak Egypťané (na obraze v el-Amarna z doby 18. dynastie), tak Assyrové a zajisté i Babylonští, měli taková vojenská, polní znamení, jež nosívali na tyčích. U Assyrů by to byl býval, jak lze souditi z vyobrazení v Ninive objevených, menší, snad kovový, kruh na tyči; v kruhu jest obraz krále s lukem (jako na darejku) aneb jsou tam dva lvové.

5. *A nepoznali* — et non cognoverunt — (v hebr. *poznává se* neb poznalo se neb poznal se): zde jest znění hebr. velmi nejisté a výklad překlady, jež se od sebe různí, tuze znesnadněn.

V lat. znění by mohl býti tento smysl: Postavili (nepřátelé) svá znamení — *a nepoznávali*, nevěděli co činí, neměli rozumu (vložená věta) — *jako u východu* (chrámového, tedy u brány; tak Sym., sv. Jar.) na vrcholi, *nahoře* (neb: tak i na vrcholi chrámu).

Hebr. znění dí asi: *On* (nepřítel) *se poznal,* ukázal se jako muž, *který zdvihá sekyry v hustém lese*; latinský překlad spojuje tato poslední slova s veršem 6. Přirovnáním líčí, jak rozbíjeli nepřátelé chrám a jeho jednotlivé části; počínali si tam jako při kácení dřev v hustém lese. Verše tyto (5. a 6.) nevykazují pravidelného složení, podaný překlad nevyplývá lehce a přirozeně z hebr. vyrazů.

6. Jako ve vysokém lese (z v. 5) *sekyrami rozbíjeli jeho* (chrámové) *dvéře napořád* (in idipsum jako 4⁹ ὁμοῦ πάσας všechny vesměs). Že míní dvéře chrámu, poznáváme z hebrejského znění; v lat. praví druhá věta: *Sekyrou a násečí* (ascia) *shodili je* (eam — by bylo lze vztahovati k silvam: jako shazují les; řecké αὐτήν by mohlo ukazovati ku ἔξοδον tedy: shodili bránu, januam neb portam).

Hebr. praví: *A nyní* (slůvko nejspíše chybně psané) *její* (svatyně) *řezby vesměs sekyrou a kladivy roztloukají.*

Naznačil by tím řezby, jimiž byly pokryty chrámové stěny (3 Kr. 6¹⁵). Dle 2. Par. 3⁵-⁷ byly tyto pokrývky stěn ještě pobity zlatem; udání to jiným místem sv. Písma stvrzeno není. Aby se nepřátelé těch ozdob snáze zmocnili, aby je bez obtíže mohli odnášeti, rozbíjeli je.

7. *Zapálili ohněm tvou svatyni*: za Babylonských byl tak zničen celý chrám, jak 4. Kr. 25⁹ (Nabuzardan zapálil i chrám, i domy města), 2 Par. 36¹⁹ Jer. 52¹³ dosvědčují. Za Antiocha Epifana zapáleny toliko dvéře (1 Mak. 4³⁸). *K zemi zhanobili stánek tvého jména* (tvůj slavný stánek); tím, že tak v něm řádili, znesvětili, zhanobili dům Boží; když ho zbořili, zhanobili ho *k zemi*, učinili z něho zbořeniště. I to se událo v babylonské době. Stánek Boží neb chrám byl Bohu, jeho jménu zasvěcen, proto: stánek, příbytek *tvého jména.*

8. Nepřátelé chtějí zničiti celý lid Boží (dle hebr.): *Jejich čeleď veskrz zničme*! chtějí odstraniti všechny svátky a *slavnosti* Boží. Dle hebr.: *Spálili všechna Boží shromaždiště* (mō‘ dům jako ve verši 4.) *v zemi* — nikoli synagogy, ale spíše jednotlivé části chrámu aneb výšiny a jiná *posvátná místa* Israele tehdejší doby.

4. מוֹעֵד (יעד) *shromaždiště* (locus conveniendi, kde se Bůh Jahve s Israelem stýkal), řím.: in medio atrio tuo. Poněvadž znamená מוֹעֵד i ἑορτή, svátek, slavnost, proto je překládá LXX i Vulg. v tomto významu. LXX a více hebr. rukopisů vykazují množ č. מוֹעֲדֶיךָ. אוֹתוֹת *znamení*, válečná neb vojenská — nikoli náboženská znamení, jako by byly různé obřady, oběti, kadidlo a p. Druhé אוֹתוֹת jest akk., který značí, že je postavili jako znamení vítězství (trofeje).

Parisot (Revue biblique 1895 str. 575) přidává k tomuto verši ještě יָדַע (3. j. m. impf. nif.), jež jest ve v.⁵ tak nejasným; navrhuje výklad: postavili znamení, jako znamení, *aby je bylo viděti* (znáti). Tím by byl verš prodloužen a nebylo by snadno správným shledati יודע při množ. č. אותות. Jiní navrhují na m. prvého אותותם (jejich, svá znamení), אותם (akk. zájmena), jež by se neslo ku מועדיך: »Učinili tvé svátky (neb shromaždiště) znameními«. Tento výklad nevyhovuje.

5. יודע by byla v lat. *et non cognoverunt* vložená vedlejší věta (ve své pošetilosti). Když tuto část verše spojíme, jako LXX Aq. a syr. (lat.) s předcházejícím veršem,

zůstane druhá část 5b beze všeho spojení. Baethgen navrhuje na m. יודע sloveso יָרַע zle řádí, *zuří* — a odvolává se na aram. יצלִיף (bíti, percutere); Bachm. čte יִבָּדֵד *odsekává se vchod* מָבוֹא *chrámu* לְ(הֵיכָל), *jako když zdivíhá* כְּמַעֲלֵה atd. Introitus *vchod* LXX ἡ ἔξοδος (východ, brána) četli i B Aq. Syr. (בַּמָּבוֹא in introitu).

Sv. Jer: jsou ona znamení *patrná u vchodu* (nad vchodem, nad bránou); ὑπεράνω náleží k tomu: *nahoře na bráně* (super summum).

6. וְעַתָּה q rē וְעַתָּה *a nyní*; Wellh. sem klade jednoduchou akk. částici וְאֵת; Baethgenovi se zdá dle LXX a dle syr. (ἐξέκοψαν) pravděpodobnějším תְּדַעַת *odsekána* jest (jeho řezba napořád). פִּתּוּחֶיהָ, přípona by se mohla vztahovati k myšlenému הֵיכָל, neb by byla ve smyslu středního rodu a nesla by se k מוֹעֲדֶךָ verše 4. LXX Sym., Syr. a lat. vykládají slovo פִּתּוּחֶיהָ *její brány* (dvéře). Společný kmen פתח znamená *otevříti* (dlátem dřevo — řezby). בִּילַפּוֹת kladiva; kolbâ syr. znamená »sekyru«.

7. לָאָרֶץ חִלְּלוּ t. j. »zhanobili a k zemi povalili« εἰς τὴν γῆν praegnantní vazba.

8. יָנָה (i hif.) *potlačovati*, trápiti; 1. mn. impf. qal s příponou by zněla נִינֶנּוּ (na m. נִינָם). Řecký překl. Sym., sv. Jer. a aram. překládají נינם podstatným jménem נִין *potomstvo* (jejich), συγγένεια soudružstvo cognatio příbuzenstvo — k tomu by bylo v hebr. dlužno doplniti sloveso: *Znič me* יחד *úplně*, veskrz. Quiescere faciamus (καταπαύειν) významem *odstraniti*; to hodí se do úst oněch nepřátel. Hebr. שרפו není však pokračováním jejich slov neb úmyslů, ale líčí dále: zapálili מוֹעֲדֵי *místa shromáždění Boha*; Aq. Sym. mají συναγωγάς. Synagogy byly však zvány בָּתֵּי־הַכְּנֶסֶת nikoliv מוֹעֲדִים a rozšířili se v zemi asi teprve v Ezdrášově době.

9. Znamení svých nevidíme,
   Není již žádného proroka,
   A nás již nezná.
10. Až dokavád, Bože, bude se nepřítel rouhati?
    Bude protivník dráždíti tvé jméno bez přestání?
11. Proč odtahuješ svou ruku
    A svou pravici od středu svého lůna ustavičně?

9. Svých znamení nevidíme,
   Není více proroka,
   A není s námi, kdo by věděl, dokud?

10. Dokavádž bude, Bože, protivník se rouhati?
    Má snad nepřítel tvé jméno tupiti věčně?
11. Proč odvracíš svou ruku a svou pravici?
    Z nitra svého lůna zahubiž!

9. I Israelité měli svá vojenská znamení, znamení svých sborů; tato snad bývala v chrámových prostorách umístěna, že si nyní žalmista naříká: *Znamení svých nevidíme*, jsou tu toliko cizí znamení (babyl.). Znameními míní někteří vykladatelé svěcení sobotního dne a obřízku; tato byla znamením úmluvy s Bohem uzavřené (Gen. 17¹¹ Ex. 31¹³). Teď by se těchto obřadů nedbalo. Jiní znameními míní zázračná znamení, jež Bůh dříve v israelském národě působil: »Není nyní zázraků, nevidíme žádných«.

Neštěstí Israele jest převeliké: *Není již žádného proroka* (v Israeli). Mojžíš předpověděl, že bude v Israeli proroctví stále, v dobách králů hlásali horliví proroci ustavičně Boží vůli: proroctví se vžilo v lidu a proto bylo jim neštěstím, když nebylo žádných proroků. Po zboření Jerusaléma Babylonskými stěžuje si i Jeremiáš do toho, že »nemívají proroci vidění od Hospodina«; když byl Jeremiáš odveden do Egypta, když nebyla ještě všude známa proroctví Ezechiele, který prodléval v Tell-Abib na vodě Chebar, a když ještě neprorokoval Daniel, tehdy neměl Israel proroka. Netřeba pro tuto větu klásti žalm do doby po Malachiášovi.

A nás již nezná — podmětem jest snad v této větě: Bůh. Bůh nás více nezná, on na nás zapomněl — a přec jest Israel jeho lidem! V hebr. jest nedokončená věta: *A není s námi*, mezi námi, *kdo by věděl, dokud*? dokud, jak dlouho tento stav bude trvati. Nemají proroka, jenž by jim to oznámil. Jeremiáš sice předpovídá ve své knize, že bude trvati vyhnanství či ono vystěhování sedmdesáte let. Avšak jeho proroctví nebylo tak jasné, aby mu byli všichni rozuměli (Daniel mu porozuměl), a nebylo snad všem známo.

10. Žalmista oslovuje Hospodina a táže se Boha, jak dlouho bude ještě trpěti rouhání a potupování, jež jest nepřítelem namířeno i proti Bohu. Boží čest trpí, když se

mu zlosyn bez trestu může *rouhati,* když může tak dlouho jméno Boží (Boha) *dráždíti,* hněvati, *tupiti* (hebr.).

11. *Proč odtahuješ svou ruku?* Hospodin choval svůj lid v lůně, jako chová matka své dítě (Is. 40[11] srovn. Num. 11[12]); nyní ale odtáhl svou ruku a nechal Israele padnouti. Dle hebr. užito téže metafory ve smyslu: *Proč odvracíš svou ruku* a dáváš ji za ňadra? *Z nitra svého lůna* ji vyndej a zahlazuj, *zahubiž* (nepřítele)! Boží pravice, která dříve chránívala vyvolený lid, jest nyní nečinnou, jest jakoby vložena do záhybů, do roucha; žalmista prosí, aby ji Bůh vytáhl proti nepřátelům.

9. V makkabejské době nebylo ovšem proroků (1 Mak. 9[27] 14[41]), ale již po Malachiášovi nebylo žádného proroka v Israeli, tedy již po konci 5. století př. Kr. עד־מה by byla aposiopesis; v syr. vzato do verše [10].

11. V druhé části jest praegnantní vazba a doplniti dlužno: *Vytrhni* (ruku, pravici — z nitra svého lůna); tak i aram. překlad. Q rê מִקֶּרֶב חֵיקְךָ (k'thîbh חוק). כָּלָה býti úplný; piel: dokonati, *shladiti;* schází akk. předmětu. Jiný výklad (Zenner odporučuje): מִקֶּרֶב חֵיקְךָ Proč odtahuješ svou ruku a svou pravici *od toho, který jest tobě tvou úmluvou blízkým?* כִּלָּה by pak bylo přidati k následujícímu v. [12]: *Vyhlaď ho, Bože* . . . .

12. Vždyť Bůh, náš král před věky,
Zjednával spásu ve středu země.
13. Ty jsi svou silou pevným učinil moře,
Rozetřel jsi hlavy draků ve vodách.
14. Ty jsi rozbil hlavy drakovy;
Dal jsi ho na pospas národům Ethiopů.
15. Rozevřel jsi prameny a potoky;
Ty jsi vysušil řeky Ethan.
16. Tvůj jest den a tvoje jest noc;
Ty jsi stvořil jitřenku i slunce.
17. Ty jsi založil všechny hranice země;
Léto i jaro ty jsi vytvořil.

12. **A** (přece) Bůh jest můj král odedávna,
Který koná spasná díla (uprostřed) na zemi.
13. Ty jsi svou silou rozpoltil moře,
Zlámal jsi hlavy nestvůr na vodách;

14. Rozbil jsi hlavy livjāthâna,
Dal jsi ho na pospas lidu: obyvatelům pouště.
15. Rozevřel jsi pramen i potok,
Ty jsi vysušil stálé řeky.
16. Tvůj jest den, tvá jest též noc,
Ty jsi postavil světlo i slunce.
17. Ty jsi založil všechny končiny země,
Léto i zimu, ty jsi je vytvořil.

12. Bůh, král israelského lidu chráníval zázračně svůj lid a jak se oň staral! Ve stvoření lze zříti jeho velikou moc. Tato vzpomínka dodává žalmistovi naději, že Bůh i nyní ještě pomůže a přivádí ho k závěrečné prosbě (v. [18-23]).

Bůh jest náš král odedávna, od dob, kdy si Israele, Abrahamovo potomstvo svým lidem učinil. *Zjednával,* vykonával *díla spásy ve středu země* t. j. na zemi, neb metonym. mezi Israelity, jak v Egyptě, tak i v Kanaan.

13. Uvádí některá Boží díla, která vykonal Hospodin, když vyváděl Israele z Egypta. Přechod trstěnným mořem byl v paměti lidu největším zázrakem a proto ho též uvádí. *Ty jsi svou silou pevným učinil moře* (hebr. *ty jsi rozpoltil moře*) totiž ono trstěnné neb rudé moře, kterým Israelité prošli na cestě z Egypta. »Pevným jsi učinil moře« praví proto, poněvadž když se voda onoho moře rozdělila, stála »jako zeď z pravé i z levé strany«. Ex. 14[22] 15[8]. *Rozetřel jsi hlavy draků ve vodách;* tannînîm jsou (táhlá, dlouhá zvířata) mořské potvory (κῆτοι Aq.); zde míní patrně krokodily, jimiž byl zobrazován Egypt (67[31] Ez. 29[3]). Ezechiel 29[3] nazývá egyptského krále »veliký tannîn«. *Na vodách* (hebr.); ona zvířata bývají chytána neb zabíjena, když zdvihají hlavy nad vodu — proto dí: na vodách. Farao byl se svými vojevůdci a s celým vojskem, s nímž táhl za Israelity, mořem pokryt a zničen. K tomu nesou se tyto obrazy.

14. *Ty jsi rozbil hlavy drakovy,* v hebr. livjāthân (u Joba 40[20] Is. 27[1]), znamenalo by totéž jako tannîn: krokodila, obraz Egypta.

Dal jsi ho na pospas národům Ethiopů; Ethiopie, Kūš bylo jméno národů, kteří bydlili v krajích mezi rudým

mořem a perským zálivem; těm by byl Farao a jeho vojsko, jež v moři zahynulo, kořistí. Hebr. znění jest správnější: *Dal jsi ho na pospas lidu: obyvatelům pouště*, tedy dravé zvěři, nebo určitěji šakalům. Ti sežírali pak jejich mrtvá těla. Mravenci jsou jmenováni »lid« v Přísl. 30[25].

15. *Rozevřel jsi* (skálu — hebr. *rozpoltil*) *prameny a potoky* (a vyšly prameny a potoky); dvakráte dal Bůh zazračným způsobem žíznivému lidu na poušti hojnost vody ze skály (Ex. 17[6] Num. 20[8] i v Ž. 77[15]). Na poušti dal Bůh potřebnou vodu; jinde, v Jordanu, ji *vysušil*, aby mohli Israelité suchou nohou vejíti do zaslíbené země (Jos. 3[14]): *Vysušil jsi řeky stále tekoucí* (hebr.), řeky jako Jordan; mnohé řeky Východu mívají totiž vodu jen krátký čas, jen po dobu dešťů, nejsou »stále tekoucí«.

16. Moc i dobrota Boží jeví se ve stvořených věcech; na tu lze spoléhati. *Tvůj jest den* . . . Bůh je ustanovil a stvořil. *Jitřenku i slunce ty jsi stvořil*; aram., řím. a LXX ℵ (Sinaj.) má: *slunce i měsíc* ἥλιον καὶ σελήνην, hebr. *světlo* (A: φαῦσιν καὶ ἥλιον) *a slunce jsi postavil.*

17. *Ty jsi založil všechny hranice země*, hranice, které nemají mořské vody překročiti. *Léto i jaro ty jsi vytvořil*, přirozeněji dle hebr.: *léto i zimu.* Dobrotu Boží lze v tom zříti proto, poněvadž to vše lidem prospívá a ku prospěchu lidí jest stvořeno a určeno. Tento mocný a dobrý Hospodin zavrhl lid, ale může ho zase přijati a zachrániti.

12. *In medio terrae* všichni lidé mohli to pozorovati.

13. 14. *Draco* báječné zvíře starých; značilo by i velikého hada. עַם značí lid; bývá tak nazýván lid israelský, kdežto se ostatní národové obyčejně zovou gōjjîm. Proto vykládali Aq. i aram. překlad עַם tohoto verše o Israelitech, kterým dán byl Farao kořistí. Židé dle této věty bájili, že připraví Bůh zbožným na onom světě hody z masa lewiāthana; báje ta jest v talmudu, baba bathra 74. Wellh. לְעַם k zetření; Hitzig to vynechává. לְצִיִּים Aq. λαῷ τοῖς ἐξελευσομένοις.

15. Ἤθαμ אֵיתָן jest tu podstatným jménem: *trvání*, stálost: fluvii perennes (*silné* řeky v překladech).

17. *Plasmasti* sloveso z řeckého převzaté.

18. Pamětliv buď toho: Nepřítel se rouhá Hospodinu,
A nesmyslný lid vysmívá se tvému jménu.
19. Nevydávej zvířatům duše, které tě velebí,
A nezapomínej na vždy na duše svých ubohých.
20. Ohledni se na svou úmluvu, neboť jsou naplněni
Zatemnělí (zatlačení) země domy nepravostí.
21. Ať se snížený nevrací zahanben;
Chudý a nuzný budou chváliti tvé jméno.
22. Povstaň, Bože, veď svou při,
Pamětliv buď svých potup,
Jež se ti dějí od pošetilce stále.
23. Nezapomeň na křik svých nepřátel.
Pýcha těch, kteří tě nenávidí, stále vystupuje.

18. Pamatuj na to: Nepřítel rouhá se Jahve,
A pošetilý lid posmívá se tvému jménu.
19. Nevydávej dravému zvířeti svou hrdličku,
Života svých ubohých nezapomínej na vždy.
20. Popatři na úmluvu;
Neboť naplněny jsou úkryty země
Příbytky násilí.
21. Nechať se nevrací zahanben utištěný;
Ať ubohý i chudý velebí tvé jméno.
22. Povstaň, Bože, veď svou při,
Pamětliv buď své potupy,
Která ti jest od pošetilce ustavičně.
23. Nezapomeň na hlas svých protivníků,
Na hluk svých odpůrců, který stále vystupuje.

18. Žalmista připomenul, jaká díla Bůh dříve pro Israele vykonal a prosí nyní, by netrpěl déle urážky a rouhání nepřátel. Pamětliv buď toho: *Nepřítel se rouhá Hospodinu,* není tedy toliko nepřítelem tvého lidu, ale i tvým odpůrcem. *A nesmyslný lid vysmívá se tvému jménu* (jako ve v. [10]), lid pošetilý, hříšný a bezbožný by byli Babylonští, které v následujícím verši přirovnává ku dravci (bestiis).

19. *Nevydávej zvířatům* (bestiis) *duše, které tě velebí;* nevydávej nepřátelům, kteří jsou jako dravci (21[13-14]), své ctitele, neboť nebude pak nikoho, kdo by tebe velebil (6[6]). Hebr. znění zní určitěji: *Nevydávej zvířeti dravému* (žádostivému) *svou hrdličku* t. j. svůj národ, který jest

slabý proti nepříteli jako holubice proti dravci (67[11]), jest ubohý, nepřítelem usoužený: *Nezapomínej života svých ubohých na vždy!*

20. *Ohledni se na svou úmluvu* (v hebr.: *na úmluvu*), neboť dle té slíbena Israeli ochrana; nyní nepřátelům dovoleno ničiti vyvolený národ, jakoby úmluvy nebylo.

Druhá část není jasná. Dle latinského bychom mínili, že mluví žalmista o lidech, kteří jsou *zatemnělí* (obscurati), dříve bývali slavní, nyní jsou sníženi, zatlačeni *ve* své *zemi a jsou plni domy nepravosti*, samou nepravostí (nepřátel), samým neštěstím. Obscurati by mohlo znamenati i hříšníky, kteří nyní v zemi dle libosti řádí a pášou mnohé nepravosti (mají domy násilí). Dle hebr.: *Neboť naplněny jsou úkryty země;* skrýše, v nichž se mohli loupeživí (Syrové, Moabité i Ammonité, kteří s Babyloňany vpadli do země 4 Kr. 24[2]) lidé zdržovati; taková místa naplněna jsou domy, *příbytky násilí*, domy, v nichž se násilí děje, páše.

Temnota značívává neštěstí; dle toho přeloženo též: »neboť se naplnily temností země příbytky, v nichž se děje nespravedlnost«, v syr.: »Naplněny jsou příbytky země tmou a nepravostí«, aram.: »Neboť plni jsou jejich synové (t. j. synové patriarchů) temností, která se rozlévá po zemi, násilím a loupeží«. Schrader navrhuje opravu: »Popatři a shlédni temnoty země, neboť jest naplněna příbytky násilí« (Stud. u. Kr. II, 635).

21. Důtklivé vyzvání Hospodina. *Ať se snížený*, utlačený, *nevrací zahanben* proto snad, že nebyla jeho prosba v soužení vyslyšena, že se mu nedostalo pomoci od Boha. Za pomoc slibuje žalmista díkučinění a chválu od Israele, který jest *chudý a nuzný*.

22. Záležitost lidu jest záležitostí Boha: *Veď svou při!* vždyť tebe *tupili* a tupí *pošetilci ustavičně*.

23. *Křik a hluk* nepřátel (v lat. *pýcha*) *vystupuje stále*, množí se a rozmáhá se. Proto dlužno tomu co nejdříve učiniti přítrž.

18. זכר־זאת mění Lagarde v בכל זאת *Ve všem tom*

tupí atd. Ols. König to זאת vztahují ku předešlému, aby byl Bůh pamětliv svých dřívějších děl. Lze je bráti i k následujícímu. (König, Stilistik, s. 111[19]).

19. נפש by mohlo býti přeloženo se slovesem: »Nevydávej zvířatům ty, *kteří tě velebí*«. LXX i sv. Jer. mají množ. č., proto navrhuje Wellh. לַחַיּוֹת na m. לְחַיַּת נפש חית (zvířecí život?) znamená též *žádost*, touhu 27[12]. תורך *tvá hrdlička* (v druhé větě עֲנִיֶּיךָ) není v překladech; v LXX a v syr. jest vyloženo slovo יוֹדֶךָ *tebe chválící*, v aram. použito jména יְהוּדָה zákon: (duši) *vycvičenou tvým zákonem*.

20. Na m. לברית čte Schrader v udané opravě לָרְאוֹת: הַבֵּט לָרְאוֹת מחשכי ארץ כי מָלְאָה נאות חמס. V syr. a LXX jest לבריתך. Druhá část zní A: *ὅτι ἐπληρώθησαν οἱ ἐσκοτωμένοι τῆς γῆς οἴκων ἀνομιῶν* (i v lat.); Sym. *ὅτι ἐπλήσθησαν ἐσκοτισμένα τῆς γῆς ὡραιοτήτων ἀδικίας* (*τοῦ σκοτασμοῦ τῆς γῆς αἱ κατοικήσεις ἐν αἷς ἀδικεῖ[ται]*). Syr: אתמלי דיריה דארעא חשוכא ושלא. Sv. Jer.: Repletae sunt tenebris terrae, habitationes iniquae subrutae.

22. מִנִּי básn. na m. מן קומה i ריבה milrâ'; bývá z rytmických příčin.

Nepřítelem lidstva jest zlý duch; ten zničil, spálil svatost a spravedlnost prvního člověka, řádil tak, jak žalm líčí. Kristus Pán proti němu povstal, aby se ubohého lidu zastal. Spasiteli vkládá proto církev na *Zelený čtvrtek* a v den přesvaté *Krve* Páně do úst slova tohoto žalmu.

My modlíme se tento žalm v hodinkách *čtvrtku*, aby nás Pán svým utrpením z pokušení světa vysvobodil: »Memento Domine congregationis tuae« . . . Jednotlivé verše jsou v Grad. čtvrtku 4. *postní ned.* a 13. *po sv. Duchu*

74. žalm. (H. 75.)

Bůh bude souditi bezbožné.

Žalmista vzdává jménem celého lidu díky Bohu za dřívější divy a za dobrodiní (v. 2). Bůh sám přislibuje, že zjedná spravedlnost a pořádek, i kdyby se zdálo všechno ztraceno. Bůh se postaral, aby právo trvalo (3. 4). Žalmista napomíná nepřátely, aby ustali od svých zpupností; Bůh bude souditi, povýší slabého, podá bezbožnému kalich svého hněvu (5—9). Israel se veselí a velebí svého Boha; ví, že zlomí moc bezbožných (10. 11).

Nadpis.

L. 1. Ku konci. Nezkaziž. Žalm písně Asafa.

H. 1. Řiditeli hudby. Nezahlazuj.
Žalm, od Aṣâfa píseň.

Ku konci (viz v úvodě XXVI lam·nazzêach). *Nezkaziž* (ne corrumpas, jindy ne disperdas, viz úvod אל־תשחת XXV a 56¹).

Tento žalm zní jako vyslyšení nářku a prosby předcházejícího 73. žalmu. Bezbožní a mocní nepřátelé se v době, k níž se obsah žalmu nese, vyvyšovali, mluvili zpupně proti Bohu. Hrdě a odvážlivě a bezbožně mluvil Sennacheribův vůdce Rabsaces dle Is. 36¹³ a d., 4 Kr. 18¹⁹ a d., ale Isaiáš tehdy potěšil Ezechiáše i lid, přislíbiv v největším nebezpečí Boží pomoc (Is. 37¹⁰. ³³⁻³⁵). Hrozby tohoto žalmu byly by tedy obráceny proti Assyrským; některé rukopisy řeckého překladu měly prý též nadpis: *proti Assyrskému* (Theodoret).

Několika málo nekat. vykladatelům se zdálo, že by se tento žalm hodil spíše do makkabejské doby (Hitzig, Olshausen, Reuss). I Antioch Epifanes mluvil zpupně (Dan. 7⁸. ¹¹ 1 Mak. 1²⁵ 7³⁴ 2 Mak. 9⁴). Z té doby žalm býti nemůže. (Viz o makab. ž. v úvodě XXXIV).

Nadpisem připsán *Asafovi* (XX). Podmět mluvící osoby se mění. Dle Zennera má sloky o 3—4, 4 verších.

2. Chválíme tebe, Bože, chválíme,
A vzýváme tvé jméno;
Vypravujeme o tvých divech.
3. »Když uchopím (tu) dobu,
Já souditi budu spravedlivě.«
4. »Rozplynula se země, a všichni, kdož na ní bydlí;
Já jsem pevně postavil její sloupy«.

2. Děkujeme tobě, Bože, děkujeme,
A tvé jméno jest blízké;
(LXX: A tvé jméno vzýváme;)
Vypravují tvé divy.
3. »Když uchopím pravou dobu,
Já souditi budu po právu.«
4. (»Kdyby) se rozplynula země a její obyvatelé,
Já jsem pevně postavil její sloupy. Sélā.

2. Žalmista uvádí na počátku slova lidu. Israel *chválí* Boha, *vzývá jeho* mocné *jméno,* neboť může *vypravovati* o divech (nad o nových divech) *Božích.* V hebrejském jest ve 2b řečeno: *A tvé jméno jest blízké* t. j. tvá pomoc jest blízká, což by se zdálo nasvědčovati tomu, že právě nyní Bůh projevil svou pomoc. Je-li žalm psán v Ezechiášově době, bylo to osvobození od Sennacheribova vojska novým divem Božím. Proto lze překládati hebr.: *Děkujeme tobě, Bože, děkujeme.*

3. Slova Boží. Bůh dí, že *když uchopí dobu,* kterou (Hab. 2³) ustanovil ku soudu nad lidmi, když nadejde ta ustanovená doba, *tu souditi budu* (neb spíše: *soudím* — vždy tak činí Bůh) *spravedlivě* (justitias) po právu (hebr.). Nějaký čas nechává Hospodin lidi jednati, jakoby se o ně nestaral, pak nadejde doba, kdy ze svého jednání budou klásti účty.

4. Bůh oznámil, že bude souditi, a tu se *země* strachem *rozplynula a všichni, kdož na ní bydlí;* Bůh hned těší své věrné slovy: *Já jsem pevně postavil její sloupy*; země a její sloupy, sloupy řádu mezi lidmi, spravedlnost potrvá.

Jiný výklad, dle něhož jest prvá věta podmínkou, lépe se zamlouvá: *I kdyby se bezbožností,* nespravedlností *země a její obyvatelé* strachem *rozplývali,* já jsem se postaral, aby *pevně stály sloupy,* základy zemského pořádku, t. j. především spravedlnost.

Tato sloka ukončena v hebr. slovem ṣélā (v. XXVII); jest tedy tento žalm sborovou písní.

Kdož vykládají slova celého žalmu (od v. ³ počínajíc) jako výroky Kristovy, rozjímají takto: Kristus praví: Já v ustanovenou dobu budu souditi podle spravedlnosti. (Otec nebeský určil tu dobu. Sk. ap. 1⁷). Tehdy země pozná Boží hněv, vše se rozplyne, neboť podléhá moci toho, který to stvořil: »Já položil jsem sloupy země.« O ohni soudného den mluví 2 Petr. 3⁷.¹⁰.

2. וְקָרוֹב שְׁמֶךָ *a blízké jest tvé jméno* (schází: komu?) opravováno dle řeckého *καὶ ἐπικαλεσόμεθα τὸ ὄνομά σου* v וְקָרְאֵי

בְּשִׁמְךָ *a vzývající tvé jméno* vypravují סִפְּרוּ; zde bychom očekávali spíše 1. osobu množn. č.

3. כִּי zde přeloženo dobře *ὅταν když*. מוֹעֵד zde *καιρός* příhodná doba, určená doba, *pravá doba*. מֵישָׁרִים viz 58² příslovečný akk.

4. מוּג (46⁷) jest v množném čísle (partic.), אֶרֶץ vyznačuje tedy též lid, aneb vše, co na zemi jest. סָלָה viz v úvodě XXVII a 3³.

5. Řekl jsem zlosynům: Nedopouštějte se nepravosti;
A hříšníkům: Nevyzdvihujte rohu!
6. Nevyzdvihujte do výše svého rohu,
Nemluvte proti Bohu nepravost.
7. Neboť ani od východu ani od západu,
Ani od pustých hor —
8. Neboť Bůh jest soudce.
Toho ponižuje a onoho povyšuje;
9. Neboť jest v ruce Hospodinově
Kalich čistého vína, plný smíšeného (vína).
A nahybá tomu (a) onomu,
A přec nejsou vyprázdněny jeho kvasnice;
Pijí všichni hříšníci země.

5. Říkám pošetilým: neblázněte!
A bezbožným: nevyzdvihujte rohu!
6. Nevyzdvihujte do výše svého rohu,
Nemluvte drzým hrdlem (Aq. aram. Syr.)
(Jinak: Nemluvte proti Skále [Bůh] drze),
7. Neboť ani od východu, ani od západu,
Ani od hornaté pouště — (není pomoci).
8. Avšak Bůh jest soudce;
Toho ponižuje a onoho povyšuje.
9. Neboť pohár jest v ruce Jahve.
S vínem pěnivým, plným smíšeniny.
A nalévá z toho; i jeho kvasnice srkají.
Pijí všichni bezbožníci země.

5. 6. Žalmista varuje Boží nepřátely; že mluví žalmista, dokazuje v. ⁶ a ⁷, v nichž nemůže býti Bůh mluvícím. *Říká zlosynům: Nedopouštějte se nepravosti!* Nyní jest toho napomenutí více třeba, poněvadž Bůh jest soudcem a on užije v brzku své moci proti bezbožným (v. ⁹·¹⁰). Hříšníky a nepřátele Boží nazývá *pošetilci* neb vychloubavými (hebr. nejistý význam). Jmenovitě je varuje: *Neblázněte* t. j. nedopouštějte se nepravostí (hříchu) a *nevyzdvihujte rohu*; roh, znamení síly (17³ 88²⁵ 91¹¹ a j.). Nebuďte pyšní, zpupní; neboť „roh vyvýšiti“ znamená moc někoho zvýšiti, zvětšiti.

Nemluvte proti Bohu nepravost; v hebr. dle Aq. aram. syr. a Jer. překladu snad určitěji: *Nemluvte drzým hrdlem!* t. j. nemluvte drzé, rouhavé řeči.

7. Veškerá pýcha a nadutost jest škodliva: Israel neočekává pomoci proti nepřátelům, proti jejich pýše, od lidí *ani od východu ani od západu, ani od jihu (od hornaté pouště),* neboť ví, že jest *Bůh sám soudcem* a mstitelem jeho. Tomu nemůže nikdo odporovati, jeho soudu a rozsudku se i nejpyšnější podrobí.

Pouští hor neb hornatou pouští označuje jih země zaslíbené, poušť negeb a Faran, skalnatou Arabii a Idumejsko. Severní stranu nejmenuje snad proto, že právě odtud nepřítel přišel; Assyrové přitrhli k Jerusalému od severu.

8. Bůh má nejvyšší moc nade všemi, může všechny trestati, kteří si trest zasloužili, může se zastati těch, kteří o jeho ochranu prosí. On nepřátele Israele *poníží, onoho,* t. j. svůj vyvolený národ povýší; takovou má moc.

9. Obrazně ukazuje, jak vykonává Hospodin svůj soud. Má v rukou kalich, ten značí Boží tresty (59⁵ Is. 51¹⁷); ten kalich podá bezbožníkům, a ti z něho musí vypíti vše, i kvasnice.

Neboť jest v ruce Hospodinově kalich čistého vína vína, jež není smíšeno s vodou, jímž se tedy dříve může opojiti. V hebr. dí, že jest to *kalich s vínem pěnivým*, silným, dobrým vínem, jehož síla vyráží pěněním. *Plný smíšeného* (smíšeniny), do vína byly přidány silné, vonné látky, koření, jimiž se stalo víno ještě opojnějším (Hab. 2¹⁵·¹⁶); „smíšeným vínem“ zove se však obyčejně ono, do něhož byla dána část vody. Kořeněné víno zvali později m•bussam i qonditon a meraqa. *A nahybá tomu* a *onomu* (od toho k onomu, ex hoc in hoc *ἐκ τούτου εἰς τοῦτο* není v hebr. znění), dává Bůh píti z toho poháru od jednoho bezbožníka k druhému, jednomu po druhém, každému

jeho díl. Nikoliv tedy: »z jednoho poháru do druhého ποτήριον«. *A přec nejsou vyprázdněny jeho kvasnice:* hořká část, co se na dně usadilo, není ještě vyprázdněno; tyto kvasnice píti musí a *vypijí všichni hříšníci země.* Těm dostane se tedy nejsilnějších trestů.

Dle messianského výkladu varuje Spasitel před pýchou, nabádá k pokoře. Neunikde nikdo ruce nejvyššího Soudce, odnikud se souzeným nedostane ochrany proti jeho spravedlivému rozsudku a trestu. On pokoří pyšné, dá jim píti z kalicha Božího hněvu bez milosrdenství (Zjev. sv. J. 14[10]). Kalich bude pln smíšených, různých trestů (v aram.: Víno čisté, plné smíšeniny žluče). Různým národům Hospodin z toho dává; ta nejtrpčí část zustane ku dni posledního soudu hříšníkům.

5. Dle některých byla by v tomto verši ještě Boží řeč; proti tomu mluví úzké spojení s v. [6].

6. צַוָּאר hrdlo (Job 15[26] collo erecto); dle Symm. byl by toto akk. nástroje λαλοῦντες τραχήλῳ a עָתָק by byl předmět ἀδικίαν: »nemluvte hrdlem nespravedlivost«. Poněvadž má LXX κατὰ τοῦ θεοῦ náhradou za בצואר, proto míní Baethgen, že četli בַּצִּיר *proti skále*, totiž »skále Israele«, jak jest Bůh nazýván Deut. 32[4. 37] Is. 30[29] a j.

7. ממדבר הרים *od pouště hor* a solitudine montium; aram. nečetl מִדְבַּר ve váz. stavu, ale prostě מִמִּדְבָּר, a vykládal: ani od pouště, totiž od severní syrské pouště, ani od hor, t. j. z Idumejska, z jihu — aby byly všechny čtyři strany světa jmenovány. Sever Palestýny jest ale spíše ohraničen horami (Lib. a Antilib.), na jihu jest poušť. Wellh. navrhuje וּמֵהָרִים ani od hor; jiní spatřovali v הָרִים inf. hif. od רוּם: »A z pouště nepřichází vyvýšení« (vysvobození), aneb opravovali v הָרִיב »nepřichází pře« (soud).

9. כּוֹס kalich — dle přípony v שְׁמָרֶיהָ ženského r., חָמַר vztažně: které *pění*, totiž יַיִן víno (assyr. i-nu, staré sem. pojmenování), dle LXX však ἄκρατος nesmíšené, *čisté.* מָלֵא מֶסֶךְ *plné smíšeniny*, totiž יַיִן víno, nikoli כּוֹס, které jest ž. r.

Z řeckého i z lat. znění by se zdálo, že měl Jahve dva kalichy: jeden s čistým, druhý se smíšeným vínem. Plenus misto se nese ku slovu calix; byl-li kalich naplněn čistým vínem, nebyla v něm zároveň i smíšenina. Pak by bylo lze řecké a lat.: Ex hoc in hoc překládati: nahybá (dává píti) *z toho* i *z onoho.* Jeden kalich by byl obrazem trestů Božích, druhý s čistým vínem by byl obrazem dobroty Boží (16[5] 23[5]). Překlady ostatní však o dvou pohárech nemluví, jest tedy prvý výklad znění nejpřiměřenější a správnější. אך verumtamen mění Wellh. v אם *ano,* zajisté.

10. Já však hlásati chci (to) na věky,
Chci pěti Bohu Jakubovu.
11. A polámu všechny rohy hříšníků,
A povznesou se rohy spravedlivého«!

10. Já pak chci (to) vypravovati na věky,
Chci hráti (pěti) Bohu Ja'qôbha.
11. »A všechny rohy bezbožných srazím,
Povznésti se mají rohy spravedlivého«!

10. Když Bůh tak, jako bylo právě žalmistou naznačeno, bezbožné ztrestá, ubohému Israeli pomůže, chce žalmista za to vzdávati díky: *hlásati chci* mocnou spravedlnost Boží *na věky* (vždy), *chci Bohu (hráti) pěti.*

11. Těmito slovy by stvrdil Bůh očekávání žalmisty. Připovídá jemu: *A srazím všechny rohy bezbožných* (jako v. [5]), jejich moc, lesk a pýchu — a *povznesu rohy spravedlivých,* totiž Israele; ten nabude síly, moci a slávy.

Kristus Pán hlásal mocné skutky spravedlnosti Boží, ohlašoval je i svými zástupci a učenníky své Církve. Tím oslavuje Boha stále. V soudný den povýší spravedlivé, jak v. [11] udává.

10. נגד znamená v hif. *ohlašovati*; LXX překládali ἀγαλλιάσομαι tedy אָגִיל na m. אַגִּיד.

Modlíme se 74. žalm na *Zelený Čtvrtek.* Tenkrát byl podán Spasiteli kalich krve a utrpení (v. [9]) v zahradě Getsemanské a on se nezdráhal ho vypiti. Tento kalich se nám stal v rukou Páně spasitelným, jsme-li spravedliví, bezbožným bude ku zvětšení trestu a k záhubě. Připomínáme si spolu onen kalich krve Páně, který podal Spasitel svým apoštolům při poslední večeři. I ten jest intercessio salutaris ad veniam — může býti však reatus ad poenam. Proto nás napomínají slova žalmu: »Nevyzdvihujte se (nolite exaltare cornu) . . . srazím všechnu moc bezbožných«.

Žalm určen i o svátcích svatých *Apoštolů*, neboť ti chválili Boha, rozhlašovali jeho skutky (v. [2] a [10]), oznamovali, že jest Kristus nejvyšším soudcem. Církev pokračuje v jejich díle: »Já ohlašuji to na věky« (v. [10]).

K pokoře nás napomínají slova tohoto žalmu, kdykoliv se ho v hodinkách *čtvrtku* modlíme.

75. žalm. (H. 76.)

Chvalozpěv Boží po vítězství.

Slavný jest Bůh, který sídlí v pokoji na Sionu (v. 2.3); zlomil moc nepřítele (4—7). Hrozný jest soud Boží, avšak on zjednává lidu pokoje a Bohu slávy (8 - 11). Žalmista vyzývá, aby byly Bohu vzdávány díky (12—13).

Žalm 75. oslavuje Boha, který projevil právě velkou svou moc, že potřel nepřítele a zjednal svému lidu pokoje. Některé překlady LXX měly v době Origena nadpis *πρὸς τὸν Ἀσσύριον*, kterýžto nadpis se nalézá ve Vulgatě: canticum ad Assyrios *píseň* na Assyrské (o Assyrských). Obsah žalmu nese se dle toho ku porážce Assyrských. Sennacherib, král assyrský, obléhal Jerusalém s velikým vojskem, ale najednou bylo skorem celé jeho vojsko zničeno a on upustil od oblehání a utekl. To událo se za doby krále Ezechiáše (4 Kr. 19. Ezech. vládl 729 - 699; Is. 37). V této písni by byl vyjádřen dík za toto osvobození. Tak soudili staří vykladatelé, tak míní mnozí z novějších.

Jednotlivci z novějších protestantů kladli žalm do makkabejské doby, Stade ho vykládá o messianském soudě světa.

Žalm souvisí obsahem se ž. 45 a 47., též s předcházející písní, která obsahuje oznámení toho Božího soudu.

Žalm má čtyři sloky; prvá a třetí mají slůvko *sélā*.

Nadpis.

I. 1. Ku konci. Při chvalách.
Žalm od Asafa, píseň na Assyrské.

II. 1. Řediteli hudby. Ku strunové hudbě.
Žalm, od Asáfa píseň.

1. *Při, mezi chvalami*, udává, že jest tento žalm chvalozpěvem. Bin'ghīnôth (ku strunám) viz v úvodě XXVI a 4[1]. *Asafův žalm* (viz úvod XX a 49[1]).

2. Známý jest v Judstvu Bůh,
V Israeli jest veliké jeho jméno.
3. A pokojným se stalo jeho místo,
A jeho příbytek na Sionu.
4. Tam zlámal síly luků,
Štít, meč i válku.

2. Známý jest v Jehūdâ Bůh,
V Israēli veliké jest jeho jméno.
3. A byl v Šālêm jeho stánek,
A jeho příbytek na Zijjônu.
4. Tam zlámal blesky luku.
Štít a meč i válku. Sélā.

2. *Známý*, proslavený *jest Bůh v Judstvu:* svými divy, svými dobrodiními, jež prokazoval Israeli. Znám jest tam ale hlavně proto, že jest tam jeho sídlo, a že tam zlomil sílu nepřítele. *Judstvo*, Judu jmenuje, poněvadž Ezechiáš vládl v jižní říši, která se zvala královstvím Juda na rozdíl od severního království Israele. Zde však má jméno *Israel* všeobecný význam; označuje veškerý vyvolený národ.

3. Dle hebr. dí: *A byl* (jest) *v Šālêm* (zkráceně na místě: Jerušalajm — Gen. 14[18]), v Jerusalémě, *jeho stánek*, jeho sídlo; parallelně s tím dí: *A jeho příbytek na Zijjônu* jmenuje svatou horu města Jerusaléma, na níž stával za Davida nový svatostánek. Často bývá Sion jmenován na místě jména hlavního města, chrámového města Israele.

Vulg. překládá dle řeckého: *A pokojným se stalo jeho místo ἐγενήθη ἐν εἰρήνῃ* stal se na sídle Božím pokoj, zavládl tam pokoj. Šālêm znamená *pokoj*.

4. *Tam*, v Jerusalémě, připravil Bůh nepříteli porážku. *Zlámal síly luků* t. j. šípy, jimiž se síla luku jeví; v hebr. dí: *zlámal blesky luku* t. j. šípy, které přirovnává ku bleskům, poněvadž letí jako blesky. *Štít, meč i válku* t. j. válečné nástroje či (meton.) zbraně nepřítele tam zlámal. Bez zbraní nemohl nepřítel útočiti.

3. מעונה básnické — obyčejně מָעוֹן *bydlení* habitatio, meton. ve významu *bydliště*, příbytek *κατοικητήριον*.

4. שָׁמָּה s koncovkou směru znamenává směr (kam?) *tam*, ale též určuje se jím místo (kde?) jako שם jednoduchým. רשף (v samarit. zapáliti), רֶשֶׁף Pís. 8[6] Job 5[7] plamen, *blesk*. Římský žaltář má confregit cornua arcuum, dle řeckého *κέρατα rohy* na m. *κράτη* potentias arcuum *mocné luky*.

סלה viz v úvodě XXVII a při 3[3].

5. Zářiš světlem divotvorně
Od věčných hor;
6. Poděsili se všichni, jejichž srdce pošetilé.
Spali svým spánkem,
A žádný z mocných mužů nenalezl ničeho ve svých rukou.
7. Od tvé hrozby, Bože Jakubův,
Do spánku padli ti, kteří vystupují na koně.

5. Jasu plný (Aq. LXX Jer.: Světlý; Theod. aram.: Strašlivý) jsi ty, vznešený,
Od hor kořisti (LXX: věčných).
6. Byli svlečeni vzdorovití bojovníci;
Usnuli ku svému spánku,
A nenalezl žádný z mužů vojska svých rukou.
7. Od tvého kárání, Bože Ja qôbův,
Byl omráčen i vůz i kůň.

5. Bůh sídlí na věkovitých, *věčných horách* Jerusaléma (23[7] o branách); věčnými je zove, poněvadž jsou tu od počátku světa. Odtud zjevuje se jeho sláva jako paprsky světelné záře, divotvorně, zázračně.

Hebr. znění podává asi tento smysl: *Ty jsi zářící* (v aram.: *zářící* strašlivý, *hrozný*) a hrozný proti nepříteli s hor Jerusaléma; ty hory zove *hory kořisti* snad proto, že se na ně dostala kořisť odňatá nepříteli, a že tam v Jer. byla uložena a rozdělena.

6. Když se zjevila tato Boží sláva, působila na bezbožníky tak, že *se poděsili všichni, jichž srdce pošetilé* (tedy hříšníci 21[3]); doufali, že přemohou a zničí vyvolený národ, že dobudou Jerusaléma — byli v tom pošetilí.

Spali, usnuli *svým spánkem*, spánkem smrti (Jer. 51[39.57]), z něhož se více neprobudili; Bůh na ně ten spánek seslal. *A žádný z mocných mužů* (viri divitiarum), z mužů, kteří

po bohatství šli, *nenalezl ničeho ve svých rukou;* žádné kořisti, žádného bohatství se jim nedostalo. V hebr. znění jeví se poněkud odchylné líčení, neboť praví: *Byli svlečeni, vzdorovití bojovníci;* zahynuli a byli pak zbaveni zbroje a rouch (vzdorovití, snad lépe: odvážní). *Usnuli ku svému spánku* smrti a neměli pak pražádné síly ti, kteří byli dříve hrdiny a siláky: *A nenalezl žádný z mužů vojska (síly) svých rukou;* ruce jim vypověděly, jak se říká, službu.

7. Stalo se tak na *hrozbu* (kárání) Hospodina; tou *padli do spánku* (v hebr. *byli omráčeni*) jezdci. V hebr.: *vůz i kůň* (byl omráčen) metonymicky ve významu: ti, kteří na voze a na koni jeli. Celé to líčení dobře se hodí na událost assyrského Sennacheriba před Jerusalémem.

5. Jiný výklad zní: *Ty jsi skvělejší než hory kořisti*; hory kořisti by byli pyšní a hrabiví pohanští králové.

אור jasným býti, *svítiti;* zde by bylo part. nifal *osvícený* jako v syr. a u Sym. *ἐπιφανὴς εἶ jsi skvělý* (zářivý), jasný. Sv. Jer. má *lumen* Aq. *φωτισμός světlo* מָאוֹר; *hrozný φοβερός* (Theod.) by znělo נוֹרָא.

Wellh. míní, že jsou slova נורא אתה אדיר opravnou glossou. הָרֵי rozvedeno na m. הָרֵי *vrchy*. טֶרֶף znamená utržené, *list*, ratolístka, loupež, *kořist* — proto: *hory kořisti ὀπὸ ὀρέων θήρας* (Aq. Sym. i Jer. a aram.). LXX: *ἀπὸ ὀρέων αἰωνίων* by ukazovalo na hebr. עוֹלָם (*věk*), neb עַד (*trvání*, znamená i kořist), sotva však מֵרֹם, dříve než, *před*; tohoto se o sobě jako podst. jména neužívá.

6. שלל zde hithpolel, avšak s aram. předtvorkou אִשְׁתּוֹלְלוּ svléci se, *oloupen býti*. Nihil invenerunt omnes hebraism לֹא כֹל nikdo, *žádný*.

Nenalezl žádný svých rukou, jest rčení neobyčejné, proto navržena záměna v וְלֹא־מָצְאוּ יְמֵיהֶם *a nenalezli svých dnů*, svého životního věku, zemřeli předčasně.

8. Ty jsi hrozný; a kdo ti může odpor klásti,
Když (vzplane) tvůj hněv?
9. S nebe dal jsi slyšeti rozsudek;
Země se třásla u utichla,
10. Když povstal Bůh k soudu,
Aby zachránil všechny tiché v zemi.

8. Ty, ty jsi hrozný,
A kdo může obstáti před tebou, když se hněváš?

9. S nebe dal jsi slyšeti rozsudek;
Země se bála a ztichla,
10. Když povstal Bůh k soudu,
Aby pomohl ubohým na zemi. Sélā.

8. Hněv Boží jest hrozný a soud Boží strašný. Výrazně opakuje v hebr. *Ty, ty jsi hrozný! Kdo obstojí před tebou, když vzplane tvůj hněv?*

9. *Rozhodnutí*, které dal Bůh s nebe slyšeti, byla právě ona pomoc věrným udělená, ono dílo, při němž nepřátelé byli zničeni. Bůh sídlí na Sionu, avšak jeho stálé, božské sídlo jest *nebe*. Rozsudek Boží působil tak, že *země se třásla a ztichla* — strachem a zděšením. Rozsudek zněl proti Assyrským (viz úvod k tomuto ž.).

10. Nepřátelé ztichli, když počal Bůh soud vykonávati; tím již uznali moc Boží a vydali jí svědectví. Zakročil Hospodin, *aby zachránil všechny* utlačované, ztišené, *tiché* mansuetos (v hebr.: *ubohé*) na zemi.

8. Ex tunc מֵאָז: zde schází vztažné zájm.: *od té doby, kdy vzplane hněv* — když, kdykoli vzplane. Grätz, Wellh. navrhují מֵעֹז; *silou* tvého hněvu.

11. Proto tě myšlení lidí musí velebiti,
A zbytky myšlení budou tobě slaviti svátek.
12. Sliby čiňte a vyplňujte Hospodinu, svému Bohu,
Všichni, kteří vůkol něho (jste),
Přinášejte dary Hroznému
13. A tomu, který odnímá knížatům ducha,
Jest hrozný zemským králům.

11. Neboť lidský hněv tě musí velebiti,
Zbytkem hněvu se přepasuješ.
12. Sliby čiňte a vyplňujte Jahve, svému Bohu;
Všichni, kdož jsou vůkol něho,
Ať přinesou dary Hroznému,
13. Jenž stíná ducha knížat,
Hrozným jest králům země.

11. Boží velebnost a moc objevuje se v tom, jak Bůh soudí lidi; i zlí lidé přispívají svými záměry a činy ku oslavě Boží tím, že, byť byly jejich záměry sebe lépe promyšleny a nastrojeny, Bůh je v příhodné době zmaří a strůjce ztrestá. Latinské znění má zdánlivě význam vše-

obecnější. *Proto* (když Bůh povstává k soudu) *musí tě myšlení*, mysl *lidí* (vůbec) *velebiti*, *a zbytky myšlení* (reliquiae cogitationis), nepatrné myšlenky i sebe menší úmysly, nejhlubší dojmy tě slavně velebí: *budou tobě slaviti svátek* — ku tvé poctě.

Srovnáme-li lat. znění s hebrejským, pozorujeme, že mluví žalmista ve v.[11] o hněvu bezbožných lidí. Dle toho by bylo vyložiti: I myšlení a záměry lidí, obrácené proti Bohu, obrátí se ku slávě Boží. Assyrští chtěli lid Boží zničiti, zatím se na nich ukázala Boží moc.

V hebr. znění jest druhá část verše (stichos) velmi nejasná: *Zbytkem hněvu se přepasuješ*, i ten zbytek lidského hněvu, slabý podnik bezbožného připraví ti slávu a ozdobu, že se jím můžeš jako zbrojí opásati. Kdyby byl tím míněn hněv Boží, vyložili bychom, že Bůh ho ještě může užiti jako zbraně proti bezbožným; tím by se však odchyloval druhý stichos tuze od prvého.

12. Na Israeli jest vzdávati teď Bohu díky: *Sliby čiňte*, záslibné oběti, *a vyplňujte Hospodinu to*, co jste slíbili; jest vaším Bohem. Pohanům, kteří byli v sousedství Israele, přidává též vyzvání: *Všichni, kteří vůkol něho jste*, kteří na blízku Israele jste, *přinášejte Bohu, Hroznému, dary*. Tak jim bude neštěstí Assyrských ku poučení a ku prospěchu. *Hrozným* ukázal se Bůh svým soudem.

13. *A tomu, kterýž odnímá knížatům* pyšného *ducha* (hebr. *podtíná*, seřezává jako větve neb hrozny) přinášejte dary. *Hrozným jest on králům země*. Kdyby byli sebe mocnějšími, nejsou-li spravedliví, Bohu věrní, Bůh jim bude hrozným soudcem.

11. חמת (חֲמָה) znamená *žár hněvu*, hněv; není jasno, co by to u zbožných znamenalo. חֲמַדַּת אָדָם *žádost* na místě toho by bylo tuze libovolným.

Druhá věta zní v LXX: *καὶ ἐγκατάλειμμα ἐνθυμίου ἑορτάσει σον* תהג לְךָ na m. hebr. תחגר, jež se sem nehodí. שְׁאֵרִית znamená zbytek, nikoli to nejlepší ראשית; překlad: *Nejlepší z lidu budou tě velebiti* תְּהַגֶּךָּ (Ewald) není tedy odůvodněn.

12. In circuitu ejus סביביו t. j. *vůkol* Boha, který sídlil uprostřed Israele. מוֹרָא předmět bázně, φοβερός, *Hrozný* (Bůh).

Při umučení a smrti Páně byl vykonáván soud Boží. Vhodně určila proto církev tento žalm k hodinkám *Zeleného Čtvrtku* a *Bílé Soboty*. Země se *třásla*, pak při pohřbu Páně *ztichla*; i verš: »in pace factus est locus ejus« uváděn jest o hrobu Páně na bílou Sobotu a o památce *Kristova roucha*. Modlíme se tento žalm *o Proměnění Páně*, neboť tam se Pán zaskvěl (illuminans). V den *pěti ran Páně* si připomínáme, že byly ty rány jako blesky proti moci zlého ducha. Ve *čtvrtečních* hodinkách vzpomínáme slovy žalmu na Kristův poslední soud. Jednotlivé verše jsou ve mši sv. *za pokoj*.

76. žalm. (H. 77.)

Útěcha ze vzpomínky na dřívější divy Boží.

Žalmista volá k Bohu, aby ho vyslyšel; neboť potřebuje útěchy (2—4). Nyní jest ve veliké bídě a nenalézá žádného potěšení a již se mu zdá, že Bůh svůj lid zavrhl a že mu milosti více neposkytne (5—10). Vzpomíná však, jakými divy Bůh svůj lid kdysi ochraňoval a podporoval (11—16), jak ho rudým mořem vedl, a to dodává mu důvěry: touto důvěrou přemůže nynější soužení (17—21).

Žalmista jest dojat neštěstím svého lidu a mluví ve jménu sklíčeného národa. Zdá se mu, jakoby byl již celý národ ohrožen, již přestává skorem doufati, že by přišla ještě pomoc. Vzpomínka na Boží divy, na vyvedení z Egypta mu dává útěchy. Z toho nelze však určiti, na kterou dobu israelských dějin by slova tohoto žalmu ukazovala.

Pěvec dává výraz hluboké sklíčenosti, jaká se mohla zmocniti srdce Hebreův po zničení severní říše Israelské (r. 721. př. Kr.), aneb když byl Manasses, král Judský odveden jako zajatec do Babylona (647), aneb též, když padl zbožný král judský Josiáš v boji proti egyptskému Nechao (r. 609 př. Kr.).

U proroka Habakuka, který prorokoval v posledních letech krále Manassa, nalézáme ve 3[10. 11. 15] výroky podobné v. [17-20] tohoto žalmu. Nelze bezpečně tvrditi, jest-li vyňal Habakuk tyto věty ze žalmu 76. (který by tedy byl starší) aneb nebyly-li ty věty obecně zpívány o někdejším divu Božím.

V písni jest trojí ṣélā (v. XXVII), jest to sborová píseň; dle Zennera má patero slok o 3, 3—3—6, 6 verších. Bickell dělil žalm ve dvě části: 2--16 vzpomínka na Boží divy, 17—20 zjevení Boží.

L. 1. Ku konci; Idithunovi. Asafův žalm.

H. 1. Řediteli hudby. Dle Jᵉdūthûna. Od Aṣâfa žalm.

1. Nadpis. *Ku konci* viz v úvodě XXVI a 4[1]. *Idithunovi*, úvod XXIX a 38[1]. *Asaf*, úvod XX a 49[1].

2. Hlasem svým volám k Pánu,
Hlasem svým k Bohu (volám), a pozoruje mne.
3. V den svého soužení vyhledávám Boha;
Ruce své v noci (zvedám) k němu a nebývám sklamán.
Má duše nedá se potěšiti.
4. Vzpomínám na Boha a veselím se;
A přemítám a ztrácí se můj duch.

2. Svým hlasem (chci volati) k Bohu a křičeti,
Svým hlasem k Bohu, aby mne slyšel.
3. V době svého soužení hledám Pána,
Má ruka jest natažena v noci — neunavně;
Moje duše nedá se potěšiti.
4. Vzpomínám na Boha, a vzdychám,
Přemítám a můj duch hyne. Sélā.

2. Duše pěvce jest žalostí sevřena. Obrací se k Bohu, avšak zdá se jí, že nemůže nalézti potěšení a že hyne. Dle Vulg. by se zdálo, že vzpomíná žalmista svých dřívějších modliteb a že z minulosti dí: »Volával jsem v souženích k Hospodinu a nalézal jsem potěšení — nyní však jsem v takovém neštěstí, že potěšen býti nemohu«.

Dle hebr. dlužno však vykládati to celé o přítomnosti. *Hlasem svým volám* (*chci volati*, hebr. kohortativ: *chci křičeti*) . . . *a pozoruje mne* (intendit mihi), neb: *aby mne slyšel* (hebr.).

3. *V době svého soužení*, vždy jsem tak dělával a vždy tak činím: *vyhledávám* totiž *Boha. Ruce své* prosebně *v noci k němu zvedám*, (*natažená jest má ruka* — stále, *neunavně;* hebr.). »Nebývám sklamán« není v hebr. znění; tam praví o své ruce, která k modlitbě zůstává nataženou — *a neunavuje se* — bez ustání. Bolest žalmisty jest nyní tak veliká, že *se jeho duše nedá potěšiti.* Znovu vzpomíná na Boha.

4. *Vzpomínám na Boha a veselím se* (delectatus sum); v neštěstí jest největší, někdy jedinou útěchou Bůh. Ten může v největším zármutku posíliti duši, a obrátí truchlivost v radost a veselí. Hebr. znění však praví něco jiného a poněvadž se shoduje s následující větou, jest asi původnější: *Vzpomínám na Boha a vzdychám;* jindy jsem býval tou vzpomínkou potěšen, nyní mně Bůh útěchy nedává — já i po modlitbě *vzdychám.*

A přemítám (exercitatus sum), dlouho uvažuji o svých bolestech, o svém neštěstí — a tím *můj duch hyne*, umdlévá, ztrácím odvahy.

2. קוֹלִי nemá zde slovesa; doplniti lze: *chci volati hlasem svým* — aneb: ať zazní můj hlas k Bohu«. הַאֲזִין od אזן denomin. (5²) jest perf. hif. se sousledným wau; LXX vykládá však *καὶ προσέσχεν μοι* minulým časem.

3. נִגְּרָה nifal (rozliti se) snad též: roztáhnouti (tak v syrském; o ruce obyčejně שָׁלַח) dle Sym. a sv. Jer. extenditur. LXX přeložili *ἐναντίον αὐτοῦ* jako ve Vulg. bez slovesa נֶגְדּוֹ *před ním.*

4. *Exercitari* v řeck. *ἀδολεσχεῖν* (55³) stále přemýšleti, přemítati. הִתְעַטֵּף zahaliti, zakrýti se (v arab. podobně o mdlobě: zakrylo se nad ním = omdlel).

5. Mé oči bdí před hlídkami,
Jsem rozbouřen a nemohu mluviti.
6. Vzpomínám někdejších dnů,
A dávná léta mám na mysli.
7. A uvažuji v noci se svým srdcem,
A přemítám, a prorývám svého ducha.
8. Což na věky zavrhne Bůh?
Či nebude nikdy více nakloněn?

9. Či odejme na vždy své milosrdenství,
Od pokolení ku pokolení?
10. Zdaž zapomíná Bůh smilování?
Či zadržuje ve svém hněvu svá milosrdenství?

5. Ty držíš víčka mých očí,
Jsem zmítán a nemohu mluviti.
6. Přemýšlím o dnech minulosti,
O letech dávnověkosti.
7. Vzpomínám v noci na svou hudbu (strunovou),
Ve svém srdci přemítám,
A hloubá můj duch.
8. Což zavrhne Pán na věky,
A nebude nikdy více milostiv?
9. Což jest na vždy u konce jeho milost,
Přestalo přislíbení pro pokolení a pokolení?
10. Zdaž zapomněl Bůh se smilovati?
Či zavřel v hněvu své slitování? Sélā.

5. *Mé oči bdí před hlídkami;* soužením a neštěstím jest tak sklíčen, že nemůže spáti. Noc se dělívala v starých dobách na tři části, jež zvali »hlídkami« (bděním, vigiliae). Žalmista je probdíval již předem, zůstával tedy ve stálém bdění. Tak dí též hebr. znění: *Ty držíš víčka mých očí,* aby se nemohla zavříti. V noci jest *rozbouřen, zmítá sebou* (hebr.) *a nemůže mluviti.*

6. *Vzpomínám někdejších dnů*, když bděl nad lidem Israelským jeho Bůh, když ho vedl a chránil svou mocnou rukou. Tenkrát byl Israel šťastnějším. Ta léta dávno pominula, jsou to *léta dávnověkosti.*

7. *A uvažuji v noci se svým srdcem,* v nejhlubším vnitru uvažuje o někdejších dobrodiních Božích. Snad opěvával dříve tyto šťastnější doby písní při harfě (neb jiném strunovém nástroji), že dí dle hebr.: *Vzpomínám v noci na svou hudbu* (nᵉghīnāthî — viz i v úvodě XXVI binᵉghīnôth). Ve svém srdci *přemítám,* přemítám o tom, proč nás nyní Bůh opustil, *prorývám svého ducha* — v hebr. *můj duch hloubá*, hledá něco, co by mu dalo vysvětlení, útěchu.

8—10. Hloubání jeho zabývá se těmito otázkami; pochybnosti, jež jsou do otázek vloženy, působí ještě větší zármutek a nepokoj.

Což na věky zavrhne Bůh svůj lid? nikdy více nebude mu *nakloněn*, přízniv, *milostiv* (complacitior)? Jest vyčerpána jeho dobrota, milostivost? *Přestalo přislíbení*, jež dal otcům a Israeli, *pro budoucí pokolení?* tedy na vždy? *Zadržuje své smilování*, protože se hněvá? (ovšem: spravedlivým hněvem).

5. *Φυλακή bdění*, se zove אַשְׁמֻרָה; aram. přeložil תְּמוּרְתָּא dle toho שְׁמֻרָה znamená *oční víčko*.

8. לֹא־לָנֶצַח příslovečně: ne dále, *více*.

9. אֹמֶר, na m. toho navrhuje Nestle אֲמִתּוֹ *jeho věrnost*, pro parallelní חסד.

11. A pravím: Nyní počínám;
Tato změna (jest od) pravice Svrchovaného.
12. Pamětliv jsem skutkův Páně,
Neboť chci míti v paměti tvé divy od počátku.
13. A chci rozjímati o všech tvých skutcích,
A přemítati o tvých zámyslech.
14. Bože, svatou jest tvá cesta.
Který bůh jest tak veliký, jako náš Bůh?
15. Ty jsi Bůh, jenž činí divy.
Známou jsi učinil v národech svou moc;
16. Vysvobodil jsi svým ramenem svůj lid,
Syny Jakubovy a Josefovy.
17. Tebe viděly vody, Bože;
Viděly tě vody a bály se,
A zděsily se propasti.
18. Náramný hukot vod (byl),
Oblaky dávaly zvuky,
I tvé šípy přelétaly,
19. Hlas tvého hřmění kolkolem.
Tvé blesky osvěcovaly okršlek země,
Pohybovala se a otřásala se země.
20. Tvá cesta v moři a tvé stezky ve velkých vodách,
A tvé stopy se více nepoznaly.
21. Vedl jsi svůj lid jako ovce,
Rukou Mojžíše a Arona.

11. Tu říkám: To jest mé zranění,
(Že) Změnila se pravice Svrchovaného,
12. Oznamuji díla Jáha,
Ano, vzpomínám na tvůj dávný div,
13. A přemýšlím o všelikém tvém působení,
A uvažuji tvá díla.
14. Bože, přesvatá jest tvá cesta,
Kdo jest veliký Bůh jako Elōhîm?
15. Ty jsi Bůh, ty činíš divy;
Ty jsi známou učinil mezi národy svou moc;
16. Vykoupil jsi ramenem svůj lid,
Syny Ja'qōbha a Jōṣêfa. Sélā.
17. Viděly tebe vody, Bože,
Viděly tě vody, zděsily se,
Též prohlubně vod se třásly.
18. Oblaky vydávaly proudy vod,
Mračna hřímala,
A tvé šípy létaly sem tam.
19. Hlas tvého hřmění v kole,
Blesky osvětlovaly okrslek země,
Třásla a chvěla se země.
20. Mořem (šla) tvá cesta,
Tvé stezky velikými vodami,
A tvých stop nebylo znáti.
21. Vedl jsi svůj lid jako stádo,
Rukou Mōšé a Ahrôna.

11. Latinské znění odchyluje se tu od znění hebrejského, neboť dí: *A pravím* — ve svém pochybování, ve své úzkosti rozhodl se žalmista na něčem, aneb se mu dostalo jiné rozhodné myšlenky a praví: *Nyní počínám* — počínám (snad dlužno doplniti:) rozuměti Božímu řízení. Neštěstí přišlo na nás proto, *že se změnila pravice Svrchovaného!* Jak bývala jindy silná, jaké divy působila! (Verše 12—21). Nyní jest slabší.

Dle hebr. vykládáme takto: *To jest mé zranění;* poznává příčinu neštěstí a shledává ji v tom, že ruka Boží oslábla: *Změnila se pravice Svrchovaného.* Dříve byla silnou, jak následující vzpomínky dosvědčují; vzpomínky ty budí ovšem důvěru, že se Boží pravice opět tak mocnou ukáže. Moc Boží se arciť nikterak nemění; lidem se tak jen zdá.

12. 13. *Pamětliv jsem skutků Páně;* v hebr. dí, že je *oznamuje* neb oznamovati chce. Chce míti na paměti všechny

divy, jež Bůh již dávno »*od počátku*«, v nejzazší minulosti působil. Chce je velebiti. Od této věty oslovuje Boha přímo.

14. Žalmista uvažuje řízení Boží a praví: *Bože, svatou* (ve svatosti) *jest tvá cesta* t. j. tvé řízení jest velebné, vznešené, dokonalé (Ex. 15[11] lze srovnati). *Který bůh jest tak veliký, jako náš Bůh* (Jahve)? táže se žalmista, aby projevil to přesvědčení, že není většího, mocnějšího nad Jahve. Proč? ukazuje v následujícím.

15. *Ty jsi* ten *Bůh, ty jsi divotvorce* (hebr.); aneb též: »jenž činí divy«. I pohané, národové cizí poznávali moc Boha Jahve, doslechli o jeho divech: *Známou jsi učinil v národech svou moc.*

16. *Vykoupil jsi ramenem* (v Ex. 6[6] ž. 135[12] »vztaženým« ramenem — ramenem silným) *svůj lid*, totiž z Egypta. Boží lid jest zde jmenován po Jakubovi a Josefovi, jeho synu: *Syny Jakubovy a Josefovy* (jsi vykoupil); Jakub byl praotec všech Hebreův; Josef byl otcem dvou kmenů (Efraim a Manasses), jest zde vedle otce jmenován, poněvadž zachrániv své bratry od hladu, stal se jim největším dobrodincem, jaksi druhým otcem. Proto se dostalo Josefovi a jeho synům zvláštního požehnání od otce Jakuba.

17. Popisuje básnickým způsobem, jak se dál přechod rudým mořem. Když se blížil Bůh v oblaku, jako za hrozné bouře k vodám moře, aby jimi vedl svůj lid: *Viděly vody Boha* (*tebe*, Bože — dí přímo k Bohu) *a bály se* — vody se pohnuly, *třásly se propasti* (t. j. ty spousty mořských vod). Zjevení Boží bylo jako veliká bouře (podobně 17[8]).

18. Vody, hřmění i blesky slouží Bohu a působí ku osvobození Israele; Egypt jest jimi ztrestán, Farao s vojskem zničen.

Náramný hukot vod (byl); hebr. dí: *Oblaky vydávaly proudy vod. Mračna hřímala;* z mračen bylo slyšeti hřímání a blesky Boží *přelétaly;* tyto zove: Božími *šípy.*

19. Odevšud byl slyšán hlas hřmění: *v kole*, v nebeském prostoru, kolkolem. Dle sv. Jer. a soudíc i z Jo. 2[5] Hab. 3[8] znamenalo by lat. »rota« *kolo*, vozu, snad válečného vozu Boha Jahve, jehož točením povstávají hromové rány: *Znělo hřmění tvého kola* (»kolo« mají řecké překlady, syr. a aram.).

20. Bůh učinil Israeli ve vodách moře cestu: *Tvá cesta v moři* . . . . vody stály po obou stranách jako zeď. Když Bůh nakázal, stekly vody zase k sobě: *A tvé stopy se více nepoznaly*, byly vodou zakryty.

21. Když táhl Israel pouští, byl Bůh v čele lidu: *Vedl jsi svůj lid jako ovce; rukou Mojžíše* a Arona, jak Num. 33[1] dí.

11. Jiný výklad tohoto verše jest: *Tato jest má rána:* mé neštěstí pochází od mé slabosti; sv. Jer. imbecillitas mea haec, commutatio dexterae excelsi (Aq. Sym. Theod. aram. i syr. též) tedy חַלּוֹתִי. Slovo שְׁנוֹת vyloženo množn. č. proti překladům, dalo by asi tento smysl: »Toto (neutrum הִיא) jsou *léta* zkoušky, která nám Svrchovaný uložil a přidělil, ta musíme snášeti«.

Nunc coepi ἠρξάμην by bylo as הַחִלּוֹתִי, totiž intelligere: *počínám chápati a rozuměti.* Výklad: »Poznávám, že se nyní stav můj promění, že bude lepší« — není odůvodněn.

12. K'thîbh אַזְכִּיר jest asi původní; překlady podávají אֶזְכֹּר. יָהּ jméno Boží, časté ve vlastních jménech.

14. In sancto *v tom, co jest svaté*; náleží k tomu, co svaté jest, co jest vznešené, Bohu příslušné.

15. הָאֵל Wellh. bez členu: אֵל *Bůh*, jenž činí divy.

18. *Množství hučících vod* — doplniti: dederunt vocem. זֵרְמוּ jest aktivní (Jer.: *vytřásaly* excusserunt), Wellh. זָרְמוּ.

19. גַּלְגַּל vykládáno též: *vichr*, vichřice — není však doloženo. Znamená *kolo: in rotam* by bylo: do kol Faraonových vozů hřmělo. Kolkolem ἐν κυκλῳ Hesychius.

Žalm 76. jest určen na *Zelený Čtvrtek.* Jest to modlitba trpícího Spasitele: vysvobození z Egypta jest obrazem vykoupení všeho lidstva z hříchu a z moci zlého ducha.

Vzpomínejme i my, zvláště v době utrpení neb pochybování, na četná minulá dobrodiní Páně, a budeme potěšeni, novou důvěrou oživeni — jako žalmista. Každého *čtvrtku* modlí se kněz tuto píseň.

Verše 16—21 jsou modlitbou při *svěcení zvonů;* zvon fulgura frangit, volá věřící (deduxisti sicut oves). Jednotlivý v. 19. jest ve Vstupu svátku *Proměnění* Páně, v. 15. a 16. v graduale ned. 2. po *Devitníku.*

77. žalm. (H. 78.)

Dějiny Israele jsou naučením a výstrahou potomkům

V úvodě vybízí pěvec všechny k pozornosti a udává, o čem chce mluviti (1—8); zvláště připomíná, kterak synové Efraim (Israelité Josuových dob) zapomněli na dobrodiní Boží, porušili úmluvu podobně jako jejich otcové, kteří vyšli z Egypta (9—12).

Israelité ukázali se na poušti zatvrzelými; Bůh jim uděloval dobrodiní, oni ho pokoušeli (13—20), dával jim mannu a křepelky, spolu je i trestal (21—31); oni ústy toliko jej milovali, proto ustanovil, že všichni zahynou na poušti, zároveň se milosrdným projevil (32—40).

Zapomněli na zázraky, jež Bůh v Egyptě konal (41—52), na to, že jim zaslíbenou zemi dal (53—56), odvraceli se od Boha, hněvali ho, přivodili si jeho trest (57—64); v největší bídě Bůh se přec nad lidem smilovává, volí si horu Sion, kmen Juda a Davida svého služebníka (65—72).

Žalm tento náleží k *dějinným* žalmům (podobným jest ž. 104—106); jest z nich nejdelší a snad i nejstarší. Žalmista vypravuje přehledně děje vyvoleného národa od vyjití z Egypta až do Davidova kralování, aby si z toho jeho souvěrci vzali naučení, že mají býti Bohu věrnými a poslušnými. Proto uvádí na paměť dobrodiní Boží a spolu též nepravosti a hříchy, jichž se israelští předkové dopouštěli. Jest tedy tato píseň *poučnou*, maskîl, intellectus (v. úvod XXIV a 31[1]).

Asaf jest nadpisem jmenován skladatelem tohoto žalmu (viz o něm v úvodě XX a 49[1]). Dle toho by byl psán v Davidově době. Totéž potvrzuje i ta okolnost, že mluví žalmista ve v. [9-11], [67-72] jmenovitě o proviněních Efraimitů, a dokládá, že Bůh Efraima zavrhl a že si vyvolil Judu. Efraimité ztratili svatostánek, který stával v prvních dobách na jejich půdě v Silo, nový svatostánek stál v Judsku a v Jerusalémě; kmen Juda byl povýšen nad ostatní kmeny pomazáním Davida za krále. Žalmista ukazuje příčiny, proč byla Judovi dána přednost; v Davidově době bylo to důležito. I později panovala sice ještě řevnivost mezi severní a jižní říši, mezi Israelem (Efraimem) a Judou, ale k té době se obsah žalmu tak nehodí, tehdy Efraim stánku Božího neměl a nemohl ho ztratiti.

Kdo kladou složení Pentateuchu do dob po babylonském stěhování, ti jsou ovšem nuceni klásti tento žalm do téže pozdní doby, protože se jeho obsah nese k starým dějinám v Pentateuchu vypsaným.

Žalm má úvod [1-8] a dvě části [9-53] a [54-72].

L. 1. Poučná píseň Asafa.
Pozorně poslyš, můj lide, mé nařízení,
Nakloň svého ucha ku slovům mých úst.
2. Chci otevříti v průpovědích svá ústa,
Mluviti budu o předmětech z počáteční doby.
3. Co jsme slyšeli a seznali,
A naši otcové nám vypravovali.
4. Není to zatajeno jejich synům, v druhém pokolení,
Když hlásáme chvalné skutky Hospodinovy,
A jeho mocné činy a divy, které činil.
5. A zvedl on příkaz v Jakubovi,
A položil zákon v Israeli;
Uložil našim otcům, aby je činili známy svým synům.
6. Aby seznalo (je) druhé pokolení;
Synové, kteří se zrodí a povstanou,
I budou vypravovati svým synům.
7. Aby skládali v Bohu svou důvěru,
A nezapomínali na Boží skutky,
A pečovali o jeho přikázání;
8. Aby se nestali, jako jejich otcové,
Pokolení špatné a zpurné;
Pokolení, jež nevedlo přímě své srdce,
A jehož duch nebyl Bohu důvěrný.

H. 1. Maskîl od Aṣâfa.
Naslouchej, můj lide, mému učení,
Nakloňte svého ucha ku slovům mých úst.
2. Chci otevříti průpovědí svá ústa,
Chci vyroniti hádanky předvěké.

3. Co jsme slyšeli a zakusili,
A naši otcové nám vypravovali,
4. Nechceme zatajovati jejich synům,
Vypravujeme pozdějšímu pokolení chvály Jahve,
A jeho moc a jeho divy, jež činil.
5. A postavil příkaz v Ja'qôbovi,
A zákon položil v Isrā'êli,
Když nařídil našim otcům,
Aby je činili známy svým synům,
6. Aby (to) zvědělo pozdější pokolení,
Synové, (kteří) se zrodí, by povstali,
A vypravovali svým synům.
7. A (aby) skládali v Bohu svou naději,
A nezapomínali na Boží skutky,
A zachovávali jeho přikázání;
8. A nebyli jako jejich otcové,
Pokolení zpurné, vzdorovité,
Pokolení, jehož srdce neustálené,
A jehož duch nebyl věrný Bohu.

1. V tomto úvodě vzbuzuje pěvec pozornost; má k tomu příčiny, jež také předkládá.

Poslyš (pozorujte, attendite), *můj lide, mé naučení* (tōrâ zde nikoli: zákon); chce lid poučiti, spolu, jak z obsahu zřejmo, též varovati. Úvodní slova jsou podobná oněm v ž. 48[1. 5].

2. *Chci otevříti v průpovědích svá ústa* t. j. chci mluviti v průpovědích; parabola znamená sice *podobenství*, ale v hebr. māšâl, jež jest tak přeloženo, má v širším smyslu význam: průpověď, přísloví. Průpovědi bývaly a jsou poučného obsahu; i to, co pěvec chce mluviti, bude poučením. *Mluviti budu o předmětech* (propositiones προβλήματα), o vážných, hlubokých větách neb věcech; *z počáteční doby* (ab initio), o věcech, které se udály v dávnověku při vyjití z Egypta. Hebr. znění praví: *Chci vyroniti* (vytrysknouti) *hádanky předvěké* (48[5]), z něho vytrysknou ta vypravování o starých dějích, o skutcích Páně, a ona jsou jako hádanky; i skutky Boží, i jednání a chování se Israelských otců k Bohu jest jaksi nepochopitelné. Sv. Matouš uvádí volně slova verše [2] v evang. 13[35] o Kristu Pánu; i Spasitel mluvil jako zde Asaf »v podobenstvích«.

3. 4. *Co jsme slyšeli a seznali;* v lat. quanta — jak mnoho! Israelité si o Božích dobrodiních a divech v rodinách vypravovali; ústním podáním se ony dávné děje v paměti i pozdějších pokolení zachovávaly. Tato věta náleží jako předmětný akk. ku verši 4: Co jsme slyšeli . . . *toho nechceme zatajovati jejich synům, vypravujeme pozdějšímu pokolení chvály Jahve,* chvalné, mocné skutky (105[2]). Tak v hebr. V lat. jsou spojeny 2. a 3. verš: Mluviti budu o tom . . . co jsme slyšeli . . .; pak ve 4. verši: *Není to zatajeno jejich synům v druhém* (pozdějším) *pokolení, když hlásáme* atd.

5. Hospodin sám nařídil otcům Israele, aby vypravovali jeho divy svým synům. Vykonává tedy žalmista jen Boží rozkaz a vůli, když o Božích divech chce lidu mluviti. *Zvedl příkaz . . . položil zákon* (18[8]), ustanovil již za Mojžíšových dob (Ex. 13[8. 14] Deut. 4[9. 23] 6[6-9]), *aby otcové činili známy skutky Boží svým synům.*

6. 7. Účel onoho příkazu byl, *aby je* (ty Boží skutky) *poznala i pozdější pokolení*; z nich poznávala též Boží moc a dobrotu a mohla pak *svou důvěru skládati v Bohu,* očekávati od něho v nouzi a v úzkosti pomoci. Z vděčnosti a částečně i z bázně budou vedeni k tomu, *aby se starali o Boží zákon,* aby ho zachovávali. To byl kladný účel onoho příkazu.

8. Záporně projeven ten účel ve slovech: *Aby se nestali, jako jejich otcové;* tím by si přitáhli jen Boží tresty. Jejich otcové se velice prohřešovali; bylo to *pokolení špatné a zpurné (zpurné, vzdorovité,* proti Bohu a proti jeho služebníku Mojžíšovi). *Nevedlo přímo své srdce,* nevedlo je, nešlo po pravé cestě zákona, nevedlo je k Bohu; *duch* toho pokolení nebyl *Bohu věrným* (hebr.). Doklady toho jsou v žalmu uvedeny.

1. Attendite, inclinate v množném č. při hromadném jméně *populus.*

2. מָשָׁל — mohlo by se též dle arab. matsal vykládati: *vypravování;* חִידָה (snad souvisí s aram. pass. אֲחִידָא co zavřené jest, *hádanka);* propositio *předloha,* Žk.: przikladi, zde ovšem více než v 48[5]; množ. č. značí jednotlivé části,

věty písně. U sv. Matouše: *Ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου, ἐρεύξομαι κεκρυμμένα* (skryté) *ἀπὸ καταβολῆς* (od ustanovení, založení světa): נבע v hif. učiním vytryskovati, *vyrážeti ἐρεύξομαι, skryté* (úrady Boží o lidech); evangelista neuvádí tedy úplně doslovně.

3. *Quanta* odpovídá zde hebr. אשר, které se dle hebr. táhne k לֹא נכחד v. 4, dle lat. spíše k הידות v. [2].

4. לֹא נְכַחֵד piel, LXX *οὐκ ἐκρύβη* לֹא נִכְחַד nif. *nebylo zatajeno*, skryto.

5. *Ea* v hebr. přípona v להודיעם nese se k slovu mirabilia v. [4] (mocné skutky, divy).

6. בָּנִים יִוָּלֵדוּ *synové, kteří by se zrodili* — náleží dle athnachu ještě k prvé větě, jako vysvětlení דור; lépe dle překladů začátkem nové věty.

8. מֹרֶה vyloženo slovem *exasperans* (66[7] u Ezech. 2[3. 6] 3[9] a j. o lidu Israelském) *vzdorovitý;* Žk. wzochurigîuci ŽP. obostrzugyczy. הכין לבו *říditi přímo své srdce*; též אֵל אלהים *k Bohu.* Non est creditus *nestal se důvěrným;* srovnej o Pánu Jež. *οὐκ ἐπίστευεν αὐτὸν αὐτοῖς* Jan 2[24].

9. Synové Efrema, kteří umějí napínati a vystřelovati luk,
Obrátili se v den boje.
10. Neostříhali smluvy Boží,
A nechtěli kráčeti v jeho zákoně.
11. A zapoměli na jeho dobrodiní,
A na jeho divy, jež jim ukázal.
12. Před jejich otci činil zázraky
V zemi Egyptské, na Tanisském poli.
13. Rozdělil moře a provedl (jím) je,
A nastavil vody jako v měchu.
14. A vedl je za dne oblakem,
A po celou noc ohnivým světlem.
15. Roztrhl na poušti skálu
A napojil je jako při plné prohlubni.
16. A vyvedl vodu ze skály
A sváděl vody jako řeky.
17. A oni ještě dále hřešili proti němu,
K hněvu popouzeli Svrchovaného na bezvodné (pouští).
18. A pokoušeli Boha ve svých srdcích,
Že pro sebe požadovali jídla.

19. A mluvili špatně o Bohu; říkali:
Bude-li moci Bůh připraviti stůl na poušti?
20. Neboť udeřil na skálu a tekly vody,
A proudy zaplavovaly.
Což bude moci dáti i chleba,
Aneb připraviti stůl svému lidu?
21. Vlak zaslechl Hospodin a odložil;
A oheň se vzňal v Jakubovi,
A hněv se vznesl na Israele:
22. Že neveřili v Boha,
A nedoufali v jeho spásu.
23. A rozkázal oblakům nahoře,
A otevřel dvéře nebes,
24. A dštil na ně mannu ku pokrmu,
A dával jim nebeský chléb.
25. Chléb andělský jídal člověk,
Posílal jim jídla v hojnosti,
26. Přinesl s nebe jižní vítr
A uvedl svou mocí vítr africký.
27. A dštil na ně masa jako prachu,
A opeřeného ptactva jako mořského písku.
28. A padaly uprostřed jejich ležení,
Kolem jejich stanů.
29. A jedli a nasytili se příliš,
A jejich žádané jim podal;
30. Nebyli sklamáni ve své žádosti.
Ještě byla jejich jídla v jejich ústech,
31. A hněv Boží vystoupil proti nim,
A zabil silné z nich,
A překážku položil vyvoleným z Israele.

9. Synové Efrájima, ozbrojeni lukostřelci,
Obrátili se v den boje.
10. Neostříhali Boží úmluvy,
A v jeho zákoně zpečovali se kráčeti.
11. A zapomněli na jeho skutky,
A na zázraky, které jim ukázal.
12. Před jejich otci činil div,
V zemi Mizrájim, na poli Zôan.

13. Rozpoltil moře a převedl je,
A učinil, ze voda stála jako hráz.
14. A vedl je za dne oblakem,
A po celou noc září ohně.
15. Rozštípl skály na poušti,
A napojil jako přívaly hojně.
16. A vyvedl potoky ze skály,
A učinil, že stékaly vody jako řeky.
17. A přece ještě dále hřešili proti němu,
Vzpouru učinivše proti Svrchovanému na pustině.
18. A pokoušeli Boha ve svém srdci,
Žádajíce pokrmu své žádostivosti,
19. A mluvili proti Bohu; říkali:
»Zdaž pak bude moci přistrojiti stůl na poušti?
20. »Hle, udeřil do skály a proudily vody,
»A vylily se potoky;
»Zdaž bude moci též dáti chleba,
»Aneb postaviti masa svému lidu?
21. Proto slyšel Jahve a rozhněval se,
A oheň se vzňal v Ja'qôbhovi,
Ano, zlost vystoupila proti Israeli,
22 Že nevěřili v Boha,
A nedoufali v jeho pomoc.
23. A přikázal oblakům nahoře,
A otevřel dvéře nebes,
24. A nechal dštíti na ně Mân-nu ku pokrmu,
A dával jim nebeské žito.
25. Chléb silných jídal každý,
Potravy posílal jim do sytosti.
26. Učinil, že se zdvihl východní vítr na nebi,
A přivedl svou mocí jižní vítr,
27. A nechal dštíti na ně masa jako prachu,
A jako mořského písku létavého ptactva.
28. A učinil, že to padalo uprostřed jeho ležení,
Kolkolem jeho příbytků.
29. A jedli a nasytili se úplně,
A vyplnil jim jejich žádost.
30. Nezanechali ještě své pochoutky,
Ještě byl jejich pokrm v jejich ústech,
31. A hněv Boží vystoupil na ně,
A vraždil mezi jejich tučnými,
A mladíky Isra'ële klátil.

9. Ve v. [10] a [11] vytýká žalmista, že nezachovávali Boží smlouvy, nechodili v cestách Božího zákona a zapomínali Božích dobrodiní a divů. Tak se prohřešili všichni Israelité; dle souvislosti řečeno jest to zde toliko o Efraimitech. Tito *synové Efrema*, v hebr. správněji *Efrájima*, jsou zde o sobě jmenováni, poněvadž svou vinou ztratili vůdčí moc ve vyvoleném lidu a byli Bohem zavrženi (v. [67]). Vůdčí moci by se jim bylo dostalo proto, že byli z rodu Josefova syna, a Josefa vážili si Israelité jako svého ochránce a druhého praotce vedle Jakuba. I Josue, nástupce Mojžíšův, byl Efraimita (dle některých byl by i Samuel býval z kmene Efraim, ač jej písmo jmenuje z levitského rodu). Chválen jest Efraim od Jakuba v Gen. 48[19], od Mojžíše v Deut. 33[13-17].

Efraimité si počínali již v době Soudců násilně proti ostatním kmenům (Soud. 8[1] 12[1.6]); nepřidali se v čas k Davidovi (2 Kr. 2—4). Po Šalamounově smrti byl Efraim hlavou odtržených kmenů, Jeroboam byl Efraimita.

Slova v. [9] by ukazovala k nějakému boji, v němž se Efraimité dali na útěk. Poněvadž není nikterak jasno, jaký boj by to byl — též z ohledu na následující verše dlužno dáti přednost metaforickému výkladu: Efraimité byli dovední bojovníci (hebr. *ozbrojení lukostřelci*), avšak neosvědčili se: když jim bylo bojovati v zaslíbené zemi proti Kananejským, dali se zkaziti zlými mravy Kananejských, opustili Boha i jeho zákon. Proto ztratili svatostánek (v. [60. 61]), který stával v kraji Efraim, v Silo; v boji proti Filištínským, v němž padli synové velekněze Heli-ho, byli Israelité (tedy spolu Efraimité) poraženi a zahnáni a ztratili i archu úmluvy, kterou sebou do boje vzali (1 Kr. 4). To by byl jediné ten boj, na který bychom si při v. [9] vzpomenouti mohli.

10. 11. *Neostříhali úmluvy Boží*, úmluvy na Sinaj uzavřené. Jim, jakož i celému Israeli, dostalo se od Boha velikých a přečetných *dobrodiní*, však oni na ně zapomněli, byli nevděčnými.

12. Žalmista uvádí hlavní divy Boží, které byly spolu dobrodiním Israelskému lidu prokázaným. Počíná vyjitím Israelitů z Egypta. *Před jejich otci* staly se ty divy a otcové je měli vypravovati synům, aby se jejich památka stále udržovala, aby mohla býti veškera pokolení Bohu

vděčna. *Na poli Tanis*-ském se staly ony divy, v hebr. Zô'an (v egyptském: sochet zoân pole, kraj Zoanu). Tanis bylo dle Num. 13[23] velmi staré město, ležící při jednom rameni řeky Nilu v dolejším Egyptě, a bylo v Mojžíšově době sídlem tehdejšího Faraona. Tam mluvili Mojžíš a Aron s králem, žádali za propuštění lidu, tam vykonali též zázraky, jež jsou zaznamenány v Ex. 5[1] a d.

13. *Rozdělil moře* (rozpoltil: hebr.) *a provedl je* (jím — mořem); uvádí přechod trstěnným (rudým) mořem (Ex. 15[8]). *A nastavil vody jako v měchu*, že stály a nerozlily se; v hebr.: *a stála voda jako hráz.*

14. *Oblak* temný, který se ve dne vznášel před Israelem, byl jim vůdcem; v noci byl *ohnivou září* (Ex. 13[21]: »Hospodin šel před nimi . . . ve dne ve sloupu oblaku a v noci ve sloupu ohně, aby byl vůdcem«; Ex. 13[22]: »Nikdy nescházel sloup oblakový« . . .). Oblak ukazoval jim též, kdy mají vytáhnout z ležení a kde se položiti (Ex. 40[34-36] Num. 9[15-23] Deut. 1[33]).

15. 16. *Vyvedl vodu ze skály*, aby mohli Israelité a jejich dobytek píti (Ex. 17. Num. 20). V hebr. dí: *Rozštípl skály* (v množn. č.), neboť Bůh dal tak zázračně dvakráte vodu: v Rafidim prvého roku cesty, a čtyřicátého roku v Kadeš, kde Mojžíš udeřil do skály dvakráte, než voda vyšla. Vody bylo hojnost; jakoby napájel lid *z plné prohlubně* (skorem jako moře); byla *jako řeka*, lépe: vody byly *řeky.*

17. Lid byl nevděčným i při největších dobrodiních. *A ještě dále hřešili proti němu* (a přece ještě d.) proti Bohu. *Na poušti*, kde pomoci Boží tak potřebovali.

18. *A pokoušeli Boha* (94[9]), pochybovali o jeho moci (Ex. 17[3. 4]), zkoušeli, je-li mocným, je-li dobrotivým, tím, *že pro sebe požadovali jídla*, žádali si dobrých jídel, jednou chleba, jednou masa. Množným číslem ukazuje na dva divy zároveň, na zázračné udílení manny a na to, jak byli obdařeni křepelkami.

19. *Mluvili proti Bohu*, reptali tak, jak jest uvedeno, aspoň dle smyslu, v Ex. 16[3] Num. 11[4] a d. Zdaž může nás Bůh na poušti nasycovati? Stůl, viz 22[5].

20. Když viděli, že jim Bůh mohl dáti ze skály vody, mohli tím spíše důvěřovati, že jim může dáti a dá i pokrm. Pochybováním a nevěrou tou uráželi Boha přílišně: *Zdaž bude moci dáti též chleba aneb postaviti masa svému lidu?* Tak se rouhavě tázali; říkajíce: *svému* lidu, mínili, že jest povinností Boha, vyhověti jejich přání.

21. *Zaslechl Hospodin* reptání lidu, a když je zaslechl, protože je zaslechl (ideo), *rozhněval se* (hebr.); v lat. jest řečeno distulit, *odložil*, nedal jim vejíti hned do zaslíbené země, ale ustanovil, že se tam po 40 letech teprve druhé pokolení dostane. Mohlo by to též znamenati: *Odložil lid*, zavrhl ho, ἀνεβάλετο.

A oheň se vzňal v Jakubovi, nemluví tedy jediné o Efraim; když lid jednou reptal, strávil oheň Páně konec ležení (Num. 11—[1-3]). Zde může však *oheň* znamenati též oheň, žár hněvu, *který se vznesl na Israele.* O trestu mluví v. [30] a d.

23. Bůh vyplnil žádost lidu, dal jemu mannu. Básnické líčení: *Rozkázal oblakům nahoře, otevřel dvéře nebes* (dvéře nebes, otvory, průchody, okna Gen. 7[11] 4 Kr. 7[2] a j.).

24. 25. *A dštil na ně mannu* (Ex. 16[14-36]), ta byla jim pokrmem od Boha daným, jak Mojžíš vysvětlil. Manna jest tu nazýváno: *nebeský chléb* (v hebr. *nebeské žito* Ex. 16[4] ž. 104[40]), *andělský chléb* (v hebr. *chléb silných*, strážců Božích t. j. andělů), jako v Moud. 16[20] 19[20] a j. Byl od Boha, Bůh sídlí v nebi, proto ho zvali *nebeským chlebem.* Manna jest obrazem Nejsvětější Svátosti oltářní (Jan 6[31]).

26. 27. Bůh dal svému lidu i masa, když učinil, že bylo do israelského ležení větrem přinešeno veliké množství křepelek. *Přinesl* (Bůh) *s nebe jižní vítr;* v hebr.: *učinil, že se zdvihl východní vítr na nebi.* Boha poslouchají i větrové. Dle Num. 11[31] byly křepelky přinešeny větrem jihovýchodním, z Arabie; i zde jmenuje v hebr. oba větry: východní a jižní (v lat. africus znamená též jižní vítr). *Jako prachu, jako mořského písku* — tedy nesmírné množství bylo oněch křepelek (Num. 11[31. 32]).

28. Lid mohl si snadno zjednati pokrm z oněch křepelek, neboť *padaly* v ležení, *kolem jejich stanů*; v hebr. *kol příbytků jeho* totiž lidu, aneb *kol jeho příbytku*, kolem svatostánku.

29. Byli jimi i přesyceni, nabažili se jich (Num. 11[18-20]). *A jejich žádané jim podal* (Bůh); to místo se jim stalo pro jejich žádostivost osudným a nazvali je: »Hroby žádostivosti« (Num. 11[34]).

30. 31. Dle hebr.: *Ještě nezanechali své pochoutky*, ještě si pochutnávali na křepelkách, měli chuť masa *v ústech* (Num. 11[33]), přišel na ně mor, kterým mnozí zahynuli: *Hněv Boží vystoupil proti nim a zabil silné z nich*, doslovně a dle hebr. *tučné* z nich a *vyvolené* (mladíky); tučnými zovou se přední z lidu, ani ti nebyli ušetřeni. *Překážku položil*, není v hebr. (avšak: sklátil) — snad: překazil jejich smrtí, že nevešli do zaslíbené země.

9. רוֹמֵי váz. stav (Jer. 4[29]) přístavkem ku נשׁקי. Hupfeld, Baethgen míní, že sem byl tento verš v pozdější době vložen (interpolován).

12. *Taneos* jest gen. od Tanis.

13. נֵד (33[7]) hromada, *stoh* snopů — snad *hráz*, hromada vůbec.

15. רַבָּה (62[8]) příslovečně. Wellhausen opravuje: ויּשׁק מת *a napojil z přívalů vod.*

16. כִּי *veritatis*, nikoli porovnávací.

17. Apponere hebraism, viz 9[39]. Inaquosum poušť *bez vody* — toliko v žalm. לַמְרוֹת v. inf. s לְ na místě hif. לְהַמְרוֹת.

21. Ideo jest spojiti s accensus. Distulit též *rozhorlil se*, Sym. ἐχολώθη. התעבר v. [59-62] 89[39] a v Přísl.

24. Pluere, osobně užito i jinde.

26. *Africus* jest vítr jihozápadní.

27. Létavé, okřídlené ptactvo; עוף כָּנָף by bylo *pokryté* (křídly) ptactvo.

29. תַּאֲוָה *desiderium*, žádané i žádost — hitph. téhož km. הִתְאַוָּה.

32. Při tom všem hřešili ještě dále,
A nevěřili jeho divům.

33. A míjely jako nic jejich dny,
A jejich léta chvatem.

34. Když je zabíjel, vyhledávali ho,
A vraceli se a na úsvitě přicházeli k němu.

35. A vzpomínali si, že jest Bůh jejich spomocníkem,
A že Bůh svrchovaný jest jejich vykupitelem.

36. A milovali ho svými ústy,
A svým jazykem jemu lhali.

37. Jejich srdce však nebylo upřímně s ním,
A nebyli věrnými shledáni v jeho úmluvě.

38. Ale on jest milosrdný a odpouští jejich hříchy,
A nezahlazuje jich.
A opětně odvracel svůj hněv,
A nerozpálil veškeren svůj hněv.

39. A vzpomněl si, že jsou tělo,
Přecházející duch, který se nevrací.

40. Kolikrát rozhořčili jej na poušti,
Ku hněvu popuzovali jej na bezvodné (poušti)!

41. A opětně pokoušeli Boha,
A rozhořčovali Svatého Israele.

42. Nepamatovali na jeho ruku,
V den, když je vykoupil z ruky utlačovatele;

43. Jak působil v Egyptě svá znamení,
A své zázraky na poli Tanisu;

44. A proměnil v krev jejich řeky,
A jejich toky, aby nemohli píti.

45. Poslal na ně mouchy, a sžíraly je;
A žáby, a hubily je;

46. A vydal rzi jejich plodiny,
A jejich práce kobylkám;

47. A pobil kroupami jejich vinice,
A jejich moruše jíním;

48. A vydal jejich dobytek krupobití,
A jejich majetek ohni;

49. Vyslal na ně hněv svého rozhořčení,
Rozhořčení, a hněv, a soužení,
Vyslání zlými anděly.

50. Učinil cestu pěšině svého hněvu,
Neušetřil od smrti jejich duše,
A jejich dobytek smrtí spojil.

51. A pobil všechno prvorozené v egyptské zemi,
Prvotiny veškeré jejich práce ve stanech Cham a.
32. Při tom všem hřešili dále,
A nevěřili v jeho divy.
33. A nechal hynouti jejich dny jako dech,
A jejich léta s chvatem.
34. Když je zabíjel, tu se po něm ptali,
A obraceli se a hledali Boha.
35. A vzpomněli si, že jest Bůh jejich skálou,
A Bůh, Svrchovaný, jejich vykupitelem.
36. A klamali ho svými ústy,
A přelhávali ho svým jazykem;
37. Avšak jejich srdce nebylo pevně při něm,
A nebyli věrni jeho úmluvě.
38. Ale on jest milosrdný, odpouští vinu,
A neničí,
A obrací často svůj hněv,
A nebudí veškeren svůj žár.
39. A vzpomněl si, že jsou tělo,
Duch, který jde a se nevrátí.
40. Kolikrát vzbouřili se proti němu na poušti,
Zarmucovali ho na pustině!
41. A opětně pokoušeli Boha,
A rmoutili Svatého Isrā'ële.
42. Nepamatovali na jeho ruku,
Onoho dne, když je vysvobodil od protivníka,
43. Který položil v Mizrájim svá znamení,
A své divy v poli Žô'an.
44. Neboť proměnil jejich řeky v krev,
A jejich potoky, aby nemohli píti.
45. Poslal mezi ně hmyz, a sžíral je,
A žáby, a hubily je.
46. A vydal jejich plodinu hryzci,
A jejich námahu kobylkám.
47. Pobil jejich révu krupobitím,
A jejich smokvoně (LXX jíním; Aq. syr. a sv. Jer.: mrazem; aram.: kobylkami).
48. A vydal jejich dobytek krupobití,
A jejich stáda plamenům.
49. Vyslal proti nim žár svého hněvu,
Vztek a zuřivost a soužení,
Posílku zhoubných andělů!
50. Urovnal stezku svému hněvu,
Nezadržel od smrti jejich duši,
A jejich život zůstavil moru.
51. Neboť pobil všechno prvozenstvo v Mizrájim,
Prvotiny mužské síly ve stanech Chama.

32. Israel hřešil znovu proti Bohu, jakmile přestal Boží trest; po čase pocítili znovu metlu Božího trestu a zase se obraceli pokáním k svému Pánu, polepšovali se. Po té zase upadali do starých hříchů. Tak líčí Israelity i Mojžíšova kniha i kniha Soudců.

Při tom všem, ač byli tak přísně ztrestáni, *hřešili dále;* hřešili reptáním, zejména když se vrátili vyzvědači z e zaslíbené země a svým líčením lid postrašili (Num. 13[26]).

33. *A mífely jejich dny jako nic* (cum vanitate, v hebr.: *jako dech);* umírali pak předčasně, neboť určil Bůh, že se žádný z dospělých Israelitů té doby do zaslíbené země nedostane, a že teprve druhé pokolení tam vejde (vyj. Josue a Kaleba). Tak v Num. 14[20] a d.

34. Israelité byli ve zbožnosti nestálí, v kajicnosti neupřímní. *Když je zabíjel*; Bůh posílal na ně někdy tresty, že umírali, jako na př. když je trápil hady na poušti (Num. 21[6]). *Vyhledávali ho a vraceli se k němu;* aneb jinak vyloženo: *a opět na úsvitě*, časně, rychle *přicházeli k němu* (srovnej Soudc. 2[11] a d.; ž. 62[2]).

35. Bůh býval *spomocníkem jejich* (hebr. skálou jejich; Deut. 32[4] ž. 17[3]).

36. 37. *Milovali Boha jen ústy*, pokrytecky jemu lásku ukazovali, *jejich srdce nebylo upřímné* (hebr.: *nebylo pevně při něm*).

38. Ačkoli byli Israelité tak hříšnými a nespolehlivými, přec mohli vždy zase Boha udobřiti a uprositi, neboť: *On jest milosrdný a odpouští* (Ex. 34[6]), *častokrát* zadržuje, *odvrací svůj hněv* a ovšem též i trest, jeho dobrota *nenechává vzplanouti veškeren jeho hněv* (Is. 42[13]). Kdyby dal celému spravedlivému hněvu průchod, hříšníci by zahynuli.

39. *Vzpomněl si, že jsou tělo, duch* (dech, vání), *který přechází a nevrací se* více; byl k nim milosrdným, poněvadž ví, že jsou slabí, křehcí — s těmi míváme útrpnost (Job 7[7] 10[9]). Duch v okamžení mizí z těla a nevrací se na zemi více.

40. 41. Tolikrát odpouštěl Hospodin, tolikrát ho znovu hněvali; reptání Israelitů, nespokojenost, vzpoura proti

Bohu byla velmi častá. Rozhořčovali *Svatého* lidu *Israele;* tak nazýván Hospodin 88[19] a u Isaiáše.

42. Zapomněli na tu *ruku* mocnou a pomáhající, která ukázala svou pomoc *onoho dne* zvláště, *když je vykoupil z ruky utlačovatele* (sužitele), Faraona totiž a Egypťanů (v. [12]). Zapomenutím počíná nevděk.

43. Zapomněli, jaká působil Bůh tehdy *v Egyptě znamení* (divy). Žalmista uvádí přehledně tak zvané egyptské rány (v. [43-51]) a doplňuje tím v. [12-39]. Žalmista nevypočítává zde všech ran, jak jsou v Exodu vypsány, neuvádí jich v onom pořádku, v jakém po sobě následovaly; jemu povšechné uvedení toho, co Bůh v Egyptě pro lid učinil, stačí.

44. Prvá rána v Exod. 7[14-25]. *Proměnil v krev jejich řeky* (hebr. je'ōrîm s příponou: jejich Nily): Nil a jeho průplavy a ramena v dolejším Egyptě. *A jejich toky* v lat. *imbres* by značilo dešťovou vodu v cisternách udržovanou; v Egyptě pršívá velmi zřídka, proto jest velmi málo cisteren pro dešťovou vodu. V hebr. případněji: Proměnil *jejich potoky, aby nemohli píti* (Egypťané).

45. Uvádí čtvrtou ránu (Ex. 8[20-32]): *Poslal na ně mouchy* coenomyiam (psí moucha 104[31] κυνόμυια hebr. 'arôbh snad znamená: různé druhy much). Třetí rány neuvádí. Druhá rána: Poslal *žáby* (Ex. 8[1-14]).

46. Osmá rána (Ex. 10[1-20]). V lat. dí: *A vydal jejich plodiny rzi* aerugini ἐρυσίβῃ; v Exodu a v hebr. znění však jest: *Vydal jejich plodinu* kobylkám (chāṣîl žravec, jenž ohryzuje, znamená i druh kobylek); druhá věta ten výklad potvrzuje.

47. 48. Sedmá rána (Ex. 9[13-35]). Metaforicky dí: Occidit zabil, *pobil krupobitím jejich vinice*, a jejich *moruše* (moros), v hebr. *smokvoně* (sycomoros) *jíním* (pruina); poslední podstatné jméno není v hebr. jasné. Dle Ex. 9[25] padal při krupobití i dobytek a blesky provázely krupobití ono (Ex. 9[23-24]), jak i zde v. [48] praví.

49. 50. Veškery ty rány vyšly z hněvu Božího; bylo to *vyslání* (immissiones ἀποστολαί to, co jest posláno, zásilka) *škodlivými anděly* vykonané. Ti andělé vykonávají rozkaz Boží, jímž má býti trestáno, a jsou z té příčiny škodliví andělé zváni — nikoli o sobě snad zlí — ale κακοῦντες (Sym.).

Učinil cestu pěšině (semitae) *svého hněvu* t. j. svému hněvu prorazil cestu velikou, širokou, volnou. *A jejich dobytek smrtí spojil*, uzavřel t. j. k smrti (v hebr. tak dí o životě jejich: *A jejich život zůstavil moru*). Ukazuje k desáté ráně, o níž mluví v následujícím verši.

51. Desátá rána (Ex. 11[1-10] 12[29-30] tentýž verš 104[36]). Zemřelo všechno prvorozenstvo; *prvotiny veškeré jejich práce* t. j. prací, námahou, bolestmi získané (děti, majetek stád; děti jsou: cari uteri labores), v hebr. *prvotiny mužské síly* (prvorozenci) *ve stanech Chama;* posledními slovy označuje metonymicky Egypt, neboť Cham byl otcem Mizrajima, kterého považovali zakladatelem egyptského lidu (Gen. 10[6]). Egypťané se zvali též Kémi. Rány epyptské uvádí též ž. 104[28-36].

33. *Vanitas* parallelně položeno ke slovu *festinatio* označuje rychlou pomíjejicnost.

38. *Abundare* רבה hif. sloveso příslovečné v hebr. opisuje příslovku: *často*, mnoho. Časové výrazy tohoto verše mohou značiti stálou vlastnost Boží a mohou býti přeloženy přítomným časem.

41. תוה v hif. *zarmoutiti*, lítost způsobiti LXX παρώξυναν *laeserunt* (v syr. twâ *litovati*).

42. *Die qua* závislé na זכרו »zapomněli na onen den, kdy je vysvobodil«.

43. *Sicut* líčí způsob: zapomněli, *jak* Bůh působil.

47. חנמל toliko na tomto místě; velmi různě přeloženo — jak u hebr. překladu udáno.

49. מַלְאֲכֵי רָעִים ač jest רָעִים vyložiti přídavným jménem *zlí*, škodliví (andělé), přec jest s ním prvé podstatné jméno ve vázaném stavu. O andělích, kteří neštěstí přinášeli, viz Soud. 9[23] 1 Sam. 16[14] 3 Kr. 22[21].

51. אוֹן *síla*, mužská síla, zde množ. č. אוֹנִים; překlady LXX Sym. aram. a syr. vykazují אוֹנָם *námahy jejich*. *Terra Aegypti*, nikoli přístavkem, ale dle hebr. genetivem.

52. A vyvedl svůj lid jako ovce,
A vedl je pouští jako stádo;

53. A vedl je v důvěře a nebáli se;
Ale jejich nepřátely pokrylo moře.
54. A uvedl je na svou svatou horu,
Na horu, kterou jeho pravice získala.
A vyhnal před nimi národy,
A losem rozdělil jim zemi měřícím provazem roztříděnou:
55. A učinil, že bydlili kmenové Israele
Ve stanech oněch (národů).
56. Ale pokoušeli a rozhořčovali Boha svrchovaného,
A nezachovávali jeho nařízení.
57. A odvrátili se a nezachovali smlouvy,
Jako jejich otcové obrátili se jako zrádný luk.
58. K hněvu popouzeli ho na svých výšinách,
A svými modlami rozněcovali ho k žárlivosti.
59. Slyšel Bůh a povrhl,
A v nivec stáhl Israele náramně.
60. A zavrhl stánek Silo,
Svůj stánek, kde mezi lidmi bydlil.
61. A vydal jejich sílu v zajetí,
A jejich krásu v ruce nepřítele.
62. A sevřel do meče svůj lid,
A opovrhl svým dědictvím.
63. Mládence jejich pohltil oheň,
A po jejich pannách se netruchlilo.
64. Jejich kněží padli mečem,
A jejich vdovy nebyly oplakávány.
65. A procitl Hospodin jako ze sna,
Jako hrdina vínem rozjařen.
66. A bil své nepřátely na zadu,
Věčnou pohanu jim učinil.
67. A zavrhl stan Josefa,
A kmen Efraima nevyvolil.
68. Avšak vyvolil kmen Judy;
Horu Sion, kterou si zamiloval.
69. A postavil si svou svatyni jako jednorožec,
V zemi, kterou zapevnil na věky.

70. A vyvolil Davida, svého služebníka,
A vzal jej od stád ovcí;
Od mléčných ovcí jej přijal,
71. Aby pásl Jakuba, jeho služebníka,
A Israele, jeho dědictví.
72. A pásl je v nevinnosti svého srdce,
A vedl je rozumnými rukami.

52. A vyvedl svůj lid jako ovce,
A vedl je v poušti jako stádo,
53. A vodil je bezpečně, a nebáli se.
Ale jejich nepřátely pokrylo moře.
54. A uvedl je do svého svatého okrsku,
K oné hoře, kterouž si jeho pravice majetkem učinila.
55. A vyhnal před nimi národy,
Rozlosoval je jako dědičný majetek,
A nechal bydliti ve stanech jejich kmeny Isrā'ēle.
56. A pokoušeli a vzpouru učinili proti Svrchovanému,
A neostříhali jeho svědectví (příkazů),
57. Odchýlili se a byli nevěrni jako jejich otcové,
Obrátili se jako zrádný luk.
58. Hněvali ho svými výšinami,
A dráždili ho svými obrazy.
59. Bůh slyšel a rozhorlil se,
A povrhl Isrā'ēlem úplně.
60. A zavrhl stánek Šilô,
Stánek, který si příbytkem učinil mezi lidmi.
61. A vydal svou sílu v zajetí,
A svou ozdobu ruce nepřítele,
62. A vydal svůj lid meči,
A rozhorlil se nad svým dědictvím.
63. Jeho mládence strávil oheň,
A jeho panny zůstaly bez oslavy.
64. Jeho kněží padli mečem,
A jeho vdovy neplakaly.
65. A procitl Pán jako spící,
Jako hrdina, jenž byl vínem přemožen,
66. A bil své nepřátely v zadu,
Věčné pohanění jim učinil.
67. A zavrhl stan Josêfa,
Nevyvolil kmen Efrájima,
68. Nýbrž vyvolil kmen Jehūdâ,
Horu Zijjôn, kterou miluje,

69. A postavil jako výšky svou svatyni,
Jako zemi, kterou na věčnost založil.
70. A vyvolil Davida, svého služebníka,
A vzal ho od ohrad ovcí;
71. Od kojivých ovcí jej přivedl,
Aby pásl jeho lid Ja'qôbha,
A Isrā'êle, jeho dědictví.
72. A pásl je dle svého dokonalého srdce,
A vedl je dle rozumnosti svých rukou (zkušenou rukou).

52. 53. Bůh vedl sám svůj vyvolený lid podivuhodným způsobem do zaslíbené země. *Vyvedl je* z Egypta *jako* pastýř *ovce* (76[21]). *Vedl je v důvěře*, že mohli důvěřovati; dle hebr. *bezpečně* je vedl, že se jim nebylo ničeho strachovati. *Nepřátely jejich pokrylo moře* (Ex. 14[27]).

54. Uvedl je do země Kanaan, zde praví: *na svou svatou horu*. Tak se nazývala hora Sion, na níž stála později Boží svatyně. Již v Davidově době mohla býti hora Sion tak nazývána; ve dnech, kdy Israelští vyšli z Egypta, nemohli ještě o Sionu věděti. Žalm psán jest asi v době Davida a žalmista jmenuje tu Sion prolepticky svatou horou Boží a míní tím pojmenováním vůbec celou zaslíbenou zemi (jako též Ex. 15[17] Deut. 3[25], pak Is. 11[9] a j.). Kanaan byla hornatou zemí (Deut. 11[11]), mohla by býti i povšechným jménem *hor* (hora) jmenována. Israelitům bylo sice za Josue bojovati, aby získali a zmocnili se kananejských krajů, připisovali však dobytí země Kanaan nikoli sobě, nýbrž Bohu, proto praví pěvec: *Na horu, kterou pravice tvá získala* (majetkem učinila). Když měli Israelité zabrati zemi Kanaan, *vyhnal* Bůh *před nimi národy*, pohanské národy kananejské, kteří v té zemi ode dávna byli usazeni. Bůh jejich majetek přenesl na svůj lid, ony národy přemohl, aby se na jejich místě mohli usaditi Israelité. *A losem rozdělil jim zemi*, jak vypravuje Jos. 13 (19). Jednotlivé díly byly odměřovány *měřícím provazem* (provázky 15[6]).

55. Israelité zabrali jejich příbytky (Kananejců), jejich města.

56.–58. Nevděk lidu, jemuž Bůh tak mnoho pomáhal a jemuž tolik udělil! *Pokoušeli Boha* (viz v. [17. 32. 40]).

Jako jejich otcové obrátili se jako zrádný luk (in arcum pravum στρεβλόν *špatný*, Sym. ἀσθενές *slabý*); dobrý luk nese střelu tam, kam střelec míří, ze špatného luku vyslaná střela mine se namířeného cíle a luk tak klame střelce. Od lidu Israelského bylo očekávati, že bude směřovati k Bohu, ale on opustil Boha, odpadal od něho a chodil k jiným bohům, k modlám; nezůstával v pravém směru, nedospěl svého cíle.

Na pahorcích, *na výšinách* (Deut. 32[16] 3 Kr. 15[14]) konali modloslužbu; touto nevěrou, *modlami* (rytými obrazy, jež Ex. 20[4] zapovídá) rozněcovali Boha k žárlivosti; Bůh jest *žárlivým*, neboť netrpí jiného božstva vedle sebe — jiného Boha vůbec není. Tak nehřešil toliko Efraim, nýbrž celý Israel.

59—61. *Bůh to věděl a rozhorlil se a povrhl Israelem zcela* (v hebr.). Čím větší byla jeho láska, tím horší a trestuhodnější byl jejich nevděk — tím větší trest je stihl.

A zavrhl stánek Silo; v Silo, v kraji Efraima, byl postaven svatostánek všemi Israelity (Jos. 18[1]), byla to jediná pravá svatyně všeho Božího lidu a jeho střed po celou dobu Soudců. Bylo to zajisté ctí kmene Efraim, že v jeho kraji byla svatyně Páně. Bůh však tento *stánek v Silo zavrhl*, dopustil, že byla ku konci života velekněze Heli-ho odnešena odtud archa úmluvy a že se dostala v moc Filištínů (1 Kr. 4[4-11]); k tomu se nesou slova: *A vydal jejich sílu v zajetí, a jejich krásu v ruce nepřítele*. Archu jmenuje silou a krásou Israele, ona byla i jejich chloubou (23[8], 131[8]).

62. *A sevřel do meče svůj lid;* Israelité byli v oné době vydáni meči Filištínských, v prvém boji jich padlo třicet tisíc (1 Kr. 4[10]). *A opovrhl svým dědictvím* t. j. lidem (27[9]).

63. 64. Zahynula síla lidu: *Mládence strávil oheň* — oheň Božího hněvu neb oheň války. *A jeho* (lidu) *panny zůstaly bez oslavy*, bez svatkové oslavy t. j. nevdaly se, neboť nebylo mužů. Tak v hebr. znění. Řecký překlad pozměnil text, neboť dí: *A po jejich pannách se netruchlilo*, nebylo, kdo by při jejich úmrtí a pohřbu naříkal a

tak truchlivost projevoval. *Jejich kněží padli mečem*; kněží byli slávou a silou lidu, zahynuli jako Ofni a Finees, synové Heli-ho (1 Kr. 4[17]). Bolestným bylo, že ani ti nebyli oplakáváni, neboť dí verš [64]: *A jeho vdovy neplakaly.* V lat. trpně: *nebyly oplakávány* — není příhodné.

65. Když lid tak klesl, když byl tak snížen, vzbudilo se v Bohu zase jeho milosrdenství, láska k lidu a spravedlivý trest stihl nepřátely toho lidu.

A procitl Hospodin jako ze sna: když Bůh nechává svůj lid trpěti, zdá se tomuto, jako by Bůh spal (34[23] 43[23]). Vstal *jako hrdina, jenž byl vínem přemožen* (dle hebr.) a nalézal se v tvrdém spánku. Latinské znění bychom mohli vyložiti: *Jako hrdina vínem rozjařen*, jemuž silné víno dalo odvahy a ohně. Prvý výklad jest však parallelismem lépe odporučen. Obrazy ty jsou velmi smělé.

66. *A bil své nepřátely do zadu;* Filištínské tak Pán ranil (1 Kr. 5[6]), a přinutil je, že pak archu vrátili. Výklad: »Obrátil je na útěk« neodpovídá hebr. znění a jest slabší. Ona rána právě byla jim hanbou.

Nepřátelé (Filištíné zejména) byli za Samuele, Saula a Davida tak poraženi, že nemohli pak znepokojovati Israelské.

67. 68. *Zavrhl stánek Josefa* t. j. Silo: tam archa již přenesena nebyla, byla v Kirjat Jearim (1 Kr. 6) v kmeni Juda, pak konečně vnesena na Sion (2 Kr. 6).

Sláva a vůdčí postavení přešlo z Efraima na Judu. *Bůh Efraima nevyvolil*, ač byl tento kmen četný a důležitý, protože byl Efraim Josefův syn. *Judu vyvolil* podle dávných slibů (Gen. 49[8-12]). *Horu Sion*, kde byl postaven stánek, kde pak i archa úmluvy stála (1 Par. 15. 16) — tu Bůh *miloval* (86[2]).

69. *Tam postavil si svou svatyni* pevně, tak pevně a silně, jako jest pevný a silný roh jednorožce. V hebr. jest jiný obraz: *Jako výšky*, buď jako hory, neb jako nebeské výše (88[1. 30]), tak trvale a pevně *postavil svou svatyni*; *jako zemi* pevně ji postavil, neboť zemi *na věčnost*

založil. Věčné, stálé trvání jest tu Sionu předpověděno, čímž není řečeno, že ta stavba stánku neb pozdějšího chrámu věčně potrvá. Úcta k Bohu, kterou hlavně na Sionu prokazovali, potrvá v Israeli a v Judsku stále; pokračování té úcty trvá v messianské církvi, zakladatel její, Kristus Pán, jest syn Davidův, v něm rod Juda žije stále.

70. 71. Juda byl zvolen mezi kmeny, Sion mezi místy, *David* mezi muži kmene Judy. Byl pastýřem, *od stáda* byl povolán, aby byl na krále pomazán (1 Kr. 16[11-12] 2 Kr. 7[7-8]); jako pastýř pečoval o své ovce, najmě o (fetantes) *mléčné ovce*, matky, za nimi byl — *odlud jej* Bůh vzal, *přijal. Měl pásti*, vésti *lid Jakuba*, Israele, který byl Bohu *dědictvím.*

72. Chválí vládu Davidovu: A pásl je, staral se o ně, vedl je *s nevinným* (dokonalým, hebr.) *svým srdcem a rozumnými*, zkušenými *rukami.*

54. *Sanctificatio* zde na m. přídavného jména. O Sinai zde nemluví. זֶה dle LXX syr. a aram. ukazovacím zájmenem: *tuto horu* (Bůh ji získal), může býti též korrelativem: horu, kterouž získal (Sym.).

55. *Eorum* — nese se ku gentes.

60. Bůh *učinil si příbytkem* שָׁכַן (významem hifilu) jako řečeno v Ex. 40[32] Jos, 1[13].

63. הוֹלָלוּ dlužno srovnati s בית הלולים. הִלּוּלָא *sňatek* (v aram.), proto i zde při zpěvech o sňatku, Aq. *ὑμνήθησαν* Sym. Theod. *ἐπηνέθησαν*. V LXX a u sv. Jer. dle kmene יָלַל *truchlil*, želel (Wellh.).

65. *Crapulatus* toliko na tomto místě; v hebr. sloveso רוּן, jež znamená v arab. *přemožen býti* (vínem). Sloveso רָנַן znamená *výskati*, dle toho přeložil Sym. *διαλαλῶν ἐξ οἴνου*, vínem rozjařen *výskal*, vydával veselé zvuky.

66. *In posteriora* hebr. אָחוֹר; הכה אחור nemá význam: *poraziti nazpět* (Hitzig).

69. רָמִים *vysoké*, jest přídavné jméno, zde jako podstatné jm. Unicornis v. 21[22] 28[6].

72. *Innocentia* i *intellectus* k opsání přídavných jmen.

I nám jest vzíti si naučení ze slov tohoto žalmu. Jako Israelitům, tak se dostalo i nám mnoho dobrodiní

Božích; ano my jsme obdařeni Boží milostí v hojnější ještě míře. Byli-li jsme za to nevděčnými, Bůh shovíval — nezneužívejme této shovívavosti, nespolehejme na ni, neboť i pro nás by přišel okamžik, že by nás Bůh zavrhl. K vděčnosti a k lásce k Bohu vedou nás myšlénky tohoto poučného žalmu, když se jej v matutinum *čtvrtku* zbožně modlíváme.

Vedle toho jest první verš v Introitu *čtvrtku* po 3. postní neděli, *úterka* po sv. Duchu a 19. *neděle* po sv. Duchu.

78. žalm. (H. 79.)

Nářek nad zkázou města a chrámu; prosba naříkajícího.

Pěvec líčí, jak si počínali nepřátelé při boření města (1—4), a prosí, aby Bůh svůj hněv na ně obrátil a zapomněl na dřívější hříchy svého lidu (5—8); aby i pro čest svého jména vzdechy lidu vyslyšel (9—12). Za to chce vzdávati díky (13).

Žalm jest nadepsán: *Od Asafa* (XX). Nepochází však z Davidovy doby, ale z doby po zboření Jerusaléma a chrámu babylonským Nabuchodonosorem, z počátku babylonského zajetí. Podobá se tak ž. 73.; pisatel obou jest snad týž.

Theodor z Mopsvestie, Theodoret a j. kladli tento žalm spolu se ž. 73. do makkabejských dob. V těch dobách byl chrám znesvěcen, město spustošeno, krev prolévána a rouhání pronášeno (2 Mak. 8^{2-4}); město nebylo však úplně zbořeno, jak se v tomto žalmu líčí. Jeremiáš uvádí v 10^{25} verš šestý tohoto ž., v 1 Mak. $7^{16.17}$ jsou uvedeny verše $^{2.3}$ jako proroctví Antiochem vyplněné; svědectví, že jest žalm ze starší doby.

Žalm má čtyři sloky, jichž verše jsou delší než jinde.

Sv. Augustin a j. vykládají tento žalm o pronásledování církve pohanskými králi; mnoho služebníků Božích, mučeníků bylo zabito, jejich krev prolita. To volá o pomstu proti pekelným mocnostem, jež jsou poslední příčinou pronásledování církve.

L. 1. Žalm od Asafa.
Bože, pohané vešli do tvého dědictví,
Poskvrnili tvůj svatý chrám;
Učinili Jerusalém jablečnou boudou (stráží).
2. Předložili mrtvoly tvých služebníků za pokrm nebeskému ptactvu,
Těla tvých svatých zvířatům země.
3. Prolévali jejich krev jako vodu kolkolem Jerusaléma,
A nebylo nikoho, jenž by (je) pochoval.
4. Stali jsme se posměchem svým sousedům,
Potupou a útržkem těch, kteří jsou v našem okolí.

H. 1. Žalm od Asâfa.
Bože, pohané vnikli do tvého dědictví,
Poskvrnili tvůj svatý chrám,
Učinili Jerūšālájim ssutinami.
2. Dali mrtvoly tvých služebníků ptactvu nebes za pokrm,
Těla tvých zbožných zvířatům země.
3. Prolévali jejich krev jako vodu kolkolem Jerūšālájima,
A nikdo nepochoval.
4. Jsme na posměch svým sousedům,
Na potupu a hanu svému okolí.

1. Jednoduché líčení, jak řádili nepřátelé, *pohané*, gōjjîm v Božím *dědictví*. Dědictvím Páně jest Israel, ale též celá země zaslíbená a zvláště Jerusalém (Lev 25^{23}). Tam neměli býti nečistí pohané, a nyní vnikli i do posvátných míst: *Poskvrnili chrám*, nedbali, že jest svatým, že jest zvláštním příbytkem Božím: *tvůj svatý chrám*. Hlavní, svaté město Jerusalém, město slavné, *učinili* nyní *ssutinami* (dle hebr.), neb jak lat. dle řeck. ὀπωροφυλάκιον praví: *jablečnou boudou* — jest podobno bídné strážní budce těch, kteří hlídají ovoce (Is. 1^{8}). Takové budky sestávaly z několika tyčí, na nichž bývaly suché větve neb listí, aby poskytovaly stínu. Z velikého města nic nezbylo.

2. Pohané ukázali se ukrutnými hlavně tím, že nechávali mrtvá těla (Israelitů) nepochována. *Mrtvoly tvých* (Božích) *služebníků položili za pokrm nebeskému ptactvu*,

dravému ptactvu (supi, noh a j.), *těla tvých svatých*, zbožných, ch ṣīdîm, *zvířatům země*. To bylo pohanou (4 Kr. 9¹⁰ Jer. 22¹⁹) každému Israelitovi největší. To předpověděno však již Mojžíšem oněm, kteří nebudou zachovávati zákona (Deut. 28²⁶). Isaiáš to předpověděl Judovi 5²⁵.

3. 4. *Prolévali krev jako vodu* (1. Mak. 1³⁷). Kdož zůstali na živu, byli *posměchem sousedům* (43¹⁴). Sousedy byli jmenovitě Moabité, Ammonité a Edomité.

1. הֵיכָל *palác*, chrám, zvláště *svatyně* (Sanctum) chrámu. עִי (Mich. 1⁶ Job 30²⁴) od kmene עוה *ssutiny* (množ. č.) zboření. *Haereditas* 27⁹.

2. הַיִתָ litera compaginis י snad zbytek zakončení pádů v hebr.; ־ starší tvar na m. חַיִת (Gen. 1²⁴ a j.). *Svatý* 4⁴ též s. 90.

4. *Subsannatio* viz 35¹⁶.

5. Dokavád budeš se, Hospodine, hněvati neustále?
Bude hořeti jako oheň tvá rozhorlenost?
6. Vylej svůj hněv na národy, kteří tebe neznají,
A na království, která tvé jméno nevzývají.
7. Neboť ztrávili Jakuba,
A spustošili jeho místo.
8. Nevzpomínej našich starých nepravostí,
Rychle ať jsou tvá milosrdenství před námi,
Neboť jsme tuze bídní.

5. Dokud, Jahve, budeš se hněvati věčně,
Bude hořeti jako oheň tvé horlení?
6. Vylej svou zlost na pohany, kteří tebe neznají,
A na království, která tvé jméno nevzývají.
7. Neboť pohltil (překlady: pohltili) Ja'qôba,
A spustošili jeho obydlí.
8. Nepřičítej nám viny předků;
Rychle ať nám přijde vstříc tvé smilování,
Neboť jsme tuze slabí.

5. Prosba, aby Bůh potrestal nepřátely, nevěrce a ničitele vyvoleného lidu.

Dokavád budeš se hněvati neustále, táže se Boha, již trvá to dlouho (6⁴ a j.), hněv Boží neustává, neboť jeho lid stále trpí. Bůh horlíval jindy pro svůj lid v jeho prospěch, nyní horlí proti němu.

6. 7. *Vylej svůj hněv* jako řeku a jako oheň (Deut. 32²²) na *národy, kteří tebe neznají, nevzývají;* těm dovoluješ, aby pustošili tvůj chrám? *A oni ztrávili*, jako divá zvěř, *Jakuba*, pohltili, vyhubili ho, tvého miláčka. *Spustošili jeho místo* (obydlí), zaslíbenou zemi (aram. jeho svatyni). Tato slova uvádí i Jer. 10²⁵.

8. Israel jest nešťastný, bídný; snad trestal ho Bůh za hříchy předků? *Nevzpomínej našich starých nepravostí* (v hebr.: viny předků nám nepřičítej); za hříchy otců trpívali synové a potomci (Lev. 26³⁹). Pomoci očekává žalmista od Božího smilování: *Ať rychle nám přijde tvé smilování* (množné číslo značí projevy, průkazy toho smilování) *v ústrety* (hebr.), dokud ještě můžeme býti zachráněni. Potřebujeme brzké pomoci velmi: *Neboť jsme tuze bídní*, zbědovaní, usoužení.

5. In finem 9⁷ 13².

7. אָכַל v massor.; dle Jer. 10²⁵ a překladů אֻכְלוּ. Totéž 14⁴. Locus zde krajina, *země*; נוהו od נָוֶה niva, zde *bydliště;* Aq. Sym. Theod. a sv. Jer. *jeho ozdoba.*

8. עֲוֹנוֹת ve váz. stavu k ראשונים by dalo též výklad LXX: *hříchů* (našich) *dřívějších,* prvních (předků); jako přídavné jméno m. rodu mohlo by ראשנים při עֲוֹנוֹת výjimečně státi. Revue bibl. 1895. 577.

9. Pomoz nám, Bože, náš spasiteli;
A pro slávu svého jména, Hospodine, vysvoboď nás,
A odpusť naše hříchy pro své jméno.
10. Aby snad neříkali mezi národy: Kde jest jejich Bůh?
Ať se stane známou mezi národy, před našima očima
Pomsta za krev tvých služebníků, která byla prolita.
11. Nechať vejde před tvůj obličej vzdychání zajatců;
Podle veliké moci svého ramene ujmi se synů usmrcených.
12. A odplať našim sousedům sedmkrát do jejich klína
Jejich pohanění, kterým tebe zhaněli, Pane.

13. My pak — tvůj lid a ovce tvé pastvy,
Chváliti tě budeme na věky,
Pokolení a pokolení (všem p.) chceme zvěstovati tvou chválu.

9. Pomoz nám, Bože, naše spáso, pro čest svého jména,
Vysvoboď nás a odpusť naše hříchy pro své jméno.
10. Proč mají pohané říkati: Kde jest jejich Bůh?
Ať se stane známou před našima očima na pohanech
Pomsta za prolitou krev tvých služebníků.
11. Nechať přijde před tvou tvář vzdychání svázaných;
Dle mocného svého ramene zachovej syny k smrti určené.
12. A odplať našim sousedum sedmkrát do jejich klína
Jejich pohanu, kterou tebe, Pane, zhaněli.
13. My pak — tvůj lid a stádo tvé pastvy,
Chceme ti věčně děkovati,
Všem pokolením vypravovati tvou chválu.

9. 10. Sláva Boží toho vyžaduje, aby Bůh zakročil; kdyby Bůh nepřispěl, domnívali by se pohané a říkali by, že nemůže pomoci: *Pro slávu svého jména vysvoboď nás!* (Tak Ex. 32[12] Num. 14[13-18] ž. 41[4]).

Aby snad neříkali mezi národy (pohany), že našeho Boha přemohli, a s posměchem by říkali: Kde jest jejich Bůh? (Is. 36[18-20]). Pomsta na nepřátelích má býti zjevnou a známou se má státi jako dílo Boha ve prospěch Israele.

11. Prosí o smilování: lid *vzdychá*, jest *zajatcem* pohanů; pro tyto vzdechy *nechať se jich ujme Bůh* velikým a mocným *svým ramenem* (svou silou), nechať je ve své ruce *má* a drží — jsouť oni *synové těch, kteří byli usmrceni*, jsou sirotky. Dle hebr.: *Jsou syny usmrcení*, na smrt vydáni, určeni (1 Kr. 20[31]). Bůh je může ještě zachovati. Patrně naráží na babylonské zajetí; tehdy mnozí z Israelitů padli.

12. Žádá a předvídá velikou, úplnou pomstu na sousedech Israele: *Sedmkráte odplať našim sousedům*, jmenuje číslo určité, svaté na místě neurčitě velikého stupně. *Do jejich klína*; do záhybů svrchního roucha, v němž nosívali různé

věci, se vešlo mnoho (Is. 65[6] Jer. 32[18] Luk. 6[38] též Herodot VI. 125[5] Liv. XXI 18[10]).

13. Za to slibuje díky a chce zvěstovati chválu Boží stále a všem pokolením. Národ, jenž nehyne, ten tu chválu může udržovati. *Stádem Boží pastvy* se zovou t. j. stádem Bohem vedeným a chovaným (73[1]).

9. *Salutaris ὁ σωτήρ spasitel. Odpusť* (jako 78[38]).

11. אסיר *compeditus* (compedire), svázaný, *zajatec. Posside* znamená i získati, v majetek vzíti, míti i zachrániti, *zachovati περιποιεῖσθαι* jako v hebr. הותר *zanech*, zachovej *na živu;* zachraň by bylo הַתֵּר *vysvoboď* (z pout — v syr. aram.) *propusť* (Wellhausen dle 105[20]) od נתר hif.

Sv. mučeníci prolili v církevních pronásledováních svou krev pro víru, pro Boha; v jejich jménu prosí církev v *introitu mše sv. mučeníků* (plur. mart.) slovy žalmu (v. [1. 11. 12]), aby ztrestán a zatlačen byl původce zla zlý duch a hřích. Verš [3.] uvádí církev v táhlém zpěvu (tractus) mše sv. *Mláďátek* o vraždě betlemských dítek.

Pohanstvo, nevěra, hřích pustoší církev, chrám, posvátnou půdu víry: proti tomu jsou zavedeny *synody*, církevní shromáždění. Ta se modlí ž. 78. při otevření schůze druhého dne, aby si vyprosila přispění Boží. Verš [8.] a [9.] modlíváme se někdy v postních traktech za odpuštění viny a za pomoc Boží. S týmž citem modlíme se tento zpěv při matutinum ve *čtvrtek*.

Židé odříkávají ž. 73. (74.) a 78. (79.) dne 9. Ab na paměť zboření chrámu.

79. žalm. (H. 80.)

Modlitba za pozvednutí Israele.

Počíná prosbou, aby Bůh, pastýř a vůdce Israele, svou mocí lid, jenž jest nyní v soužení, vysvobodil (2—4); stěžuje si, že se sousedé Israeli posmívají, jakoby byl Bohem opuštěn (5—8).

Lid byl krásnou révou, Bůh ji přesadil z Egypta do Kanaan, tam stínila svými ratolestmi (9—12), ale nyní divoký kanec ji zničí, jestli ji nebude Bůh chrániti (13—16).

Opakuje prosbu za pomoc a slibuje, že lid bude Bohu věrným (17—20).

Israel jest dle obsahu žalmu ve veliké úzkosti. V LXX, u sv. Augustina a v některých latinských žaltářích jest v nadpise též poznámka *ὑπὲρ τοῦ Ἀσσυρίου na Assyrského* (o Assyrském); ta by naznačovala, že se nese obsah žalmu k době, když assyrský král Salmanassar vtrhl do severního království (4 Kr. 17[3]). Vpády do Israelské říše děly se ještě před její zbořením (4 Kr. 15[19-20]); i při těchto vpádech nalézal se Israel v útisku a v soužení. Že má žalmista na mysli hlavně severní kmeny, tomu se zdají nasvědčovati jména kmene Josefa, Efraima a Manassesa ve v. [2. 3.]; ovšem že jmenuje též Benjamina.

Theodor z Mopsvestie hádal na dobu Antiocha Epifana, tedy na makkabejskou dobu; poněvadž však jest v ž. 88[41] jeden verš [13] z tohoto žalmu obsažen, musí býti náš 79. žalm starší než 88.

Žalm jest uměle a pěkně v pěti stejných slokách složen o 4, 4—4—3, 3 verších. Po prvé, druhé a páté sloce jest refrén, v němž se vyskytují jména Boží: po prvé Elohim[4], po druhé sloce Elohim ṣᵉbā'ôth[8], po třetí: Jahve Elohîm ṣᵉbā'ôth[20].

Nadpis.

L. 1. Ku konci. Pro ty, kteří se proměňují.
Svědectví od Asafa. Žalm.

H. 1. Řediteli hudby; dle lilií.
Svědectví od Aṣâfa, žalm, (LXX: Na Assyrské).

1. Viz o jednotlivých slovech nadpisu v úvodě. *Ku konci* XXVI 4[1]. *Pro ty* . . . XXV 44[1]. V hebr. bylo by lze též čísti: »*dle lilií svědectví*«. Dle překladů dlužno však to slovo spojiti: *Svědectví* (pravidlo, zákon?) *od Asafa* XX (49[1]).

2. Jenž řídíš Israele, poslyš!
Jenž vodíš Josefa jako ovci,
Jenž trůníš na cherubinech, objev se
3. Před Efraimem, Benjaminem a Manassem.
Vzbuď svou moc a přijď,
Abys nás vysvobodil.
4. *Bože, obrať nás,*
A ukaž svou tvář, a budem spaseni.

2. Pastýři Isrā'êle, poslyš!
Jenž vodíš Jōṣêfa jako ovce,
Jenž trůníš na kᵉrūbhîm, objev se!
3. Před Efrájimem a Binjāmînem a Mᵉnašše
Vzbuď svou sílu,
A přijď ku pomoci nám!
4. *Bože, navrať nás,*
A vyjasni svou tvář, aby nám bylo spomoženo.

2. 3. Žalmista modlí se k Bohu. Ty, *jenž řídíš Israele, poslyš* (22[1]), v hebr.: *Pastýři Isr. ὁ ποιμαίνων.* Hospodin jest dobrým pastýřem svého lidu. *Jenž vodíš Josefa*; Josef jest jmenován parallelně s Israelem (76[16]) ku označení celého národa. Josef byl zejména obrazem stísněného a pak povýšeného národa hebrejského. Ve v. [3] jsou jmenováni na místě Josefa synovské kmeny Efraim a Manasse; Benjamin byl rodem Josefovi (z téže matky) nejbližším, proto jest zde též uveden. Kmeny Efraim a Manasse byli hlavní, nejčetnější kmenové severní říše israelské. *Jenž trůníš na cherubinech;* jako byl viditelný trůn Boha Jahve na křídlech oněch cherubinů, kteří byli přiděláni k arše úmluvy, tak trůnil na nebi na nebeských cherubinech (17[11]). Trůn Boží na arše byl ve svatostánku (Ex. 25[18-22]) a v prvním chrámě (1. Kr. 4[4] 2. Kr. 6[2]), nikoliv v chrámě druhém, Zorobabelově. *Objev se* ve své moci, slávě *před Efraimem, Benjaminem a Manassem;* tyto tři kmeny mívaly na poušti u sebe své stany (Num. 2[18-24]). *Vzbuď svou moc a přijď* (77[65]).

4. *Bože, vrať, obrať nás* (converte nos), uveď nás opět do dřívějšího stavu, abychom byli opět svobodni, měli u sousedů vážnost a čest a nebyli posmíváni. To stane se, když *ukáže* Pán *svou tvář* svému lidu, bude k němu milostivý (4[7]; v hebr. vyjasni svou tvář).

2. ישב הכרבים ve významu ישב עַל *sedící na* (trůnící).

4. הֲשִׁיבֵנוּ *vrať nás,* znamená dle toho, jak proroci toho slova užívají »vrať nás ze zajetí«; tak vykládá aram. překlad o navrácení z babylonského zajetí. Možno, že se babylonští zajatci tento refrén v uvedeném smyslu modlili; původně mělo to slovo význam: *navrať nás* (k dřívějšímu stavu) jako Dan. 9[25].

5. Hospodine, Bože zástupů,
Dokavád budeš se hněvati na modlitbu svého služebníka?
6. Krmíš nás slzavým chlebem,
A dáváš nám slzavý nápoj v hojné míře?
7. Učinil jsi nás předmětem sváru našich sousedů,
A naši nepřátelé se nám posmívají.
8. *Bože zástupů, obrať nás,*
A ukaž svou tvář, a budeme spaseni.

5. Jahve, Bože zástupů, dokud ještě hněváš se při modlitbě svého lidu?
6. Krmil jsi je slzavým chlebem,
A napájel jsi je v slzách mírou.
7. Učinil jsi nás svárem našim sousedům,
A naši nepřátelé se (LXX: nám) vysmívají.
8. *Bože zástupů, navrať nás,*
A vyjasni svou tvář, aby nám bylo spomoženo.

5. Líčí bídu, v níž se lid nalézá. *Hospodine, Bože zástupů* (23[10]), mocný Pane, který můžeš pomoci — *dokavád budeš se hněvati* (hněváš se) *na modlitbu svého* služebníka (hebr. svého lidu); Bůh nevyslýchá modliteb a proseb lidu, jsou mu jaksi protivny, má tedy hněv naproti těm modlitbám. V hebr. metaforicky dí: *dokud ještě kouříš?* (hněv tvůj kouří?) Srovn. Deut. 32[22], ž. 17[9].

6. Slzy jsou naším chlebem: *krmíš nás chlebem slz* (41[4]), slzami bolestí, stálým soužením způsobené. *Napájíš nás slzami* ἐν μέτρῳ hebr. šālîš (Is. 40[12] menší nádoba; snad i třetina efy — tedy 13 litrů, aneb nádoba, z níž se pívalo) *v míře*, po míře — tedy hojně (v hebr. *napájel jsi nás v slzách mírou* [slz|).

7. *Učinil jsi nás svárem*, předmětem sváru, půtek, nájezdů, vpádů — *našim sousedům*, těm, kteří obklučují naši zemi, jako Assyrským, Edomitům, Arabům; ti hledí se zmocniti naší země. *Tito naši nepřátelé se nám posmívají.*

8. Refrén, v němž přidáno ku jménu »Bože« ještě »*zástupů*«. V. 4.

5. *Jahve, Bože zástupů* str. 191 — toto pojmenování Boží jest toliko v 59[6] 84[9]. עשׁן *kouřiti* (hněvem) hněvati se (74[1]). בתפלּה »*proti modlitbě*« by též znamenalo: Hněváš se, ačkoliv prosíme a modlíme se. Na m. massor. עמּך mají překlady správnější, jak se zdá, עַבְדְּךָ.

6. ποτιεῖς ἡμᾶς napájíš *nás* נו, v hebr. מוֹ *je*, totiž lid. שְׁלִישׁ ve smyslu » *po míře*« by byl příslovečný akk. (jako בשׁלישׁ); zde jest předl. ב při דמעות *v slzách* dáváš jim píti *míru*. V lat. a v řeck. náleží otázkové: Dokavád? ještě k v. 6. Euthym. vykládá: Dokavád dáváš nám píti dle míry našich hříchů? jak dlouho jest nám ještě za hříchy trpěti?

7. מָדוֹן (od דין) i *předmět sváru;* de Lagarde navrhuje dle 44[15] (ראשׁ) מְנוֹד *potřásání* hlavou. לָמוֹ dat. etický: činí *si* posměch.

8. Po 8. verši jest v B (C. vatic.) napsáno: διάψαλμα XXVII.

9. Vinný keř z Egypta jsi přenesl,
A vyhnal jsi pohany a zasadil jsi jej.
10. Vůdcem na cestě byl jsi před ním,
Zasadil jsi jeho kořeny, a naplnil zemi.
11. Pokryl jeho stín hory,
A jeho ratolesti cedry Boží.
12. Rozprostřel své větve až k moři,
A až k řece své pruty.

9. Vinný kmen z Mizrájim jsi vyzvedl,
Vyhnal jsi pohany a zasadil jsi jej.
10. Upravil jsi před ním místo,
A zakořenil se a naplnil zemi;
11. Hory byly pokryty jeho stínem,
A jeho ratolestmi cedry Boží.
12. Rozprostřel své větve až k moři,
A k řece své pruty.

9. 10. Allegoricky mluví o Israeli jako o vinném keři. Obrazu toho užito již v Gen. 49[11] a u proroků Os. 10[1] Is. 3[14] 5[1-7], Jer. 2[21]; v novém zákoně i Kristus Pán jej uvádí (Mat. 21[33]). Israel jest *vinný keř* (vinea znamená vinici, zde však jest řeč o jednom vinném kmeni), jenž v Egyptě poněkud vzrostl, odtud jej *přenesl* Bůh a přesadil do zaslíbené země. Tam připravil mu půdu: *Vyhnal* (podrobil, vyhubil — z části) *pohany*, kteří tam sídlili a zasadil tam Israelský lid. *Vůdcem na cestě byl jsi před ním* (vinným kmenem) připomíná, jak vedl Bůh Israele pouští, i na cestě pečoval o svůj lid. V hebr. na místě toho praví:

Vrovnal jsi (vyčistil jsi) *před ním místo*, tím že vyhnal Kananejské. Aby mohl býti vinný keř zasazen, odstraňují z místa kamení, pokud toho třeba. Na to naráží ta slova. Vinný keř vzrostl a zmohutněl: *Naplnil zemi.*

11. 12. Vinný keř se rozložil daleko široko. *Jeho stín pokrýval hory* (v horách Judských byly by jižní hranice, kam lid israelský sahal), *jeho ratolesti pokrývaly cedry Boží* (libanské cedry by ukazovaly na severní hranice); vinný keř byl silný, i cedry, cedry veliké, staré, jež jakoby byl Bůh sám sázel (proto cedry Boží), ty pokrýval, po těch se vinul.

Rozprostřel své větve až k moři (středozemnímu — na západ) *a své pruty* (hebr. kojence, kteří dostávají z kmene šťávu) *až k řece* t. j. k Eufratu na východ (Deut. 11[24]). Tak hraničila říše Israele v dobách Davida a Šalomouna; takový rozsah byl přislíben Bohem.

11. כסה v piel: *kryti*, zde kossû pual כֻּסּוּ *byly pokryty*; žádá i v trpném rodě zde dva akk. § 91[5]. Tím však nemůže míniti, že by byly větve révy bývaly tak silné jako cedry Boží (Sym. tak vykládá). *Cedry Boží* — též 36[7] (hory Boží), Num. 24[6].

13. Proč jsi rozbořil jeho ohradu,
A obírají jej všichni, kteří jdou cestou kolem?
14. Spustošil jej lesní kanec,
A samotářská zvěř jej spásla.
15. Bože zástupů, obrať se, pohleď s nebe,
A viz a navštiv tento vinný keř,
16. A znovu postav ten (keř), jejž zasadila tvá pravice,
A (to) pro syna člověka, jehož jsi sobě silným učinil.

13. Proč jsi strhl jeho zdi?
A česají ho všichni, kdož jdou cestou kolem?
14. Užírá jej kanec z lesa,
Spásá jej zvěř polní.
15. Bože zástupů, obrať se,
Pohledni s nebe a viz,
A navštiv tento keř vinný.
16. A (Syr. aram. Jer.: kořen), který zasadila tvá pravice,
A (na) syna, kterého jsi sobě vypěstoval.

13. 14. Jak krásným a mohutným byl onen vinný keř pod ochranou Boží! Jak jest nyní spustlý a skorem zničený! *Proč?* táže se žalmista, *jsi rozbořil jeho ohradu?* zdí, ohrad bylo vinicím třeba proti zvěři i proti kolemjdoucím lidem, aby tam nevcházeli a nečesali hrozny (Num. 22[24] Is. 5[5]). Jak byla ohrada zbořena a Bůh sám ji zbořil, neb dopustil, aby byla zbořena: *všichni, kdož jdou okolo cestou, obírají jej.* Zvěř tam volně vniká: *Spustošil jej*, (užírá jej — vinný keř) *lesní kanec;* kanec dovede spustošiti vinici v nejkratší době, roztrhati ratolesti, vytrhati i kořeny. *A samotářská zvěř* (B ὄνος) *μονὸς ἄγριος* divá zvěř, jež v samotě dlívá; *ferus* znamená divoké vepře (hebr. zvěř polní). Israele pustoší nepřátelští sousedé, kteří vnikají do jeho země a boří a hubí.

15. 16. *Bože zástupů,* (obrať se, pohleď — hebraismus:) *opětně pohleď s nebe . . . abys opět upravil* onu vinici, ten vinný keř (perfice, v hebr. nejasné), vždyť jsi ji sám svou pravicí zasadil. Druhá věta v. [16] jest též v. [18]b a smysl její jest asi, aby chránil Bůh syna člověka, t. j. israelský lid, svého syna, jehož si sám vypěstoval, silným učinil (Ex. 4[22] Os. 11[1]).

14. ברסם piel, ohryzovati, *ožírati* (v talm. קְרֵסֵם v témž významu) s vloženým rêš od כָּסַם (נזם).

חזיר *vepř,* kanec (sus) značí zde nepřátely vůbec; též ferus. Theodor z Mops. mínil, že znamenán tím jménem Antioch Epif. V מִיָּעַר psáno zavěšené ain עין תלויה poněkud výše, tím má býti naznačena prostřední hláska celého žaltáře. Že by tak bylo psáno na rozdíl od מִיְאֹר (od Nilu), nezdá se býti odůvodněno.

16. *Perficere καταρτίζεσθαι zříditi* (29[9] připraviti) odpovídá hebrejskému výrazu כּוֹנְנָה; LXX četli tedy imperativ od כנן *dokonej*, zřiď — neb ve významu: *kryj*, chraň, což by se k následujícímu על hodilo. U sv. Jer. v syr. a v aram. považovali כנה jako podstatné jméno (*a kořen* . . .) כֵּן (místo, podstavec). Wellh. navrhuje וְכוֹנְנָהּ *a postav ji* (révu). Velký tvar hlásky kaf ukazuje snad, že tu byla učiněna oprava (Olsh.). Slova ועל־בן אמצתה־לך míní Wellh., dostala se sem z v. [18].

Super filium ve smyslu pro člověka, totiž pro Israele jsi zasadil — jest možné: »A chraň toho, kterého zasadila tvá pravice, a syna, kterého jsi si vypěstoval«.

17. Spálen jest ohněm a podkopán;
Hrůzou tvé tváře hynou!
18. Nechať jest tvá ruka nad mužem tvé pravice,
A nad synem člověka, jehož jsi sobě silným učinil.
19. A neodstoupíme od tebe;
Oživiž nás a budeme vzývati tvé jméno.
20. *Hospodine, Bože zástupů, obrať nás,*
A ukaž svou tvář, a budeme spaseni.

17. Jest ohněm spálen, rozřezán;
(Wellh. Zenner: Kteří ho o. spálili, roztrhali)
Před hrozbou tvého obličeje hynou!
18. Učiň, ať jest tvá ruka nad mužem tvé pravice,
Nad synem člověka, jehož jsi si sesílil.
19. Pak neodstoupíme od tebe;
Zachovej nás na živu,
A tvé jméno chceme velebiti.
20. *Jahve, Bože zástupů, navrať nás,*
A vyjasni svou tvář, aby nám bylo spomoženo.

17. *Vinný keř jest spálen ohněm* (válkou) *a podkopán* (*roztrhán* — v hebr.): tedy zničen. Israelité, ti *hynou hrůzou tvé tváře;* v této větě opustil žalmista obraz révy a mluví přímo o Israeli. Tak i v násled. verších.

18. *Nechať jest tvá ruka*, ochranná a mocná, *nad mužem tvé pravice;* toť Israel, vinný keř, jejž Boží pravice sázela (v. [16] Deut. 33[12]).

19. Žalmista slibuje ve jménu celého lidu stálou a věrnou oddanost k Bohu, když jim Bůh přispěje, když *je oživí*, neboť byli již skoro mrtví, hynuli.

20. Refrén, jako ve v. [4. 8], přidáno jméno Jahve.

17. כָּסָה *odříznouti* (Is. 33[12]); Wellh., Zenner míní, že samohláskování כְּסוּחָה, שרפה není správné (neudržitelné), navrhují 3. os. mn. perf. כָּסָחוּהָ a שָׂרְפוּהָ. Druhá věta vykládána též: »Nechej hynouti nepřátely svého lidu svým hněvem«.

18. Zenner navrhuje změnu postupu veršů: po v. [15] hned v. [17-19]; verš [20] považuje za pozdější přídavek. Verš [18] urovnává takto: תהי ידך על אשר נטעה ימינך | ועל בן אדם אמצת לך.

V žalmu 79. můžeme spatřiti vylíčenu zkázu, jakou způsobil dědičný (prvotní) hřích v lidstvu před Spasitelem. Kanec z lesa — zlý duch vnikl do vinice svatosti a spravedlnosti, zasazené v ráji samým Bohem, a zničil ji. Po celou dlouhou dobu bylo lidstvo vydáno modloslužbě, nepravostem, jen věrní Boží prosili za pomoc, aby byla vinice znovu zřízena. Ten stav lidstva jest jest nám liturgií znázorněn v *adventní době;* v introitu, v grad. a v traktu adventních mší modlíme se v. [2-4].

I církev jest vinným keřem Páně; proti škůdcům této vinice modlíme se ž. 79. ve *čtvrtečních* ranních hodinkách.

80. žalm. (H. 81.)

Napomenutí Páně ku velikému svátku.

Pěvec vyzývá všechny, aby oslavovali vesele svátek *zvuku trub*, neboť tak jest ustanoveno v Israeli od vyjití z Egypta a od putování po poušti (2—7).

Bůh mluví k lidu a napomíná ho, aby byl pamětliv, že vyvedl Hospodin lid ze soužení z Egypta, že mu na poušti přikázal, aby ctil toliko Boha samého, a že mu za to slíbil vše dobré (8—11).

Kéž by to zachovával lid, a nebyl jako jeho otcové! Mohl by své nepřátely pokořiti a dostalo by se mu hojnost plodin země (12—17).

Verš 1. připomíná jakýsi sváteční den, v němž měli troubiti v trouby. Dnem *zvuku trub* (jōm t°rū'â Lev. 23[24]) nazývali Židé prvý den Tišri, začátek občanského roku; v ten den zazvučel i roh, jako se to dle zákona dělo při začátku jubilejního roku (Lev. 25[9]). Svátkem κατ' ἐξοχήν byl Israelitům svátek *stánků* (hechchâg 2. Par. 5[3]) a o tomto vykládá židovské podání (aram. targum, talmud, midraš a zohar) v. [4]. Ten slaven byl na památku toho, jak bylo Israelitům zdržovati se dlouhý čas na poušti. Poněvadž jim Bůh na poušti mnohá dobrodiní prokazoval, byl svátek stánků spolu upomínkou na ona Boží dobrodiní. Svátek stánků byl slaven od 15.—21. tišri (v září neb v říjnu); Židé pro-

dlévali v těch dnech ve stáncích (pod zelenou), konali v chrámu průvod s ratolestmi v rukou, rozsvěcovali za večera v nádvoří chrámu četná a veliká světla, v pozdější době vyléval kněz při zvláštním obřadu vodu ze Siloe na oltář. Připadal k měsíčnímu úplňku (v. [4]). O něm v Lev. 23[33] a d.

Někteří se domnívají, že jest *svátkem* označen *velikonoční* svátek, který byl památkou a upomínkou vyjití z Egypta; o tomto se zmiňuje v. [6].

Žalm jest nadepsán: *od Asafa*; nelze poznati, v které asi době by byl býval složen. Israel byl nepřátely ohrožován (v. [15. 16]), bohoslužba se v chrámě vykonávala (v. [1-5]); tyto okolnosti by mohly ukazovati poněkud na dobu sklonku království judského.

Žalm jest sborovou písní jednotnou (Zenner) o pěti slokách po 4, 4—4—3, 3 verších.

Nadpis.

L. 1. Ku konci; pro lisy. Žalm od Asafa.

H. 1. Řiditeli hudby. Na Gittîth. Od Aṣâfa.

1. ***Ku konci*** XXVI v. 4[1]. ***Pro lisy***, viz v úvodě 'al-gittît XXVIII (i 8[1]). *Ipsi* ve významu jednoduchého členu (15[1]). *Aṣafa*; viz v úvodě XX a 49[1].

2. Plesejte Bohu, našemu spomocníku,
Výskejte Bohu Jakubovu.
3. Zapějte zpěv a zavzněti učiňte buben,
Příjemnou harfu s citarou.
4. Zazvučte v troubu v novolunní,
Ve slavný den vašeho svátku.
5. Neboť jest (to) nařízení v Israeli,
A právo Boha Jakubova.
6. Svědectvím u Josefa to učinil,
Když vycházel ze země Egyptské;
Slyšel řeč, které neznal.
7. Odložil břemena se svých zad;
Jeho ruce pracovali na koši.
8. V soužení jsi mne vzýval a já jsem tě vysvobodil.
Vyslyšel jsem tě v temnu bouře;
Zkoušel jsem tě u vody nesváru.

2. Plesejte Bohu, naší síle,
Výskejte Ja' qôbovu Bohu.
3. Začněte zpěv a dejte zavzněti buben,
Libou citaru s harfou.
4. Zazvučte v roh v novolunní.
V úplňku, pro náš sváteční den.
5. Neboť zákonem jest (to) Isrā'êle,
Právem Boha Ja' qôbova.
6. Svědectvím v J hōsêfu to ustanovil,
Když vytáhl proti zemi Mizrájim;
Řeč slyším, kterou neznám:
7. Sprostil jsem břemene jeho záda,
Jeho ruce byly uvolněny od koše.
8. V soužení jsi volal a vysvobodil jsem tě,
Vyslyšel jsem tě v skrytu hromu,
Zkoušel jsem tě u vod sváru. Sélā.

2. Žalmista činí vyzvání k celému Israeli, aby slavně oslavoval svátek Boží. Oslava má býti veselá a hlučná: *Plesejte.. výskejte*: *jubilate* by mohto označovati též zvuk jubilejních rohů.

3. Zpěvem a hudbou oslavujte svého Boha (*Jakubova* Boha). Jmenuje *bubínek* (tamburině podobný), *harfu* a *citaru* (32[2] 150[3. 4]).

4. ***Zazvučte v troubu*** (hebr. šōfâr roh) ***v novolunní***; o dni, kdy se objevil nový měsíc, aneb kdy bylo oslaveno novolunní, troubili kněži v trouby (Num. 10[10] 2 Par. 7[6]), trouby rovné, 'chazōz'rôth zvané. Šōfâr byla zahnutá trouba, spíše beraní roh, v který troubívali v jubilejním roce a v novolunní sedmého měsíce, totiž tišri. V tomto měsíci ustanoven též den smíření a svátky stánků. Odtud novolunní tišri zváno »*den zvuku trub*« (Lev 23[24] Num. 29[1]). ***Ve slavný den vašeho svátku*** (veliký den vaší slavnosti); tak jmenuje LXX ono novolunní. V hebr. znění však stojí: (Zazvučte v roh) ***v úplňku, pro náš sváteční den***; v úplňku (u prostřed měsíce — dí sv. Jeron.) nastávaly v měsíci tišri svátky stánků (i velikonoce připadaly v úplňku 15. nisanu), veliký *sváteční den* lidu (*náš*). Ten přiváděl lidu na paměť Boží dobrodiní prokazovaná jeho předkům na poušti (v. [8]).

5. 6. Israelité jsou zavázáni Božským *ustanovením*,

aby slavili tyto svátky; oslava ta jest *Božím právem* (zákon, právo, svědectví, viz 18⁸-¹⁰). Tak v Num. 10¹⁰ 28¹¹-¹⁵. *Svědectvím* (24¹⁰) *u Josefa* t. j. u Israelitů; Josef jest zde jmenován v téže vážnosti jako Israel a Jakub (79²). Ono ustanovení bylo dáno, *když vycházeli*, neb vyšli *z Egypta*. (V hebr. arcif jinak: *Když* (Bůh) *vytáhl proti Egyptu*, aby Israele vysvobodil).[1]

Slyšel řeč, které neznal, dlužno dle hebr. spojiti s následujícím veršem. Slyšel řeč, slovo potěšitelné verše 7., kterou dříve, dokud byl v porobě, nikdy nezaslechl. Aneb: *uslyšel řeč Boží, řeč zjevení na Sinaji* (o té verš ⁹).

7. Dle hebr. znění mluví Hospodin: Zrušil otroctví egyptské (porobu, robotu), Israel nenosí více koše (s hlínou neb cihlami). *Sprostil jsem břemene*, těžké roboty (Ex. 1¹¹-¹⁴ 5⁴) *jeho záda* (lidu). V Egyptě nosívali břemena v koši: *Jeho ruce byly uvolněny od koše.*

8. Když byl Israel *v soužení* (v Egyptě, na poušti), *volal* k Bohu a ten *ho vysvobodil* (Ex. 2²³-²⁵). *Vyslyšel jsem tě v temnu* (v skrytu) *bouře*, jaksi bouří zahalen (hřměním); oblakem neb z oblaku přispíval Bůh svému lidu, oblakem vedl lid (Ex. 13²¹ ž. 17¹². ¹⁴). *Zkoušel jsem tě*, zkoušel Bůh svůj lid, je-li věrný aneb zůstane-li věrným; tato zkouška byla lidu prospěšnou, neboť když obstál, byl s Bohem ještě pevněji spojen. *Při vodách sváru* mᵉrîbâ, kde Israelité reptali (Ex. 17⁶-⁷ 18¹-⁷; též Num. 20¹-¹³, kde Bůh podruhé zázračně ze skály dal vodu; ž. 105³²). O svátcích stánků přinášíval v pozdější době kněz vodu ze Siloe a vyléval ji na oltář; snad tím upomínal též na ona zázračná napájení lidu na poušti.

3. Dare tympanum תנו תף dle hebr.: *tlouci na buben* (נתן קול *dáti zvuk*, hlas — podobně).

4. *V novolunní*, staré žaltáře některé mají: *na začátku měsíce*, Aq. Sym.: *V každém ἐν πάσῃ novolunní*; aram. zřejmě o novolunní měsíce tišri. »V novolunní, v úplňku«; Zenner míní, že byla napsána obě tato slova, avšak že zpívali podle svátku buď to jedno neb to druhé.

6. יְהוֹסֵף hifilový tvar na m. obyč. יוֹסֵף. עַל *proti* (Aq. Sym.). *Lingua* meton. slova, řeč; vykládají též o egyptské řeči, kterou lid Israelský tam slyšel, které však nerozuměl

(v. ž. 114¹). V hebr. prvá osoba — slovo žalmisty. Dle uspořádání slok u Zennera schází před těmito slovy polovička verše, stichos.

7. Divertit — ovšem Bůh. Servierunt *pracovaly na koši*, sv. Jer. recesserunt *odstoupily*.

8. כלה viz XXVII.

9. Slyš, můj lide, a zapřísahám tě.
Israeli, kdybys jen mne slyšel!

10. Nemá býti u tebe žádný nový bůh,
Ani se nemáš klaněti cizímu bohu!

11. Já jsem totiž Hospodin Bůh tvůj,
Jenž jsem tě vyvedl z egyptské země,
Rozevři svá ústa a já je naplním.

9. Slyš, můj lide, chci tě napomenouti,
Israeli, kéž bys mne slyšel!
10. Ať není u tebe jiný bůh,
A neklaň se cizímu bohu!
11. Já jsem Jahve, tvůj Bůh,
Který jsem tě vyvedl ze země Mizrájim;
Rozevři široce svá ústa a naplním je.

9. Hospodin napomíná svůj lid a žádá od něho, aby mu byl věrným, aby neměl žádných jiných bohů.

Slyš, můj lide; podobnými slovy, jako ve v. ⁹-¹¹, uvedeno jest v Ex. 20²-³-⁵ desatero Božích přikázání. *Israeli, kdybys jen mne slyšel*, chtěl slyšeti — vyjadřuje přání.

10. V té době Israelité nejspíše hřešili proti prvému přikázání, jež bylo dáno na Sinai; proto jim Bůh tuto zápověď modloslužby zvláště na paměť uvádí: *Nemá býti (ať není) u tebe žádný nový bůh* (jiný, cizí bůh); totéž jako ono: »Nebudeš míti jiných bohů mimo mne.«

11. *Rozevři svá ústa* (široce), žádej si mne, mé pomoci, mých darů, *a já je* (ústa) svými dary *naplním*. Bůh vše má, může dáti vše, čeho člověk potřebuje a oč prosí.

Dle aram. vyloženo v tom smyslu, že má býti lid ochoten a žádostiv Božího zákona, a Bůh jej zà to naplní vším dobrým (118¹³¹).

9. 10. Slyš jako 50⁷. *Contestari* ř. διαμαρτύρομαι σοι; v textu B ještě přidáno: λαλήσω σοι. *Si audieris* vyloženo: »Budeš-li slyšeti ... nebudeš míti žádného boha jiného«, bylo by slabší než עַם ve smyslu přání. Klaněti se v. 72¹¹.

11. Aram. אַפְתִּי פוּמָךְ בְּפִתְחֵי אוֹרַיְתָא וַאֲמַלֵּי יָתָהּ »otevři svá ústa slovům zákona a naplním je vším dobrým מכל טבתא«. Imperativ s následující imperf. dosti často.

12. Ale neslyšel můj lid mého hlasu,
A Israel mne neposlouchal.
13. A zanechal jsem je tužbám jejich srdce,
Chodí dle svých výmyslů.
14. Kdyby můj lid mne poslouchal,
Israel kdyby kráčel po mých cestách,
15. Snadno bych (snad) snížil jejich nepřátely,
A vložil bych svou ruku na jejich sužovatele.
16. Nepřátelé Hospodinovi mu selhali,
A jejich doba má trvati na věky.
17. A on je krmil nejlepší pšenicí,
A sytil je medem ze skály.

12. **A** neslyšel můj lid na můj hlas,
A Israel nebyl mně povolným.
13. Tu pustil jsem ho v zatvrzelosti jejich srdce,
Chodili po svých zámyslech.
14. O kéž by chtěl můj lid mne slyšeti,
Israel po mých cestách choditi!
15. **V** krátce bych jejich nepřátele sklonil,
A obrátil bych svou ruku proti jejich sužovatelům.
16. Nenávistníci Jahve by mu lichotili,
A jejich doba byla by na věky.
(Aram.: jejich [Isr.] síla. Syr. jejich [nepřátel] třesení).
17. Krmil by ho jádrem pšenice.
A medem ze skály bych tě sytil.

12. 13. Lid neposlouchal příkazu a napomenutí Božího. Bůh zanechal lid, pustil ho ze svého vedení: *tužbám jejich srdce*, aby žili *dle svých tužeb* (*v zatvrzelosti jejich srdce jsem ho pustil*; hebr.).

14. Žalmista mluví ku svým souvěkým Israelitům; dle LXX a Vulg. by vzpomínal ještě na minulou nedbalost předků: »kdyby byli poslouchali, nikdy by je nestihlo neštěstí«. *Kdyby můj lid mne poslouchal, kráčel po mých cestách* (dle přikázání se řídil), mohl by se těšiti mé pomoci a přízni. Zvláštní přislíbení jim činí v následujícím.

15. *Snadno* (brzy) *snížil bych jejich nepřátele* (hebr. *schnul*, sklonil bych je), pokořil bych je.

16. Tento verš obsahuje ještě řeč Boha: Kdyby lid poslouchal, *lichotili by mu nepřátelé Hospodinovi;* nepřátelé Hosp. jsou spolu nepřátelé Israele a mocí by se mu musili kořiti (17[46]), *a doba* podrobení nepřátel *byla by na věky* — zůstali by Israeli stále poddanými. Tak lze vyložiti dle hebr. znění. Jinak může *doba* znamenati trvání vyvoleného lidu — *bude na věky.*

17. *A on je krmil nejlepší pšenicí*; další přislíbení, že budou míti hojnost všeho. *Ex adipe frumenti* (62[6]) z tuku, z jádra pšenice (Deut. 32[14]) by měl krmě. *A medem ze skály bych tě sytil* (hebr.); lahodným medem, zázračně ze skály daným tak, jako byla na poušti ze skály dána voda, tím by byl poslušný Israel obdařen (Deut. 32[13]). Tento závěrek hodí se dobře ku památce svátků stánků, neboť byly tyto svátky poděkováním za dokonanou žeň a sbírku plodin.

13. *inventiones*, viz 28[4].

14. שְׁמַע part. *kéž slyší*, kéž by slyšel — nikoli dle lat. audisset kéž by byl slyšel (o předcích); Bickell mění part. v ישביע. Na místě podmínečného *si* lépe לוּ *kéž by* (Aq. Sym. Jer.).

15. *Ἐν τῷ μηδενὶ bez námahy*, lehce, doslovně z כמעט.

16. לוֹ dlužno vykládati o lidu; Wellh. mění to v לָמוֹ a משנאי יהוה z משנאיהם *nenávistníci jejich. Mentiti sunt* — jasnější by bylo podmínečné: *sint.* עִתָּם *jejich čas*, jako v aram. o štěstí, síle Israelitů, jako v syr. o neštěstí nepřátel; podobně ירם 37[13].

17. Vykládáno často o messianském štěstí a blahu (srovn. Joel 2[23-26]).

Dle druhého slovesa אַשְׂבִּיעֲךָ v prvé os. mělo by prvé sloveso zníti se spojovacím (nikoli sousledným) wau וְאַאֲכִילֵהוּ »*a krmil bych ho*« (Wellh. dle Houbiganta); א mezi dvěma samohláskami bylo vyslovováno jako v aram. jod, proto asi v massor. ויאכילהו. Překlady (vyj. aram.) podávají אשביעם třetí osobou přípony; LXX ישביעם množ. č. *ἐχόρτασεν αὐτούς*. Zenner klade dle Houbig. verš [17] před v. [16].

»*Krmil je jádrem pšenice*« (tukem pšenice); tato slova v. [17] jsou uváděna v církevní řeči *o velebné Svátosti.* Za

starých dob podávali novokřtěncům velebnou Svátost ve způsobě chleba (z pšenice) a po té mléko s medem na znamení, že vcházejí křtem svatým do pravé zaslíbené země, která teče »mlékem a medem« t. j. duchovní milostí a láskou Boží. Proto nalézáme tento verš [17] našeho žalmu v introitu *svatodušního pondělí.* Letnice byla doba, kdy bývali katechumeni u větším počtu křtěni. Z téže příčiny jest v. [17] v hodinkách *Božího Těla* (i celý žalm); slova žalmu nás upozorňují, jsme-li hodni přistoupiti ku stolu Páně. V týdenních hodinkách jest ž. 80 určen *v pátek.*

V introitu mše sv. ve *středu* podzimních *suchých dnů* jsou slova žalmu díkem za dokonanou žeň.

81. žalm. (H. 82.).

Hrozba nespravedlivým soudcům.

Bůh, nejvyšší soudce, jest ve středu nespravedlivých soudců a poroučí jim, aby neodpírali chudým jejich práva (1—4); poněvadž nedbají Božího slova, hrozí jim Hospodin trestem (5 - 7), a žalmista prosí, aby Bůh ten trest i provedl (8), a aby sám soudil národy.

Žalm jest dle nadpisu od *Asafa* (viz o tom v úvodě XX a 49[1]). Psán byl zajisté v době, kdy bylo více nespravedlivých soudců v zemi. Tato jediná okolnost nepostačuje, abychom mohli z ní určiti, kdy asi byl žalm 81. složen. I v Davidově době mohli býti nespravedliví soudcové v zemi, i v době zbožného Josafata, i jindy. Židovská tradice i aram. překlad vykládá žalm o isr. soudcích.

Pán Ježíš uvádí v. [6] tohoto žalmu, aby ukázal, že se může nazývati »Synem Božím« (Jan 10[34-36]).

V témž verši nazývají se oni soudcové *elōhîm* »bohové«; Baethgen míní (odvolává se na pojmenování tyrského krále u Ez. 28[14]), že mluví žalm o pohanských králích, kterým jest předpověděn trest. Klade sepsání žalmu do pozdější doby po Alexandru Velikém.

L. 1. Žalm od Asafa.
Bůh stojí ve shromáždění bohů,
A soudí bohy ve středu (jejich).

2. »Dokud budete souditi nespravedlivě?
»A přijímati obličeje hříšníků?
3. »Zjednávejte práva nuznému a sirotku;
»Spravedlnost dávejte nízkému a chudému.
4. »Vytrhujte chudého,
»A nuzného z ruky hříšníka osvobozujte.

H. 1. Žalm od Aṣâfa.
Bůh stojí v Božské radě,
Soudí uprostřed bohů.
2. »Dokavád budete souditi nespravedlivě,
»A osobám zlosynů straniti? Sélā.
3. »Zjednávejte práva malému a sirotku,
»Spravedlnost dávejte chudému a nuznému.
4. »Vysvobozujte malého a nuzného,
»Vytrhujte (ho) z ruky bezbožných.

1. *Bůh stojí* — jako nejvyšší nade všemi — *ve shromáždění bohů;* jest to shromáždění, jež Bůh sám svolal (hebr. *rada Boží*) a jsou v něm ɛlōhîm (bohové). Tak jsou nazýváni ve sv. Písmě Ex. 21[6] 22[8. 9. 28] (Deut. 1[17] 19[17] o Bohu) soudcové, kteří mají moc; název ten jim dán pro vznešenost soudcovského úřadu, i proto, že se soud děje v zastoupení Boha. *Bůh soudí uprostřed shromážděných soudců* (bohů).

2. Bůh mluví ku shromážděným, činí jim výtky a napomíná je. *Dokud budete souditi nespravedlivě?* Oni činí, snad již po dlouhý čas, nespravedlivá rozhodnutí — *a přijímati* (dokavád budete) *obličeje* (osoby) *hříšníků,* zlosynů? dokavád budete straniti osobám, zlým, zlosynům, dávati těm za právo, kteří práva nemají? Strannost při soudu, jíž se dostávalo práva mocným, vznešeným osobám, lidem, kteří soudce podplatili — při níž ale bývali ubozí chudí a slabí utlačováni, a ač nevinní, odsuzováni, taková strannost byla přísně zakazována (Ex. 23[3] Lev. 19[15] a j.; N. Z. Řím. 2[11] Gal. 2[6] Ef. 6[9] a j. o nestrannosti Boha).

3. 4. Napomíná je: *Zjednávejte práva* těm, kteří toho nejvíce potřebují: malým, slabým, opuštěným. Těch ujímá se Bůh. (Srovn. Přísl. 31[9]).

1. עֲדַת־אֵל rada Bohem svolaná.

I egyptští faraonové, Antioch, římští vladaři přikládali si pojmenování θεός (bůh).

2. *Ἀδικίαν iniquitatem* akk. příslovečný *ἀδίκως*. *Facies sumitis* נשא פני רשעים *přijímati obličej zlosynů* (bezbožných) v uvedeném smyslu obyčejně: personam peccatorum accipitis vyjádřeno (přijímáte osobu, béřete ohled na osobu hříšníka).

Výklad: Dokavád béřete na sebe obličej hříšníků, jednáte jako hříšníci? není hebrejským zněním, ani hellenistickým *πρόσωπόν τινος λαμβάνειν* potvrzen. סלה viz XXVII.

5. Nemají znalosti ani rozumu,
Ve tmách kráčejí;
Veškery základy země se kolísají.
6. Já jsem řekl: Bohové jste
A synové Svrchovaného všichni.
7. Vy však jako lidé zemřete,
A padnete jako každý z knížat.
8. Povstaň, Bože, suď zemi,
Neboť ty jsi majetníkem všech národů.

5. Nemají znalosti a nerozumějí,
Ve tmě chodí;
Všechny základy země se kolísají.
6. Já jsem řekl, vy jste bohové,
A synové Nejvyššího jste všichni.
7. Zajisté, jako lidé zemřete,
A jako každý z knížat padnete.
8. Povstaň, Bože, suď zemi,
Neboť ty jsi dědicem (vlastníkem) u všech národů.

5. I v tomto verši jsou ještě slova Boží řeči. Bůh odvrací se jaksi od oněch nespravedlivých soudců a projevuje o jejich nepravosti úsudek. Proto mluví o nich ve 3. osobě.

Nemají znalosti ani rozumu (2[10]), *ve tmách* duševních kráčejí; nedovedou znáti spravedlnost a nechtí ji poznati. *Veškery základy země se kolísají:* obrazně ukazuje, že porušeny jsou základy, na nichž mravní řád země spočívá; spravedlnosti tu není a proto vše se viklá a záhuba hrozí. Na třech věcech závisí trvání světa, dí Rabba Simeon, na pravdě, spravedlnosti a pokoji (míru).

Mnozí se domnívají, že pronáší sám žalmista — nikoli Bůh — v těchto slovech úsudek o nespravedlivých soudcích. Smysl by tím nebyl změněn.

6. Bůh sám je ustanovil soudci, a proto jest jejich vina proti němu tím těžší, když soudili nespravedlivě. *Já jsem řekl*: »*Bohové jste*«, já jsem vás učinil, ustanovil soudci (Přísl. 8[15. 16]). V soudu zastupují Boha, jsou »*synové Svrchovaného všichni*«, v témž smyslu jako předcházející »bohové«.

Kristus Pán uvedl toto místo (Jan 10[32-38]), a ukázal nevěřícím židům, že když Bůh tyto soudce jmenoval bohy, a když nemůže býti Písmo klamným (zrušeným) — a minori ad majus — tím větším právem mohl se Spasitel, jenž byl od Boha vyslán, synem Božím nazývati!

7. Velikou důstojností byli sice obdařeni, avšak nepřestali býti lidmi, jsou podrobeni *smrti*, *jako jiní lidé*, *padnou jako jiná knížata* před nimi již *padla*, Bůh je potrestá. V dějinách Israele jest dosti příkladů padlých vladařů a knížat.

8. Závěrek žalmu obsahuje prosbu žalmisty: *Povstaň Bože!* Bůh učiní konec nespravedlivým soudům, když *bude souditi sám celou zemi.* Vždyť jemu náleží celá země, všichni národové, netoliko Israel, jsou jeho *dědictvím*, proto může a má vládnouti na místě nespravedlivých soudců.

5. Aram. dí: *neumějí dobře činiti* לְאוֹטָבָא *a nerozumějí zákonu* בְּאוֹרַיְתָא. Ku konci přidává מְטוּל הֵיכְנָא *Proto* viklají se základové země.

6. Aram. vykládá: »*Hle*, כְּמַלְאֲכַיָּא *jako andělé* jste vy považováni, ano jako אַנְגְלֵי *andělé* Nejvyššího jste vy všichni«. Aben Ezra dí: »Místo Boží máte«, držíte.

7. אָדָם vykládáno často o *Adamovi*; zemřete jako Adam, když porušil podmínky, na nichž záviselo jeho rajské štěstí, a byl vyhnán z ráje. *Jako každé kníže* כאחד השרים, vykládáno: Jako knížata, která jste vy porazili, jako knížata pekla, jako ďábel, který s nebeské výše padl do hloubky trestu; jako knížata, viz 83[10-12].

8. הארץ v aram. כל יתבי ארעא »*všechny obyvately země*«. נחל s בְּ *dědit* nebo jako משל s předl. בְּ (Num. 18[20] 34[29] Soud. 11[2]).

Bohu náleží ti, kdož plní jeho vůli: *κληρονομία δὲ Χριστοῦ οἱ πιστεύσαντες εἰς αὐτόν* přidává tu Euthymius Zig.

Zástupcem Božím na zemi jest kněz: on jest též soudcem (zejména ve zpovědnici). Nechať zastává svůj čestný, důležitý a s velikou zodpovědností spojený úřad spravedlivě. Bůh ujímá se zvláště těch, kteří na světě zastání nemají: tak jest i knězi ujímati se jmenovitě chudých, nuzných a sklíčených. Jim ať opatřuje pomoc, spravedlnost, potěšení a posvěcení! Ve všem spravedlnosti dbejme! V tom úmyslu modlíme se ž. 81. v ranních hodinkách *v pátek*.

82. žalm. (H. 83.)

Prosba o pomoc proti spolčeným nepřátelům.

Žalmista vyličuje Bohu, od něhož si žádá pomoci, zámysly nepřátel (2—5).

Vypočítává mnohé národy, kteří se spojili ku společnému útoku proti Božímu lidu a přivedli ho v nebezpečí (6—9).

Prosí, aby je zničil, jako kdysi zničil Madianity (Gedeonem), Kananejské (Barakem); aby zahubil jejich knížata, jako to učinil knížatům Madianským (10—13),

tím budou přivedeni lidé k tomu, aby poznali slávu Božího jména (14—17).

Předvídá zkázu nepřátel a prosí o ni, aby se ukázalo, že Hospodin sám jest Svrchovaný, Bůh (18. 19).

Lid jest v nebezpečí, nepřátelé jsou spolčeni proti němu, chtějí ho zničiti úplně. V dobách zbožného Josafata (914—889 př. Kr.) byli sousedé proti Israeli spolčeni (Moab, Edom, Ammon, Syrští); levita Jahaziel z rodu Asafa těšil krále a lid a předpověděl pomoc Boží a vítězství. Toho se vyvolenému lidu neobyčejným způsobem dostalo (2 Par. 20^{1-29}). K této události by se mohl nésti obsah tohoto žalmu. Připsán jest *Asafovi*; i Jahaziel, z potomků Asafa, mohl býti jeho skladatelem.

Theodor z Mopsvestie, Diodor a někteří z novějších prot. kladou žalm do makkabejské doby (1 Makk. 5). Proti tomu svědčí verš 9, kde jest mezi nepřátely jmenován též Assur, kterého v makkabejské době nebylo. Viz v úvodě XXXIII a XXXIV o makkab. žalmech.

Žalm jest sborovou písní, má patero slok o 4, 4—3—3, 3 verších (Zenner).

L. 1. Žalmová píseň od Asafa.
H. 1. Píseň, žalm od Aṣâfa.
1. *Žalmová píseň*, viz XXIII a 47^{1}. *Asaf*, v úvodě XX a 49^{1}.

2. Bože, kdož jest tobě podoben?
Nemlč a neodpočívej, Bože!
3. Neboť hle, tvoji nepřátelé hlučí,
A kteří tebe nenávidí, zvedají hlavu.
4. Proti tvému lidu osnují zlomyslný záměr,
A chovají myšlenky proti tvým svatým.
5. Říkají: Pojďme a vyhladíme je z národů,
Aby se nevzpomínalo více jména Israele.

2. Bože, nebuď v klidu,
Nemlč a neodpočívej, Bože!
3. Neboť hle, tvoji nepřátelé hřmotí,
A tvoji nenávistníci pozvedají hlavu.
4. Proti tvému lidu osnují lstivý zámysl,
A radí se proti tvým chráněným.
5. Říkají: Vzhůru, vyhlaďme je, ať nejsou národem,
A ať se nevzpomíná více jména Israele.

2. V prvé části (v. 2-9) líčí nebezpečí, v jakém se lid nalézá. Boží pomoci jest nejvýše třeba; dosud se zdálo, jakoby Bůh *mlčel* (27^{1}), *odpočíval, byl v klidu* (hebr.), neboť tím dopustil, že si nepřátelé tolik dovolili, že se tak vzmohli; nyní volá žalmista: *Nebuď v klidu, nemlč* ...! Mluv, jednej, pomoz svému lidu!

V lat. praví: *Kdo jest tobě podoben?* ty jsi nejmocnější, mocnější než všichni nepřátelé; v hebr. znění toho není.

3. 4. Nepřátelé Israele jsou spolu nepřátely Boha ($80^{15.16}$). *Tvoji nepřátelé hlučí*, čímž projevují svou sílu a zuřivost. *Zvedají hlavu* pyšně a hrozivě si počínají. *Osnují zlomyslné* a tajné nástrahy a *záměry*; *radí se* společně *proti tvým svatým* (4^{4}), proti Israelitům, kteří byli vyvoleným, svatým lidem, kteří byli v ochraně Boží; proto v hebr. dí: Proti těm, kteří jsou skryti, uschováni v tvé ochraně, *proti tvým chráněným* (16^{8} 26^{5}).

5. Uvádí slova bezbožných nepřátel, jimiž prozrazen jejich úmysl: *Pojďme a vyhlaďme je* (Israelity), *aby nebyli národem* více (hebr.), vyhlaďme je úplně, aby nebylo po nich památky (2 Par. 20¹¹).

2. דְּמִי *klid*, pokoj (od km. דמה; דמם znamená oněměti, דָּמָה podobným býti — odtud řecký překlad: *Kdo jest tobě podoben?*).

3. יְהַמְיוּן s jod v přestávce (39⁷ Is. 17¹²).

4. *Malignare καταπονουργεύεσθαι zlomyslný*, lstivý (záměr) míti, učiniti. צְפוּנֶיךָ překládali Aq., Sym., sv. Jer. o chrámě: *Proti tvé tajemnosti.*

5. מִגּוֹי *aby nebyl národem* (מִן privat.), jako 1 Sam. 15²³ abys nebyl králem מִמֶּלֶךְ a Is. 7⁸ מֵעָם »nebude Efraim národem« (Jer. 48²).

6. Neboť jednomyslně si usmyslili,
   Spolu proti tobě uzavřeli smlouvu:
7. Stany Idumejských a Ismaelitů,
   Moab a Agarenští,
8. Gebal a Ammon a Amalek;
   Cizorodní s obyvateli Tyru.
9. Ano i Assur přišel s nimi;
   Jest ku pomoci synům Lota.
10. Učiň jim jako Madianitům a Sisarovi,
    Jako Jabinovi v toku Kissonu.
11. Zahynuli v Endor,
    Stali se hnojem polním.
12. Učiň s jejich knížaty jako s Orebem,
    A s Zebem a s Zebee a Salmana;
    Se všemi jejich knížaty,
13. Kteříž praví:
    Zmocněmež se svatyně Boží jako dědictví.

6. Neboť se uradili jednomyslným srdcem.
   (massor.: společně v srdci)
   A uzavírají proti tobě smlouvu.
7. Stany Edômu a Išma'élité,
   Mō'âbh a Hagharští;
8. Gᵉbhâl a 'Ammôn a 'Amālêq,
   Pᵉléšeth s obyvateli Zôru.
9. Též Aššûr přidal se k nim,
   Jsou ramenem synům Lôṭovým. Sélā.

10. Učiň jim jako Midhjânu,
    Jako Sīs̱ᵉrâ, jako Jâbhînovi při potoku Qīšônu.
11. Byli pohubeni v 'En-Dôr,
    Stali se polním hnojivem.
12. Učiň je, jejich náčelníky, jako 'Orêbha a Zᵉ‚êbha,
    A jako Zebhacha a Zalmunnâ' všechna jejich knížata,
13. Která říkají: Chceme si přivlastniti
    Nivy Boží (aram. Jer.: krásu Boží).

6—9. Různí národové se spolčili proti Israeli a proti Bohu. Udává tu jména nepřátelských, spolčených národů, kteří *jednomyslně* se radí a uzavírají úmluvu.

Stany Idumejských (potomci Esaua), jmenováni též 2 Par. 20¹⁰ (1 Mak. 5), *a Ismaelitů* (kočovný lid potomků Ismaele, s nimiž byli i Arabové smíšeni). *Moab a Ammon*, lid ze synů Lotových, bydlící na východě od Kanaan. V makkabejských dobách samostatné země Moab již nebylo. *Agarenští* byl arabský lid, který jest u Sennacheriba vedle Nabatejských jmenován (1 Par. 5¹⁰, ¹⁸-²²); kmen Ruben je v Saulově době vytlačil od Mrtvého moře do pouště. *Gebal* v severním kraji edomských hor, jižně od Mrtvého moře, tam kde byla dle Plinia Gebalene. *Cizorodní* alienigenae jako 55¹ jsou Filištíné. Obyvatelé Tyru, Feničané (s Filištíny a s Edomity jmenováni i u Am. 1⁶.⁹). *Assur* byl v době Josafata mocnou říší; mezi nepřátely z Josafatovy doby sice jmenován není, avšak poněvadž dříve i později nepřátelsky proti Israelitům vystupoval, jest zde mezi nepřátely též uveden. *Stali se podporou*, pomocí (*ramenem* v hebr.) *synům Lota* t. j. Moabitům a Ammonitům (Gen. 19³⁰-³⁸ o synech těch).

Jest tu jmenován větší počet nepřátel než v 2 Par 20¹. ²²-²³; v 1 Mak. 5 jsou uvedeni: Edom, Ammon, Arabové, Filištíné a Tyrus (Bosor ze země Moab); Assur vykládají ti, kdož kladou žalm do makkab. doby, jakoby byli tak jmenováni Syrové (1 Mak. 5⁵⁷ a d.), aneb mění (Lagarde) to jméno v Gešûr, název jednoho kraje při Hermonu (2 Kr. 3³ uvedený). Pisatel 1. knihy Makkabejské znal zajisté tento žalm a mohl v 5² užiti těchže výrazů, jež ze žalmu znal; odtud by se vysvětlila ona zvláštní shoda.

10. Žalmista prosí Boha, aby nepřátely Israele porazil a zničil tak, jako zničil v dřívějších dobách hrozné nepřátely lidu.

Učiň jim (spolčeným nepřátelům) *jako Madianitům*; od těch osvobozeni byli Israelité Gedeonem, který je s 300 muži porazil (Soud. 7⁸) a zničil. *Jako Sisarovi a Jabinovi v toku Kissonu*, kteří byli přemoženi lidem severních kmenů za vedení Baraka a Debory (Soud. 4. a 5.); Sisara byl vůdcem Jabinova vojska Kananejců. V potoku Kisonu, jenž protéká rovinou Esdrelon, utopilo se mnoho nepřátel.

11. *Zahynuli v Endor* — míní snad Siseru a Jabina; Endor není ve zprávách o onom boji (Soud. 4. 5.) jmenováno, ale leželo na blízku v rovině Esdrelon. Známé jest odtud, že tam navštívil Saul věštkyni (1 Kr. 28⁷ a d.). *Stali se jako polní hnůj*, ležely a byly pohozeny jejich mrtvoly (Kananejských).

12. *Učiň je* neb *s jejich knížaty jako s Orebem a Zebem*, učiň s vůdci a králi oněch nepřátel tak, jako se stalo s madianskými knížaty Orebem a Zebem, s králi Madianu Zebee a Salmana (Soud. 7²⁵ 8⁵⁻²¹). Tito zhynuli.

13. Nepřátelé a jejich knížata říkají: *Zmocněmež se svatyně Boží* (2 Par. 20¹¹), zmocněmež se svaté, Boží země, Božích niv; tak si přáli někdejší, tak si přejí i nynější nepřátelé Israele.

6. נוֹעֲצוּ לֵב *radili se v srdci* — což odpovídá lat. cogitaverunt. Olsh. klade na m. יַחְדָּו *společně* slovo לֵב אֶחָד *jednomyslně* ἐν ὁμονοίᾳ LXX.

7. *Stany* t. j. lidé ve stanech bydlící (meton.).

9. I Zenner by kladl אֲשׁוּר na m. אשור. Theodoret míní Assurem Samaritány (v 1. Mak. 5⁶⁶ jsou jmenováni).

11. Na m. בעין־דאר čte Grätz (Wellh. a j.) פְּעֵין חֲרוֹד tak jako En-Charôdh (Soud. 7¹), kde ležel Gedeon se svým vojskem; mínil by tím Madianské, nikoli Siseru.

13. שִׁיתֵמוֹ polož, *učiň je*, totiž jejich knížata; aram.: *všechny jejich krále* כָּל מַלְכֵיהוֹן.

14. Bože můj, učiň s nimi jako s kolem,
A jako se stébly při větru.

15. Jako oheň, který spaluje les,
A jako plamen, jenž spaluje hory,
16. Tak je pronásleduj svou bouří,
A zastraš je svým hněvem.
17. Naplň jejich tváře hanbou,
A budou hledati tvého jména, Hospodine.
18. Ať jsou zahanbeni a zděšeni na věky věkův,
A ať jsou hanbou naplněni a ať zahynou.
19. A ať poznají, že tvé jméno jest »Hospodin«;
Ty jediný Nejvyšší, na celé zemi.

14. Můj Bože, učiň je jako kolo,
Jako plevy před větrem.
15. Jako oheň, který spaluje les,
A jako plamen, který zapaluje hory;
16. Tak je pronásleduj svou bouří,
A udělej jim úzkost svou vichřicí.
17. Naplň jejich tváře hanbou,
Aby hledali tvého jména, Jahve.
18. Ať se hanbí a ať jsou v úzkostech na vždy,
Ať se červenají (stydí) a ať zajdou.
19. A nechať poznají, že ty jsi jménem svým Jahve,
Ty jediný Svrchovaný nad vší zemí.

14. *Učiň s nimi jako s kolem* (galgal co se válí, točí), toč s nimi jako s kolem, ať nemají žádného pokoje, klidu, ustání. Ať jsou zmítáni jako *stébla větrem* (jako *plevy* 1⁴); ať jest jim utíkati v boji.

15. 16. Chytne-li les plamenem, tráví stromy a nelze mu ani brániti (Is. 10¹⁶⁻¹⁹); *jako plamen, který zapaluje hory*, hory stromovím porostlé. *Tak je pronásleduj svou bouří*, bouří hněvu, hněvem svým je trestej 17⁸.

17. 18. Ať jsou studem, *hanbou naplněni*, tak že by byli nuceni *hledati tvé jméno*, vzývati tebe. Jména Božího hledají obyčejně jen zbožní Israelité (39¹⁷ 68⁷), nyní by tak musili ve své úzkosti činiti i nepřátelé Boží, ti nepřátelé, kteří v Boží bouři nezahynuli. Doufá tedy, že se někteří z nich k Bohu obrátí; ve v. ¹⁸ však přec dí: *ať zahynou!*

19. Poznají moc Boží, ve svém neštěstí dostane se jim světla: *Ať poznají, že tvé jméno jest Jahve*, jen *ty* jsi

Jahve, nikdo jiný, *jen ty jsi jediný, Nejvyšší nad vší zemí*, máš moc nad vší zemí. (Srovn. 2 Par. 20[6] a d.: Josafat řekl: Zdaž ty sám nejsi Bohem na nebi? Zdaž ty nepanuješ nad všemi královstvími národů?)

14. גַּלְגַּל *kolo*, vichřice (Is. 17[13] prach vichrem smetený); קַשׁ *stébla* (nikoli strniště).

17. Budou hledati Boha — snad jich již nevyslyší, poněvadž ve v. [18] jest zmínka, že zahynou na vždy.

18. LXX a sv. Jer. končí prvý stichos slovem Jahve יְהוָה, druhý počíná sl. אַתָּה ty; v massor. *jest athnach* při לְבַדֶּךָ. LXX jest jasnější.

Desatero nepřátel jmenovaných v ž. 82 zobrazuje nám veškery nepřátely Boha, Krista a Jeho církve. Spolčují se pohané, nevěrci, kacíři, spojují se i se zlým duchem, který ku konci světa jako antikrist světské říše proti církvi se pozdvihne (Zjev. 13). Sv. Augustin vykládá při tomto žalmu proroctví o antikristu. My modlíme se slovy této písně *v pátek* (ráno) a prosíme za pomoc proti nepřátelům svým a své církve.

Jednotlivé verše jsou v graduale *neděle 1. po devítníku* a ve mši sv. *proti pohanům*. Jest modlitbou církve v době soužení (Řehoř XIII).

83. žalm. (H. 84.).

Blaze v domě Páně.

Žalmista vyslovuje vřelou touhu po svatyni Boží; tam doufá nalézti pokoje, jako jej nalézá a má ptáče ve svém hnízdě (2—5); doufá, že mu Bůh udělí pomoc, aby se vrátil na Sion (6—9), neboť tam se mu líbí více než kdekoliv jinde; vždyť Bůh udělí nevinným a spravedlivým ze svého dobra (10—13).

Žalmista vyjadřuje podobnou touhu po svatyni, jako ji obsahují ž. 41. a 62. V oněch žalmech byl však žalmista od chrámu násilím vzdálen a zdržován, byl utištěn; o tom v tomto žalmu nemluví. Pěvec nemluví toliko o sobě, ale uzavírá ve své písni (v. [10. 12]) i své souvěrce. Píseň byla

asi psána pro ony, kteří do Jerusaléma putovali; aspoň se její obsah jako poutní píseň dobře hodil.

Nadpis jmenuje *syny Kore* skladately žalmu jako 41[1]. Onen žalm by ukazoval k době Davida, když bylo králi utéci z Jerusaléma za Jordan. Dle tohoto ž. jest Israel v bezpečí a v pokoji, bohoslužba se v chrámě vykonává, lid má »pomazaného« — tedy krále. Tyto okolnosti by ukazovaly, že byla složena tato píseň v době před zbořením chrámu a Jerusaléma. Určitého nelze nic stanoviti.

Sv. Augustin, Cassiodor, Bellarmin a j. vykládají žalm o touze po věčných stáncích, po nebeské blaženosti.

Tři sloky, po dvou prvních jest v hebr. *sélā* (XXVII). Nadpis.

L. 1. Ku konci; pro lisy.
Od synů Kore. Žalm.

H. 1. Řiditeli hudby; při lisech ('al-gittîth).
Od synů Qôracha. Žalm.

1. *Ku konci*; viz v úvodě XXVI a 4[1]. *Pro lisy*, 'al-gittîth; v úvodě XXVIII a 8[1]. *Od synů Qorach;* úvod XXI a 41[1].

2. Jak milé jsou tvé stany,
Hospodine zástupů!
3. Má duše touží a prahne
Po nádvořích Hospodina.
Mé srdce a mé tělo s jásotem se nesou
K živému Bohu.
4. Vždyť vrabec nalézá sobě dům,
A hrdlička hnízdo pro sebe,
Kam by uložila svá mláďata:
Tvé oltáře, Hospodine zástupů,
Můj králi a můj Bože!
5. Blahoslavení ti, kteří přebývají v tvém domě, Hospodine;
Na věky věků tě budou chváliti.

2. Jak milí jsou tvoji příbytkové,
Jahve zástupů!
3. Má duše prahne, ano moří se (prahne)
Po nádvořích Jahve,
Mé srdce a mé tělo výskotem volají
K Bohu živému.

4. Vždyť nalézá i ptáče dům,
A holubice má hnízdo,
Kam ukládá svá mláďata:
Tvé oltáře, Jahve zástupů,
Můj králi a můj Bože!
5. Blaze těm, kteří přebývají v tvém domě!
Stále tě mohou chváliti. Sélā.

2. Touha po svatyni; blaze těm, kteří jsou tam stále. *Jak milé* (láskyhodné) *jsou tvé stany, Hospodine zástupů!* jak jest si jich přáti (sunt desiderabilia)! Stany, příbytky nazývá svatá místa chrámu, jež sestávala ze Svatyně, z nádvoří a různých komnat. *H. zástupů* viz s. 191.

3. *Má duše* (já) *touží a prahne po nádvořích Hospodina,* (hebr. slovesa vyjadřují tu touhu ještě silněji): i duše (3³), i srdce i tělo touží po nádvořích (67³⁶), *s jásotem se nesou* (*výskají;* hebr. jako 41²·³) *k živému Bohu,* který jest v chrámě zvláštním způsobem uprostřed svého lidu přítomen. Po *nádvořích* touží, poněvadž tam bylo mu možno státi a přihlížeti k obětem a pozorovati bohoslužbu. Do svatyně nekněz (laik) vejíti nemohl.

4. Chrám, *jeho oltáře* jsou zbožnému Israelitovi nejmilejším útulkem; čím jest *vrabci* (ptáčeti) jeho *místo* (dům, hnízdo), čím jest bázlivé *hrdličce a její mláďatům hnízdo,* tím jest Israelitovi chrám. Věta: *Tvé oltáře* . . . . není dokončena; zbožností puzen tak volá: Tvé oltáře jsou mně domem, útulkem! V svatostánku i v chrámě byly dva oltáře: velký v nádvoří pro celotné oběti (holocaustorum), malý ve svatyni pro kadidlo.

5. *Blaze těm, kteří tam v Božím domě přebývají,* jako kněži a levité; ti mohou stále *chváliti Boha,* a to jest zbožnému Israelitovi největší radostí.

Tak prahne zbožná duše po *nebeských příbytcích.* Vidí tam Boha zástupů andělských. Jen tam nachází pokoje a útulku jako ptáče v hnízdě. Blaze těm, kteří tam přebývají! Stále oplývají blažeností a mohou Boha bez ustání chváliti.

3. כָּסַף bledým, bílým býti, *toužiti* (i v nif.). כָּלָה deficere, hynouti, *prahnouti,* mořiti se: — touhou — po nádvořích Jahve.

4. *Ptáče* צִפּוֹר znamená malé ptáče vůbec, pak *vrabce* στρουθίον v řeck. מִצְאָה, perf. o tom, co obyčejně se děje. דְּרוֹר překládá LXX jako תֹּר *hrdlička* τρυγών, aram. divoký holub, vykládali též *vlašťovice* (סוּס). Ptáče a hrdlička by znamenaly dle R. Araina lid israelský, mláďata byli by synové kněží, kteří bydlili stále v chrámě. אֶפְרֹחַ od פָּרַח *vyrážeti,* pučeti, arab. fárracha o ptactvu. Výklad: »Ptáče nalezlo své místo, hnízdo, totiž voltářích Boha, v chrámě« — se sem nehodí, neboť chrám nemohl jim býti domem בַּיִת, a že by zde žalmista mluvil o zříceninách chrámu, v nichž by ptactvo hnízdilo, jest jen vymyšleno.

5. Sélā viz 3³ a úvod XXVII.

6. Blahoslavený člověk, jenž má od tebe pomoc;
Ve svém srdci ustanovil vystoupení (putování)
7. V slzavém údolí na místo, jež ustanovil.
8. Vždyť dá požehnání zákonodárce;
Jdou od síly k síle,
Objeví se Bůh bohů na Sionu.
9. Hospodine, Bože zástupů, vyslyš mou modlitbu,
Poslyš uchem, Bože Jakubův.

6. Blaze člověku, jehož pomoc jest u tebe,
Cesty (přeměnou a LXX: vystupování jsou) v jejich srdci.
7. Údolím Bākhâ (pláče) putujíce
Činí je místem pramenů;
Též pokrývá je první déšť požehnáním.
8. Jdou od síly k síle,
Objevuje (objevují) se před Bohem na Zijjônu.
9. Jahve, Bože zástupů, slyš mou modlitbu,
Poslyš uchem, Bože Jaᵉqôbhův. Sélā.

6. Tato sloka mluví o poutnících, kteří jdou za Bohem na Sion. Ti najdou u Boha pomoci a budou moci vždy s větší silou dojíti až na Sion.

Blaze člověku, jehož pomoc jest u tebe (hebr.), který u Boha své pomoci hledá; tam ji nalezne. I poutník přemůže pak všechny překážky a obtíže.

Cesty, dle LXX: *vystupování* do Jerusaléma, putování jsou *v jejich srdci,* pamatují, že jest jim třikráte do roka putovati ku chrámu, představiti se tam Bohu, slaviti svátek, vesele obětovati předepsané oběti.

7. 8. Cesta poutníků jest obtížnou, ale když pomýšlejí

na Sion, na svůj cíl, zdá se jim i to nejhorší, nejopuštěnější, nejpustší místo příjemným a milým. Takový jest asi smysl tohoto verše 7. (dle hebr.). V LXX a v lat. překladě jest tato sloka velmi nejasnou.

Údolím Bākhâ putujíce k Jerusalému, *činí* toto pusté a suché údolí *místem pramenů*; *i déšť* (první déšť — obyč. v říjnu) *pokrývá je požehnáním.* Zdálo se jim, jakoby v tom jindy pustém údolí deštěm vše bylo vzrostlo a bylo naplněno požehnáním. Vírou jejich a horlivostí poušť se proměnila v krásnou, vodou svlažovanou krajinu.

Jdou od síly k síle: poutníci neztrácejí sil dlouhou cestou, ale čím blíže přicházejí k Sionu, tím větší sílu v sobě cítí, tím jsou veselejší, až se *pak mohou objeviti před Bohem na Sionu* (dle přeměny: Dívají se na Boha Jahve na Sionu).

9. Tam se koří Bohu, vzývají ho a přednášejí mu své prosby.

Dle lat. byl by smysl v. [6-8] asi tento: Israelita měl ve svém srdci, na mysli putování do Jerusaléma; nedal se ničím zdržeti, putoval slzavým údolím, krajinou pustou, s mnohými obtížemi (plakal) k místu, jež ustanovil Bůh — aneb jež si určil poutník sám. Zákonodárce, jenž poručil ony poutě, dal k nim též své požehnání; vždy silnějším cítil se poutník, až pak viděl Boha na Sionu.

Blaze těm, kteří *v nebesích* jsou, ale i těm, kteří se snaží, aby tam došli. Doprošují se na své pouti Boží pomoci a touto obdařeni vystupují tímto slzavým údolím k věčnému sídlu Božímu. Slzami činí pustou zemi úrodnou, pokáním, utrpením, touhou po nebeské říši zasloužejí si odpuštění hříchů a zvláštních potěšení a odměn.

Kdo jest na této pouti, začniž požehnáním Božím a Kristovým; pokračuj ve ctnostech, od ctnosti ku ctnosti vystupuj, pak spatříš Boha a budeš »účasten božské přirozenosti« jak dí sv. Petr (2. P. 1[4]).

6. מסלות znamená *silnice* (v aram. רוחצנותא t. j. *důvěra*, pevnost srdce), LXX má ἀναβάσεις מַעֲלוֹת a tak opravuje Wellh. אדם v hromadném smyslu, proto přípona

množ. č. *Ascensiones* množ. č. značí opakovanou činnost; v duševním smyslu vystupování k Bohu, pokrok v dokonalosti.

7. עֵמֶק הַבָּכָא *údolí Bākhâ* jest vlastním jménem (má člen); údolí בְּכִים *plačících* κλαυθμών bylo na cestě z Gilgal k Bethelu (Soud. 2[1-5] u Jericha), jiné בְּכָאִים 2 Sam. 5[24] (balsamové úd.?) ἄλση τοῦ κλαυθμῶνος nedaleko údolí Refaim u Jerusaléma. Ani s jedním ani s druhým nemůžeme Bākhâ bezpečně stotožňovati.

Vallis lacrymarum o *Jerusalému:* místo, pro něž pláče, po němž touhou slzy prolévá, při jehož vzpomínce pláče zbožný — tento výklad jest zvláštní a k ostatnímu se nehodí.

Pláč se zove בְּכִי. מַעְיָן *místo pramenů;* syr. přeložil מָתְנָן *obydlí,* tak i Wellh. navrhuje dle řeckého εἰς τόπον ὃν ἔθετο.

מוֹרֶה překládaly staré překlady: *učitel,* zákonodárce a p. Aq. πρώϊμος ranní, *první déšť* (naproti březnovému pozdnímu dešti מַלְקוֹשׁ ὄψιμος totiž ὑετός).

8. חַיִל *síla* (lat. zde virtus); Baethgen dle aram. je mění v חֵיל *zeď: táhnou od zdi ku zdi,* od města k městu (R. Jehuda).

יֵרָאֶה אֶל־אלהים *ukáže se* (nif. s אֶל o Bohu, zde by bylo o poutníku) *Bohu;* ukáží se יֵרָאוּ mění Wellh. LXX, syr. Aq. překládali אֵל אֱלֹהִים Bůh bohů (silný Bůh), což by se zdálo vhodnějším (50[1]). Aram. překládá prvou část slovy: אִזלִין צדיקיא מן בית מקדשא לבית מדרשא *chodí* (jdou) *spravedliví z domu svatyně k domu školy.*

10. Ochránce náš, pohleď, Bože,
A popatři na tvář svého pomazaného.
11. Neboť jeden den ve tvých nádvořích
Jest lepší než tísíce.
Raději volím odhozen býti v domě svého Boha,
Než bydliti ve stanech hříšníků.
12. Neboť miluje Bůh milosrdenství a pravdu;
Milost a slávu dává Hospodin.
13. Neodepře žádného dobra těm, kteří chodí v nevinnosti.
Hospodine zástupů,
Šťastný člověk, který v tebe doufá!

10. Štíte náš, Bože, popatři,
A pohleď na tvář svého pomazaného.

11. Neboť jeden den ve tvých nádvořích jest
lepší než tisíc;
Raději chci ležeti (na prahu) v domě svého
Boha,
Než zůstávati ve stanech hříšníků.
12. Neboť slunce (aram.: cimburí) a štít jest
Jahve Bůh,
Milost a slávu dává Jahve.
Neodepře žádného dobra těm,
Kteří chodí v poctivosti.
13. Jahve zástupů,
Blaze člověku, jenž v tebe doufá.

10. V chrámě se poutník modlí snad za krále *(pomazaného* Božího). *Ochránce náš* (hebr. náš štíte 3[4] 27[7]). *Pohleď ve tvář*, ve tvář truchlivou neb prosebnou neb usouženou, abys pomocí svou přispěl; popatři na tvář svého poutníka, která jest ve tvých nádvořích potěšena, rozveselena. *Svého pomazaného* (2[2]) může značiti krále, avšak též celý lid Israelský by mohl snad býti tak jmenován (Hab. 3[13]), neboť »prvorozeným synem« Boha jest též zván Ex. 4[22] Jer. 31[9] Os. 11[1] (Mat. 2[15]). Mohl-li by se vešken Israel tak nazývati, pak si může i jednotlivý zbožný Israelita ten název dáti — tedy i pěvec a skladatel tohoto žalmu; prosil by Boha, aby na něho shlédl. Pochybnými však tyto dva výklady vždy zůstávají.

11. Milí jsou příbytkové Páně (v. [2]): *neboť jeden den ve tvých nádvořích*, v chrámě, u tebe, *jest lepší* než *tisíc* (hebr.) totiž *dní* »vně chrámu« ve stanech lidí, *ve stanech hříšníků. Raději volím odhozen býti (ležeti* na prahu; v hebr.) *v domě svého Boha;* i kdybych jen takřka odhozen mohl ležeti, třeba jen na prahu Božího domu (nekněží do svatyně vejíti nemohli), bylo by mi to milejší než *ve stanech hříšníků* (v stanech hříšnosti, *bezbožnosti*) požívati pohodlí a třeba i rozkoše.

12. Hebr. znění se zde různí od lat., neboť praví metaforicky: *Neboť slunce a štít jest Jahve Bůh,* sluncem nazývá Boha, že dává všemu světla, života, jest zářivou slávou a velebností; *štít* znamená ochranu. *Milosrdenství a pravdu miluje* (viz 24[10]) a dává, uděluje, jako uděluje *i milost a slávu*, čest, přízeň.

13. *Neodepře* (neodpírá) *žádného dobra těm, kteří chodí v nevinnosti*, v dokonalosti, v poctivosti t. j. poctivě; *neodpírá*, tedy uděluje rád a hojně (lithotes). Žalmista má v Boha plnou důvěru a dí: *Blaze člověku, který v tebe* (Boha zástupů) *doufá.*

V mystickém smyslu lze vyložiti v. [10-13]: Pohlédni, Pane, a viz nebezpečí, v nichž se nalézám, pohlédni na svého Pomazaného, na zásluhy, jichž nám Kristus Pán získal. Zásluhy ty od počátku a od věčnosti Bohu známy a lidem spasitelny jsou.

Jeden den v nebi jest lepší než tisíce dní na zemi; raději bych tam v nebesích chtěl býti jen na nejnižším místě, než tu v palácích hříšnosti.

Milostí a milosrdenstvím přispěje nám Hospodin, když žijeme v nevinnosti; všeho dobra ze svých pokladů nám udělí. Blaženosti jistě dosáhneme: Doufejme!

10. מָגִנֵּנוּ *náš štít;* aram. vykládá akkusativem ve smyslu: זְכוּת אֲבָהָתָנָא חֲמֵי אֱלָהִים *zásluhy našich otců pozoruj, Bože!* ostatní překlady správněji vokativem.

11. Tento verš se pojí s v. [8]. *Super* מן 19[11] König, Stil. 211[25]; též násl. magis מן . . . . בחר jako v 52[5] diligere. *Odvržen býti* הסתופף παραῤῥιπτεῖσθαι, (na zemi ležeti). דור znamená *bydliti;* vyskytuje se v aramejštině (hebr. גור). Synové Kore, jimž jest žalm připsán, byli vrátnými chrámu, proto ono: *Na prahu* ležeti.

12. שמש *slunce*, o Bohu toliko na tomto místě; pro následující slovo מָגֵן *štít* překládal aram. (Is. 54[12]) חֵיוָה שׁוּר רָם *jako vysoká zeď* (cimburí).

Modlíme se tuto píseň o *Božím Těle.* Oltář, na němž jest Spasitel a Bůh v Nejsvětější Svátosti přítomen, poskytuje nám vše dobré; to místo jest zbožnému nejmilejším, po tom touží, neboť zde má záruku budoucí odměny a věčné slávy. Žalm 83. jest pro svůj obsah vhodnou modlitbou a *přípravou k službě mše svaté*, ku sv. přijímání. *Prahne a hyne má duše po tvých nádvořích! Vzhlédni na svého pomazaného!*

V den *Proměnění Páně* ukazuje nám církev slovy tohoto žalmu ku věčným stánkům. Vzpomínáme, jak se

stkvěl Spasitel v nebeské jasnosti a jak sv. Petr si přál, aby na místě Proměnění mohl stále prodlévati, a tu i my voláme: »*Jak milí jsou tvoji příbytkové, Bože zástupů!*« Prosíme, bychom byli obdařeni pomocí a milostmi, abychom po stupních ctností prošli slzavým údolím ku věčnému patření Boha na Sionu.

V den *Posvěcení chrámu Páně* vzpomínáme na dobro, jež nám připravuje a podává posvěcený chrám, ten stánek Boží mezi lidmi. Jest tu místo pokoje, Bůh si je vyvolil, zde dostává zbožný člověk útěchu na své pouti slzavým údolím, zde má obraz budoucího příbytku nebeského. *Zde jest dům Boží a brána nebes* (Gen. 28^{17}).

Žalm 83. modlíme se ve svátek *Srdce Páně* (i ve mši sv. některé verše), v *grad. 5. neděle* a v *intr. 14. ned. po sv. Duchu* a v ranních hodinkách *pátku.*

84. žalm. (H. 85.)

Prosba za milosrdenství pro lid a za vyplnění messianských slibů.

Pěvec děkuje Bohu za to, že vrátil lid ze zajetí a že mu dávné hříchy odpustil (2—4);

prosí, aby se na lid již nehněval, jemu milosrdenství prokázal (5—8).

Chce slyšeti potěšení od Boha, oznamuje lidu novou slávu, až vyplní Bůh dané sliby (9—14).

Lid se vrátil ze zajetí; to bylo velikým dobrodiním Božím. Však ještě mnoho scházelo k dobrému a pokojnému zřízení a ku blahu lidu; proto prosí žalmista za pomoc a za obnovu Israele. Tyto okolnosti zdají se nasvědčovati tomu, že byla tato píseň psána krátce po té době, když bylo židům dovoleno vrátiti se do Jerusaléma (536 př. Kr.). Židé stavěli tehdy chrám jerusalémský, ale bylo jim snášeti od sousedních národů a od Samaritánů mnohých soužení (1 Esd. 4 a d.).

Žalmista očekává v brzku messianské blaho; důvěru svou pronáší slovy, jež jsou vyňata z proroků před zajetím žijících (Is. 32^{16-17} 45^{8} Zach. 8^{1-18}). Tato část (v. $^{9-14}$) vykládána často o Kristu Pánu.

Žalm jest připsán *synům Kore* (viz v úvodě XXI a 41^{1}).

K nadpisu viz též XXIII a XXVI.

L. 1. Ku konci; od synů Kore. Žalm.

2. Požehnal jsi, Hospodine, své zemi,
Odvrátil jsi zajetí Jakuba.

3. Odpustil jsi nepravost svého lidu;
Přikryl jsi všechny jejich hříchy.

4. Zmírnil jsi veškeren svůj hněv,
Upustil jsi od hněvu své nevole.

H. 1. Řediteli hudby. Od synů Qôracha. Žalm.

2. Milost jsi prokázal, Jahve, své zemi,
Přivedl jsi zpět zajetí (zajaté) Ja"qôbha,
(Jinak: Obrátil jsi osud Jakoba).

3. Odpustil jsi vinu svého lidu,
Přikryl jsi všechny jejich hříchy. Sélā.

4. Odstranil jsi všechen svůj hněv,
A upustil jsi od žáru své zlosti.

2. Bůh prokázal lidu veliká dobrodiní, mnohé milosti jemu udělil: *Milost jsi prokázal své zemi* (hebr.). *Odvrátil jsi* (hebr. jasněji významem: *Přivedl jsi zpět*) *zajetí*, zajatce, Jakuba. Země byla opuštěna, nyní se do ní zase obyvatelé vrátili, když přivedl Bůh zpět zajatce z Jakubova lidu z Babylonska. (Totéž rčení 13^{7}).

3. Hříchy a nepravosti lidu zavinily zkázu říše a města a chrámu; trest přestal, *vina byla odpuštěna. Přikryl jsi všechny hříchy jejich* tak, že jsi jich neviděl vůbec (31^{1}). Sélā viz XXVII.

4. Hněv Boží přestal: *Zmírnil jsi* (obrátil jsi zpět, vzal jsi zpět) *všechen svůj hněv*; hněv své nevole, jako 58^{14}.

2. Perfekta bylo by lze vykládati přítomným časem jako v prorockých výrocích, kdybychom věděli, že žalmista návrat ze zajetí teprve předpovídá: »žehnáš své zemi, přivádíš (přivedeš) zpět zajatce Jakuba«. Správnější jest však výklad minulostí (plusquamperfektum).

5. Vrať nás, Bože, náš spasiteli,
A odvrať svůj hněv od nás.

6. Zdaliž se budeš věčně na nás hněvati?
Aneb zdaž vztáhneš svůj hněv od pokolení do pokolení?
7. Bože, ty nás opět oživíš,
A tvůj lid se bude v tobě veseliti.
8. Ukaž nám, Hospodine, své milosrdenství,
A svou spásu nám uděl.

5. Obnov nás, Bože, naše spáso,
A upusť od své nevole nad námi.
6. Zdaliž se chceš věčně na nás hněvati?
Svůj hněv protáhnouti na pokolení a pokolení?
7. Zdaliž ty nás opět neoživíš?
(LXX: Bože, ty nás opět oživíš.)
A tvůj lid se bude v tobě veseliti?
8. Prokaž nám, Jahve, svou milost,
A uděl nám svou spásu.

5. Bůh zmírnil svůj hněv, ale neodvrátil jej docela; jest ještě rozhněván, Israeli jest ještě trpěti a proto prosí žalmista: *Vrať nás* (79⁴), uveď nás do dřívějšího stavu. Když se Židé vrátili do Jerusaléma, bylo jim překonati mnohé překážky, vytrpěti leckteré soužení, než vystavěli chrám, než nabyli pozemků a než se mohli tak usaditi, jako byli usazeni jejich předkové. *A odvrať svůj hněv od nás*, ještě je tíží, ještě jej cítí na sobě soužením a neštěstím, jež je potkává.

6. Přímo k Bohu dí: *Zdaliž se budeš hněvati na nás?* tím chce pohnouti Boha, aby neprodlužoval svůj hněv, svou nevoli, aby ji *neprotahoval na všechna pokolení*.

7. 8. Bůh nebude se stále hněvati! tak jistě doufá žalmista. *Bože, ty nás opět oživíš*, občerstvíš (40⁴ 70²⁰ 79¹⁹) *a tvůj lid se bude veseliti v tobě*, bude tebe chváliti, těšiti se z tvých milostí a z toho, že jsi jeho Bohem.

5. Converte: v aram.: תוּב לָרַחֲמָא *obrať se k nám* (Is. 63¹⁷), LXX ἐπίστρεφον ἡμᾶς přechodně: *obrať nás*. A *odvrať* — sv. Jer.: *A zruš* (et solve), rozvaž, pusť!

7. LXX nepřekládá otázkové הֲלֹא (*zdaž ne?*), ale הָאֵל *Bože!* což jest výraznější. *Conversus* příslovečně 6⁵ 71²⁰.

9. Poslechnu, co ve mně mluví Hospodin Bůh,
Neboť oznamuje pokoj svému lidu,

A svým svatým,
A těm, kteří se ze srdce obrací.
10. Zajisté, blízké jest jeho spasení těm, kteří se ho bojí,
Aby sláva přebývala v naší zemi.
11. Milosrdenství a věrnost se potkaly,
Spravedlnost a pokoj se líbají.
12. Věrnost vychází ze země,
A spravedlnost shlíží s nebe.
13. Hospodin dá též dobrotivost,
A naše země vydá své úrody.
14. Spravedlnost kráčí před ním
A klade do cesty své kročeje.

9. Poslechnu přec, co mluví Bůh Jahve,
Mluví pokoj k svému lidu a ku svým svatým,
Aby se jen nevraceli k pošetilosti.
(LXX: A k těm, kteří obracejí k němu srdce).
10. Ano, blízká jest jeho spása těm, kteří se ho bojí,
Aby přebývala sláva v naší zemi.
11. Milost a věrnost se nalezly,
Spravedlnost a pokoj se líbají.
12. Věrnost pučí ze země,
A spravedlnost shlíží s nebes.
13. Též dá Jahve dobré,
A naše země vydá svůj výnos.
14. Spravedlnost kráčí před ním,
A pozoruje cestu jeho kroků.
(Přeměnou: A ostříhá cesty jeho kroků).

9. Žalmista vidí v duchu budoucí štěstí a blaho. Pěvec čeká na odpověď Boží; Bůh odpoví na jeho prosbu. *Poslechnu, co ve mně* (tato dvě slova nejsou v hebr.) — *mluví Hospodin Bůh* (Hab. 2¹). Odpověď Boží jest obrácena k celému lidu: *Neboť oznamuje pokoj svému lidu*, pokoj, blahobyt, štěstí, jež přijde *na jeho lid, na jeho svaté* (to jest tentýž lid), *a na ty, kteří se ze srdce obrátí*, kteří se stanou lepšími. V hebr. jest věta jiná, kterou varuje: *Aby se jen nevraceli k pošetilosti*, totiž aby ten lid se nevracel k hříchu, ti svatí. Pokoje dosáhnou, budou-li zbožnými a kajícnými.

10. *Zajisté*, ano, *blízké jest spasení*. Bůh je rád, ochotně uděluje; svou spásu, svou milost dává *těm, kteří se ho bojí*, kteří ho poslouchají. *Aby sláva přebývala v naší zemi*;

dříve jsme měli jen potupu a hanu, nyní se nám dobrotou Boží dostane zase slávy. V té době ctnosti lidské budou choditi po zemi.

11. *Milosrdenství* (milost) *a věrnost se potkaly*, potkávají se jako strážcové města a země. *Spravedlnost a pokoj* jsou jako dvě se milující a nerozlučné sestry: *líbají se*. Věrnost, která se jeví u vyplnění slibů; spravedlnost, která přispívá ku pomoci, pomáhá, ta působí pokoj a zjednává ho (Is. 45⁸). Krásná allegorie.

12. *Věrnost vychází ze země*; dle hebr. *pučí*, hojně vyráží a roste v zemi. *Spravedlnost shlíží s nebe*, aby přispěla, požehnání a dobro udělovala.

13. Hospodin dá vedle duševních milostí i časné dobro: *dobrotivost*, co jest dobré, co šťastným učiniti může. Řízením Božím i *země naše vydává své úrody* (66⁷), hojnou úrodu.

14. *Spravedlnost kráčí před ním* t. j. před Bohem, žalmista ji zosobňuje, jakoby ona vedla Boha; *Bůh klade do její cesty*, do její šlépějí, *své kročeje*. Též bychom mohli vyložiti tak: *Spravedlnost kráčí před ním* (Bohem), a jest též za ním, jde v jeho šlépějích: *pozoruje cestu jeho kroků* (hebr.). Is. 41² 58⁸.

9. כִּי uvádí přímou řeč. האך יהוה řídké. LXX překládali 9c: וְאֶלֵי שָׁבֵי לִבָּם לֹה *a těm, kteří obracejí k němu svá srdce;* dle massor. znění překládali Aq. Sym. sv. Jer. syr. a aram.: *Aby se nevrátili k pošetilosti.* בְּסָלָה u Job. 4⁶ znamená naději, důvěru, zde *pošetilost.* בסל b. *tlustý*, arab. kásila, z toho býti *pošetilý*, avšak též míti stálou důvěru. Tento verš i následující lze velmi snadno o Messiáši a jeho době vyložiti.

10, אַךְ πλήν dotvrzovací: *zajisté.* Bůh pomáhá, přispívá proto, *aby mohla přebývati* sláva, čest v zemi. כבוד *sláva*; aram. a syr. vykládají dle 63³ 1 Sam. 4²¹. ²² slova לִשְׁכֹּן כָּבוֹד příčinně jako לְשַׁכֵּן כְּבוֹדוֹ, aby Bůh *dal přebývati svou slávu* (šekhinu, mrak, obraz přítomnosti Boží), 78⁶⁰·⁶¹; aby v druhém chrámě byla zase archa úmluvy, aneb aby byla v messianské říši, jak i rabbínové vykládali. Wellh. dí, že jest tu כבוד nom. propr.

11.· 12. Spravedlnost צֶדֶק *i pomoc* (22³²). Podobně u Is. 32¹⁶. ¹⁷ 45⁸ Zach. 8¹⁻¹⁸.

14. Wellh. navrhuje וּשְׁלוֹם *a pokoj* na místě וְיָשֵׂם *a klade.* Dle řeckého: *θήσει εἰς ὁδὸν τὰ διαβήματα αὐτοῦ* jest podmětem Bůh, nikoli spravedlnost: Bůh dává své kročeje do cesty její (via justitiae).

Schrader mění וְיִשְׁמֹר דֶּרֶךְ פְּעָמָיו *a ostříhá cesty jeho kroků*, dává pozor na cestu jeho kroků.

V Kristu Pánu vyplnila se proroctví, věrnost se ukázala na zemi v nejlepším světle, spravedlnost zjednala pokoj lidem dobré vůle. Jako toužil žalmista po štěstí messianské říše, tak vyjadřuje církev tutéž touhu slovy tohoto žalmu v *adventní době*: v Introitu mše sv. zvané Rorate, a v jiných mešních modlitbách té doby.

Žalm 84. se modlíme o památce *Očekávání porodu* blah. Panny M. a v den *Narození Páně.*

Modlíme se tento žalm při *přípravě ku mši* svaté; prosíme tu za odpuštění svých vin, prosíme za stálé polepšení: Obrať nás. Tato slova si opakuje kněz i při *vstupní modlitbě*: *Bože, ty opět nás oživuješ*, po vyznání hříchů v kompletáři při znamení kříže: *Obrať nás* atd., vytrhni nás ze slabosti a z hříšnosti. Žalm určen ještě v ranních *pátečních* hodinkách a při *žehnání polí* (pro v. ¹³).

85. žalm. (H. 86.)

Modlitba v nebezpečí plná důvěry.

Žalmista utíká se v nebezpečí k Bohu věda, že jest dobrota Boží veliká (1—5),

prosí, aby mu mocný Bůh přispěl (6—10);

slibuje, že bude Boha chváliti, jemu děkovati (11—15)

a opakuje svou prosbu (16. 17).

Žalmista (nadpis jím jmenuje *Davida*) jest mezi nepřátely (v. ¹⁴), trpí, bojí se, ale doufá v Boha. Jako v jiných prosebných žalmech, tak nacházíme i v této písni stejný pořad myšlének: po chvále Boží prosba a líčení bolesti a soužení. V tomto žalmu shledáváme jednotlivé myšlénky již v jiných žalmech obsažené.

Žalm bývá kladen do doby pronásledování Davida Saulem neb Absolonem; dle obsahu ji určiti nelze. V hebr. jest zvláštním, že se tu nalézá jméno Boží Adōnâj sedmkráte.

L. Modlitba od Davida.

1. Nakloň, Hospodine, své ucho a vyslyš mne,
Neboť jsem nuzný a chudý.
2. Ostříhej mou duši, neboť jsem svatý:
Zachraň, můj Bože, svého služebníka, jenž v tebe
3. Smiluj se nade mnou, Bože, doufá.
Neboť k tobě volám po celý čas;
4. Obvesel duši svého služebníka.
Neboť k tobě, Pane, pozdvihuji svou duši.
5. Neboť ty, Pane, jsi líbezný a mírný,
A pln milosrdenství těm, kteří tebe vzývají.

H. 1. Modlitba od Davida.
Nakloň, Jahve, své ucho, vyslyš mne,
Neboť jsem bídný a chudý já.
2. Ostříhej můj život, neboť jsem zbožný,
Pomoz ty, můj Bože, svému služebníku,
jenž v tebe doufá.
3. Buď mně milostiv, Pane,
Neboť k tobě volám po celé dny.
4. Obvesel duši svého služebníka,
Neboť k tobě, Pane, pozdvihuji svou duši.
5. Neboť ty, Pane, jsi dobrý a odpouštějící,
A pln milosti ku všem, kteří tebe vzývají.

1. *Modlitba* t•fillâ; viz v úvodě XXIV a 4[2].

Pěvec obrací se jménem svým i jménem lidu nejprve k dobrotě Boží. *Jest nuzný a chudý* (39[18]), proto prosí snažně, aby byl vyslyšen.

2. *Ostříhej mou duši* t. j. můj život (3[3]); jest v nebezpečí. Dovolává se Boží ochrany a uvádí příčinu: *neboť jsem svatý* châsîdh *zbožný* (4[4] s. 90), upřímně, ze srdce tebe ctím. *Jsem tvým služebníkem a doufám v tebe;* proto též očekává ochrany a pomoci.

3. 4. *Obveseluj duši svého služebníka* tím, že mu přispěješ, že ho ochráníš; *k tobě pozdvihuji svou duši* (24[1]). *Tota die* značí jako jinde po celý čas, *stále.*

6. Sluchem přijmi, Hospodine, mou modlitbu,
A pozoruj moji hlasitou prosbu.
7. V den svého soužení volám k tobě;
Neboť ty mne vyslýcháš.

8. Není tobě mezi bohy podobného, Pane,
A není ničeho podobného tvým skutkům.
9. Všichni národové, jež jsi stvořil,
Přijdou a budou se tobě klaněti, Pane,
A oslavovati tvé jméno.
10. Neboť ty jsi veliký a činíš divy,
Ty jsi Bůh sám jediný.

6. Naslouchej, Jahve, mé modlitbě,
A všímej si mého hlasitého úpění.
7. V den svého soužení volám k tobě,
Neboť ty mne vyslýcháš.
8. Není žádného tobě rovného mezi bohy, Pane,
A nevyrovná se nic tvým skutkům.
9. Všichni národové, jež jsi stvořil,
Přijdou a klaněti se budou před tvou tváří,
Pane,
A budou oslavovati tvé jméno.
10. Neboť ty jsi veliký a činíš divy,
Tys Bůh jediný.

6. 7. Tak i v ž. 5[2-3], 16[6].

8. 9. 10. Vzývá všemocného Boha. *Není tobě mezi bohy podobného*, Ex. 15[11], Deut. 3[24] ž. 70[19] 88[9]; míní bohy, jež ctili pohané. Pravými bohy, žádnými bohy nejsou, neboť dle následujícího verše ví žalmista, že Bůh Jahve *stvořil* sám *všechny národy*, dle v. 10. vyznává, že *Bůh* Jahve *jest sám jediný.*

Všichni národové . . . přijdou (21[28] 71[11]), prorocky předpovídá, že jednou všichni národové Boha vzývati budou; že se tak stane v messianské říši, oznamují proroci dosti často (Is. 66[18-20] Jer. 16[19] a j.).

Neboť ty jsi veliký a činíš divy; dle moci Boží poznají pohané a národové, že jest Jahve pravý Bůh a Bůh *jediný* (47[2]).

11. Veď mne, Hospodine, po své cestě,
A ať chodím v tvé věrnosti;
Ať se veselí mé srdce,
Aby se bálo tvého jména.
12. Chci tebe chváliti, Pane, Bože můj z celého svého
srdce,
A chci oslavovati tvé jméno věčně;

13. Neboť veliké jest tvé milosrdenství ke mně,
A vytrhl jsi mou duši z nejspodnějšího podsvětí.
14. Bože, zlomyslníci povstávají proti mně,
A rota silných hledá mého života,
A nemají tebe před svou tváří.
15. A ty, Pane Bože, jsi slitovný a milosrdný,
Trpělivý a plný milosrdenství a věrný.
16. Pohlédni na mne a smiluj se nade mnou;
Dej svou moc svému služebníkovi,
A zachraň syna své služebnice.
17. Dej mně znamení k dobrému,
Aby viděli moji nenávistníci a byli zahanbeni,
Že ty, Hospodine, mně pomáháš a mne potěšuješ.

11. Vyučuj mne, Jahve, své cestě,
Choditi chci v tvé věrnosti;
Dej mi jednomyslné srdce,
Aby se bálo tvého jména.
12. Chci tebe, Pane, můj Bože, chváliti z celého
A tvé jméno věčně ctíti. srdce,
13. Neboť tvá milost ke mně jest veliká,
A ty jsi vysvobodil mou duši
Z nejhlubšího podsvětí.
14. Bože, zpupní povstávají proti mně,
Rota lupičů usiluje o můj život,
A nemají tebe před sebou.
15. Ty však, Pane, jsi milosrdný a slitovný Bůh,
Shovívavý a pln milosti a věrnosti.
16. Obrať se ke mně a buď mi milostiv;
Uděl svému služebníku svou sílu,
A pomoz synu své služebnice.
17. Učiň na mně znamení k dobrému,
A uvidí moji nenávistníci a budou zahanbeni,
Že ty, Jahve, mně pomáháš a mne těšíš.

11–13. *Veď mne, Hospodine, po své cestě*, po cestě Božích přikázaní (26[11]); *a ať chodím v tvé věrnosti*, ať jsem a zůstávám tobě věrným (abych ti zůstal věrným). *Ať se veselí mé srdce*, ať rádo poslouchá a bojí se tvého jména. V hebr.: *Dej mi jednomyslné srdce*, srdce svorné, jež by všemi silami tebe ctilo. Dle Jer. 32[39]: »Dej mi jednomyslné srdce s jinými zbožnými, se všemi zbožnými, bychom se všichni tvého jména báli«; *ἔνωσον τὴν καρδίαν μου sjednoť mé srdce.*

Slibuje, že bude Boha *velebiti a chváliti* (9[2]) proto, *že jest k němu tak milosrdným* a *že vytrhl jeho duši* (jej, jeho život, 3[3]) *z nejspodnějšího podsvětí* (55[13] i 6[6]), ze spodního šᵉ'ôlu, od smrti, od záhuby ji vysvobodil.

14. Žalmista líčí, co proti němu činí jeho nepřátelé. Jsou to *zlomyslní (zpupní*, hebr.) lidé, *rota mocných* (hebr. strašných, *lupičů)*, která *usiluje o jeho život* neb bezživotí (53[5]). O přítomnost Boha nedbají, na Boha nepomýšlejí.

15. Zná vlastnosti Boží dobroty a odvolávaje se na ně jeví pevnou důvěru v Boha. Tak o sobě mluvil Hospodin k Mojžíšovi Ex. 34[6] (ž. 7[12] 102[8], viz úvod k t. ž. o milosrdenství B.; Num. 14[18] Joel 2[13]).

16. Nová prosba: *Pohlédni na mne; dej svou moc svému služebníkovi* (κράτος ve významu imperium), dej mi aneb rozmnož mi moc, abych přemohl nepřátely, abych jim mohl uniknouti. Jmenuje se *služebníkem Božím* a *synem Boží služebnice;* chce tím naznačiti ještě lépe svou věrnost a příslušnost k Bohu. Syn služebnice a otrokyně náležel Pánu služebnice (115[16]).

17. *Dej mně znamení k dobrému*, znamení své příznivé, aby je moji nenávistníci spatřili. Z toho znamení poznají, že jest s ním Bůh a *budou zahanbeni* (24[2]).

11. אמתך dle jiných i zjevená Boží pravda. יַחֵד piel *sjednotiti*; LXX překládá יְחַד od הָדָה *εὐφρανθήτω ἡ καρδία μου obvesel se srdce mé.*

17. אוֹת *znamení*, že Bůh prosbu vyslyší, že jest Bůh s prosebníkem (s Israelem), znamení příznivé; nikoli zázrak. *Ať vidí*; videant (40[4]) ať seznají.

Žalm 85. vykládán nezřídka i o Spasiteli (v. [14. 16]). Určen jest v den *Srdce Páně*, *Jména Pána Ježíše*, neboť v tyto svátky si nejvíce vzpomínáme, jak dobré, sladké, slitovné bylo a jest nám srdce Páně, jméno Pána Ježíše.

Všichni národové přijdou a skláněti se budou před tebou, Pane jest hlavní myšlénkou rozjímání v den *Zjevení Páně.*

Kněz se modlí tento žalm v matutinum *pátku*; rozjímá jeho slova *před mší svatou*, aby si vyprosil Boží síly proti pokušením, proti nepříteli duše.

Při svěcení zvonu svolává biskup slovy žalmu Boží moc na zvon ku zahnání nepřátelských mocností. O přispění Boha prosíme touto písní za *nemocného*. Verše tohoto ž. jsou v *introitu pátku po 3. postní neděli* a *v ned. 15. a 16. po sv. Duchu*.

86. žalm. (H. 87.)

Sion středem národů.

Pěvec udává, že miluje Hospodin Sion více než jiná města a že se o Sionu slavné věci vypravují (1—3), uvádí výrok Páně, že jeho přátelé jsou vesměs na Sionu narozeni; vyvolení ze všech národů náleží k Sionu a Bůh je bude počítati ku svým věrným (4—6).

Obyvatelé Sionu se veselí (7).

Žalm opěvá slávu Jerusaléma; Jerusalém jest tu obrazem messianské říše, k níž se budou hlásiti lidé ze všech národů. Obrácení národů předpovídal Isaiáš (2^2 11^{10} 18 20 23), a jeho slova v 19^{25} podobají se poněkud slovům tohoto žalmu (předpověděno též v ž. 85^9).

Píseň má nadpis: *od synů Kore* (úvod XXI a 41^1). Doba, kdy byla píseň tato sepsána, není jistá. Poněvadž jest Sion tak veleben, stál v něm v té době zajisté ještě israelský chrám; Assur není tu jmenován (u Is. 19^{25} jest uveden), za to jmenuje žalmista vedle Egypta i Babel. To by se zdálo naznačovati dobu, když byla babylonská říše ustavena (po r. 608 př. Kr.). Obyčejně bývá tento žalm pro podobnost se slovy Isaiáše kladen do doby krále Ezechiáše; žalmista oslavoval Jerusalém po vítězství nad obléhajícím je vojskem assyrského Sennacheriba (Is. 37 a 38), tedy o sto let dříve.

Svatí otcové vykládají žalm vším právem o *Kristově církvi*. V symbolickém a v mystickém smyslu vykládán o *Matce Páně*, Panně Marii.

Žalm má dvě sloky a závěrečný verš.

L. 1. Od synů Kore. Žalm písně.

Jeho základy (jsou) na svatých horách.

2. Miluje Hospodin brány Sionu
Více než všechny stany Jakuba.
3. Slavné věci se o tobě říkají,
Město Boží.

H. 1. Od synů Qôrach. Žalm, píseň.
Jeho založení na svatých horách.
2. Miluje Jahve brány Zijjônu
Více než všechny příbytky Ja'aqôbha.
3. Slavné věci jest hlásati o tobě,
Město Boží. Sélā.

1. *Žalm písně*, viz v úvodě XXIII a 29^1.

Žalmista jest zaujat krásou města Sionu a počíná mluviti o něm chválou. Jest to město Bohem založené: *Jeho* (Boha Jahve) *základy* (*založení*, dle hebr.) *jest na svatých horách* (Is. 14^{32}); »na horách« praví, neboť stál Jerusalém na více výšinách, aspoň dvě jsou jmenované ve sv. Písmě: Sion a Ofel (i Moria). Pěvec má na mysli především horu Sionskou. *Svatou* jest tato hora (množné číslo: *hory* může býti i o jedné hoře k označení rozprostření), poněvadž na ní stála či stojí Boží svatyně. Proto *miluje* Bůh Jerusalém *více* než ostatní města, příbytky, *stany Jakubovy* (země Israelské) $77^{67\cdot 68}$. *Brány Sionu* synekdochycky znamená město Jerusalém (9^{15}). Bůh miluje všechna místa svaté země, ale Jerusalém jest mu nejmilejším, tam mnoho velikého Bůh již vykonal, tam veliké věci ještě vykoná (Num. 24^5 Jer. 30^{18} o Jakubovi).

3. *Slavné věci se o Sionu* (městě Jer.) *říkají*, neb dle hebr.: *jest o tobě hlásati* (gloriosa de te dicenda sunt); ve verších $^{4-8}$ ty slavné věci nám též hlásá. Jsou to zejména Bohem učiněné přípovědi, jimiž zaslíbena budoucí veliká sláva Jerusaléma. Krásně jmenuje Jerusalém: »*Město Boží*«, již v tom spočívá jeho veliká sláva a přednost před ostatními.

Jerusalém jest obrazem *Kristovy církve;* základem církve jest Kristus a apoštolové (svaté hory), jak i sv. Pavel k Efesským dí: *Postaveni na základě apoštolů a proroků* (Ef. 2^{20}). Horami zove ty základy, aby ukázal, jak pevnou, trvanlivou jest církev. »Brány« církve jest Kristus, též sv. apoštolové (Zjev. sv. Jana 21^{12}).

1. צִיּוֹן jest ženskr. rodu, proto neukazuje přípona slova יְסוּדָתוֹ, která jest rodu mužsk., k Sionu, ale ku יְהוָה: *Jeho*, Boží *založení* οἱ θεμέλιοι αὐτοῦ; jest v nom. Není třeba tento verš, který jest toliko o jediném stichu (18[2]), doplňovati; Olshausen navrhl מַה־יְּדִידָה עִיר הָאֱלֹהִים »jak milé jest město Boží«. Ani není třeba tento verš úzce sloučit s v. [2]: Své založení na svatých horách miluje Jahve, brány Sionu více než vš. atd.

2. Sion znamená horu, kde byl svatostánek, i horu, kde stál chrám, pak se toho pojmenování užívá k označení celého Jerusaléma, jako zde.

3. O hebr. verši dí Wellh., že jest neúplný a špatně rozdělený. נִכְבָּדוֹת jest zdánlivě podmětem trpné věty, avšak poněvadž jest zde závislé na neosobném מְדֻבָּר, jest v akkus.; i při passivu zůstává předmět v akkus. Ṣélā viz v úvodě XXVII a 3[3].

4. Vzpomínám na Rahab a na Babylon, kteří mne znají,
Ejhle cizorodní a Tyrus a Ethiopský lid,
Ti zde jsou.
5. Zdaž se neřekne o Sionu: Ten a onen jest v něm narozen,
A on sám jej založil, Nejvyšší?
6. Hospodin mluví v zapsáních o národech a knížatech,
Těch, kteří tam byli.
7. Jak veselícím se všem
Jest v tobě bydlení.

4. Vzpomínám na Ráhabh a Bābhél, kteří mne znají,
Ano, Pᵉlēšeth a Zôr s Kûš,
Ten se tam zrodil.
5. Ale o Zijjônu se říká: Mnozí muži se v něm zrodili,
A on jej zachová, Svrchovaný.
6. Jahve čítá v popisu národů:
»Tento se tam narodil«. Sélā.
7. A zpívají a poskakují.
Všechna má zřídla v tobě jsou.
(Jinak: Všichni, kdož mají v tobě příbytek).

4. V Jerusalémě se scházejí národové. Bůh sám mluví. Jeho slova jsou prorocká, neboť nestali se nikdy Babyloňané, Egypťané a jiní israelští nepřátele občany Jerusaléma. V messianské době i z těchto někdejších protivníků Israele a Boha bude míti a čítati Bůh své ctitele.

Vzpomínám na Rahab, t. j. pohanský národ, nejspíše Egypt. který tímto pojmenováním (znamená vodní neb mořské zvíře) jest naznačován 88[11] (pyšný = Vulg. superbum) Is. 30[7] 51[9] (superbia, superbum); v 67[31] jest Egypt naznačen krokodilem (šelmou v rákosí). I tento pyšný lid bude mezi ctiteli Boha Jahve.

Na Babylon, kteří mne znají: dříve byli pohany, modláři, nyní se budou hlásititi k Bohu (Egyptští a Babylonští). Vedle těchto jmenuje ještě Filištínské (*cizorodní* jako 55[1]), *Tyrus*, bohaté a pyšné město Féničanů, *Ethiopské* (73[14]) hebr. Kûš. Ti všichni jsou na Sionu, aby tam Boha ctili; dle řeckého: *Tam se zrodili*, v hebr.: Ten se tam zrodil t. j. každý z těch národů tam se zrodil, tam náleží, jest tam jaksi občanem. Sion jest proto slavným, že má takový počet svých lidí.

5. Dle hebr.: *Ale o Sionu se říká*: *Ten i onen* (člověk a člověk) t. j. mnozí lidé *se v něm zrodili*, Sion má veliký počet dítek, lidí, kteří k němu přísluší. Opakování podstatného jména může znamenati i veškerenstvo: »Každý, všichni, kdož v onom městě jsou, jsou jeho občany, náleží k němu, jsou tam zrozeni«.

A sám Bůh ho (Sion) *založil*, neb dle hebr. pevným ho udržuje, *zachovává*.

6. Dle hebr.: *Jahve čítá v popisu* (v zápisu, když zapisuje) *národů*: »*Tento se tam narodil*«. Bůh zapisuje dle tohoto antropomorfismu jména lidí všech národů, aneb již napsaná je čte, a dí o těch, kteří přísluší k Jerusalému: »Tento se tam narodil«. Tak říká při těch, kteří se k němu obrátili, i z pohanů, kteří se stali jeho ctiteli. *Tam* znamená na Sionu. Dle latinského znění lze vyložiti: Hospodin mluví v zapsáních, v zápisech o národech, o knížatech (nikoli v hebr.), o těch, kteří v Jerusalémě byli, tam přísluší.

7. Obsahuje závěrek, jenž není dosti jasným. Kdožkoli bydlí v Jerusalémě, v onom svatém městě, tomu jest tamní bydlení veselím, radostí, ten jest šťasten! Národové, kteří se v Jerusalémě jako Boží ctitelé sejdou, radostí tam

zpívají a *poskakují* (dle hebr. znění) a říkají: *Všechna má zřídla* (67[27]), zřídla, prameny veselí a štěstí jsou v Jerusalémě, *v tobě*. Dle lat. znění snad by byl podobný smysl: kdož v Jerusalémě bydlí, jsou veselí: (Sicut, jak — sesilující) *Jen veselícím se všem jest v tobě bydlení* — jen veselí v tobě bydlí.

Výklad o *církvi* podává tyto myšlénky: Slavné a veliké věci ohlášeny jsou o církvi sv. Duchem. Jerusalém, obraz církve, bylo městem královským a kněžským; v něm byl chrám, archa úmluvy; do něho přicházel i Spasitel, tam učil, divy činil, tam vykonal dílo vykoupení lidstva, seslal sv. Ducha, založil církev. Jak slavné to město! A přec, nebeský Jerusalém jest daleko nejslavnější!

Pohanští národové, sv. křtem znovuzrození, jsou občany Jerusaléma: *Tam není pohan a žid, barbar a Skytha, otrok a svobodník*: *ale vše a ve všem Kristus*, praví sv. Pavel ku Koloss. 3[11]. Všichni mohou vejíti do církve.

V Jerusalémě, v Sionu narozen jest homo et homo, homo *κατ' ἐξοχήν* *Spasitel* náš, syn člověka a Syn Boží. Narodil se sice v Betlémě, ale Jerusalém bylo hlavním městem, Sion někdejším sídlem jeho královského rodu.

Kdož se k církvi hlásí, jsou v knize života zaznamenáni. Při věčném soudu budou čteni.

Veselí obyvatelů Jerusaléma jest jako veselí světa, ale mnohem lepší a trvalejší: *Ani oko nevidělo, ani ucho neslyšelo, ani na lidskou mysl nevstoupilo, jaké radosti připravil Bůh těm, kteří ho milují*. Tam v nebeském Jerusalémě *setře Bůh veškerou slzu s očí* (Zjev. 21[4]).

Rodička Boží jest v mystickém smyslu Sionem na horách založeným. Bůh ji vyvolil, ozdobil ctnostmi, ustanovil matkou všech živých, svatých. Základy její jsou Neposkvrněné Početí a sv. Mateřství. Proto lze o Panně Marii jen slavné a velebné věci hlásati: »Všecka jest krásná, jest ctí svého lidu, plná milosti, požehnaná mezi ženami, Královna nebes, Paní andělů«. K ní přísluší, jejími jsou všichni svatí; hříšníci, když se k ní kajicně utíkají. V ní narozen Kristus Pán, ona jest »příčinou veselí« andělů i lidí.

4. אזכיר uvádím, *jmenuji* mezi těmi, kteří mne znají, *τοὺς γινώσκοντάς με*, Rahaba, Babylonské atd. רהב *Ρααβ* zůstalo v LXX toliko na tomto místě nepřeloženo; jindy vždy přeloženo: *pyšný* neb pýcha (sv. Jer. Aq. Theod. Sym.). Euthym., sv. Aug. mínili to slovo o Rahab v Jerichu (Jos. 2[1] a d.) neb o Kananejských, kteří byli do svazku Israele přijati. Origenes, Euseb. o Egyptě toto slovo nevykládají. *Fuerunt illic ἐγενήθησαν ἐκεῖ*. Dle aram.: *Všichni mne* (Boha) *chváliti budou*. Též vykládáno o posledním soudě.

5. וּלְצִיּוֹן jest *Sion* v dativu, Sym. *περὶ τε Σιών* o tobě. יֵאָמֵר neosobně (nif.) *Numquid* vyjadřuje podivení; v LXX *μήτηρ Σιών* na místě *μὴ τῇ Σιών* אָם אמר na m. יאמר. *Homo et homo* jest hebraism; buď *každý* neb přemnozí (všichni) § 73[5c].

6. יספר *počítá*, Sym. syr. a Jer. *ἀριθμήσει*; jsou slova žalmisty. זה יכדשם jsou slova Boží.

7. Sicut כְּ veritatis. Samí veselící se כֹּל (Is. 51[3]). Sv. Jer. (Aq.): *A zpívají jako ve sborech všechny mé prameny v tobě;* חוּל *točiti se* v tanci, Sym. o pískání na flétu (מְחַלְלִים zde však כְּחוֹלְלִים).

Zřídla má מַעְיָנַי jsou zřídla spásy (Is. 12[3]); dle řeckého bylo by opraviti כֻּלָּם מְשׂוֹנָם *πάντων ἡ κατοικία*. *všichni, kteříž v tobě* בָּהּ *bydlí* (Lagarde מְעִינַי moji bydlitelé); tato slova nejsou však doložena příklady v žádoucím významu.

Nový výklad כֻּלָּם עֵינַי — שׂרים מחוללים jest též: »I knížata i otroci, ti všichni jsou mými očmi v tobě« t. j. tehdy budou v Jerus. všichni rovni, knížata i služebnici, neb kolik knížat, tolik otroků — jest proti všem starším překladům.

Modlíme se ž. 86. v den *Obřezání Páně* (Nový rok). Církev vzpomíná na člověčenství Krista Pána, jež se onomu obřadu pokorně podrobilo a uvádí proto k tomuto svátku v. [5]: »Člověk narodil se v něm«. O svátku *Zjevení Páně* vzpomínají nám slova žalmu: »Hle cizí a Tyrus a Ethiopští jsou tu«, že ku Kristu Pánu ctitelé a věřící ze všech národů jsou povoláni. Na nebeský Jerusalém upomíná nás žalm ve svátek *Proměnění Páně*.

Církev jest Sionem, chrám jest obrazem církve; kdykoli se světí dům Boží i o svátku *Posvěcení chrámu Páně* modliti se jest ž. 86. Zde má býti příbytek veselých, spokojených!

Poněvadž býval vykládán celý žalm o Panně Marii, jest zaveden o *svátcích Panny Marie* v modlitbách breviáře. Ji vyvolil Bůh a miloval více než všechny stany Jakubovy, než ostatní. Ona jest útěchou i radostí svých ctitelů. I při *žehnání obrazů Panny Marie* jest se dle Pontifikálu modliti tento žalm s antifonou: »Pod tvou ochranu utíkáme se atd.«

Žalm 86. jest určen v *pátečních* ranních hodinkách.

87. žalm. (H. 88.).

Nářek v největším soužení.

Žalmista klade prve krátkou prosbu a líčí, v jakém nebezpečí se nalézá; jest blízek smrti, s mrtvými počítán (2—7),

hněvem Božím obtížen, lidmi opovržen marně volá o pomoc k Bohu (8—10).

Aby se mu pomoci dostalo, uvádí, že mrtví Boha velebiti nemohou, neví, proč není vyslyšen a proč novými souženími trápen (11—16),

zdá se mu, že ho již i Bůh zavrhl (17—19).

V jiných *žalostných* žalmech (6, 21, 30) vyznívá ze slov písně vždy radostná důvěra v Boha, žalmista naříká na své soužení, vyličuje je, ale vyznává vždy, že doufá v Boží pomoc; toliko tento žalm neobsahuje projevu důvěry, vyjímajíc snad prosbu v. [3]. Jeho nářek zdál by se býti blízkým zoufalství, neboť končí seznáním, že jest ode všech opuštěn. Žal jest vyjádřen a líčen podobně jako u Joba (v. [5] u Joba 14[10], v. [9] u Joba 30[10]. v. [19] u Joba 19[14]). Jest to nejtruchlivější elegie celého žaltáře.

Žalmista vypisuje osobní nebezpečí a soužení; snad trpěl i malomocenstvím, že se od něho dle v. [9] známí vzdalovali. Smrt jeho (v. [6]) a, že byl položen do podsvětí (v. [7]), dlužno vykládati obrazně.

Theodor z Mops. vykládal ž. 87. o soužení judského lidu v Babyloně. Mnozí sv. Otcové vykládali celý žalm o utrpení Páně; mluví v něm, pravili, Spasitel, předkládá nebeskému Otci své bolesti, aby došel vysvobození, totiž

vzkříšení. V symbolickém smyslu lze slova žalmu vhodně o trpícím Spasiteli vykládati.

Nelze říci, v které době by asi byl tento žalm psán. Nadpis písně jest delší než u ostatních žalmů.

Nadpis.

L. 1. Žalmová píseň. Od synů Kore. Ku konci. Na maheleth k odpovědi. Poučná píseň Emana Ezrahity.

H. 1. Píseň, žalm od synů Qôracha. Řediteli hudby dle Machᵉlath zpívati (Aq. Theod. k tanci). Maskîl od Hēmâna, Ezrāchîty.

1. Jednotlivé výrazy viz v úvodě. *Píseň žalmu*, XXIII též 47[1]. *Od synů Kore* v. XXI též 41[1]. *Ku konci* XXVI 4[1]. *Na Maheleth* hebr. 'al-machᵉlath XXIX, Theod. a Quinta (5. řecký př. u Origena): *ὑπὲρ τῆς χορείας* Aq. *ἐπὶ χορείᾳ* sv. Jer. *per chorum při tanci zpívati*, pěti (1. Kr. 21[11] 29[5]). *K odpovědi*, XXVII snad, že bylo pěti tento zpěv dvěma sbory střídavě (v hebr.: jak již uvedeno: *pěti)*. Maskîl XXIV 31[1]. *Eman Ezrahita* byl zpěvák z levitů, jmenovaný v Davidově době (viz v úvodě XXI). Hēmân a Ethân jsou jmenováni v 1 Par. 2[6] jako synové Judova vnuka Zéracha; Heman a Ethan byli dle 3 Kr. 4[31] mužové velmi moudří. Eman levita zajisté se líší od Emana z kmene Judova, ač by přidané *Ezrachita* nasvědčovalo, že jest tu jmenován syn Zeracha. V LXX jest na m. Ezrachita psáno *ὁ Ἰσραηλίτης*.

Někteří míní, že nadpis: *Píseň, žalm od synů Qoracha* jest starší a původní; a že byla ostatní slova nadpisu později přidána.

Zenner se domnívá, že byly verše tohoto žalmu psávány pro zpěváky ve dvou sloupcích vedle sebe, a že se při opisování dostaly některé verše na nepravé místo. Vepsání *sélā* a nynější pořad pochází dle jeho mínění od Hemana Ezrachity, který přičinil k žalmu druhou část nadpisu.

Sborová píseň má patero slok o 4, 4—4—4, 4 verších. Původně by byly po sobě následovaly verše 2—5, pak 10[b]—13, pak ve střídavé sloce verš 6. a 14. 15, v druhé sloce v. 7—10, v 2. odpovídající sloce 16—19. (Zenner, Die Chorgesänge, str. 51 a 83. 84).

2. Hospodine, Bože mé spásy,
Volám ve dne i v noci před tebou.
3. Nechať se dostane k tobě má modlitba,
Nakloň své ucho k mé prosbě.
4. Neboť naplněna jest má duše zlem,
A můj život blíží se k podsvětí.
5. Jsem na rovno postaven s těmi, kteří sestoupili do jámy;
Jsem jako člověk bez pomoci,
6. Mezi mrtvými zanechán;
Jako pobití, kteří spí v hrobích,
Jichž ty více nevzpomínáš,
Neboť oni jsou od tvé ruky odehnáni.
7. Položili mne do nejspodnější jámy,
Do temnot a do stínu smrti.

2. Jahve, Bože mé spásy,
Za dne volám, v noci před tebou.
(Přeměnou: Jahve, můj Bože, křičím za dne,
volám v noci před tebou).
3. Nechať dojde před tebe má modlitba,
Nakloň své ucho k mému úpění.
4. Neboť má duše jest nasycena útrapami,
A můj život se blíží šeolu.
5. Jsem považován jako ti, kteří sestoupili do jámy (j. pohřbený),
Jsem jako muž bez síly.
(Jinak: Stal jsem se jako bez sebe).
6. Mezi mrtvými jest mé lože, jako pobitých,
Kteří leží v hrobě,
Jichž ty nevzpomínáš více,
Když oni jsou odloučeni od tvé ruky.
7. Položil jsi mne do jámy podsvětí,
Do temností, do veliké hloubky.

2. Pěvec jest v žalostném stavu, volá k *Bohu Jahve*, který mu může pomoci. *Za dne i v noci volám;* jest to úpění. Odůvodňuje své volání a svou prosbu líčením svého nebezpečí a svých útrap.

4. *Neboť naplněna* (nasycena) *jest má duše* (já 3³) *zlem* malis, útrapami (Job 10¹⁵). *A můj život blíží se podsvětí* (6⁶); metaforicky dí, že jest již blízek smrti, jest již jako mrtvý — to rozvádí v následujících verších.

5. *Jsem na rovno postaven* (čítají mne) s pohřbenými, (27¹) *s těmi, kteří sestoupili* (sestupují) *do jámy* (142⁷). *Jsem bez pomoci (bez síly* v hebr.), ἀβοήθητος, jako člověk, jemuž není pomoci.

6. *Mezi mrtvými jsem zanechán*, odloučen, opuštěn od lidí, v hebr. snad: *Mé lože jest mezi mrtvými, jako pobitých*, zabitých, kteří padli a jsou pochováni, *leží* v hrobě. V množném čísle by nám žalmista snad projevoval, že nemluví toliko o sobě, ale že líčí smutný stav lidu Israele: Jest mrtvý, jako pobitý (zabitý).

O mrtvé, tak se domnívali, nestará se Hospodin tak jako pečuje stále o živé. Bůh těch, kteří jsou v šeolu, zapomíná, neboť se zdá, že jim žádné pomoci nedává; zůstávají stále mrtvými, k životu nepřicházejí. Tak bylo mínění Starého Zákona. Nevzpomíná jich Bůh: *neboť jsou od tvé ruky*, od tvé pomoci, *odehnáni, odloučeni* (hebr.); jako 30²³.

7. *Položili mne do nejspodnější*, velmi hluboké *jámy* (85¹³ hluboký, spodní), *do míst nejtemnějších*, kde není žádného světla, *do stínu smrti* t. j. do temna, v němž po mínění starých mrtví chodili (22⁴).

I Kristus Pán volal při svém utrpení podobně: *Bože můj, Bože můj, proč jsi mne opustil* (Mat. 27⁴⁶). Spása, již Kristus u Boha měl, bylo vzkříšení jeho těla. *Ve dne i v noci*, Pán náš v noci trpěl úzkostí v zahradě getsemanské, trpěl urážky Jidáše, Annáše a Kaifáše. I Spasitel cítil se blízek smrti, řka: *Smutná jest má duše až k smrti.* Nasycen byl bolestmi, umřel, byl pohřben. Inter mortuos liber: dobrovolně se Spasitel podjal smrti, dopustil, že ho pochovali. Ale i tam v hrobě byl liber, svoboden, Pán (Jan 10¹⁸) nad životem i smrtí, když chtěl, vstal zase z hrobu. Raněn byl Spasitel, násilnou smrtí ho usmrtili. Sestoupil do spodního podsvětí; jeho duše tam vešla, aby vyvedla svaté Starého Zákona do nebes.

2. Slovo יְשׁוּעָתִי *spáso má* považují (Bickell, Grätz, Baethgen, Zenner) spíše za napsané na m. slovesa שִׁוַּעְתִּי *já křičím:* יהוה אֱלֹהֵי שִׁוַּעְתִּי יוֹמָם *můj Bože*, v hebr. toliko Bože. Wellh. klade na m. jednoho יום dvě יום יום *každý den.*

5. איל jest jméno aramejské: syr. ijālâ *pomoc.*

6. הפשי ἐλεύθερος liber, *volný*, puštěný; חֹפֶשׁ *lůžko*

(arab. chafasa poraziti, zbořiti) není zaručeno v tomto významu. Wellh. navrhuje jako ve v. [5] נֶחְשַׁבְתִּי *jsem čítán. Liber* u Pána Ježíše: mezi mrtvými zbaven potupy a mučení.

8. Na mne doléhá tvá prchlivost,
   A všechny své proudy spustil jsi na mne.
9. Vzdálil jsi ode mne mé známé,
   Učinili si mne (předmětem) ošklivosti.
   Vydán jsem a nemohu vyjíti;
10. Mé oči hynou soužením.
   Volám k tobě, Pane, každého dne;
   Vztahuji k tobě své ruce.

8. Na mně leží tvůj hněvu žár,
   A všechny své proudy (vlny) na mne skláníš (oprav.: pouštíš). Sélā.
9. Vzdálil jsi mé známé ode mne,
   Učinil si jim mne předmětem ošklivosti:
   Jsem sevřen a nemohu vyjíti.
10. Mé oči hynou bídou.
   Volám k tobě, Jahve, po všechny dny,
   Vztahuji k tobě své ruce.

8. Žalmista trpí hněvem Božím: *Na mne doléhá* (leží, tíží 31[4]) *tvá prchlivost*; ta jest příčinou mých útrap. *Všechny tvé proudy* (41[8]), neštěstí jako proudy vody, jako peřeje, rozčeřené vlny, *spustil jsi na mne.*

9. Jest opuštěn; když byl tak stížen, odešli od něho jeho přátelé: Bůh je vzdálil (Job 19[13. 14] ž. 30[12]); žalmisty se stranili a *stal se jim předmětem ošklivosti* (Job 30[10] ž. 30[12]).

Vydán jsem, snad doplniti: bídě; lépe v hebr.: *Jsem sevřen*, zavřen v žaláři neštěstí, a *nemohu*, nesmím *vyjíti.*

10. Stálým pláčem, *soužením hynou mé oči* (6[8] 30[10]). *Volá* o pomoc, *vztahuje* prosebně *své ruce* k Bohu.

Kristus Pán vzal na sebe vinu veškerého lidstva, a bylo mu proto vytrpěti a snésti spravedlivý hněv Boží, dokud by nebylo dáno zadostučinění. Byl opuštěn od svých přátel, od apoštolů. Byl opovržen, vydán nepřátelům, nemohl vyjíti, když nechtěl tak Bůh Otec. Volal k Bohu, rozpjaté měl ruce na kříži.

8. סמך podepříti, *položiti.* ענה v piel: ohnouti, *skloniti;* sv. Jer. (dle Aq. Sym.) *adflixisti me* sevřel jsi mne, *sužuješ mne*, tedy hebr. עִנִּיתָנִי (119[75]), LXX ἐπήγαγες tedy אֲנִיתָ s alef psáno (mívá אל neb ל); Wellh. mění v צוית *nakázal jsi.*

9. *Longe fecisti* μακρύνειν *vzdáliti. Abominatio* konkretně. כְּלָא וְלֹא אֵצֵא od כלא part. pass. jest přístavkem k příponě נִי ve slově שַׂתַּנִי.

10. מִנִּי básn. tvar na m. מִן. Ruce (dlaně) *roztahovali* שטח při modlitbě.

11. Zdaž budeš činiti na mrtvých zázraky?
   Či lékaři vzkřísí (je), aby tě chválili?
12. Vypravuje-liž někdo v hrobě o tvém milosrdenství
   A o tvé věrnosti v (místě) zkázy?
13. Budou-liž tvé divy v temnotách známy,
   A tvá spravedlnost v zemi zapomenutí?
14. A já k tobě, Hospodine, volám,
   A ráno má modlitba ti jde vstříc.
15. Proč zamítáš, Hospodine, mou modlitbu?
   Odvracíš svou tvář ode mne?
16. Já jsem bídný a v námahách od své mladosti,
   Vyrostl jsem pak, byl jsem snížen a zděšen.
17. Na mne hrnou se tvé hněvy,
   A tvé hrůzy mne děsí.
18. Obklučují mne jako voda den co den,
   Obklučují mne docela.
19. Vzdálil jsi ode mne přítele a bližního,
   I mé známé — bídou.

11. Budeš-li činiti zázraky na mrtvých?
   Vstanou-liž stíny, aby tě chválily? Sélā.
12. Může-liž se vypravovati v hrobě o tvé milosti?
   O tvé věrnosti na místě záhuby?
13. Stanou-liž se tvé divy známy v temnosti?
   Tvá spravedlnost v zemi zapomenutí?
14. Já však volám k tobě, Jahve,
   A má modlitba přichází ráno před tebe.
15. Proč zavrhuješ, Jahve, mou duši,
   Skrýváš svou tvář přede mnou?
16. Bídný jsem já a zmírám od mladosti,
   Snáším tvé hrůzy, nevím si rady.
17. Na mne se spustily tvé žáry hněvu,
   Mne ničí tvé hrůzy,

18. Obkličují mne stále jako vody,
Obkličují mne docela.
19. Vzdaluješ ode mne přítele i druha,
Moji známí — místo temnoty.
(Jinak: Mé známé odvracíš, bráníš jim).

11. Další důvod, pro nějž by se žalmistovi mělo dostati pomoci a vysvobození. Je blízek smrti, kdyby umřel, Bůh ztratí ctitele, neboť mrtví nevelebí Boha! Tak vyjádřeno i v ž. 6[6] (Is. 38[17-19]).

Živí potřebují zázraků, jimiž by jim bylo pomoženo; *zdaž budeš na mrtvých činiti zázraky?* Předpokládá zápornou odpověď. Dle hebr. zní druhá část verše správněji: *Vstanou-liž stíny*, by tě mohly chváliti, *aby tě chválily?* LXX četli na m. hebr. r*fa'îm* slovo rōf'îm a překládali *ἢ ἰατροί* či *lékaři?*

12. 13. *V hrobě, v místě zahynutí, v temnotách, v zemi zapomenutí* — tak jmenuje hrob a to, co za hrobem — není Bůh chválen tam se nevypravuje o milostech, o věrnosti, tam se nepoznávají veliké divy a pomocná spravedlnost Boží. *Spravedlnost a věrnost*, viz 24[10]. Podobná myšlénka i u Kaz. 9[6. 10] Sir. 17[26. 27].

14. 15. Mrtví nemohou k Bohu volati; žalmista, dokud jest živ, *volá stále*, modlitba jeho již časně z rána přichází Bohu v ústrety: od Božího rána již prosí!

Proč zamítáš mou modlitbu? (hebr. *mou duši?* 73[1] 76[8]). *Odvracíš svou tvář*, rozhněván nevyslýcháš mne (12[1]).

16. Již od mladosti trpí, *byl v námahách* (in laboribus), neb jak hebr. dí: *zmírám od mladosti, snáším tvé hrůzy*, hrůzy, jimiž ho Bůh stíhá, *jsem zděšen.* — V lat dí: Exaltatus sum, asi: *Vyrostl jsem* věkem, ale tím vzrostla i má soužení: *byl jsem snížen a zděšen* ἐξηπορήθην.

17. 18. Hněv Boží jako voda tekl po trpícím žalmistovi a teče stále (v. [8] i 41[8]); jest jím obklíčen.

19. Nemá nikoho, kdo by mu přispěl, kdo by ho jen potěšil. *Vzdálil jsi přítele a bližního, i mé známé bídou*, pro bídu, kterou na mně viděli, straní se mne. Hebr. není jasné: *Moji známí — jest místo temnoty*, temnota hrobu (Job. 17[14]); malou přeměnou lze překládati: *Mé známé odvracíš*, bráníš jim (3. osoba: odvrací).

Kristus Pán by dle symbolického výkladu prosil za odvrácení smrti; však zajisté jen proto, že by si žádal brzkého vzkříšení. Představuje Bohu Otci své práce, námahy a utrpení *od mladosti* (v Betlémě, v Egyptě, v Nazaretě). Pak byl *povýšen*, na kříž (Jan 3[14] 12[32]). Trpěl pro lidské hříchy hrůzy Boží: úzkostí i krví se potil.

Byl při svém utrpení skoro opuštěn; ženy, jež stály pod křížem a sv. Jan bolesti nezmírnili (srovn. Is. 63[3. 5]).

11. רְפָאִים (od רפה, רפא) zvadlí, *stíny*, duchové mrtvých, Is. 14[10] (Schwally, Z. f. a Wiss. 1898. 427); lékaři jsou רֹפְאִים.

12. אֲבַדּוֹן *zkáza* častěji u Joba (26[6] 28[22] 31[12]) a Přísl. (15[11] 27[20]).

13. נִשְׁיָה *zapomenutí* (*ἐν τῇ γῇ ἐπιλελησμένῃ*) tak se zove místo mrtvých, neboť se domnívali staří, že tam všechny vzpomínky na tento svět se ztrácí a mizí (Job 14[21]).

16. מְנֻעָר Wellh. dí, jest nesrozumitelným; נְעוּרִים znamená *mladost*, mládí. אָפוּנָה *conturbatus sum* LXX *καὶ ἐξηπορήθην* — jest v hebr. nejasné. Arabské *afina* znamená *míti slabou mysl*, afînun *slabomyslný* — dle toho snad: *nevím si rady.* Olshausen i Wellh. navrhuje אֻמְלָלָה *trmu.*

17. צמת znamená *mlčeti;* pilel by znělo צִמְּתוּנִי zde jest však צִמְּתוּנִי umlčeli mne, *ničí mne* צִמְּתוּנִי.

18. Dle syr. a sv. Jer. zní druhá část: *Odvedl jsi* (3. osoba הִשַּׁכְתָּם) *mé známé* מְיֻדָּעַי חָשֹׁךְ. A miseria přeloženo slovo מֵחָשֹׁךְ *tma*, bída.

Žalm 87. byl vykládán jako modlitba Krista Pána v utrpení; proto určen v modlitbách *Velkého pátku, Bílé soboty* a *Utrpení Páně.* Církev vzpomíná slovy tohoto žalmu i na bolesti a na žal Blahoslavené Rodičky Boží, modlí se tuto píseň o svátku *Sedmi bolestí Panny Marie.*

V chrámě přednášíme Bohu své útrapy a starosti, tam přichází zbožný den co den a volá k Bohu. Ž. 87. jest v hodinkách *Posvěcení chrámu Páně* a v ranních hodinkách *pátku.*

88. žalm. (H. 89.)

Boží přípovědi, jež byly dány Davidovi.

Israelita velebí Boha, neboť tento jest mocný a ve svých slibech vždy věrný. V úvodě vzpomíná na slib,

který učinil Bůh Davidovi o věčném trůnu (2—5), ku konci té části velebí lid, jenž má tak mocného Boha (6—19). V druhé části rozvádí ono Davidovi učiněné předpovědění o trvalé a věčné vládě (20—38). V době, kdy žije žalmista, se zdá, že se daný slib nevyplňuje, že jest Davidův věčný trůn v nebezpečí; proto prosí pěvec, aby Bůh brzy daný slib splnil (39—52).

Israel jest snížen, jeho sousedé plení zemi (42), posmívají se Israeli (46. 51. 52). Bůh slíbil Davidovi stálý trůn, a nyní jest k zemi svržen (45). To přivádí Israelitu k tomu, aby uvažoval o přípovědích Boha. Bůh jest věrný, jeho sliby se jistě vyplní! To povzbuzuje důvěru, žádost i touhu po králi Messiáši. Žalm jest tedy *messianského* obsahu. Z uvedených okolností nelze seznati dobu, k níž by se líčení sníženého stavu Israele neslo. Žalmista o vyhnanství nemluví. Proto by bylo lze položiti původ žalmu do doby Roboama; tehdy byl Davidův trůn, ač osazen, při vpádu egyptského krále Sesaka v nebezpečí (3 Kr. 14, 2 Par. 12). Jiní kladou tento žalm do prvé doby po návratu z Babylona, do 5. století př. Kr.

Zenner dělí tuto sborovou píseň na sloky o 4, 4—4—3, 3—12—4, 4—8—3, 3 verších.

Nadpis.

L. 1. Poučení Ethana Ezrahity.

H. 1. Maskîl. Od Ethâna Ezrāchîty.

1. *Maskîl*; viz v úvodě XXIV (31[1]) — poučná píseň *Ethan*, levita jako Asaf a Heman, řiditel hudby neb zpěvu při chrámu za Davida, jest jmenován v 1 Par. 15[17] (na m. Ezrachita v LXX: Israelita). Viz o tom v úvodě XXI a 87[1].

L. 2. Milosrdenství Hospodinova věčně chci opěvovati,
Z pokolení do pokolení chci rozhlašovati tvou věrnost svými ústy.
3. Neboť jsi pravil: Na věky postaveno bude milosrdenství na nebesích,
Zachována bude v nich tvoje věrnost,
4. Uzavřel jsem úmluvu se svými vyvolenými,
Přísahal jsem Davidovi, svému služebníku:

5. »Až na věky zachovám tvé símě,
»A postavím do pokolení a pokolení tvůj trůn.«

H. 2. Milosti Jahve na věky chci opěvovati,
Pokolení a pokolení chci zvěstovati tvou věrnost svými ústy.
3. Neboť říkám (LXX: řekl jsi): Na věky zbudována jest milost,
Nebesa — jako je — utvrzuješ ty svou věrnost.
4. »Uzavřel jsem úmluvu se svým vyvolencem,
»Zapřisáhl jsem se Davidovi, svému služebníku:
5. »Až na věky utvrdím tvé símě,
»A zbuduji do pokolení a pokolení tvůj trůn«.
Sélā.

2. Chválí milosti a věrnost Boží. *Chci opěvovati milosrdenství*, projevy a činy milosrdenství *Hospodinova věčně*. V hebr. dí: *milosti Jahve chci opěvovati*, ty milosti, jež prokázal Bůh lidu, Israeli. *Věčně* je chce opěvovati, t. j. stále, vždy; to by ukazovalo, že mluví žalmista jménem Israele, neboť lid může svými rody stálou chválu Boží udržovati.

Od pokolení do pokolení t. j. po všechna následující *pokolení chci rozhlašovati svými ústy tvou věrnost*, věrnost, kterou jsi zachoval a projevil svému lidu. V tomto žalmu opěvuje milost a věrnost Páně v několika verších (3, 6.9, 15, 25, 29, 34, 50).

3. Vzpomíná na přípověď, již Bůh kdysi Davidovi učinil. *Neboť jsi pravil* (v massor. asi mylně: *Neboť říkám*, 1. os.): *Na věky bude postaveno* (aedificabitur má býti zbudováno) *milosrdenství na nebesích*. Milosť Boží přirovnána ku stavení, které je pevně na věky zbudováno; jest tak pevné a nelze jím hnouti, jako nelze hnouti s nebem — tak pevnou jest i *Boží věrnost*. Slova »na nebesích« náležejí dle hebr. k druhému stichu verše[3]: *Jako nebesa utvrzuješ svou věrnost*; spolu s nebesy byla utvrzena. Činí nebesa (nebeskou milost a dobrotu) základem své věrnosti, by bylo lze též vysvětliti. Dle hebr. jsou to Boží slova.

4. 5. Bůh pravil: *Uzavřel jsem úmluvu* — v tom záleží ta Boží milost, k tomu se nese věrnost Páně —

se svým vyvoleným (množ. č. ve Vulg., jedn. č. v hebr. znění). Vyvoleným Božím jest David, toho ustanovil Pán, aby vládl nad Božím lidem (3 Kr. 8[16]). Davidovi se *Bůh zapřisáhl* a slíbil jemu a jeho potomstvu stálost a trvání trůnu, jak to krátce obsahuje následující verš [5] a jak to oznámil Davidovi prorok Nathan (dle 2 Kr. 7[1] a násl. 7[16]). *Na věky zachovám tvé símě a postavím do pokolení a pokolení* (do všech budoucích pokolení) *tvůj trůn*: rozmnožím a tím zachovám tvůj rod a stálým učiním knížectví tvé. Věčně trvá trůn a vláda Davidova rodu v Messiášovi, jenž byl z toho rodu. O něm předpověděl Isaiáš: »Jeho vláda se rozmnoží — na Davidově stolci bude seděti«. O něm zvěstoval i Gabriel: »Dáť jemu Hospodin Bůh stolec Davida« (Luk. 1[32]).

Pán učinil onu přípověď Davidovi při té příležitosti, když prokázal David horlivou touhu, aby mohl stavěti dům Boží. Ve verších [20] a násl. rozvádí žalmista to proroctví. V následujícím velebí Boha, který tak slavné přípovědi může dáti a splniti.

2. חַסְדֵי v množ. čísle: rozličné průkazy, skutky *milosti*. Viz úvod k ž. 102 (103).

3. כִּי אָמַרְתִּי *já tvrdím* odůvodňovalo by druhý verš (i Aq. Sym. Theod.); LXX: ὅτι εἶπας i sv. Jer. בָּהֶם se vztahuje ku שָׁמַיִם; předložka בְּ má zde význam: *s nimi*. s nebesy — jako nebesa tak . . . 5. סֶלָה viz XXVII.

L. 6. Nebesa oslavují tvé divy, Hospodine,
Též tvou věrnost (velebí) ve shromáždění svatých.
7. Neboť kdo jest na oblacích roven Hospodinu?
(Kdo) Podoben Bohu mezi syny Božími?
8. Bůh, jenž jest slávou obklíčen ve shromáždění svatých,
Větší a hroznější jest než všichni, kteří jsou okolo něho.
9. Hospodine, Bože zástupů, kdo jest tobě podoben?
Mocný jsi, Hospodine, i tvá věrnost kolem tebe.
10. Ty panuješ nad silou moře,
Pohyb jeho vln ty mírníš.

11. Snížil jsi zpupného jako raněného,
Svým mocným ramenem jsi rozptýlil své nepřátely.
12. Tvá jsou nebesa a tvá jest země,
Okrslek zemský, a co jej naplňuje, ty jsi založil;
13. Sever i moře (západ) ty jsi stvořil.
Tabor a Hermon plesají v tvém jménu;
14. Tvé rámě má sílu.
Silna (ať) jest tvá ruka a vyvýšena jest tvá pravice.
15. Spravedlnost a právo (jsou) podporami tvého trůnu,
Milosrdenství a věrnost chodí před tebou.
16. Blahoslavený lid, který zná plesání (zvuk).
Hospodine, ve světle tvého obličeje kráčejí,
17. A v tvém jménu plesají po celý čas,
A v tvé spravedlnosti se povznášejí.
18. Neboť ty jsi sláva jejich moci,
A v tvé dobrotě se vyvyšuje náš roh.
19. Neboť Hospodinu náleží naše udržení,
Svatému Israele, našemu králi.

H. 6. A oslavují nebesa tvé divy, Jahve,
I tvou věrnost v shromáždění svatých.
7. Neboť kdo se vyrovná v nebeských oblacích (Bohu) Jahve,
(Kdo) jest Jahve podoben mezi lidskými syny?
8. Bůh, strašlivý v řadě svatých,
A hrozný všem, kteří kolem něho (LXX: Veliký jest a hrozný).
9. Jahve, Bože zástupů, kdo jest jako ty silen, Jâh?
A tvá věrnost jest kolem tebe.
10. Ty ovládáš zdvižení moře,
Zdvižení jeho vln — ty skrotíš je.
11. Ty jsi potřel Râhabha jako proklaného,
Svým silným ramenem rozptýlil jsi své nepřátely.
12. Tvá jsou nebesa, tvoje jest též země,
Okrslek země i jeho náplň, ty jsi jej založil.
13. Sever i jih, ty jsi je stvořil,
Tābhôr i Chermôn jásají nad tvým jménem.
14. Tvé rámě i jeho síla,
Silná jest tvá ruka, vyvýšená tvá pravice.
15. Spravedlnost a právo jest podporou tvého trůnu,
Milost a věrnost vstupují před tvou tvář.

16. Blaze lidu, který zná zvuk plesání (jásot).
(Kteří) Ve světle tvého obličeje, Jahve, kráčejí
17. Plesají nad tvým jménem po celý den,
A povznášejí se tvou spravedlností.
18. Neboť ty jsi jejich mocnou ozdobou,
A svou přízní povýšíš náš roh;
19. Neboť Jahve náleží náš štít,
A Svatému Isrā'êle náš král.

6. Hospodin jednal s Israelem (i s Davidem) milostivě, byl jim věren; toto jednání jest v očích žalmisty *divem* Božím, pro který nebesa Boha *Jahve oslavují* neb již oslavovala. Věrnost Boží jest velebena i ve *shromáždění svatých;* tak zove nebeské duchy, anděly (Job 5¹ 15¹⁵ Zach. 14⁵). Svatými je jmenuje proto, že jsou dokonalí; oni vědí, že se proroctví Páně vyplní, proto oslavují Boží *věrnost.*

7. Svatí oslavují Boha též proto, že mu není ani v nebesích rovného: ani v nebesích není nikdo roven Hospodinu, ani *mezi Božími syny* (28¹), mezi anděly nikdo mu není podoben. Určitý zápor jest vyjádřen otázkami: *Kdo jest* . . . ?

8. Bůh mívá se svatými nebes t. j. s anděly, radu, v níž jim zjevuje (po lidsku mluveno) své záměry, svá ustanovení: *v tomto shromáždění jest obklíčen slávou,* oslavují ho andělé pro Božská a podivuhodná zařízení; tato jsou (dle hebr. znění) strašlivá: *strašlivý* (a hrozný) *jest Bůh v radě svatých,* těm, kteří jsou kolem něho, t. j. též andělům.

9. Hospodin jest tu jmenován: *Bůh zástupů* (s. 191) t. j. andělských sborů a zástupů, kteří ho provázejí a jemu slouží. *Mocný jsi* tak, že můžeš své sliby splniti. *Věrnost jest kolem tebe,* obklučuje tebe, ty ji máš a všude ji projevuješ.

10. Moc Páně jeví se na příklad velmi patrně na moři. *Ty panuješ nad silou moře* t. j. *nad rozbouřeným mořem;* proti rozbouřeným vlnám klade Bůh písek na břehu ležící a ten dusí sílu vln (Job 26¹² 38¹⁰· ¹¹). Bůh dal či předepsal moři hranice a již těmi krotí mořské vlny, ale on *zdvižení* jeho vln — jako při bouři — krotí svou zázračnou

mocí; Pán Ježíš rozkazem utišil mořské vlny a bouři na jezeře Genezareth.

11. Moc Páně se ukázala nad Egyptem: *Snížil jsi zpupného* (superbum; v hebr.: *Ráhabh* jméno vyznačující Egypt, jako v ž. 86⁴ Is. 51⁹ a j.) *jako raněného* (hebr. potřel jsi R. *jako proklaného,* probodnutého), byl jako smrtelně raněný, jenž se nemůže zvednouti (Pláč J. 2¹²), jenž se nemůže více brániti.

12. 13. *Tvá jsou nebesa* — Bohu náleží vše, on jest Pánem všeho, poněvadž vše stvořil, nad vším panuje (srovn. 23¹ 49¹²). *Sever i moře* (dle tehdejšího pojmenování znamená moře — jâm LXX středozemní moře západ, v hebr. jest *jāmîn* t. j. pravá strana, *jih) ty jsi stvořil.* Na místě všeho horstva jmenuje žalmista dvě hory: Tabor a Hermon — *ty plesají ve jménu Božím* (nad Božím jménem; srovn. 64¹³). Tabor leží jihozápadně od genezaretského moře, Hermon velký v severní části zajordanského kraje; nemohly by proto zastupovati vhodně západ a východ (proti severu a jihu v prvé části verše). Hory se veselí a plesají nad Božím zjevením, poněvadž jsou předními a stálými jeho svědky.

14. 15. Ještě jednou, všeobecně ukazuje, že Bůh jest silný a mocný: *Tvé rámě má sílu* . . . .

Spravedlnost a právo jsou podporami (praeparatio) *tvého trůnu* (96²); *milosrdenství a věrnost* provázejí Boha; jsou *před Bohem,* před Božím trůnem, Bůh jimi vykonává své zámysly a rozkazy.

16. Šťastným zove Israelský lid, že má Jahve svým Bohem, a že může ve světle toho Boha kráčeti. Israel jest vyvoleným lidem Božím: *Blaze lidu,* který může oslavovati toho Boha! Žalmista praví: Blaze lidu, *který zná plesání* (jubilationem t·rū'â zvuk plesání), zvuk trub, kterým ohlašovali svátky. (Lev. 23²⁴ 25⁹). Kdo kráčí v Božím světle (zjevení, učení), tomu požehná Bůh, proto jest mu blaze (viz 4⁷).

17. Lid plesá ve jménu Božím (nad j.) jako Tabor a Hermon (v. ¹³).

18. Bůh činí israelský lid slavným, on dá jemu znovu moc a slávu, kteráž jest nyní ztracena. *Ty jsi sláva jejich moci*, ty jsi, jenž dává Israeli čest a moc, *svou přízní* (lat. spravedlností) *povýšíš roh Israele* (hebr.); *roh* jest znamením, typem síly 17[3] 74[5. 6. 11] a j.

19. Hebr. znění vykazuje metaforu a jest asi původní: *Neboť* (Bohu) *Jahve náleží náš štít:* »štítem« Israele míní zde jako v ž. 46[10] 83[10] »krále« Israelského, kterého v druhé části zřejmě jmenuje. Ten náleží Bohu, třeba by právě žádného krále nebylo, Jahve ho slíbil, u Jahve jest, on ho může dáti; jest pod ochranou Boží. *Svatému Israele* t. j. Bohu, jehož jméno jest svaté, náleží *náš král.*

Lat. znění mluví toliko o tom, že Bůh udržuje, zachovává svůj lid, vždyť jest »Svatý« *Israele* a »král« Israele.

6. Na místě וַיּוֹדוּ (od ידה v LXX futur.) v přítomném čase kladou někteří וַיּוֹדוּ významem minulého času — proti starým překladům. Podmětem druhé části jest buď קְדֹשִׁים aneb קָהָל.

7. שְׁחָק (též mn. שְׁחָקִים) mráček, nebeská klenba, *obloha.*

8. רַבָּה *mnoho*, velmi 62[3]; dle LXX רב הוא *μέγας καὶ φοβερός*, nikoli příslovečně.

9. חֲסִין syrské chaṣṣîn *silný*, mocný — jest aramej. tvorby.

10. שׁוֹא váz. inf. qal od נשׁא toliko zde; jindy נְשׂוֹא neb שְׂאֵת.

16. Dle arabského by první část verše končila slovem יהוה (jā rabbu.

17. Na m. ירומו čtou též dle v. [13] יְרַנְּנוּ »a jásají.«

18. Qᵉrê תְּרוּם přeloženo v LXX a v syr., arab., kᵉthîbh hif. תְּרִים v aram.

19. לַ v לְקָדוֹשׁ a v לַיהוה jest (3[9]) významem: náležeti komu; v syr. לְ není. Vulg. učinila tím regis nostri přístavek k »Sancti Israel,« avšak מָגִנֵּנוּ jest podmětem: *náš král* náleží svatému Isr. Jiný výklad: »Přijal nás a učinil nás vyvoleným lidem.« Vykládáno i o očekávaném Messiáši.

L. 20. Tehdy jsi mluvil u vidění ku svým svatým
A pravil jsi: »Posilu položil jsem na mocného,
A povýšil jsem vyvolence ze svého lidu.

21. Nalezl jsem Davida, svého služebníka,
Svým svatým olejem jsem ho pomazal.
22. Ano i má ruka bude mu přispívati,
A mé rámě bude ho síliti.
23. Ničeho nezíská nepřítel nad ním,
A nešlechetník nebude mu moci škoditi.
24. Ale rozbiji jeho nepřátely před ním,
A na útěk obrátím jeho nenávistníky.
25. A má věrnost a mé milosrdenství budou s ním,
A v mém jménu povýší se jeho roh.
26. A vložím jeho ruku na moře,
A na řeky jeho pravici.
27. On vzývati mne bude: »Můj otec jsi ty,
Můj Bůh a zakladatel mé spásy«.
28. A já učiním jej prvorozencem,
Nejvyšším mezi králi země.
29. Na věky mu zachovám své milosrdenství,
A má úmluva bude mu trvalou.
30. A udržím jeho símě na věky věků,
A jeho trůn jako nebeské dny (učiním).
31. Kdyby však opustili jeho synové můj zákon,
A nechodili v mých řádech;
32. Kdyby poskvrnili má ustanovení
A nezachovávali mých přikázání:
33. Metlou navštívím jejich nepravosti
A ranami jejich hříchy;
34. Avšak svého milosrdenství neodejmu od něho,
A neučiním mu ujmu pro svou věrnost;
35. A neporuším své úmluvy,
A neučiním neplatným to, co vychází z mých rtů.
36. Jednou jsem přísahal při své svatosti,
Nepřelhu Davida (nikdy):
37. Jeho símě potrvá na věčnost.
38. A jeho trůn (jest) jako slunce přede mnou,
A jako měsíc stvořený na věčnost;
A věrný na nebi svědek.

H. 20. Tehdy jsi mluvil u vidění svým zbožným,
A pravil jsi: »Položil jsem pomoc na reka,
»Povýšil jsem vyvoleného z lidu.
21. »Nalezl jsem Davida, svého služebníka,
»Svým svatým olejem jsem ho pomazal,
22. »S kterýmž bude má ruka ustavičně,
»Též mé rámě jej bude síliti.
23. »Nemá ho přelstiti nepřítel,
»Ani nešlechetník ho soužiti,
24. »Avšak já potru před ním jeho protivníky,
»A jeho nenávistníky zporážím.
25. »Má věrnost a má milost budou s ním,
»A mým jménem povýší se jeho roh.
26. »A kladu jeho ruku na moře
»A na řeky jeho pravici.
27. »On bude mne nazývati: Otec můj ty (jsi),
»Můj Bůh a skála mého spasení.
28. »A já učiním jej prvorozeným,
»Nejvyšším mezi králi země.
29. »Na věky zachovám jemu svou milost,
»A má úmluva bude mu věrnou.
30. »A učiním, že jeho símě potrvá věčně,
»A jeho trůn jako nebeské dny.
31. »Pak-li opustí jeho synové můj zákon,
»A nebudou-li choditi v mých ustanoveních,
32. »Poskvrní-li má přikázání,
»A nebudou-li zachovávati mých poručení,
33. »Pak budu kárati metlou jejich hříchy,
»A jejich vinu ranami;
34. »Avšak své milosti (massor.: nezlomím) neodejmu od něho,
»A nezpronevěřím se ve své věrnosti.
35. »Neposkvrním své úmluvy,
»A co vyšlo z mých rtů, toho nezměním.
36. »Jednou jsem přísáhl při své svatosti,
»Nikdy Davida nepřelhu:
37. »Jeho símě bude trvati na věky,
»A jeho trůn jako slunce přede mnou.
38. »Jako měsíc věčně potrvá,
A svědek na nebi věrný.

20. Znovu mluví žalmista o králi, jako ve v. [4. 5]. Ukazuje, jak Bůh Davida vyvolil (20—29), a jaká přislíbení o trvání jeho potomstva a trůnu mu dal (30—38).

Tehdy jsi mluvil; »tehdy« ukazuje na onu dobu, kdy byl prorok Nathan poslán k Davidovi, aby mu oznámil Boží vůli (2 Kr. 7); *mluvil jsi u vidění* (2. Kr. 7[17] 1 Par. 17[15]) *ku svým svatým;* Nathan seznal Boží vůli v nočním vidění. V hebr. není řeči o více svatých, ale o jednom *zbožném* neb milovaném (totiž Davidovi). Množné číslo vyznačuje israelský lid, jemuž se dostalo předpovědění Páně ve slovech, která byla promluvena k Davidovi. *Posilu položil jsem na mocného (pomoc položil jsem na reka* — dle hebr.); »mocným« jmenuje Davida, jemuž dal sílu, pomoc, aby mohl spravovati Israel a pomáhati lidu, když bylo třeba (2 Kr. 17[10]). *Povýšil jsem* ho, toho mocného, *svého vyvoleného;* a ten nebyl z cizího lidu, ale *z mého lidu*, z lidu Božího.

21. Bůh jaksi *hledal* toho, který by mohl býti králem (též podobně 1 Kr. 13[14] 16[1-13]). *Svatým svým olejem jsem ho pomazal* (o Saulovi 1 Kr. 9[16]); co vykonal na Davidovi Samuel, to vše stalo se z Božího rozkazu a ve jménu Božím; byl tedy David Bohem vyvolen, posvěcen a ustanoven.

22. Bůh dal svému vyvolenému ochranu a udělil jemu moc. *Ano i má ruka bude mu přispívati*, nebude nikdy bez ochrany.

23. *Ničeho nezíská nepřítel nad ním;* ničeho proti němu nesvede, když bude on od Boha mocí obdařen (hebr. *nepřelstí jej*). *Syn nešlechetnosti* t. j. nešlechetník nebude moci jemu škoditi, jak Nathan předpověděl (2 Kr. 7[10] o Davidově lidu).

24. Pán Bůh sám porazí jeho nepřátely. (Viz o vítězství Davida ž. 17).

25. *Jeho roh se povýší,* viz 74[5].

26. Bůh rozšíří vládu Davidovu tak, že bude sahati od *moře* (středozemního) až k řece (Eufratu) či k *řekám* (průplavům Eufratu 136[1]). *Vložím jeho ruku* t. j. učiním, že jeho ruka bude sahati na moře. Davidova říše dosáhla aspoň na čas tohoto rozšíření. Mnozí vykládají však tato slova o rozsahu říše Messiášovy po celém světě.

27. David jest s Bohem v úzkém a něžném poměru. Bůh jest jeho *otcem* (2 Kr. 7[14]), jest *skalou jeho spásy* (hebr.), v lat. susceptor (3[4]); viz 17[3].

28. Bůh jedná se svým vyvoleným jako se synem,

jako s *prvorozeným*, který požívá zvláštních práv a výhod. Král u Egypťanů býval též nazýván »synem« Boha. Jako jest vyvolený národ prvním ze všech národů země, tak jest i jeho král (David) *nejvyšším mezi králi země*. Nejvyšším mezi všemi králi, 'Eljôn — tedy i Bůh — byl Pán Ježíš.

29. Když jest mu Bůh otcem, dostane se mu vždy Boží milosti (2 Kr. 7[13-16]); *úmluva Boží bude trvalou*, nebude zrušena.

30. *Jeho símě na věky věků;* posléze v Messiáši věčně zachováno. *Jeho trůn* (udržím) *jako nebeské dny*: bude trvati jako nebe samo (Deut. 11[21]), stále až do konce věků (71[5]).

31. 32. Boží úmluva a sliby budou trvati. *I kdyby opustili synové jeho* (vyvoleného, pomazaného — Davida) *můj zákon*; to se mohlo státi, neboť byli potomci Davida slabí a hříšní.

33. Bůh jich nezavrhne v tom případě, ale *metlou* (metlou mužů; přidáno v 2 Kr. 7[14]) *navštívím jejich nepravosti* — nepotrestám jich hned přísně a bezohledně, ale tak jako otec budu je trestati, aby se polepšili, *metlou a ranami*.

34. Neodejme jim Bůh milosti a *neučiní jim ujmu* v milosti *pro svou věrnost*, poněvadž zůstává věrným. Proto lze tvrditi svatým Otcům o Šalomounovi, Davidovu synu, že nezemřel v hříších, nýbrž, že se mu dostalo ku konci života opět milosti Boží.

35. Úmluva Boží byla svatá: *neporuší* (neposkvrní) ji Hospodin.

36. *Jednou* — jednou pro vždy, neodvolatelně, *jsem přísahal při své svatosti* (in sancto = in sanctitate). Si ἐι při přísahách značí dle hebr. zápor: *Nepřelhu Davida* — budu věren svým slibům.

37. *Jeho símě potrvá na věčnost*, opakuje již po třetí (5, 30).

38. *Jeho trůn jest jako slunce ... jako měsíc*, potrvá stále jako slunce a jako měsíc až do konce světa (v. [30]).

Jako měsíc připravený přihotovený (καταρτισμένη spořádaný) *na věčnost. A věrný na nebi svědek* jest Bůh sám.

20. לחסידך jest v jedn. čísle; aby byly obě části verše stejné, klade Zenner ותאמר před לחסידך; překlady mají množ. č. *sancti*, vykládáno i o prorocích: Samuelovi a Nathanovi — řecký překlad Sexta měl zřejmě: prophetis tuis. Na m. עזר *pomoc* čte Zenner dle jiných a s ohledem na v. [40] נֵזֶר *koruna*; שויתי se k עזר dobře nehodí.

23. נָשָׂא hif. klamati, přelstiti s בְּ (jindy s עַל); ὠφελεῖν získati (Mat. 27[24] Jan 12[19]), zmoci něco; נשא s ב značí též *půjčiti* (LXX): »Nebude ho jako věřitel tisknouti nepřítel« nedává žádného pravého významu.

34. אָפִיר na m. אָפֵר od פור (zde dle ע"ו) roztrhnouti, hif. zlomiti, zrušiti; dle 2 Sam. 7[15] by bylo čísti אָסִיר hif. od סור (1 Par. 17[13]) *odejmu*.

35. מוֹצא (יצא) *co vychází* καὶ τὰ ἐκπορευόμενα.

36. אַחַת ž. rodu k m. אֶחָד jeden — *jednou*. Ve smyslu středního rodu: *jedno* by se vztahovalo k v. 37. אִם při přísaze obsahuje zápor.

38. Perfecta (29[9]). עֵד *svědek* jest Bůh dle Jer. 42[5] (Job 16[19]); že by byl měsíc jmenován svědkem, nelze ničím dotvrditi. Zenner klade נֶאֱמָן po כּוֹנַן věčně a *stále* věrný na nebi.

39. Ty však jsi zapudil a povrhl,
Odložil jsi svého pomazaného.
40. Zničil jsi úmluvu svého služebníka,
Povrhl jsi k zemi jeho svatyni.
41. Pobořil jsi všechny jeho ohrady,
Učinil jsi jeho pevnost místem strachu.
42. Všichni, kteří kráčejí cestou, olupují ho,
Stal se potupou svých sousedů.
43. Vyvýšil jsi pravici těch, kteří ho utlačují,
Radostí jsi obdařil všechny jeho nepřátely.
44. Odvrátil jsi pomoc jeho meče,
A nepřispěl jsi jemu ve válce.
45. Zbavil jsi ho čistoty,
A jeho trůn jsi porazil na zemi.
46. Zmenšil jsi dny jeho doby,
Polil jsi ho hanbou.
47. Až dokavád Pane, odvracíš se docela?
Má hořeti jako oheň tvůj hněv?

48. Rozpomeň se, jaké jest mé bytí;
Což jsi nadarmo stvořil všechny lidské syny?
49. Který jest člověk, jenž by zůstal na živu a nespatřil smrti?
Vytrhl svou duši z ruky podsvětí?
50. Kde jsou tvá dávná milosrdenství, Pane,
Jak jsi přísahal Davidovi ve své věrnosti?
51. Vzpomeň, Pane, na potupu svých služebníků,
Kterou udržuji ve svém lůně — mnohých národů;
52. Kterou tupí tvoji nepřátelé, Pane,
Kterou tupí proměnu tvého pomazaného.
53. *Blahoslaven buď Hospodin na věky.*
Staň se! Staň se!

39. **A** ty jsi zavrhl a opovrhl,
A hněvem jsi se roznítil proti svému pomazanému.
40. (Povrhl jsi; mas.) Zvrátil jsi (LXX) úmluvu svého služebníka,
Znesvětil jsi jeho korunu k zemi (zahodil).
41. Strhal jsi všechny jeho zdi,
Obrátil jsi jeho tvrze v zříceniny.
42. Olupují ho všichni, kteří chodí cestou,
Jest potupou svým sousedům.
43. Vyvýšil jsi pravici jeho utiskovatelů,
Radostí jsi naplnil všechny jeho nepřátely.
44. Též jsi obrátil křemen (sv. Jer.: sílu) jeho meče,
A nenechal jsi ho obstáti v boji.
45. Odstranil jsi jeho lesk (přeměnou: Vytrhl jsi žezlo z jeho ruky),
A jeho trůn jsi svrhl k zemi.
46. Zkrátil jsi dny jeho mládí (žití),
Pokryl jsi ho hanbou. Sélā.
47. **Až** dokavád, Jahve, zahalovati se budeš na vždy?
A má hořeti tvůj hněv jako oheň?
48. Vzpomeň, já, co jest život, (LXX co jest mé bytí; přeměnou: Vzpomeň Pane!)
K jaké nicotě jsi stvořil všechny lidské syny!
49. Kdo jest ten muž, který by žil a nespatřil smrti?
Zachránil svou duši z ruky še'ôlu? Sélā.
50. **K**de jsou dřívější tvé milosti, Pane,
(Jež) jsi přísahal Davidovi ve své věrnosti?

51. Vzpomeň, Pane, pohany svých služebníků,
Nosím ve svém klíně všechny mnohé národy,
(dle syr., aram.: pohanění mnohých národů,)
52. Jímž (pohaněním) tupí tvoji nepřátelé, Jahve,
Jímž tupí meškání tvého pomazaného.
53. *Chválen buď Jahve na věky. Amên a āmên.*

39. David, jeho lid jest zavržen. Žalmista naříká tím více nad osudem svého lidu, protože pozoruje, že se dřívější sliby Davidovi učiněné nevyplňují.

Bůh slíbil stálé trvání, sílu a mohutnění Davidovy vlády a v dobách žalmisty: *Ty* sám, jenž jsi přislíbení dal, *zapudil jsi, povrhl jsi, odložil jsi* (distulisti) ... *svého pomazaného* (v hebr. poslední sloveso: *hněvem jsi se roznítil proti svému pomazanému).* »Pomazaným« (2[2]) jest král ze žalmistovy doby, i královský dům, který byl Bohem zavržen; jeho koruna, jeho trůn jsou dle v. [40] a [45] k zemi svrženy, nemá království. (Viz v úvodě k tomuto žalmu). Tím zavržen jest spolu i lid pomazaného.

40. *Zničil jsi* (LXX zvrátil jsi — mass: povrhl jsi) *úmluvu služebníka svého* — již jsi se svým služebníkem uzavřel. *Povrhl jsi*, profanasti (73[7]) znesvětil jsi, nesvatou jsi učinil a *zahodil k zemi* (praegnantní vazba) *jeho svatyni* (sanctuarium); to znamenává chrám (svatost), který by se mohl Davidovým zváti jen proto, poněvadž David chtěl původně ten chrám stavěti sám. V hebr. jest psáno: *Znesvětil jsi jeho korunu k zemi* (povrhl), ztratil důstojnost, moc královskou v boji proti nepřátelům neb jinak; jasnější než sanctuarium.

41. Israel jest vinicí Páně; *ohrady*, zdi této vinice (metafora i v ž. 79[13]) Bůh *pobořil*, učinil, že nepřátelé Israele zbořili všechna pevná, ochranná místa království; ano tam, kde byly *pevnosti*, jsou *zříceniny*, tam jest *strach*, nikoli bezpečí ani ochrana.

42. Když neměla vinice ochranné ohrady neb zdi, byla olupována těmi, kteří šli kolem ní; tak děje se nyní vyvolenému lidu: *Olupují ho všichni, kdo kráčejí kolem*, jsou nepřátelé, kteří činí vpády do země, jsou i sousední

protivníci. *Sousedé*, kteří byli kdysi Božímu lidu podrobeni, nyní tupí a posmívají se tomuto lidu: *Stal se potupou svých sousedů* (Edomitů a j.).

43. Bůh povolal tyto nepřátely, on jim jaksi pomáhá a dává jim moc a způsobuje jim radost tím, že jim dává nad svým lidem vítěziti (proti v. [22-24]).

44. Na svůj meč spoléhává bojovník: Bůh ale *odvrátil* od krále *pomoc*, kterou mu mohl meč přinésti. Dle hebr. praví žalmista: *Ty jsi vrátil křemen jeho meče;* to by mohlo znamenati, že meč jeho, který byl tvrdý jako křemen, neb řezal jako nůž z křemene (Jos. 5[2]), nyní byl obrácen, že bylo Israelitům utíkati před nepřítelem neb podobně. Rčení »křemen jeho meče« jest ovšem zvláštním, proto nahraženo u sv. Jer.: *síla* jeho meče; *ostří* jeho meče — není ničím doloženo.

45. Latinskému: *Zbavil jsi ho čistoty* neodpovídá druhá část verše, která jest zajisté v parallelismu; mohla by ta slova znamenati pouze, že nemá král čistoty (levitské), protože se nekoná bohoslužba, aneb že není na něm čistoty, lesku královského. Pozměněné hebr. znění by dalo význam: »Vytrhl jsi žezlo z jeho ruky« — čemu odpovídá druhá věta: *A svrhl jsi jeho trůn k zemi* (jako [10]b).

46. Dle hebr.: *Zkrátil* (zmenšil) *jsi dny jeho* (*mladosti*), *jeho života* (γενεῶν); dle Božího přislíbení byl israelskému království určen dlouhý věk, nyní však sotva bylo v síle mladosti a již zaniklo, padlo — ani se stáří nedočkalo. Zkráceno i *mládí*, vzata mu i síla a štěstí. *Pokryto* a zahaleno jest *hanbou*.

47. Žalmista obrací se nyní k Bohu s prosbou. *Až dokavád, Pane, odvracíš se docela?* zůstaneš na vždy od nás odvrácen? dí ve jménu celého lidu (podobně 6[4] 12[2-3] 73[10] 78[5] a j.; v 78[5] doslovně).

48. *Rozpomeň se, jaké jest mé bytí*, (mea substantia 38[6]), co jest můj život! Bůh nemohl *stvořiti lidi nadarmo* (k nicotě — v hebr.), kdyby tak krátce hynuli, jako král vyvoleného lidu, pak by byli nadarmo stvořeni. Tomu nemůže tak býti. Ani král není tu nadarmo, proto bude jemu a království jeho delší věk udělen.

49. Pomoz, Bože, dokud jsme na živu; život jest tak krátký, smrti se nikdo nevyhne, proto prokaž nám brzy svou milost, vyplň svá přislíbení, dokud nezemřeme. *Vytrhl . . . . z ruky podsvětí*, z moci podsvětí (1[4]), svou duši (3[3]).

50. Jak milostivé byly ty sliby, *jež Bůh Davidovi učinil* (v. [2])! *kde jsou?* Kde jest splnění jejich? Není je znáti!

51. Vyvolený lid byl snížen, potupen: *Vzpomeň, Pane, na potupu svých služebníků*, kterou oni utrpěli. Žalmista i jeho lid *udržují* tuto potupu stále u sebe, *ve svém lůně*, nemohou na ni zapomenouti; vycházela *od mnohých národů*, od sousedních pohanských národů, kteří vtrhli nepřátelsky do zaslíbené země a přivedli ji do stavu, jaký jest v žalmu vylíčen. Hebr. znění jest porušené.

52. Nepřátelé, kteří potupili Israele, jsou *nepřátelé Boží*. *Tupí* tou potupou *proměnu tvého pomazaného;* zdá se jim, že jsi svého pomazaného opustil, že ho již nechráníš, že ho mohou bez bázně tupiti. V hebr. praví: *Jímž* (oním pohaněním) *tupí* (nepřátelé Boží) *šlépěje (meškání) tvého pomazaného* — tupí všechny památky, které vyvolený lid na pomazaného chová; tupí i proroctví, slova přípovědí, jimiž se lid těší na tvého vyvoleného (na Messiáše). Posmívají se, že meškáš, že na něho darmo čekáme. Bylo by lze též vyložiti: Tupí vše, *cokoliv* tvůj pomazaný (král) činí — kdyby té doby byl býval král.

53. Slovy tohoto verše uzavřena třetí kniha žaltáře, jako 40[14] 71[19] 105[48]. Viz úv. s. XI.

39. Distulisti (ἀναβάλλειν) *odložil jsi*, i v silnějším významu. *Pomazaný* viz 2[2]. Důraz jest na slově: A *ty* — který jsi učinil takovou přislíbení, *ty* právě jsi odtrhl lid. עבר v hithp. dáti se přemoci (ve zlosti).

40. נאר (נֵאַרְתָּה) v piel, též Lam. 2[7] snad: pohrdati (נָאַץ); LXX κατέστρεψας aram. *změnil jsi.*

41. מְחִתָּה (חתת) *rozbití* — ale též *rozbité.*

44. צוּר skála, *kámen*, (Jos. 5[2-8] 2 Sam. 2[16]); Zenner dle Grätze podle aram. klade na m. צור slovo אָחוֹר: »Obrátil jsi zpět jeho meč«.

45. מִטְהָרוֹ v tom jest dle LXX ἀπὸ předložka מן; מָהַר

nezní podstatné jm., nýbrž טָהֳרָה *čistota.* Ostatní překlady nemají předložky, ale podstatné jm. závislé na השבת (od שבת hif.) učiniti, aby něco přestalo, konec něčemu učiniti, odstraniti. Zenner dle Baethgena navrhuje přeměnu v מַטֵּה מִיָּדוֹ (מי vynecháno, ר zaměněno z podobného ד) *žezlo z jeho ruky* — jež se k parallelismu hodí.

46. עוֹלָמוֹ *jeho žití*, neboť עולם má význam saeculum γενεά *doba života* (eth. 'elat. mō'alt den). סלה viz XXVII.

47. In finem viz 9[7].

48. אני stojí zde absolutně, ale nemá pak příslušné přípony při חלד tedy חֶלְדִּי — LXX svým τίς ἡ ὑπόστασίς μου to odporučuje; Aq., sv. Jer.: Pamatuj *na mne.* Lépe změna slova אני s אֲדֹנָי Pane! Zenner: זכר־נא מה חדל עולמה שוא בראת »Vzpomeň přec, jak pomíjející jest jeho život, nicotnými stvořil jsi všechny lidi.«

51. Dle syr. a aram. zbylo כל asi ze slova כְּלִמַּת (69[8]) *hana*, jež se sem dobře hodí. Massoretské: *Nosím ve svém klíně všechny mnohé národy* — není srozumitelné a dává jen příznivý smysl: »že je miluje«; o tom zde však mluviti nelze. חיק *klín*, i prostor svrchního roucha, v němž se mohlo lecco nositi.

52. אשר spojiti s חרפת. עקב *zadržeti*, Job 37[4], novohebr. עִקּוּב zdržení, zpozdění. Exprobraverunt opakováno jest výrazem bolesti. Commutatio christi ve významu; ten, jenž pomazaného zastupuje, zastává, nástupce Davidův — by bylo neobyčejné (Hoberg).

Modlíme se tento žalm v ranních hodinkách svátku *Narození Páně.* Žalm jest messianský: neboť Kristu jest Bůh »otcem« (v. [27]), jeho trůn jest věčný. Nyní se leckdy zdá, že jest snížen, svržen od nepřátel církve, jeho velebnost ukáže se však v plném světle na konci dnů.

V biskupství sv. církve trvá símě krále Spasitele z Davidova rodu, proto uvádí církev v. [21. 22. 37] v obětování mší o *sv. biskupech* (pontif.) a ve výroční den posvěcení na biskupství. Verš [14] uváděn i po svěcení na biskupství (Firmetur manus tua ...) a při korunovací králů.

V týdenním pořádku jest ustanoven 88. žalm k ranním hodinkám *pátku.*

Konec třetí knihy posvátných žalmů.

Kniha IV.

(89—105).

---

89. žalm. (H. 90.)

Člověk pomíjí, Bůh trvá. Prosba za ochranu Boží.

Bůh, jenž může býti a jest vždy útočištěm lidu, jest věčný: antitesí ukazuje žalmista, jak krátký a vratký jest život člověka (1—6);

krátkost života zavinily hříchy lidí, jako byl ukrácen život Israelitů na poušti hněvem Božím (7—12);

žalmista prosí, aby Bůh shlédl na zbytky svého lidu, opětně jim prokázal milosrdenství a obveselil je (13—17).

Tento žalm jest nadepsán slovy: *Modlitba Mojžíše, muže Božího.* Stálé podání připisovalo tuto dojímavou, velebnou píseň Mojžíšovi. Mužem Božím nazývá jej nadpis zajisté proto, že byl Bohem ku vedení israelského lidu povolán a že se s Bohem často stýkal (Deut. 33[1] Jos. 14[6]). Israelitům bylo zdržovati se na poušti čtyřicet let; Bůh jim oznámil, že je pro jejich odpor a zatvrzelost potrestá tím, že všichni, kteří z Egypta vyšli, zemrou na poušti. Když již mnoho lidu soudem Božím zemřelo (Num. 14[26] a d.), ku konci putování, prosil by Mojžíš jménem zbývajících za milosrdenství a za Boží ochranu touto písní. V obsahu není ničeho, co by proti tomuto podání, proti původu od Mojžíše, mohlo mluviti. Ano, v této písni jsou podobnosti se zpěvem Mojžíše (»Slyšte nebesa« Deut. 32), s požehnáním Mojžíše (Deut. 33) a s jeho výroky. Verš [2] připomíná zprávu Mojžíšovy knihy o stvoření, v. [3] na-

ráží na Gen. 3[19]. Ovšem že ti, kteří odpírají Mojžíšovi sepsání Pentateuchu, kteří kladou složení částí knihy Genesis do 9. století př. Kr., popírají též pravost nadpisu tohoto žalmu a míní, že byl psán v době, kdy Israel neměl krále. Theodoret, Grotius a j. se též domnívali, že byl tento žalm složen nějakým pozdějším básníkem, ale z mysli Mojžíše; byl by to pseudoepigraf. Theodor z Mopsvestie jej klade do doby babylonského zajetí.

Nadpis jest zajisté starý; přístavek »*muže Božího*« od Mojžíše nepochází. I jiným prorokům a Božím poslům přidáván tento název. Píseň jest tak krásnou a živou, že ji psal asi toliko ten, jenž trpěl tak, jak jest vylíčeno.

Dle toho by byl ž. 89. nejstarší písní žaltáře.

Nadpis.

L. 1. Modlitba Mojžíše, muže Božího.

H. 1. Modlitba od Mojžíše, muže Božího.

1. *Modlitba*, t'fillâ, viz v úvodě XXIV a 4[2].

Aram. přidává: »Modlitba, kterou se modlil Mojžíš, prorok Jahve; když hřešil lid israelského domu na poušti, odpověděl Mojžíš a takto mluvil.«

Sv. Jeronym (i Sixtus Sienský a Genebrard) připisoval Mojžíšovi mylně i ž. 90—99.

1.b Pane, ty jsi nám byl útočištěm od pokolení do pokolení!
2. Dříve než byly učiněny hory,
A než byla stvořena země a svět,
Od věků a až na věky jsi ty, Bože.
3. Neobracej člověka v snížení,
Neboť jsi řekl: »Obraťte se, synové lidští«.
4. Neboť tisíc let před tvýma očima jest jako včerejší den,
Který pominul,
A jako noční hlídka;
5. Co se u nich za nic nepovažuje, to jsou léta.
6. Jako bylina pomíjí za ráno;
Ráno kvete a pomíjí,
Večerem upadá, tvrdne a usýchá.

1b. Pane, byl jsi nám útočištěm po všecka po-
2. Dříve než se zrodily hory, kolení!
A než jsi vytvořil zemi a okrslek země,
A od věků na věky ty jsi, Bože!
3. Vracíš člověka v prach
A říkáš: »Vraťte se, lidští synové.«
4. Neboť tisíc let (jest) před tvýma očima jako
Neboť pomíjí — včerejší den,
A (jako) hlídka v noci.
5. Splachuješ je — ve spánek upadají,
Ráno jako vyrážející tráva;
6. Ráno kvete a vyráží,
Večerem vadne a usýchá.

1b. Ví žalmista, že byl *Bůh všem* dřívějším *pokolením útočištěm*, ochranou (70[3] 90[9] Deut. 33[27-28]); v nebezpečích nalézala u Boha jako v nějakém pevném příbytku bezpečí a ochrany. Dlouho již jest Bůh tou ochranou, vždyť on jest věčný. I Mojžíš mohl mluviti o mnohých pokoleních, poněvadž od dob patriarchů až do vyjití z Egypta vystřídal se jich značný počet; těm všem, Abrahamovi, Isákovi atd. byl Bůh útočištěm.

2. *Ty jsi*, dí žalmista, *Bože, od věků na věky!* jsi dříve než stvoření světa, nemáš žádných mezí. Aby ukázal, že jest Bůh již od věků, jmenuje to, co jest v očích lidí nejpevnější a nejstálejší: *Dříve než učiněny byly* (hebr. *než se zrodily*) *hory, než byla utvořena* (v hebr. též obrazně o porodu) země a svět (obydlený svět, okrslek země), *ty jsi*. V hebr. znění básnicky představuje poměr mezi Bohem a zemí jako mezi roditelem a rozeným (v Deut. 32[18] jest Bůh roditel Israele). *Jsi*, má důraz a značí existenci Boha, existoval Bůh dříve než hory a země.

3. Dle řeckého a lat. znění prosí žalmista, aby nespouštěl Bůh člověka (svůj lid) do hlubšího snížení a neštěstí, nýbrž aby ho zase přivedl k životu slovy: *Obraťtese, lidští synové!* V hebr. ukazuje na pomíjejícnost člověka: *Vracíš člověka v prach* (tak zněl rozsudek Boží po prvém hříchu, Gen. 3[19]), činíš umírati pokolení, a nová pokolení k životu přivádíš, říkáš: *Vraťte se, lidští synové!* (103[30]). Správnějším se zdá vykládati 3b jako prvou větu: *Vraťte se*, totiž k prachu, k zemi, z které jste vzati, zemřete! Lidé pomíjejí, noví přicházejí na jejich místo, Bůh trvá.

4. Co jest lidský život? Jest to jen několik let. Ta léta nejsou u porovnání s Boží věčností ničím. Neboť i *tisíc let* před Bohem (*před tvýma očima*) *jest jako den včerejší*, jako jediný den, den, který již přešel, po němž nezůstala než vzpomínka, že byl; nic jej nezadrží: *Neboť pomíjí*! Pomíjí *jako hlídka v noci*; stupňované přirovnání. Dělívali totiž v starých dobách noc na tři části, tak zvané hlídky; každá byla asi o čtyřech hodinách (Ex. 14²⁴ Soud. 7¹⁹); jsou tedy ta léta jen jako jedna hlídka, jako několik hodin.

5. 6. Léta nejsou v tvých očích ničím: *Jako to, co lidé za nic nepovažují*, co vidí, že jako stín pomíjí, *to jsou léta* lidí neb člověka. V hebr. totéž představuje živěji dvěma obrazy: *Spláchneš je* (splách jsi je) jako voda povodně splachuje břehy, náhle; *a jsou spánek* — spánek smrti je jímá. Druhý obraz: *Bylina*, která *ráno* byla svěží, *večerem vadne a schne*; *tvrdne* (ve Vulg.), když šťáva vysýchá. Jsme tedy pomíjející.

1. מָעוֹן příbytek, přístřeší; v 31³ jest מָעוֹז podobně užito.

2. חוּל kroužiti, točiti se bolestí (o roditelce: slehnouti ve tvaru pilel תְּחוֹלֵל); LXX to vyjadřuje trpně πλασθῆναι tedy וַתְּחוֹלֵל pul'al, jak též Aq. Sym. a aram. překlad. Činným tvarem vyloženo mělo by תְּחוֹלֵל předmětem ארץ a תבל. Tato dvě slova znamenají společně *okrsek zemský*. אתה אֵל *ty jsi Bůh*, kdyby אֵל bylo přísudkem, jest slabší než *ty jsi, ó Bože*! vokativem vysvětlené אֵל (Aq. Sym. Theod).

Aram. překlad podává zvláštní výklad: Když ti bylo zjevno, že lid bude hřešiti, nařídil jsi pokání dříve, než byly hory vyzdviženy a než byla země stvořena a obyvatelé okrsku, a *od* מִן עָלְמָא הָדֵין *tohoto světa* (věku) *až ku onomu příštímu věku* דְּאָתֵי עַד עַלְמָא ty jsi.

3. תָּשֵׁב apok. na m. impf. — תָּשִׁיב. *Humilitas, snížení* hříchem a trestem. דַּכָּא (דכך) to roztlučené, rozetřené, *prach*, v Gen. 3¹⁹ עָפָר.

Vykládáno též o pokání: »Napomínáš, aby se lidé obrátili, abys je nemusil svrhnouti ve snížení.«

4. כִּי *quoniam* uvádí se ve spojení s veršem²: Pán jest věčný, neboť nezávisí od času (v. 4. 5). Po אֶלֶף bývá

jednotné č., zde množ. כי יעבר שנים o dni: *neboť pomíjí;* v arab. bývá participium. V pozdější době (Mar. 13³⁵) dělili noc ve 4 hlídky.

5. זֶרֶם (זֶרֶם liják) *spláchnouti* 77¹⁸. שְׁנָה יִהְיוּ budou, *jsou spánek*, smrtelný spánek. *Ráno jsou ještě jako vyrážející tráva;* חָלַף *vyrážeti* (LXX παρῆλθον transiit) nikoli vadnouti, neboť o tom mluví ve v. 6; zde by mělo toto חלף význam hifilu podobný. Perfekta značí zde děj, který jest obyčejný, stále se děje a vyskytuje § 86²b. *Eorum* v 5. verši nelze spojovati s *anni*, ale s oculi v. 4. Wellh. čte זֶרַע מָתִים שְׁנָה a vynechává následující. בבקר.

6. *Transeat. floreat* — zde dlužno vykládati indikativem.

7. Neboť hyneme v tvém hněvu,
A tvou prchlivostí jsme zděšeni.
8. Kladeš naše nepravosti před svou tvář,
Náš věk (život) před jasnost svého obličeje.
9. Neboť všechny naše dny pomíjejí,
A my hyneme tvým hněvem.
Naše léta namáhají se jako pavouk.
10. Dny našich let (života) — jsou všechny sedmdesát let,
Jestliže v síle (počtu) — osmdesát let,
A je-li jich více, jest to lopota a bolest;
Neboť nadejde slabost a my jsme káráni.
11. Kdo zná moc tvého hněvu
(12.) A dovede při tvé bázni tvůj hněv 12. sečísti?
Učiň mně známou tvou pravici,
A ty, jejichž srdce jest v moudrosti zkušené.

7. Neboť hyneme tvým hněvem,
A tvým hněvivým žárem jsme zděšeni;
8. Ty jsi postavil naše hříchy před sebe,
Naši tajnost do světla své tváře.
9. Neboť všechny naše dny pominuly v tvém hněvu.
Prožili (dokonali) jsme své dny jako vzdech,
10. Dny našich let (náš věk) — jest jich 70 let,
A jestli velmi silně — 80 let,
A jejich chlouba svízel a nicota,
Neboť chvatem míjí a my odlétáme.
11. Kdo zná sílu tvého hněvu,
A podle bázně před tebou tvou nevůli?
12. Počítati naše dny, tak poučuj,
Abychom si přinesli moudré srdce.

7. Ze zkušenosti Israele ukazuje žalmista, jak vrátký jest život. Hřích jest toho příčinou. *Neboť hyneme v tvém hněvu,* tvým hněvem; mnoho Israelitů umíralo na poušti, trestáni od Boha různým způsobem.

8. *Kladeš naše nepravosti před svou tvář*; nepravosti, kterých se Israel dopouštěl, Bůh jaksi sebral a měl je před očima, aby mu neunikly, aby je jistě ztrestal. *Před svou jasnost* obličeje neb očí *položil jsi náš věk,* život náš nedobrý, hříšný (odpovídá slovu »nepravosti« v prvém stichu). V hebr. dí: *Naši tajnost,* hříchy tajné, snad i hříchy opomenutí (dobra), o nichž my někdy ani nevíme, ty jsi položil před sebe a trestáš je.

9. Život je krátký a namáhavý, bídný.

Neboť všechny naše dny (doba našeho života) *pomíjejí; pominuly tvým hněvem* (hebr.); ty jsi zkrátil náš život, vzal jsi nám život, když jsi nás dle našich vin trestal. *Naše léta namáhají se jako pavouk;* léta jsou tu zosobněna: my namáháme se za svého žití o věci, jež jsou bezcenné jako pavučina. Pavouk se předením pavučiny vyčerpává, ztrácí sílu — tak i naše léta míjí v námaze, bez užitku. V hebr. jest jiný obraz: *Prožily jsme své dny, svůj život jako vzdech;* vzdech sotva pronešený již pominul, tak i život náš, a byl samý vzdech!

10. I kdyby byl náš život sebe delší, může se o něm vždy říci, že byl krátký, poněvadž jeho doba velmi rychle pominula. Žalmista si nestěžuje do toho, že určil Bůh lidem krátký věk, ale vzpomíná Bohu, jak rychle lidský život pomíjí, proto, aby Israeli tím dříve pomohl, dokud nezahyne celé pokolení jeho.

Dny našich let, našeho věku, *všechny* vesměs (in ipsis jest hebraismus: ve dnech, z nichž se věk skládá) jsou: *sedmdesát let;* to bylo jaksi střední číslo let tehdejšího lidského věku. Mnozí těšili se delšímu věku: Mojžíš žil 120 let, Maria 130, Aron 123, Josue 110, Kaleb 180 (?) let. Solon podobně Kroesovi pravil, Hippokrates a Pythagoras určovali 80 let, Jež. Sirach nejvýše 100 let.

Jestliže v síle (in potentatibus) totiž: jestliže mnoho, silně, plným počtem, pak jest věk náš *osmdesát let. A je-li jich více* (let), více než 80 (římský žaltář: plurimum neb maximum), *jest to lopota a bolest.* Dle hebr. znění již o tom uvedeném počtu 80 let: *Jejich chlouba* t. j, to, čím se takové stáří může honositi, *to jest jen svízel a nicota.* Stáří jest očekávání smrti a soužení.

Neboť nadejde slabost (mansuetudo πραΰτης), slabost stáří, kteroužto bývají lidé *schváceni* (káráni). Dle hebr. znění: *Neboť chvatem pomíjí* (život, jeho dobro) *a my odlétáme.*

Chloubou věku lidského bývá nashromáždění bohatství, cti a důstojnosti, jichž si za svého života získal, zkušenost, které v letech nabyl — toť jest *superbia annorum* ve vedlejším smyslu; všechno to však stálo mnoho námahy a bolesti a jest nejisté, může býti mžikem ztraceno!

11. Dobře jest národu israelskému, uvažuje-li, jak rychle míjí jeho život. Snad se tím stane moudřejším, bude se varovati hříchů, jimiž by roznítil Boží hněv. Avšak málo jest těch, kteří o tom uvažují.

Kdo zná moc tvého hněvu? kdo dá se o tom poučiti? *Kdo dovede sečísti tvůj hněv* tak, jak se *tvé bázni,* bázni před tebou, před Bohem, sluší a patří? *Sečísti hněv Boží* dinumerare znamená změřiti i srozuměti, dokonale seznati projevy hněvu Božího. Massoreté spojili sloveso numerare s následujícím veršem.

12. *Učiň mně známou svou pravici*; jᵉmīn·khâ přeložili LXX, massoreté mají jāmēnū: »Počítati *naše dny,* tak poučuj«. V našem bídném stavu učiň, *abychom znali tvou pravici,* metonym. tvou moc a sílu, a nauč nás též znáti *ty, kteří jsou zkušení srdcem v moudrosti.* Učiň, abychom poznali své pravé proroky, moudré muže, kteří by nás vedli.

Dle hebr. prosí: Podle počtu našich dnů, v krátkém tom životě *nás poučuj, abychom si přinesli srdce moudré,* mysl moudrou, abychom byli moudrými a nehřešili. Rozdíl v překladu způsoben hlavně tím, že slovo nābî', jež znamená *prorok,* může býti přeloženo 1. os. množ. impf. hifîl: *přineseme.*

8. שֵׁתָ od שית na m. שתה (q'rî) jest milrâ' pro následující hrdelnici ע. Od עָלַם zde part. trpného rodu: עֲלֻמֵנוּ *naše skryté,* tajné (sv. Jer., Aq. Sym. naše nedbalosti, aram.: hříchy našeho mládí); LXX překládali עוֹלָם věk.

9. הֶגֶה zvuk, Ez. 2[10] *vzdech,* Job. 37[2] o hřmějícím zvuku Božího hlasu. סנה v arab. *mizeti.* Meditari zde dle výkladu sv. Jer. *namáhati se;* sv. Jer. překládá 9c: quasi sermonem loquens.

10. גְּבוּרָה *síla* množ. č. *plná síla*; nikoli o síle tělesné: jsou-li silní lidé, dosáhnou 80 let — což by bylo prosaické. Zde dlužno překládati בגבורות příslovečně jako aramajské למחסן; sv. Jer.: *si autem multum jestli mnoho.* רַהַב toliko zde (רַחַב Job 9[13] Is. 30[7]) *pýcha,* chlouba, čím se chlubiti mohou; to vysoké stáří přináší jen svízel a bolest. גוז *přešel* jako hebr. עבר dle arab. žâza. חִישׁ příslovečný inf. (הָחִישׁ Wellh.) neb podstatné jméno (Aq. překládá tu ἀνήρ tedy אִישׁ). *In ipsis* בָּהֶם Sym. ὁλόκληροι všechna (léta).

Quoniam supervenit mansuetudo vykládá sv. Jer. takto: Po 70 a 80 letech, když přijde Hospodinova mírnost a nadejde nám den smrti, nebudeme souzeni dle zásluhy, ale podle mírnosti: a co zdá se býti pokáráním, jest poučením a výchovou (*corripiemur* dle řeck. παιδευθησόμεθα).

Úplný vývoj člověka, tak zv. ἀκμή, čítáno asi ve 40. roce, jako praví qor'ân: »Až nabyl své plné síly a došel čtyřiceti let« (46[14]). Kön. Stil. 55[25].

11. *Potestas irae tuae* tvůj silný hněv.

יִרְאָתֶךָ *tvá bázeň,* bázeň, úcta před Tebou (náboženství).

12. *Dinumerare věděti,* pokud a kam hněv Boží jde, sahá, jak dlouho trvá. K *et eruditos* dlužno doplniti sloveso z předešlého γνώρισον učiň známé (tak zvané zeugma). וְנָבָא a moudrá (mysl); Sym. syr. překládali וְנָבָא בלב *a přijdeme s moudrým srdcem,* tak i Wellh.

13. Obrať se, Hospodine; jak dlouho?
A dej se uprositi nad svými služebníky.

14. Jsme naplněni z rána tvým milosrdenstvím,
A plesáme a radujeme se po všechny své dny.

15. Veselíme se pro dny, v nichž jsi nás snížil,
Pro léta, v nichž jsme zažili zlé.

16. Pohleď na své služebníky a na svá díla,
A veď jejich syny.

17. A ať jest jasnost Pána našeho Boha na nás,
A díla našich rukou řiď na nás,
A dílo našich rukou řiď.

13. Obrať se, Jahve! — dokavád?
A slituj se nad svými služebníky.

14. Nasyť nás z rána svou milostí,
Abychom plesali a veselili se po všechny své dny.

15. Obvesel nás pro dny, v nichž jsi nás trápil,
Pro léta, v nichž jsme viděli neštěstí.

16. Ať se objeví na tvých služebnících tvé dílo,
A tvá velebnost na jejich synech;

17. A ať jest přízeň Pána našeho Boha na nás,
A dílo našich rukou posiluj nad námi,
A dílo našich rukou podporuj!

13. Žalmista projevil obrat ve své mysli; hleděl poznati hněv Boží, hleděl se poučiti, prosil o moudrost. Nyní prosí Boha, aby litujícímu či kajícímu Israeli znovu prokázal svou milost a aby dobu bolesti proměnil v dobu radosti.

Obrať se, Hospodine, k nám neb k dřívější dobrotě své. *Dokud?* t. j. dokavád se budeš hněvati (6[4]), aposiopesis: mne necháš opuštěna?

A dej se uprositi (deprecabilis esto), *slituj se* (hebr.) *nad svými služebníky* a ctiteli.

14. Již dlouho trvá noc našich útrap a neštěstí, učiň, aby zasvitlo nám *jitro* osvobození, učiň tak *brzy* (z rána) *svou milostí. Budeme se veseliti,* jak budeme zbaveni útrap a jak se nám dostane opět tvých darů a milostí.

Lépe jest vyložiti tato slova přáním (v hebr. imperativ) než perfektem.

15. *Obvesel nás,* dej nám radostí podle míry a podle stupně *žalosti* a *neštěstí, jež nás trápilo, jež jsme zažili* v minulých dnech a letech. Po žalosti nastoupí radost, když jsme žalost trpělivě z Boží ruky přijali a v odevzdanosti do vůle Boží snášeli.

16. 17. *Pohleď na své služebníky* okem lásky a přízně a *veď je;* pohleď i na svá díla, díla, jimiž jsi lidu pomáhal. *A díla našich rukou řiď (veď) nad námi,* dle výkladu sv. Aug. řiď je tak, abychom je nekonali pro pozemskou odměnu, ale aby šla nad nás, k tobě, abychom od tebe za ně byli odměněni. *A dílo našich rukou řiď,* abychom dobré konali a dle tvého zákona ve skutcích svých se řídili.

Dle hebr. prosí: *Ať se objeví tvé dílo* — pomocné

dílo, jímž zachováš, obnovíš svůj lid — *a tvá velebnost nad tvými služebníky a nad jejich syny;* aby viděli, poznali tvou moc a aby tě pak ctili. *Ať jest přízeň Boha na nás a ať posiluje,* podporuje *Bůh naše díla dobrá,* aby se dařila.

Tyto dva verše jsou vykládány často o prosbě za věčnou blaženost.

13. Ex. 32[12] jest podobný: Obraf se od svého hněvu, slituj se nad neštěstím svých služebníků . . .

15. Množná čísla ימות a שנות jsou výjimečná (též Deut. 32[7] v Mojžíšově zpěvu). O blahodárném užitku modlitby vykládá Bossuet.

16. LXX *ἐπὶ τὰ ἔργα σου* četli פָּעֳלֶיךָ množ. č. *καὶ ὁδήγησον τοὺς υἱοὺς αὐτῶν* četli: וְהַדְרֵךְ בְּנֵיהֶם. Opakování zvyšuje dojemnou prosbu.

Jako modlitba Spasitele zaveden jest žalm 89. ve chvalách (Laudibus) *zeleného čtvrtku.* Modlíme se jej ve chvalách *čtvrtku* vůbec a prosíme jeho slovy Boha, aby z rána a za dne nám svou milostí přispíval. Z téže příčiny modlíme se v. [16. 17] v prvé hodince denní (*ad Primam*). Takovou prosbou počínáme den.

Verše 4. bývalo použito chiliasty, kteří dokazovali, že bude po 6000 letech následovati sedmé tisíciletí vlády svatých na zemi, pak osmý věk věčnosti. Snad uvádí tento verš i *sv. Petr* ve svém 2. listu 3[8] ukazuje, že Bůh jinak měří čas než lidé; ať se nedomnívají lidé, že svět potrvá a zůstane stále v témž stavu.

V mnišských hodinkách jest tento žalm určen i o svátku *Sedmibolestné Panny* a *sv. Andělů Strážných.*

90. žalm. (H. 91.).

Bůh ochránce spravedlivých.

Kdo jest u Boha, jest v bezpečí (1–3);

protože jest Bůh věrný, chrání spravedlivého; tomu není třeba se strachovati ani kdyby viděl hynouti vedle sebe hříšníky (4—8); nic nemůže spravedlivému škoditi, neboť jest odevzdán Bohem ochraně andělů (9—13); Bůh sám slibuje tomu, kdo v něho doufá, blaho (14—16).

Žalm prokazuje proti předcházejícímu zpěvu prostou a pevnou důvěru v Boha; v žádném nebezpečí neztrácí

zbožný mysl, vždy doufá v Boží ochranu a pomoc. Píseň jest psána živě a básnicky, jest plná metafor. Též se v ní střídá podmět, brzy mluví spravedlivý ve jménu spravedlivých Israele, brzy projevuje žalmista a prorok svou důvěru, ku konci činí sám Bůh vzácná přislíbení.

Některá slova této písně upomínají na Mojžíšův zpěv (Deut. 32; jako v. [8] na Deut. 32[35. 41], v. [4. 12] na Deut. 32[11]); proto snad připisoval sv. Jer. i tento žalm Mojžíšovi.

Řecký překlad LXX, syr. a vulgata připisují tuto píseň v nadpise Davidovi: míněno, že skládal žalm v době nebezpečí moru, aneb když již bylo odvráceno Bohem ono nebezpečí (2 Kr. 24[15-17]). Těžko však udati příležitost, k níž by se obsah žalmu nesl. V hebr. znění nadpisu není.

Aramejský překlad rozeznává v tomto žalmu výroky Davida, Šalomouna, jeho syna, a výroky Boha (Pána světa); Michaelis mínil, že byl žalm zpíván střídavě dvěma sbory, jež sobě odpovídaly, a rozdělil tuto píseň ve čtyři sloky 1—2, 3—8, 9[1]—9[2]—13.

Nadpis Vulgaty zní: *Chvála zpěvu αἶνος ᾠδῆς* chvála, která se zpívá; podobné tomu jest psalmus cantici (47[1] a j.). *Od Davida τῷ Δαυείδ* (viz v úvodě XIX a 85).

Židé se modlívali tento žalm, kdykoli se nalézali v nějakém nebezpečí. Jmenovali jej »žalmem nehod«.

L. 1. Zpěvná chvála. Od Davida.
Kdo přebývá v ochraně Nejvyššího,
Zůstává pod záštitou Boha nebes.
2. Říká Hospodinu: »Ty jsi můj ochránce a mé útočiště,
Můj Bůh, v kterého doufám«.
3. Neboť on vysvobozuje mne z osidla loveců,
A od drsného slova (od d. věci).
H. 1. Kdo přebývá v záštitě Svrchovaného,
Ve stínu Šaddaje (Všemocného) přenocuje.
(Aram.: ve stínu oblak slávy Všemohoucího zůstává).
2. Říkám (Bohu) Jahve: »Útočiště mé a můj hrad,
(Mass: Říkám: [Bohu], v Jahve jest mé útočiště).
Můj Bůh, v něhož doufám«.
3. Neboť on tě vysvobozuje z ptáčníkovy léčky,
Od záhubného moru.
(LXX Sym. syr.: Od zhoubného slova).

1. Spravedlivý neb žalmista pronáší ze své zkušenosti všeobecnou pravdu: *Kdo přebývá v ochraně* (v pomoci, hebr. *ve skrýši*, v úkrytu) *Nejvyššího, zůstává pod záštitou Všemohoucího* (LXX, Vulg. Boha nebes, hebr. Šaddaje). Hebr. *Ve stínu Šaddaje přenocuje*, naráží snad na pohostinný zvyk východní, dle něhož se host, do domu přijatý, těšil v noci a po dobu pohostinství úplnému pohostění a ochraně hostitele; v noci jest ochrany více třeba. Trojím obrazem: *V úkrytu, ve stínu, přenocuje* — naznačuje žalmista mocnou ochranu Jahve. Jmenuje Boží jména »*Nejvyšší*,« *Bůh nebes*, Šaddaj (*Všemocný* παντοκράτως; mohlo by též značiti: »Který vše plodným činí«; též: »Který postačuje« ἱκανός); ten může dáti dostatečnou pomoc, jenž nebem vládne, svět stvořil, všechnu moc má.

Dle lat. by se zdálo, že by bylo lépe považovati verš 1. jako předvětí k slovům v. [2] dicet Domino: Kdo přebývá, kdo zůstává, ten říká Bohu. Řecký překlad tomu nenasvědčuje.

2. *Říká* a může říkati ten chráněnec vším právem (v hebr. říkám): *Ty jsi můj ochránce* (*susceptor*, 3[4], který mne pozdvihl a drží mne) *a mé útočiště* (*můj hrad*, v hebr.), k němuž se v nebezpečí, v pokušení mohu utéci.

3. Dle lat. připomíná si spravedlivý, neb Israel, že jej Bůh *z osidla lovců*, z tajných a lstivých úkladů nepřátel, vysvobodil (liberavit neb lépe:) *vysvobozuje*, že jej (v hebr. lépe: *tebe*) vysvobozuje *od drsného* (hebr. záhubného) *slova* t. j. takového, které působí bolest, přináší záhubu, jako na př. pomluva. V hebr. praví: »od záhubného moru«, avšak o tom mluví ve v. [6].

Dle hebr. oslovuje se Israel: »Neboť on *tě* vysvobozuje«, aneb mluví tu prorok a vyličuje jiným moc Boží ochrany až do v. [13]. Důvěrné *ty* obrací se k lidem vubec; Kön. Stil. 258[34].

1. Řecké znění: *ὁ κατοικῶν ἐν βοηθείᾳ τοῦ ὑψίστου ἐν σκέπῃ τοῦ θεοῦ τοῦ οὐρανοῦ αὐλισθήσεται* nedovoluje spojiti tento verš jako předvětí s v. [2]; v hebr. by bylo dlužno přeměniti pak יתלנן v אתלנן (1. osoby), aby se hodilo k 1. os. אֹמַר.

2. אֹמַר jest značkou r[e]bhiâ odděleno od Jahve: Říkám: U Jahve, v ruce Jahve jest mé útočiště; lépe však spojiti dle překladů אֹמַר לַיהוה říkám (dat.) Jahve.

Syrský překlad dle Bar-Hebrea má: *Ty, jenž přebýváš ... rci* (imperativ), který i Wellh. navrhuje אֹמַר. Oslovení 2. osoby zůstává v hebr. až k v. [13] a jest tedy vhodnějším ve v. [3] liberavit *te*, než liberavit *me*.

3. Doufání v Boha jest dobré, *neboť* atd. דֶּבֶר znamená *mor*, דָּבָר značí *slovo* (*ἀπὸ λόγου ταραχώδους* רמן ממלא דסריקותא *a od marné řeči*) též *věc* (od nehody, neštěstí).

Metaforicky vyznačují lovci démony; osidla, léčky by byly lidští pokušitelové (Moud. 14[11]), drsná věc neb drsné slovo by byla duševní smrt neb odsuzující rozsudek Božího soudu (Mat. 25[41]).

4. Svými plecemi (zády) tě zastiňuje,
A pod jeho perutěmi můžeš důvěřovati.
5. Štítem obkličuje tě jeho věrnost,
Nemusíš se báti noční hrůzy,
6. Ani šípu, který za dne létá,
Ani nehody, která v noci chodí,
Ani útoku zlého ducha o polednách.
7. Padne po tvém boku tisíc,
A deset tisíc po tvé pravici —
K tobě však se nepřiblíží.
8. Ano, svýma očima budeš pozorovati,
A uvidíš odplatu hříšníků.

4. Svou perutí tě kryje,
A pod jeho křídly se ukrýváš;
Štítem a pavezou jest jeho věrnost.
5. Nemusíš se báti noční hrůzy,
Střely létající za dne,
6. Moru, jenž se v temnu plíží,
Nákazy, která o polednách hubí.
7. Padne po tvém boku tisíc,
A deset tisíc po tvé pravici,
K tobě se nepřiblíží.
8. Ty jen svýma očima pozoruješ,
A spatříš odplatu bezbožných.

4. 5. Mnohými obrazy vyličuje a poučuje žalmista, jak Bůh svého spravedlivého chrání. *Svými plecemi* (LXX mezi svými zády, inter scapulas) *tě zastiňuje*, dává stín, ochranu (v hebr. *svou perutí tě kryje*). *Pod jeho perutěmi* budeš v bezpečí (16[8]); když jsi slabým, vezme tě Bůh pod svá křídla, tam tě ukryje, jako slepice ukrývá svá kuřátka. I Kristus Pán užil tohoto obrazu, aby ukázal, jakou péči

měl a má o Israele a o hříšníky vůbec (Mat. 23³⁷: »Kolikrát chtěl jsem shromážditi tvé syny jako slepice shromažďuje svá kuřátka pod křídla«).

Tvá věrnost, věrnost ve slibech, věrnost ve zjeveném učení jest jaksi štítem, kterým jest spravedlivý chráněn proti útokům, šípům nepřátel; útoky se o tento štít odrážejí, stanou se neškodnými. Máme-li pevnou důvěru v Boha, nezviklá nás žádné pokušení, žádné nebezpečenství. Nyní jmenuje obrazně některá nebezpečí, kterých se lidé obávají, jimž i podléhávají.

Nemusíš se báti noční hrůzy; tím bývají vyrozumívána nebezpečí, protivenství, tajné úklady nepřátel.

6. *Šíp, který lítá ve dne*, byla by neštěstí, která náhle nastávají, otevřeně (za dne) nás napadají.

Nehoda, která v noci chodí; tu určuje hebr. znění: *Mor, jenž se v temnu plíží* (neb kterákoliv nehoda, jež nás může potkati). Ani se nemusí báti *útoku zlého ducha o polednách* (v hebr. od nákazy, moru, který o polednách zuří a hubí), zlého ducha (daemonium), který i za světla, i o polednách hubí a škodí. Bude tedy ochráněn od nebezpečí za dne i v noci, od nebezpečí skrytých i patrných.

7. Toto jest podmínečně pronešeno. Může se státi, a stane-li se, *že padne ti po tvém boku tisíc, deset tisíc po tvé pravici* (zahynou-li tak mnozí vedle tebe), tobě se v Boží ochraně nic nestane: *k tobě se záhuba nepřiblíží.*

8. Ano, ty poznáš, že jsou bezbožní trestáni po své zásluze: *Uvidíš odplatu hříšníků.* To posílí a udrží důvěru spravedlivého v Boha.

To arciť není vždy u každého bezbožného vyplněno již na tomto světě, nýbrž jeho trest bývá mu někdy uchován pro onen svět, k jeho posmrtnému soudu.

4. 5. יָסֹךְ לָךְ jâṣekh mil'êl se zkrácenou poslední samohláskou, poněvadž přízvuk před jednoslabičným עָלַיִךְ ustoupil.

I k orlu je přirovnán Hospodin ve sv. Písmě: *Jako orlice ponouká svých mláďat a lítajíc nad nimi* (sedíc) *roztahuje svá křídla* (Deut. 32¹¹). O *štítu* víry mluví sv. Pavel k Ef. 6¹⁶.

חֵץ *šíp*, dle 121⁶ by to mohlo znamenati i sluneční úpal. *Pravda Boží* by byla též pravda sv. Písma, Boží slovo, které nepomíjí, které neklame; tím posílen odolá věřící nevěreckým nájezdům a pokušením. Tak utvrzuje nás Spasitel slovy: *Nebojte se těch, kteří zabíjejí tělo!* a proti pokušením, jak posiluje Boží slovo: *Co platno člověku, kdyby celý svět získal, ale na své duši zkázu utrpěl?*

6. O různých nebezpečích mluví též Přísl. 3²¹-²⁶. Negotium דָּבָר *πρᾶγμα nehoda.* Ab incursu et daemonio spojiti: od útoku zlého ducha. Lid se domníval dle pověsti, že zvláštní démon prodlévá v poušti, v Arabii, a najmě o polednách *μεσημβρινοῦ* zhoubně řádí. קֶטֶב v Deut. 32²⁴ jedovatý vítr; Rabbi Huna dí, že vane od 4. hodiny do 9., od 17. Tammuz do 9. Ab, před ním neb jím padá každý. R. Samuel dí, když ten vítr vál (Samum), dávali dětem prázdno.

Jsou tu jmenovány čtyři druhy neštěstí neb nebezpečí: *Noční hrůza* (sv. Aug.: slabé skryté pokušení; sv. Bernard: malá víra), *nehoda ve tmách* (sv. Aug.: velké skryté pokušení; sv. Bernard: ctižádost, lakota), *střela za dne* (sv. Aug.: slabé zřejmé pokušení; sv. Bernard: marná sláva, chlubivost), *démon polední* (sv. Aug.: velké veřejné pokušení; sv. Bern.: zlý skutek pod pláštíkem dobrého díla). Sv. Bernard vykládá tento žalm v sedmi homiliích.

7. יִפֹּל podmínečná věta. A latere po levé straně. Padnou ti, kteří na svou sílu, na lidskou pomoc spoléhali. *Padnou* vykládáno i ve smyslu dobrém, padnou k pokání, obrátí se, zemrou hříchu. Euthym. vykládá: »Padne tisíc šípů po levé straně, 10000 po pravé, k tobě se žádný nepřiblíží«.

8. *Verumtamen* רַק *πλήν* jako jinde dotvrzovacího významu v celé větě.

9. Neboť ty jsi, Hospodine, má naděje.
Nejvyššího jsi učinil svým útočištěm.
10. Nepřistoupí k tobě neštěstí,
A metla se nepřiblíží k tvému stanu.
11. Neboť svým andělům přikázal o tobě,
Aby tě ostříhali na všech tvých cestách.
12. Na rukou tě mají nositi,
Abys snad neurazil o kámen svou nohou.
13. Po zmiji a po bazilišku budeš choditi,
A šlapati po lvu a po draku.

9. Neboť ty jsi, Jahve, mé útočiště,
Svrchovaného jsi učinil svým přístřeším.
10. Nestihne tebe neštěstí,
A žádná rána se nepřiblíží k tvému stanu.
11. Neboť své anděly poroučí k tobě,
Aby tě ostříhali na všech tvých cestách.
12. Na rukou tebe nosí,
Aby nenarazila o kámen tvá noha.
13. Po lvu a po zmiji chodíš,
Šlapeš po lvu a po draku.

9. Zde mluví jiný hlas, jakoby řekl spravedlivému: *Ty říkáš: Hospodine, ty jsi má naděje*! *učinil jsi Nejvyššího svým útočištěm*, proto nestane se ti nic zlého. To vyvíjí v následujících verších. Aneb ten, který již mluví od v. ⁴ obrací se v 9ᵃ náhle k Bohu a vyznává mu svou důvěru; v 9ᵇ zase pokračuje v řeči.

10. *Nepřistoupí k tobě neštěstí, a metla* (rána) *nepřiblíží se k tvému stanu;* nebudeš stížen neštěstím na poli, v rodině ani v domě, neboť to bylo Israelitům nejcitelnějším.

Spravedlivému (tak lze vedle toho vykládati), důvěřuje-li v Boha, přislíbeno, že bude chráněn před hříchem a je-li v hříchu, že ho bude pokáním zbaven; bude ochráněn tělesných nehod, nepocítí jich, i kdyby ho neštěstí potkala, neboť bude posilněn trpělivostí a nadějí v budoucí odměnu.

11. Bůh nás ochraňuje sám; ve své Prozřetelnosti určil však též, aby andělé o nás pečovali, nás chránili, varovali, nám přispívali. *Svým andělům* t. j. dobrým andělům přikázal *o tobě*, o spravedlivém, o ochraně spravedlivého. Že mají lidé strážné anděly, vysvítá i ze slov Spasitele o dítkách: *Andělé jejich vidí tvář Boží* a též z toho, že vyvedl sv. Petra ze žaláře *jeho* anděl.

Aby tě ostříhali na všech tvých cestách, metafora: ve všech tvých skutcích, v celém jednání. Člověk toho potřebuje, aby se jeho cesta nekazila (jeho život), aby nepřestupoval zákon, který tu cestu ohražuje.

12. *Na rukou tě mají nositi* (tě nosí), dle Božího nařízení. Metaforicky tak líčí péči andělů: Jsou jako matka, která slabé děcko nosí, jako pastýř, který slabšího beránka při kamenité půdě přenáší. Člověk jest vždy slabým, stálé ochrany potřebuje, aby nepřišel k úrazu — na těle neb i na duši.

Ruce andělů v mystickém smyslu jsou jejich moudrost a jejich moc. *Kameny,* jež nám překážejí, jsou: pohoršení, pokušení, pronásledování. Andělé nás o nebezpečí poučují vnitřním vnuknutím, sesilují náš cit povinné poslušnosti k Bohu, představují nešťastný, hrozivý výsledek nedobrého činu.

13. *Zmije, bazilišek* a *lev* zobrazují lstivé, násilnické nepřátely a veliká nebezpečí. Pomocí andělů přejde všechna nebezpečí a pokušení bez úhony. Andělé mohou zajisté i před jedovatými hady a před šelmami chrániti (Tobiáš byl Rafaelem chráněn), zde však představuje spíše duševní nebezpečí, z nichž nás andělé vysvobozují.

Aspis (Naja aspis) jedovatý had; *bazilišek* a *drak* báječná zvířata starověku. O bazilišku mínili, že jedovatým pohledem ničí, že mu nikdo odolati nemůže, draka si představovali jako zvíře nesmírné síly a dravosti. Ďábel často pro zlobu, úskočnost a dravost drakem se nazývá, ke lvu, hadu a škorpionu bývá přirovnáván (1 Petr 5⁸ Luk. 10¹⁹).

9. Wellh. na místě 1. os. מחסי navrhuje מחסך, aby byla i tu druhá osoba. Spes, *předmět naděje.*

Dle Sym. vyloženo jako v aram.: *Vysoko položil jsi, Pane, útočiště* (61³) *své:* ὑψίστην ἔθου τὴν οἴκησίν σου. Mluvnicky se nehodí.

11. 12. Tato slova uvedl zlý duch v pokušení Pánu Ježíši. Origenes a jiní mínili nesprávně, že stojí při nás z Božího rozkazu dva andělé: jeden dobrý a jeden zlý.

13. Uvedená zvířata vykládali též o pronásledovatelích církve: Židé, kacíři, pohané a antikrist; sv. Bernard o nepravostech: Lakota, závist, pýcha a hněv.

14. »Poněvadž ve mne doufá, vysvobodím ho,
Budu ho chrániti, poněvadž zná mé jméno.
15. Volá ke mně a já ho vyslyším.
S ním jsem v soužení,
Vytrhnu jej a oslavím ho.

16. Dlouhým věkem ho obdařím,
A ukáži jemu svou spásu«.
14. »Poněvadž ke mně lne, chci ho zachrániti,
Vyvýším ho, poněvadž zná mé jméno.
15. Vzývá mne a vyslyším ho.
Jsem s ním já v útisku,
Vysvobodím ho a zjednám mu cti.
16. Dlouhého věku do syta mu dám,
A ukáži jemu svou spásu«.

14—16. Bůh mluví a potvrzuje svými slovy předcházející líčení Boží pomoci a slibuje spravedlivému *ochranu, vysvobození ze soužení, dlouhý věk, oslavu* a *svou spásu. Zná mé jméno* t. j. mne, ví, že jsem jeho Bůh a řídí se dle toho poznání; to jest, čeho Bůh žádá. *Volá ke mně, Bůh jest s ním v soužení* tak, že mu dodává útěchy a že obrací zlé k dobrému člověka. Verš 15. jako 49[15].

Dlouhým věkem jej obdařím; vykládáno o věčném životě, jehož se spravedlivému dostane. On *bude moci patřiti na Boží spásu*, pocítí spasení (49[23]); tato spása jest messianská, po níž spravedliví St. Z. toužili, již očekávali.

Žalm jest krásnou modlitbou v době pokušení a nebezpečí. Proto určila jej Církev ode dávna jako modlitbu na začátku noci, *v kompletáři*. Noc jest doba neb obraz doby, v níž člověk jest vysazen více nebezpečím než za dne, když sám bdí a nebezpečí vidí. V ochraně Boží spravedlivý bezpečně ku pokoji se ukládá: *Přenocuje ve stínu Všemohoucího*.

Kolik svatých ochránil Bůh v největších protivenstvích a nebezpečích! Všichni Svatí doznávají, jak patrně a podivuhodně jim Bůh přispíval. Oni měli též pravou důvěru! Dočkali se oslavy a věčné spásy. To jest nám pobídkou. Vyjádřeno v starobylé písni: *Kdož ochrany Nejvyššího*.

Žalm jest v traktu *1. neděle postní*.

Chrám jest dům, v němž jest zbožný věřící v ochraně Boží; v den *Posvěcení chrámu* P. modlíme se též tento žalm. Při návštěvě *nemocného* poroučí kněz slovy ž. 90. nemocného do ochrany Boží.

91. žalm. (H. 92).

Chvála Božího řízení.

Jest milou povinností Israele, oslavovati dobrotu a věrnost Boží (2—4),

neboť Bůh nás obveseluje svými činy, což jen nerozumný člověk neuznává (5—7).

Někdy ovšem se daří hříšníkům dobře, ale jen na krátce, Bůh je zničí (8—10),

spravedliví vzrostou, vzmohou se nad své nepřátely (11—13), a přilnouce k Bohu budou velebiti stále jeho spravedlnost (14—16).

Žalmista velebí Boží řízení, ukazuje, jak Bůh jest ke všem vždy spravedlivým. Mluví ve jménu lidu. Tato píseň podobá se obsahem ž. 36, 48 a 72; v tomto žalmu nejeví se však onen nepokoj nad štěstím bezbožných, jako v oněch, neboť tu vzpomíná žalmista na závěrečné urovnání lidských osudů soudem Božím.

Žalm jest sborovou písní o pěti slokách po třech verších.

Nadpis.

L. 1. Žalm zpěvu. Dne sobotního.
H. 1. Žalmová píseň. Na den sobotní.

1. *Žalm zpěvu* (viz úvod XXIII a 47[1]). *Εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ σαββάτου sobotního dne*, na sobotu, ukazuje, že byl tento zpěv bohoslužebným řádem určen na sobotní sváteční den; dle talmudu pěli ho ráno, když vyléval kněz tekutou oběť na oltář (Ex. 29[38]). Sedmkrát jest zde jmenováno jméno Boží Jahve, což dle židů ukazuje na sedmý, sobotní den (37. XLI, srovnej též 23[1]). Obsah se k sobotní památce zvláště nenese. Bájili, že jej pěl Adam o první sobotě světa.

2. Dobře jest chváliti Hospodina,
A opěvovati tvé jméno, Nejvyšší;
3. Ohlašovati z rána tvé milosrdenství,
A tvou věrnost za noci,
4. Na desetistrunovém žaltáři,
Při zpěvu při citaře.

5. Neboť obveseluješ mne, Hospodine, svým tvořením,
A nad díly tvých rukou plesám.
6. Jak velebná jsou tvá díla, Hospodine!
Velmi hlukoké jsou tvé myšlenky.
7. Nerozumný muž nepoznává toho,
A pošetilí nerozumí tomu.

2. Slušno jest děkovati Jahve,
A hráti tvému jménu, Svrchovaný,
3. Hlásati z rána tvou milost,
A za noci tvou věrnost,
4. Na desítistrunový (nástroj) a při harfě,
Při strunové hudbě na citaře.
5. Neboť obveseluješ mne, Jahve, svým činěním,
A nad dílem tvých rukou plesám.
6. Jak velicí jsou tvoji skutkové, Jahve;
Náramně hluboké jsou tvé myšlenky!
7. Zvířecí člověk toho nezná,
A pošetilec (toliko) nerozumí tomu.

2. *Dobře jest chváliti Hospodina*, jest to dobré a milé, ale též i slušné velebiti Boha, vzdávati mu díky (confiteri 6⁶). *Opěvovati tvé jméno* (*hráti* tvému jménu), jako 7¹⁸.

3. Hlavně velebí Boha pro jeho *milosrdenství* (*milost*, 102) *a věrnost* (24¹⁰) ve slibech; *z rána i za noci* t. j. stále je *chce hlásati*, aby tak chvála Boží byla veřejnou.

4. Aby velebil Boha slavnějším způsobem, učiní tak zpěvem, a hudbou bude provázeti svůj zpěv. Jmenuje některé nástroje. *Dekachordos* jest tu přídavným jménem ku *psalterium* (32² 150³), strunový nástroj o desíti strunách. *Zpěv* by se děl *při citaře*, s průvodem citary (32²). Hebrejské »higgājôn« znamená asi strunovou hudbu (viz o tom při 9¹⁷ s. 73).

5. Druhá sloka. Chváliti sluší Boha pro jeho veliká díla. K našemu obveselení, k naší radosti stvořil vše, konal svá díla Hospodin. *Obveseluješ mne svým tvořením*; factura ποίημα znamená zde řízení Boží v israelském národě se jevící, to jsou též *díla jeho rukou*, projevy Boží prozřetelnosti, nad nimiž každý Israelita *plesá* (výská, v hebr.). Ovšem, že můžeme při těchto slovech vzpomínati i na díla stvoření.

6. *Velmi hluboké jsou tvé myšlenky*, záměry, jimiž se řídíš ve svých dílech, ve stvoření a v zachování světa; hluboké jsou pro nás, tak že jich nelze vyzkoumati. Těžko jest člověku zejména pochopiti, proč se bezbožný těšívá pozemskému štěstí? (v. 8).

7. *Nerozumný muž* (hebr. zvířecí), bezbožný, hříšný 21³, *toho nepoznává* (72²²), totiž ty veliké skutky Boží ve stvoření a řízení světa. Toliko ten toho nechápe.

5. Vykládali-li díla Boží o stvoření světa, pak bychom tu měli důvod, proč byl tento žalm určen k službě Boží sobotního dne; sobota byla nařízena na pamět toho, že Bůh po stvoření světa sedmého dne více nic nestvořil a že ten den posvětil. Stvořením světa ovšem nepřestala Boží činnost; dí Kristus Pán: *Otec až posud jest činným* (operatur).

6. מְאֹד sesiluje přídavné jméno: *náramně* (velmi hluboké); podobně i zvolací מה ὡς v prvé části.

7. אִישׁ בַּעַר muž zvířete, *zvířecí muž* (Genesis 16¹² Přísl. 15²⁰).

8. Když vycházejí hříšníci jako seno,
A když se ukazují všichni, kteří pášou nepravost,
Aby zhynuli na věky věků,
9. Ty, Nejvyšší, jsi proti tomu na věčnost, Hospodine!
10. Neboť hle, tvoji nepřátelé, Hospodine,
Neboť hle, tvoji nepřátelé hynou,
A rozprášeni budou všichni, kdož pášou nepravost.
11. A bude vyvýšen můj roh jako roh jednorožce,
A mé stáří (bude) v hojném milosrdenství.
12. A shlíží mé oko dolů na mé nepřátely,
A mé ucho naslouchá těm zlosynům, kteří proti mně povstávají.
13. Spravedlivý kvete jako palma,
Vzrůstá jako libanský cedr.
14. Jsou zasazeni v domě Hospodinově,
Kvetou v nádvořích našeho Boha.
15. Ještě ve stáří požehnaném dávají plody,
A dobře se mají,
16. Že mohou hlásati,
Že jest Hospodin náš Bůh spravedlivý,
A není v něm bezpráví.

8. Když vyrážejí bezbožní jako tráva,
A kvetou všichni, kteří pášou ničemnost,
(Jest to), aby byli shlazeni na vždy.
9. Ty pak, Svrchovaný, jsi na věky, Jahve!
10. Neboť hle, tvoji nepřátelé, Jahve,
Neboť hle, tvoji nepřátelé hynou,
Rozptylují se všichni ničemníci.
11. A vyvyšuješ můj roh jako (roh) bisona,
Jsem polit zeleným olejem.
12. A s potěšením shlíží mé oko na mé úkladníky,
Mé ucho naslouchá bezbožným, kteří proti mně povstávají.
13. Spravedlivý jako palma vyráží,
Jako cedr Libanský se množí.
14. Zasazeni v domě Jahve,
Vyrážejí v nádvořích našeho Boha.
15. Ještě ve stáří dávají plody,
Šťavnatí a zelení jsou,
16. Aby hlásali, že Jahve jest spravedlivý,
Má skála, na němž není křivosti.

8. *Bezbožní* se někdy těší blahobytu, *vyrůstají* (vycházejí, vyrážejí) *jako polní byliny*, jako *tráva*, která rychle a bujně vzrůstá. Na východě vyrůstají byliny po dešti za tepla slunce vůčihledě a podivuhodně. *A když se ukazují všichni* (ř. διακύπτειν), *kteří pášou nepravost*; srozumitelněji v hebr.: *když kvetou* tito nešlechetníci (bohatstvím, ctí a p.), jest celá jejich sláva a lesk jen na krátkou dobu, jen k tomu je Bůh tak nechává, aby pak najednou *hynuli na věky věkův*. Jejich štěstí obrátí se v záhubu. Snad viděl a zažil žalmista sám nějaký nápadný příklad tohoto krátce před tím, než psal tato slova? Nevíme.

9. Bezbožní zajdou: Bůh, nejvyšší, jest naproti tomu věčný, a jako soudce jest vždy hotov trestati hříchy a neřesti.

10. *Nepřátelé Boží hynou;* tak se jim stávalo dříve, tak se jim bude díti vždy. I kdyby se všichni spojili, i kdyby měli sebe větší moc, proti Bohu ničeho nesvedou — ale budou rozprášeni a ztratí sílu, o které se domnívali, že jest jejich.

11. *A bude vyvýšen můj roh jako roh jednorožce* (buď znamená r'êm druh sajky, nějakou antilopu, neb bisona, bůvola 21[22]) dostane se mi síly, abych se mohl

brániti. Viz 74[5]. *A mé stáří*, Israel jest jako starec, jenž *olejem* milosti Boží nabývá nových sil; v hebr. praví: *Jsem polit* (pomazán?) *zeleným*, čerstvým *olejem*. Ve v. [15] to slibuje všem.

12. Žalmista *shlíží dolů* na *nepřátely*, vidí, že na ně přišla záhuba, jíž zasloužili; dívá se na ně jaksi s rozkoší. *Naslouchá těm zlosynům*, řeči těch zlosynů, které mu již nemohou škoditi.

13. *Spravedlivý kvete jako palma*, přirovnává spravedlivého k datlové *palmě*, tato dosahuje vysokého věku, přináší po mnohých květech i hojné plody; přirovnává ho k *libánskému cedru*, neboť tento byl obrazem síly a krásy.

Množí se, vzrůstá *jako libánský cedr*. Že mluví o celém Israeli, to dokazuje množné číslo v následujících verších.

14. *Zasazeni jsou v domě Hospodinově:* dobří Israelité jsou jakoby zasazeni ve svaté a plodné půdě domu Božího, chrámu; od Boha vychází tu krása a hojnost jejich plodů. Kdo jest s Bohem ve spojení, ten jest požehnán. *V nádvořích*, jako 83[3].

15. *Ještě v požehnaném stáří* ponesou jako ovocné stromy *plody* a ovoce. *A dobře se mají* (bene patior ἐνπαθέω asi tak, jako bene mihi est) v hebr. pokračování v metafoře: *Šťavnatí a zelení jsou*, mají ještě dosti síly.

16. *Spravedlivým* jeví se Bůh tím, jak vede a řídí svůj lid. Spravedliví dojdou štěstí, ale též odměny i na zemi (v. [3]).

9. Tento verš jest asi neúplně zachován; מָרוֹם jest asi přídavné jméno, přívlastek k Jahve (Wellh.); LXX σὺ δὲ ὕψιστος.

10. *Kteří pášou nepravost*, jako 5[5].

11. בלל značí *politi*, zde by byla v בֻּלֹּתִי (milrâ', ve starších mil'êl) 1. osoba perf. Olsh. navrhl změnu v בַּלֹּתַנִי »ty jsi mne pomazal« dle syr. a aram. (Zenner též). Senectus mea v LXX Sym. a u sv. Jer. jest inf. od בלה totiž בְּלֹתִי (Gen. 18[12]).

12. שׁוּרָי v 5[9] שֹׁרְרָי protivníci moji, slídiči, nepřátelé,
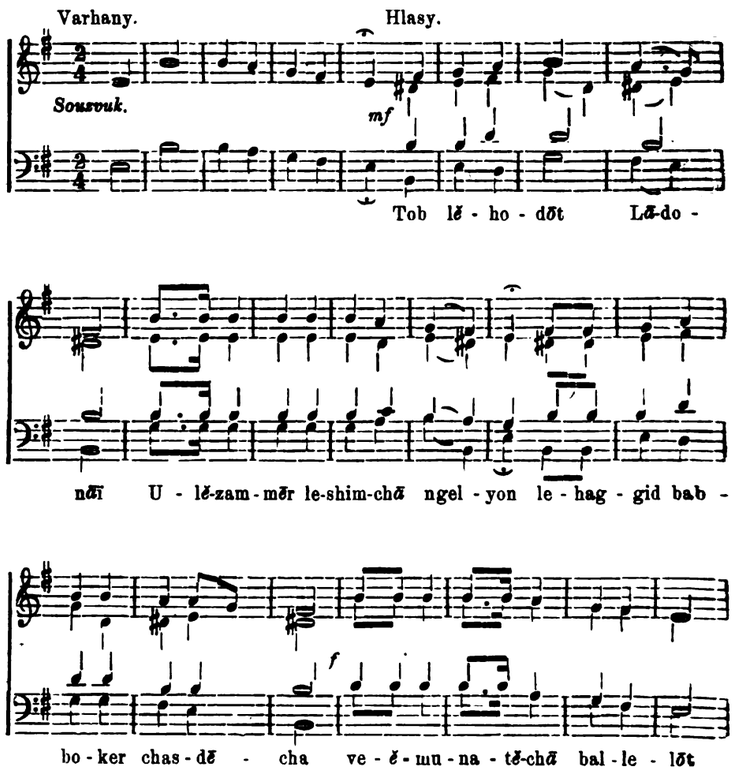
οἱ ἐχθροί. מרעים vedle שׁוּרִי by byla, míní Baethgen, Wellh., Zenner, vysvětlivka ku קַמַּי כֹּלִי.
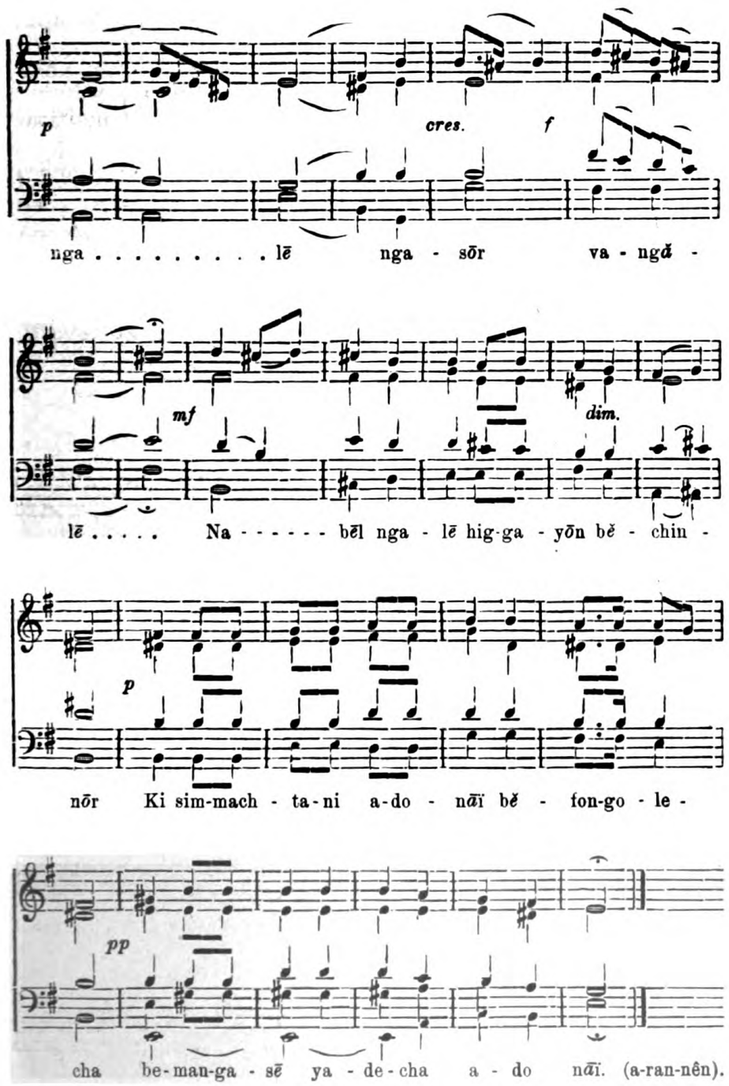
13. Multiplicabitur *πληθυνθήσεται množí se*, lze užiti i o tom: plody nésti, výtěžek dáti; hebr. שׂגה *rûsti*.

15. Multiplicabuntur v hebr. יִנּוּבוּן sv. Jer. fructificabunt; נִיב plod, *ovoce* i תְּנוּבָה.

16. צוּרִי *má skála* jest 2. podmět ku כִּי־יִשַּׁר. עֲרָלָתָהּ *bezprávi*, zloba, q·rê; k·thîbh עֶלְתָּהּ (Job 5'[6]) stažený tvar.

Ž. 92. zpívají Israelité ve svých sbornicích obyčejně v předvečer soboty (po západu slunce). Ačkoliv nelze z nynějšího nápěvu souditi o tom, jaká as byla dřevní melodie žalmové písně, přece bude snad zajímati starobylý isr. nápěv tohoto ž. »tob lehodôt«. Jest vyňat z díla Whitlocka: *Bible and Church Music* (1898 s. 132), v souhru uveden od Dr. C. G. Verrindera.

Přepis ponechán tak, jak jest v uved. díle (sh = ש, ng = ע). Při ostatním znění žalmu se tento nápěv ještě dvakrát opakuje.

Palmy a cedry, jež jsou v církvi zasazeny, tu rostou a kvetou, jsou Svatí Boží. Jejich živou sílu, ovoce jejich svatého života, Boží milostí síleného, spatřujeme zejména při sv. apoštolech, mučenících a u vyznavačů. V mešních modlitbách u Svatých uvedeny jsou verše z 91. ž.

Církev ustanovila tento žalm po vzoru synagogy o chvalách *soboty* (in Laudibus).

Od oltáře, z chrámu béřeme sílu; vzhledem k v. 14—16 pěje se žalm 91. *při svěcení chrámu* (při druhém mazání oltáře olejem katechumenů) a při *svěcení oltáře.*

Každý zbožný se slovy tohoto žalmu obveselí a potěší.

92. žalm. (H. 93.).

Chvála vznešenosti Boha, krále.

Žalm vzpomíná, kterak se ukázal Bůh jako král při stvoření světa (1—2);

moc Boha krále na zemi jest větší než to, čemu se na světě divíme (3, 4);

proto dlužno věřiti slibům a hrozbám Páně, ctíti Jeho dům (5).

V řeckém LXX, lat. a syrském překladu jest *nadpis: Zpěvná chvála, od Davida; v den před sobotou, když byla země založena.*

V hebr. toho nadpisu není, ale pochází nepochybně z hebrejského podání. Talmud připomíná (v Rōš-haššanâ 31ª), že byl tento žalm zpíván 6. dne týdne, poněvadž Buh dne 6. své dílo stvoření skončil a vlády nad tvory se ujal. *) V řeckém jest: *ὅτε κατῴκισται*

*) Gemārá o tom dí: R. Jehuda řekl jménem R. Aqiby: V neděli zpívali: ***Bohu náleží země a to, co ji naplňuje*** (ž. 24[1]), poněvadž tu stvořil svět a rozdal jej majetkem a jím vládne. V pondělí zpívali: ***Veliký jest Pán a velmi veleben*** (48[2]), poněvadž tu svá stvoření rozdělil a ovládá je. V úterý zpívali: ***Bůh stojí v shromáždění Božím*** (82[1]), poněvadž tu učinil, že se ukázala země a připravil svému shromáždění svět. Ve středu zpívali: ***Bůh pomsty jest Pán*** (94[1]), že tu stvořil slunce a měsíc, a jednou těm, kteří se jim klaní, odplatí. Ve čtvrtek pěli: ***Plesejte Bohu, jenž jest naše síla*** (81[2]): poněvadž tu stvořil ptactvo a ryby, aby ctily jeho jméno. V pátek zpívali: ***Pán jest králem, vznešenost oblekl*** (93[1]), poněvadž tu dokončil své dílo a vládne jím. V sobotu pěli: ***Žalmová píseň pro den sobotní*** (92[1]) pro onen den, jenž bude celé dnem odpočinku. (Šest prvých časů ukazuje na minulost, sedmý k budoucnosti). Rōš-haššānâ bab. Talm. 31a.

když byla obydlena země, když byli stvořeni první lidé, též 6. dne. *Fundata est* značí dle toho, když bylo stvoření dokončeno, když založení země bylo úplné. *V den před sobotou*, tedy v pátek, jest bohoslužebná poznámka; *když byla země založena*, jest její odůvodnění (23[1]).

Zpěvná chvála laus cantici, viz v úvodě XXIII a 90[1]. Ipsi v. 15[1].

Jahve kraluje v. 1. vykládáno o Bohu vůbec. Allegoricky vykládán žalm o králi Messiáši, o jeho duchovní vládě. S kříže vládne Kristus nad svými nepřátely, na kříži utvrdil své dílo vykoupení: kříž jest jeho trůnem. Když vstal z mrtvých, *oblekl se ve vznešenost a v sílu* (v. [1]). Ze Židů ještě R. Salomon a Qimchi vykládali tento žalm o Messiáši a udávali z něho, že teprve přijde a bude vítězně bojovati proti Gogu a Magogu.

Kdy, za jaké příležitosti byl psán, nelze určiti. Chrám dle v. [5] ještě stál.

1. Hospodin kraluje, ve vznešenost se oblekl,
   Oblekl se Hospodin v sílu a opásal se.
   Ano, on pevně postavil okrslek zemský,
   Který se nekolíbá.
2. Připraven jest tvůj trůn ode dávna;
   Ty od věčnosti jsi.
3. Pozdvihují řeky, Hospodine,
   Pozdvihují řeky svůj hlas,
   Pozdvihují řeky své vlny
4. (Silněji) než hlasy velikých vod.
   Podivuhodná jsou nadmutí moře;
   Podivuhodný jest na výšinách Hospodin.
5. Tvá svědectví jsou nejvýš věrohodná.
   Tvému domu přísluší svatost,
   Hospodine, po dlouhou dobu.

H. 1. Jahve stal se králem, vznešeností se oblekl,
Oblekl se Jahve, silou se opásal.
Též pevně postavil (mass.: pevně stojí) svět,
aby se neviklal.
2. Pevně stojí tvůj trůn od pravěku,
Od věčnosti ty jsi.
3. Pozdvihují toky, Jahve,
Pozdvihují toky svůj hlas,
Pozdvihují toky svůj hukot —
4. Nad hlasy velikých vod,
Silných, nad mořské příboje,
Silnější jest na výsosti Jahve.
5. Tvá svědectví jsou nejvýš spolehlivá:
Tvému domu sluší svatost,
Jahve, na délku dní.

1. *Hospodin kraluje*, jest králem; ukázal se býti králem v Israeli (96[1] 98[1]), ukázal velikou, podivuhodnou moc (v. 4.). Králem, vladařem se učinil, když stvořil, pevně postavil okrslek zemský. Tím počíná žalmista.

Ve vznešenost se oblekl, on projevil velikou vznešenost tím, co byl učinil. Dle hebr.: *silou se opásal*, jako nějakým mečem. Jahve jest slavný, jest silný král.

Dílo stvoření a zachovávání světa zjednává Bohu oné slávy, ukazuje jeho moc a sílu.

Pevně postavil okrslek zemský, který se nekolíbá, třeba se země pohybuje, neklátí sebou, představuje to, co jest zde vůbec nejpevnější, nejstálejší (74[4]). Lidé ji aspoň zvrátiti nemohou.

2. 4. *Připraven jest tvůj trůn od pravěku* (ex tunc), od tenkráte, totéž jako *od věčnosti ἀπ' ἀρχῆς* (Euthym.). Královský trůn Jahve *stojí pevně*, poněvadž je *věčný*, jako Jahve sám; ani v budoucnosti jej nikdo zvrátiti nemůže.

Bůh vládne světem; jeho moc jest větší než nejsilnější moc na světě. Vlnobití velikých vod, mořské příboje jsou obrazem oné veliké síly pozemské, může býti zároveň též obrazem odporu a boje nepřátelských mocí lidských proti Božímu trůnu: *Silnějším* nad ně *jest na výsosti Jahve!*

Živě a malebně líčí hukot vod: *Pozdvihují řeky* (toky, proudy) *svůj hlas, svoje vlny* (*svůj hukot*, v hebr.): více než tento hlas velikých vod, než mořské příboje, *silnějším jest Jahve na výšinách*, t. j. v nebesích, kde jest jeho věčný trůn. Tak dle hebr. znění.

V lat. znění chválí Boha v přírodě a praví: *Podivuhodné* jsou zvuky, vlny řek, hlasy velikých vod, nadmutí moře; v tom jest Bůh podivuhodným, poněvadž to od něho pochází. *Podivuhodným jest i na výsosti Hospodin. Nadmutí moře* jsou nadmutí buď bouří neb přílivem a odlivem způsobená.

5. Žalmista pozoroval moc Boha Jahve, krále; od toho má Israel *svědectví* testimonia (18[8] 24[10]), svědectví, vyjádření Jeho vůle, přikázání, zjevení, přípovědi — tato zasluhují plné víry, *jsou nejvýš věrohodná*, spolehlivá, pravdivá: dlužno Bohu věřiti.

Bůh sám jest svatý, jeho chrám jest posvátný; když chce Bůh ve středu svého lidu v chrámě přebývati, *přísluší svatost Božímu domu.* V čistotě (zákonem stanovené) mají tam vcházeti Israelité; on nesmí býti znesvěcován nikdy: *vždy* zůstává svatým, in longitudinem dierum, po mnohé dny, po všechny dny.

Slova tohoto žalmu přivádí nám na mysl našeho Spasitele. *Kristus jest král*; *oblekl se ve vznešenost*... Při svém narození přijal oděv pokory, člověčenství; při svém utrpení byl pokryt pláštěm hany, krev z ran byla mu oděvem, jak napsal Isaiáš 63[1. 2]. Podobně i sv. Jan ve Zjev. 19[13] («Šat pokropen krví a jeho jméno Slovo Boží«). Při vzkříšení oděn byl Spasitel slávou a ctí (Ž. 44[4. 5]).

Spasitel dokonal své dílo na zemi; lidstvo, hříchu podrobené, zlým duchem zmítané, utvrdil svým novým zjevením a náboženstvím. *Na skále založil církev, že se neviklá.*

Trůn jeho stojí po pravici Boha Otce; na zemi má zástupce na římském stolci. Proti tomu pozdvihují se vlny, pronásledování, nepřátelé, jedni po druhých, ale Spasitel *vládne nad mocí moře a mírní bití jeho peřejí*

(ž. 88). Tu jeví se síla církve a náboženstv*f*: *Svědectv* *Boží jsou spolehlivá.* Važme si domu Božího, važme si[f] sv. Církve, buďme svatými i svými mravy.

1. I při druhém לָבֶשׂ jest doplniti předmětné גאות תִּכּוֹן nif. přeložili LXX syr. aram. sv. Jer. *ἐστερέωσε* יִכֵּן, toto jest zajisté původnější.

2. Parata *ἕτοιμος* trůn se nepřipravuje, ale jest již *připravený.* Ex tunc příslovce užito jako podst. jména; tunc by mohlo i značiti: když Bůh pevným učinil svět — lépe od věčnosti jako מִשְּׁלָם.

3. יִשְׂאוּ imperf. po perfektech jest nápadným: dle Baethgena značilo by, co se v budoucnosti stane. דָּכְיָ náraz, *hukot* sv. Jer. víry jejich (gurgites eorum).

4. אַדִּירִים (Wellh. toliko אדיר jedn. č.) přídavné jméno k מים. מן jest jako při přirovnání, nikoliv původové, jako v překladech; אדירים nemůže pak míti mer khâ, ale r bhiâ z רבים.

5. נָאֲוָה jest perf. od נאה formy pil.

Domem Božím vyrozumívají starší vykladatelé: Svatostánek, Církev, spravedlivou duši, nebesa i celý svět.

Žalm: *Jahve kraluje* modlíme se jako první žalm *nedělních* a *svátečních chval* (Laudes). Doba chval odpovídá dle starého zřízení době jitřní. Chvály jsou tu položeny, aby si vzpomněli lidé, že byli Bohem z temna k světlu života povoláni proto, aby vzdávali chválu svému Tvůrci. Tento žalm chválu Boží dobře opěvá. O sváteích Svatých jsou slova tohoto žalmu vzdáváním díků Bohu za to, jak podivuhodným se ve svých Svatých projevil.

Všechny žalmy chval (Laudum) jsou tak vybrány, aby byl jimi oslavován Bůh a hlavní jeho díla: Stvoření, milost duše a věčné blaho. O stvoření mluví z mysli Církve tento žalm.

Kdykoliv se modlíme tento žalm, vždy nám na mysli utkví poslední slova: *Sluší tvému domu svatost,* sluší, abychom posvěcovali jméno Boží a oslavovali Boha vždy.

1. a 2. verš nalézáme též ve druhé mši sv. *Narození Páně, v neděli po narození Páně* a *v den před Zjevením Páně.*

93. žalm. (H. 94.)

Bůh vykoná trest na bezbožných, pomůže spravedlivým.

Žalmista prosí Boha, spravedlivého soudce, aby povstal proti hříšníkům (1—3);

pyšní utiskovatelé lidu, bezbožní soudcové se domnívají, že o nich Bůh neví, to jest pošetilé a klamné (4—11),

blaze spravedlivému, jenž v neštěstí má v Boha důvěru. Bůh uhájí spravedlivého proti bezbožným (12—19),

neboť není spojen s nespravedlivými, zbožné chrání, bezbožné hubí (20—23).

Spravedlivý Israel trpí, bezbožní panují, ubijí vdovy a sirotky, nedbají na Boha, jsou nespravedlivými soudci. Z toho není jasno, do které doby by bylo položiti složení této písně; v každé snad době bylo několik nespravedlivých soudců, utiskovatelů a bezbožníků. Popis a líčení lidu (4—6, 15, 21) se snad k Davidově době nehodí, ač LXX a Vulg. tuto píseň Davidovi připisují. Jest pak z pozdější doby, již určiti by nebylo lze. Několik podobných rčení jest i v ž. 72.

Žalm jest sborovou písní, má patero slok o 3, 3—8—4, 4 verších (Zenner). Vynechává při tomto schema verš šestý.

Nadpis.

L. Davidův žalm; čtvrtého dne od soboty.

Žalm by se mohl Davidovým žalmem zváti i tehdy, když by David nebyl jeho skladatelem; Davidovým by se pak jmenoval proto, že byl k David. písním přidán, že se jim podobal. Že by od Davida býti nemohl, dokázáno není. V hebr. nadpisu není.

LXX dí: *ψαλμὸς τῷ Δαυὶδ τετράδι σαββάτου* jest liturgická poznámka (viz úvod ku předešlému žalmu a 23[1]), dle níž byl žalm zpíván v druhém chrámě při bohoslužbě *čtvrtého dne,* počítajíc *od soboty* — tedy ve středu. Rabbinové vypravovali, že pěli levité tento ž. 93. v chrámě v tu chvíli, když se Babylonští zmocnili města (r. 586 př. Kr.). Když nepřátelé vtrhli do chrámu, zazníval verš 23.; zpěv byl přetržen.

L. 1. Bůh pomsty jest Hospodin;
Bůh pomsty jedná svobodně.
2. Zdvihni se ty, jenž soudíš zemi,
Dávej odplatu pyšným.
3. Dokavád se budou hříšníci, Hospodine,
Dokavád se budou hříšníci vychloubati?
4. Chvastati a mluviti nepravost,
Mluviti budou (tak) všichni, kteří pášou nespravedlnost?
5. Tvůj lid, Hospodine, snižují,
A tvé dědictví utlačují.
6. Vdovu a příchozího zabíjejí,
I sirotky vraždí.
7. A říkají: Nevidí Hospodin,
Nepozoruje Jakobův Bůh.
8. Buďte rozumní, vy nemoudří v lidu,
A vy pošetilci, nabuďte rozumu konečně.
9. Ten, který zasadil ucho, neslyší?
Aneb ten, který vytvořil oko, nepozoruje?
10. Který národy kárá, nebude trestati,
Ten, který učí člověka poznání?
11. Hospodin zná myšlénky lidí,
Že jsou marností, (ví).
12. Blahoslavený člověk, jehož ty vychováváš, Hospodine,
A jehož i o svém zákoně poučuješ,
13. Abys jej ušetřil od zlých dnů,
Až by byla vykopána jáma hříšníkovi.
14. Neboť nezavrhne Hospodin svého lidu,
A neopustí svého dědictví,
15. Pokavád přechází spravedlnost v právo,
A všichni, kdož jsou upřímného srdce, jsou při ní.

H. 1. Bože pomsty, Jahve,
Bože pomsty, objev se!
2. Zdvihni se, soudce země,
Odplať pyšným jejich konání!
3. Dokavád budou bezbožní, Jahve,
Dokavád budou bezbožní plesati?
4. Žvastají; mluví drze,
Vynášejí se všichni zločinci.

5. Tvůj lid, Jahve, potírají,
A tvé dědictví utlačují.
6. Vdovu a cizince rdousejí,
A sirotky povražďují.
7. A říkají; Nevidí Jâh (toho),
A nepozoruje Bůh Ja'aqôbha.
8. Pomněte, vy blázni v lidu,
A vy pošetilci, kdy nabudete rozumu?
9. Ten, jenž zasadil ucho, zdaž by neslyšel?
Jenž vytvořil oko, zdaž by neviděl?
10. Ten, jenž národy vychovává — netrestal by,
Ten, jenž učí člověka poznání?
11. Jahve zná myšlénky lidí,
(Ví), že jsou dech.
12. Blaze muži, jehož ty vychováváš, Jâh,
A jehož ze svého zákona poučuješ,
13. Abys mu zjednal pokoje od dnů zlého,
Až by se vykopala bezbožnému jáma.
14. Neboť nezavrhne Jahve svého lidu,
A nezanechá svého dědictví.
15. Neboť k spravedlnosti vrátí se soud,
A za ním (půjdou) všichni, kdož jsou přímého srdce.

(Vat. Διάψαλμα).

1. 2. Prosba k Bohu, aby zabránil nespravedlnostem bezbožných. *Bůh pomsty* t. j. odplaty za zlé, Bůh trestu *jest Hospodin*, jest trestající Bůh. *Jedná svobodně* (ἐπαρρησιάσατο LXX) otevřeně, bez bázně, poněvadž jest mocný a má vždy ku všemu právo. V hebr. důrazně volá dvakráte k Bohu: *Jahve, Bože pomsty* (množné č. označuje výkony pomsty), *objev se* t. j. ukaž se s celou svou mocí a velebností jako nejvyšší soudce. *Dávej odplatu pyšným*, oplať jim tak, jak zasluhují za své konání. Všichni utiskovatelé a nespravedlivci jsou pyšní.

3. 4. Popisuje zlobu bezbožných (podobně 72[6-9]). Usquequo dlužno přimysliti ke všem slovesům i verše [4]. *Dokavád smějí se hříšníci* — důrazně to dvakráte opakuje — vychloubati svými nepravostmi, a Bůh je nechává bez trestu? *Dokavád budou se chvastati* (*zle mluviti*, v hebr. 58[8]), *mluviti nepravost* (hebr. *drze*). *Vynášejí se* (hebr.), staví se jako by byli vůdci *všichni zločinci*, totiž kteří zlé pášou.

5—7. Oni *lid* Israelský *potírají, dědictví Boží* (27[9]) t. j. též lid Israelský, *utlačují*. Jak to činí, udává jednotlivě: *Vdovy, cizince, sirotky*, kteří přede všemi ochrany potřebují a ochraně soudců jsou odporučeni, tyto, s nimiž každý má útrpnost, oni vraždí. Při tom se *domnívají* (4[5]), že jich *Bůh nevidí*, že o jejich nepravostech *neví* (13[1]); nová vina, neboť touto myšlenkou Boha tupí, jeho trestům se jaksi posmívají.

8.—11. Žalmista obrací se apostrofou k bezbožným, jež jmenuje *nemoudrými v lidu* (blázny), *pošetilci* (91[7]) a napomíná je, aby konečně zmoudřili.

Rázně a velmi vhodně odmítá rouhání bezbožných, že by Bůh jejich konání neviděl, třemi otázkami. Stvořitel člověka má to, co člověku dal, ve vyšší míře sám: Dal-li člověku *sluch, sám slyší*, když mu dal *zrak, sám* zajisté *vidí*. Nemohou tedy říkati bezbožní, že by Bůh neviděl.

Z dějin a ze zkušenosti jest známo, že Bůh *trestal* celé *národy*, když se něčím provinili, a ten Bůh by nechal pyšné hříšníky bez trestu? *On dává člověku poznání*, vědění, on zajisté dokonalejší ještě měrou vše ví i zná, *zná i myšlenky lidí;* jak by mu ty mohly zůstati skryty, vždyť člověk jest dechnutí, jest jen *marnost!* Ovšem že i ty myšlenky bezbožných jsou marností.

12.—15. Bezbožní se domnívají, že je Bůh nevidí; on je dobře vidí a nebude jim to k prospěchu. Za to však blaze spravedlivému, jenž se dává Bohem vésti: *jehož ty vychovávás, Hospodine, jehož ve svém zákoně poučuješ*, jenž se dává poučovati a poslouchá. I jeho jednání a skutky Bůh vidí, a bude je moci odměniti.

Vychovává Bůh spravedlivého i tím, že na něho časem dopouští soužení, utiskování, způsobené zlými lidmi. *Zákon Boží*, zjevení ve sv. knihách tehdejších obsažené (Mojžíšova kniha především), poučoval spravedlivého, že jsou utrpení mnohdy jen zkouškou, a vytrpí-li ji, že bude odměněn (Deut. 8[5]), že Bohem vždy jest chráněn.

Je-li spravedlivý tak veden, *pak bude ušetřen od*

zlých dnů, budou *zmírněny* jeho bolesti (mitiges). Jasněji dle hebr. *Spravedlivý bude míti pokoj od dnů zlého* t. j. jej nestihne ten den, který bezbožníku hrozí, den, v němž se mu dostane zaslouženého trestu; tohoto dne odplaty a trestu u spravedlivého nebude. To jest den, *kdy vykopána bude bezbožnému jáma*, bezbožný do ní padne, zahyne, spravedlivým bude tím ulehčeno, že budou zbaveni utiskovatele.

14. Zkáza bezbožných a nespravedlivých nadejde, neboť *nezavrhne Bůh svého lidu*, Bůh lid svůj miluje, zastane se ho, ochrání ho, neopustí ho.

15. Nyní nedbají bezbožní spravedlnosti, ale pak bude každý *rozsudek* (judicium) podle spravedlnosti vynesen; *každý upřímný bude při spravedlnosti*, přidá se ku spravedlnosti. Tak bude, až budou nespravedliví soudcové odstraněni.

1. הוֹפִיעַ (יפע 50[2]) *vyjasniti se*, objeviti se, zazářiti, jest imperat. jako הוֹפִיעָה (80[2]); LXX četli perf.

4. יִתְאַמְּרוּ jest hithpael k אמר a znamená jako denominativ dle arab. אמיר (arab. emîr) *vynášeti se, vyvyšovati se*, vůdcem se činiti; v hebr. arcit tento význam ničím doložiti nelze (אֲמִיר vrcholek). Jinak vyloženo dle obyčejného významu tvaru hithpael: *Mluví jedni i druzí.*

10. Zenner čte היסד neb יֹסֵד (který národy zakládá) na m. היסר (kárá, vychovává), a sice pro parallelní יצר a נטע a pro protivu, kterou má היסר v יוכיח; Wellh. čte הֹצֵר.

12. Docueris eum vztažně vyložiti (hebraism).

13. V hebr. *dny zlého* מימי רע, totéž jako שַׁחַת *jáma* druhého stichu; konec hříšného žití, trest za bezbožnost, odplata.

15. Pokud Boží spravedlnost trvá — aneb též: Pokud spravedlnost lidmi se koná, pokud lidé spravedlivě si počínají. Juxta illam jest vyjádřeno v řeckém: καὶ ἐχόμενοι αὐτῆς (ἔχεσθαί τινος značí: k někomu se přidati, následovati) *ti, kteří jí následují* (spravedlnosti); v hebr. אחריו *po něm, za ním*, totiž משפט judicium, právem, *soudem.*

16. Kdo povstane za mne proti zlomyslným?
Aneb kdo bude státi při mně proti těm, kteří pášou nepravost?

17. Kdyby mně Hospodin nepomáhal,
Bez mála by se byla ubytovala má duše v podsvětí.

18. Když říkám: Má noha se motá,
Tvé milosrdenství, Hospodine, mně pomáhá.
19. Podle mých mnohých bolestí v mém srdci
Tvá potěšení obveselují mou duši.
20. Což jest s tebou sloučen stolec nepravosti,
(S tebou), Který námahu zákonem určuješ?
21. Loví duši spravedlivého,
A odsuzují nevinnou krev.
22. Avšak Hospodin jest mně útočištěm,
A můj Bůh jest podporou mé naděje.
23. A odplácí oněm jejich nepravost,
A zničí je v jejich zlobě;
Zničí je Hospodin, náš Bůh.

16. Kdo povstane za mne proti zlosynům?
Kdo postaví se pro mne proti zločincům?
17. Kdyby nebyl Jahve mou pomocí,
Ležela by duše má brzy v tichu (smrti).
18. Pomyslím-li: Má noha vrávorá,
Tvá milost, Jahve, mne podpírá.
19. Při mých mnohých starostech v mém nitru
Tvé útěchy potěšují mou duši.
20. Jest s tebou sdružen stolec zhouby
Který dělá svízel mocí zákona?
21. Srocují se proti duši spravedlivého,
A vinnou prohlašují krev nevinnou.
22. Ale Jahve jest mi hradem,
A můj Bůh skalou mého útočiště,
23. A odplatí jim jejich nepravost,
A v jejich zlobě zahladí je,
Zahladí je Jahve, náš Bůh.

16. Žalmista poznal již v minulém svém životě, jak mu Bůh pomáhal, jak ho těšil, a to jest mu posilou pro přítomnost i pro budoucnost.

Ve jménu nevinného Israele se táže: *Kdo povstane za mne* k mé pomoci, aby se mne zastal, *proti zlomyslným?* Tazatel ví dobře, jak v. [17] a [18] ukazují, že má v soužení a v útisku bezbožníků ku pomoci jedině Boha! To hned vyznává.

17. 18. *Kdyby mně Hospodin nepomáhal. (kdyby nebyl Jahve mou pomocí*, hebr.); dle lat. *kdyby mně nebyl přispíval* o minulosti (nisi fuisset, quod adjuvisset, vzhledem k habitasset). *Bez mála* (brzy) *bych zahynul*, byl bych *v podsvětí* (6[6]). *Když říkám* (v mysli: *Pomyslím-li si*): *Má noha vrávorá*, není pevnou, klesá, bojím se, že padnu, *Jahve* mne *svou milostí podpírá* (v hebr.).

19. *Podle mnohých bolestí*, podle počtu mých bolestí dostává se mi od Boha mnoho (stejný počet) *útěchy*, potěšení, která mne *obveselují*. V hebr.: *Při mnohých starostech* (úzkostlivých myšlenkách) *tvé útěchy mne potěšují*. Bůh přispívá a potěšuje (2. Kor. 1[4-5]).

20. Nespravedliví nyní vládnou; žalmista se táže Boha: *Což jest s tebou sloučen stolec nepravosti?* ty, jenž jsi tak spravedlivý, dobrotivý, jenž tak rád přispíváš svou pomocí spravedlivým, nemůžeš býti spojen s nešlechetníky! *Stolcem nepravosti* (zhouby) jmenuje metonymicky nespravedlivé soudce, kteří mají v té době moc v rukou. Na otázku odpovídají i verše 22. a 23.

O Bohu ještě praví: *Který námahu zákonem* tvoříš, *určuješ*, nemůžeš býti s nimi spojen! Dáváš zákony, jichž zachování jest někdy nesnadné. V hebr. poněkud jinak o *stolci zhouby*, od něhož bývá zlo, zhouba prohlašována, dí: *Který dělá svízel* (námahu) *mocí*, jménem *zákona* (Is. 10[1]); nespravedliví utiskují ubohé, a dovolují si tak činiti, předstírajíce zákon, odvolávajíce se na zákon provádějí nespravedlnosti.

21. 22. *Loví duši spravedlivého*, hon na ni činí (hebr.: *srocují se proti ní* — proti životu spravedlivého, proti spravedlivému 96[10]), aby ji zničili; *odsuzují nevinnou krev*. I když třeba si tak počínají .... *Jahve jest mně útočištěm*; tím se žalmista těší (30[3]). *Jest podporou* (skalou), v niž já doufám, na niž spoléhám (17[2]).

23. Bůh trestá a potrestá bezbožníky jistě; *v jejich zlobě je zahladí*, mohli bychom vykládati: *pro* jejich zlobu i: *jejich zlobou*; jejich zloba je zkazí a zahladí, padnou do jámy, kterou sami kopali.

16. Předložka עִם má zde význam předl. עַל (i při

הִלָּחֶם *bojovati* jest עִם významem *proti*). לִי dat. commodi.

17. Bůh jest *mi pomocí* (63[8]) בְּעָזְרָה עִמָּדִי *o málo* (s perf.) paulo minus *málo menší, skorem* (119[87]). דּוּמָה ticho (mlčení) 115[17] LXX τῷ ᾅδῃ o podsvětí.

20. הָבַר býti sdružen, *spojen;* יְחֻבָּרְךָ není pravidelný tvar, poněvadž dle obyčejného tvoření by znělo יַחֲבָרְךָ qâmez chatûf při druhé km. hlásce. Netřeba vykládati pualem neb zvláštním tvarem dle 3. arab. tvaru. Sv. Jer.: *Zdaž bude tvým účastníkem?* jest ti spojencem? In praecepto עַל j. 110[4], po zákoně. V hebr. qui fingis latinské (tedy יֹצֵר) spojeno s כִּסֵּא stolec, v lat. však jest druhá osoba, která ukazuje k *tibi*.

21. גדד znamená vříznouti, *vtrhnouti* invadere (v hithpoel); hořejší význam dle גְּדוּד Gen. 49[19] nepřátelský sbor, rota. V aram. přeložil יְגוּרוּ nikoli יְגוֹדוּ: יִכְּנְשׁוּן *shrnují zlé proti* . . . בישׁן עלי

23. Sv. Jer. překládá 2. osobou restitues וַיְתֵּשֵׁב.

Kristus Pán byl jako nevinná krev bezbožnými soudci odsouzen, proto se modlíme tento žalm o památce *Nejdražší Krve Páně.* Hon naň učinili (v. [21]), jak opakuje antifona *Velikého Pátku.* Vzpomínáme, jak Kristus Pán zjednal spravedlnost a pomoc všem spravedlivým. Klaňme se moudré Prozřetelnosti Boží, kdykoliv vroucně opakujeme slova tohoto žalmu při ranních hodinkách *páteč-ního* dne.

94. žalm. (H. 95.)

Výzva ku chvále Boží a k poslušnosti zákona.

Vyzývá všeobecně, bychom chválili Boha, který jest větší než všichni bohové, jest stvořitelem světa, pánem a pastýřem svého lidu (1—7),

napomíná všechny, aby neodporovali Bohu, jako to činili otcové vyvoleného lidu, kteří pak byli pro neposlušnost potrestáni, že nevešli do zaslíbené země (8—11).

Žalm byl, jak se zdá, složen za liturgickým účelem, aby jím byl vyzván lid v chrámě ku chvále Boží. Praví, že byl složen pro sobotní den; Židé jej zpívali v druhém

chrámě v pátek večer jako vstupní modlitbu k sobotě. Den počínal u Židů, jak známo, večerem. Rabbíni bájili, že jej zpíval Mojžíš na konci putování po poušti; zajisté pro zmínku o 40 letech ve v. [10].

LXX syr. a Vulg. mají nadpis: *Zpěvná chvála. Od Davida.* V mass. znění nadpisu není. Sv. Pavel uvádí v listu k Hebr. 4[7] osmý verš tohoto žalmu: »Dnes, *skrze Davida*, jakož řečeno jest: *Dnes uslyšíte-li hlas jeho, nezatvrzujte svých srdcí*«; připisuje jej tedy též Davidovi. Obsah tomu nikterak neodporuje. Byl-li žalm složen a zpíván za příležitosti přenášení archy úmluvy do nového svatostánku na Sionu, nelze rozhodnouti. Slovo »dnes« hodí se ku každé takové příležitosti.

U nás jest tento žalm *vyzváním* (invitatoriem) a úvodem do ranních hodinek. V tomto invitatoriu máme žalm 94. dle překladu sv. Jeronyma, jak se zachoval v tak zvaném římském žaltáři; ve Vulgatě jest překlad gallikanského žaltáře obsažen. (Viz o tom úvod XXXVIII).

Žalm má úvod a dvě sloky (3—7, 8—11).

L. 1. Pojďte, vesele chvalme Hospodina,
Plesáním oslavujme Boha, svého spasitele;
2. Předstupme před jeho tvář s chválou
A se zpěvy jemu plesejme.
3. Neboť Hospodin jest veliký Bůh,
A veliký král nade všecky bohy.
4. Neboť v jeho ruce jsou všechny končiny země,
A temena hor náležejí jemu.
5. Neboť jeho jest moře, a on je učinil,
I souš vytvořily jeho ruce.
6. Pojďte, klaňme se a padněme
A plačme před Hospodinem, jenž nás stvořil;
7. Neboť on jest Hospodin, náš Bůh,
A my jsme lid jeho pastvy
A ovce jeho ruky.

H. 1. **Pojďte**, výskejme (Bohu) Jahve,
Radostně volejme skále naší spásy.

2. Předstupme před jeho tvář s děkováním,
Se zpěvy radostně mu volejme.
3. Neboť Jahve jest veliký Bůh,
A veliký král nad všechny bohy,
4. V jehož ruce jsou (hlubokosti? sv. Jer. syr.: základy) země,
A jemuž temena hor náležejí.
5. Jehož jest moře, neboť on je učinil,
A suchá země, kterou jeho ruce vytvořily.
6. Vejděte, padněme (před ním) a skloňme se,
Poklekněme před Jahve, svým Stvořitelem;
7. Neboť on jest náš Bůh,
A my jsme lid jeho pastvy
A ovce jeho ruky.

1. Žalmista, zde sám Israel, vyzývá sebe sama, věřící z Israele, ku chvále Boha Jahve. Oslava a chvála Boha má se díti vesele, s velikým citem, neboť dí dle hebr. *Výskejme Jahve* (jemu), zvukem trub *oslavujme skálu naší spásy* (17[3]). V něm máme základ své spásy.

2. *Předstupme* záhy *před jeho tvář s chválou* (hebr. spíše: *s děkováním*), nemeškejme s chválou, aby nás jiní nepředešli, abychom nebyli jinými zahanbeni. *A vesele jemu zpívejme.*

Děkovati máme za to dobré, co nám prokázal, a toho jest vždy mnoho. Dle vedlejšího výkladu: Předstupme před Boha dříve, než by nás trestal, vyznejme se ze svých hříchů a oslavujme hlasitě jeho milosrdenství (Sv. Jer. Aug. Theod. Euthym. Řehoř Naz. a j.); vykládají hebr. p'nê *tvář* též »hněvem«.

3. Žalmista nevěří v jiné bohy, ale praví přec, jakoby i ostatní pohanští bohové něčím byli: *Neboť Hospodin jest veliký Bůh* (jediný) *a veliký král nade všecky bohy* (Ex. 18[11]). Podobně řečeno 46[3] 47[2] 95[4] 96[9]. Ve starých výkladech, i v LXX jest přídavek: »*Neboť nezavrhne Hospodin svého lidu,« poněvadž jsou v jeho ruce všechny končiny země a na temena hor on shlíží.* Jest i v breviáři ze ž. 93[14].

Žalmista uvádí patero důvodů, proč jest nám Boha chváliti.

4. 5. Velikým Bohem jest Jahve, poněvadž vším vládne, všechno jemu náleží. Všichni obyvatelé země jsou jeho, jsou mu podřízeni, jemu náleží země do délky i do šířky; *všechny končiny země*, ale i co do výšky: *i temena hor* jemu náležejí. V hebr. jest: *V jehož ruce jsou hlubokosti*, zkoumání, základy země — nejasné slovo, jež jest různě vykládáno; zná dle toho Bůh i skryté věci země. *Jeho jest moře i souš*, neboť je učinil (Gen. 1[9-10]).

6. *Pojďte* (v hebr.: Vejděte) vyzývá, aby vešli do svatyně, na místo, kde jest Bůh zvláštním způsobem přítomen, kde přijímá pocty svého lidu. Poněvadž jest náš Stvořitel, náš Pán, v největší ponížení, *padnutím k zemi a skláněním* vzdáme jemu úctu. *A plačme před Hospodinem* (v hebr.: *poklekněme*, což by ale již bylo slabší než prosternere prvého slovesa). Trojím tímto způsobem ukazovali staří Bohu svou úctu.

7. *Jest náš Bůh*; Israel se tím mohl honositi, neboť Bůh si ten národ vyvolil (Deut. 32[15. 18]), Israel se stal *jeho* lidem. On jest pastýřem svého lidu, vede ho a zachovává, což se jmenovitě na cestě z Egypta ukázalo. *Lid* (ovce) *jeho pastvy* jako 73[1]; *ovce jeho ruky* 22[1] (2 Kr. 7[7]). *Pastvou* můžeme rozuměti i jeho dobrodiní, i jeho zjevení, učení, zákon.

1. Exultare 33[1], jubilare רנן 47[2] רוּעַ hlučiti, *troubiti*.

2. תודה *dík*; confessio chvála 42[5]. *Praeoccupare* by mohlo míti vedlejší význam ve směru tom, aby bylo poukázáno na ranní oběť. *Žalm*, zpěv v. XXIII a 3[1].

4. מֶחְקָר překládáno *investigationes* חקר Sym. *κατώτατα γῆς* základy, spodní, hloubky LXX *τὰ πέρατα*; Baethgen mění v מֶרְחַקֵי *dálky* (země, Is. 8[9]). תּוֹעֲפוֹת dle arab. יסף (vyrostl) s předmětným גבל vystupovati na vrch, יסף značí pahorek — snad *vrcholky*, LXX *τὰ ὕψη*.

7. Hebr. verš má tři věty, v LXX a Vulg. jest 7[c] vzato k v. 8. Hebr. rozdělení jest zdánlivě správnějším, poněvadž mluví ještě žalmista.

8. Dnes, když uslyšíte jeho hlas,
nezatvrzujte svých srdcí,
9. Jako při vzbouření,
V den pokušení na poušti,

Kde pokoušeli mne vaši otcové,
Zkoušeli mne, a viděli (přec) má díla.
10. Čtyřicet let jsem byl rozhorlen proti onomu pokolení,
A řekl jsem: Ustavičně tito bloudí v srdci!
11. A oni nepoznali mých cest,
Že jsem přisáhl ve svém hněvu:
Nevejdou do mého odpočinutí.

7. Kdybyste dnes jeho hlasu uposlechli!
8. Nezatvrzujte svého srdce, jako v Mᵉrībhâ,
Jako v den Masṣâ na poušti,
9. Kde mne pokoušeli vaši otcové,
Mne zkoušeli, a přec vídali mé skutky.
10. Čtyřicet let ošklivilo se mi (to) pokolení,
A řekl jsem: »Lid pobloudilý srdcem to jest!«
Ale oni nedbali mých cest,
11. Že jsem ve svém hněvu přisáhl:
»Nevejdou na (místo) mého pokoje.«

8. Hospodin sám mluví k svému lidu a dává jemu vážné napomenutí. *Dnes*, v této době, když k vám mluvím. Doba, kdy Bůh k lidem mluví, aby je povzbudil k dobrému neb aby je varoval, jest velmi důležitá, neboť ta doba se nevrací. Bůh mluví k lidem v příhodné době buď vnuknutím, neb proroky a jinak — avšak, co by bylo platno slovo Boží, kdyby se neotevřelo lidské srdce napomínáním Páně, kdyby člověk odporoval Božímu slovu. *Nezatvrzujte svých srdcí*! ač někdy sv. Písmo poznamenává, že Bůh zatvrdil srdce toho neb onoho hříšníka, když odňal jemu milost (dopustil, že se zatvrdilo srdce jeho), vždy jest tím člověk sám vinen, že zůstává milost Boží v něm bez účinku. Tak zatvrzelými bývali často předkové Israele, proto uvádí Bůh jejich výstražný příklad.

V hebr. jest věta: *Kéž byste dnes jeho hlasu uposlechli*, samostatnou, a náleží k v. 7. (König. Stil. 224[17]). Kdybychom ji spojovali s následujícími slovy Božími, bylo by změniti zájmeno vocem *ejus* ve vocem *meam*: když uslyšíte hlas můj.

9. 11. Dva uvádí příklady zatvrzelosti srdce u předků Israele. Jak se choval lid při onom zázraku když dal

Bůh Israeli vodu ze skály *v Mᵉrībhâ* (znamená: *místo hádky*), jak se v Ex. 17[1-7] vypravuje (připomenuto Deut. 6[16] 9[22] 33[8] ž. 80[8]). To událo se prvého roku po vyjití z Egypta. Druhý příklad by byl onoho reptání Israele při tom, když jim dával Bůh čtyřicátého roku jejich putování zázračným způsobem vodu ze skály v místě *Masṣâ* (t. j. m. pokušení); o tom vypravuje Num. 20[2-13] (Deut. 32[51] 33[8]). Dle Ex. 17[7] jest Masṣâ a Meribhâ jedno a totéž místo prvního zázraku. Dále uvádí reptání lidu v oné době, když se vrátili vyzvědači ze země Kanaan; tehdy se rozhorlil Bůh na veškeren lid a určil, že zůstanou na poušti a že žádný z těch, kteří vyšli z Egypta (z dospělých), nevejde do zaslíbené země vyjímajíc Josue a Kaleba (Num. 14), že zemrou na poušti. To určeno druhého roku putování.

Nebylo nic platno, že viděli takové *zázraky Boží* (trest Egypťanů, že dostávali mannu a vodu), díla Boží; tím se stala jejich nevděčnost a zatvrzelost ještě trestuhodnější než kdyby byli zázraků neviděli.

10. *Čtyřicet let byl rozhorlen Bůh proti tomu lidu* (h.: *měl ho v ošklivosti* pro jeho nestálost, nevděčnost); častokrát lid onen varoval, jemu blud jeho srdce představoval (buď sám neb Mojžíšem). Čtyřicet let (38) trestu určil Bůh odplatou za těch čtyřicet dní, v nichž vyzvědači pozorovali zemi Kanaan (Num. 14[34]).

11. *Ale oni nepoznali cest mých*, dobroty, laskavosti, s jakou jsem o ně pečoval, a proto jsem přísahal, že nevejdou do zaslíbené země, do místa pokoje a štěstí, jež jim Bůh dávno sliboval. *Svým místem pokoje* ji jmenuje, poněvadž se tam uprostřed svého lidu též usídlil, ve svatostánku a pak v jerusalemském chrámě.

Sv. apoštol Pavel uvádí slova v. 8—11 v listu k Hebr. 3[7-11], pak je vykládá o křesťanech 3[12]—4[13]. Varuje před nevěrou a před odpadlictvím a napomíná křesťany, aby se snažili dosáhnouti pokoje Božího t. j. věčné blaženosti. Sv. apoštol uvádí skorem doslovně znění LXX.

7. U sv. Pavla k Hebr. 3[7] jest tato věta sice ve verši 7.,

ale spojena v řeči s v. 8.: *Proto jako praví svatý Duch: Dnes jestli hlas jeho uslyšíte, nezatvrzujte* atd. Na m. קוֹלוֹ navrhuje Wellh. קוֹלִי, aby to bylo z úst mluvícího Boha. Hodie můžeme vykládati: Kdykoliv uslyšíte hlas Boží, kdykoli vás Bůh napomíná. *Hodie* vykládáno *o tomto životě*: Dokud jste na světě, poslouchejte — neboť na věčnosti není žádného »dnes«. Vulgata překládá vlastní jm. Meribâ a Maṣṣâ.

10. Napomenutí vyznívá v tom: Nebude-li nynější lid dbáti Božího slova, nebude moci očekávati než trest Boží. V בְּדוֹר schází člen, který jest v překladech dostatečně vyjádřen: gener. *illi*: בַּדּוֹר הַהוּא.

11. אשר v lat. ut, že, *tak že*. אִם při přísaze záporně vysvětliti jako 89[36]. Závěrek jest náhlý, aposiopesis: *Nevejdou do mého pokoje.* Zatvrzelce, najmě zatvrzelé nevěrce stihne veliký trest!

Žalm »*Venite exultemus*« jest úvodní písní Božského officia, hodinek církevních. Invitatorium (vyzvání), jež jest k němu přidáno, mění se dle církevní doby, dle slavností a svátků (Regem Apostolorum, Martyrum a p. Dominum, venite adoremus a j.). Církev vyzývá kněze i lid, aby velebili Boha.

Pojďte, praví, všichni synové nebeského Otce, společně chvalme Boha a Spasitele. S radostí, s úctou, s důvěrou předstupme před jeho tvář; vyznávejme jemu chválu, díkučinění. Jak vznešený a veliký jest Bůh! Jak milosrdný a dobrotivý! Nás učinil svým lidem; chce, abychom ho chválili i skutky, i celým životem (Tit. 2[14]: *následovníky dobrých skutků* nás učinil).

Slyšme jeho hlas, jeho vnuknutí, hlas jeho poslů, sv. apoštolů, sv. Církve. Nebuďme zatvrzelí, nebuďme pobloudilí, neboť o těch platí slova: »*Nevejdou do místa odpočinutí*«.

Žalm 94. určen jest též v ranních hodinkách (3. Noct.) svátku *Zjevení Páně;* jest tu vyzváním, aby všichni spolu jako oni magové a s nimi klaněli se narozenému Spasiteli. Božské dítko bylo: *Veliký Bůh, a veliký král nade všemi bohy, Hospodin, který nás stvořil: my pak jsme jeho lidem.*

95. žalm. (H. 96. Též 1. Par. 16[23-33]).

Pohané a všechno stvoření jest vyzváno ku chvále Boží.

Od Hospodina přichází spása a záchrana; proto vyzývá žalmista všechny, aby novou písní Hospodina velebili (1, 2),

aby chválu nejmocnějšího Boha i mezi pohany hlásali (3—6),

vyzývá i pohany, aby Boha v chrámě uctívali, neboť On jest i jejich králem mocným a spravedlivým soudcem (7—10);

ostatní stvoření mají plesati před Bohem, který jednou celý svět bude souditi (11—13).

Celý žalm jest obsažen též v knize 1. Par. 16[23-33] jako část zpěvu, který složil David, a který byl zpíván při přenesení archy úmluvy z domu Obed Edoma do svatostánku na Sionu. Verše 8—22 prvé knihy Par. 16, tedy prvá část oné písně jest v ž. 104[1-15]. Znění žalmů se v některých částech od 1. Par. 16 odchyluje; v knize Par. jest obsažen ž. 95 v kratším znění (1a 2a a 10c tam scházejí), verš 13. žalmu zní v 1 Par. 16[33]: »Neboť přišel souditi zemi«, verš 10a jest tam za 11a.

Skladatel knihy Paral. čerpal své zprávy a údaje z pramenů, i tato píseň byla asi vzata ze starých záznamů, v nichž byla slavnost přenesení archy vypsána. Jest sice pravda, že bylo o všeobecnosti (universalismu) messianské říše teprve později více mluveno, aspoň na ni pozdější proroci větší důraz kladli, avšak i David, který o Messiáši věděl a který si messianskou říši po celém světě rozšířenou představoval, mohl zcela dobře a přirozeně o tom mluviti, a vyzývati i pohany, aby ctili Boha. V tomto směru jest ž. 95. žalmem *prorockým.*

Nemůžeme se diviti, že se některé věty Isaiáše s tímto žalmem shodují; o messianské době, kterou si všichni svatí mužové dle Božího zjevení podobným způsobem představovali, nemohli psáti každý jinak; v tom musili se shodovati. Isaiášovi žalm 95. a Davidova píseň nebyla asi

neznámou (Is. 40[18-26] 41[21-29] 44[9-20] o modlách jako ve v. [5]). Někteří míní, že sem byl v. [5] později vložen, když bylo modlářství Israeli nebezpečným; možno též, že byla tato píseň, když jí bylo užito ku slavnosti zbudování druhého chrámu (516 př. Kr.), jak nadpis LXX a Vulg. tvrdí, za tím účelem přizpůsobena a pozměněna.

Nadpis LXX B: *Ὅτε ὁ οἶκος οἰκοδομεῖται* (oprava B, ℵ: *οἰκοδομεῖτο, A ωκοδομεῖτο*) *μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν ᾠδὴ τῷ Δαυείδ.* Lat. 1. Canticum ipsi David,

quando domus aedificabatur post captivitatem.

1. *Píseň od Davida,*

Když se stavěl dům po zajetí.

Gallikanský žaltář poznamenal slova druhého řádku znaménkem obelos jako pozdější přídavek.

Zpívali jej tedy dle této poznámky, když začali stavěti chrám. 1. Esdr. 3[10] o tom praví: *Kněží stáli ve svých rouších s troubami, a Levité, synové Asafa s cymbály, aby chválili Boha Davidem* (per manus David, zpěvy Davida), *králem Israele.* V hebr. znění ž. nadpisu není.

Poněvadž ukazuje ž. 104, že skladatel znal Pentateuch, a poněvadž pokládají 1 Par. 16[8-36] za kompilaci (aneb vložku) učiněnou podle ž. 95. a 104., kladou novější prot. vykladatelé tento žalm do doby po zajetí babylonském (ano i určitě před r. 300 př. Kr.). Pentateuch však nepochází, jak předpokládají, z 5. století, ale jest daleko starší; i žalm může býti starší.

Žalm má čtyři sloky.

L. 1.b Zpívejte Hospodinu nový zpěv,
Zpívejte Hospodinu, veškerá země.
2. Zpívejte Hospodinu a oslavujte jeho jméno;
Hlásejte den po dni jeho spásu.
3. Hlásejte jeho slávu mezi pohany,
Jeho divy mezi všemi národy.

H. 1. Zpívejte Jahve nový zpěv,
Zpívejte Jahve, celá země!
2. Zpívejte Jahve, oslavujte jeho jméno,
Hlásejte den po dni jeho spásu.

3. Vypravujte o jeho slávě mezi pohany,
Mezi všemi národy o jeho divech.

1—3. *Veškerá země, všichni národové i pohané* jsou vyzváni, aby *zpívali Bohu Jahve nový zpěv,* novou píseň (32[3]), slavnější, která by se zvláště k té nové příležitosti a oslavě hodila. *Den po dni,* stále má býti zpívána, *ohlašována* (dobrá, příjemná, blahá zpráva, dle hebr.) *jeho spásu,* od něho poskytovaná pomoc.

Zve-li celou zemi, aby velebila Boha, připouští aneb předpokládá, že celá země v té době bude v Boha věřiti, že se tedy pohané k Bohu obrátí. Žádá *nový zpěv,* což může v dalším výkladu značiti zpěv krásný, velebný, nový pro nové veliké osvobození od hříchu (jako zpíváno Mojžíšem po osvobození z Egypta) — aneb zpěv všeobecný; staré zpěvy zpívány toliko v zaslíbené zemi (srovn. ž. 136: Jak můžeme zpívati zpěvy Hospodinovy v zemi cizí?).

Ohlašujte mezi pohany jeho slávu; tak vykládáno o sv. apoštolech.

1. V 1. Par. 16[23] jsou 1b a 2b spojeny (tamtéž מִיּוֹם־אֶל־יוֹם).

4. Neboť veliký jest Hospodin a chvály nejvýš hoden,
Hrozný jest nad všechny bohy.
5. Neboť všichni bohové pohanů jsou běsové;
Ale Hospodin učinil nebesa.
6. Chvála a krása jsou před ním,
Svatost a velebnost v jeho svatyni.

4. Neboť veliký jest Jahve a chvály hoden nad míru,
Hrozný jest nad všechny bohy.
5. Neboť všichni bohové pohanů nicoty jsou,
(sv. Jer. rytiny, LXX démonové)
Ale Jahve učinil nebesa.
6. Velebnost a vznešenost jsou před ním,
Moc a nádhera v jeho svatyni.

4. 5. *Hospodin je veliký, zasluhuje chvály v největší míře;* žalmista udává důvody. *Hrozný* jest *nad všecky bohy,* dlužno se ho více báti než pohanských bohů. Tito *bohové, všichni vesměs* nejsou ničím, *jsou nicoty* (tak dle Sym. *ἀνύπαρκτοι* vyloženo hebr. ʾĕlîlîm); sv. Pavel je taktéž jmenuje *δαιμόνια jsou běsové* (zlí duchové) 1. Kor. 10[20]. Bohové, modly nemohou nic učiniti; naproti tomu: *Hospodin nebesa učinil!*

6. *Chvála*, čest a *krása*, záře (velebnost a vznešenost) jsou před Bohem *v nebeské svatyni;* Bůh má a projevuje tam vždy velikou svou moc a velebnost jej obklopuje.

Totéž lze říci i o sídle Božím na zemi, o jeho svatyni na Sionu, o jeho trůně při arše úmluvy. I tam byla chvála a vznešenost a krása a nádhera před Bohem.

V mystickém smyslu vykládáno o Kristově církvi.

4. Srovnati lze i 48² a 145³.

5. Mínění, že všechny modly jsou daemonia, zlí duchové, jest pozdějšího původu; modlářství má ovšem počátek od zlého ducha. אֱלִילִים překládáno různě (אלל).

6. Sanctificatio *ἁγίασμα* מִקְדָּשׁ může znamenati i svatostánek i archu úmluvy (svatost); v 1. Par. 16 stojí וְחֶדְוָה בִּמְקוֹמוֹ *a radost jest na jeho místě.*

7. Vzdejte Hospodinu, rody národů,
Vzdejte Hospodinu slávu a čest;
8. Vzdejte Hospodinu chválu jeho jména.
Vezměte oběti a vejděte do jeho nádvoří,
9. Klaňte se Hospodinu v jeho svatém dvoře,
Ať se třese před ním veškerá země.

7. Vzdejte Jahve, čeledi národů,
Vzdejte Jahve slávu a chválu;
8. Vzdejte Jahve čest jeho jména;
Přineste dar a vejděte k jeho nádvořím.
9. Padněte před Jahve ve svaté ozdobě,
Třeste se před ním, celá země.

7—9. *Vzdejte Hospodinu* (třikrát opakuje, jako na počátku ž.: *Zpívejte*) všichni *národové slávu, čest a chválu* (jako v ž. 28¹-² o andělích řečeno); uznejte jeho jméno, Jej jako pravého Boha. *Vezměte oběti* (mincha hebr. značívá nekrvavou oběť, ale též všechny ostatní druhy), *vejděte do nádvoří* (83³) svatostánku, kde se oběti před oltářem zabíjely a na oltáři spalovaly. *Klaňte se Hospodinu* 28²ᶜ), v hebr.: ve svaté ozdobě, ve slavnostním rouše. *Ať se úctou třese* vše, *celá země před ním* (před archou úmluvy).

Vybízí pohany, aby přišli a velebili Boha po svých rodech, čeledích, tedy aby všichni oběťovali Bohu své srdce, dobré skutky, nejsvětější oběť (ta jest mincha, oběť nekrvavá mše sv.).

Další slova žalmu vykládána o Kristově vládě a o posledním soudu.

7. Patria, kmen, čeleď, jako hebr. מִשְׁפְּחוֹת עַמִּים כָּבוֹד וְעֹז Duhm: *čest a sílu;* spíše: *čest* (jeho) *síly.* עֹז *chvála* B. 29¹ 68³⁵.

10. Říkejte mezi pohany: Hospodin kraluje,
Vždyť spořádal okrslek země, jenž se neviklá:
Soudí národy spravedlivě.
11. Nebe ať se raduje a země ať plesá,
Moře ať se hýbe i vše, co je naplňuje.
12. Ať se veselí role a vše, co na nich jest.
Tehdy zaplesají všechny stromy lesů
13. Před tváří Hospodinovou, že přichází,
Neboť přichází, aby soudil zemi.
Bude souditi okrslek zemský ve spravedlnosti,
A národy ve své pravdivosti.

10. Říkejte mezi pohany: Jahve jest králem!
Vždyť pevně stojí (opr. postavil) okrslek zemský, že se nekolébá.
Soudí národy dle pravosti.
11. Radujtež se nebesa a plesej země,
Ať zahučí moře s tím, co je plní,
12. Ať zajásá role i vše, co na něm jest;
Pak zaplesají veškeré stromy lesa
13. Před Jahve, že přichází,
Neboť přichází souditi zemský okrslek ve spravedlnosti,
A národy ve své věrnosti.

10. K pohanům, kteří chtějí Boha ctíti, říkejte, jim oznamujte moc Boží: *Hospodin kraluje*, jest král (92¹), neboť on panuje nad celou zemí, *on ji pevně postavil* (spořádal v lat. 96²), *že se neviklá*, on *všechny národy soudí.*

11—13. Až bude Hospodin uznán králem celého světa, až se ujme (v messianské době) plně vlády nad všemi národy, tu vše se bude moci *radovati, plesati, veseliti se.* Taktéž předpovídá Isaiáš 44²³ (35¹ 42¹⁰ 45⁸ 55¹², *i stvoření bude tehdy osvobozeno*, dí sv. Pavel k Řím. 8²¹).

Kristus přichází, nikoli k soudu, aby trestal, nýbrž aby spásu přinesl. V některých lat. žaltářích, jak Tertull., Lactantius, sv. Aug. a sv. Lev připomínají, bylo psáno: *Regnavit a ligno, kraluje se dřeva*, totiž se dřeva kříže panuje Kristus (řecký codex Veronensis to má, sv. Justin to dosvědčuje). Fortunat ta slova vložil v 6. století do písně: »*Vexilla regis prodeunt*« ve slovech:

Naplnilo se, co zpíval
David věrohodnou písní,
Když hlásal národům:
Se dřeva kraluje Bůh.

Všeobecná radost a plesání nastane ovšem teprve v říši Boží a v říši vyvolených po posledním soudě, jak i sv. Petr v 2. listu 3[13] dí: *Nová nebesa a novou zemi dle jeho přislíbení očekáváme, v nichž bude bydliti spravedlnost.* Soud, o němž zde jest řeč, jest tu spíše řízení světa, a nikoli trestající soud. Spravedlnost a pravdivost jsou známky nového zákona, který vede k věčnému životu.

10. Dle překladů nikoli תְּכוֹן, ale תָּכַן. »Soudí národy spravedlivě«, tato věta rozšiřuje verš, a není v 1. Paral. 16.

12. V. 1 Par. 16[32] jest יַעֲלֹץ הַשָּׂדֶה. *Plenitudo* 24[1].

Modlíme se 95. žalm o svátcích *Narození*, *Obřezání*, *Zjevení* a *Proměnění* Páně, o památkách *Kopí* a *Ran Páně*. Vzpomínáme na to, že přišel a přinesl nám vykoupení. Z jeho Narození vše se může radovati; při Zjevení Magové jakožto primitiae gentium vzdali Hospodinu slávu a čest. Na jeho utrpení vzpomínala slova (arcit do ž. přidaná): *S kříže kraluje.*

O svátku *Nejsv. Trojice Boží* vzpomínají nám slova žalmu na všeobecnou moc a vládu Boha po celém světě. Staří vykladatelé vídali ve trojím opakování slov »Cantate« a »afferte« známku nejsv. Trojice.

Poněvadž je o nádvořích a o svatyni Páně řeč, jest určen ž. 95 i v den *Posvěcení chrámu P.*

I *Maria Panna* jest předmětem oslavy a radostí všeho světa; ž. se pěje o její svátcích.

O svátcích *sv. andělů* všímáme si hlavně slov: Hospodin učinil nebesa, jest králem andělů, kteří jsou v nebesích. Oni byli při jeho narození, budou v jeho průvodě při posledním soudu (Mat. 25[31]). Zaveden jest ž. i o svátcích *sv. Panen* a v ranních hodinkách *pátku.*

96. Žalm. (H. 97.).

Bůh přísně soudí nepřátely, potěšuje své věrné.

Vybízí celou zemi, aby Boha, svého krále, vesele vítala; pak představuje v obraze bouře soud Boží nad nepřátely (1—6).

Soudem jsou pohané zděšeni, andělé a Boží lid se radují; žalmista vybízí k lásce Boží a k radosti (7—12).

Hebr. znění nadpisu nemá. Řecký překlad LXX a Vulg. připisují tento žalm Davidovi a přidávají poznámku: *Když byla jeho země upravena.* Výklad celé té poznámky závisí od toho, jak vykládáme sloveso *restituta est* (τῷ Δαυείδ, ὅτε ἡ γῆ αὐτοῦ κατῴκισται) *terra ejus.* Když přemohl David vnitřní i zevnější nepřátele a těšil se pokojné vládě, ku konci svého života, tehdy přivedl zemi do dobrého stavu: upravena byla a spořádána jeho země. Tak bylo od mnohých vykládáno, a žalm 96. kladen do téže doby jako ž. 17. (2 Kr. 5[1] a d.)

Vykládají-li: restituta est o tom, že byla země zase do dřívějšího stavu uvedena, Judským vrácena — pak pomýšlí na dobu po babylonském zajetí, když se Judští zase do své země (aspoň z části) vrátili.

Davidova píseň mohla býti v pozdější době pozměněna, a zdá se, že by v. [7] (podlobný Is. 1[29] 25[5-22] 42[17]) a v. [8] (ž. 47[12]) byly z pozdější doby; snad i něco z v. [9-12].

Často byl ten žalm vykládán o příští Messiáše; i sv. Pavel uvádí v listu k Hebr. 1[6] verš 7. tohoto žalmu o Spasiteli. Soud, kterým Bůh nepřátele Israelitů ztrestal, byl obrazem všeobecného soudu, proto ona applikace.

V žalmu pozorujeme dvě sloky.

L. 1. Od (toho) Davida, když byla jeho země upravena.
Hospodin kraluje: Ať plesá země,
Ať se radují mnohé (všechny) ostrovy.
2. Mrak a temno jsou kolem něho,
Spravedlnost a právo jsou podporou jeho trůnu.
3. Oheň jej předchází,
A spaluje vůkol jeho nepřátely.
4. Jeho blesky ozařují okrslek zemský;
Země (to) vidí a třese se.
5. Hory se rozplývají jako vosk před tváří Hospodina,
Před tváří Hospodina, celá země.
6. Nebesa hlásají jeho spravedlnost,
A všichni národové patří na jeho slávu.

H. 1. Jahve jest králem: Ať plesá země!
Ať se radují četné ostrovy!
2. Oblak a temnota jsou kolem něho,
Spravedlnost a právo jsou podstavci jeho
3. Oheň jde před ním, trůnu.
A spaluje kolkolem jeho protivníky.
4. Ozářily jeho blesky okrslek země;
Spatřila (to) země a třásla se.
5. Hory jako vosk se rozlily před Jahve,
Před Pánem veškeré země.
6. Nebesa hlásala jeho spravedlnost,
A všichni národové viděli jeho slávu.

1. *Hospodin kraluje*, jest králem své země a celého okrsku zemského (92, 95[10]). *Ať plesá země*! že jest Jahve její králem. *Ať se radují mnohé*, četné (všechny) *ostrovy* 71[10]; tak bývaly zvány ostrovy středozemního moře, mezi Fenicií, Malou Asií a Helladou; často znamená to jméno všechny pohany (u Isaiáše 41[1. 5] 42[4. 10] 51[5]). Nyní popisuje zjevení Boží. Popis ten podobá se Božímu zjevení v Ex. 19., v ž. 17. a u Habakuka 3.

2. *Mrak a temno* 17[10]. *Spravedlnost a právo* (88[15]) jsou *podporou jeho trůnu.*

3—5. *Oheň jej předchází*, jako 17[9] 49[3]. V hebr. i v lat. jsou od v.[4] perfekta, mohli bychom tedy to celé vykládati o minulosti. Poněvadž ale povšechně líčí moc a působení Božího zjevení a B. soudu, jak se v každé době objevuje, lze překládati přítomným časem.

Hospodin přichází v bouři: *jeho blesky varují svět* (76[19]). *Země se třese* (76[17]).

Hory se rozplývají jako vosk (67[3] 17[8]); *před Pánem veškeré země* (v hebr.).

6. *Nebesa ohlašují* dokonalou *spravedlnost Boží* (49[6]); srovn. též 18[1] 21[32b]. *Všichni národové patří na jeho slávu*, poznávají jeho moc, kterou přemáhá nepřátely, zastává se svého lidu; srovn. 76[15, 97[3c] (Is. 40[5] 52[10]).

1—6. Huic v nadpise, viz 15[1]. Staří vykládali tento žalm buď o prvním příští Páně: přinesl nám milost, můžeme plesati; neb o druhém jeho příští: spravedliví se pak budou radovati, neb jim přináší odměnu a oslavu. Verše 2—6 vykládati lze v tomto smyslu toliko o druhém

příští Kristově. Přijde v oblacích, s ním andělé, bude na trůně své velebnosti. Země a vše bude se třásti, oheň přijde na zemi. Tak líčí evangelia dobu před posledním soudem, tak i 2. Petr. 3[10].

7. Ať jsou zahanbeni všichni, kteří se klaní rytinám,
A kteří se svými modlami chlubí.
Klaňte se jemu, všichni jeho andělé.
8. Slyší to a raduje se Sion,
A plesají dcery Judy,
Pro tvé rozsudky, Hospodine!
9. Neboť ty, Hospodine, jsi Nejvyšší nad celou zemí,
Jsi daleko nejpovýšenější nad všechny bohy.
10. Kdož milujete Hospodina, mějte v nenávisti zlo;
Ostříhá Hospodin duše svých svatých,
Z ruky hříšníkovy je vysvobozuje.
11. Světlo vychází spravedlivému,
A radost těm, kdož jsou přímého srdce.
12. Radujte se, spravedliví, v Hospodinu,
A oslavujte památku jeho svatosti.

7. Zahanbeni jsou všichni ctitelé obrazů,
Kteří se honosí modlami;
Všichni bohové sklonili se před ním.
8. Zijjôn to slyšel a zradoval se,
A dcery Jehūdhâ plesaly
Nad tvými soudy, Jahve.
9. Neboť ty, Jahve, jsi Nejvyšší na celé zemi,
Daleko nejvznešenější nad všechny bohy.
10. Ti, kteří Jahve milují, nenáviďte zlo;
Chrání duše svých zbožných,
Z ruky bezbožných je vytrhuje.
11. Světlo jest zaseto (LXX, Jer. Syr. aram. vzchází) spravedlivému,
A těm, kdož jsou poctivého srdce, radost.
12. Radujte se spravedliví, v Jahve,
A děkujte svaté jeho památce.

7. Jahve hubí modly a modláře. *Zahanbeni jsou*, když se Jahve objeví, *všichni ctitelé rytých obrazů* (model); tak hebr. znění. LXX: *Ať jsou zahanbeni. Klaňte se jemu* (Bohu), *všichni jeho andělé*; vyzváni jsou nebeští duchové, aby ctili Boha (LXX a Vulg.); v hebr. a v aram. perf.: *Všichni bohové sklonili se před ním*; bohové byli

zástupci zemí a národů, dle toho může býti význam těchto slov: všechny země a národové (bohů) *sklonili se před ním* (Jahve).

Sv. apoštol Pavel ukazuje v listu k Hebr. 1⁶, že žádá Bůh Otec, aby pocta, která jemu od andělů přísluší, byla vzdávána též Božímu Synu (Pánu Ježíši) — a cituje sv. Pavel slova: *καὶ προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι θεοῦ*. Tato slova souhlasí úplně se zněním LXX (*υἱοί*) v Deut. 32⁴³ (tam nejsou ani v massor. ani ve Vulg.) a liší se od toho verše žalmu 96. slovem *προσκυνησάτωσαν*, poněvadž jest v ž. dle LXX imperat. *προσκυνήσατε*. Není dle toho jisto, chtěl-li sv. apoštol citovati Deut. neb žalm.

8. Jako v 47¹². *Sion* (Jerusalém) *se raduje* ze slávy Boha Jahve, i ostatní judská města (*dcery Judy*) *plesají pro Boží soud* nad modlami i nad modláři.

9. Tím soudem se nejjasněji ukázala moc Boha *nade vší zemí* (46³· ¹⁰ 94³); odtud ona veliká radost v Judsku.

10. Žalmista vyzývá ctitele Boha (33²³), aby *nenáviděli zlo*, chránili se zlého. Za to přislibuje jim (36²⁸) *ochranu* a *pomoc*. Duše svých svatých v. 93²¹ (4⁴ a s. 90).

11. Metaforicky dí: *Světlo* spásy (světlo milosti) *vychází spravedlivému* (bylo zaseto, v hebr.) zahání tmu soužení, bídy (hříchu). Srovn. 26¹: *Osvětlení*.

12. *Radujte se spravedliví, a oslavujte památku jeho svatosti* t. j. jeho svatou památku (celý verš z 31¹¹ a 29⁵; tu však: *děkujte jeho svatému jménu*).

7. Při příští Páně budou hříšníci zděšeni, spravedliví radostí naplněni. Raduje se Sion, t. j. církev, dcery Judy t. j. svaté duše církve.

Spravedlivým dostane se světla, víry, milosti; světlem lze rozuměti též Krista Pána, jeho milosti i věčnou blaženost.

10. V syr.: Kdož Jahve (Boha) milují, nenávidí; hebr. by bylo na místě שֹׂנְאֵי perf. שָׂנְאוּ. Wellh. též אֹהֲבֵי na m. אֹהֲבִי množ.

11. זָרֵעַ *jest zaseto*, i v překl. Aq. a Sym.; ostatní mají זָרַח *vychází* דנח *ἀνέτειλε vyšlo;* změna stala se omylem sluchu, na m. ח psáno ע.

Kristus Pán jest králem a zavládl v zemích, v nichž byla přemožena a zničena modloslužba; proto o něm lze pěti slova žalmu, jak to církev stanovila o svátcích *Obřezání*, *Zjevení*, *Proměnění* a *Nanebevstoupení Páně*.

Mrak a temno kolem něho, praví žalm; tato slova byla vykládána o člověčenství Páně, které zakrývalo takřka Božství Kristovo. *Temno* může značiti i bolesti a utrpení Páně. Proto pějeme žalm 96. ve dnech památek *Kopí*, *Hřebů* a *Ran Páně*.

Tajemství *Nejsvětější Trojice* bylo jaksi temném zahaleno; Kristus Pán je objasnil, pokud toho bylo lidem třeba. I o svátku tohoto tajemství modlíme se ž. 96.

Blahoslavená Panna dala nám světlo, jež vzešlo spravedlivým; *sv. Apoštolové* to světlo hlásali — proto jest žalm i na tyto svátky určen. Vedle *sv. Andělů* i *sv. Panny* oslavují Krista, klaní se jemu; na jejich svátky toho slovy žalmu vzpomínáme. V *pátek* jest posledním žalmem matutina.

97. žalm. (H. 98.)

Bůh dívotvorce chválen veškerým stvořením.

Bůh se ukázal ochráncem svého lidu, soudcem jeho nepřátel, a proto vybízí žalmista všechny, aby oslavovali Boha novým zpěvem, vesele mu zpívali (1–6); ukazuje, proč a jak Boha chváliti.

Vybízí i nerozumné tvory, aby Boha velebili (7—9).

LXX, Vulg. a syr. znění připisují tento zpěv Davidovi. Podobá se obsahem žalmu 95., má tentýž směr i závěrek (ž. 95¹. ⁷. ⁸). Mnohé výrazy jsou též u Isaiáše (v. 1—3 podobny Is. 52¹⁰, též 59¹⁶ 63⁵); mohl býti v pozdější době tak přeměněn. Poněvadž mluví o messianské spáse, čítají jej k messianským žalmům.

L. 1. Žalm od Davida.

Zpívejte Hospodinu nový zpěv,
Neboť konal zázraky.
Pomoc mu dala jeho pravice
A jeho svaté rámě.

2. Známým učinil Hospodin své spasení,
Před národy zjevil svou spravedlnost.
3. Rozpomenul se na své milosrdenství,
A na svou věrnost k domu Israele.
Spatřily všechny končiny země
Spásu našeho Boha.
4. Plesejte Bohu, veškerá země,
Zpívejte a radujte se a hrajte.
5. Hrajte Hospodinu na citaru;
Na citaru při hlasitém zpěvu;
6. Na tažené trouby a při zvuku rohu.
Výskejte před králem, Hospodinem.

H. 1. Žalm.
Zpívejte Jahve nový zpěv,
Neboť činil zázraky;
Jemu pomáhala jeho pravice
A Jeho svaté rámě.
2. Známou učinil Jahve svou spásu,
Před očima národů zjevil svou spravedlnost.
3. Rozpomenul se na svou milost
A na svou věrnost k domu Isrā'êle.
Spatřily všechny končiny země
Spásu našeho Boha.
4. Plesejte Jahve celá země,
Jásotem volejte, výskejte a hrajte!
5. Hrajte Jahve na citaru,
Na citaru při hlasitém zpěvu;
6. Na trouby a zvukem rohu,
Plesejte před králem Jahve.

1—3. *Vyzývá k novému zpěvu* (95¹ 32³), kterým by Boha oslavovali, *neboť konal zázraky*. Hospodin ukázal právě v té době zázračnou svou moc, nikdo mu k divům nepomáhal, on *svou pravicí, svým svatým ramenem*, svým silným a mocným zakročením zjednal pomoci a spásy a vítězství (Is. 52¹⁰: *Připravil Hospodin své svaté rámě před všemi národy, a spatří všechny končiny země spásu našeho Boha*). *Hospodinovo spasení, jeho spravedlnost* před všemi národy jest pomoc, kterou zjednal Israeli spravedlnost a vysvobození, nepochybně vysvobození od nepřátel: to se stalo před očima všech pohanských národů, bylo to známo. Bezpečně to o vysvobození z babylonského

zajetí vykládati nemůžeme, neboť žádným slovem k té době nepoukazuje, a podobnost s Isaiášem ještě důkazem není.

Rozpomenul se na milosrdenství a na věrnost (24¹⁰); nějaký čas jakoby byl na Israele zapomněl, nyní se rozpomenul a prokázal milost, vyplnil dané sliby. O divech Hospodina rozhlásila se pověst do *všech končin země* (Is. 52¹⁰).

4—6. Mnohými výrazy vybízí, aby *veselým voláním, zpěvem, hudbou*, za zvuku *citary*, za zvuku *trub* (trouby, jimiž ohlašovali kněží některé slavnosti Num. 10⁸), za hlasu *rohu* (80⁴) velebili Boha Jahve. Podobně 32²-³ 46²-⁷ 65¹ 99³ (též Is. 52⁹). *Trouby* (tubas) jmenuje *taženými* (ductiles ἐλατός), jako v Num. 10², že byly zrobeny z taženého, z tepaného kovu. Byly zrobeny za Mojžíše ze stříbra, prý (dle Jos. Flav.) loket dlouhé = 0·460 m. Šōfâr σάλπιγξ κερατίνη byla v podobě rohu. Viz 150³.

Divy, o nichž mluví v. 1., jsou dle messianského výkladu díla a tajemství našeho vykoupení Kristem Pánem. Kristus byl pravicí Boha Otce, spasil nás sám, bez lidské pomoci. Jeho vykoupení ohlášeno národům, dosvědčeno zákonem a proroky, jak dí sv. Pav. k Řím. 3²¹. Učinil, jak byl slíbil a předpověděl Abrahamovi a jeho potomstvu (Luk. 1⁵⁵).

Oslavujme za to Boha ústy, srdcem a skutky: cantate linguis, exultate animis, psallite moribus. Čtyři nástroje, dí Bellarmin, jmenuje žalmista, čtyřmi základními ctnostmi hleďme Boha ctíti: Moudrostí, spravedlností, statečností a mírností.

3. Pasēq ukazuje mezeru, která povstala asi vynecháním slova ליעקב, jež jest v LXX parallelně položeno s ישראל.

5. *Citara* viz 33². *Psalmus* 81³.

7. Ať se pohne moře a to, co je naplňuje,
Okrslek zemský a kdož na něm bydlí.
8. Řeky ať rukou tleskají,
(9.) Spolu hory ať plesají 9. před Hospodinem,
Neboť přichází, aby soudil zemi.

Bude souditi okrslek zemský spravedlivě,
A národy dle práva.

7. Ať hučí moře i to, co je naplňuje,
Zemský okrslek a obyvatelé jeho.
8. Řeky ať tleskají v dlaně,
Spolu hory ať plesají
9. Před Jahve, neboť přichází soudit zemi;
Bude souditi zemský okrslek ve spravedlnosti,
A národy dle pravosti.

7—9. Vyzývá jako v ž. 95[11-13] neživou přírodu, aby velebila Boha Israele pro jeho spravedlnost. *Moře ať hučí, též země, řeky ať tleskají v dlaně* (metafora, *tleskati* 2 Kr. 11[12] ž. 46[2]), *hory ať plesají. Bůh přichází soudit,* spravedliví se mohou radovati a vůbec všichni, neboť zavládne *spravedlnost a pravost.*

Kristovo vykoupení prospěje celé přírodě, proto se má radovati, má jej vítati i při druhém příští.

Metaforicky rozuměli řekami (nízké) chudé, horami bohaté a vysoké; neb pokorné duchem a povznešené nad pozemské věci.

8. כַּף dlaň, akkus. מָחָא tlouci, tleskati (syr. mchâ) by byl aramaism (hebr. מְחַץ, obyč. תקע a הִכָּה); u Is. 55[12] řečeno totéž o stromech.

9. במישרים in aequitate dle 9[9]; v 96[13] ve věrnosti nebo jeho pravdivosti באמוּנתוֹ.

Protože byl žalm vykládán v messianském smyslu o Kristu Pánu, modlíme se jej o svátcích *Narození* (přinesl spásu), *Obřezání Páně,* o památkách *Kopí a Ran Páně* (trpěl, prolil krev svou, sám činil divy dextera et brachio suo).

Kdo viděl Krista, viděl i Otce (poznal ho, Jan 14[9]), i Duch sv. poučil sv. apoštoly o Bohu Otci a o B. Synu, jak sv. Jan 15[26] 16[14] dle slov Spasitele připomíná; Spasitel zjevil nám tajemství *Nejsvětější Trojice* a my ji oslavujeme tímto žalmem,

Maria Panna sama jest mirabile Dei (div Boží); o její svátcích, o svátcích *sv. Panen* (které pějí *novou píseň, kterou nemůže nikdo pěti, toliko panny,* jak dí Zjev. 14[3. 4]) a v *sobotním* matutinum jest vřaděn žalm 97.

98. žalm. (H. 99.)

Bůh uctíván na Sionu.

Bůh postavil si trůn na Sionu, proto se jeho lid nemusí strachovati; žalmista připomíná svatost a spravedlnost Boží a vybízí Israelity, aby ho ctili (1—5);

příkladem jsou jim Mojžíš. Aron a Samuel, kteří Bohu sloužili, jichž prosby Bůh vyslýchal: Velebte Boha! (6—9).

Tento žalm řadí se obsahem k předcházejícím zpěvům; jeho složení padá zajisté do téže doby jako ž. 92—97.

LXX, syr. a Vulg. přičítají tento zpěv Davidovi a nemáme příčiny, proč bychom o tom pochybovali. Žalm naráží ve v. [2] a [9] na to, že bylo sídlo Páně na Sionu, na svaté hoře; byla tedy již archa úmluvy v novém svatostánku, když byl žalm skládán. Massor. znění nadpisu nemá.

Žalm má čtyři sloky; první, druhá a čtvrtá sloka jsou zakončeny skoro těmitéž slovy: »On jest svatý« (v. [3. 5. 9]).

Allegoricky vykládán o Spasiteli.

L. 1. Žalm od Davida.
Hospodin kraluje: ať se hněvají národové!
Jenž trůní na cherubech: země ať se třese!
2. Hospodin jest veliký na Sionu,
A vyvýšený nade všecky národy.
3. Ať oslavují tvé veliké jméno.
Neboť jest hrozné a *svaté,*
4. A ctí krále jest milovati spravedlnost.
Ty jsi zařídil pravé vedení:
Právo a spravedlnost na Jakubovi konáš.
5. Vyvyšujte Hospodina, našeho Boha,
A sklánějte se před podnožím jeho nohou,
Neboť jest svaté.

H. 1. Jahve kraluje: ať se třesou národové,
Trůní na cherubech: ať se chvěje země!
2. Jahve jest na Zijjónu veliký,
A vyvýšený jest on nad všecky národy.

3. Nechať velebí jeho jméno,
Veliké a hrozné!
On jest svatý!
4. A moc krále, jenž miluje právo!
Ty jsi postavil pravý řád;
Právo a spravedlnost v Ja'qôbhu jsi konal.
5. Vyvyšujte Jahve, našeho Boha,
A padejte před podnožím jeho nohou!
On jest svatý!

1. *Hospodin jest králem*, ujal se královské moci (92¹); *trůní na cherubech* (17¹¹), ukazuje svou velebnost, svou moc — *ať se hněvají* (na Boha): v hebr. vhodnější: *Ať se třesou národové . . . . ať se chvěje* (viklá) *země!* Cherubové byli duchové, kteří provázeli Boha; na nich se vznášel v nebesích. Na zemi byli na víku archy úmluvy přidělány sochy dvou cherubů; jejich křídla tvořila trůn Jahve na zemi Ex. 25²²).

2. Bůh ustanovil své zvláštní pozemské sídlo ve svatyni na Sionu; tam zjevuje svou vůli, tam se jeví jako vládce všech národů, rozhoduje o osudu nejen Israele, ale i o osudu nepřátel Israele, tedy i o osudu národů, kteří ho nevzývali — neboť byl a jest Pánem nad všemi národy.

3. *Ať oslavují* (vůbec: ať se oslavuje) *tvé veliké jméno*, Tebe. V hebr.: *On* (Bůh) *jest svatý!* stojí o sobě, a mohlo býti větou, kterou pěl neb odpovídal při bohoslužbě druhý sbor. Svatost obsahuje v sobě vznešenost a vyžaduje úcty od lidí. I k arše úmluvy, poněvadž byla svatá, směli se přibližovati toliko v největší úctě. O »svatosti« viz 1. chvalozpěv, Ex. 15¹¹.

4. *A čest krále*, čest Boha krále, jeho sláva jest, že *miluje spravedlnost.* V tehdejších dobách, když králové často jako tyranové ukrutným způsobem a v největší libovůli svou moc prováděli, byla spravedlnost, kterou Jahve lidu zaručoval, velmi vzácnou. V hebr. dí: Nechať velebí (ještě z v. 3) *moc krále, jenž miluje právo! Ty jsi zařídil pravé vedení* (řízení, directiones, skutky spravedlnosti jsi konal), neb jasněji v hebr.: *Ty jsi postavil* (pevně stanovil) *pravý řád*, totéž, co následující větou jest vyjádřeno: *Právo a spravedlnost* ve svém lidu a na svém

lidu, *na Jakubovi, konáš.* To může býti i ono, co Bůh vykonal ve prospěch svého lidu trestem neb jinak na jiných národech.

5. *A sklánějte se (padněte* na zemi) *před podnožím jeho nohou;* »podnožím jeho nohou« jest archa úmluvy, a zvláště její přikrývka (víko), *slitovnice* propitiatorium se tak nazývá (Ex. 25²² 1 Par. 28² ž. 131⁷; u Isaiáše 66¹ jest zvána *země* podnožím noh Páně). Archa úmluvy představovala přítomnost Boha Jahve, u ní a před ní klaněli se Bohu — tedy nikoliv snad arše. I Jerusalém, Sion jest podnožím. *Neboť jest svaté*, dle lat. rozuměti o »podnoží«; dle hebr. ale přímo o Bohu: *On jest svatý*, jako ve v. 3.

V *messianském* smyslu: Kristus vládne, ať jest to pohanům, nevěrcům vhod neb není, marně by se proti němu vzpírali, neboť On jest *veliký* a *vznešený!* Ctěte jej, neboť jest spravedlivý! »Podnožím jeho nohou« rozumějí sv. Otcové (vedeni překladem LXX) člověčenství Krista Pána, to máme uctívati, poněvadž jest s jeho Božstvím spojeno. Uctívati je můžeme především v Nejsv. Svátosti oltářní.

1. Ipsi v. 16¹. יְשֻׁבַ jest pojmenování Boha (80²) a můžeme k němu doplniti sloveso předešlé věty: regnabit מלך *ten, jenž trůní na cherubech*, kraluje. תניט jindy תמוט.

3. Wellh. שמו na m. שמך.

4. Prvá slova závislá na יודו *ať oslavují*! ועז מלך není podmětem, jak by se dle LXX zdálo *καὶ τιμὴ βασιλέως κρίσιν ἀγαπᾷ*. Honor regis = rex honoris. אהב משפט jest vztažná věta.

5. Více příkladů vlivu LXX na křesť. výklad Písma uvádí Swete v knize: An Introduction to the Old Test. in Greek, s. 465—469.

6. Mojžíš a Aron mezi jeho kněžími (jsou),
I Samuel mezi těmi, kteří vzývají jeho jméno.
Vzývali Hospodina a on je vyslýchal;
7. V oblakovém sloupu mluvil k nim.
Ostříhali jeho svědectví,
A zákon, který jim dal.
8. Hospodine, náš Bože, ty jsi je vyslýchal;
Bože, ty jsi jim byl nakloněn,
A byl jsi mstitelem všech jejich nápadů.

9. Vyvyšujte Hospodina, našeho Boha,
A klaňte se (jemu) na jeho svaté hoře,
Neboť *svatý jest* Hospodin, náš Bůh.

6. Mōšé a Ahᵃrôn jsou mezi jeho kněžími,
A Šᵉmū'êl mezi těmi, kteří vzývají jeho jméno.
Volají k Jahve a on je vyslýchá.
7. V oblakovém sloupu mluví k nim.
(Kdož) Ostříhali jeho svědectví
A přikázání, jež jim dal.
8. Jahve, náš Bože, ty jsi je vyslyšel!
Bohem odpouštějícím jsi jim byl,
Ale mstitelem (též) jejich zlých činů.
9. Vyvyšujte Jahve, našeho Boha,
A padejte (na zemi) před jeho svatou horou,
Neboť *svatý jest* Jahve, náš Bůh.

6. Israel se modlí k Bohu a chce, aby byl vyslyšen. Žalmista uvádí ze starých dějin příklad tří mužů, kteří mohou býti lidu vzory. Mojžíš jest tu čítán ku kněžím, neboť on zastával před Aronem kněžský úřad a vykonával kněžské úkony (Ex. 24⁸ 29¹⁰⁻²⁸ Lev. 8¹⁴⁻²⁹), světil velekněze Arona: *Mojžíš a Aron mezi kněžími* (byli neb jsou). *I Samuel byl mezi těmi, kteří vzývali*, hlásali *jméno Boží*, tedy mezi proroky; lat. *vzývají* (přít. č.). Ti modlili se k Bohu, a on vyslýchal prosby jejich modliteb a šetřil proto lidu (Ex. 17¹¹ 33¹¹⁻¹⁴ o Mojžíšovi; 1 Kr. 7⁹ 12¹³ Sir. 46¹⁹ o Samuelovi). *Přítomným* časem vyložena ukazují ta slova, že ještě dosud jsou mezi kněžími mužové jako Mojžíš a Aron, mezi věřícími a zbožnými mužové jako Samuel. Jsou-li tací mužové mezi Israelity, Bůh jejich modlitby vyslyší, jako vyslýchal modlitby oněch.

7. *V oblakovém sloupu* mluvil k nim, totiž k Mojžíšovi (Ex. 33⁹); snad i k Aronovi (Num. 12⁵, u Sam. snad podobně 1 Kr. 3⁴ Bůh mluvil k němu v temnu); oni byli horliví a zachovávali zákon Boží (*svědectví* v. 24¹⁰). V oblakovém sloupu zjevoval Bůh sebe a svou přítomnost; oblakový sloup či oblak zahaloval archu a Nejsvětější.

8. *Jako vyslýchal ony svaté muže*, pro jejich zásluhy

odpouštěl i hříchy lidu israelského, *byl mu přízniv*, ovšem že byl *též mstitelem všech jejich* (onoho lidu) *nápadů* adinventionum (27⁴), zlých činů — tak vyslyší i modlitby nynějších zbožných mužů.

Někteří vzpomínají při těchto slovech na chyby Mojžíše a Arona, jež Bůh přísně trestal (Ex. 32⁷⁻¹⁰ Num. 20¹²), a míní, že o těch jsou řečena slova: *A byl jsi mstitelem jejich zlých činů;* ten výklad se sem dobře nehodí a o Samuelovi vůbec není takový případ znám.

9. *Vyvyšujte Hospodina* (v. 5). *Klaňte se jemu na jeho svaté hoře,* na Sionu, kde byla svatyně (svatostánek).

Oblakový sloup jest člověčenství Krista Pána; v něm jest i Bůh »*který k nám mluvil v Synu*« (Hebr. 1²).

6. קראים kᵉthîbh; poznámka praví, že bylo א umlčeno (syncope) a partic. utvořeno podle sloves ל״ה; slovesa ל״א tvořívají některé tvary dle ל״ה, zvláště se tato enallage vyskytuje v době pozdější. Netoliko Mojžíš a Aron, ale všichni zbožní vzývali Boha, ostříhali zákon.

O kněžství Mojž. a Ar. píše obšírně A. van Hoonacker v Le sacerdoce lévitique, s. 138, 237.

8. לֹהֶם nikoli Mojžíšovi, ale *lidu;* byl mstitelem zlých činů *lidu.* Trpně vyloženo dle Sym., sv. Jer.: *Byl jsi mstitelem nepravostí na Israeli od nepřátel spáchaných.* Obráceně přeměnou slovesa נקם ve וְנִנָּחֶם »a spokojil jsi se, netrestal jsi jejich zlé činy«.

Žalm 98. jest určen v den *Obřezání* a *Nanebevstoupení* Páně. Kristus Pán obdržel *jméno*, to jest *veliké a hrozné*, jak žalm praví. On *trůní v nebesích na cherubech, jest vyvýšen* nad anděly a národy. O svátku *Posvěcení chrámu Páně* vzpomínáme si, že Kristus Pán trůní v našich chrámech v Nejsv. Svátosti oltářní. Tu vyslýchá prosby zbožných, mluví slovy evangelia, slovy víry, jako z oblakového sloupu.

Mojžíš, Aron a Samuel byli obrazy *sv Apoštolů;* ti šířili království Kristovo, modlili se za lid, zachovávali přikázání.

Žalm 98. modlíme se v ranních hodinkách *soboty.*

99. žalm. (H. 100.)

Chvalte Hospodina v jeho svatyni!

Žalmista vyzývá všechny, aby s veselostí předstoupili před Hospodina, jemu sloužili, poněvadž jest jejich stvořitel a pastýř (2. 3),

aby jemu ve svatyni vzdávali chválu pro jeho milost a věrnost (4. 5).

Nadpis neudává skladatele žalmu. Složen byl dle v. [4] za účelem bohoslužby. Tak udávají i nadpisy, jež se v hebr. znění a v překladech nalézají. Lat. nadpis zní: *Zalm ku chvále* Psalmus in confessione, hebr. dí: *Žalm k děkovací oběti*, aram.: Chvála (zpěv) k děkovací oběti, εἰς εὐχαριστίαν (Aq.). O děkovacích obětech mluví Lev. 7[11. 12].

Tímto žalmem končí písně složené na oslavu Boha, krále Israele, (theokratické 92—99). Snad složil tento 99. žalm skladatel ž. 94., poněvadž se tu nalézají některé shody.

Ž. 99. byl vykládán často v *messianském* smyslu; syr. překlad přidal mu v tom směru nadpis: »*Žalm* ku obrácení pohanů na pravou víru.« Předpovídá, že bude vláda Jahve všeobecnou, že bude všem národům prospěšnou.

Tato píseň se může zváti písní jubilejní, poněvadž tím slovem počíná a poněvadž se žalm 99. při obřadech otvírání jubilejního roku a jubilejních slavností římských zpívá.

Žalm má dvě sloky (2., 3.—4., 5.).

L. 1. Žalm ku chvále.
2. Jásejte Bohu, všecka země;
Radostně služte Hospodinu!
Vejděte před jeho tvář s plesáním.
3. Vězte, že Hospodin jest Bůh;
On nás učinil a ne my sami.
Jeho lid (jsme) a ovce jeho pastvy.

H. 1. Žalm k děkovací (oběti).
Jásejte Jahve, veškerá země!
2. Služte Jahve (jemu) s radostí,
Vejděte před něho s plesáním.

3. Vězte, že Jahve jest Bůh,
Učinil nás a ne my,
(q rê: a jemu náležíme)
Jeho lid a stádo jeho pastvy.

2. Vyzvání jako v ž. 97[4] (65[1]). *Služte radostně* (v ž. 2[11]: v bázni) *Hospodinu*; službou mínívali z pravidla bohoslužbu (Ex. 3[12]), kterou mají vykonávati ochotně, s potěšením, vesele. *Vejděte před něho*, k němu, do jeho svatyně (v. [4]) *s plesáním*.

3. Důvod pro ono veselí: *Jahve jest* pravý *Bůh*, Bůh, *který nás* (Israelity) *učinil*, vyvolil, zachoval, svými dobrodiními obdařoval (94 [6. 7]). *My jemu náležíme*, jsme jeho (tak hebr. q[e]rê) lidem, jsme ovce jeho pastvy (22[1]73[1]). Dle lat. by řekl: Bůh nás učinil a ne my sami, to jest: my jsme se nestvořili; toto vyjádření je však tuze slabé, ač je i LXX i některé výklady stvrzují. Prvý výklad je dosvědčen hebr. mass. q[e]rê, Aq. sv. Jer. a aram. překladem (též 94[5-7]).

1. Εἰς ἐξομολόγησιν udává účel, určení žalmu. תודה hebr. jest z v. [4]; v aram. jest שבחא על קורבן תודתא.

3. Ipse est, zájmeno jest pleonasticky položeno; hebr. הוא tu má význam spojovacího slovesa; nikoliv tedy: On *sám* jest Bůh; na tom důrazu není.

עשנו *učinil nás* οὐχ ὅτας dí Theodoret, vykládá tedy o stvoření. Et non ipsi nos (fecimus). Na m. לא (*ne*) lépe q[e]rê לו náležíme jemu. *Pascua* vykládáno o zaslíbené zemi, o Božím zákoně; mysticky o sv. Církvi, v níž pastvou jest nám učení, sv. svátosti a Boží milost.

4. Vejděte do jeho bran s chválou,
Do jeho nádvoří se zpěvy;
Oslavujte jej. Chvalte jeho jméno,
5. Neboť sladký jest Hospodin;
Na věky (trvá) jeho milosrdenství,
A až do pokolení a pokolení jeho věrnost.

4. Vejděte do jeho bran s děkováním,
Do jeho nádvoří s chvalozpěvem;
Děkujte mu, oslavujte jeho jméno!
5. Neboť dobrotivý jest Jahve,
Na věky (trvá) jeho milost,
A jeho věrnost po všecka pokolení.

4. *Vejděte do jeho bran*, jsou brány nádvoří svatyně, kde sídlil Jahve. Vyzývá všechny, aby tam vešli (Is. 2[2]), dříve bylo dovoleno toliko Israelitům vcházeti do chrámu.

5. Sladký (hebr. *dobrotivý*, viz 24[8] 33[9]) *jest Hospodin*. Důvody, proč mají rádi vcházeti do svatyně. *Milosrdenství a věrnost*, jako 24[10]. Viz úvod k ž. 102.

Žalm 99. modlí se sv. Otec a jeho zástupci, když na počátku *jubilejního roku* tluče na dvéře zlaté (jubilejní) brány; při tom zpívají ještě tyto verše s odpověďmi:

℣. Otevřete mně brány spravedlnosti!
℟. Vejdu do nich, chváliti budu Hospodina (vyznávati).
℣. Vejíti chci do tvého domu.
℟. Chci skláněti se před tvým chrámem v tvé bázni.
℣. Otevřete brány, neboť s námi Hospodin!
℟. Jenž činí veliké věci (virtutem) v Israeli.

Sv. Otec po třikrát zatluče kladivem na bránu a vrací se k svému trůnu. Moc papeže naznačena jest v tomto směru slovy Zjev. sv. Jana 3[7]: *Totoť pravý ten svatý a pravý, jenž má Davidův klíč, kterýžto otvírá a žádný nezavírá, a zavírá, žádný pak neotvírá.* (V. [8]: Aj postavil jsem před tebou dvéře otevřené).

Ž. 99. jest v officiu doplňkem ž. 92 (Dominus regnavit, decorem indutus est) v nedělních a svátečních *chvalách* (Laudes). Závěrek ž. 92. jest doplněn žalmem 99., jenž vybízí celou církev ku chvále Boží, a ukazuje i způsob, jak máme Boha v jeho svatyni ctíti. Náleží někdy i k *sobotnímu* matutinum.

100. žalm. (H. 101.)

Pravidla života zbožného (krále).

Žalmista chce oslavovati milosrdenství a spravedlnost (1—2); vystříhá se všeliké nespravedlnosti, všeho styku s bezbožnými (3—5), bydlí se spravedlivými a odstraňuje ze svého domu pyšné, z Božího města hříšníky (6—8).

Nadpis jmenuje Davida skladatelem tohoto zpěvu. Pokud jest nám život Davidův znám, odpovídal úplně

zásadám a pravidlům, která podává tento žalm. Nejsou to snad jen předsevzetí, jimiž by se chtěl v budoucnosti říditi, ani to není toliko vypočítávání dobrých skutků, které žalmista v minulosti, ve svém životě vykonal: ale on podává nám zásady, jimiž se stále řídí. Jedná tak v přítomnosti, pokračovati bude v tom i v budoucím, dalším svém životě.

Nic neudává bližší okolnosti, kdy asi byl ž. 100. složen. Dle v. [8] se zdá, že naráží na ranní oběť, kterou mohl David přinášeti na Sionu; v Božím městě, tedy v Jerusalémě, bylo v té době ještě něco hříšníků (snad Kananejských). Snad jej složil, když byl již všemi kmeny uznán králem, a když na Sionu byla archa úmluvy. (2 Kr. 5[1]).

Theodoret a Euthym. vykládají tento žalm jako prorockou modlitbu o králi Josiášovi (zemř. 608; 4 Kr. 22. 23). Jiní (j. Theodor z Mopsv.) nevykládají tento žalm o králi, ale o zbožném Israelitovi v zajetí, aneb o celém lidu židovském; kladou složení té písně do dob po zajetí, poněvadž se některé výrazy podobají knize Přísloví, kterou též do pozdější doby umísťují.

LXX a Vulg. mají v 1. a 2. verši budoucí čas (cantabo, psallam, intelligam), v ostatních verších (v 2. v. perambulabam) má LXX impf. neb aorist, Vulg. imperf. i perf. proponebam, adhaesit, cognoscebam atd.

Píseň jest složena ve slokách, jež se zovou qîna קִינָה (delší verš s kratším; viz ž. 18 a úvod k ž. 119).

L. 1. Žalm od Davida.
Milosrdenství a spravedlnost chci opěvovati,
Tobě Hospodine zpívati,
2. A seznávati neposkvrněnou cestu —
Když přicházíš ke mně.
Chodím v nevinnosti svého srdce
Uprostřed svého domu.
3. Nestavím před své oči
Nespravedlivou věc;
Těch, kteří se dopouštějí přestupků,

Nenávidím.
Nepřidržuje se mne
4. Zkažené srdce;
Zlomyslného, jenž se ode mne odvrací,
Neznám.
5. Toho, jenž tajně utrhá svému blížnímu,
Toho pronásleduji.
S tím, jenž jest pyšného oka, a nenasytného srdce,
S tím já nejídám.

H. 1. Od Davida; žalm.

O milosti a spravedlnosti chci pěti,
Tobě, Jahve, zpívati!
2. Chci moudře dbáti poctivé cesty —
Kdy chceš ke mně přijíti?
Chodím v dokonalosti svého srdce,
Ve svém domě.
3. Nestavím před své oči
Věci hanebné.
Přestupky činiti nenávidím,
Nepřidržuje se mne to;
4. Převrácené srdce odstupuje ode mne,
O zlém já nevím.
5. Kdo tajně pomlouvá svého blížního,
Toho umlčuji;
Kdo jest pyšných očích, nadutého srdce,
Toho nesnesu.

1. Žalmista udává předmět svého zpěvu: *Chci pěti o milosti a o spravedlnosti* (hebr.); není řečeno: O *tvé* milosti a o *tvé* spravedlnosti, ale: Chci pěti *Tobě, Jahve, chci zpívati.* Chce tedy pěti žalmista Bohu a vypravovati jemu o milosti (snad o lásce) a o spravedlnosti své. Bůh žádá od lidí *milost a spravedlnost* (soud), jak u Os. 12[6] zřejmě těmitéž slovy jest řečeno: žalmista se ve svém životě dle toho řídí, a nyní chce vypravováním o své lásce a spravedlnosti Bohu svou poslušnost a lásku projeviti. Milosrdným a spravedlivým má býti král k lidem, k svým poddaným. Jinak: Chce pěti o milosti a o spravedlnosti Boží, rozjímati o nich, aby je sám napodobil, aby se jimi řídil.

2. *A chci seznávati* (intelligam 2[10]); *moudře dbáti* dle

hebr. *poctivé* (bezúhonné, dokonalé) *cesty*, chci toho dbáti, chci to pozorovati, chodím-li po dokonalé cestě a a chci po ní kráčeti, kráčím po ní, *když ty ke mně přicházíš*, když ty mně přispíváš, když jsi při mně.

Obyčejně bývá tato druhá věta vykládána prosebnou otázkou: *Kdy, Hospodine, přijdeš ke mně?* abych zase slyšel tvá slova, tvé potěšení. Já chodím po *tvé* cestě, Ty nyní můžeš ke mně přijíti. *Chodím v nevinnosti svého srdce* (v poctivosti, v dokonalosti svého srdce — na místě příd. jmen.: poctivým, nevinným srdcem). *Ve středu* (uvnitř) *svého domu*, netoliko na venek, před lidmi jsem poctivým, ale i v soukromém životě, doma, ve svém domě.

3. Ukazuje, jak a v čem by byla jeho cesta dokonalou.

Nestavím před své oči (ani před oči své mysli, ani si nepředstavuji) *nespravedlivou* (hebr. *věc b'lijâ'ala* jako 17[5]), *hanebnou* věc, kterou bych snad pak zamýšlel provésti. Pokušení očí, obrazotvornosti svádí často k zlým skutkům.

Žalmista se varuje zlých lidí, oddaluje je od sebe. Králi jest tím větší měrou třeba, aby neměl kolem sebe zlých rádců (jako Saul, Roboam), zlých služebníků. *Těch, kteří se dopouštějí přestupků* (praevaricatio, v žalmech toliko na tomto místě), *nenávidím* (25[5]); přestupky míní hříchy vůbec, nenávidí hříšníků. *Zkažené srdce* (jiných lidí), tedy zkažení lidé, převrácení *se mne nepřidržují* nemám jich u sebe. *Zlomyslných lidí neznám* (nedbám, nevšímám si jich).

Hebr. znění podává poněkud jiný smysl: *Přestupky činiti nenávidím*, sám nenávidím hříchů, varuji se hříchu — aneb též nerad to vidím, když by jiní hřešili, nenávidím toho. Toho nemá na mně býti: *Nepřidržuje se mne to!*

4. Zlosyn sám opouští žalmistu, vzdaluje se ho. Tak aspoň naznačují LXX a Vulg.: *Zlomyslného, jenž se ode mne odvrací* (declinantem a me), *neznám.*

Dle hebr. vyznává, že se varuje i zlého myšlení: *Převrácené srdce ode mne odstupuje*, neznám takového srdce (Přísl. 11[20]), *o zlém já nevím.*

5. *Toho, jenž tajně utrhá svému bližnímu,* pomlouvače, pokrytce, *já pronásleduji* (hebr. *umlčuji*, ničím, hubím ho). Není tedy přístupným takým řečem.

S tím, jenž pyšného oka jest, jenž na jiné s opovržením hledí, s pyšným — a *s tím, jenž nenasytného srdce* jest, se ctižádostivým, s lakotným (dle Euthym.), *s tím já nejídám,* nejsem s nimi důvěrným (sr. 44[15]).

Hebr. dí: *Pyšné a naduté já nesnesu.*

1. *Ipsi* 16[1]. חֶסֶד by mohlo též znamenati *lásku*, i *zbožnost*, חסיד značí zbožného. Viz úv. k ž. 103 (102).

2. LXX (i Sym.) béřou sloveso אזמרה psallam k tomuto verši: *ψαλῶ καὶ συνήσω ἐν ᾠδῇ ἀμώμῳ* tedy אַזַּמְּרָה אַשְׂכִּילָה *zpívati chci dobře*, rozumně (ve vypravování) jako 47[8]; prvý verš nezdá se býti úplným. Psallere 7[18]: *tebe chci oslavovati*, kdybychom překládali *tibi* předmětně.

Otázka: מתי תבוא אלי byla různě vykládána: *Kdy mně pomůžeš?* v žalmu není však o pomoci řeči. Slíbil Bůh dle Ex. 20[24] *že na místě, kde založí památku*, k člověku *Bůh přijde a že mu požehná*; s tímto spojena by tato otázka znamenala: Kdy vyplníš toto přislíbení, přijdeš ke mně (k Israeli), abys mně požehnal?

3. סֵטִים psáno i שְׂטִים odchylky, *přestupky* jest předmětem k עָשׂה inf. (עֲשׂוֹת); v překladech jest part. עֹשֵׂי־סֵטִים (עֹשֶׂה) *ποιοῦντας παραβάσεις ἐμίσησα.*

5. Hunc, cum hoc jsou pleonasticky položeny.

מלושני k'thîbh by bylo part. poel s koncovým jod compaginis; q'rê מְלָשְׁנִי m'lošnî s krátkou samohláskou (podobné עַיִן který oko proti n. obrací, jest žárlivý).

לֹא אוּכַל *nemohu*, totiž לָשֵׂאת *snésti*; Aram. syr: nemohu býti *s ním* אִתּוֹ.

6. Mé oči (hledí) na věrné v zemi,
Aby seděli se mnou;
Ten, který chodí po dokonalé cestě,
Ten mně slouží.

7. Nebydlí v mém domě žádný,
Který činí pych;
Kdo mluví nepravé, nezachová se
Před mýma očima.

8. Z rána zabijím
Všechny hříšníky země,

Abych vyhladil z města Hospodinova
Všechny zločince.

6. Mé oči (hledí) na věrné v zemi.
Aby bydlili se mnou;
Kdo kráčí po dokonalé cestě,
Ten mně slouží.

7. Nebydlí uvnitř mého domu,
Kdo činí lest;
Kdo mluví lži, neobstojí
Před mými očmi.

8. Z rána umlčuji všechny
Bezbožníky země.
Abych vyplenil z města Jahve
Všechny, kteří pášou nepravost.

6. Jmenuje některé, s nimiž obcuje. *Vyhledává věrných v zemi*, věrných Bohu, zákonu; z těch si vybírá rádce, *ti jemu slouží.*

7. *Kdo činí pych* t. j. pyšné věci (v hebr. kdo činí *lest*), *(z těch) nebydlí v mém domě žádný. Kdo mluví lži, nezachová se* (*οὐ κατευθυνεῖ* nemá štěstí) *před mými očmi* (neobstojí — v hebr.).

8. *Z rána* časně vycházím, *abych zabíjel* (umlčoval) *všechny hříšníky země*; jest horlivým v tom, aby zlo vymítil ze země. Zabíjí je, nikoliv mocí, ale spíše zbožností, dobrým řízením. Město Hospodinovo má býti svaté město, odtud chce všechny zločince (= zlé činící) vyhladiti.

Město Páně jest Jerusalém (45[5] 47[2. 9]).

7. Dirigere má význam *míti štěstí*, výsledek; též v Sir. 29[24] (ž. 140[12]) hebr. יִכּוֹן (nif. כּוּן).

Modlíme se tento žalm v ranních hodinkách *soboty.* Jest nám zrcadlem, v němž můžeme shlížeti svůj život, své obcování a jednání. Zdaž nepřilnulo k nám převrácené srdce, zdaž nestavíme sami hanebnou věc před oči svého ducha? Hleďme, abychom mohli Pánu svému pěti o svém milosrdenství, o lásce k bližnímu, kterou jsme prokazovali, o své spravedlnosti, kterou jsme zachovávali!

101. žalm. (H. 102.)

(Pátý kajicný žalm).

Modlitba vyhnance za obnovení Sionu.

Žalmista prosí, aby byl vyslyšen (2, 3);

vyličuje soužení, jimiž hyne, jest osamocen a nepřátelé jej trápí hanou a výsměchem (4—9), Boží hněv jej ničí (10—12).

V této bídě připomíná si, že Bůh jest věčný, že věrně plní své sliby; nyní jest čas, aby se Bůh smiloval, Sion opět zbudoval (13—15), i nepřátelé budou pak Boha ctíti, Israel bude toto dobrodiní mezi pohany hlásati (16—23).

Opakuje svou prosbu a stížnost; doufá, že Boží lid nezahyne (24—29).

Jest to, jak nadpis dobře dí, *modlitba ubohého*, veškerého israelského lidu, *když jest v úzkostech* (hebr. *když omdlévá*, ztrácí ducha) *a když vylévá před Hospodinem svou prosbu* (v hebr. *své hoře*).

Jerusalém ležel v ssutinách dle v. [15] a [17]; dle toho vyjadřuje žalm city Israelity z doby babylonského zajetí. Žalm obsahuje podobné výrazy jako v ž. 21, 68, 78, v Pláči Jeremiášově, u Joba a u Isaiáše, Daniele (9[4-19]).

Jako kajicný žalm projevuje tato píseň city a hoře každé hříchem sevřené a neštěstím sklíčené, ale kající duše, která se k Bohu prosebně obrací. Jest projevem kajicnosti a důvěry v Boha.

Sv. Pavel vykládá slova v. [26-28] o Kristu Pánu (k Hebr. 1[10. 11. 12]). Tím výkladem sv. apoštola vedeni, vysvětlovali mnozí celý žalm v messianském smyslu; ve v. [16] a [23] spatřovali předpověděnu všeobecnost Kristovy církve.

Píseň obsahuje mocné obrazy a vyniká živým výrazem truchlivých citů. Patero slok o 6, 6 6 —5, 5 verších.

Nadpis.

L. 1. Modlitba ubohého, když jest v úzkostech,
A vylévá před Hospodinem svou prosbu.

H. 1. Modlitba za ubohého, když omdlévá a vylévá před Jahve své hoře.

1. *Modlitba*, v. 4[2] (i úvod XXIV). V hebr. jest předložka ל; ta značívá skladatele písně, zde však spíše ukazuje, za

koho ta modlitba jest: *za ubohého. Vylévá* prosbu neb hoře, kterým jest jeho srdce naplněno; tím si ulehčuje.

1. Sv. Aug., sv. Řehoř vykládají tato slova o Kristu Pánu: Modlitba ubohého Krista při utrpení; vykládáno též o Danielovi, když se soužil a strachoval o budoucí osud svého lidu. Hříšník — jest též ubohý, proto by to mohla býti modlitba kajícího hříšníka.

2. Hospodine, vyslyš mou modlitbu,
A nechať přijde k tobě mé volání.
3. Neodvracej své tváře ode mne,
Kteréhokoli dne jsem soužen,
Nakloň ke mně svého ucha.
Kteréhokoli dne tě vzývám,
Rychle mne vyslyš!
4. Neboť míjí jako kouř moji dnové,
A mé kosti schnou jako podpalek.
5. Jsem poražen jako seno a usýchá mé srdce,
Vždyť zapomínám pojídati svého chleba.
6. Hlasitým vzdycháním mým
Lepí se mé kosti na mé maso.
7. Podobám se pelikánu na poušti,
Jsem jako výr v stavení.
8. Bdím a jsem
Jako vrabec osamocený na střeše.
9. Po celý den tupí mne moji nepřátelé,
A kteří mne chválívali, nyní proti mně přísahají.

2. Jahve, slyš mou modlitbu,
A mé volání k tobě přijď!
3. Neskrývej své tváře přede mnou
V den, kdy mám úzkost,
Nakloň ke mně svého ucha
V den, kdy volám:
Spěšně mne vyslyš!
4. Neboť pomíjí v kouři (jinak: jako kouř) moji dnově,
A mé kosti spalují se jako ohniště.
5. Poraženo jest jako tráva a schne mé srdce,
Že zapomínám jísti svého chleba.
6. Mým hlasitým nářkem,
Lepí se mi má kost na mou kůži.
7. Podobám se pelikánu pouště,
Jsem jako sova ve zříceninách.

8. Bdím
A jsem jako osamělé ptáče na střeše.
9. Po celý den tupí mne moji nepřátelé,
Ti, kteří se proti mně vztekají, proklínají (mnou).

2. Prosbou za vyslyšení počíná žalmista svůj **stesk**; tak i v jiných žalmech podobnými slovy, 17[7], 38[13], 53[4], 54[2], 63[2], 64[3], 83[9].

3. Neodvracej ode mne své přízně, *když jsem soužen, slyš mne, když tebe vzývám* též v ž. 68[18] (26[9], 142[7], 16[6], 30[3], 70[2]). *Kteréhokoli dne volám* 55[10].

4. Žalmista líčí své soužení, svou úzkost. *Jako kouř*, (jako v kouři — dle mass.) *míjí moji dnové*, život můj pomíjí velmi rychle a nezbývá po něm žádné stopy, jako nezůstává ničeho po kouři, kterýž byl rozehnán větrem (36[20]). *A mé kosti schnou* (jsou suché) *jako podpalek* (cremium, dřevo v ohni se nalézající, oharek by to mohlo též znamenati); v hebr. *spalují se* (hoří) *mé kosti jako ohniště* (místo, kde jest žár, žár sám). Kosti, tedy to nejpevnější v těle jsou stráveny bolestí jako kameny ohniště, dle aram. targumu: *jako trojnožka* (podstavec), na kterou se dávaly nádoby nad oheň.

5. *Jsem poražen*, sklácen *jako seno*, jako tráva (hebr. dí o srdci: *jest poraženo*), tak, *že jsem zapomněl jísti svého* chleba; lidé ve velkých úzkostech a v strachu se nalézající nedbají o jídlo. Padám jako tráva slunečním žárem sežehnutá. O srdci dí, že jest poraženo (v hebr.), neboť srdce jest střed a sídlo životní síly.

6. Jeho hlasitým hořekováním seschlo a zhubenělo tělo trpitele tak, že jest on nyní jen kost a kůže: *Lepí se má kůže na mé kosti* (Job. 19[20] ž. 21[16], Pláč J. 4[8]).

7. Žalmista přirovnává se ve svých bolestech, ve svém opuštění ku ptákům, kteří osaměle žijí: *Podoben jsem pelikánu* (mořskému havranu) *na poušti;* pelikán zdržuje se rád o samotě (Is. 34[11]), ovšem, že jest vodním zvířetem, nezdržuje se na poušti. *Jako výr* (sova) *ve zříceninách* (dle hebr.); výr i sova, jež se čítají k dravcům, bývají v starých zříceninách, odkud vydávají noční

dobou zvláštní, jakoby plačtivé zvuky. V lat. jest: *jako výr v příbytku* (rozuměj: *svém*). Jména těchto ptáků na jisto postavena nejsou.

8. *Bdím*, bolestí nelze jemu spáti. *a jsem* (Jacob: *běduji*) *jako vrabec* (hebr. správněji: jako ptáče osamělé) *osamocený na střeše*; pták, který ztratil družku, jest tak osamocen a vydává žalostné zvuky. Praví, že tak lze pozorovati zejména u drozda (Petrocossyphus cyaneus i Turdus pilaris).

9. Příčinou bolesti jest jednání nepřátel: *Po celý čas* tupí, snižují žalmistu (lid israelský); nepřátelé, kteří se proti mně vztekají (hebr.), ti uvádí mé jméno toliko jako proklínání aneb tím jménem proklínají, když někomu přejí neštěstí: Staň se ti, co stalo se židům; (Jer. 29[22]).

4. כִּכְשָׁן *v kouři*, v někt. rukopisech, v LXX, v aram. כִּכְשָׁן *jako kouř*. מוֹקֵד od יקד *hořeti* by mohlo znamenati místo, kde jest oheň; v aram. dle toho תִּיךְ תַּפְרָא podstavec, trojnožka na nádobu, ohniště (Lev. 6[2]); Aq. jako ὡς καῦσ.., *spálení*, oheň, žár. Cremium toliko na tomto místě; překládáno i: suché roští (Ž. K.: iakozto skwarek zwadli su).

5. Percussus הוּכָּה (הֻכָּה od נכה), jsem poražen; נכה značí též: slunečním úpalem *býti stižen* (Os. 9[16] Jon. 4[8] Is. 49[10]), kterýžto význam se zde odporučuje. כִּי neudává příčinu, ale ukazuje, na čem se pozná, že jest jeho srdce sraženo.

7. קָאַת dle překladů: *pelikán* πελεκᾶν (Lev 11[18] Sof. 2[14] Is. 34[11]), v syr. קקא labuť; כּוֹס znamená *výra* Lev 11[17] νυκτικόραξ (Deut. 14[17]), γλαύξ sv. Jer. bubo בּוּם *sova*, Sym. *dudek* Ž. K. lelek, Ž. P. sycz (sýček).

8. Olshausen mění אהיה v וְאֶהֱמֶיָה a běduji, *hořekuji*. צִפּוֹר *ptáče*, i jinde lat. passer přeloženo; zde בּוֹדֵד צִ *osamělé ptáče*, snad ještě o sově z v. [7] כּוֹס řečeno.

9. Lat. qui laudabant me οἱ ἐπαινοῦντές με jest hebr. מְהוֹלָלַי od הלל; zde však jest poal מְהוֹלָלַי *zuřící*, vzteklí. Podobně vyjádřeno též v ž. 44[15] 69[12].

10. Neboť jím popel jako chleba,
A svůj nápoj míchám s pláčem;
11. Pro tvůj hněv a tvou nevoli,
Neboť pozdvihnuv mne mrštil jsi mnou.
12. Moji dnové se nachylují jako stín,
A já vysýchám jako tráva.

13. Ty však, Hospodine, zůstáváš na věky,
A tvá památka do pokolení a pokolení.
14. Ty se zdvihneš a smiluješ se nad Sionem,
Neboť jest čas slitovati se nad ním,
Neboť přišel (ten) čas.
15. Neboť mají zalíbení tvoji služebníci v jeho kamenech,
A lítost cítí nad jeho zemí.
16. A budou se báti pohané tvého jména, Hospodine,
A všichni králové země tvé slávy,
17. Že postaví Hospodin Sion,
A že bude viděn ve své slávě.
18. Pohlíží na modlitbu snížených,
A nezhrdá jejich prosbou.
19. Neboť jest to zapsáno pro další pokolení,
A lid, který povstane, bude velebiti Hospodina,
20. Neboť shlíží se své svaté výše,
Hospodin patří s nebe na zemi.
21. Aby vyslechl vzdychání zajatých,
Aby uvolnil syny pobitých,
22. Aby ohlašovali na Sionu jméno Hospodinovo,
A jeho chválu v Jerusalémě,
23. Když se sejdou národové v jedno
I králové, aby sloužili Hospodinu.

10. Neboť popel jako chleba jídám,
A míchám svůj nápoj v pláči.
11. Pro tvůj hněv a tvoji zlost,
Neboť zdvihl jsi mne a mrštil jsi mnou.
12. Moji dnové jsou jako táhlý stín,
A já jako tráva schnu.
13. Ty však, Jahve, zůstáváš na věky,
A tvé jméno trvá po všecka pokolení.
14. Ty povstaneš a smiluješ se nad Zijjônem,
Neboť jest čas slitovati se nad ním,
Ano, přišla doba!
15. Neboť milují tvoji služebníci jeho kameny,
A lítost pocitují po jeho prachu.
16. A báti se budou pohané jména Jahve,
A všichni králové země tvé slávy.
17. Neboť postaví Jahve Zijjôn,
Objeví se ve své slávě.

18. Ohlédne se po modlitbě nahého,
A nepohrdne jejich modlitbou.
19. Ať se to zapíše pro budoucí pokolení,
A lid nově stvořený bude chváliti Jâha.
20. Neboť shlédl se své svaté výše,
Jahve patřil s nebe na zemi,
21. Aby slyšel sténání zajatých,
Aby uvolnil syny umírání,
22. Aby vypravovali v Zijjônu o jménu Jahve,
A o jeho chvále v Jerusalémě,
23. Když se sejdou národové spolu
A království, aby sloužili Jahve.

10. Israelité jsou v bídném postavení. *Popel*, znamení truchlivosti jím jako chléb, jest mým denním pokrmem (hoře); Job 2[8] Ez. 27[30] ž. 41[4]. *A míchám svůj nápoj v pláči* s pláčem *μετὰ κλαυθμοῦ* (jako 79[6]).

11. Bolest způsobena jest *hněvem Božím. Neboť pozdvihnuv mne mrštil jsi mnou;* uvádí obraz vichru, který zdvihá předměty do výše a zase je shazuje a pouští k zemi; čím výše je vynesl, tím horší bude jejich pád. Israel jest nyní tuze snížen, s vysoka jím mrštil Bůh; s vysoka bychom mohli vykládati o tom, že Bůh lid Israelský povýšil, štěstím obdařil — a nyní ho zavrhl (Is. 64[5]).

12. *Moji dnové jsou jako táhlý* (nakloněný) *stín*; táhlý, dlouhý stín jest znamením, že se den chýlí ku konci, moji dnové chýlí se ku konci (143[4] Job 8[9] Jer. 6[4]).

13. *Ty však, Hospodine, zůstáváš na věky;* Israel pomíjí, pokolení hyne v krátké době, Bůh však trvá, a poněvadž slíbil pomoc, zajisté, že se jednou slituje. Vytrhne svůj národ již proto, aby byla *památka* Boha Jahve v tom národě zachována; žádný jiný národ nectí Božího jména, nezná ho. Pokud bude Israel trvati, potud bude Boží jméno oslavováno (Pláč J. 5[19]: tvůj trůn trvá).

14. Vyjadřuje pevnou důvěru: Bůh *povstane*, zdvihne se ze svého trůnu a *smiluje se nad Sionem*, ukáže mu opět svou lásku tím, že jej osvobodí a obnoví. *Neboť jest čas slitovati se nad ním*, jest již na čase, aby se tak stalo. *Přišel čas*, snad dí tak proto, že již jest nejvyšší čas, aby

se Israeli dostalo pomoci, aneb že jest tu ona doba, o níž předpověděli proroci (Jer. 25[11. 12] 29[11] srov. Dan. 9[2]), že v ní skončí zajetí lidu.

15. Israel zaslouží, aby se Bůh nad Sionem smiloval: *milujeť* stále *kameny Sionu*, zbořeniny svého svatého města (jako 136[6]), a *lítost pociťuje po jeho prachu*, milují i tu zemi, ten prach, na němž Sion stával (ty zříceniny).

16. 17. Až *bude Sion znovu postaven*, poznají pohané moc a věrnost Boha Jahve: *a budou se báti tvého jména*, obrátí se k Bohu pohané i *králové*, budou se báti *tvé slávy* (23[7]). *Že postaví Hospodin Sion*, žalmista již v duchu vidí Sion obnovený a postavený, proto perf.: *Quia aedificavit*. Tam *objeví se Jahve*, jako ve starých dobách, ve středu svého lidu *ve slávě*.

18. Pohané se obrátí k Bohu, poněvadž poznají, že *pohlíží* Bůh *na modlitbu snížených* (v hebr. *nahého* t. j. nahých, sníženého, oloupeného Israele).

19. *Ať se to*, totiž zpráva o znovuzřízení Sionu (v. [17] a [18]) *zapíše*, ať jest to zapsáno *pro další pokolení*, pro budoucí pokolení, aby i toto bylo Bohu za jeho dobrotu vděčným a věrným, aby Boha za to velebilo: *A lid, který povstane* (21[32]), který bude stvořen, *bude velebiti Hospodina*.

20. Velebiti budou Boha Israelité i ti pohané, kteří se k němu obrátí, proto, *že shlíží se své svaté výše*, se svého nebeského sídla (13[2] 32[13]).

21. Patří s nebe, *aby vyslechl vzdychání zajatých* (compeditorum 78[11]), zajatců israelských v Babyloně, aby uvolnil z pout zajetí *syny pobitých* (*syny umírání* v hebr. jako 78[11]), syny oněch, kteří byli zabiti, umřeli aneb byli k smrti určeni.

22. 23. Vysvobozenci budou *na Sionu* stále *hlásati chválu* svého Vysvoboditele, Boha, *když se tam sejdou* neb scházeti budou na témž místě (spolu) *k službě Boží národové a králové* (46[10]). Toto se ovšem vyplnilo teprve v messianské době (21[28]), kdež různí národové v jedné církvi spolu velebí Boha.

10. שִׁקְרִי *nápoj můj*, prostý tvar by zněl v jedn. č. שִׁפּוּרִי dle Os. 2[7], kde psáno שִׁקּוּרַי; Wellh. zde navrhuje toto.

11. מִפְּנֵי *a facie* značí původ: protože cítí hněv Boží na sobě.

12. נָטוּי *nakloněný*, ale též: *klonící*, nachylující *se* (109[23]); v LXX, v syr. a sv. Jer.: *ὡσεὶ σκιὰ ἐκλίθησαν* sicut umbra inclinati sunt נָטֵיהּ (73[3]), stín stále táhlým není (Houbigant, Zenner).

14. חֶנְנָהּ *αὐτῆς* přípona nese se k צִיּוֹן, jež jest ženskr. rodu; sloveso jest inf. qal (Is. 30[18] לַחֲנַנְכֶם) חָנַן, v němž přešlo pathach z nûn na ה a bylo přehlasováno v seghôl.

16. שֵׁם יְהוָה syr. את שמך יהוה jako v řeckém לשמך מריא.

17. 18. Řecké znění vykazuje v 17. futurum, v 18. aorist; v lat. prorocké perf. dle בָּנָה a פָּנָה perf.

עֶרְעָר sv. Jer. Aroer (Jer. 48[6]) od ערר i Jer. 17[6]: nahý (vacui obraný).

23. In unum יַחְדָּו v. 4[9].

Mluví k němu na cestě jeho síly:
Oznam mi skrovný počet mých dnů.
25. Neodvolávej mne v polovici mých dnů;
Od pokolení do pokolení (trvají) tvá léta.
26. Na počátku jsi ty, Hospodine, založil zemi,
A dílem tvých rukou jsou nebesa.
27. Ona zahynou, ty však potrváš,
A všichni stárnou jako roucho.
A ty je proměňuješ jako pokrývku a proměňují se;
28. Ty však jsi tentýž
A tvá léta nepřestávají.
29. Synové tvých služebníků budou obývati,
A jejich símě na věky se spraví (ve štěstí).

24. Přehnul na cestě (kethîbh: jeho; qrê:) moji sílu,
Ukrátil mé dny.
25. Říkám: Můj Bože, nevytahuj mne v polovici mých dnů,
(Ty, jehož) léta (trvají) po všechna pokolení.
26. Kdysi založil jsi zemi,
A dílo tvých rukou jsou nebesa;
27. Ona pominou, ty však zůstaneš,
A oni všichni jako roucho zetlejí,
Jako oděv je měníš a oni zacházejí.
28. Ty pak jsi (týž),
A tvá léta neukončují.

29. Synové tvých služebníků budou přebývati.
A jejich símě obstojí před tebou.

24. 25. Znovu vzpomíná si žalmista na svůj stav, vidí, že jeho síla uniká, že jeho života jest na krátko, a proto prosí Boha: Aby ho nebral odtud v polovici života, kdy se nemůže těšiti obnovení Sionu, nýbrž aby ho zde ponechal, vždyť Bůh jest věčný, jeho léta trvají, On může vždy své sliby splniti, Sion obnoviti.

Lat. znění jest poněkud nejasné: *Mluví* (respondit = dicit) Israel, ubohý (v. [1]), *k němu*, k Bohu, *na cestě*, na níž cítí *Boží sílu*, na níž jest stížen trestající silou Boží, a prosí, aby mu Pán řekl, jestli jest již brzká smrt a záhuba Israele ustanovena: *Oznam mi skrovný počet mých dnů*, mého života. Dle jiného výkladu značí lat. znění: Ubohý mluví k Bohu *svým silným způsobem*: *Dej mi mé nemnohé dny!* dej mi ještě těch několik dní, nějaký krátký čas života, abych se dožil obnovení Sionu!

Dle hebr. znění praví žalmista: *Bůh přehnul na cestě mou sílu, ukrátil mé dny* (muj život); já brzy zahynu (Israel) — přidává hned prosbu: *Neodvolávej mne* (hebr. *nevyzdvihuj*, nevytahuj *mne*, jednoduše: nebeř mne) *v polovici mých dnů* (Is. 38[10]), neodvolávej mne k sobě před časem. *Ty jsi věčný*, nebeř mne odtud, když jsem dosáhl teprve polovice svého věku!

S malou změnou zní v. 24: »I kdyby mně na cestě mou sílu zlomil, mé dny zkrátil, přec říkám: Můj Bůh jsi ty!«

26—28. Aby lépe ukázal na trvání Boží, vzpomíná, že Bůh byl již dříve než země a nebe: *Ty na počátku jsi založil zemi*, ta již dlouho trvá; poněvadž Bůh byl její stvořitelem, již tehdy byl. Že Bůh potrvá déle než všechno ostatní, ukazují verše 27—28, zároveň připomínají, že se Bůh nemění tak, jako všechno, co je na zemi.

Ona, totiž nebesa i země, aneb ona, všechna stvoření *zahynou*, jsou *jako roucho, jež* časem *zetlívá*, stárne, *jež zachází* (mění se) a *Bůh sám je mění*, činí, že zacházejí, hynou.

Ty pak jsi týž ὁ αὐτός výrazně řečeno.

Sv. Pavel uvádí slova v. 26—28 o Kristu Pánu (dle LXX), aby jimi ukázal Božství Páně (Hebr. 1[10-12]).

29. Věčný jest Hospodin, to jest zárukou, že Israel bude zachován a postaven. *Synové tvých služebníků* (68[36. 37]) t. j. Israelité *budou bydliti, obývati* — snad dlužno doplniti dle většiny vykladatelů — v tvé zemi, tvém dědictví (Jerusalém a zaslíbená země), *a jejich símě na věky bude šťastné* (κατευθύνειν ž. 100[7] dirigetur), bude k dobrému vedeno.

Jinak lze vykládati dle hebr.: Israelité budou bydliti před tebou, před tvou tváří, budou požívati tvé přízně (15[11]), a jejich símě (potomstvo) bude upevněno, *obstojí*, zachováno bude *před tebou* (Sym. διαμενεῖ).

24. כֹּחוֹ *jeho síla*, tak v LXX, proto *virtutis suae*: Přehnula na cestě jeho síla *mne*, tento předmět by bylo doplniti — což odporuje překladům. כחי s příp. prvé osoby jako qrê má též Sym., sv. Jer., syr. a aram.

Via virtutis silná cesta, silný způsob — toho užito v druhém výkladu. Zenner mění: ענה בדרך כחי קצר ימי ואמר אלי אתה.

28. Bůh jest stálým, tak jest stálým i ve svých zákonech, vlastnostech.

הוּא týž, ὁ αὐτός. Kabbalisté uvádějí toto הוּא jako první vlastnost Boží; i u dervišů a j. silné já hû o On! Někteří to porovnávali s Platonovým ταὐτόν, což by byla idea věcí, idea neměnitelná, protiva k τὸ ἕτερον k formě (tvaru) věcí, která podléhá změnám; odtud bylo jim *idem* principem dobra, τὸ ἕτερον principem zla.

29. Poslední slova vykládána často o sv. apoštolech a o svatých: »Budou přebývati v nebesích a na věky tam zůstanou«.

Citát Hebr. 1[10-12] počíná na rozdíl od žalmu v. [26-28] slovy σὺ κατ ἀρχάς, κύριε (LXX: κατ' ἀρχὰς σὺ κύριε); před καὶ ἀλλαγήσονται klade ὡς ἱμάτιον.

Poněvadž uvádí sv. Pavel (Hebr. 1[10-12]) slova tohoto žalmu jako důkaz Božství Krista Pána, určila Církev tato slova na svátek *Narození* a *Zjevení Páně*. V těch dnech se ukázala Božská moc narozeného Spasitele andělům, pastýřům, třem magům.

Žalmem vyjádřeno hoře a bol, proto se modlíme některé jeho verše i o památkách *Utrpení Páně* (v mešních částech středy sv. Týdne v. 2-5 a 10-14).

Slova žalmu prosí o obnovení Sionu, posvátného místa: Církev modlí se proto ten žalm při *svěcení oltáře*, při svěcení *opatů*, *při žehnání hřbitova*; též při slavném návratu a uvedení *vyobcovaného* člena do církve, *u nemocného*.

Modlíme se tento ž. v ranních hodinkách *soboty*. Některé verše (16 17) jsou v graduale ned. 3—5. po Zjev. P. a 16. neděle po sv. Duchu.

102. žalm. (H. 103.)

Chvála Božího milosrdenství (milosti).

Žalmista se povzbuzuje ku chvále Boží, neboť Bůh mu prokázal dobrotu a milosrdenství (1—5);

velebí Boží milosrdenství, jímž jest Bůh vždy ochoten odpouštěti viny a neodplácí člověku podle jeho hříchů (6—10);

prokazuje Bůh své milosrdenství hojně, znaf lidskou křehkost, prokazuje je vždy těm, kteří zachovávají jeho úmluvy (11—18).

Velebí Boha, vládce nebes a všeho a vybízí všechny k Boží chvále (19—22.)

Předmětem této písně jest chvála *milosti* a *milosrdenství* Božího. Boží milosrdenství vyznívá ve všech žalmových písních z ducha pěvců; toliko 87. žalm, jediný, psán jest v pocitu hlubokého stísnění, nepodává ani na konci slova útěchy, u všech ostatních vrací se pěvec často k zamilovanému předmětu »Božího milosrdenství,« opěvá je v různých obrazech, opakuje nám nejednou: *Jeho milosrdenství trvá na věky*. My nemáme ani vhodného výrazu, kterým bychom vyjádřili hebrejské označení milosti a Božího milosrdenství.

V hebr. zove se B. milost, lat. *misericordia* Vulgaty nejčastěji *chésedh* (ve jméně Bethchesda Evang.) חֶסֶד; původní význam kmene chsd není jasný. V hebr. jest význam *láska* obyčejným, význam *potupa* jest vzat z aramejského.

Arabské *ḥašada* znamená: spojiti se ku pomoci, *mašḥûd* obklopen pomocníky. Arab. kmen ḥasada původně značí někoho *zahanbiti* prokázáním *milosti* (D. H. Müller; proto dvojí protiv. význam: *milost* a *hanba*). Viz Schulthess, Homonyme Wurzeln im Syr. s. 31. 32. a Bullinger, Figures of Speech in the Bible, s. 1009 (udává toliko místa).

Těm významům odpovídají výrazy od kmene חסד skorem ve všech sem. nářečích. חֶסֶד jest dle toho *láska* Boha k lidem (5^8 35^6 47^{10} vedle věrnosti), *milost* a prokazování milosti (nezasloužené) lidem (v množ. čísle o hojném prokazování milosti neb o četných důkazech, projevech milosti 16^7 88^2 106^{45}). I láska lidí k Bohu, odpovídající Jeho lásce, sluje חסד (Jer. 2^2 Os. 6^4. ^{6}), odtud ch ṣîdh *zbožný* (s. 90), syr. חסידא κεχαριτωμένος, pln milosti. I *láska lidí mezi sebou*, obraz lásky Boží, sluje *chésedh*.

Hebr. רַחֲמִים rach'mîm, jest synonymum onoho חסד, někdy stávají i vedle sebe. רחמים znamená měkké části těla, vnitřnosti, srdce a vnitřnosti jakožto sídlo citů a cítění vůbec. Sloveso רחם znamená měkkým b., pak označuje něžnou lásku, jako onu matky k dítěti, ptáčete k mláďatům. V piel značí milovati χαίρειν (v tomto jest ještě výraz těšiti, radost učiniti) i smilovati se, míti útrpnost. Podstatné jm. odpovídá řeckému τὰ σπλάγχνα, odtud sloveso o Kr. Pánu často uvedené ἐσπλαγχνίσθη *a byl lítostí hnut*; značí něžné a vnitřní hnutí lítostivé, slitovné lásky k trpícímu. My jsme trpící, ubozí a Bůh nám prokazuje lásku milostí, slitováním, milosrdenstvím; potřebujeme odpuštění hříchů a vin, i tu nám prokazuje milosrdenství.

Žalmista seznal na sobě milost a lásku Boží, poznal ji též v řízení Israele; z obojího hlediska o ní v žalmu mluví, za ni děkuje.

Píseň jest nadpisem připsána *Davidovi*. Ve v. 3. klade žalmista váhu na to, že Bůh odpouští hříchy; odtud lze dovozovati, že tím označena okolnost, kdy by byl David tuto chválu psal: tehdy totiž, když jemu prorok Nathan (po pokání za vinu s Bethsabee) zvěstoval, že Hospodin s něho sňal hřích (2 Kr. 12^{13}).

Žalm zní též jako poděkování za Boží pomoc a milost; zajatci, kteří se z Babylona navrátili, mohli slovy této písně svůj dík Bohu projevovati. Tak by byl ž. 102. vhodně položen po prosebném ž. 101.

Některá rčení (v. [9. 15. 16]) nalézáme i u Joba, Is. a Jerem., proto kladou někteří složení tohoto žalmu do doby po bab. zajetí. Podobnosti ony platného důkazu nepodávají, neboť Isai., pisatel Joba a Jerem. psali o milosrdenství Božím podobným způsobem jako jiný zbožný pěvec Israelský; jinak jim ani nebylo lze psáti, když znali tutéž Boží lásku.

Žalm má patero slok o 5, 5—6—3—3 verších. (Zenner).

L. 1. Od Davida.
Chval má duše Hospodina,
A vše, co jest v mém nitru, svaté jeho jméno.
2. Chval má duše, Hospodina,
A nezapomínej žádného dobrodiní jeho.
3. On odpouští všechny tvé nepravosti,
On uzdravuje všechny tvé slabosti;
4. On vykupuje od záhuby tvůj život,
On tě ověnčuje milosrdenstvím a slitováním.
5. On naplňuje dobrými věcmi tvou žádost:
Obnovuje se tvé mládí jako (mládí) orlice.

H. 1. Od Davida.
Díky vzdávej (chval) má duše, Jahve (Bohu),
A vše, co jest ve mně, jeho svatému jménu.
2. Díky vzdávej (chval) má duše, Jahve,
A nezapomínej na všechna jeho dobrodiní,
3. Jenž odpouští všechnu tvou vinu,
Jenž uzdravuje všechny tvé nemoci,
4. Jenž vykupuje z hrobu (jámy) tvůj život,
Jenž tě korunuje milostí a smilováním.
5. Jenž nasycuje krásou tvou ozdobu (*přem.*: tvé žití);
Obnovuje se jako orel tvé mládí.

1. 2. Žalmista se povzbuzuje ku chvále Boží (k díkům) a udává, jaká dobrodiní mu Bůh prokazoval a prokazuje.

Chval (*díky vzdávej*, dobrořeč) *má duše* t. j. ať chválím já; *a mé vnitro*, srdce a vnitro jakožto sídlo citů,

vše to (dle našeho: každá žilka) *chval svaté jeho jméno* t. j. Boha.

Když pamatuje člověk na dobrodiní Bohem prokázaná, jest nucen chváliti Boha, když na ně zapomíná, zanedbává Boží chválu; proto dí žalmista: *Nezapomínej žádného dobrodiní jeho:* jsou veliká, jsou četná, jsou stálá.

3. Jmenuje to dobrodiní. *On odpouští všechny tvé nepravosti;* hebr. participia mohli bychom i minulým časem vykládati: *On odpustil tobě všechny t. n.* Tak si připomíná žalmista, tak si připomíná i celý Israel (dle v. [10-14], kde praví: Neučinil *nám* podle *našich* hříchů — vzdálil od *nás* nepravosti *naše*). Odpuštění hříchů a vin jest hlavním dobrodiním, dobrodiním, jež nemůže dáti než Bůh.

On uzdravuje všechny tvé slabosti, těmi rozumívají se tělesné slabosti, nemoci, jež Bůh uzdravil a uzdravuje; výklad o nemoci jest odporučen následujícím v. 4a, parallelism by odporučoval výklad o soužení, utrpení a pod.

4. *Vykupuje*, vysvobozuje *z hrobu*, ze záhuby *tvůj život; ověnčuje tě* (dává ti vínek, korunu), obkličuje tě (5[13]) *milosrdenstvím a slitováním* (77[38] 102[8]); z milosrdenství se ten vínek jaksi skládá.

5. *On* (Bůh) *tvou žádost naplňuje dobrými věcmi;* tak lat. znění. Dle parallelismu a dle hebr. znění míní žalmista ona dobrodiní, jichž se dostává zevnějšku, tělu jeho: *Nasycuje krásou* (dobro, i jinde na př. o Saulovi 1. Sam. 9[2] ve významu: krásno) *tvou ozdobu;* ornamentum, ozdoba, bylo by ozdobené tělo (v syr. přímo gošmekh tvé tělo LXX *ἐπιθυμίαν σου* tvou žádost). Israel by byl přirovnán k mladé dívce, která má svou krásu od Boha. *Obnovuje se* tím neb tak *jako u orlice tvé mládí;* orlice (v hebr. orel) ztrácí peří a dostává nové, a tím jaksi mládne. Staří se domnívali, že orel může časem skutečně zmládnouti.

2. Retributio odplata, znamená zde jako řecké *εὐεργεσία dobrodiní;* גמוליך jest přeloženo *ἀνταπόδοσεις* (tvá) *prokazování*, h. a LXX *αὐτοῦ*.

3. Participia הגואל a ostatní ve v. [3.] a [4.] jsou pří-

stavky ku slovu יהוה, jsou tedy v latinském překladu v akkus. a závisí na Benedic Domino ei, qui . . .

5. עֲדִי překládáno různě; עֶדְיָהּ Aq. sv. Jer. *tvou ozdobu*, Houbig. אבריך *tvé údy;* Nestle míní עִדְכִי: Jenž *tvé trvání* (tvůj *život*, jako parall. s חיי ve 104[23] a 146[2]) dobrem naplňuje (Zeitsch. f. a. W. 1899. 182). Sym. ἐπιμονήν σου mkatrānūtâkh; aram. יוֹמֵי סֵבְרָתַיְכִי *dnové tvého stáří* (od עד číslo, počet, arab. ʿ*iddun*, věk); *žádost tvá* v LXX jako נפש. עדנך. *In bonis:* dobře.

Přípony כִי *tvůj* mají aram. tvar přípon ženského rodu; závisí na ž. נֶפֶשׁ.

6. Hospodin prokazuje milosrdenství,
A spravedlnost všem, kteří trpí bezpráví.
7. Oznámil své cesty Mojžíšovi,
Synům Israele své záměry.
8. Slitovný a milosrdný jest Hospodin,
Shovívavý a velmi milosrdný.
9. Nehněvá se na vždy,
Ani nehrozí na věky.
10. Nejedná s námi podle našich hříchů,
Neodplácí nám podle našich nepravostí.
11. Neboť dle vysokosti nebes nad zemí
Silným učinil své milosrdenství nad těmi, kteří se ho bojí.
12. Jak jest vzdálen východ od západu,
(Tak) vzdaluje od nás naše nepravosti.
13. Jak se smilovává otec nad syny.
Tak se smilovává Hospodin nad těmi, kteří se ho bojí.

6. Jahve koná spravedlnost
A práva (zjednává) všem utlačovaným.
7. Oznámil své cesty Mōšé-ovi,
Synům Isrā'êle své činy.
8. Milosrdný a milostivý jest Jahve,
Shovívavý a bohatý milostí.
9. Nepře se na vždy,
A nechová hněv na věky.
10. Neučinil nám podle našich hříchů,
A neodplatil nám podle našich vin;
11. Avšak (tak) jak vysoko stojí nebe nad zemí,
Působí jeho milost na ty, kteří se ho bojí.
12. Jak vzdálen jest východ od západu,
Vzdálil od nás naše hříchy.

13. Jak se smilovává otec nad syny,
Smilovává se Jahve nad těmi, kteří se ho bojí.

6. *Bůh prokazuje milosrdenství* (dle hebr.: *spravedlnost*) *a právo zjednává těm, kteří trpí bezpráví*, kteří jsou utlačováni. Tak praví žalmista o Jahve všeobecně; v dalším ukazuje, jak ta dobrodiní prokazoval Israeli.

7. Bůh spravoval a řídil a vedl lid israelský; Mojžíšovi zjevoval často *cesty* svého řízení, své milostivé *záměry*, (v hebr. *činy*, divy), dle nichž jednal s Israelem. Mojžíš sám prosil jednou (dle Ex. 33[13]) Boha, *aby mu dal znáti své cesty*.

8. Tak o Bohu hlásal Mojžíš (Ex. 34[6]); milostivým byl Bůh k Israeli, poněvadž ho vysvobodil z poroby Egypta, shovívavým a milosrdným, poněvadž netrestal ten hříšný a zatvrzelý lid tak přísně, jak toho zasluhoval, ale čekal s trestem a rád i odpouštěl. Podobně oslavován Bůh i ž. 85[15] Joel 2[13] Jon. 4[2] a j.

9. *Nehněvá se na vždy*, dobrota zadržuje, mírní jeho hněv. Tak u Is. 57[16] (Jer. 3[5. 12]).

10.—12. *Nejedná s námi dle našich hříchů*, neboť pak by byl náš trest veliký a častý; jedná podle milosrdenství.

11. Veliká jest milost, veliké Boží milosrdenství; porovnáním to žalmista naznačuje.

Nebe jest od země vzdáleno nesmírnou vzdáleností, tak nekonečným, nezměrným jest (i pevným) Boží *milosrdenství* (35[6] 56[11]); totéž vyjádřeno i přirovnáním: *Jak jest vzdálen východ od západu*, tedy na nesmírnou vzdálenost *vzdálil od nás Pán naše nepravosti*, že nám je odpustil. (Obrazně i u Zach. 5 [5-11]).

13. *Jak se smilovává otec nad syny*, i kdyby hřešili a proti otci se provinili, i tehdy se nad nimi smilovává, odpouští jim (Mal. 3[11]) — *tak smilovává se i Bůh* nad svými zbožnými (*kteří se ho bojí*). Jedná jako otec marnotratného a kajícího syna (Luk. 15[11] a d.).

6. עֹשֶׂה part. v prostém stavu žádá akkus. (צדקות); עֲשֵׂה ve váz. stavu jest jako podstatné jméno.

7. יודיע dle řeck. LXX ἐγνώρισεν הוֹדִיעַ.

14. Neboť on zná naše složení,
Pamatuje, že jsme prach.
15. Člověk -- jako tráva jsou jeho dnové,
Jako polní květ, tak odkvétá.
16. Neboť vánek jde kolem něho a již ho není,
A nepoznává (člověk) více jeho místa.
17. Ale milosrdenství Hospodinovo od věčnosti,
A až na věčnost je těm, kteří se ho bojí.
A jeho správedlnost (přechází) na syny synů.
18. Těm, kteří zachovávají jeho úmluvu,
A jsou pamětlivi jeho přikázání, aby je plnili.
19. Hospodin připravil (si) svůj trůn v nebesích,
A jeho království vládne nad vším.
20. Chvalte Hospodina, všichni jeho andělé,
Mocní silou, kteří vykonáváte jeho slovo,
Poslouchajíce hlasu jeho řečí.
21. Chvalte Hospodina, všichni jeho zástupové;
Jeho služebníci, kteří plníte jeho vůli.
22. Chvalte Hospodina všechna jeho díla,
Na každém místě jeho panování.
Chval, má duše, Hospodina.

14. Neboť on zná naši povahu,
Pamětliv, že jsme prach.
15. Člověk — jako tráva jsou jeho dnové,
Jako polní květ, tak kvete;
16. Když přejde přes něho vítr, tu ho (již) není,
A nepozná ho více jeho místo.
17. Ale milost Jahve (trvá) od věčnosti a až do
věčnosti nad jeho zbožnými,
A jeho spravedlnost na syny synů.
18. Na ty, kteří ostříhají jeho úmluvy,
A kteří pamatují na jeho přikázání,
Aby je vykonávali.
19. Jahve postavil na nebesích svůj trůn,
A jeho království vládne nade vším.
20. Chvalte Jahve, jeho andělé,
Silní hrdinové, kteří vykonáváte jeho slovo,
Poslouchajíce na hlas jeho slova.
21. Chvalte Jahve všichni jeho zástupové,
Jeho služebníci, kteří vykonávají jeho vůli.

22. Chvalte Jahve všechna jeho díla,
Na všech místech jeho panování.
Chval, má duše, Jahve.

14. Bůh jest lidem milostiv, protože zná jejich křehkost: *Neboť zná on naše složení* (naši povahu, jako arab. mizâž směs, *povaha*), vždyť jest sám stvořitelem, ví, z čeho jsme (naše tělo) složeni neb utvořeni. *Pamatuje, že jsme prach:* že jsme z prachu a že se v prach navrátíme (Gen. 2[7] Job 7[7] ž. 77[39] podobně).

15. Člověk má krátký život, dlouhé, věčné jest proti tom.. Boží milosrdenství a spravedlnost (101[24-28]). *Člověk — jako tráva jsou jeho dnové,* jest pomíjející, jako tráva, jako květ, který z rána vyroste, ale slunečním vedrem neb horkým větrem spálen, záhy padá (89[5] Is. 40[6-8] Job 14[2]).

16. *Vánek,* vítr *přechází;* vítr horký, jižní neb východní vítr, přicházející ze strany veliké pouště, může v Palestýně svým horkem spáliti a v poušť proměniti kvetoucí údolí. *Místo,* na němž květ stál, *více ten květ nezná* (Job 7[10]); místo, kde člověk bydlil, nezná toho člověka, poněvadž ho více nevidí — zanikl. Mluví o květu i o člověku.

17. 18. *Milosrdenství* trvá *věčně* pro ty, *kteří se Boha bojí;* Bůh toho žádá, aby se ho báli, jeho přikázání zachovávali. Mluví o Israeli, neboť žádá od jeho potomků, aby ostříhali jeho úmluvy (24[10]), pak bude trvati a trvá i Boží *spravedlnost na syny synů,* na celá pokolení. Žádá, *aby pamatovali na Boží přikázání,* a pamatovali na ně proto, *aby je i skutkem zachovávali* a plnili; pouhá znalost zákona nestačí.

19. *Hospodin postavil v nebesích svůj trůn:* trůn pevný, stálý je znamením trvalé vlády; vláda Boží vztahuje se na veškerenstvo: Všemu, *nad vším panuje* (92[1]).

20. Žalmista vybízí služebníky Boží a všechna stvoření ku Boží chvále. *Chvalte Hospodina všichni jeho andělé*; jmenuje je spolu *silnými hrdiny* (mocní silou), kteří *vykonávají* rozkazy, *slovo Páně, a jsou poslušni hlasu jeho slova,* vykonávají je dokonale.

21. Žalmista rozeznává, jak se zdá, *silné hrdiny,*

jeden druh andělů mocnějších neb přednějších, od *zástupů* (omnes virtutes ejus z bhā'âw) andělských, služebných duchů.

22. *Chvalte všechna díla*, všechna stvoření, která jsou, ať jsou na kterémkoliv místě, chvalte Hospodina. *Chval má duše Jahve*, Hospodina; žalmista povzbuzuje se, jako na začátku, aby i sám chválil, děkoval Bohu.

15. Foenum seno, zde lépe *tráva* חָצִיר.

16. Přípony in illo, ejus בּוֹ אֵינֶנּוּ vztahují se k אֱנוֹשׁ.

20. לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ průvodová věta; někteří vymiťují tento verš jako vysvětlivku (Wellh.)

21. צְבָאָיו v. 24[10].

Náš Spasitel vystoupil na nebesa a sedí na pravici Boha Otce a vládne nad veškerenstvem. My děkujeme Bohu slovy žalmu 102. za tuto oslavu, jíž se Kristu Pánu dostalo; modlíme se žalm v den *Nanebevstoupení Páně.*

Naše chvála jest slabá, my prosíváme častěji svaté anděly, aby svou chválu Boží s naší spojovali; tak prosíme slovy v. 20. 21. o *svátcích sv. andělů*, aby s námi vzdávali Bohu díky za všechna dobrodiní (verše ty jsou v antif. svátku andělů strážných).

Žalm jest určen k modlitbám *průvodu*, kterýž se koná *na poděkování* Bohu za zvláštní příležitosti. Náleží k žalmům *sobotních* hodinek. Verš 10. jest *v postní době* prosbou za smilování.

103. žalm. (H. 104.)

Velebnost Boha ve stvoření.

Žalmista se povzbuzuje ku chvále velikého Boha (1) a ukazuje Boží velebnost v dílech prvých dvou dnů stvoření: světlem se Bůh oděl, v nebi postavil svůj trůn (2—4). Ukazuje dílo třetího dne: Hospodin shromáždil vodstvo, zanechal však na zemi prameny a potoky zvířatům a k zúrodnění polí (5—18).

Čtvrtý den: Bůh stvořil měsíc, aby vládl nad nocí, která jest určena šelmám lesů, stvořil slunce, jež vládne nade dnem, určeným ku práci (19—23).

Připomíná díla pátého a šestého dne, a kterak Bůh vše zachovává a živí (24—30).

Chce Boha stále chváliti a doufá, že Hospodin hříšníky jednou vyhladí (31—35).

Tato píseň jest snad nejkrásnější písní celého žaltáře. LXX a Vulg. připisují ji nadpisem *Davidovi;* Syrský nadpis dí, že pěl David tuto píseň, »když přistupoval s kněžími k arše«. David mohl býti pisatelem tohoto žalmu zcela dobře. Jest to oslava díla stvoření, ač klade žalmista větší váhu na zachování všeho Bohem Stvořitelem. Všechna díla, o nichž byla učiněna v ž. 102[22] zmínka, jsou zde podrobněji uvedena; žalm by byl pokračováním ž. 102.

V hebr. znění nadpisu není. Někteří míní, že byl tento žalm zpíván za příležitosti svěcení druhého chrámu a že náleží spolu se žalmem 104. době po babylonském zajetí. V. 35. zvláště Davidovi upírán.

Dle Hontheima (Zeitschrift. für kath. Theol. 1897, S. 560) má žalm 103. osmero slok o 5, 5—4—5, 5—8—3, 3 verších. Verše jsou o šesti stopách (Schloegl, De re metrica Hebraeorum, p. 48).

L. 1. Od Davida.
Chval, má duše, Hospodina.
Hospodine, můj Bože, velikým jsi náramně.
Ve slávu a velebnost se odíváš,
2. Přioděn světlem jako rouchem.
Prostíráš nebesa jako kůži (stanu),
3. Přikrýváš vodami jejich hořejšky;
Činíš oblak místem svého vystoupení,
Kráčíš po perutích větrů;
4. Děláš si svými posly větry,
A svými služebníky žhoucí oheň.

H. 1. Oslavuj má duše Jahve,
Jahve, můj Bože, veliký jsi nad míru,
Vznešeností a velebností jsi přioděn.
2. Halí se ve světlo jako v plášť,
Rozestírá nebesa jako přikrývku (stanu).
3. Jenž klade trámy svých hořejšků do vody,
Činí oblaky svým vozem,
Kráčí na perutích větru.

4. Dělá svými posly větry,
A svými služebníky žhoucí oheň.

1. Žalmista povzbuzuje sebe (neb Israelity) ku chvále Boží, jako v ž. 102. Obdivuje se a velebí *Boha*, že jest *velmi velikým*, mocným, slavným, představuje jeho zjevení jako zjevení nejslavnější: Jahve *jest přiodín slávou a velebností* (ž. 20[6] — královskou *vznešeností a nádherou*, by bylo v hebr.; Job 40[10] o behemoth), *pláštěm* jeho jest *světlo*, on trůní *v nebesích*, *jezdí na oblacích a na větru*.

2. *Světlo* stvořil Bůh prvého dne (»buď světlo« Gen. 1[3]), světlo jest Boží ozdobou, jest královským *pláštěm* Boha Jahve. *Nebesa*, nebeskou oblohu *rozprostřel* Bůh druhého dne stvoření (Gen. 1[6] ž. 18[5]); nebeská klenba jest dle toho *napnuta* a rozprostřena nad světem jako *pokrývka* (kůže) nad stanem (Is. 40[22] též).

Světlem jest též podstata Boží, kterou člověk nikdy úplně pochopiti nemůže: *obývá Bůh*, dí sv. Pavel (1) k Tim. 6[16], *ve světle nepřístupném* (lucem inhabitat inaccessibilem). Světlem své slávy oslavuje vše, osvěcuje zbožné své ctitele. Napnul Bůh oblohu snadno, jako lidé bez námahy rozpínají pokrývku stanu; napnutá obloha nemá žádných záhybů.

3. *Přikrýváš vodami jejich hořejšky;* dle Gen. 1[7] učinil Bůh rozdělení mezi hořejšími a mezi dolejšími vodami; hořejší vody byly na obloze, z nich přicházel déšť a potopa, ony vyplňovaly hořejšek oblohy (dle hebr. by byly v hořejších prostorách nebeského domu).

Hebr. znění podává, jak se zdá, příhodnější výklad: Nebeské *vyšší prostory*, v nichž i Bůh sídlí, *jsou postaveny na trámech*, které stojí sice *ve vodách* (hořejších), jsou však přec pevně postaveny.

Oblak jest *vozem*, na němž jezdí Bůh (17[10. 11]): *činí oblak svým vozem*. *Větrové* jsou jako *okřídlená* zvířata, a Bůh sestupuje *na jejich perutích* v největší rychlosti na zemi.

4. *Větrové a oheň* jsou Božími *služebníky* a *posly*, jdou ihned, kam je Bůh pošle; tito poslové vykonávají

Boží rozkazy spěšně větrem a bleskem (148[8]). Bůh užívá dle své vůle všech přírodních sil, i větrů, i blesku i bouře.

Kdybychom vykládali dle LXX a dle Vulg. (též dle citátu sv. Pavla k Hebr. 1[7]) slovo *angeli* o Božích andělích, pak by se smysl poněkud pozměnil: Bůh *učinil své anděly jako vítr a jako oheň* (v aram. též), jsou jeho ochotnými a rychlými služebníky. LXX jest ἀγγέλους předmětem, πνεύματα přísudkem.

Sv. ap. Pavel uvádí tato slova, aby ukázal, že jsou Boží andělé, ač velmi mocní, přec vždy toliko Božími služebníky: Bůh užívá těchto andělů jako větru, jsou tedy mnohem podřízenějšími a nižšími, a nemohou se rovnati Kristu Pánu.

2. 3. Particip. עֹטֶה, נוֹטֶה a následující (i v LXX) určují ještě tvar לָבַשְׁתָּ (jsi přiodín), a lze je vyložiti hlavními větami. V hebr. mají partic. verše 3. člen: הַמְקָרֶה a הַשָּׂם, jsou přístavkem, a mohou býti vyložena vztažnou větou. מ partic. má rafé, nemá při š vâ žádného dagheš forte. עֲלִיָּה arabské ʿilijjetun (ʿul.) značí hořejší, vzdušné, lehce stavěné příbytky na východních domech.

4. LXX: *ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα činí anděly svými duchy* (činí anděly, své posly rychlé jako vítr). Nahoře vyloženy מלאכיו a משרתיו jako přísudky: *jenž činí větry svými posly*. Výklad sv. Pavla jest přizpůsoben účelu sv. apoštola a není v tomto žalmu souvislostí odporučen; podobně i výklad: »On učinil, stvořil své anděly jako duchy« (רוּחַ hebr. znamená i *vítr* i *duch*). Srovnej Corluy, Spicilegium dogm. biblicum II. p. 14—17 o tomto místě.

5. Založil jsi zemi na její pevném základě,
Nenachýlí se na věky věkův.
6. Mořská propast jest jí jako roucho oděvem;
Nad horami stály (stojí) vody.
7. Před tvým pohrozením utíkají,
Hlasu tvého hřmění se lekají.
8. Hory se zdvihly a pláně sestoupily
Na místo, jež si jim uložil.
9. Hranice jsi položil, kterých nesmějí překročiti,
Ani nesmějí opět pokryti zemi.

10. Jenž vypouštíš prameny v údolích,
Mezi horami protékají vody.
11. Napájejí všechnu polní zvěř,
Žádají (si jí) ve své žízni divocí oslové.
12. Nad nimi bydlí nebeští ptáci,
Z vnitra skal vydávají hlasy.
13. Svlažuješ hory se svých výšin;
Z plodu tvých děl nasycuje se země.
14. Vydáváš trávu dobytku,
A bylinu k potřebě lidí,
Abys vyváděl ze země chléb,
15. A víno, (aby) obveselovalo lidské srdce;
Aby se rozveselila tvář v oleji,
A aby chléb dával lidskému srdci síly.
16. Nasyceni bývají stromové polní,
A libanské cedry, jež zasadil (Bůh);
17. Tam hnízdí vrabci,
Hnízdo čápa jest jim vůdcem.
18. Vysoké vrchy jsou jelenům,
Skály jsou útočiště ježkům.

5. Založil zemi na její základech,
Aby se neklátila na věky a nikdy.
6. Moře jako roucho jsi je prostřel,
Na horách stály vody;
7. Před tvým vyhrožováním utekli,
Tvým hlasem hřmění byli zaplašeni:
8. Zdvihly se hory, sestoupila údolí,
Na místo, jež jsi jim založil.
9. Položil jsi hranici, nesmějí ji přestoupiti,
Nesmějí zemi znovu pokryti.
10. Jenž vysílá prameny v údolích,
Mezi horami protékají.
11. Napájejí všechnu polní zvěř,
Hasí divocí oslové svou žízeň.
12. Nad nimi nebeské ptactvo bydlí,
Mezi ratolestmi vydávají hlas.
13. Napájí hory se svých hořejšků,
Z ovoce tvých děl nasycuje se země.
14. Vyrážeti dáváš trávu dobytku,
A bylinu ku službě člověka,
Abys dal vycházeti ze země chléb,

15. A víno, jež by obveselilo lidské srdce,
Abys učinil, by se tvář leskla olejem,
I chléb, jenž by sílil lidské srdce.
16. Nasycují se stromové Jahve,
Libanské cedry, které sázel,
17. Na nichž hnízdí ptáci,
Čáp, jehož dům na jedlích (*překl.*: na cypřiších)
18. Vysoké hory jsou kozorožcům, jest.
Skály útočištěm jezevcům.

5. *Pevně založil Bůh zemi*, oddělil vodu od souše (Gen. 1[9. 10]; též u Joba 38[8-11]). Země jest jako budova, postavená Bohem *na pevných*, trvalých (dle lat. *stabilitas*) *základech*.

6. Na počátku byla země pokryta vodstvem (abyssus, prohlubeň moře, spousta vod), jak psáno v Gen. 1[2]. *Voda pokrývala zemi jako* by byla *rouchem* země. Vše bylo pokryto: *Na horách stály vody*, hory se teprvé později vynořily z vody.

7. Bůh řekl: Ať oddělí se vody .... ať se objeví suchá země«; toto mocné slovo bylo jako *hlas hřmění, jako pohrození* (lat. *increpatio* jest silnější, Ž. P.: *od lanye tweho)*, jehož poslechly vody a *utekly*, ustoupily.

8. 9. Naráží na Gen. 1[9]: »Ukázala se suchá země«; Bůh *určil* vodě i zemi její *hranice, jež nesměly přestoupiti*. Oceán jest vázán svými břehy (Job. 38[10. 11] Gen. 9[11]).

10—12. Bůh dal a dává vodu pramenů, řek i déšť; ty vody jsou k velikému prospěchu zvířat a bylin.

Prameny, potoky *vydává Bůh v údolích*, řeky *tekou mezi horstvem. Polní zvěř* z těch vod pije, *divocí oslové* (onagri Job 39[5-8] je popisuje jako plaché zvíře) klidně *svou žízeň uhašují*.

Nad nimi, nad vodami (neb super ea animalia, nad těmi pijícími zvířaty) *bydlí nebeské ptactvo, mezi ratolestmi* (v hebr.) *vydává svůj hlas*, svůj zpěv.

13. *Hory* (všeobecně: země) jsou vodami, deštěm *svlažovány*, aby na nich mohlo vzrůstati *obilí*, a to, co *slouží zvířatům i lidem za pokrm*. Bůh dal vyrůsti ze země byliny, křoviny a stromy třetího dne stvoření (Gen. 1[9-13]). *Z plodu tvých děl*, z deště, z rosy, které vycházejí

z hořejších prostor nebeských (v. [3]), *nasycuje* se země (Gen. 2[5. 6]).

15. Jako hlavní plodiny ku potřebě lidské stvořené a Bohem podávané jmenuje plodiny, jež byly v Palestýně nejdůležitějšími: Obilí (*chléb*), *víno* a *olej* (Deut. 12[17], ž. 22[5]); velmi význačně udává, k čemu ty plodiny jsou, k čemu se jich hlavně užívá. *Víno* jest k tomu, *aby obveselovalo lidské srdce* (aneb: *jež má obveselovati*); Anakreon o něm též pravil: »Když piji víno, spějí starosti« (Bacchus nazýván *χαριδοτης* i *πολυγηθης* t. j. mnohé radosti). Mírné požívání může míti ten dobrý účinek. O *oleji* praví, *že se jím rozveseluje tvář* (*činí, že se tvář leskne*); nejspíše tím míní, jak tučnou, veselou jeví se tvář toho, jenž požívá dobrých jídel. Na Východě připravovali a připravují jídla více olejem než tukem; prosté mazání veselou a tučnou tvář (vzezření) nepůsobí.

Z obilí připravuje si člověk *chléb, který dává lidskému srdci síly* (*aby sílil srdce*); jest nejobyčejnějším, ale spolu i nejpotřebnějším pokrmem.

Víno i chléb mohou v *mystickém* smyslu předobrazovati *eucharistii*, která připravuje a podává blaho a nebeskou radost, sílí naši duši; olej může ukazovati na působení milosti sv. Ducha ve svatých svátostech, v nichž se pomazání sv. olejem děje.

16. Déšť *sytí stromy, pole* (v hebr. *stromy* Boha *Jahve*, 35[7], LXX *τὰ ξύλα τοῦ πεδίου*), lesní stromy i *libanské cedry, které Bůh sázel* (28[5], zde třetí osoba na m. druhé *plantasti*).

17. *Tam ptáčkové hnízdí* (vrabci, v lat.), t. j. na jmenovaných stromech. *Hnízdo čápa jest jich vůdcem*, hnízdo čápa bývá vysoko na stromech (na střechách) stavěno; v hebr. dí: *Čáp — jehož dům na jedlích* (překl.: *na cypřiších*) *bývá* (i jedli a cypřiš uvádí asi pro jeho výšku).

18. *Vysoké vrchy jsou útočištěm jelenům* (hebr. ibicibus *kozorožcům*), *skály* pak *ježkům* (herinaciis, hebr. šafan, Přísl. 30[26], skalním jezevcům, vykládáno obyčejně o králíku).

5. מָכוֹן *základ, sloup*, sv. Jer. *basem suam.*

6. *Abyssus* jako 33[7]. כְּסָה žádá v piel dvojí akk.; přípona muž. rodu by ukazovala na תְּהוֹם (Aq. Theod. *obložil jsi vodstvo jako rouchem ἄβυσσον ὡσεὶ ἱμάτιον*). Wellh., Houbig. navrhují opravu v בְּסִיתָהּ, aby se ta přípona mohla vykládati o ארץ ž. rodu. LXX mají *αὐτοῦ* (Hontheim, Z. f. kath. Theol. 97.560. s.).

8. Prvou část יעלו הרים ירדו בקעות považují za nemístnou vložku neb jako parenthesi. Hontheim přestavuje 7[c] a 8 záměnou.

10. *Qui emittis*, podobně dlužno vyložiti partic. *rigans* (13), *producens* (14).

15. צהר značí *lesknouti se*, צהל má zde týž význam, ל přešlo v ר; v aram. af. אנהר *osvítiti*.

17. חֲסִידָה *čáp*, herodius by značilo *volavku*, ale na ni se ta slova nehodí (Lev. 11[19]). Assyr. *burâšu* značí též *jedle*, cypřiš se zove šurmênu. Již sv. Jer. dí: Magis abietes quam cypressi: tedy jedle jako *abies cilicia*.

18. שָׁפָן vykládáno různě, též *Lyrax syriacus* (Lev. 11[5]), jezevec, svišť a p.

19. Učinil měsíc k (určení) dob,
Slunce zná svůj západ.

20. Prostíráš tmy, a nastává noc;
V té přebíhají všechna lesní zvířata.

21. Mladí lvové řvou, aby mohli loupiti,
A aby si na Bohu žádali pokrmu.

22. Vychází slunce a sbírají se,
A ukládají se do svých doupat.

23. Vychází člověk k svému dílu,
A k své práci až do večera.

24. Jak veliká jsou tvá díla, Hospodine!
Vše jsi v moudrosti učinil;
Země jest naplněna tvým majetkem.

25. Tu veliké moře a o širokých ramenech;
Tam živočichů, jež nelze spočítati,
Malá zvířata s velkými.

26. Tam probíhají lodi;
Onen drak, jehož jsi stvořil, aby si v něm hrál.

27. Vše očekává od tebe,
Abys jim dal pokrmy v (příhodný) čas.

28. Ty jim dáváš, oni sbírají;
Otvíráš svou ruku, vše se naplňuje dobrotou.

29. Odvracíš-li však svou tvář, poděsují se;
Odejmeš-li jim dech, hynou
A vrací se ve svůj prach.
30. Vysíláš svého ducha a budí se stvoření,
A obnovuješ tvářnost země.

19. Učinil měsíc k (určení) svátků,
Slunce zná svůj západ.
(Aq. Sym.: Slunci vykázal jeho západ).
20. Uvádíš temnotu, a nastává noc,
V ní hýbá se veškerá lesní zvěř;
21. Lvíčata řvou po lupu,
A žádají na Bohu pokrmu.
22. Vychází slunce, táhnou se nazpět,
A ukládají se ve svých bydlištích.
23. Vychází člověk k svému dílu,
A po své práci až do večera.
24. Jak četná jsou tvá díla Jahve!
Všechna jsi je v moudrosti učinil,
Země jest naplněna tvým majetkem.
25. Tu jest moře, veliké a šíré na obě strany,
Tam hemžení bez počtu,
Veliká i malá zvířata.
26. Tam probíhají lodi;
Onen Liwjāthân, jehož jsi stvořil, abys si
27. Ti všichni čekají na tebe, s ním hrál.
Bys jim dal pokrmu v pravý čas;
28. Ty dáváš jim, oni sbírají;
Otvíráš svou ruku, nasycují se dobrem.
29. Zakryješ svou tvář, lekají se,
Odejmeš jejich dech, hynou
A ve svůj prach se vracejí.
30. Vysíláš svůj dech, rodí se stvoření,
A obnovuješ tvářnost země.

19. *Měsíc a slunce* jsou stvořeny čtvrtého dne (Gen. 1[14]). Měsíc a jeho proměny sloužily u Hebreů i jinde *k určení časových oddělení* i k určení *svátků* (Lev. 23[4-6]). Slunce vychází denně a zapadá pravidelně, tím vystřídává se dle Božího ustanovení den a noc, a slunce jakoby *znalo* a vědělo, kdy má *zapadati* (Aq. a Sym. dle Joba 38[12]. *Bůh vykázal jemu jeho západ*; též ž. 18[6. 7]).

20. 21. Když Bůh po západu slunce položí, *prostře tmy, nastává noc.* Líčí některé výjevy noci. Lesní, divoká a dravá zvířata vycházejí na lup. Z těch jmenuje lvy,

mladé lvy; ti jako i ostatní zvěř *žádají na Bohu svého pokrmu.* Bůh je stvořil, svou Prozřetelností pečuje o jejich zachování, ona zvířata jakoby se svými zvuky, svým řevem svého pokrmu dožadovala.

22. 23. Když začíná den, *sbírají se* ona divá zvířata a *ukládají se ve svých doupatech,* ustupují (sv. Jer. *recedent*) do svých brlohů.

Den jest dobou *činnosti* člověka. Pracovati má, neboť práce jej šlechtí, jest mu užitečna (»mzdy se nedostane než pracujícímu«), jest mu příjemna i potřebna. I Kristus Pán i svatí pracovali.

V *duchovním* smyslu má konati, pokud žije, dobré skutky, neboť »nastane noc, kde nikdo nebude moci pracovati« (po smrti).

24. Žalmista vyslovuje podivení nad tak *velikými* (hebr. nad tak četnými) *Božími děly: Jak veliká jsou tvá díla.*

Hospodine! *Vše moudře,* v moudrosti *jsi učinil*; dle Přísl. 8[22-31] Boží moudrost vše stvořila. *Země jest naplněna tvým* (Božím) *majetkem,* vše patří Bohu; aneb: *jest naplněna tvými tvory.* Rozmanitost tvorů jeví se na zemi, shledáváme ji podivuhodným způsobem i v moři.

25. *Tu moře veliké a široké rameny* (manibus, prostranné, prostírá své ruce, své strany daleko, v pravo i v levo). V něm jsou četná zvířata (*reptilia,* jež se v něm hemží, Ž. K.: hemzedla, Ž. P.: lazuky), nelze je sčítati: *jsou bez počtu.*

26. *Mořem procházejí lodi; tam* jest i *liwjāthân* (Job 40[25] a d. jej popisuje), mořské veliké a silné zvíře (lat. *draco* 73[14]); člověk si s ním *zahrávati* nemůže (Job 40[24]), Bůh tak může činiti (aneb: »aby liviathan si *s mořem* hrál«). Bůh jest silnější než ona nejsilnější zvířata. Jinde lze vykládati liwjāthân: *krokodil.*

27. Bůh může dáti a dává, opatřuje všem těm četným zvířatům a tvorům, pokrmu v pravý čas. Dává jim toho snadně, moudře, v hojnosti, a tak je zachovává (v. [21].).

28. *Když otvírá ruku,* dobrotivě a hojně rozdává, béřou oni tvorové a *sbírají,* naplňují se *dobrými* věcmi.

29. *Když odvrací svou tvář* od nich, když by se přestal starati, nastane nedostatek, *zděšení,* úzkost.

Když by jim neposkytoval dechu, nemohli by žíti, *zahynuli by* (Job. 34[14-15]).

30. Bůh dává *svůj dech,* jako vdechnul prvnímu člověku dech života (Gen. 2[7]), a nová *stvoření povstávají* a zaujímají místo zanikajících pokolení a tvorů; tak *obnovuje Bůh tvářnost země,* život vítězí nad smrtí.

V *mystickém* smyslu obnovuje sv. Duch svou milostí duševní život.

19. יָדַע *zná,* ἐγνώρισε piel יִדַּע.

21. שֹׁאֲגִים *řvouce* obcházejí *a hledají;* inf. לְבַקֵּשׁ udává vedlejší okolnost.

24. Zvolání jako 92[6]. Starší žaltáře podávají קִנְיָנְךָ v jedn. č. a významem *creatura tua, tvým stvořením* jest naplněna země; v LXX τῆς κτίσεώς (stvoření) σου, ale Aq. Sym. Th. τῆς κτησεώς σου *possesione tua* sv. Jer.

25. 26. זֶה ukazovací *tu,* jemuž odpovídá pak שָׁם *illic.* Hebr. רְחַב יָדַיִם značí již *prostranné,* manibus netřeba ani překládati εὐρύχωρος. Srovn. Gen. 1[20-21]. Na m. אניות klade Hontheim אנפות assyr. anpatu (volavky?), pobřežní ptáky, aby se nesl tento verš k dílu 5. dne stvoření. לְשַׂחֶק־בּוֹ LXX ἐμπαίζειν αὐτῷ, *aby Bůh* si *s ním* לויתן *zahrával;* Aq. Sym. a sv. Jer. *ut inluderet ei,* Theodor. αὐτῇ τῇ θαλάσσῃ *aby si* v moři, *s mořem hrál,* činí לויתן podmětem. Prvé jest správnější dle Job. 40[29].

30. *Creabuntur* יִבָּרֵאוּן totiž nová stvoření, *res* neb *animalia.*

Rabbinové tvrdili, že si Bůh denně po tři hodiny s Leviathanem zahrává. Pohybem Leviathana, mínili, povstává příliv a odliv. Kdyby byla dvě taková zvířata, zničila by svět. Byli kdysi dva leviathani, jeden byl však zabit, druhý zachován k hodům svatých v nebesích (tak Esdr. 4. kniha.).

31. Ať trvá sláva Hospodinova na věky,
Hospodin raduje se nad svými skutky.
32. Jenž shlíží na zemi a otřásá jí;
Dotýká se hor a kouří (se z nich).

33. Chci pěti Hospodinu za svého života;
Chci chváliti svého Boha, pokud jsem (živ).
34. Nechať jest mu příjemno mé slovo;
Já pak se budu veseliti z Hospodina.
35. Ať zahynou hříšníci ze země,
A nešlechetníci, aby jich nebylo.
Chval, má duše, Hospodina.

31. Ať trvá slává Jahve na věky,
Ať se raduje Jahve ze svých děl.
32. Jenž shlíží na zemi tak, že se třese,
Jenž dotýká se hor tak, že kouřejí.
33. Chci zpívati Jahve, pokud žiji,
Chci hráti svému Bohu, pokud jsem.
34. Kéž se jemu líbí mé rozjímání,
Já se raduji z Jahve.
35. Ať vyhynou hříšníci ze země,
A bezbožní — ať jich více není!
Oslavuj, má duše, Jahve!
Hallelūjâ.

31. Díla Hospodinova jsou veliká, četná a velmi krásná (*velmi dobrá* — Gen. 1[31]). Nechať *oslavují* ta díla Boha stále, nechať ona Bohu stále *radost působí!* Když Bůh svá díla stvoření pozoroval, viděl, že jsou dobrá a velmi dobrá (Gen. 1[4-10-12-18-21-25-31]), to jej těšilo. *Pohlíží Bůh na zemi,* shledává tu též *hřích* (v. 35) a proto se zjevuje s hroznou mocí.

32. Při zjevení Boží moci *země se třese,* hory se ohněm rozpalují, *kouřem* zahalují.

33. 34. Žalmista chce Boha stále chváliti; prosí a přeje si, aby se jeho slova (*jeho* básnění, *rozjímání,* dle hebr.) Bohu líbila; *Bůh* má býti a bude *jeho radostí.*

35. Nemůže se Bůh plně těšiti ze svých skutků, dokud jest na světě hřích: *Ať vyhynou hříšníci a bezbožní* tak, *ať jich ani není.* Žalm končí slovy, jimiž počal: *Chval, má duše, Hospodina!*

V LXX a v syr. jest slovo ἀλληλούϊα (též ἀλληλουιά) na začátku následujícího žalmu (i v ž. 105—106, 110—114, 116—118, 134—135, 145—150, při žalmech 147—150 jest i posledním slovem). V hebr. jest na konci tohoto žalmu; značí: *chvalte Jâh,* Jahve. Viz o tom v úvodě násl. žalmu.

33. עוֹד *ještě:* chci hráti, *pokud* jsem, trvám.

35. יִתַּמּוּ ať skončí, ať vezmou konec, *ať vyhynou* (102[26]). הַבַּלְכוּיָהּ, Baer označuje poslední ה v tomto žalmu s rafé (dle maṣṣor. poznámky), píše dle Jekuthiela značkáře (hannaqdân) při בְּ chatef, jiní prosté šᵉvâ.

Svatý Duch oživuje naše duše, obnovuje duševní svět, činí, že se stává tento novým stvořením v Kristu. Dle v. [30] *Emittes spiritum tuum* přizpůsoben celý žalm výkladu o činnosti sv. Ducha a určen v hodinkách letnic či *Svatodušních* svátků. Kristus nás též obnovuje, proměnuje, jako sám své tělo kdysi před sv. apoštoly proměnil; žalm jest určen i v den *Proměnění Páně.*

Sedmého dne Hospodin nestvořil žádných tvorů více, posvětil ten den a v celé další době zachovává své stvoření nejvyšší svou mocí a dobrotou. Na toto zachovávání světa můžeme vzpomínati, když se modlíme tuto píseň v ranních hodinkách *sobotního* dne.

Verš 30. jest antifonou při *modlitbě k svatému Duchu* (Veni sancte Spiritus). Verše 13. 15. a 16. jsou v mešním *přijímání* (communio) *neděle 12. po sv. Duchu* uvedeny o eucharistii.

104. žalm. (H. 105).

Bůh zachovával věrně svou úmluvu s Abrahamem a s Israelem.

Žalmista vyzývá Israelity, aby velebili Hospodina, který velikými divy projevil, že si je vyvolil a že je přede všemi ostatními miluje (1—6);

byl vždy věren své úmluvě, kterou s otci Israelitů uzavřel a poskytoval jim plné ochrany (7—15);

zvláště se objevila laskavá ochrana Jahve v dějinách egyptského Josefa, který lid do Egypta povolal, v dějinách Mojžíše, který přinutil ranami Egyptské, aby propustili lid Boží (16—38),

ochranu Boha měl Israel na cestě pouští až do té doby, když opanoval zaslíbenou zemi (39—45).

Žalm 104. jest dějinnou a děkovací písní, a podobá se ž. 77. (v. 28—45 tohoto žalmu podobné 77[44-55]); prvých 15 veršů jest též v Davidově písni, která byla složena za příležitosti přenešení archy úmluvy (1. Par. 16[8-22]; viz úvod k 95. ž.). V 77. žalmu dává pisatel lidu dějinami Israele výstrahu, v tomto žalmu ho povzbuzuje, aby Bohu za mnohá dobrodiní radostně děkoval. Tím se oba žalmy od sebe liší.

Žalm nadpisu nemá, byl však ode dávna připisován *Davidovi*, poněvadž od něho pochází dle 1. Par. 16[8-22] oněch 15 společných veršů. Snad nechtěl pisatel Paralip. celou píseň ve své knize uvésti. Dle jiných užil pozdější neznámý skladatel oněch Davidových veršů a položil je na začátek své písně. Žalm se zdá býti pozdějšího původu.

Pokračování Davidovy písně (1. Par. 16[23-36]) jest v ž. 95 a 105[1. 47. 48].

Žalmista znal Pentateuch; proto kladou racionalisté tento žalm do třetího století př. Kr., jako to činí s dějinnými žalmy vůbec. Raffl klade složení ž. 104—106 též do doby po zajetí babylonském.

Žalm počíná (v LXX. Vulg. syr.) radostným vyzváním Alleluja.

Staré židovské školy se neshodovaly v tom, jak by bylo psáti a překládati הַלְלוּיָהּ. Dle mínění, jež jest vysloveno v bab. talmudu (Pesachim 117a) by bylo čísti dvě slova a překládati: *Chvalte Boha!* Dle jiných by znamenalo zakončení יָהּ prostě *sílu, moc,* příslovečně: *silně mocně* chvalte! (jako někdy אֵל *vznešenost, krásu* znamenati může). Proto psávali někteří הַלְלוּ־יָהּ neb הַלְלוּ־יָהּ, jiní הַלְלוּיָהּ. Baer praví, že se píše dle maṣṣory všude הַלְלוּיָהּ (toliko h. 135[3] הַלְלוּ־יָהּ), že jest ה vždy tečkou mappîqem opatřeno (vyj. h. 104[35], kde jest rafê יָהּ). Hallelūjâh bylo liturgickým rčením, výzvou sborů, lidu ku chvále Boží; stávalo asi na začátku těch žalmů, jež bylo pěti po způsobu antifonalním. Proto nemá LXX slova Alleluja nikdy na konci žalmů (vyj. doxologie na konci knih). V hebr. rukopisech psávali někdy to alleluja mezi dva žalmy, aby

bylo vyhověno oběma různým míněním, aby náleželo i k prvému i k druhému žalmu. Tím se dostalo na konec mnohých písní. (Ginsburg, Introduction to the mass. crit. ed. of the Hebrew B. s. 375 a d.)

Budiž připomenuto, že pějí při *antifonalním* zpěvu sborové střídavě verš za veršem, jako v našich sborech; při *responsalním* zpěvu zpívá jediný hlas jeden verš, a celý sbor pěje po něm vždy verš následující (Ex. 15[21]).

Vykazuje patero částí. Souvisí obsahem dosti úzce s následujícími dvěma žalmy; dle Raffla tvoří s nimi trilogii. Má 2×22 veršů (45 správně), jest alfabetizans.

L. Alleluja.

1. Oslavujte Hospodina a vzývejte jeho jméno;
   Ohlašujte jeho díla mezi národy.
2. Zpívejte jemu a hrajte mu;
   Vypravujte o všech jeho divech.
3. Honoste se jeho svatým jménem;
   Ať se těší srdce těch, kteří hledají Hospodina.
4. Hledejte Hospodina a utvrďte se,
   Hledejte stále jeho tváře.
5. Rozpomínejte se na jeho divy, jež učinil,
   Na jeho zázraky a na rozsudky jeho úst;
6. (Vy) símě Abrahama, jeho služebníci,
   Synové Jakuba, jeho vyvolenci.

H. 1. Děkujte Jahve, vzývejte jeho jméno,
   Hlásejte jeho činy mezi národy.
2. Zpívejte mu, hrajte mu,
   V básních mluvte o všech jeho divech.
3. Honoste se jeho svatým jménem;
   Těšiž se srdce těch, kteří hledají Jahve.
4. Tažte se po Jahve a po jeho moci.
   Hledejte stále jeho tváře.
5. Vzpomínejte na jeho divy, které učinil,
   Na jeho zázraky a na rozsudky jeho úst,
6. (Vy), símě Abrahama, jeho služebníka, (LXX. syr.: jeho služebníci),
   Synové Ja"qôbha, jeho vyvolení.

1. 2. Vyzvání ku chvále Boží; zvláštní příčinu toho udává žalmista v 2. verši: *Vypravujte o všech jeho divech* — a ve v. 5.: *Rozpomínejte se na jeho divy . . ., na jeho zázraky a na rozsudky jeho úst.* Chvalte Boha Jahve, který takové divy pro svůj lid a ve svém lidu učinil. Verš 1. nalézáme též u Is. 12[4].

Vzývejte jeho jméno t. j. ohlašujte (jak Sym. řeckým κεκράσετε podal) jeho jméno, že Jahve jest náš Bůh; hlásejte jeho divy, to jsou ony zázraky, o nichž žalmista v písni mluví, hlásejte je mezi národy, aby i tito poznali moc Jahve, aby mohli i oni Boha chváliti. *Zpívejte mu a hrajte mu*, jako 7[18].

3. 4. Israel jest šťasten, že zná Boha a jeho svaté jméno: *Honoste se jeho svatým jménem.* Bylo to přednostní Israele, že znal Boha, proto bylo však též jeho povinností hledati Boha, *tázati se po jeho moci* a působení. Vzpomíná-li Israel na své dějiny, poznává z nich Boží moc dostatečně. Každý se tím *utvrzuje* (*confirmamini* κραταιώθητε); výsledek i odměna toho, kdo hledá Boha (23[6]). *Hledejte jeho tváře*, jeho milostné tváře, která se jeví v divech zjevení Božího.

5. *Vzpomínejte na jeho divy . . . a na rozsudky jeho úst*, na hrozné rozsudky, kterými Bůh své nepřátely, najmě Egyptské trestal, aby ochránil tak svůj lid. Rozsudky ony nebyly jen ústy vyhlášeny, ale též provedeny a vykonány. Nemají na ně zapomenouti nikdy.

6. Hebreové jsou *símě*, potomstvo *Abrahama*, jsou *Božími služebníky* (δοῦλοι αὐτοῦ, LXX i syr.), jsou *syny Jakuba, jsou Božími vyvolenci;* mají proto pamatovati na dobrodiní Boží.

V hebr. jest řečeno: Vy *símě Abrahama, jeho služebníka* (ve vokativu), v jednotném čísle. Prvý výklad jest odporučen parallelismem (jeho služebníci — jeho vyvolenci).

4. *Confirmamini*, četli LXX וְעֻזּוּ imperativ na místě podst. jména וְעֻזּוֹ *a jeho sílu* (moc) hledejte, *et virtutem ejus* (sv. Jeron.).

Kdo jest jat mocí své žádostivosti, ten nehledá Boha, nemá k tomu síly. Na paměť nám přichází slova Páně: »*Hledejte nejprve království Božího a jeho spravedlnosti.*«

5. משפטי פיו *rozsudky jeho úst*, vykládáno i o Božích zákonech, na něž nemáme zapomínati.

6. Ve verších 1—5 vyzývá ku chvále Boží ty, které v tomto verši přímo oslovuje. Dává jim čestná jména. Hebr. עַבְדּוֹ jest přístavkem ku jménu אברהם, LXX četli (i syr.) עַבְדֵי (viz v. 42). Naproti tomu navrhuje Wellh. v druhé části sing. בחירו na místě množ. בחיריו.

7. On Hospodin jest náš Bůh,
Po vší zemi jsou jeho soudové.
8. Pamatuje na věky na svou úmluvu,
Na slovo, jež ustanovil na tisíc pokolení;
9. Jež zadal Abrahamovi,
A (pamatuje) na svou přísahu Isakovi (danou);
10. A ustanovil ji Jakubovi zákonem
A Israeli věčnou úmluvou,
11. Řka: Tobě dám zemi Kanaan,
Jako podíl vašeho dědictví;
12. Když jich bylo malý počet,
A velmi málo a byli osadníky v ní (zemi).
13. A přecházeli od národa k národu,
A z jednoho království k jinému lidu.
14. Nedopustil žádnému, aby jim škodil,
A káral pro ně krále.
15. »Nedotýkejte se mých pomazaných
»A nezacházejte zle s mými proroky.

7. On Jahve jest náš Bůh,
Po veškeré zemi jsou jeho soudové.
8. Pamatuje na věky na svou smlouvu,
Na slovo, jež nařídil na tisíc pokolení;
9. Jež uzavřel s Abrâhâmem,
A na svou přísahu Ischâqovi (danou);
10. Kterouž potvrdil Ja'qôbhovi jako zákon,
A Israeli (jako) věčnou smlouvu,
11. Řka: Tobě dám zemi K•nâ'an,
Jako podíl vašeho dědictví.
12. Když jich ještě bylo málo počtem,
Tak málo a byli v ní hosty,
13. Tu táhli od národa k národu,
Od jednoho království k jinému lidu.
14. Nedovolil nikomu, aby je utlačoval,
A trestal pro ně krále.
15. »Nedotýkejte se mých pomazaných
»A nečiňte nic zlého mým prorokům.

7. Jahve jest Bůh, ochránce národa Israele; jemu náleží celá země, proto vychází od něho rozsudky, soudy do veškeré země; všude může své tresty na národech konati. Israel se toho nemusí obávati, že by se i na něm rozsudky, tresty Boží vykonávaly, neboť u Israele:

8. *Pamatuje* Bůh *na věky na svou úmluvu.* Zdálo se snad někdy, že Bůh na svou úmluvu zapomněl, když dopustil, aby byl Israel snížen, avšak tak se jen zdálo: on věčně na svou úmluvu pamatuje i na slovo, jež dal, jež jako zákon ustanovil (v. [10]), jež přísahou stvrdil.

9. 10. *To slovo* (slovo úmluvy, úmluvu) *zadal (disposuit ad) Abrahamovi, Isakovi je znovu stvrdil*, pak *Jakubovi*. Abrahamovi dal to slovo dle Gen. 12[7], 13[14-17], 15[18-21] a 22[16]. Isakovi dle Gen. 26[2-5], Jakubovi dle Gen. 28[13] a 35[12].

11. Slova Boží přípovědi (15[6] 77[54]). *Podíl* (*funiculus*, provázek ku měření dílů i podíly samy) *vašeho dědictví;* tím byla zaslíbená země Kanaan.

12. Bůh dal praotcům Israele zaslíbenou zemi v době, kdy byl Israel ještě velmi nepatrným, když ještě byli jen hosty v zemi, která měla býti jejich majetkem a kterou obýval četný a silný kananejský lid. Za těch okolností bylo Boží přislíbení divem.

Když jich ještě *bylo malý počet* (v hebr. *byli lidé počtu*, mohli se snadno spočítati); tak o sobě řekl též Jakub (Gen. 34[30]); *bylo jich velmi málo* (paucissimi, jako nic jich bylo). *Byli* cizinci, *hostmi* v zemi Kanaan, jak Abraham sám přiznává (v Gen. 23[4]).

13. 14. Praotcové Israelitů, Abraham, Isak a Jakub *přecházeli od jednoho národa k druhému, stěhovali se mezi kananejskými národy*, byli u Sichem, v Hebronu a j., byli mezi Filištíny, v Egyptě (Gen. 12[1. 9] 13[18] 20[1] Hebr. 11[9]). Všude je Bůh očividně chránil, *že jim nemohl nikdo škoditi. Káral*, trestal *pro ně krále;* tak potrestal egyptského krále (Gen. 12[10-20]), filištínského Abimelecha (20[3. 18]), když chránil Saru a Rebekku (Gen. 26[11]), manželky Abrahama, resp. Isáka.

15. Uvádí slova Boha k oněm králům: *Nedotýkejte se*

(Gen. 26[11]) *mých pomazaných (christos meos);* pomazanými je jmenuje, že z nich pomazaní (králové, kněží, Spasitel) vyjíti měli, i proto, že měli důstojnost jako králové. *Proroky* je zove, poněvadž se jim dostávalo jako prorokům Božího zjevení; Abrahama zove Bůh přímo *prorokem* (Gen. 20[7]).

8. *Testamentum* znamená ve St. Z. Boží *úmluvu*, též může zde býti ve významu: přislíbení דָּבָר. לְאֶלֶף דור (Deut. 7[9]) závisí na זָכַר *pamatuje* a značí totéž jako לְעולָם *na věky*.

9. 10. *Quod* אשר spojiti dlužno s דבר *verbum*. Přísaha Isakova jest v Gen. 26[2-5]; potvrzena Jakubovi Gen. 28[13], 35[12].

זכר řídí ještě slovo וּשְׁבוּעָתוֹ; k témuž slovu se vztahuje přípona וַיַּעֲמִידֶהָ ve v. 10. *αὐτὸν* t. j. *ὅρκον přísahu* potvrdil. Jakub i Israel jsou dativy. לְחֹק Bůh sám tu přísahu učinil *zákonem*, který musí vyplniti.

12. V 1. Par. 16[19], i v syr. a v aram. jest osloven Israel: בִּהְיוֹתְכֶם *když jste byli* vy; čítá tedy souvěké Israelity spolu s patriarchy. Spojiti dlužno větu: *cum essent* atd. s předcházejícími slovy. גָּרִים (partic.) *cizinci*, jež mezi sebou trpěli; v tom smyslu jest tu i latinské *incolae* πάροικος.

14. הִנִּיחַ *ἀφιέναι*, dle toho zde i lat. *relinquere někomu něco dovoliti* s akk. osoby a s inf.

15. Až sem sahají slova, která jsou v 1. Par. 16[8-22]. Wellh. míní, že mluvil Hospodin vždy o jednom Māšî'ch, o jednom nābî', proto mění בְּמְשִׁיחָי וְלִנְבִיאַי v sing.: במשיחי ולנביאי. Patriarchové měli prorocký dar, předpovídali budoucí věci. Abraham předvídal trvání egyptského pobytu, Isak předpovídal osud Esauův, Jakub před svou smrtí mnoho prorockého oznámil.

Podobnými slovy v. [15.] byl Laban varován dle Gen. 31[24].

16. A povolal hlad do země,
A zetřel veškeru sílu chleba.
17. Vyslal před nimi muže;
Za otroka prodán byl Josef.
18. Stlačili v pouta jeho nohy,
Železo procházelo jeho duší,
19. Až se dostavilo jeho slovo,
— Výrok Hospodina ho rozpálil —

20. Poslal král a vyprostil ho;
Kníže národů ho propustil.
21. Ustanovil ho pánem svého domu,
A knížetem veškerého svého majetku,
22. Aby vychovával jeho knížata jako sebe,
A učil jeho starce moudrosti.
23. A vešel Israel do Egypta,
A Jakub se stal hostem v zemi Chama.
24. A rozmnožil svůj lid náramně,
A učinil ho silnějším nad jeho nepřátely.

16. A povolal hlad do země,
Zlomil veškeru podporu chleba.
17. Vyslal před nimi muže;
Za služebníka byl Josef prodán.
18. Sevřeli jeho nohy v pouta,
(q'rê: jeho nohu)
Do železa vešla jeho duše (on),
19. Až do té doby, když přišlo jeho slovo,
Výrok Jahve ho čistým ukázal.
20. Král poslal a propustil ho,
Vládce národů a vysvobodil ho.
21. Učinil ho pánem svého domu,
A vládcem nad vším svým majetkem,
22. Aby poutal jeho knížata dle své chuti,
A moudrými činil jeho starce.
23. A vešel Isrā'êl do Mizrájim,
A Ja'qôbh stal se hostem v zemi Châma.
24. A plodným učinil svůj lid náramně,
A silnějším ho učinil nad jeho utiskovatele.

16. Jak věrně pečoval Bůh o svůj lid, to ukazuje žalmista z dějin Josefa, Jakubova syna.

Bůh užívá i neštěstí ve svých záměrech, on připustil, aby povstal hlad, on povolává hlad (4 Kr. 8[1]); *povolal hlad* oněch sedmi let, který předpověděl Josef, když vykládal Faraonovi sen (Gen. 41[54] a d.). I země Kanaan byla stižena hladem a dům Jakubův neměl obilí a chleba. *A zetřel veškeru sílu chleba* (hebr. *podporu chleba*) metaforicky řečeno: chléb jest *podporou*, holí, poněvadž podporuje žití, posiluje tělo člověka; toho tenkrát nebylo (»hůl chleba, podporu vody«, u Is. 3[1]).

17. Aby Jakubův dům nezahynul hladem, aby se mohl

usaditi jednou v žírné zemi Gessen, proto zařídil to Bůh, že vyslal napřed Josefa, *muže*, do Egypta. Prozřetelností Boží se stalo (tak i Josef uznával, Gen. 45[5]), že *byl Josef za otroka*, služebníka *prodán*.

18. V Egyptě utrpěl Josef křivdu a soužení: *Stlačili* (sevřeli) *v pouta jeho nohy* (Gen. 39[20]), když byl uvržen do žaláře; *železo procházelo jeho duší* (3[3]), on (56[5]) byl v nebezpečí smrti. Hebr. ị ve starých žaltářích: *Do železa vešla jeho duše*, jakoby býval v žaláři železem spoután, neb mučen; o tom v Gen. zprávy není.

19. *Až se dostavilo jeho slovo*, jeho předpovědění, jež podal Josef dvěma far. služebníkům ve výkladu snů (Gen. 41[12. 13]). Bylo to spolu Boží slovo, poněvadž Josefův výklad byl od Boha: *Výrok Hospodina ho rozpálil* (inflammavit), jasněji v hebr.: *čistým*, nevinným *projevil*. Poněvadž se ukázalo, že jest i ve zkoušce Bohu věrným, proto se vyplnilo jeho slovo a byl pak k nejvyšším důstojnostem povolán.

20. 21. Král pro něho (pro Josefa) *poslal*, vysvobodil ho ze žaláře (Gen. 41), ustanovil ho správcem země.

22. Josefovi dána Faraonem veliká moc, neboť řekl mu král: *Bez tebe* (bez tvé vůle) *nepozdvihne nikdo ani ruky ani nohy v celé zemi Egyptské* (Gen. 41[44]); totéž zde řečeno slovy: *Aby poutal knížata* faraonova *dle své chuti*, a *moudrými činil*, spravoval, vedl, řídil, *jeho* (far.) rádce, *starce* (Gen. 41[38. 39]).

23. 24. Hebreové vešli do Egypta, do země Chama (77[51]), usadili se tam v zemi Gessen, byli tam uvedeni Josefem a Faraonem jako *hosté* (Gen. 46. 47). Když tam vcházel Jakub se svou rodinou (i se služebnictvem), byl Israel počtem (71 osob čítáno) slabý, ale Bůh *rozmnožil tam svůj lid náramně*. V době, když Israel vycházel z Egypta, napočetli šestkrát sto tisíc osob, které mohly nositi zbraň (Ex. 1[7] Num. 1[44-46] Deut. 26[5]); rozmnožení stalo se požehnáním Božím ve 215 (dle jiné zprávy v 430) letech. *A učinil ho silnějším nad jeho nepřátely*, nad Egyptské; Farao sám se jejich množství a síly obával (Ex. 1[9]).

16. Hlad poslal Bůh na zemi (Kanaan) — neníť tím veškerý zemský okrslek — když táhl Abraham do Egypta (Gen. 12[10-20]). מַטֵּה לֶחֶם firmamentum, staré: fulcimentum *στήριγμα*.

18. K•thîbh רַגְלָיו množ. č. jest potvrzeno překlady. עִנּוּ֣ piel, lze srovnati s 107[10], s arab. 'ânī *'zajatec*, עָנָה značí shýbati, *trápiti někoho*. בַּרְזֶל *do železa*, akk. směru, závislý na באה, ač toto sloveso obyčejně mívá předložku ב.

19. *Slovo* vykládají též o přípovědi, která dána Josefovi ve snách, že bude povýšen nad své bratry (Gen. 37[5-9]).

22. בְּנַפְשׁוֹ jako בִּרְצוֹנוֹ; v LXX *κατά*, syr. בְּנַפְשֵׁהּ.

Králem Josefovy doby byl dle mínění některých Apofis, poslední král z cizího, semitského rodu. Ten povýšil Josefa a dal mu příjmí: צָפְנַת פַּעְנֵחַ *ψονθομφανήχ σωτὴρ κόσμου ochránce světa*, egypt. p-sōte-m-ph-eneh (p člen, sōte *spása*, m značka gen., ph člen, eneh *svět)* neb *zachovatel života;* Brugsch: *správce kraje sethroitského* (místa života), Josef. Flav. *κρυπτῶν εὑρετής* Luther: *tajný rada*. Před ním voláno: Abrekh (kopt. abōrk): *skloň kolena*!

25. Obrátil jejich srdce, že nenáviděli jeho lid,
A že jednali lstivě proti jeho služebníkům.
26. Poslal Mojžíše, svého služebníka,
Arona, jehož vyvolil.
27. Dal jim moc svých znamení,
A zázraků v zemi Chama.
28. Poslal tmy a zatemnil,
A nezostřil svých řečí.
29. Obrátil jejich vody v krev,
A zahubil jejich ryby.
30. Jejich země vydala žáby
V komnatách jejich králů.
31. Řekl, a přišly psí mouchy
A komáři do všech jejich končin.
32. Učinil jejich deště krupobitím,
Spalujícím ohněm v jejich zemi.
33. A potloukl jejich révy a fíkoví jejich,
A zpřerážel stromy jejich končin.
34. Řekl, a přišly kobylky,
A kobylek, bylo jich bez počtu;

35. A sežraly veškerou zelinu v jejich zemi,
A sežraly veškeré plodiny jejich země,
36. A pobil všechno prvozené v jejich zemi,
Prvotiny veškeré jejich síly.
37. A vyvedl je se stříbrem a se zlatem,
A nebylo nemocného v jejich kmenech.
38. Radoval se Egypt při jejich odchodu,
Neboť dolehl na ně strach před nimi.

25. Obrátil jejich srdce, že nenáviděli jeho lid,
Že užívali lsti proti jeho služebníkům.
26. Poslal Mōšé, svého služebníka,
Aharôna, jehož vyvolil.
27. Činili (LXX, Aq. Sym. Jer. syr.: vykonal) mezi nimi jeho znamení,
A divy v zemi Châma.
28. Poslal tmu a učinil temno,
A neodporovali (změnou: nedbali) jeho
29. Obrátil jejich vody v krev, slovům.
A usmrtil jejich ryby.
30. Hemžila se jejich země žabami,
(I) v komnatách jejich králů.
31. Řekl a přišel hmyz,
Komáři do všech jejich končin.
32. Dal jim deštěm krupobití,
Plamenný oheň v jejich zemi.
33. A potloukl jejich révu a jejich fík,
A zpolámal stromoví jejich kraje.
34. Řekl, a přišla kobylka,
A žráčů bez počtu (Jiní: cikád).
35. A sežrala veškeru zelinu v jejich zemi,
A sežrala plod jejich půdy.
36. A pobil vše prvorozené v jejich zemi,
Prvotinu všeliké jejich síly.
37. A vyvedl je se stříbrem a se zlatem,
A nebylo klopýtajícího v jejich kmenech.
38. Mizrájim se radoval při jejich odchodu,
Neboť padla na ně hrůza před nimi.

25. Připomíná, jaká dobrodiní prokázal Bůh lidu při vyjití z Epypta (Ex. 1—12). Jako jest v Ex. řečeno, že Bůh »zatvrdil« Faraonovo srdce, podobně zde praví: *Obrátil jejich srdce k nenávisti a ku lstivosti*, kterou prováděli Egypťané *proti Israelitům*. Bůh nenávisť nezpůsobuje, ale on dopustil a trpěl, aby v Egypťanech nenávisť proti Israelitům povstala. Chtěl-li tím utrpením svůj lid ztrestati, není ve sv. Písmě řečeno. Egypťané se obávali síly Hebreův, ukládali jim veliké práce, hubili jejich potomstvo, a tak *jednali lstivě proti Božím služebníkům* (Ex. 1[10] a d.).

26. 27. *Poslal* Bůh do Egypta *Mojžíše a Arona*, kteří žádali Božím jménem, aby Farao Hebrejské propustil. *Položil na ně věci svých znamení* (divů) t. j. dal jim moc svých znamení, že mohli Boží divy konati. Dle hebr. *činili*, totiž Mojžíš a Aron, dle jiných překladů lépe: *činil* Bůh *mezi Egypťany divy*. Žalmista některé ty divy (egyptské rány) uvádí.

28. Žalmista nevypočítává všechny rány a divy, jež se před a při odchodu Hebrejských z Egypta udály, neuvádí jich po pořádku, jak jsou zapsány v knize Exodu. Ránu devátou (Ex. 10[21-29]) jmenuje nejdříve: *Poslal tmy a učinil tmu* (neosobně: zatemnilo se) ἐσκότασεν. *A nezostřil svých řečí*; tato věta nalezla různých výkladů. Poněvadž jest od verše 24. podmětem Bůh, jest i zde vykládati: Bůh to, co ustanovil a ohlásil (Ex. 7[1-5]), vykonával postupně, nikoli náhle, ostře, drsně.

LXX a syr. mají: ὅτι παρεπίκραναν τοὺς λόγους αὐτοῦ bez záporu: *zostřil*, vykonal celou pomstu, neb protivili se jemu, totiž Egyptští. Zápor jest však dosvědčen massor. zněním a Aq. Sym. Theod. sv. Jer. i aram. zněním. Massor. znění dí: *A neodporovali jeho slovům*, rozuměj: Mojžíš a Aron zůstali Bohu věrnými.

29. První egyptská rána (Ex. 7[17-21]): *voda proměněna v krev*. Nil chová hojnost ryb, při oné ráně *zhynuly*.

30. Druhá rána (Ex. 8[1-15] h. 7[26]—8[11]): *Hemžila se jejich země žabami*, byly v nesmírném množství, tak že se dostaly i *do královských* vnitřních *komnat* (*in penetralibus* regum) Ex. 8[3].

31. Spojuje čtvrtou a třetí ránu: *mouchy* coenomyia (dle řeck.) Ex. 8[20-32] ž. 77[45], a *komáry* ciniphes (kinnîm), třetí rána Ex. 8[16-19].

32. 33. Sedmá rána v Ex. 9[18-35]: *krupobití*, spojeno

s bouří a *s blýskáním* (Ex. 9[24]); toto jmenováno *plamenným ohněm.*

34. 35. Osmá rána: *Kobylky*; *bruchus* znamená asi žravé larvy kobylek, neb kobylky samy neb cikády. Viz Ex. 10[5-6]. [12-15] a ž. 77[46].

36. Desátá rána, v Ex, 11[1] a d. 12[29] a d. ž. 77[51]: *zemřelo vše prvorozené. Labor*, práce, zisk, plod práce, majetek viz 77[51]. Vynechal tedy pátou a šestou ránu: mor a vředy.

37. *A vyvedl* lid israelský *se stříbrem a zlatem*, (dle R. Eliezera: 90 oslích nákladů), jež obdrželi dle Ex. 12[35.36] od Egypťanů. *Nebylo nemocného* (jenž by klopýtal) *mezi* hebrejskými *kmeny*, všichni mohli vyjiti; Bůh učinil, že nebylo žádného nemocného mezi nimi.

38. *Egypt se radoval*, lid Egypta byl rád, že Israel odchází, poněvadž byl pro ten lid Egypt stížen takovými ranami, a obávali se, že všichni zahynou (Ex. 12[31-33]).

25. הָפַךְ לִבָּם nepřechodně vykládá aram. i arab. překlad: *Obrátilo se jejich srdce* (Lev. 13[3. 4. 13]), i וַיֵּהָפֵךְ nifal, aram. אִתְהַפַּךְ. LXX a j. přechodně *μετέστρεψεν*.

27. שָׂמוּ LXX a j. שָׂם *položil* Bůh. דִּבְרֵי *věci* (22[2]).

28. וְלֹא מָרוּ *a neprotivili se* t. j. Mojžíš a Aron; tázacím způsobem: A neprotivili se t. j. Egypťané? s kladnou odpovědí, která jest v řeck. překladech bez לֹא. Baethgen dle Hitziga klade וְלֹא שָׁמְרוּ, poněvadž staré מ a ש mají podobný tvar: *a nedbali Egypťané.* Q rê v aram. a syr. דברו v jedn. č.

30. V druhé větě bychom očekávali sloveso וַיַּעֲלוּ *a vystupovaly* (Ex. 7[28]).

37. כּוֹשֵׁל *padající*, dobře též *ἀσθενῆς nemocný* (Is. 5[27]).

39. Roztáhl oblak k jejich ochraně,
A oheň, aby jim svítil za noci.
40. Žádali, a přišly křepelky,
A nebeským chlebem je sytil.
41. Rozpoltil skálu a tekly vody,
Na suché poušti vyšly řeky.
42. Neboť byl pamětliv svého svatého slova,
Jež dal Abrahamovi, svému služebníku.
43. A vyvedl svůj lid v plesání,
A své vyvolené za veselí.

44. A dal jim krajiny pohanů,
A zabrali práce (zisk) národů,
45. Aby zachovávali jeho nařízení,
A hledali jeho zákona.

39. Rozprostřel oblak jako pokrývku,
A oheň, aby svítil v noci.
40. Žádal (překlady: žádali), a přinesl křepelky,
A nebeským chlebem je sytil.
41. Otevřel skálu, a vyšly vody,
Na poušti tekly jako proud.
42. Neboť byl pamětliv svého svatého slova,
Abrāhâmovi, svému služebníku.
43. A vyvedl svůj lid v radostech,
V plesání své vyvolence,
44. A dal jim země pohanů;
Výtěžek národů zaujali,
45. Aby zachovávali jeho ustanovení,
A ostříhali jeho zákonů. Hallelūjâh.

39. Bůh ukazoval svému lidu cestu po celém putování na poušti. *Roztáhl oblak*, aby jim byl *ochranou*, byl jim vůdcem po poušti, ochranou proti slunečnímu žáru. Tak i v Ex. 14[19.20]. Oblak byl noční dobou *obnivým*, jako ohnivý sloup, aby ukazoval cestu a *svítil.*

40. *Žádali a přišly křepelky;* poslal je prvého měsíce po vyjití z Egypta 77[27] Ex. 16[2-3. 13]. *Nebeským chlebem, mannou je sytil* 77[24] Ex. 16[4. 13-36].

41. *Dal jim hojnost vody ze skály*; tak v Rafidim, tak u Kadeš (Ex. 17[6] Num. 20[11] ž. 77[20]). Vody bylo v hojnosti, neboť *tekla na poušti jako proudy.*

42—45. Uvedenými příklady ukázal žalmista, jak věrně pečoval Bůh vždy a všude o svůj lid (v. 8.). Činil tak, protože *dal přislíbení Abrahamovi, svému služebníku* (Gen. 17[7]). Lid *plesal*, když vycházel z egyptské poroby, zpíval písně k Boží oslavě. *Dal jim zemi* kanaanejských *pohanů*; *zabrali* a v majetek si vzali zemi, na níž jiní pracovali (Deut. 6[10-11]).

Taková dobrodiní jim prokazoval proto, že byl a jest jejich Bohem, a že chtěl, aby i oni byli jemu věrnými; tím si mohou onu zemi zasloužiti a udržeti se v ní. (Deut. 31[20]).

Hebrejské znění (nikoli řecké, lat. syr.) končí slovem hall·lūjâh (*chvalte* Boha *Jah).* Viz s. 823 a 825.

39. מסך od סכך *kryti*; proti slunečnímu žáru (viz Is. 4[5]).
40. Mass. שְׁאַל, ale v řeck. *ἤτησαν* שְׁאֵלוּ.
שְׂבַע má množ. č. שְׂבָעִים; q·rê zde שְׂבָעוּ.
42. דבר קדשו závisí na את אברהם.
43. וַיּוֹצֵא s chîreqem před א Deut. 4[20] 4 Kr. 11[12], zde před ע.
44. יָגִיעַ znamená v ž. 78[46] totéž, co zde עמל.

Tento prvý žalm ze žalmů, jež počínají radostným *alleluja*, připomíná nám nebeské zaslíbené království, do kteréhož nás Bůh svými milostmi uvádí. I my jsme Božím lidem (1 Petr. 2[9])., semenem Abrahama (Řím. 4[16] Gal. 3[16]); Bůh se o nás stará, on jest věren svým slibům, na nás záleží, bychom i my jemu věrnými se osvědčovali.

Slovy tohoto ž. můžeme Bohu za všechna dobrodiní děkovati; modlíme se jej v ranních hodinkách *soboty.*

V *introitu pondělí a úterka Velikonoci* nalezáme slova ž. 104. uvedena ve spojení s *Nanebevstoupením Páně.*

105. žalm. (H. 106.)

Lid vyznává svůj nevděk a nevěrnost k Bohu.

Po vyzvání, aby všichni velebili Boží milosrdenství, a po prosbě za Boží pomoc (1—5)

vyznává žalmista, jak málo věrným byl Bohu hebrejský lid v Egyptě (6—12), po cestě pouští (13—33), a když se dostal do zaslíbené země (34—46), stále vyzýval hněv Boží.

Milosrdný Bůh lid vždy rád přijímal, kdykoliv se k němu obracel; žalmista obnovuje prosbu za pomoc a velebí Boha (47. 48).

Nadpis obsahuje toliko *Alleluja* (viz o tom ž. 103[35] poznámku a s. 825); neudává skadatele ani dobu složení.

Obsah jest vzat z dějin Israele podobně jako v předcházející písni. Ž. 104. ukazuje hlavně na Boží dobrodiní, připomíná Boží věrnost, ž. 105. ukazuje však především

na nevděk a nevěrnost Israele (jako v ž. 77). Žalmista prosí na počátku žalmu za Boží smilování, opakuje tu prosbu i na konci (v. 5. a 47), vyznává ve v. 6. hřích svého lidu: *Hřešili jsme.*

Z obsahu v. [4-6], kde prosí o potěšení, uznává hříchy předků, z v. 47., v němž prosí, aby je Bůh ze středu pohanů shromáždil — soudili mnozí, že se žalm nese k době, kdy bylo Israeli třeba útěchy a kdy byl roztroušen mezi pohany — tedy k době *babylonského zajetí.* Divným zůstává pak, proč přestal žalmista na příkladech z doby Soudců, a neuvedl i pozdější dějiny, když byl žalm z tak pozdní doby.

1 Par. 16[34-36] uvádí 1. 47. a 48. verš tohoto žalmu jako z písně, jež byla zpívána při přenášení archy úmluvy na Sion. Odtud soudili mnozí, že jest žalm 105. složen od *Davida.* Ve verši 46. připomíná však, že zjednal Bůh Israeli milosrdenství u těch, kteří je zajaté odvedli; ve verši 47. prosí, aby Bůh roztroušené mezi pohany shromáždil. To ukazuje na dobu zajetí.

Pro ono *peccavimus* verše 6. kladen žalm nemnohými i do *Samuelovy* doby, kde lid své viny vyznával a za milosrdenství Jahve prosil (srovnej 1. Kr. 7[6]).

Píseň vykazuje šestero oddělení; s násl. ž. 106. má stejný začátek. Jest jako ž. předcházejí a následující alphabetizans; lze v ní shledati (dle Raffla) 22 slok.

L. Alleluja.

1. Oslavujte Hospodina, neboť jest dobrý,
   Neboť na věky (trvá) jeho milosrdenství.
2. Kdo může vypověděti mocné skutky Hospodina?
   Známy učiniti všechny jeho slavné činy?
3. Blahoslavení ti, kteří zachovávají práva,
   A konají spravedlnost každého času.
4. Rozpomeň se na nás, Hospodine, pro zalíbení na svém lidu;
   Navštiv nás svou spásou:
5. Abychom patřili na štěstí tvých vyvolených,
   Abychom se radovali z radosti tvého lidu,
   Abys byl oslavován se svým dědictvím.

H. 1. Hallᵉlūjâh.
Díky vzdávejte (chvalte) Jahve, neboť jest dobrý,
Neboť na věky (trvá) jeho milost.
2. Kdo může úplně vypověděti mocné skutky Jahve?
Rozhlašovati veškeru jeho slávu?
3. Blaze těm, kteří ostříhají práva,
Činí spravedlnost každého času.
4. Vzpomeň na mne Jahve, přízní svého lidu,
Navštiv mne svou pomocí,
5. Abych mohl pohlížeti na štěstí tvých vyvolených,
Abych se radoval na radosti tvého lidu,
Abych se honositi mohl s tvým dědictvím.

1. Úvod obsahuje výzvu ku chvále Boží. Tentýž verš se nalézá též na začátku ž. 106¹ 117¹ 135¹, i 1. Paral. 16³⁴; byl asi v chrámové liturgii častěji zpíván. *Neboť dobrý jest*, dobrý jest k lidem, najmě k svému lidu. *Neboť na věky trvá jeho milosrdenství* (milost); tato věta jest liturgické responsorium (odpověď), kterou má ž. 135 po každém stichu verše (jako litanie); kromě toho nalézá se v ž. 117²·³·⁴· 1. Par. 16³⁴ 2. Par. 5¹³ Jud. 13²¹ 1. Esd. 3¹¹ 1 Mak. 4²⁴. O *milosti* viz s. 804.

2. *Kdo může vypověděti mocné skutky Hospodinovy?* Nikdo nemůže patřičně a dostatečně velebiti slovy, vylíčiti *mocné skutky* Boží, jež učinil Bůh pro svůj lid, *rozhlásiti všechny jeho slavné činy;* jsouť velmi četné!

3. *Blaze těm, kteří zachovávají práva*, poslouchají Hospodina: tím jej oslavují, ukazují vděčnost za jeho dobrotu.

4. 5. Modlitba celého lidu (*μνήσθητι ἡμῶν* množ. čís. v LXX Aq. Sym. Theod. V., VI. Orig. a Vulg.), dle massor., sv. Jer. syr. a aram. modlitba žalmisty, aby *se Bůh na svůj lid rozpomenul*, vždyť *míval v něm své zalíbení* (beneplacitum 68¹⁴), *aby ho navštívil svou pomocí (spásou*, salutare 9¹⁶). Účinkem toho bude, že *budou vyvolení Boží* (lid B.) *šťastni, že se budou radovati;* žalmista neb prosící lid bude s radostí a s potěšením na štěstí celého lidu pohlížeti, Bůh bude i s Izraelem oslavován (se svým dě-

dictvím); dle hebr.: *abych se chlubiti mohl se svým dědictvím* (27⁹, *laudari* 9²⁴).

1. טוֹב *χρηστός* i *dobrotivý*. O *milosti* viz s. 804.
2. V LXX množ. č. כָּל־תְּהִלָּתָיו *πάσας τὰς αἰνέσεις αὐτοῦ*.
4. עַמֶּךָ předmětný genitiv *populi tui*; *in beneplacito* בִּרְצוֹן *ἐν τῇ εὐδοκίᾳ* dle přízně, lásky, *zalíbení*, jež chováš ku svému lidu.
5. Infinitivy s לְ určují slovesa v. 4. a jsou obsahem žalmistovy prosby; רְאוֹת בְּ *shlížeti* na něco *se zalíbením* (Jer. 29³²), oculos pascere in aliqua re. *Bonitas* v. 37³. Israel tu jmenován גּוֹי (Sof. 2⁹).

L. 6. Hřešili jsme jako naši otcové,
Nespravedlivě jsme jednali, nepravost jsme páchali.
7. Naši otcové v Egyptě nepochopili tvých divů,
Nepamatovali na množství tvého milosrdenství.
A rozhořčili (tebe), když přicházeli k moři, rudému moři.
8. Ale zachránil je pro své jméno,
Aby učinil známu svou moc.
9. A pohrozil rudému moři a vyschlo,
A vedl je prohlubněmi, jako po poušti.
10. A vysvobodil je z ruky nenávistníků,
A vykoupil je z ruky nepřítele.
11. A pokryl vodou ty, kteří je sužovali,
Ani jediný z nich nezůstal.
12. A uvěřili jeho slovům,
A zpívali jeho chválu.
13. Brzo zapomněli na jeho skutky,
A nevyčkávali jeho úrady.
14. A roztoužili se žádostivostí na poušti,
A pokoušeli Boha v bezvodé krajině.
15. A vyplnil jim jejich žádost
A poslal nasycení jim.
16. A roztrpčovali Mojžíše v ležení,
Arona, Svatého Hospodinova.
17. Otevřela se země a pohltila Dathana,
A přikryla rotu Abirona.
18. A vzňal se oheň v jejich shromáždění,
A plamen spálil hříšníky.

19. A udělali tele na Horebu,
A klaněli se obrazu.
20. A zaměnili svou slávu
Za podobu telete, jež jídá trávu.
21. Zapomněli na Boha, který je vysvobodil,
Který vykonal veliké skutky v Egyptě,
22. Zázraky v zemi Chama,
Hrozné věci v rudém moři.
23. A umínil si, že je vyhubí,
Kdyby se nebyl Mojžíš, jeho vyvolený,
Postavil v roztržce před jeho tvář,
Aby odvrátil jeho hněv, aby je nehubil.

H. 6. Hřešili jsme, (my) i naši otcové,
Neprávě jsme jednali, zlé jsme činili.
7. Naši otcové v Egyptě neporozuměli tvým divům,
Nepamatovali na tvé četné milosti (LXX, Aq. aram. množství tvé milosti)
A protivili se — při moři, v trstěnném moři.
(Změnou: a protivili se proti Svrchovanému při trstěnném moři).
8. Ale zachránil je pro své jméno,
Aby známou učinil svou sílu;
9. A zahrozil trstěnnému moři, a vyschlo,
A vedl je prohlubněmi jako pouští.
10. Tak je vysvobodil z ruky nenávistníka,
A vykoupil je z ruky nepřítele.
11. A vody přikryly jejich utiskovatele,
Ani jediný z nich nezbyl.
12. A uvěřili jeho slovům,
Zpívali jeho slávu.
13. Brzo zapomněli na jeho činy,
Nečekali na jeho úradu,
14. Neboť jejich žádost se roztoužila na poušti,
A pokoušeli Boha na pustině.
15. A dal jim, čeho si žádali,
A poslal chřadnutí na ně.
16. A žárlili na Mojžíše v ležení,
Na Ahrôna, Svatého Jahve.
17. Země se otevřela a pohltila Dathâna,
A pokryla rotu Abîrâma.
18. A spálil oheň jejich sbor,
Plamen sežehl bezbožníky.
19. Udělali tele na Chōrêbhu,
A klaněli se slitině,

20. A zaměnili svou slávu
Za podobu býka, který požírá trávu.
21. Zapomněli na Boha, svého vysvoboditele,
Jenž veliké věci učinil v Mizrájim,
22. Zázraky v zemi Châma,
Hrozné věci na trstěnném moři.
23. A pomýšlel zahubiti je,
Kdyby Mōšé, jeho vyvolený,
Nebyl se postavil v roztržce před něho,
Aby odvrátil jeho hněv, aby nezahubil.

6. Žalmista uznává, že nezaslouží, aby mu Bůh prokazoval svou přízeň, aby ho navštívil svou milostí; pomoc Boží bude mu úplně a zcela darem Boží milosti.

Lid byl nevděčný hned po vyjití z Egypta, reptal proti Bohu a hněval ho, když táhl pouští.

Hřešili jsme my, i otcové naši (jako naši otcové); toto vyznání hříchů jest starobylé, poněvadž je uvádí podobně Num. 21[7], Soud. 10[10], 3 Kr. 8[47] (s tímto se zvláště shoduje) a jiná místa.

7. *Naši otcové v Egyptě nepochopili tvých divů:* viděli veliké divy, jež konal Hospodin v Egyptě v jejich prospěch, ale nepoučili se tím, neuznali, jak k nim byl Bůh milostiv. *Rozhořčili Boha, když přicházeli k moři, k rudému moři* (hebr.: *a protivili se při moři*); sotva že vyšli z Egypta a došli k moři, již počali reptati proti Bohu, jakmile za sebou shlédli egyptské vojsko (Ex. 14[10]). Jamsûf *trstěnným* jmenovalo se moře, které se nyní nazývá červené, rudé moře; rostla v něm či na jeho egyptských březích třtina. *Rudým* nazváno nejspíše po jméně himjarské země, která ležela v Arabii na jeho březích: aḥmaru (arabské) znamená *červený*.

8. Neopustil jich Hospodin, *ale zachránil je* zázračným způsobem (Ex. 14[15-31]), a *stalo se známo* mocné Boží *jméno*.

9. Provedl je bezpečně rudým mořem, v moři připravil jim suchou cestu, že jím procházeli, jako kdyby jim bylo jíti suchou *pouští* (Ex. 14[29]).

12. *A uvěřili nyní* Israelité *Bohu* (Ex. 14[31]) *a zpívali jeho chválu;* zpěv o vysvobození z moci Faraona obsažen v Ex. 15. Po této víře následoval záhy nevděk a nevěra.

13. 14. Záhy, *brzo zapomněli na jeho* (Boží) *díla;* dle Ex. 15[22] a d. reptali již třetího dne po zázračném přechodu rudým mořem, a stěžovali si, že nemají vody, patnáctého dne druhého měsíce své cesty reptali všichni a toužili po mase, jež mívali v Egyptě (Ex. 16[1-3]). Nemohli se dočkati pomoci, *úrady Boží*, ale velikou *žádostivostí* (Num. 11[4]) puzeni, hřešili a *pokoušeli Boha na pustině* (77[17]).

15. Vyhověl Bůh jejich žádosti po jídle, *poslal jim nasycení*, až si maso křepelek, jež jim Bůh dal, zošklivili (Num. 11[20. 31-33] Ž. 77[27-31]). V hebr. poukazuje k tomu, že mnoho nespokojenců a vinníků tehdy zhynulo: *A poslal chřadnutí* (LXX k Num. 11[20] uvádí εἰς χολέραν choleru) *na ně* (v Num.: *zošklivili* si jídlo to).

16—18. Připomíná vzpouru Dathana (Kore) a Abirona proti Mojžíšovi a Aronovi (Num. 16—17).

Byli žárliví na Mojžíše (dle hebr.), že jest vůdcem a předním v lidu, i *na Arona, Svatého Jahve*, jenž byl Bohem posvěcen a Bohu zvláštním způsobem přináležel. Nechtěli jejich vedení trpěti.

Trest následoval hned: *Otevřela se země* (Num. 16[32]) . . . ., *ohněm*, který ze země vyšel, zhynula ostatní *rota* vzbouřenců (Num. 16[35]). Kore tu jmenován není (Deut. 11[6] též vynechán); dle Qimchiho učinil tak pěvec ze šetrnosti k levitům rodu Kore.

19. Hřešili tím, že si postavili zlaté tele a že se mu klaněli (Ex. 32--34, Deut. 9[8]).

Na hoře Horeb, u Sinaje *udělali* si (Aron je zhotovil) zlaté *tele*, asi na způsob egyptského apise; byl to ulitý *obraz* neb podoba telete.

20. *A zaměnili svou slávu; slávou* Israele byl Jahve (Deut. 4[6-8] 10[21]). Na místě Boha ctili *podobu býka*, ironicky přidává: zvířete, *jež žere trávu.*

21. 22. *Tak zapomněli* na dobrodiní *Jahve* i na Boha samého. *V zemi Châma*, viz ž. 77[51] 104[23. 27].

23. Bůh *chtěl zahubiti* ten spurný a zatvrzelý lid, a vyslovil tento úmysl (Ex. 32[10] Deut. 9[14]), *Mojžíš* se za lid přimlouval, *v té roztržce sám postavil se před Boha*, aby byl stižen sám na místě svého lidu (Ex. 32[11-14-30]), a zachránil lid.

6. עם אבותינו *cum patribus nostris*, nikoli časově, cum udává, že stejně, podobně hřešili *jako otcové.*

7. *Ascendentes* לִבְלִים, v hebr. není, značí vystupování, putování z Egypta do zaslíbené země.

ימרו (הַמָּרָה) *protivili se*, stojí prostě. Dvojí předložka עַל a בְּ při ים jest nápadnou; snad dlužno jedno על־ים aneb בים vynechati. Navrhují změnu v עֶלְיוֹן: protivili se *proti Svrchovanému.*

13. *Cito fecerunt* מהרו příslovečné sloveso: rychle, *brzo.*

15. רָזוֹן (Is. 10[16] 17[4]) Sym. ἀρρωστία *chřadnutí*, mor, nemoc; ale LXX syr. s ohledem k Num. 11[20], kde jest o témže řeč, přeložili »sytost« πλησμονή. בנפשם v. 3[3], 105[18].

17. Otevřela země t. j. פיה *svá ústa* (Num. 16[32]).

20. בבדם, LXX כבדו 24[7].

24. A za nic si neváží žádoucí země,
Nevěřili jeho slovu
25. A reptali ve svých stáncích,
Neslyšeli na Hospodinův hlas.
26. A pozdvihl svou ruku na ně,
Aby je rozmetal po poušti,
27. A aby zavrhl jejich símě mezi národy,
A rozptýlil je po krajích.
28. A zasvětili se Beelfegorovi,
A jedli oběti neživých.
29. A dráždili jej svými výmysly,
A velikou stala se v nich zkáza.
30. A povstal Finees a usmířil —
A přestala rána.
31. A bylo mu připočteno ku spravedlnosti,
Do pokolení a pokolení až na věky.
32. A dráždili ho u vod sváru;
A Mojžíš byl pro ně stižen,
33. Neboť roztrpčili jeho ducha,
A projevil pochybnost svými rty.

24. **A** opovrhovali rozkošnou zemí,
Nevěřili jeho slovu

25. A reptali ve svých stanech,
Neposlouchali hlasu Jahve.
26. A zvedl svou ruku proti nim,
Aby je sklátil na poušti,
27. A aby sklátil (aram.: roznesl) jejich símě mezi pohany,
A rozptýlil je po zemích.
28. A zavěsili se na Bá'ala P'ôru,
A jedli oběti mrtvých.
29. A hněvali ho svými skutky;
A vrazila do nich rána.
30. A povstal Pin'châs a rozsoudil,
A byla zadržena ona rána.
31. A bylo mu přisouzeno ku spravedlnosti,
Do pokolení a pokolení až na věky.
32. A popudili hněv ve vodách sváru;
A vedlo se pro ně Mōšé-ovi zle;
33. Neboť odporovali jeho duchu,
A mluvil nerozvážně svýma rtoma.

24. Hebreové reptali proti Boží vůli, když se přiblížili k zaslíbené zemi, a uslyšeli zprávu vyzvědačů, kteří Kanaan prohlédli (Num. 13. 14).

Opovrhovali, za nic si nevážili země, která měla býti předmětem *jejich touhy*, která byla (desiderabilis) *rozkošnou* (Jer. 3[19]). Obávali se obtíží, které by jim s obyvateli Kanaanu nastávaly, a reptali, proč prý byli vyvedeni z Egypta? *Nevěřili Božímu slovu*, dle něhož jim Bůh opětovně tu zemi slíbil.

25. *A reptali ve svých stáncích*, tak řečeno i v Deut. 1[27].

26. 27. *A pozdvihl svou ruku* k přísaze (Num. 14[28] Deut. 32[40]). Za to, že opovrhovali zaslíbenou zemí, potrestal je tak, *že je rozmetal po poušti*: ono pokolení zemřelo na poušti a nepřišlo do zaslíbené země (Num. 14[29. 32]). *Svrhl jejich símě*, potomstvo *mezi národy*, rozptýlil je — ovšem až v pozdější době (vyhrožováno tím v Lev 26[33]; u Ez. 20[23] též uvedeno).

28. Lid Bohem vyvolený přidával se k moabské modloslužbě (Num. 25), odpadal od Boha.

Zasvěcovali se Beelfegorovi (hebr. *zavěsovali se*, úzce se sdružovali, spojovali *s Ba'alem*, kterého ctili Moabité na vrchu *Ph"ôru)*. Bileam poradil Balakovi, králi Moabu,

aby hleděl svésti Hebrejské moabitskými ženami; ženy svedly je k oné modloslužbě. Hebreům bylo zapovězeno jísti z masa zvířat, která byla obětována modlám; tam brali účast na obětních hodech Moabitů: *jedli oběti neživých* t. j. neživých bohů. Jmenuje je tak naproti živému a pravému Bohu (114b[3-5] Is. 8[19] Jer. 10[10]).

29. *A dráždili Boha svými skutky (adinventionibus* 27[4]); dle hebr. *a vrazila do nich rána (zkáza* Num. 25[4-5, 9]). Byl totiž veliký počet oněch nešlechetníků, kteří se v Moab prohřešili, pobit (24.000).

30. *Finees*, syn Eleazarův, vnuk Arona, nejvyššího kněze, horlivostí jat, *povstal* a proklál mečem dva hlavní vinníky, a vykonav pomstu *usmířil* Boha (v hebr. vykonal soud, *rozsoudil*).

31. Horlivost Fineesova byla odměněna tím, že se dostalo jemu a jeho rodu nejvyššího kněžství (až do úmrtí Heli-ho, pak od doby Davidovy nadále). Num. 25[12. 13].

32. 33. Hebreové reptali u *vod sváru* (Meribâ) a při tom potrestán i Mojžíš (Num. 20[3] a d.). Událost ta se sběhla čtyřicátého roku poutě Hebreův po poušti, když neměli vody. Mojžíš byl lidem rozhněván a když mu Bůh poručil, aby udeřil holí do skály, že vydá vodu — Mojžíš zvolal: *Budeme moci vám vyvésti vody ze skály?* Pochyboval o slově Božím, snad i o Boží moci, proto *byl sám stížen* (vexatus) *pro ně* (Deut. 1[37] 3[26]), tím, že mu Hospodin určil: *Že jste mi neuvěřili . . . neuvedete shromáždění tohoto do země, kterouž jsem jim dal* (Num. 20[12]). Byla nedůvěra ve slovech Mojžíše, proto dí žalmista: *Distinxit in labiis suis;* dle hebr.: *mluvil nerozvážně.*

27. Ez. 20[23] má tutéž větu, na m. לְהַפִּיל jest tam však sloveso לְהָפִיץ (od פוּץ roztrousiti, *rozmetati*), což se ku slovesu לזרותם parallelismem lépe hodí; aram. překládá o vyhnanství: ולאגלאה *a aby učinil stěhování.*

28. נצמד s לְ s někým se vázati, *zavěsovati se* na něk. Řecké ἐτελέσθησαν *initiati sunt*, ve středním rodě: *zasvětili se* k bezbožné a neřestné modloslužbě. Beelfegor v lat. jako vlastní jméno.

30. *Ἐξιλάσατο* jest výsledek rozsudku וַיְפַלֵּל et dijudicavit *a rozsoudil*: tedy *smířil* Boha.

31. Abrahamovi připočtena byla víra ku spravedlnosti (ku zásluze, Gen. 15[6]), Fineesovi *horlivost*.

33. *Roztrpčili* Hebreové הִמְרוּ *ducha Mojžíšova* a ten pak nerozvážně mluvil: *ἀμφιβολίαν τινὰ τοῖς λόγοις ἀναμίξας* dí Theodoret: »dvojsmyslnost, pochybnost vložil do svých slov«.

Aram. vykládá jinak: Mojžíš a Aron odporovali proti *jeho svatému duchu*, t. j. proti Božímu duchu; tak i Jarchi a Qimchi.

34. Nevyhubili národů,
O nichž jim Hospodin přikázal;
35. Ale smísili se s pohany,
A naučili se jejich skutkům.
36. A sloužili jejich modlám,
A stalo se jim to úrazem.
37. A obětovali své syny
A své dcery zloduchům.
38. A prolévali nevinnou krev,
Krev svých synů a svých dcer,
Jež obětovali modlám Kanaanu.
A poskvrněna jest země krví,
39. A znečistěna jest jejich skutky.
A smilnili svými činy.
40. A rozhněval se Hospodin zuřivostí na svůj lid,
A zošklivil si své dědictví.
41. A vydal je do rukou pohanů,
A panovali jim ti, kteří je nenáviděli.
42. A sužovali je jejich nepřátelé
A byli sníženi pod jejich rukami.
43. Často je vysvobodil;
Oni však roztrpčovali ho svými záměry,
A byli sníženi svými nepravostmi.
44. A viděl, když byli souženi,
A slyšel jejich modlitbu.
45. A byl pamětliv své úmluvy,
A měl slitování podle množství svého milosrdenství,
46. A učinil je předmětem milosrdenství,
Před tváří všech těch, kteří je zajali.

47. Spasiž nás, Hospodine, náš Bože,
A shromáždi nás ze (středu) pohanů,
Abychom chválili tvé svaté jméno,
A honosili se tvou chválou.

*

48. *Blahoslaven buď Hospodin, Bůh Israele,*
Od věků až na věky.
A ať řekne veškeren lid: Staň se, Staň se!

34. Nezahladili národů,
O nichž jim Jahve přikázal,
35. Ale smísili se s pohany,
A naučili se jejich skutkům.
36. A sloužili jejich modlám;
Ty staly se jim osidlem.
37. A obětovali své syny,
A své dcery zloduchům.
38. A prolévali nevinnou krev,
Krev svých synů a svých dcer,
Které obětovali modlám Kʿnáanu,
A byla znesvěcena země krevní vinou;
39. Stali se nečistými svými skutky
A páchali modlářství svými činy.
40. Tu se rozpálil hněv Jahve na jeho lid,
A opovrhl svým dědictvím.
41. A vydal je v ruku pohanů,
A vládli jimi jejich nenávistníci.
42. A utiskovali je jejich nepřátelé,
A byli podrobeni pod jejich ruku.
43. Mnohokráte je vysvobodil,
Ale oni vzdorovali při svém zámyslu,
A klesali svou vinou.
44. A vzhledl na jejich útisk,
Když slyšel jejich nářek,
45. A rozpomenul se na svou úmluvu,
A slitoval se dle své veliké milosti,
46. A dal jim dojíti smilování
U všech, kteří je v zajetí odvedli.
47. Pomoziž nám, Jahve, náš Bože,
A shromáždi nás z pohanů,
Děkovati tvému Svatému jménu,
Honositi se tvou chválou.

*

48. *Chválen bud Jahve, Bůh Israʾèle,*
Od jednoho věku ku druhému.
A vešken lid ať říká: ʾAmên.
Hall lūjâh.

34. 35. Hebrejští nebyli ani v zemi Kanaan Bohu vděčnými, neposlouchali jeho přikázání: *Nevyhubili národů* (kananejských), jak jim bylo Bohem *nařízeno* (Ex. 23[32] a d. 34[11-15], Deut. 7[16], Soud. 1[27-29] 2[2]), ale uzavírali s nimi i smlouvy, *smísili se s nimi a naučili se jejich skutkům*, nerestem a modloslužbě.

36. *Sloužili jejich modlám* (sculptilibus, rytým sochám), jak zapovězeno v Ex. 23[33] (Soud. 2[3. 11-15]). *A stalo se jim to úrazem*, přičinou hříchů a zkázy; v hebr. metafora: *staly se jim* modly *osidlem*.

37—39. *Obětovali* po způsobu Kananejských i lidi. *své dítky zloduchům* (*daemoniis*, šēdhîm v hebr. značí »pány, nepříznivé duchy«); viz 90[6]. *Prolévali nevinnou krev* těch obětí. *Poskvrněna* (*znesvěcena*) jest svatá ona *země*; hebr. v. 39: *stali se nečistými svými skutky* Ex. 34[15. 16] Lev. 17[7] 20[5. 6]. Modlářstvím *smilnili* (72[27], tak označována modloslužba).

40—42. *Bůh se na ně rozhněval, zošklivil si své dědictví*, svůj lid, *a vydal je nepřátelům*, kteří je, jak kniha Soudců líčí, dlouho *sužovali* (Soud. 2[14] 3[12-13] 10[7. 9] a j.).

43—46. Když se pokořili a polepšili, vždy jim Bůh přispěl, *vysvobodil je často* (Soud. 2[10-23]), vzbuzoval jim muže, kteří je mohli zbaviti nepřátel; po čase však Israelité *znovu roztrpčovali Boha*, stávali se horšími než bývali dříve, dopouštěli se nových a větších hříchů, a *byli* opět v moci nepřátel *sníženi svou vinou*, svými nepravostmi.

Bůh jim prokazoval milost, ano způsobil, že i jejich nepřátelé, *kteří je zajaté odvedli, s nimi měli slitování*, že s nimi dobře zacházeli. To by se ovšem neslo k pozdější době, kde Israelité jednotlivými nepřátely byli uváděni v otroctví, odváděni ze zaslíbené země.

47. Israel potřebuje stále pomoci Boží: *Spasiž nás* (*Pomoz nám*), *Hospodine*, náš Bože! Bůh prokázal dříve tolik milosti, i nyní se slituje.

Shromáždi nás ze středu pohanů: tam byl neposlušný Israel roztroušen, trpěl, nemohl vykonávati bohoslužbu, po tom touží, aby mohl prokazovati Bohu chválu: *Abychom chválili tvé svaté jméno*; činili by tak i na poděkování za to, že je znovu vysvobodil. *Abychom se honosili* tím, že *tebe*, pravého Boha, svého mocného Boha, *můžeme chváliti*.

48. Závěrek čtvrté knihy žaltáře (40[14] 71[18-20] 88[53]). Verše 47—48 jsou skoro doslovně též v 1. Par. 16[35-36].

A ať řekne veškeren lid, lid k bohoslužbě shromážděný, ať odpoví na konci zpěvu tohoto žalmu: *Staň se! Staň se!* V LXX., syr. Vulg. není *Alleluja* na konci tohoto žalmu, nýbrž na začátku ž. 106. O Alleluja viz s. 823 a 825.

39. טָמֵא *nečistým býti*; na m. ויטמאו četli a překládali LXX וַיִּטָּמְאוּ sing. o zemi: *καὶ ἐμιάνθη*.

43. Na m. qal od מכך, které se toliko zde nalézá (וימכו), klade Wellh. וַיִּמַּקּוּ *a byli sníženi* (Lev. 26[39] Ez. 24[23] 33[10]).

45. Qᵉrê חַסְדָיו množ. č. i v syr. a v aram.; ostatní kᵉthîbh jedn. חַסְדּוֹ *jeho milost*.

46. נתן לרחמים *někoho učiniti lítostí před jiným*, učiniti, aby nalezl před ním smilování (3. Kr. 8[50]).

Israel si přál, aby byl shromážděn ve svaté zemi ku chvále Boží: my si přejeme, aby nás Bůh shromáždil v nebeské říši (Hebr. 4[9]), abychom tam stále velebili svého Tvůrce a Spasitele. Tu touhu vzbuzují v nás slova ž. 105 při modlitbě ranních *sobotních* hodinek. I nám prokáže Bůh smilování a milosrdenství, jako je ochotně a tak často prokazoval nevděčnému Israeli. Nám pomáhá Spasitel k tomuto milosrdenství. Jednotlivé verše ze ž. 105. jsou v mešních modlitbách *2. neděle postní*, *jména Ježíš* a mše *za odstranění rozkolu*.

Konec čtvrté knihy posvátných žalmů.

Kniha V.

106. žalm. (H. 107.)

Bůh vysvobozuje své věrné ze všech nebezpečí.

V úvodu vybízí žalmista všechny, kteří byli Bohem vysvobozeni a nazpět přivedeni, aby velebili jeho milosrdenství (1—3).

Zachránil Bůh své věrné v různých nebezpečích; čtvero jich zvláště udává žalmista: vytrhl ony, kteří na poušti bloudili (4—9);

pomohl oněm, kteří pro své hříchy byli spoutáni; když se k němu utekli, vysvobodil je (10—17);

vysvobodil z těžké nemoci (18—22) a

z nebezpečí, která na moři hrozí (23—32).

Všeobecně ukazuje, jak Bůh štěstí a neštěstí rozdíleti může a čeho lze zbožným očekávati v messianské době (33—42).

Každý může z toho poznati Boží milosrdenství (43).

Žalm jest písní díků. Zač pěvec v předešlém žalmu (v. 47.) prosil — aby byl Israel shromážděn — to se dle v. 3. tohoto žalmu splnilo. Píseň byla by tedy složena v době *po babylonském zajetí.* Tomu by nasvědčovala i ta okolnost, že náleží tento žalm k páté knize žaltáře, která asi pochází z pozdější doby, ač jsou v ní i Davidovy žalmy. Vyskytují se tu výrazy, jež se nalézají též u Isaiáše. Dle v. 22. lze snad souditi, že byl žalm zpíván o prvých svátcích stánků, které slavili Židé po zajetí v Jerusalémě (Esd. 3^4).

Píseň obsahuje četné vzpomínky na děje Israele, jeví však na více místech (9—10, 16, 23—27) všeobecnou povahu, jakoby žalmista vůbec chtěl ukázati, jak Bůh vždy své věrné z různých nebezpečí vysvobozuje. Kdyby se nesl obsah celého žalmu k dějům Israele, bylo by slovesa překládati perfektem, kdyby chtěl hlásati všeobecné učení o Boží lásce a prozřetelnosti, můžeme je překládati přítomným časem.

Žalm 106. jest uměle složen a má sloky, kteréž jsou *refrénem* (6—8, 13—15, 19—21, 28—31) naznačeny. Po refrénu, jehož prostřední verš se formou mění, následuje ještě jeden verš, který prvou myšlenku uzavírá, pak nastává nová sloka. V druhém díle (od v. 33.) refrénu není. Žalm jest *alphabetizans*, má 22 stejných slok, patero částí s úvodem a závěrem. Pěvec není znám.

L. Alleluja.

1. „Oslavujte Hospodina, neboť jest dobrý,
»Neboť na věky (trvá) jeho milosrdenství.
2. Ať mluví ti, kteří jsou Hospodinem vykoupeni,
Jež vykoupil z ruky nepřítele,
A jež shromáždil z krajin,
3. Od slunce východu a západu.
Od severu a od moře.

H. 1. »Díky vzdávejte Jahve, neboť jest dobrý,
»Neboť na věky (trvá) jeho milost.
2. Nechať mluví vykoupenci Jahve,
Které vykoupil z ruky nátisku,
3. A které ze zemí shromáždil,
Od východu a od západu,
Od severu i od moře.

1. *Alleluja* jest v hebr. na konci předcházejícího ž. 105. Vyzývá ku chvále Boží týmiž slovy jako 105^1. Ten verš byl asi responsoriem israelské bohoslužby. (*Milost* v. s. 804).

2. 3. *Ať mluví*, ať opakují slova verše 1., *kteří jsou Hospodinem vykoupeni;* o těchto vykoupencích Jahve, jež Hospodin z babylonského zajetí vykoupí, vysvobodí, mluví často Isaiáš (35^{10} 51^{11} 62^{12}). I zde oslovuje v první řadě ony, kteří byli vysvobozeni z babylonského zajetí,

jež vykoupil tak *z ruky nepřítele, jež shromáždil* Bůh *z krajin*, uvedl zpět do vlastní země; jestli se všichni Židé, kteří žili roztroušeně v pohanských zemích, do zaslíbené země nevrátili, to proti v. 2. nemluví, aspoň se všichni vrátiti mohli. V druhé řadě jsou osloveni všichni ti, které Bůh z nějakého nebezpečí vytrhl. Taková nebezpečí jsou v dalším líčena.

Shromáždil je Hospodin ze všelikých stran: Od východu a západu, od severu a od moře, rozuměj stranu Středozemního Moře (Is. 49[12]), snad jeho jihovýchodní pobřeží, tedy Egypt. I tam se utekli někteří Židé po zboření Jerusaléma, odtud se mohli navrátiti (Jer. 41[17-18]). Proto vykládáno i o *červeném* moři, při němž leží Egypt; při něm byla i poušť, a o té mluví v. [4].

Očekávali bychom: Od severu a *od jihu*, avšak jih, jāmîn hebr., není překlady dosvědčen (moře se zove *jâm*, zní tedy podobně, a značívalo *západ*).

2. *Dicant*: ať mluví tak, jak verš 1. udává; ať mluví o svém vykoupení. צַר (צָרַר) *nátisk*, odtažitě: z ruky nátisku, t. j. *z nátisku* vůbec (22[21]). Riedel (Zeitschrift für die altt. Wissensch. 1899[171]) spojuje tento verš s 106[46].

3. מִמִּזְרָח *a od moře* (západu), וּמִמַּעֲרָב *a od jihu.*

V těchto slovech seznávali též proroctví o někdejším shromáždění israelské diaspory v messianské době.

4. Bloudili po poušti, po bezvodém (kraji);
Nenalezli cesty k městu přebývání.
5. Hladoví a žízniví,
Jejich duše v nich hynula.
6. *A volali k Hospodinu, když byli v soužení,*
A vytrhl je z jejich úzkostí.
7. A přivedl je na pravou cestu,
Aby došli do města přebývání.
8. *Nechať vychvalují Hospodinu jeho milosrdenství,*
A jeho divy lidským synům;
9. Neboť nasytil prázdnou duši,
A hladovou duši nasytil dobrými věcmi.

4. Bloudili po poušti, po pustině,
Cestu do obyvatelného města nenalezli.
(massor.: Po neschůdné cestě, obyvatelného města nenalezli).

5. Hladoví a žízniví,
Jejich duše v nich hynula.
6. *A volali k Jahve ve svém soužení,*
A on je vytrhl z jejich úzkostí.
7. A vedl je na přímé cestě,
Aby šli do obyvatelného města.
8. *Ať děkují Jahve za jeho milost,*
A za jeho divy na lidech.
9. Neboť nasytil žádostivou duši,
A duši hladovou naplnil dobrem.

4—7. Prvý obraz. Lid *bloudící po poušti, nenalezá cesty k městu, v němž lze bydleti, jest hladem a žízní trápen* a *volá* k Hospodinu. Ten je *zachraňuje, přivádí na pravou cestu, kterou by se dostali do města, v němž lze přebývati.*

V tomto obrazu nelze shledávati vzpomínku na putování Hebrejských po poušti: neboť tito nebloudili, když je Bůh zvláštním úkazem (oblakem a ohněm) vodil. Líčí nehodu, která se na poušti často stává.

Poušť nemá cest, bloudící již hynou hladem a žízní; i tam slyší Bůh toho, kdo se k němu obrací, a přispěje jemu tak, jak toho potřebuje.

8. Ti, kdož jsou Bohem zachráněni, mají jemu vzdávati díky a to mohou nejlépe učiniti tím, že *vychvalují Hospodinu jeho milosrdenství* a že velebí *divy, které* Pán *lidem*, pro lidi (na lidech) *vykonal.*

9. Bůh nejen přivedl bloudící na pravou cestu, nýbrž i *hladovým* (v. 5.) *dal nasycení, všim dobrým je naplnil. Anima inanis* znamená žíznivého, neb hladového vůbec, podobně *anima esuriens.*

Kdo vykládají slova v. 4—9 o putování Hebreův poušti na cestě z Egypta do země Kanaan (67[7] 77[40]), praví: Israelité bloudili, chodili po poušti, po cestě, která byla jako poušť, nebyla žádnou cestou řádnou, tam nenalezli místa, v němž by se byli mohli usaditi. Trpěli hladem a žízní, Bůh je nasycoval.

I těm, kteří se vraceli z Babylona do Judska, bylo jíti velikou pouští; trpěli-li ti též hladem a žízní, není nikde poznamenáno.

4. בִּישִׁימוֹן דֶּרֶךְ *na pustině cesty* in deserta via (sv. Jer.), na cestě, která je jako poušť; tak dle massor. označení, v němž obě slova spojena jsou; Olsh. klade před דרך zápor לֹא: na pustině, *kde není cesty*. Lépe však čísti dle řeckého בישימון o sobě, vedle במדבר, pak דֶּרֶךְ עִיר מוֹשָׁב LXX: *ὁδὸν πόλεως κατοικητηρίου οὐχ εὗρον cesty do města, v němž bylo lze bydleti, nenalezli;* rovnoměrnost stichů jest arcit porušena.

8. יוֹדוּ *ať chválí* (díky vzdávají), *confiteantur*; činným způsobem: *ať vychvalují Hospodinu* לַיהוָה, jemuž dlužno díky vzdávati — dle starých žaltářů *misericordias* (sv. Aug. miserationes): *milosrdenství, jeho milost.* Tak lze i dle řeck. správně překládati.

Výklady: »Ať chválí Hospodina jeho milosrdenství« (nom. misericordiae), aneb trpně: »Ať se chválí milosrdenství jeho« nejsou tak přirozené.

A jeho divy ať vychvalují lidé Bohu לַיהוָה, ony divy totiž, jež učinil (Sym. Syr. sv. Jer.) אשר עשׂה *synům lidským* (4⁸); LXX, aram. vykládají לבני אדם parallelně s לַ při יהוה, tedy: *ať vychvalují ty divy lidským synům*; při významu: »ať *díky vzdávají* za divy lidským synům« se tento výklad nikterak nehodí.

10. Seděli ve tmách a ve stínu smrti —
Spoutaní, v nedostatku a v železe.
11. Protože rozhořčili Boží výroky,
A rozdráždili radu Nejvyššího.
12. A bylo sníženo lopotami jejich srdce,
Byli bez síly a nebylo nikoho, kdo by jim pomohl —
13. *I volali k Hospodinu, když byli souženi,*
A vysvobodil je z jejich úzkostí,
14. A vyvedl je z temností a ze stínu smrti,
A roztrhal jejich pouta.
15. *Nechať vychvalují Hospodinu jeho milosrdenství,*
A jeho divy lidským synům (učiněné);
16. Neboť rozbil měděné brány,
A rozlámal železné závory.

10. (Ti, kteří) seděli ve tmě a v smrtelné noci,
Spoutaní v bídě a v železe —
11. Protože se vzpírali Božím slovům,
A opovrhli radou Svrchovaného,
12. A snížil lopotou jejich srdce,
Klesli, a nebylo pomocníka —

13. *I volali k Jahve ve svém soužení,*
Vysvobodil je z jejich úzkostí,
14. Vyvedl je z temnosti a ze smrtelné noci,
A roztrhal jejich pouta.
15. *Ať vzdávají Jahve díky za jeho milost,*
A za jeho divy na lidských synech.
16. Neboť rozlámal měděné brány,
A rozbil železné závory.

10.—15. Druhý příklad: Vysvobození ze tmy žaláře a z pout.

Seděli ve tmách a ve smrtelném stínu (22⁴); participia jsou v akkusativu: *Sedící . . . spoutané* — přísudek následuje teprve ve verši 15.: *Ať vzdávají díky*, aneb dlužno doplniti: Osvobodil je, vykoupil je a p. (V hebr. jest prostý nominativ: *Sedící . . . spoutaní . . . ať mluví*; jako v. 2.). Tma a smrtelná noc jest temný žalář, podobný hrobu.

Dostali se do žaláře z trestu: *Protože se vzpírali Božím slovům* (11⁷), odporovali jim, *opovrhli radou Svrchovaného* (hebr.). Toho dopouštěli se Israelité velmi často.

Bůh snížil jejich srdce, jejich odvahu, *utrpením*, jež na ně seslal, *oni klesli* (*byli bez síly*, v lat.), a byli by zahynuli, neboť jim nemohl nikdo pomoci.

Tu volali k Hospodinu (v. 6.), *ten je vyvedl z* temného žaláře, *roztrhal jejich pouta*: pomohl jim, osvobodil je.

15. Vyzvání, *aby Bohu děkovali;* jako v. 8.

16. *Rozbil* Bůh *měděné brány* žaláře, *rozlámal železné závory*, jimiž se brány zavíraly; bylit to tyče, jež zastrkovaly za zavřenou bránu (Is. 45²). Ač byli tak pevně držáni, Bůh je vyvedl.

Při tomto příkladu pomýšleli mnozí na žalář, do něhož byl uvržen egyptský Josef; ten však neodporoval Božím slovům. Jiní vykládali to obrazně o trestech a o utrpení národa. Z podobných výrazů u Is. 42⁷ (Job 36⁸) soudili též (tak v aram.), že jest líčeno uvěznění a osvobození krále Jechoniáše a israelských knížat v Babyloně. Přirozenější jest všeobecný výklad: Hospodin vysvobodil zajaté a může je i budoucně vysvoboditi.

10. Bickell přibírá sem slova z 1. a z 2. verše:
יֹשְׁבֵי חֹשֶׁךְ יאמְרוּ *ať mluví ti sedící ve tmách* atd. *spoutaní* atd. LXX překládali jako prostý akkus., pak doplňovali exegeté buď: *viděl jsem, vidím, osvobodil je, vyvedl je* a p. Hořejší יאמרו jest vhodným doplňkem.

17. Přijal je z jejich nešlechetné cesty;
Bylit pro své nespravedlnosti sníženi.
18. Všeliký pokrm si jejich duše zošklivovala,
A přiblížili se až k branám smrti.
19. *A volali k Hospodinu, když byli souženi,*
A vysvobodil je z jejich úzkostí.
20. Poslal své slovo a uzdravil je,
A vytrhl je z jejich zkázy.
21. *Ať vychvalují Hospodinu jeho milosrdenství,*
A jeho divy lidským synům.
22. A ať obětují oběť chvály,
A rozhlašují s plesáním jeho skutky.

17. Pošetilci, kteří pro svou hříšnou cestu,
A pro své viny byli trápeni —
18. Všeliké jídlo zošklivila si jejich duše,
A přiblížili se k branám smrti —
19. *Tu volali k Jahve ve svém soužení,*
Pomohl jim v jejich úzkostech.
20. Poslal své slovo a uzdravil je,
A vysvobodil z jejich hrobů.
21. *Ať vzdávají Jahve za jeho milost díky,*
A za jeho divy na lidských synech.
22. A ať obětují oběti chvály,
A vypravují s plesáním o jeho skutcích.

17—22. Třetí příklad: Z trestu za hříchy byli jiní stiženi těžkou nemocí a přiblížili se až k smrti; volali, a Bůh je vysvobodil.

Dle Vulg. zní verš 17.: *Bůh je přijal* — když ovšem nešlechetnou cestu, na níž byli, opustili. Dle hebr. lze vyložiti: *Pro svou hříšnou cestu* byli stiženi nemocí, *a pro své viny byli trápeni* — jak? to ukazuje v. 18.: *Nemohli žádného pokrmu přijati*, jak se to v těžkých nemocech stává, a byli blízci smrti: *přiblížili se k branám smrti* (9[15] metafora), šᵉ'ôlu. Hebr. znění má s počátku slovo: *Pošetilci*, pošetilci jsou, protože hřešili; pošetilost a hříš-

nost (bývá) příčinou nemoci (37[6] Job 5[2]). Na místě toho slova kladeno buď: *nemocní*, kteří . . ., *hynoucí* pro svou hříšnou cestu a p.

Volali k Hospodinu (v. 6. 13.). *Poslal své slovo* (Job 33[18-22. 28].): slovo Jahve jest jeho vůle, jeho příkaz, zde jako služebný anděl (42[3] Is. 55[11]), který je *uzdravil a vytrhl z hrobů*, do kterých by byli již již klesli. »Slovo B.« vykládá sv. Cyprian o Kristu.

Ať vychvalují; jako 8. a 15.

22. K větší ještě vděčnosti vybízí je žalmista, *aby i obětí* Boha oslavili a aby *rozhlašovali* Boží dobrodiní, jehož se jim dostalo.

17. אִוְלִים *pošetilí*, jest podáno v LXX, Vulg. v syr., arab. překladu slovesem s příponou 3. os. množ., jako lat. *suscepit eos* קִבְּלָם neb podobně. Houbigant navrhl אזלים *chřadnoucí*, jiní חוֹלִים, Wellh. אמֻלִים (אֲמֻלִים), též אֲבֻלִים *truchlili* pro hříšnou cestu (vysl. *āwᵉlû*).

20. מִשְּׁחִיתוֹתָם přeloženo v LXX (od שחת *διαφθείρειν*) *ἐκ τῶν διαφθορῶν αὐτῶν interitiones* (záhuby, zkázy); jest toho užito jako plur. k שחת *jámy*, hroby (Lam. 4[20]).

23. Kteří sestoupili na moře v lodích,
Provozujíce práci na velikých vodách,
24. Ti vídali Hospodinovy skutky,
A jeho divy v hlubině.
25. Řekl, a dostavil se bouřlivý vítr,
A zdvihly se jeho vlny.
26. Vystupují až k nebesům a sestupují až do propastí;
Jejich duše hyne v neštěstí.
27. Točí se a vrávorají jako opilec,
A veškera jejich moudrost je pohlcena.
28. *A volali k Hospodinu, když byli souženi,*
A vyvedl je z jejich úzkostí.
29. A proměnil svou bouři ve vánek,
A ztichly jeho vlny.
30. A zradovali se, že umlkly,
A vedl je do přístavu, do něhož si přáli.
31. *Ať vychvalují Hospodinu jeho milosrdenství,*
A jeho divy lidským synům.

32. Af ho velebí ve shromáždění lidu,
A af ho chválí na stolici starších.

23. Kteří sestoupili na moře v lodích,
Provozovali činnost na velkých vodách,
24. Ti vídali skutky Jahve,
A jeho divy na hlubině.
25. A řekl, tu vyvstal bouřlivý vítr,
A zdvihl jeho vlny.
26. Vystupují k nebesům, sestupují do propastí,
Jejich duše hyne v neštěstí;
27. Točí se a vrávorají jako opilec,
A veškera jejich moudrost je ta tam.
28. *A volali k Jahve ve svém soužení,*
A vyvedl je z jejich úzkostí,
29. Ztišil bouři v tiché povětří,
A umlkly jeho vlny (jejich).
30. A zradovali se, že se utišily,
A vedl je do místa, jehož si žádali.
31. *Af vzdávají Jahve díky za jeho milost,*
A za jeho divy na lidských synech.
32. Af ho vyvyšují ve shromáždění lidu,
A oslavují v radě starších.

23. Čtvrtý příklad zachráněných lodních plavců. Někteří Israelité hledali i na moři svůj výdělek a své zaměstnání, a byli při plavbě vydáni mnohým a velikým nebezpečím.

Sestoupili na moře do lodí (v lodích); do lodi se se země sestupuje (Jon. 1[3]). *Provozovali činnost*, hlavně *obchod na velkých vodách* t. j. na moři; Židé námořníky z povolání nebývali.

24. *Vídali Hospodinovy skutky a divy*, tím míní zajisté zachránění z hrozných a velikých bouří. *Divem* jmenuje, když vyvázne z takové bouře životem.

25—27. Pěvec popisuje živě a názorně podobnou nebezpečnou bouři.

Řekl, Božím rozkazem, Boží vůlí, zdvihá se a *dostavuje se bouřlivý vítr* (104[31. 34]); jest ve službě Boží, ihned poslouchá. Hned se zdvihají vlny: plavící se *vystupují až k nebesům*, hned zase *sestupují* s lodí *až do propastí;* v tomto neštěstí a nebezpečí jest jim úzko, jejich duše hyne (*rozlévá se*, v hebr.). *Lidé se točí a vrávorají*, při

stálých pohybech lodi nemohou se udržeti pevně na nohou a vrávorají, někdy i nemocí trápeni, *jako opilec.* V takovém nebezpečí nepomáhá *lidská moudrost, ta jest ta tam*, je pohlcena.

28. 29. *Volali k Hospodinu* (6, 13, 19) *a vysvobodil je.* Proměnil *svou bouři*, kterou sám poslal (neb bouři jeho t. j. moře), *v tiché povětří* (ve vánek). Bůh vládne větru, moři a vlnám.

30—32. *I zradovali se* lidé, *že umlkly vlny; a* Bůh *vedl je do přístavu* (hebr. nejasné jméno: do tržiště (?), *do místa*), *do něhož si přáli přijíti*, do něhož za svou činností, za obchodem (v. 23) jeli.

Af vzdávají díky za to dobrodiní (8. 15. 21), za záchranu. *Af veřejně oslavují před vším lidem*, před *staršími*, (kteří v shromáždění předsedali, je řídili) Boha, svého ochránce.

23. Při tomto verši a násl. 23—28. a při v. 39. jest v massor. znění נון מְנֻזֶרֶת oddělené, *převrácené nûn* (separatum, inversum מְפוּכֶה nûn), o němž mluví massorâ při Num. 10[35] (Dikdukehateamim § 60); snad ukazovalo, že ty verše nejsou na svém místě (neb sloužilo jako naše závorky). O tom Ginsburg, Introduction to the Hebrew B. s. 341—345.

25. LXX Vulg. překládali וַיַּעֲמֹד qal: *stál*, povstal; v hebr. jest hifîl mužsk. rodu před podst. jménem žensk. rodu; podmětem jest רוּחַ.

Na m. גַּלָּיו (přípona by ukazovala na הִים v. 23) klade Raffl גַּלֶּיהָ vzhledem k ž. מְצוּקָה (*hlubina*).

29. גַּלֵּיהֶם *jejich vlny* (dle mnohých nese se přípona k מים v. 23), měněno dle syr. v גַּלֵּי הַיָּם *mořské vlny;* přípona by se však spíše mohla nésti k plavícím se; Raffl mění v גַּלְגַּלֵּי תְהוֹם *vlny propasti.*

30. מָחוֹז jest ἅπαξ λεγ.: arab. ḥâza znamená »uzavříti«, odtud snad *přístav* ἐπὶ λιμένα též ἐπιμελία, LXX, syr. a sv. Jer. Později značívalo מָחוֹז *město.*

33. Obrátil řeky v poušť,
A výtoky vod v žíznivou zemi;
34. Plodnou zemi v solnou půdu,
Pro zlobu těch, kteří v ní bydleli.

35. Proměnil poušť v jezera vod,
A zemi bez vody ve vodní výtok.
36. A usadil tam lačné,
A založili město, v němž by bydlili;
37. A zasívali pole a štípili vinice,
A získali plody toho, co roste.
38. A žehnal jim, a rozmnožili se velmi;
A neumenšil jejich dobytka.
39. A ubylo jich a byli trápeni,
Soužením zlých a bolestí.
40. Vylilo se opovržení na knížata,
A dopustil, že bloudili v neschůdném (kraji) a nebyli na cestě.
41. A pomohl chudému z nouze,
A rozmnožil rody jako ovce.
42. Spravedliví vidí (to) a radují se,
A všeliká nepravost zavře svá ústa.
43. Kdo jest moudrý a zachová toho,
A porozumí milosrdenstvím Hospodina?

33. **Učiní řeky pouští,**
A výtoky vod vyprahlou zemí,
34. Plodnou zemi solní stepí,
Pro zlobu těch, kteří tam bydlí.
35. Učiní poušť jezerem vod,
A suchou zemi výtoky vod,
36. A usadí tam hladové,
Aby založili město bydlení,
37. A osívali pole a štěpovali vinice,
A měli ovoce výtěžku.
38. A žehná jim, aby se množili velmi,
A neumenší jejich dobytka.
39. A umenšují se a klesají,
Utlačováním neštěstí a útrapou:
40. Vylévá opovržení na knížata.
A nechá je blouditi v pustině bezcestné.
41. A povýší chudého z bídy,
A učiní rody jako stádo.
42. Upřímní uvidí (to) a budou se radovati,
A všeliká zloba zavřena má svá ústa.
43. **Kdo jest moudrý? ať šetří těch věcí,**
A ať pozoruje milosti Jahve.

33. Žalmista chce uvésti patrně ještě jiné příklady milostivého působení Božího. Snad naráží na některé události z dějů Israele, věty jeho znějí však všeobecně: Bůh obrací někdy pro zlobu obyvatel úrodnou krajinu v poušť, jindy, aby chudým pomohl, proměňuje pustiny v žírné kraje. Štěstí i neštěstí lidí závisí na Boží Prozřetelnosti.

Mnohými vykládána tato část o messianské době: tehdy bude zbožným požehnáno v nejvyšší míře.

Obrátil řeky v poušť (Is. 50[2]): řeky jsou podmínkou a příčinou úrodnosti kraje, kterým protékají. *A výtoky vod*, prameny (dle assyr. mûṣî mî: *průplavy*) *obrátil v žíznivou zemi* (v žízeň); u Is. 35[7].

34. *Plodnou zemi* obrátil *v solnou půdu*, v půdu neplodnou (Job 39[6]). Tak stalo se zemi pěti měst, Sodomy, Gomorrhy, Adama, Seboim a Zoar; tyto krásné kraje byly zničeny *pro hříchy obyvatel* (Deut. 29[23]). Aram. překladatel vykládal tato slova o israelské zemi.

35—38. Naopak, *proměnil Bůh poušť v jezero vod*, že tam bylo hojnost vody (Is. 41[18]). V messianské době i nejpustší krajiny stanou se úrodnými a budou přinášeti mnohý užitek.

I tato slova vykládána o zaslíbené zemi: pustla, když byli Israelité odvedeni do zajetí, stala se zase úrodnou, když se vrátili a vzdělávali ji. *Fructus nativitatis* vykládáno o potomstvu vzhledem k v. 38., kde jest o rozmnožení řeč.

39—42. Bůh navštěvuje lid *soužením*, *bolestí*, snižuje ho, *lidu pak ubývá*, *knížata*, výkvět lidu, *jsou v opovržení* (Job 12[21]), a hynou tak jako ten, *který na poušti zabloudil*. Naproti tomu *chudému* (Israeli) Bůh *z nouze pomáhá a rozmnožuje jeho rody jako stádo* (Job 21[11]). *Spravedliví se* tomuto požehnání Božímu *radují* (Israelité), *nespravedliví* (nepravost), nepřátelé spravedlivých umlknou, *zavrou svá ústa* (Job 22[19] a 5[16]).

43. Mravní závěrek žalmu (Os. 14[10]). Moudrý bude si tato znamení Božího řízení, jak jsou v žalmu vylíčena, pamatovati, a dle toho se též zachová.

Otázka jest spolu vyzváním, aby tak každý činil.

33. יָשֻׂם apokop.; ponere 12[6]. מֹצָאֵי מַיִם (od יצא) *výtoky vod*, místo pramenů. Vykládáno o nepřátelích Judska, o Babylonu.

34. מְלֵחָה *solnost* (salsugo), země solná. O Sodomě v Gen. 19[1-20].

37. וַיַּעֲשׂוּ פְּרִי תְבוּאָה *καρπὸς γενήματος*, sv. Jer.: et facient fruges genimina, činí פרי podmětem slovesa ויעשו (Moudr. 16[26] též o »rodech ovoce« *αἱ γενέσεις τῶν καρπῶν*); עשה פרי užíváno o stromech, o polích, dle toho by byla pole a vinice (37a) podmětem. Obyčejně však vykládáno o lidech, parallelně s 38a. Bickell vynechává 38b.

39. *Tribulatio malorum: soužení*, jež vychází *od zlých* (gen. subject.).

40. Bickell vynechává tento verš proto, že přetrhuje souvislost zmínkou o trestu knížat Israele, že odporuje mluvnickým pravidlům a že jest obráceným nûn v massor. znění ze souvislosti vyloučen. Jiní vykládají proto *knížata* o utiskovatelích Israele. LXX četli שֹׁפֵךְ neb שֹׁפֵךְ na m. שֹׁפֵךְ *vylévá*. O tom *nûn* viz v. 23.

Ginsburg klade verš 40. před 39., a pak ovšem 41., čímž dosaženo lepší souvislosti. König (Stil. 84[30]) míní, že jest שֹׁפֵךְ atd. citát (šafakh).

Žalm 106. byl vykládán ve smyslu obrazně-messianském. Lidstvo bloudilo, hynulo, bylo nemocné, vydáno bouři; Bůh proměnil prázdná srdce svou milostí (voda, která teče do věčného života), že mohou vydávati dobré, záslužné skutky, rozmnožil rody svatých, shromažďuje je ve své církvi (v. 2--3). Děkujeme za ten obrat Bohu slovy žalmu, když se jej v hodinkách *soboty* modlíme. Některé verše jsou v *graduale* mše sv. *na 2. neděli po Zjevení Páně*.

Voda, kterou se pouště proměňují v úrodné kraje, uvádí nám na mysl vodu sv. křtu: *Všichni, k nimž přichází tato voda, spaseni jsou a volají*: *Alleluja*; tak se modlíváme neb zpíváme při *kropení* svěcenou vodou *v čase velikonočním* (ve *Vidi aquam*) a přidáváme zpěv prvého verše žalmu 106. Velikonoční doba spojuje památku Vzkříšení Páně s křtem sv. Srovnej o živých vodách Ez. 47[2].

107. žalm. (H. 108. Též ž. 56/57[8-12] a 59/60[6c-14]).

Žádost za pomoc.

Žalmista vyjadřuje velikou důvěru, kterou k Bohu chová, a velebí Boha (2—6),

v druhé části prosí, aby Bůh svou přípověď o zaslíbené zemi splnil a svým lidem pomohl (7—14).

Tento žalm, nebo jak nadpis dí: *žalmová píseň* (canticum psalmi, v. úvodu s. XXIII a 47[1]) jest složen ze dvou částí starších žalmů Davidových: V. 2—6 jsou ze ž. 56[8-12], v. 7—14 ze ž. 59[6c-14]. Žalmista vybral z těchto žalmů vždy druhou část a spojil je v jeden celek: nejprve položil vyznání důvěry v Boha a vyznání díků, pak teprve přidal prosbu. Tato píseň vykazuje dle ž. 56. a 59. jméno Boží Elohim (vyj. v. 4.), kdežto se v žalmech páté knihy užívá jména Jahve. To jest znamením, že jest žalm výpisem z oněch písní, že není původní skladbou.

Poněvadž pocházejí ony ž. 56. a 59. od Davida, lze i tento žalm *Davidovým* jmenovati; nadpis jmenuje *Davida* skladatelem. Složení stalo se třeba v pozdější době k liturgickým účelům, poněvadž jest ž. v pozdější, páté knize umístěn.

Nemůžeme dokázati, že by byl žalm teprve z dob po babyl. zajetí; Theod. z Mopsvestie jej kladl do makkabejských dob.

Píseň má dvě části.

L. 1. Žalmová píseň od Davida.

2. Hotovo jest mé srdce, Bože, hotovo jest mé srdce,
Chci zpívati a hráti pro svou slávu.
3. Povstaň, má slávo; povstaň harfo a citaro;
Chci vstáti na úsvitě.
4. Chci tebe chváliti mezi lidmi, Hospodine,
A zpívati tobě mezi národy;
5. Neboť větší jest tvé milosrdenství než nebesa,
A až k oblakům (sáhá) tvá věrnost.
6. *Povznes se nad nebesa, Bože,*
A nad veškeru zemi tvá sláva.

H. 1. Píseň, žalm od Davida.
2. Pevné jest mé srdce, Bože;
Chci zpívati a hráti, též svou slávu.
3. Procitni harfo a citaro,
Chci probuditi červánky.
4. Chci tebe chváliti mezi lidmi, Jahve,
A chci o tobě zpívati mezi národy,
5. Že jest tvá milost větší nad nebesa,
A až k oblakům tvá věrnost.
6. *Povznes se nad nebesa, Bože,*
A nad veškerou zemi tvá sláva.

2—6. Žalmista chválí Boha: *Hotovo jest* (56[8]) *mé srdce,* připraveno zpívati o Bohu (psallere 7[18]). *Pro svou slávu* (7[6]) mohlo by znamenati: pro svou duši, ve své duši chci chváliti Boha. V hebr. *též má sláva,* má duše má pěti. V ž. 56[9] jest slovo *gloria mea* ve spojení: *Procitni má slávo,* má duše!

Ve v. 4. jest v hebr. *Jahve,* v ž. 56[10] Adōnâj.

5. *Větší jest tvé milosrdenství než nebesa* (nad nebesa), v ž. 56[11]: *veliké jest až k nebesům.* Výklad viz při ž. 56.

2. *In gloria mea;* Hoberg: protože mně Bůh přispěl, že mne *ctil.* V hebr. není נְכוֹן לִבִּי אלהים opakováno jako v 57[8] a ve Vulg. LXX. Ve v. 4. jest při ראזמרך spojka ו, ve v. 6. při וְעַל, v 57[10. 12] nikoli.

5. *Milost* a *věrnost,* viz 24[10]. Zde jest מֵעַל *nad,* v 57[11] lépe עַד.

6. Tento verš jest v ž. 57. refrénem. Jeho prosba spojena již s násl.

7. Aby byli zachráněni tvoji milí,
Učiň spásu svou pravicí a vyslyš mne.
8. Bůh mluvil ve své svatyni:
Chci se radovati, a rozděliti Sichem,
A rozměřiti údolí stánků.
9. Můj jest Galaad a můj jest Manasses,
A Efraim jest ochrana mé hlavy.
Juda můj král;
10. Moab jest nádoba mé naděje.
Do Idumeje natáhnu svou obuv;
Cizinci stali se mými přáteli.

11. Kdo mne povede do opevněného města?
Kdo povede mne až do Idumeje?
12. Zdaliž ne ty, Bože, jenž jsi nás zavrhl?
A zda nevytáhneš, Bože, s našimi silami?
13. Dej nám pomoc ze soužení,
Neboť marna jest pomoc lidská.
14. S Bohem provedeme sílu,
A on v nivec přivede naše nepřátely.

7. Aby byli vysvobozeni tvoji milí,
Pomoziž svou pravicí a vyslyš mne.
8. Bůh mluvil ve své svatyni: Chci se radovati!
Chci rozděliti Šᵉkhém a údolí Sukkoth
rozměřiti!
9. Můj jest Gilʿâd, můj Mᵉnašše,
A Efrájim jest hradbou mé hlavy,
Jᵉhūdhâ mým žezlem.
10. Mō'âbh jest má mycí nádoba,
Na Edhôma hodím svůj střevíc;
Nad Pᵉléšeth zaplesám.
11. Kdo mne přivede do pevného města?
Kdo mne povede do Edhômu?
12. Zdaž jsi nás, Bože, nezavrhl?
A netáhneš, Bože, s našimi zástupy!
13. Uděl nám pomoc od utiskovatele,
Neboť marna jest lidská pomoc.
14. S Bohem provedeme silný čin,
A on pošlape naše utiskovatele.

7—14. Uvádí svou prosbu (59[6c-7]).

Efraim jest v 59[9] jmenován: *Síla* mé hlavy, *fortitudo,* zde susceptio (3[4] susceptor), *ochrana mé hlavy*; tím jest, co chrání hlavu (jako přilbice) ἀντίλημψις.

Alienigenae 59[10] jsou Filištíné; *ti stali se přáteli,* dle 59 *poddanými,* příslušníky. Hebr. znění dí: *Nad Filisteou* (Pᵉléšeth) *zaplesám,* když jejich země dobudu; 59. malá odchylka.

Bůh se nyní o lid nestará, nechodí s jeho zástupy, proto nemohou vítěziti a klesají. Na Boží pomoc však přec spoléhají: *S jeho mocí provedou silné věci,* a on zničí nepřátely jejich.

9. "לִי מ v 60: "וְלִי מ se spojkou וְ.

11. 60[11]: מְצוֹר na m. מִבְצָר.

12. V 60[12] jest za הֲלֹא ještě zájmeno אַתָּה.
14. *Ad nihilum deducet* יָבוּס v. 15[4].

Tento žalm jest v *sobotním* officiu prosbou, aby nám Hospodin přispěl svou pomocí proti nepřátelům, abychom neztratili nebeského místa.

108. žalm. (H. 109).

Proti zatvrzelým nepřátelům.

Vzývá Boží pomoc proti nevděčným pomlouvačům, kteří se za dobré zlým odplácejí (2—5),

zvláště proti jednomu z nepřátel se obrací a prosí Boha, aby ho soudil přísně, aby jej vydal brzké smrti, aby do bídy uvrhl jeho vdovu a dítky (6—10),

aby jeho statky zkazil i jeho rod, a trestal na něm hříchy otců (11—15),

neboť je zatvrzelým hříšníkem (16—20).

Znovu líčí svou bídu, prosí za pomoc (21—25); tak budou jeho nepřátelé zahanbeni a on bude moci svého Boha oslavovati (26—31).

Žalm 108. jest z tak zvaných *zaklínacích* (imprekatorních) písní. V největší tísni, když jej nepřátelé dráždí, pomlouvají, když se mu i ti vysmívají, kterým kdysi dobře činil, volá utištěný trpitel s důvěrou k Bohu, prosí, aby stihl nepřítele trestem a aby jemu prokázal milosrdenství.

I zde lze pozorovati, že žalmista tresty bezbožného nepřítele nepřivolává, ale předpovídá je. Tak vyložil slova v. 8b tohoto žalmu (68[26] podobně) sv. Petr (Sk. ap. 1[20]) o osudu Jidáše Iškariotského, viděl v nich proroctví. Viz o tom v ž. 5[11. 12] a úv. s. XIII a XIV a závěr tohoto ž.

Obsah a výrazy této písně vykazují mnohou podobnost s Davidovými žalmy (11, 16, 27, 34, 37, 40, 51, 54, zvláště 68); nadpis udává *Davida* skladatelem, a ačkoli se zdá býti mluva některých tvarů pozdější, žalm může býti z tak staré doby. K životu Davida, pokud nám jest znám, se obsah žalmu ve všech dílech nehodí (zejm. 6—20).

Nelze rozeznati, míní-li žalmista jen jednoho osobního nepřítele, proti němuž se brání — aneb není-li ten jeden příkladem všech těch, kteří proti němu, — dle výkladu velké většiny: proti Kristu — vystoupili.

Ze života Davida by byl znám idumejský *Doeg*, na něhož by se označení tohoto žalmu poněkud více hodila (ž. 51. též). Jiní tím nepřítelem jmenovali Achitofela (40[10] 54[13-15]), jiní Semeje. Doeg vydal, jak známo, kněze Abiathara, Davidova přítele, Saulově pomstě. Kdyby byla řeč o Israeli vůbec (Israel, Boží služebník), nepřátelé (v. [13]) jeho byli různí.

Žalm jest též *obrazně messianský* a vykládán velmi často o Kristově utrpení, které rozmnoženo bylo zradou Jidáše.

Protože se nalézá tento žalm v poslední knize, kladou jej do doby po babylonském zajetí. Někteří oním nepřítelem v žalmu jmenovaným míní Antiocha Epifana z makkabejských dob (i Theodor z Mopsvestie); i do dob Nehemiáše jej kladli.

Žalm jest sborovou písní o pěti slokách po 3, 3—12—6, 6 verších.

K nadpisu viz úvodu s. XXIII. a XXVI.

L. 1. Ku konci. Žalm od Davida.

Bože, nezamlčuj mou chválu,
Neboť otvírají se na mne ústa hříšníka a ústa lstivého muže.
3. Mluví proti mně lstivým jazykem,
A jizlivými řečmi mne obkličují,
A válčí proti mně bez příčiny.
4. Místo, aby mne milovali, utrhají mně,
Já však se modlím.
5. A dávají mně zlé za dobré,
A nenávist za mou lásku.

H. 1. Řediteli hudby; od Davida žalm.
Bože mé oslavy, nemlč!
2. Neboť otvírají proti mně bezbožná ústa a lstivá (ústa),
Mluví se mnou prolhaným jazykem,

3. Obkličují mne slovy nenávisti,
A válčí proti mně bez příčiny.
4. Za mou lásku jsou mně nepřátelskými;
A já jsem modlitba.
5. A odplácejí mně zlým za dobré, (*mass.*: ob-
A nenávistí za mou lásku. tížili mne),

2. Žalmista jest obklíčen pomluvou, utrháním, trpí nevděkem; chválí Boha vždycky a oslavuje ho, *Bůh jest jeho oslavou*, předmětem oslavy, ale spolu též chloubou jeho; to dává žalmistovi důvod k naději, že *nebude Bůh* při utrpení pěvce *mlčeti*, že nezůstane nečinným (27[1] 34[22]), nýbrž že se ho zastane, proto volá: *Bože mé oslavy* (jehož oslavuji), *nemlč!* začni mluviti svým soudem!

3. Popisuje zlomyslné jednání svých nepřátel: *Otvírají proti mně bezbožná a lstivá ústa* (hebr.), *mluví proti mně lstivým* (hebr. prolhaným) jazykem; pronásledují ho tedy hlavně lstivými, nepravdivými, *jizlivými* řečmi, tedy největší nenávistí, *nedal* jim k tomu *žádné příčiny* (*gratis* 34[7]).

4. Za to, že jsem je miloval (*za mou lásku*) *jsou mi nepřátelskými* (jsou mně satany), tak dle hebr. V latinském stěžuje si též do jejich nevděku slovy: *Místo, aby mne milovali* (měli ho tedy milovati), *utrhají mně.*

Já však se modlím (*já jsem modlitba* sama, v hebr. jako: *já pokoj* 119[7]); modlí se za ně, v jejich prospěch, nemstí se.

5. *Dávají* (hebr. *kladou na mne*) *mně zlé za dobré*, odplácejí se tedy jen zlým (34[12] 37[21]).

Tak bylo, jak známo, trpěti Davidovi, tak trpěl i náš Spasitel.

1. LXX: *ὁ θεὸς, τὴν αἴνεσίν μου* *mou oslavu*, tedy לְתְהִלָּתִי *ať nezamlčuješ*, ať nemlčíš při ní; dle aram. jest תהלתי přístavkem: »Bože, má chloubo«.

2. Někteří mínili, že mluví žalmista o jediném nepříteli, že líčí jeho jednání; proto vykládají *peccatoris* a *dolosi*, buď o Doëgovi, neb o jiném osobním protivníku Davida; ve v. 6—20 mluví o nepříteli též v jedn. čísle. רָשָׁע znamená *bezbožník*, מִרְמָה značí *lesť* (odtažitě), dle tohoto bychom očekávali též רֶשַׁע *bezbožnost*, bezbožná ústa. Bickell to vynechává (רשע ופי).

4. ואני תפלה vynechává Bickell, že se sem nehodí, i Wellh. LXX: *Ἀντὶ τοῦ ἀγαπᾶν με* dlužno vykládati dle hebr. *za to, že jsem já je miloval* (jak v. 25. ukazuje).

5. וַיָּשִׁימוּ *a kladou* (položili) *καὶ ἔθεντο*, *obtížili mne zlým*; dle syr. וַיָּשִׁיבוּ a odplácejí mně, Bickell mění v יְשַׁלְּמוּנִי v témž významu (Wellh.).

6. Ustanov nad ním hříšníka,
A zloduch ať stojí po jeho pravici.
7. Když bude souzen, ať vyjde odsouzen,
A jeho modlitba budiž mu hříchem.
8. Jeho dnův ať jest poskrovnu,
A jeho úřad ať obdrží někdo jiný.
9. Ať se stanou sirotky jeho děti,
A ať je vdovou jeho manželka.
10. Bez klidu ať se potulují jeho děti a žebrají,
A ať jsou vyvrženi ze svých příbytků.
11. Ať vyhledává lichvář všechen jeho majetek,
A ať cizinci uchvacují jeho výdělek.
12. Nechť nemá žádného pomocníka,
Ani nikoho, kdo by se smiloval nad jeho sirotky.
13. Ať upadnou jeho zrozenci v záhubu;
V jediném pokolení ať je vyhlazeno jeho jméno.
14. Ať se v paměť uvádí nepravost jeho otců před tvář Hospodinovu,
A nebudiž shlazen hřích jeho matky.
15. Ať jsou stále před Hospodinem,
A ať zahyne jejich památka ze země;
16. Protože nepamatoval toho, aby prokazoval milosrdenství,
17. A pronásledoval člověka nuzného a žebráka,
A srdcem skroušeného — (aby ho) usmrtil;
18. A miloval zlořečení, a přijde na něho;
A nestál o požehnání — i vzdáleno bude od něho.
A obléká zlořečení jako roucho;
A vchází do jeho vnitra jako voda,
A jako olej do jeho kostí.
19. Ať jest mu jako roucho, jímž se pokrývá,
A jako opasek, jímž se vždy přepasuje.

20. To jest dílo těch, kteří mně utrhají před Hospodinem,
A kteří mluví zlé věci proti mé duši.

6. Ustanov nad ním hříšníka,
A žalobník ať stojí po jeho pravici.
7. Ze soudu ať vyjde jako vinník,
A jeho modlitba budiž hříchem.
8. Jeho dnův ať jest málo,
Jeho správu ať vezme jiný!
9. Jeho děti ať jsou sirotky,
A jeho žena vdovou.
10. Ať se potulují neustále jeho děti a žebrají,
Ať hledají (ať jsou vyhnáni LXX) ze svých zřícenin,
11. Ať klade lichvář osidla všemu jeho jmění,
A ať ulupují cizinci jeho výdělek.
12. Ať nemá nikoho, kdo by jemu zachoval smilování,
A ať není, kdo by měl útrpnost nad jeho sirotky.
13. Jeho potomstvo ať jest k vyhlazení,
V druhém pokolení ať zhasne jejich jméno.
14. Ať zůstává vina jeho otců v paměti před Jahve,
A hřích jeho matky ať není shlazen.
15. Ať jsou stále před Jahve,
A on ať vyhladí jejich památku ze země,
16. Protože nepamatoval toho, aby konal milost,
A pronásledoval muže ubohého a chudého,
A toho, jenž skleslého srdce byl — aby (je) usmrtil.
17. A miloval kletbu, a ať přijde na něho,
A nechtěl požehnání, a ať zůstane vzdáleno od něho.
18. A ať oblekne kletbu jako své roucho,
A ať vejde jako voda do jeho útrob,
A jako olej do jeho kostí.
19. Ať jest mu jako šat, kterým se halí,
A jako opasek, kterým se vždy přepásává.
20. To budiž dílem mým protivníkům od Jahve,
A těm, kteří mluví proti mně zlé věci.

6—11. Žalmista předpovídá svému protivníku a svolává na něho Boží soud a různá neštěstí. Bůh nebude mlčeti k utrpení svého věrného, nýbrž potrestá a stihne jeho protivníka těmito tresty. *Hříšník*, ten, který nevinného utiskoval, má míti nad sebou mocnějšího utiskovatele, *po jeho pravici ať stojí jeho žalobník* (*zloduch*, diabolus), který by ho měl ve své moci; když bude státi před soudem, ať odchází odtud jako odsouzený, a jeho prosba (modlitba), kterou by snad chtěl od sebe odvrátiti trest a rozsudek, ať jest hříchem, ať ještě přiostří jeho trest, poněvadž není upřímnou prosbou, nýbrž strachem vynucenou žádostí.

Tak představuje nám žalmista svého nepřítele před Božím soudem: tam se zkrátí jeho věk, dny a léta, která mu byla vyměřena, budou zmenšena, on ztratí svůj úřad (svou správu). I jeho děti budou trestány; upadnou do bídy, budou vzdáleny od svého domova, který bude jen rozvalinou, po žebrotě se budou toulati, když jim lichvář vše vzal a cizinci vše uloupili.

6. *Zloduch* (ďábel) *ať stojí po jeho pravici*; v hebr. sāṭân znamená zde všeobecněji jako Zach. 3[1] *žalobce* u soudu (sv. Jer. criminator), který stával po pravici obžalovaného.

7. *Ať vyjde jako odsouzený* (vinník), ať se ukáže, že skutečně vinníkem je. Kdyby snad chtěl za milost prositi Boha — modliti lze se vůbec toliko k Bohu — taková modlitba budiž mu počítána k vině a ku hříchu; není dobrovolná. Též: Ať se ukáže, že jebo modlitba není modlitbou, že jest pokrytstvím, hříchem.

8. *Jeho dnův ať jest poskrovnu*, t. j. dnů života; krátký život byl považován za Boží trest (54[24]).

A jeho úřad (episcopatum τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ) *ať obdrží* (vezme) *jiný*. Dle toho měl onen nepřítel jakýsi důležitější úřad. Hebr. slovo *p[e]quddath* (váz. st. od pāqádh) znamená u Is. 15[7] *jmění*, *to, co jest uchováno*, Num. 3[36] 4[16] značí *úřad*, *služba* (správa); episcopatus uvedeno ještě ve Sk. ap. 1[20], kde sv. Petr o Jidášovi dí, že »*jeho úřad* obdržeti má jiný«; zde to byla ἀποστολή, které se dostalo jinému, a sice Mattyášovi.

I Doëg míval značný úřad, takže bychom tato slova i o něm dobře mohli vykládati.

Ztratil-li někdo svůj úřad a upadl-li v nemilost,

upadl obyčejně též v bídu a nouzi, poněvadž mu brávali nezřídka veškeré jmění; někdy býval i k smrti odsouzen, tak zkráceny jeho dnové života.

9. 10. Kletba stihne i jeho děti: schudlé a osiřelé *potulují se*, jako Kain (Gen. 4[12]) *bez klidu* (neustále, *nutantes*), *žebrají; jsou vyhnáni ze svých příbytků*. V hebr. znění praví: *ať hledají*, vyhledávají si chleba, daleko *od svých zřícenin*, od domova, který jest zbořen; řecké znění (lat.) jest jasnější.

11. *Lichvář*, který na úroky půjčoval, *vyhledal*, když nebyly úroky placeny, *veškeren majetek* svých dlužníků, a zabavil jej, *vzal vše*, co mohl vzíti. Čeho si ubohý svou prací a námahou *vyzískal*, to vzali jemu a *uchvátili cizinci*, nedostalo se toho jeho dětem. Tak se stane bezbožnému nepříteli.

12. *Nikdo mu nemá zachovati smilování*, nikdo nemá míti s ním strpení (žádný věřitel — dle parallelismu).

13. Jeho potomstvo hyne v jednom pokolení nouzí a strádáním, v druhém, v následujícím pokolení již ani není: *v druhém pokolení ať vyhasne* jeho jméno. Čítáme-li pokolení po čtyřiceti letech, v té době mělo jméno nepřítele vyhynouti.

Vykládáno v jednotlivostech o záhubě rodu Jidášova, ač se nedostává o tom zpráv.

14. Nepřítel a jeho potomci budou tak stíženi, poněvadž jest jim nésti a trpěti trest i za hříchy jejich předků (tak žádá Ex. 20[5]); *nebudiž shlazen hřích jeho matky* t. j. zůstávej na něm, aby zaň trpěl.

15. Ty hříchy a nepravosti *ať jsou stále před Hospodinem*, ať volají takřka po pomstě, po trestu.

A Bůh *ať vyhladí jejich památku ze země*, památku nepřítele a jeho rodu (33[17] 89[8-9]).

16. 17. Zasluhuje této kletby, tohoto trestu a osudu: Vždyť *neprokazoval milosrdenství*, nýbrž naopak — *pronásledoval* ubohé, chudé, a chtěl usmrtiti i toho, který byl *skroušeného srdce*, jenž byl již v srdci raněn, *skleslého srdce*, jenž byl polomrtvý.

18. 19. *A miloval zlořečení*, bylo mu tak všedním, obvyklým jako roucho, obyčejný šat; metaforicky to vyjádřeno slovy: *Obléká zlořečení jako roucho*, roucho veliké, které celého muže zahaluje; *jako voda vchází do jeho útrob* (takovou vodu kletby bylo píti ženě, již podezřívali z cizoložství; dle Num. 5[22]), *jako olej*, který vniká do porů a až ku kostem, *do kostí*.

20. *To jest dílo*, výsledek díla, odměna *těch, kteří mně utrhují před Hospodinem*.

6. שָׂטָן jest tu bez členu, jako רשע v 6a; neznamená tedy ďábla, nýbrž vůbec protivníka, *žalobce*.

שטן znamená u Joba 1[6] *ďábla*, překlad LXX *διάβολος*, a Vulg. dokazují, že bylo pojímáno שטן těmito překladateli ve významu »zlého ducha«.

7. רָשָׁע jest zde ve významu *odsouzený*.

8. 9. פְּקֻדָּה *τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ*: představenský úřad, *správu* 1 Par. 26[30]; Baethgen dle Is. 15[7] *jmění*, majetek, jiní: *to, co mu bylo určeno*, ustanoveno (Gesen. slovník 675a). Bickell přidává 9b: וְאִשְׁתּוֹ תְּהִי a jeho žena *budiž*.

10. Dle LXX *ἐκβληθήσονται* (*ἐκβληθήτωσαν*) dlužno čísti na m. וְיִדְרְשׁוּ sloveso יִגְרְשׁוּ *ať jsou vyhnáni* ejiciantur; k דרשו by bylo přimysliti לֶחֶם ať hledají *chleba*, pokrmu. *Transferantur* v činném významu.

13. אַחֲרִית znamená *potomstvo* (jinde *konec*, jak zde syr. aram. a sv. Jer. překládají) dle parallelního druhého stichu; LXX: *τὰ τέκνα αὐτοῦ*; k tomu by se nesla pluralní přípona שְׁמָם, ač míní jméno toliko onoho jednoho protivníka: שְׁמוֹ LXX sg.

15. *Fiant contra* ἔναντι (před, ve tváři) *Dominum:* podmětem jsou hříchy otců עון a חטאה.

16. Dle překladů נְכֵא הַלֵּבָב *compunctum corde*, poraženého, skleslého v srdci, srdcem; נְכֵאָה jest od נכא *kdo jest ustrašeného srdce. Mortificare* totiž *eum* 37[32].

17. Bickell seřaďuje tuto sloku takto: 17a 18a 17bc 18bc 19, poněvadž jest parallelism v massor. znění přetržen.

V lat. jsou, jako v řeck., futura: veniet, elongabitur, v hebr. ו consec. s imperf., ale významem optativu: וְתִבֹוֹאֵהוּ a tak dále. Baer má וָ.

18. V mišně (šabbath, fol. 86a) uvádí, že by bylo dle tohoto verše mazání těla olejem a pití vody stejným požitkem; proto zapovídá obojí v den smíření.

21. Ty pak, Hospodine, Pane, učiň se mnou (milost)
pro své jméno,
Vždyť líbezné jest tvé milosrdenství.
Vysvoboď mne,
22. Neboť jsem nuzný a chudý já,
A mé srdce jest uděšeno v mém nitru.
23. Jako stín, když se sklání, já se ztrácím,
A jsem vytřásán jako kobylky.
24. Má kolena jsou postem bez síly,
A mé tělo se přeměnilo, že nemá oleje.
25. A já jsem jim předmětem posměchu;
Vidívají mne a potřásají svými hlavami.
26. Pomoz mi, Hospodine, můj Bože;
Zachraň mne pro své milosrdenství.
27. A ať poznají, že to jest má ruka,
A že ty, Hospodine, jsi to učinil.
28. Ať si oni zlořečí, ty však žehnáš,
Kteří povstávají proti mně, ať jsou zahanbeni,
Tvůj služebník však se bude radovati.
29. Ať se oblekou v ostudu ti, kteří mně utrhají,
A ať se zahalí jako dvojatým pláštěm svou hanbou.
30. Chci velebiti Hospodina svými ústy náramně,
A ve středu přemnohých jej chváliti,
31. Protože se postavil po pravici chudého,
Aby chránil před pronásledovateli jeho duši.

21. Ale ty, Jahve, můj Pane, nalož se mnou pro
své jméno,
Neboť dobrá jest tvá milost: vysvoboď mne;
(*Jinak přeměnou*: Dle dobré své milosti
vysvoboď mne).
22. Neboť ubohý a nuzný jsem já,
A mé srdce jest proraženo v mém nitru.
23. Jako stín, když se nachyluje, já scházím,
Jsem plašen jako kobylky.
24. Má kolena postem klesají,
A mé tělo se scvrkuje, protože nemá oleje.
25. A já jsem se jim stal na posměch,
Vidí mne, potřásají svými hlavami.
26. Pomoz mi, Jahve, můj Bože,
Vysvoboď mne dle své milosti.

27. A ať poznají, že jest to tvá ruka,
Že ty, Jahve, jsi to učinil.
28. Ať zlořečí oni, však ty žehnáš;
Vstali a zahanbeni jsou,
Ale tvůj služebník ať se raduje.
29. V hanbu ať se oblekou moji odpůrci;
Ať se zahalí svou ostudou jako pláštěm.
30. Děkovati chci Jahve velice svými ústy,
Ve středu mnohých jej velebiti;
31. Protože stojí chudému po pravici,
Aby pomáhal proti těm, kteří odsuzují
jeho duši.

21. Následuje prosba za Hospodinovu pomoc. *Hospodine, můj Pane, ty* (s důrazem opakuje oslovení Boha) *učiň se mnou*, nalož, jednej se mnou, ujmi se mne, *pro své jméno*, aby bylo tvé jméno tím oslaveno. Dle sv. Aug., dle kopt. *učiň se mnou milosrdenství*, smiluj se nade mnou! *Neboť líbezné jest tvé milosrdenství* (68[17]). V aram. jest to vše spojeno: *Podle své dobroty a podle svého milosrdenství mne vysvoboď!*

22. Jsem nuzný, potřebuji přispění; *mé srdce jest zděšeno* (hebr. proraženo) *v mých útrobách;* jsem celý raněn.

23. Život žalmisty uniká, žalmista *schází jako stín, který se nachyluje*, když slunce zapadává. Za krátko stín zanikne úplně, nastane tma: život trpitele zajde, nepřijde-li v čas pomoc od Boha.

Jsem vytřásán jako kobylky; žalmista ukazuje v tomto přirovnání na to, jak vítr smetá kobylky (Ex. 10[19] Joel 2[20]); vysypává je jako z klína, tak by byl vytřásán trpitel. Hebr. sloveso by mohlo míti význam: *Jsem plašen* (dle piel, Ex. 14[27] ž. 136[15] hebr.) *jako kobylky*, které plašívali, zaháněli lidé ze svých polí, jak mohli.

24. *Postem* chtěl si trpitel Božího smilování získati; jeho půst je již dlouhý a přísný, takže jím seslábl, zhubněl: *Kolena jeho klesají postem, tělo zhubenělo* (maso se seschlo), *protože nemá oleje*, nepomazává se sílicím olejem, jak to na Východě při veselých příležitostech bývalo zvykem.

25. Důrazně ukazuje na sebe: *A já jsem předmětem posměchu*, při mé slabosti tím více mne tíží pronásledo-

váním nepřátel. *Potřásají hlavou, když mne vídají*; podivením či spíše opovržením (21[8] 43[15]).

26—29. Žalmista sobě přál pomoci, nepřátelům přeje zahanbení: *Ať poznají*, že ty, všemocný mně přispíváš! *že ty jsi to* (*eam*, neutrum jako 26[4] dle hebr.) *učinil.*

Ať si oni zlořečí, jen když Hospodin žehná! tím se žalmista těší. Oni budou tuze zahanbeni, *hanbou přikryti*, obaleni jako *oděvem*, jako *dvojatým pláštěm* (diploide, *διπλοΐς*, který bylo lze dvakráte kolem těla otočiti).

30. 31. V závěrku slibuje žalmista, že bude Boha za jeho pomoc *oslavovati*, že bude jemu *vzdávati díky veřejně* a *ve shromáždění mnohých.*

Nyní stojí *po jeho pravici Bůh* a nikoli žalobce, diabolus, satan (v. 6.), chrání ho před těmi, *kteří by* i nevinného *odsoudili*, kteří by život trpitele zničiti chtěli.

21. כִּי־טוֹב חַסְדְּךָ *neboť dobrá jest tvá milost*, jest též 69[17]; lépe בְּטוּב: *Učiň se mnou dle dobroty svého milosrdenství, pro své jméno vysvoboď mne* (Bickell, Wellh. Raffl), ač jest *libera me* i ve starých překladech spojováno s následujícím veršem.

22. חָלָל nestažené a zde i v nepřechodném významu (יָחִיל v 55[5]).

23. אַרְבֶּה generické jméno: *kobylky*; množství jich nelze zaplašiti, ovšem však jednotlivá zvířátka. I trpitel jest tak plašen, osamocen a bez síly. נער znamená *třásti.* Theodoret: »nemám nikde pokoje, jako větrem přenášená kobylka«.

24. כָּהַשׁ v piel: *zapříti*, v pozdější řeči: *zhubeněti*, aram. přeloženo פתרן: *opadává* mé tělo, מִשְּׁמֶן s privativním מן, Sym. *ὑπὸ ἀνηλειψίας bez oleje* prae defectu olei; nikoli dle aram: *že nemá více tuku.*

27. זאת jest pomoc Bohem daná.

28. Bickell vynechává קָמוּ; Wellh. mění dle řeck. *οἱ ἐπανιστανόμενοί μοι* v קָמַי יֵבֹשׁוּ *kteří proti mně povstávají, jsou zahanbeni.*

29. וַיִּבְשׁוּ dāgēš po švâ; příklady v Ginsburg, Introd. s. 123—134.

31. LXX מִמְשְׁפְּטֵי נַפְשִׁי *τοῦ σῶσαι ἐκ τῶν διωκόντων τὴν ψυχήν μου vysvoboditi od těch, kteří mne odsuzují, mou duši*; Wellh. מִמִּשְׁפָּטָיו *od jeho soudů.*

Žalm 108. může býti vykládán ve smyslu obrazně-*messianské* písně: David obrazem Krista Pána, nepřítel žalmisty obrazem Jidáše. Pán svolává trest na zatvrzelce, předpovídá jim jej.

Dle církevního řádu jest ustanoven ž. 108. o památce *sedmibolestné P. Marie;* kněz modlí se tuto kletbu nepřátel Krista v hodinkách *soboty;* i on předpovídá oněm zatvrzelým protivníkům Krista veliké tresty, neboť ví, že je musí stihnouti Boží spravedlnost. Za jiné hříšníky se modlí, aby se obrátili.

Slova ž. 108 nejsou proti křesťanské lásce; poukazujeme toliko na znění modliteb mše sv. proti pohanům, kde církev ústy kněze podobně prosí: ut gentes paganorum, quae in sua feritate confidunt, *dexterae tuae potentia conterantur.* Důvodem takové prosby nesmí a nemůže býti u křesťana pomsta, neboť pak platí slova: Cavendum tamen est, ne fiat *ex vindicta, ex qua* si Psalmum 108. super inimicum tuum legas, *peccas mortaliter* (Busenbaum ku sv. Alfonse: De praecepto charitatis n. 30). O tomto žalmu připomíná Theodoret: *Τὸ σωτήριον πάθος καὶ τὴν Ἰουδαίων μανίαν καὶ τὴν Ἰούδα προδοσίαν οὗτος ὁ ψαλμὸς προθεσπίζει.* A všeobecně dí sv. Augustin: In verbis quidem figura *optantis* apparet, sed intelligitur *praescientia* nuntiantis. (P. Haitzmann, Psalm 108.) Lidštější zásada jest: »Nám dobře, nikomu zle«!

109. žalm. (H. 110.)

Messiáš jest vítězem a králem na věky.

Žalmista (David) vypisuje slávu Messiáše svého Pána; Bůh Messiáše zve, aby zasedl po jeho pravici a panoval nad nepřátely, jak Božímu synu od věčnosti přísluší (1—3).

I věčné kněžství slibuje Bůh svému Synu (4).

Král Messiáš bojuje vítězně, vykonává soud nad svými protivníky (5—7).

Žalm 109. jest nadpisem připsán *Davidovi* (úv. s. XXIII). Že jest od Davida složen, to mohou dosvědčovati i slova Páně (Mat. 22[43] a parallelní místa Mar. 12[35-37] Luk. 20[41-44]), v nichž jmenuje Kristus Pán Davida pisatelem v. 1. a

praví: že mluvil v *Duchu* (t. j. sv. D.). Sv. Petr uvádí slova žalmu tohoto jako Davidova slova (ve Sk. ap. 2^{34}).

Ti, kdož připisují tuto píseň pozdější době, uvádějí jako důvody tu okolnost, že se žalm nalézá v poslední části žaltáře, a že shledávají jakousi podobnost u Zach. 6^{13} (jenž vidí u Messiáše též kněžskou i královskou důstojnost). Všeobecná tradice jest tu zajisté závažnější.

Žalm 109. jest *messianský*. Sám Spasitel vykládal jeho slova přímo o sobě (Mat. 22^{41-46} a parall. místa), když položil Fariseům otázkou o Messiášovi slova v. 1. tohoto ž., a oni tomu výkladu nikterak neodporovali. I sv. Pavel odvolává se na slova v. 4. v listu k Hebr. 5^{5} a d. (Kristus neoslavil sám sebe, ale ten, který k němu pravil: *Syn můj jsi ty* . . . jakož i na jiném místě dí: *Ty jsi knězem podle Melchisedechova řádu*). Messianský výklad doložen též výrokem sv. Petra (Sk. ap. 2^{34} a d.) a listy sv. Pavla (1 Kor. 15^{27} Hebr. 1^{13} 7^{1} a n. 10^{13}; též Mat. 26^{64} Sk. ap. 5^{31} 7^{55} Řím. 8^{34}).

Křesťanská tradice vykládá tento ž. jednomyslně o Kristu Pánu. Nový Zákon jest nám svědectvím, že byl ten žalm v oněch dobách i od Židů v témž smyslu (messianském) vykládán. Teprve ve středověku opouštěli Židé tento messianský výklad.

David nemohl nikoho jiného nazývati »svým pánem« než Messiáše, toliko Messiáš může míti moc jako Bůh, seděti po pravici nebeského krále, býti věčně knězem po Melchisedechově řádu.

V novější době činěny pokusy vykládati slova této (*válečné* prý) písně o některém židovském králi neb patriarchovi. Avšak ani výklad o Abrahamovi, ani o Davidovi, Šalamounovi, Uziášovi, Ezechiášovi, ani o Jonathanovi z makkabejské (1 Mak. 9^{30} a d.) doby se sem nehodí. V židovských dějinách není žádné osoby, na kterou by se celý obsah ž. 109 hodil; u Messiáše není žádných obtíží.

Žalm 109. vykazuje podobnosti s messianským ž. 2. (i 44.). Jest to velebná, krásná, stručná, ale živá píseň oslavy vítězného Messiáše. Rozděliti ji lze na dvě části (1—3, 4—7).

Bickell shledává tu osmero slok a předpokládá, že jest ž. 109. v nynější podobě kusým. Doplňuje některá slova v 1., 2., 4. a 5. sloce, ze 6. a 7. sloky mu schází polovice, osmé vůbec žádné nemá, a přec nalézá v začátečních písmenách slok akrostichon: שִׁמְעוֹן יִמְלֹךְ *Simeon vládne* (kraluje), a spojuje sepsání žalmu s dobou makkab. Šimona. Podivno, že není takového akrosticha v jiných žalmech.

L. 1. Davidův žalm.

Říká Hospodin mému Pánu:
»Zasedni po mé pravici,
»Až učiním tvé nepřátely podnožím tvých nohou.
2. Tvé mocné žezlo vypustí Hospodin ze Sionu;
»Panuj uprostřed svých nepřátel.
3. U tebe jest panování v den tvé moci,
Ve svaté záři.
Z lůna před jitřenkou jsem tě zrodil.

H. 1. Od Davida; žalm.
Výrok Jahve k mému Pánu:
»Zasedni po mé pravici,
»Abych položil tvé nepřátely za podnoží tvých nohou.
2. Tvé mocné žezlo natáhne Jahve se Zijjônu.
»Panuj uprostřed svých nepřátel.
3. Tvůj lid jest ochoten ve tvůj vojenský den;
Ve svaté ozdobě (vychází) z lůna,
Z ranních červánků tobě rosa tvého mládí.
(*Přeměnou:* Tvůj lid jest ochoten ve tvůj válečný den; na svatých horách, jež z lůna červánků se vynořují — jest — tobě rosou tvé mladé mužstvo).

1. Messiáš má Božskou moc a kraluje.

Žalm počíná v hebr. slovem, jehož užívají proroci o výrocích Páně, slovem: nᵉ'úm t. j. *výrok*. Jest zde obsaženo proroctví, a proto dlužno počíti přítomným časem (nikoli: dixit): *Říká*, mluví *Hospodin*, Bůh *Jahve mému Pánu* (Domino meo ladhōnî). Bůh Jahve mluví ku Pánu žalmisty Davida (k *mému* Pánu), a tím jest *Messiáš*.

David slyší ve svatém nadšení výrok Boží, kterým uděluje Bůh Davidovu Pánu, Messiášovi, velikému potomku z Davidova rodu, Božskou moc a vládu; bude *seděti po*

pravici Boží, po pravici Boha Jahve t. j. bude mu dána Božská čest, neboť pravá strana bývala vždy čestným místem (3 Kr. 2[19]), bude mu dána i Božská *moc*, aby přemohl své nepřátely, (*pravice* jest znak moci), *aby mu byli položeni jako podnoží jeho nohou.* Nepřátelé budou mu úplně pokořeni a podrobeni, což vyjádřeno slovy: *Až učiním tvé nepřátely podnožím tvých nohou.* Slůvko *až* nemá tu výlučného významu, dle něhož by zůstal Messiáš na pravici Boha jen potud, pokud by mu nebyli všichni nepřátelé podrobeni; nelze se domnívati, že by pak zase odstoupil neb ztratil svou moc. Vždyť Messiáš, který sedí *na pravici Boží* (po nanebevstoupení dle Mar. 16[19]), zůstane tam *na vždy* (Hebr. 10[12]), *jeho kralování jest bez konce* (Luk. 1[33]).

Podnožím nohou učiniti znamená úplné podmanění a pokoření; vítězové na Východě šlapali někdy po přemožených zajatcích, kladli své nohy na jejich šíje; znázorněním tohoto úkonu představovali (jak lze spatřiti na ass. obraze v Behistûnů, na egyp. v Thébách; Kaulen, Assyrien und Babyl. s. 121) úplné podmanění (srov. Jos. 10[24.25] ž. 17[39]).

2. Jahve trůní na Sionu, na nebeském trůně, a odtud podává (tak vidí David) Messiášovi *jeho mocné žezlo*, (znamení vlády), moc a vládu, aby mohl panovati. Sion jest původem a počátkem Messiášovy moci, odtud se jeho duchovní panství (o němž též Is. 2[3] Mich. 4[2]) rozšíří po celé zemi. I David vycházel proti nepřátelům ze Sionu; Messiáš vycházeti bude se svou mocí proti nepřátelům t. j. proti veškerému zlu.

Vládni uprostřed svých nepřátel! jsou Boží slova, kterými naznačena jistota přislíbení: ty budeš vlásti a panovati nad nimi! Ač bude Messiáš míti kolem sebe nepřátely, bude jimi obklíčen, bude přec jejich Pánem!

Vyplnila se tato slova, když vyšli z Jerusaléma sv. apoštolové a hlásali odtud Kristovu říši mezi židy a mezi pohany. Sv. Pavel psal již tehdy ku Kol. 1[6]: »V celém světě jest, a roste a dává ovoce«.

3. Znění překladů líší se tu od massoretského textu dosti značně. Dle řeckého překladu (LXX), italy a dle Vulgaty jsou ve v. 3. uvedena slova Boha Otce, Jahve. Starý křesťanský výklad (od Justina) se velkou většinou přidržuje těch překladů. Smysl by asi byl: Messiáš panuje a *jemu náleží* to *panování ode dne jeho moci*, ode dne (od doby) jeho povýšení, když zasedl po pravici Boha, jest ve *svaté, v Božské záři*, v Božské velebnosti postaven.

Ex utero z lůna, z lůna svého (e meo utero = e mea substantia), ze své podstaty (dí dle toho Bůh) *já jsem tebe zplodil;* metaforicky jmenuje lůno na m. podstaty, poněvadž lidé z lůna se rodí, z něho dostávají tutéž přirozenost, kterou mají roditelé. *Ante luciferum, před jitřenkou*, před hvězdou (světlo dávající) vůbec, dříve než byly hvězdy stvořeny, tedy od věčnosti já jsem tě zplodil. »Před hvězdami t. j. před časy; jestli tedy před časy, od věčnosti« dí sv. Augustin. Dle těchto slov jeví se mluvící Hospodin jako Otec Davidova »Pána«, Messiáše. O zrození mluví již ž. 2[7]. Tertullian má *generavi* (Swete, Introd. to the Old. T. 468).

Dnem síly Messiáše vykládán na mnoze den posledního soudu: Messiáš bude míti panování a ukáže je v den, kdy všeobecným soudem své moci užije, obklíčen svou vznešenou svatostí; jemu náleží to panování, poněvadž jest od věčnosti z lůna Božské podstaty zrozen.

Již sv. Jeronym připomenul, že se hebr. znění od LXX značně odchyluje, a že *nic* nepraví o zrození Kristově z lůna Boha Otce. Odchylky lze vysvětliti různou četbou hebrejských slov. Těžko rozhodnouti, kterému znění by příslušela přednost. Massoretský text se druží lépe k předešlým myšlenkám než Vulgata; zpráva o věčném zplození Messiáše z Boha Otce není dle souvislosti očekávána. Dle toho by byl přednějším; není však neporušeným. Smysl jeho jest asi tento: Jahve dává Messiáši žezlo (panování) a slibuje mu, že bude panovati nad všemi nepřátely — v tomto v. udává pak výsledek Messiášova panování.

Messiáš má též *přívržence*, kteří za ním ochotně jdou, s ním, pod jeho vedením bojují; přidávají se k němu již

od mateřského lůna, a On může s potěšením pohlížeti *na tu rosu mladého mužstva*. Messiáš zvítězí, ale jest mu samému bojovati a hledati si bojovníků. Tyto nachází ve svém lidu: *Jeho lid jest ochotný*, horlivý, dobrovolně, rád za ním jde; jest *četný*, jako kapky ranní rosy; jest pln síly, *mladistvý*. K tomu bychom mohli ještě přidati tu okolnost, že jest ten válečný lid skvostně vystrojen: *Ve svaté odobě* (jako v kněžském, posvátném šatě). Kdo by nevzpomněl při tom na první doby křesťanství, na ony horlivé svaté zástupy, jež Hospodin Pánu Kristu dal! (Jan 17[9]: Kristus se modlil za ty, které mu Bůh dal: *Nebot tvoji jsou*).

1. נְאֻם *výrok*, effatum, značí věštbu (Num. 24[3. 15], 1. Sam. 2[30] 2 Sam. 23[1] Is. 1[24] a j.). אֲדֹנָי *můj Pán* jest ten, o němž celý žalm mluví; tak nazýván i král (1 Sam. 22[12]). שֵׁב לִימִינִי znamená, že má míti účast na moci Jahve (Dan. 7[13. 14]). עַד spíše účelně (adeo, ut עדמא syr.) *abych* položil atd. Kdož vykládají ve výlučném významu: »Kristus bude panovati, až mu budou podmaněni všichni nepřátelé«, tvrdí, že pak odevzdá zase svou vládu do rukou Boha Otce (1 Kor. 15[24]). Stane se tak, až bude zlo přemoženo, tedy v soudném dni; proti tomu Hebr. 10[12].

Messiáše nazývá *Pánem*, poněvadž si vykoupením lidstva zjednal i jako člověk práva na lidské pokolení.

Sapor užíval Valeriana císaře jako podnoží, jako stupně, když vsedal na kůň, Tamerlan podobně zacházel s přemoženým Bajazetem.

2. מַטֵּה *žezlo*, hůl, *virga; virtutis* na m. přídavného jména: mocný. יִשְׁלַח *vysílá*, dle LXX *ἐξαποστελεῖ* snad pomýšleno na činnost rozeslaných apoštolů.

3. Dle řeckého by býval hebrejský text: עִמְּךָ נְדִבֹת בְּיוֹם חֵילֶךָ בְּהַדְרֵי־קֹדֶשׁ מֵרֶחֶם מִשְׁחַר יְלֻדְתִּיךָ. *Μετὰ σοῦ (ἡ) ἀρχὴ ἐν ἡμέρᾳ τῆς δυνάμεώς σου, ἐν ταῖς λαμπρότησι τῶν ἁγίων· ἐκ γαστρὸς πρὸ ἑωσφόρου ἐγέννησά σε.* Massor. לְךָ טַל není ve všech zněních, proto je někteří vynechávají neb vymiťují. LXX četli na m. עִמְּךָ slovo עִמְּךָ, na m. נְדִבֹת slovo נְדִבֹת *ἀρχὴ* významem *panování* (נָדִיב kníže); na m. מִשְׁחַר četli מְשֻׁחָר, vynechali לְךָ טַל *tobě rosa*, a na m. massor. יְלֻדְתֶּךָ, jež jest však zvláštní tvar (tvá mladost), četli neb měli ve své předloze יְלַדְתִּיךָ *zplodil jsem tě*. Syr. četl též יְלַדְתִּיךָ, Sym. a Theod. *ἡ νεότης μου* měli יְלַדְתִּי. Syr. celé: עמך משׁבחא *tvůj lid jest slavný v silný den;* v září svatosti z lůna od počátku לְךָ טַלְיָא יְלַדְתָּךְ *tebe mladíka* (טַלְיָא) *jsem zplodil*. Sv. Jer. vykládá: Tvoji lidé budou ochotni (spontanei erunt) v den tvé moci: *ve svatých horách* (הַרְרֵי čteno na m. הַדְרֵי) jako z lůna tobě vyjde rosa (כְּטַל) tvého mládí. Aram. překlad míní »Pánem« v. 1. Davida a vykládá dle toho celý žalm zvláštním způsobem: »Pán (Jahve) vyřkl svým slovem, že mne učiní Pánem celého Israele; on pak mně opět řekl: Počkej na Saula z kmene Benjamina, až zemře, neboť královské panování nedostane se soudruhu (nemohou panovati dva); a pak učiním tvé nepřátely podnožím tvých nohou«. Ve verši 3.: »Tvůj lid z domu Israele jeví se poslušným zákona, v den výpravy do boje spojíš se s ním ve svaté ozdobě; milost Boha k tobě sestoupí, jako sestupuje rosa; tvoji rodové budou bydleti v bezpečí«.

נְדָבֹת jest množné č. vyjadřující sílu, intensivnost: lid jest samá *ochota*. יוֹם חֵילֶךָ *den tvé síly* (válečné s.), den kdy jde vojsko do boje; *síla* metonymicky: *rozvinutí* síly, vojů. מְשֻׁחָר jest na tomto místě ve významu jména שַׁחַר, u Aq. jest part. piel שחר *ἐξωρθρισμένης*, jinde מְשַׁחֵר. Theod. *ἀπὸ πρωΐ*, Orig. píše *μεσσαῦ*.

יַלְדוּת znamená *mladý věk*, překládáno nejčastěji: *mládež*. Jinak spojeno: »již od lůna mateřského se ti zasvěcují; patři na své mladé mužstvo«.

Wellh. klade dle Sym. a dle sv. Jer. a některých hebr. rukopisů בהררי *na* svatých *horách* (Jerusalémě neb ve sv. zemi); שחר klade na m. משחר (מ by snad byla dittografie z מרחם). Voje jsou tu přirovnány k rose; hory, které se vynořují z lůna červánek, bývají pokryty rosou, proto: *Na svatých horách* (*jež* = *jak*, brachylogie) *z lůna červánek* (se vynořují) — *jest* — *tobě rosou tvé mladé mužstvo*. O řeckém znění v. 1—4 v. Swete, Introd. to the Old T. in Greek, s. 336, 409.

Hebrejské znění nebylo, jak z toho vidno, ani v staré době jasné; massoretské bylo porušeno. Viz o tomto ž. Corluy, Spicilegium dogmatico-biblicum 2, 184—194. König, Stilistik 136[2] 220[21].

4. Přisáhl Hospodin a neželí toho:
»Ty jsi knězem na věky
»Podle Melchisedechova řádu.

5. Pán po tvé pravici (jest);
Potírá v den svého hněvu krále.

6. Bude soud odbývati mezi národy,
Doplní porážky,
Rozemele hlavy mnohých v zemi.

7. Z bystřiny na cestě píti bude,
Proto pozdvihne hlavu.

4. Přisáhl Jahve, a neželí toho:
»Ty jsi knězem na věky
»Podle řádu Malkizedeqa.
5. Pán po tvé pravici
Potírá krále v den svého hněvu.
6. Bude souditi mezi národy,
Naplňuje mrtvolami,
Potíraje hlavu v širém kraji.
7. Z potoka bude píti na cestě;
Proto povznese vysoko hlavu.

4. Bůh Jahve prohlásil slavně a přísežně, že vládce a král Messiáš bude též knězem (Zach. 6¹²·¹³), nejvyšším knězem, jako byl Melchisedech. Tento královský kněz porazí, zničí, potře krále, nepřátely; ovšem že to dlužno rozuměti v duchovním smyslu.

Bůh přisáhl; metaforicky tak řečeno, Bůh pevně určil a ustanovil; lidé stvrzují své úmluvy a sliby přísahou, tak pevným jest i tento výrok Boží. *Neželí toho*, jest anthropopathismus (Gen. 6⁶): Ustanovení Boží jest pevné, nezměnitelné.

Ty jsi knězem na věky podle řádu Melchisedecha; kněžství messianského krále nikdy nepřestane (Is. 9⁶·⁷). Melchisedech, král Salemu, byl knězem (Gen. 14); i Messiáš bude spojovati oba úřady, obě důstojnosti. Kněží bylo obětovati Bohu, zastupovati před Bohem lid a zaň se modliti. Melchisedech byl knězem pravého Boha, o němž Gen. 14¹⁸·²⁰ dí, jak obětoval chléb a víno a žehnal Abrahamovi. Melchisedech nebyl snad idealním typem levitů neb isr. králů, jak Wellh. a Nöldeke mínili; o tom píše Van Hoonacker v Sacerdoce lévitique s. 281—287. Gen. 14. jej staví nad Abrahama.

Kněžství toto dle řádu Melchisedechova jest jiného rázu než kněžství dle řádu Aronova. Aronovo kněžství přecházelo po smrti velekněze dědictvím na nástupce, toto kněžství však potrvá na vždy. Sv. Pavel podává k tomuto verši v listu k Hebr. 7¹·²² (5¹·¹¹) pěkný výklad a klade zvláště *na přísahu* a *na věčnost* (Hebr. 7²⁴·²⁵) onoho kněžství Kristova velkou váhu. Ukazuje, že jest Kristovo kněžství vznešenější než kněžství starého Zákona: 1. U Arona byla posloupnost, u Melchisedecha nikoliv; 2. Arón byl toliko knězem, Melchisedech byl knězem i králem; 3. Aron obětoval krvavé a jiné oběti, Melchisedech obětoval chléb a víno; 4. Aron potřeboval chrámu, když byl zbořen, neměli obětí, Melchisedech chrámu k oběti nepotřeboval. Kristus se tím Melchisedechovi podobá.

5. *Pán* (Bůh) *po tvé pravici* (jest); slova žalmisty. Hospodin jest po pravici Messiáše, poněvadž ho chrání v boji, který jest mu jako králi vésti s nepřáteli. Když mu dával královskou moc, posadil ho po své pravici a byl sám po jeho levici.

V onom dni Božího *hněvu*, kdy bude Bůh Messiášem *vykonávati soud nad národy*, Messiáš *potírá krále* (2⁵·¹²). Bůh, neb Kristus vykonává tento soud stále a ukončí teprve posledním soudem. Králové a národové jsou ti jeho nepřátelé, jež on bude souditi.

6. Messiáš bude vykonávati ten soud, a bude to po tom soudě jako po veliké bitvě. Naplní, *dokoná zříceniny*, úplně vše zboří, zničí (co bylo zlé). V hebr. *naplňuje mrtvolami*, mnozí budou odsouzeni, padnou jako mrtví, (Is. 66²⁴ Zjev. 19¹⁷·¹⁸·²¹).

Rozemele (rozbije) *hlavy mnohých v zemi*, mnohé rozetře, porazí; v hebr.: *potíraje hlavu v širém kraji*, po celém světě sáhá jeho moc, všude může své nepřátely stihati a ničiti.

7. Prvá část ukazuje námahu boje, druhá pak odměnu vítězství. *Z bystřiny na cestě bude píti;* podmětem jest opět Messiáš. Boj jest namáhavý, Messiáš si nemůže dopřáti odpočinku; aby své dílo mohl dokonati, občerstvuje se (35⁹ Jer. 31⁹ 2 Kr. 23¹⁵) krátce a spěšně tím, že se napije *z bystřiny na cestě.* (Připomínají nám ta slova událost z Gedeonovy doby. Soud. 7⁴·⁶). Pak zase pronásleduje své nepřátely, dobývá vítězství, a tak, proto *pozdvihuje hlavu.*

Tato slova »pozdvihuje hlavu« ukazují s dostatečně, že bylo Messiášovi před tím se skláněti snížením, že mu

bylo i trpěti. Všeobecně vykládána proto prvá část (7a) o utrpení Páně. *Bystřina* (potok) jest obraz lidských nehod a svízelů (68), které na Spasitele se hnaly, brzy však zašly; *cesta* jest jeho pozemský život; *on pije* z bystřiny t. j. Kristus má podíl na pozemských uděleních a tím získal sobě oslavu, které se mu na pravici Boží v nebesích i jako člověku dostalo. (Srovnati lze s tímto výkladem slova Luk. 24²⁶ Filip. 2⁸·⁹ Hebr. 12² Zjev. 5⁷ o utrpení, po němž následovalo oslavení).

4. Tato část podobá se složením části prvé; ona počíná slovem נְאֻם, tato přísahou נִשְׁבַּע, což ještě sesíleno slovy וְלֹא יִנָּחֵם (*a neželí*); syr. to poslední překládá slovem: neselže (89³⁴·³⁶), dle čehož Bickell přidává: לֹא אֲכַזֵּב *neporušim* svého slova: Ty jsi Melchisedech atd. דִּבְרָה zde se slučovací hláskou jod: עַל־דִּבְרָתִי (Koh. 3¹⁸ 7¹⁴ 8²) *κατὰ τὴν τάξιν dle způsobu, dle řádu* (jinde značí: *pro*): u sv. Pavla (Hebr. 7¹⁵): *κατὰ τὴν ὁμοιότητα secundum similitudinem* Melchisedech. Podobnost záležela v tom: že byl v Jerus. knězem a králem, že obětoval chléb a víno, že byl Bohem ustanoven a nepřenesl svého úřadu na své potomky, že byl vznešenější Abrahama. Aram. vykládá כֹּהֵן *kníže* princeps; כהן znamená stojící, připravený k službě, jako u Joela 1⁹: služebníci משרתי Boží.

5. אֲדֹנָי (v aram.: שְׁכִנְתָּא דיי *vznešenost Jahve*) jest Bůh (17 rukop. יהוה). *Po pravici býti* značí zde, jako ž. 10⁸ 109³¹ *přispěti pomocí*. V druhé části, při מהץ může býti podmětem Messiáš (Corluy, l. c.), aneb i Jahve, který Messiášem *potírá* (מחץ jest, jak ידין v 6. ukazuje, prorocké perfektum) *krále*. Messiáš bojuje též, poněvadž jest řečeno, že jest Pán toliko po jeho pravici עַל־יְמִינֶךָ.

6. Podmětem jest zde Messiáš; soudí mezi národy, v národech, kteří jsou kolem něho shromážděni. Odsoudí bezbožné, a to jest řečeno slovy: implebit ruinas מָלֵא גְוִיּוֹת (Aq. Sym. sv. Jer. *implebit valles* četli גְּאָיוֹת údolí). מָלֵא jest perf. a překládáno přechodně: *naplňuje* (zemi), akk. čím: *mrtvolami;* nepřechodně: Plná jest (země) mrtvol! *plno jest mrtvol* na širé zemi; עַל־אֶרֶץ רַבָּה by se neslo i k מָלֵא i k מחץ. Wellh. čte přechodné piel מְמַלֵּא: *naplňuje*, a přitahuje sem ארץ רבה jako předmětný akk. Zbývajícímu עַל doplňuje: Liwjāthân neb něco podobného.

רֹאשׁ (Hab. 3¹³ i ž. 68²²) znamená *hlavy* těch, které on zabijí. רַבָּה přeložili LXX Vulg. genitivem: *in terra multorum* (*ἐπὶ γῆς πολλῶν* též *ἐπὶ γῆν πολλήν*) i aram.; רַבָּה náleží k ארץ, nikoli ku ראש (syr.: mnohé hlavy): *v širé*, veliké *zemi*, sv. Jer. *in terra multa*.

Mendelsohn a j. rabb. pomýšleli při רַבָּה na hlavní město Ammonitů Rabbath (Ammon), avšak to nebylo zemí ארץ.

7. מִנַּחַל בַּדֶּרֶךְ *z bystřiny* (potoka) *na cestě*, kterou pronásleduje nepřátely. יָרִים *pozdvihne* (v syr. passivně: *bude povýšena* hlava). עַל־כֵּן *propterea*, protože tak bojuje, tak vítězí. O potoce soužení, o utrpení a Kristově smrti vykládají ta slova především sv. Jan Zlatoúst, Theodor., Aug., Theofylakt, Agellius (ž. 18⁵ *Proudy* nepravosti, 124⁵: *Potok* přechází naše duše). Ovšem, že žalm o ponížení krále nemluví, a že »píti z potoka« obyčejně znamená občerstvení, posilnění (Soud. 15¹⁹ 7⁴-⁶ Is. 12³).

Jiný výklad o tom, že bude král píti krev padlých — není správný. O ž. 109 (110), zvláště k v. 3. píše Kaulen, Die ursprüngliche Form der Stelle Ps. 109³ v časop. Katholik 1865, 2. 129—174.

Žalm 109. jest prvým žalmem v *nešporách neděl, svátků Páně* a *svátků Svatých*.

Nešpory jsou v řadě církevních hodinek určeny na konec dne. Modlitbami nešpor chce nám církev přivésti na paměť konec života, konec světa, poslední soud, věčnou odměnu.

V tomto ž. 109. ukazuje na Krista, jenž sedí po pravici Boha Otce a přijde odtud, aby soudil živé i mrtvé. Tehdy dostane se mu od všeho lidstva a přede všemi lidmi slávy, jíž si zasloužil svým ponížením a utrpením.

Šťastný člověk, který vidí Krista seděti po pravici Páně, který jest o tom vírou poučen a takřka přesvědčen (Sv. Štěpán viděl tak před svou smrtí Krista Pána; Sk. ap. 7⁵⁵). Kristus Pán nás s nebes podporuje, chrání, nás tam i očekává (Kol. 3¹). Nepřátelé Kristovi podlehnou, budou mu podnožím; i kdyby byli nejmocnějšími, kdyby byli králi. Kéž by klesli k jeho nohám — pokořeni nikoli mocí, ale kajicností!

Kristus Pán od Boha jest ustanoven Pánem lidí; panuje svou církví nad svými věřícími. Můžeme-li se na-

zývati jeho syny, nabýváme tím též velké důstojnosti a moci, hlavně proti zlému duchu.

Kristus Pán jest knězem na věky; obětuje se za nás denně, přednáší Bohu i naše slabé a nedostatečné skutky, a činí je záslužnými, že se nám za ně pro Jeho zásluhy dostane odměny. Kdo by ho nemiloval, kdo by ho neposlouchal? Potře každého nepřítele, sníží pyšné, povýší ponížené!

Svatým Božím pomáhal Kristus, aby přemohli svět a zlo světa. Dává jim svatou ozdobu (splendorem), oni tvoří zase Jeho ozdobu a slávu. I Svatým dal, aby mohli seděti po pravici Boha (Zjev. 3^{21}).

Verš 3. vykládán dle LXX a dle Vulg. o věčném zrození druhé Božské osoby, dle některých i o narození z Panny Marie noční dobou (ante luciferum, před jitřenkou) v Betlémě; proto jest uveden tento verš v *graduale půlnoční* mše sv. o *Vánocích*.

Verš 4. o věčném kněžství dle řádu Melchisedecha jest uveden v *mešních* modlitbách sv. *biskupů* (mučenníků a vyznavačů).

110. žalm. (H. 111.)

Chvála Hospodina, dobrodince svého lidu.

Žalmista hodlá Boha velebiti ve shromáždění spravedlivých, připomíná všeobecně veliká díla Boží, která udržují na vždy památku Boží (1—4),

uvádí ony divy, jimiž Bůh svému lidu k zaslíbené zemi pomohl (5—7),

i zákon, kterým Hospodin svůj lid vedl a vzdělával (8—10).

Tento žalm velebí tedy moc a lásku Boží. Souvisí s následujícím zpěvem 111., neboť tento líčí, jak šťastni jsou spravedliví pro onu Boží moc a lásku; žalm 111. ukazuje na spravedlivém podobné vlastnosti, jež uvedl ž. 110. o Bohu.

I zevnější skladbou jeví se, že ty dva zpěvy k sobě náležejí. Závěrek ž. 110. (»Počátek moudrosti jest bázeň

Hospodinova«) jest na začátku ž. 111. (Blaze člověku, jenž se bojí Hospodina), a jest i obsahem tohoto zpěvu. Oba jsou alfabeticky seřaděny; jednotlivé díly veršů (věty, stichoi) počínají pořadně písmenami hebr. abecedy. Verše jsou dvoudílné, poslední dva verše o třech členech neb větách. Jest tedy 22 článků, skorem každý článek o třech slovech.

Jsou to radostné, krásné zpěvy, složené z průpovědí, které nalézáme i v jiných žalmech a v knize přísloví. Slok a oddělení v nich není.

Skladatel udán není. Nadpis הַלְלוּיָהּ *Alleluia*, (viz 104), který jest v obou zpěvech (též v hebr. ž. 106, 111—113, 115—118; ve Vulgatě v osmi po sobě jdoucích žalmech 110—118), nenáleží k původnímu znění, poněvadž není v abecední řadě. Byl asi za liturgickým účelem (jako responsorium) později přidán; nejspíše v době po návratu z bab. zajetí

V původní LXX byly oba žalmy nadepsány: *τῆς ἐπιστροφῆς Ἀγγαίου καὶ Ζαχαρίου při návratu Haggea a Zachariáše* (proroků z doby po babylonském zajetí); v nynější LXX a Vulg. nalezá se tento nadpis toliko u ž. 111. Z toho nelze na dobu složení ž. souditi.

L. Alleluja.

1. Oslavovati tebe chci, Hospodine, z celého srdce svého,
   V radě spravedlivých a ve shromáždění.
2. Veliké jsou Hospodinovy skutky,
   Prozkoumané podle jeho celé vůle.
3. Sláva a velebnost jest jeho jednání,
   A jeho spravedlnost zůstává na věky věkův.
4. Památku připravil svým divům,
   Milosrdný a milostivý (jest) Hospodin;
5. Pokrm dává těm, kteří se ho bojí.
   Jest pamětliv své úmluvy na věky.

H. Hallᵉlūjâh.

א 1. Velebiti chci Jahve z celého srdce,
ב V kruhu upřímných a ve shromáždění.
ג 2. Veliké jsou skutky Jahve,
ד Ke zkoumání všem, kteří mají na nich zalíbení;

ה 3. Sláva a velebnost jest jeho konání,
ו A jeho spravedlnost zůstává na věky.
ז 4. Památku postavil svým zázrakům,
ח Milostivý a milosrdný jest Jahve.
ט 5. Pokrm dával těm, kteří se ho bojí,
י Na věky jest pamětliv své úmluvy.

1. *Oslavovati* (6[6]) chce žalmista Boha horlivě (*z celého srdce*), veřejně a slavně a: *V radě spravedlivých*, upřímných, poctivých t. j. zbožných Israelitů, *a ve shromáždění*, v četném kruhu.

2. Ihned velebí Boha pro jeho veliká díla: *Veliké jsou Hospodinovy skutky;* co Bůh na zemi a vůbec učinil, ukazuje jeho velikou moc, ale spolu i jeho dobrotu. Tyto skutky zasluhují, aby je člověk důkladně prozkoumal, aby je dobře pozoroval ten, kdo na nich má zalíbení: *Ke zkoumání* (prozkoumání *exquisita* ve významu exquirenda) *všem, kteří mají na nich zalíbení;* tak asi dle hebr. znění. Ve Vulg.: *Prozkoumané dle jeho celé vůle*, vybrané, nejlepší jsou to skutky jeho dobroty, jeho lásky. Jsou to díla stvoření, díla zachovávání světa a lidu.

Chceme-li dobře porozuměti skutkům Božím, jest třeba uvažovati i záměry, pro něž a za nimiž Bůh ony skutky, ona díla konal. Zasluhují jeho skutky, aby je člověk zkoumal dle celé vůle, dle účelu, proč je Bůh vykonával; tak poznáme jejich krásu a prospěšnost a dobrotu. I v tomto smyslu vykládáno hebr. znění.

3. Veškero konání a jednání Hospodinovo jest *sláva a velebnost*, jest slavné a velebné, vyžaduje slávy a velebení. *Jeho spravedlnost zůstává na věky*, t. j. jeho spravedlivé, milostivé řízení světa (21[32]) jest ve všem konání.

4. Aby nevešla veliká díla Boží, jeho zázračná díla, jako bylo vyvedení z Egypta, zachovávání Israele na poušti a usazení lidu v zaslíbené zemi — v zapomenutí, proto *postavil* Hospodin *památku* na ně. Takovou památkou by byla *slavnost Pesach*, velikonoční svátky.

Jinak bychom přirozeněji vysvětlili: Boží díla jsou tak veliká a podivuhodná, že *jejich památka stále trvati musí*, že nikdy nezanikne. Israel si ve svém podání zachovával vzpomínky na Boží divy a dobrodiní.

5. *Pokrm* (doslovně: *kořist*) *dával těm, kteří se ho bojí*, svým věrným, svému lidu, dával na poušti mannu. Manna byla obrazem eucharistie N. Z., proto uvádí sv. církev tato slova a celý žalm 110. o nejsv. Tělu Páně.

Bůh zůstává věren své úmluvě (24[10]); jako chce, aby lid pamatoval na jeho divy, tak sám jest stále pamětliv své úmluvy, dává lidu ochranu, jak to byl přislíbil.

1. עֵדָה (עֲדָתָה) *shromáždění*, synonym. s metonymickým *consilium*.

2. *Exquisita* דְּרוּשִׁים vykládáno různě: žádané, hledané, sv. Jer. dobře *exquirenda*; *žádané* by byly ony skutky Boží tak, aby je Bůh nyní znovu konal, aby jimi lidu pomáhal, jako to dříve činíval.

חֲפָצֵיהֶם množ. číslo přídav. jména חֵפֶץ (z חֲפָצִים) s příponou 3. os. (35[27]): *kteří mají zalíbení na nich*; tak Aq. syr. a aram. Voluntates by bylo mn. číslo od חֵפֶץ. Výklad: »Dokonalá jsou díla B., provedená podle jeho vůle« jest vedlejší; též »provedená tak, že vyplňují Boží vůli« (že vše Bohu slouží).

4. 5. זֵכֶר nejlépe vyloženo o památce či o paměti, v jaké se Boží díla v tradici lidu zachovávala.

Jiní vykládají זכר o svátcích, které ustanovil Bůh na památku velkých událostí, zvláště, jak připomenuto, o velikonočních svátcích, a טֶרֶף v. 5. o hodech velikonočního beránka; přímého důvodu pro tento výklad není.

Památka vykládána vzhledem k násl. *escam* טֶרֶף též o nádobě mannou naplněné a v arše úmluvy chované: *Vezmi nádobu a dej do ni mannu... ať se uchovává do příštích pokolení* (Ex. 16[32] Hebr. 9[4]).

Bůh dává denně a stále pokrm všemu stvoření; dává našim duším pokrm sílící až do věčného života: Nejsvětější Tělo Páně.

6. Sílu svých skutků ohlašuje svému lidu,
7. Že jim dává dědictví národů.
Díla jeho rukou jsou pravda a právo.
8. Spolehlivá jsou všechna ustanovení,
Utvrzená na věky věkův,
Zařízená na pravdě a na spravedlnosti.
9. Spásu poslal svému lidu,
Na věčnost zřídil svou úmluvu.
Svaté a hrozné jest jeho jméno.

10. Počátek moudrosti (jest) bázeň před Hospodinem;
Dobré poznání jest všem, kteří dle ní jednají.
Jeho (Boží) chvála zůstává na věky věkův.

ג 6. Sílu svých činů oznámil svému lidu,
ל Když jim dal dědictví národů.
מ 7. Díla jeho rukou jsou věrnost a právo,
נ Bezpečná jsou všechna jeho přikázání,
ס 8. Založená na vždy a na věky,
ע Provedená věrně a (dle práva) správně.
פ 9. Osvobození poslal svému lidu,
צ Zřídil na věky svou úmluvu,
ק Svaté a hrozné jest jeho jméno.
ר 10. Počátek moudrosti jest bázeň Jahve,
ש Dobrá rozšafnost všem, kteří je vykonávají;
ת Jeho chvála zůstává na vždy.

6. 7. *Bůh oznámil* t. j. ukázal *svému lidu celou sílu svých činů* (silné, mocné skutky), *když jim dal* dle svého dávného slibu zemi Kanaan, *dědictví národů*, t. j. národů Kananejských. Kananejským národům byla ta země vzata a dána Hebrejským. Naráží na dobytí zaslíbené země v Josuově době; to událo se za Boží zázračné pomoci.

Díla jeho rukou jsou pravda (v hebr. věrnost), neboť jsou splněním daných přislíbení: jsou i *právo* (spravedlivá), neboť jsou zařízena po spravedlnosti, jsou trestem za hřích, odměnou za zásluhu.

8. *Spolehlivá jsou všecka jeho* (Boží) *ustanovení; pevná, věčně trvající* jsou jeho přikázání, jež dal na Sinaji. Spolehlivá jsou i zařízení jeho Prozřetelnosti; i tento význam mohou míti *ustanovení*. Nikdy nemají býti překročována, nýbrž vždy prováděna věrně a správně (aeque). Viz 18⁸.

9. Osvobodil Israelity, svůj lid, z Egypta, osvobodil ho i od jiných protivníků a nepřátel; osvobodil ho i z babylonského zajetí. Tím ukázal, že jeho úmluva stále trvá.

Svaté, milé jest jeho jméno Israelitům a jeho věrným; jeho jméno je chrání, přispívá jim, sílí je; za to však jest to jméno hrozné nepřátelům Israele.

10. *Počátek moudrosti jest bázeň před Hospodinem*, moudrost má v bázni Boží svůj pramen, jí začíná, bázeň

Hospodinova jest však též již moudrostí. Hebr. *rēšîth* znamená též: *to nejlepší*; dle toho vykládá Jacob (Zeitschrift f. altt. W. 1898 s. 294): *To nejlepší* z moudrosti jest bázeň Boží. *Bázeň Jahve* značí poslušnost k Bohu, zachovávání jeho přikázaní, jeho úctu (Job. 28²⁸ Přísl. 1⁷ 9¹⁰ a j.). Kdo tak moudrý jest, kdo vše koná, čím se bázeň Boží jeviti může, ten má dobrou, spasitelnou moudrost, rozšafnost (Přísl. 12¹⁵).

Chvála Boží zůstává, trvá *na věky věkův*.

5. לָתֵת *dando*, když jim dal; v tom smyslu dlužno přeložiti i *ut det*, které jest hebraismem (*tím, že dal*).

8. סְמוּכִים *podepřená*, založená, nezvratně stojící, utvrzená. יָשָׁר, LXX, Vulg. syr. a aram. překládají podstatné jméno יֹשֶׁר.

9. *Vykoupením* míní zbožní vykladatelé i vykoupení z otroctví hříchu; to posláno světu Kristem Pánem: *Veleben buď Hospodin Bůh Israele, že navštívil a učinil vykoupení svého lidu* (Luk. 1⁶⁸).

10. שֵׂכֶל טוֹב *σύνεσις ἀγαθή* v LXX: *spasitelná moudrost.* עֹשֵׂיהֶם *činící je;* přípona הֶם by se mohla vztahovati na פִּקּוּדָיו v. 7, ač jest to slovo vzdáleno; spíše by však se mohla nésti k חָכְמָה a יִרְאַת, též dle LXX k שכל *πᾶσι τοῖς ποιοῦσιν αὐτήν* (tedy *σύνεσιν*); lat. *eum* nese se k *timorem. Laudatio ejus* totiž *Domini.*

Žalm 110. oslavuje Boží díla, církev vzpomíná jeho slovy na dílo Vykupitele. Milosti a dary, jež nám Kristus Pán zjednal, jsou veliké; spasení nám připravil, dědictví nebeského království nám zaopatřil. Na památku svých velikých divů zanechal nám Nejsvětější Svátost oltářní. Buďme moudří, mějme bázeň Boží, dle níž bychom ochotně zachovávali Boží přikázání. Tím ukážeme se vděčnými za ona dobrodiní.

S tak vděčnou myslí modleme se tento žalm v *nedělních nešporách*. V nešporách *svátků Páně a svátků Svatých* vzpomínáme zvláště na ono tajemství, jež toho dne na památku nějakého dobrodiní Páně slavíme, vzpomínáme, že oněm Svatým Pán dal dědictví a odměnu pravé moudrosti a jejich bázně Boží.

V. 4. a 5. jsou v modlitbě díků po *večeři*.

111. žalm. (H. 112).

Štěstí spravedlivých.

Žalmista prohlašuje, že jest spravedlivému ctiteli Boha blaze, jeho potomstvo bude silné a šťastné Boží ochranou (1—4);

ničeho se nemusí obávati, v důvěře v Boha zvítězí nad svými protivníky (5—8);

spravedlnost milosrdného zůstává na věky, hříšník se však svými žádostmi hubí (9—10).

Jak při předešlém zpěvu připomenuto, podobá se tento žalm ž. 110. Nadpis neudává skladatele, proto nelze říci, jestli byly oba žalmy psány od téhož pěvce. V hebr. znění jest v nadpise toliko *Alleluja* (v. 104). V řeck. a ve Vulg. jest přidáno: *Při návratu Aggea a Zachariáše.* Aggeus a Zachariáš byli proroci z doby návratu Judských z Babylona. Dle toho by byl žalm v té době buď složen aneb častěji zpíván, Eusebius klade ten nadpis teprve k ž. 112.; ž. 145. má ve Vulg. nadpis: Alleluia, Aggaei et Zachariae (LXX: *Ἀγγαίου καὶ Ζαχαρίου*). Viz úvodu s. XXII. pozn.

Žalm tento jest uspořádán alfabeticky jako předcházející.

L. Alleluja; při návratu Aggea a Zachariáše.

1. Šťastný muž, jenž se bojí Hospodina,
   Jenž má velikou zálibu v jeho přikázáních.
2. Mocné bude na zemi jeho potomstvo;
   Rod spravedlivých bude požehnán.
3. Čest a bohatství jsou v jeho domě,
   A jeho spravedlnost zůstává na věky věkův.
4. Vychází ve tmách spravedlivým světlo,
   Milosrdný a slitovný a spravedlivý (jest).

H. Hallᵉlūjâh.

א 1. Blaze muži, jenž se bojí Jahve,
ב Velké zalíbení má v jeho přikázáních.
ג 2. Mocné bude na zemi jeho símě,
ד Rod upřímných bude požehnán.
ה 3. Hojnost a bohatství v jeho domě,
ו A jeho spravedlnost zůstává na vždy.
ז 4. Spravedlivým vychází ve tmách světlo,
ח Milostivý a milosrdný a spravedlivý.

1. Šťastný muž, jenž se bojí Hospodina, a z této bázně a pro ni zachovává Boží přikázání, má v nich zalíbení, s radostí jich poslouchá. V čem to štěstí spravedlivého záleží, to ukazuje nám obsah tohoto zpěvu.

Žalmista poukazuje především na časnou odměnu spravedlivého za jeho zbožnost; bude šťasten v potomstvu, v majetku, jeho spravedlnost potrvá a Bůh mu bude světlem ve tmách.

2. *Mocné bude na zemi jeho potomstvo,* bude míti zdatnost a vliv, *veškeren rod upřímných bude požehnán.* (Rut. 2[1] 1 Kr. 9[1] Is. 65[23]).

Jest sice pravda, že toho požehnání někdy v životě spravedlivých hned neshledáváme (Abraham, Isak dlouhou dobu neměli potomků), ale požehnání se jistě dostaví. *Potomstvo* vykládají u spravedlivého též o dobrých skutcích, pro něž se dostane každému odměny a požehnání.

3. *Čest a bohatství (hojnost a bohatství)* bude míti spravedlivý *ve svém domě;* bohatstvím se nepokazí, neboť *zůstane spravedlivým na věky.* Vyznívá v tomto 110[3], co bylo řečeno o Bohu.

Není tím slíbeno, že bude každý spravedlivý na zemi oplývati pozemskými statky a bohatstvím, ale duch zbožného jest spokojen s tím, co mu Bůh udělil, cítí se i při nedostatku dosti bohatým, zbožnost činí jej spokojeným a šťastným — a to jest též bohatství. Jeho spravedlnost (ctnost spravedlnosti) spočívá na Bohu, proto trvá na vždy.

4. *Ve tmách,* v protivenství, v neštěstí, *vychází spravedlivým světlo,* které je osvěcuje, potěšuje, tím světlem jest jim: *Milosrdný a milostivý a spravedlivý* (Bůh).

Hebr. znění a srovnávání se ž. 110[4] vedlo by nás k tomu, abychom *světlo* v. [4.] vykládali o spravedlivém: *Ve tmách* světa a neštěstí *vychází spravedlivým jako světlo milosrdný, milostivý a spravedlivý muž.* Světec jest zajisté světlem svých souvěkovců, svým příkladem osvěcuje i pozdější pokolení. Řecké překlady, které někdy zřejmě jmenují Pána *κύριος ὁ θεός* tím světlem — neodporučují tento druhý výklad.

3. Metonymicky צדקה: *Odměna* jeho spravedlnosti trvá na věky (aram.: זכותיה jeho zásluha). Spravedlnost přináší požehnání potomstvu a jest blahodárnou i na věčnosti.

4. Přídavná jména 4b jsou přístavky k אור. Bůh jest *světlo*, u Is. 60[1] (58[7. 8.]).

5. Příjemný jest (Bohu) člověk, jenž jest milosrdný a půjčuje,
Jenž své řeči s úvahou předkládá,
6. Neboť na věky se nepohne.
7. U věčné paměti bude spravedlivý;
Nebojí se zlé pověsti.
Ochotno jest jeho srdce důvěřovati v Hospodina.
8. Utvrzeno jest jeho srdce; neviklá se,
Až může shlížeti s hrdostí na své nepřátely.
9. Štědře rozdává chudým.
Jeho spravedlnost zůstává na věky věkuv.
Jeho roh jest slavně vyvýšen.
10. Hříšník to vidí a zlobí se;
Skřípá svými zuby a chřadne;
Žádost hříšníků zajde.

ט 5. Blaze muži, který jest milosrdný a půjčuje,
י Po právu provádí své věci.
(*Sym.*: Pořádá své věci dle práva).
כ 6. Neboť na věky se nebude viklati,
ל U věčné paměti potrvá spravedlivý.
מ 7. Zlé pověsti se nebojí;
נ Pevně stojí jeho srdce, důvěřujíc v Jahve.
ס 8. Pevné jest jeho srdce, nebojí se,
ע Až se může s rozkoší dívati na své protivníky.
פ 9. Rozděluje (štědře) dává chudým;
צ Jeho spravedlnost zůstává na vždy,
ק Jeho roh jest vyvýšen ve cti.
ר 10. Hříšník (to) vidí a horší se,
ש Skřípá svými zuby a chřadne;
ת Přání bezbožných přijde na zmar.

5. Podle Boha jest spravedlivý *milosrdným*, koná milosrdné skutky, a za to jest Bohu *příjemným*, milým (*jucundus*, na rozdíl od prvého *beatus*); též lze vykládati: *Blaze člověku* (muži), který má s ubohými a nuznými útrpnost, *smilovává se nad nimi;* z milosrdenství ku př. ochotně a rád tomu, kdo toho potřebuje, *půjčuje* (χιχράω

LXX). *Blaze* jemu, *když i své řeči s úvahou předkládá*, je v nich moudrým a rozvážným; tak by bylo asi Vulg. vysvětliti. *Dle hebr.: Na soudě*, soudem, po právu, *spravedlivě provede* neb provádí *své věci*; ve svých věcech (dābhâr může znamenati i *rem* věc, i *sermonem* řeč Vulgaty) jest spravedlivý.

Disponet ve významu »rozdávati«: »Jenž své věci (svůj majetek) rozdává spravedlivě«.

6. 7. Blaze jemu, neboť on zůstává pevným ve svém štěstí: *nepohne se*, nezviklá se. *U věčné paměti zůstane spravedlivý*, i po smrti bude velebena jeho památka (Přísl. 10[7]). Má pokojné svědomí, jeho spravedlnost nemůže býti zlou pověstí vzata ani porušena: *Nebojí se zlé pověsti* (nezalekne se nešťastné zprávy, Jer. 49[23], ani rozsudku posledního soudu).

Jeho srdce je *pevné*, má důvěru v Boha, ta je utvrzuje, (Is. 26[3]), dle Vulg. *ochotné* jest, rádo i v trudných dobách doufá v Boha.

8. Spravedlivý se nepřátel *nebojí*, neboť jest přesvědčen, že přijde doba, kdy se *bude moci s potěšením*, s radostí *dívati na přemožené své nepřátele* (ž. 53[9] 90[8]); tím bude též osvobozen.

9. *Velmi štědře dává chudým* (hebr. *rozsévá* ἐσκόρπισεν, *dává*, činí mnohá dobrodiní, Přísl. 11[24]) a proto jest odměna jeho spravedlnosti věčná, trvalá. I jeho moc, *jeho roh* (74[5]) jest *se ctí*, se slávou a ve slávě *vyvýšen* (1. Kr. 2[1]). I na zemi dosáhne cti, věčné slávy pak na nebesích dojde.

Sv. Pavel uvádí (2. Kor. 9[9]) tento verš, aby povzbudil křesťany k dobročinnosti, δικαιοσύνη (Math. 6[1]). Dobročinností neschudne člověk, nýbrž ukládá si poklady v nebesích.

10. *Hříšník to vidí*, vidí štěstí spravedlivého, jeho spokojenost, vidí, že vítězí, a nepřeje mu to, nýbrž *zlobí se* a hledí spravedlivého zničiti. To se mu nepodaří, *žádost* bezbožných, jejich přání, se v tom nevyplní, nýbrž *vyjde na zmar*. Blaze spravedlivým — zle (záhuba) hříšníkům; tak ukazuje již žalm 1.

5. *Jucundus* v hebr. טוב איש *dobře jest muži* (jucundus, bonus vir = איש טוב), tedy jako אַשְׁרֵי אִישׁ v 1. הוֹנֵן viz 37[21. 26] kdo koná milosrdenství.

Druhá část v LXX *οἰκονομήσει τοὺς λόγους αὐτοῦ ἐν κρίσει* יְכַלְכֵּל (od כול) *provádí*, . דְּבָרָיו své věci, Sym. *τὰ πράγματα αὐτοῦ μετὰ κρίσεως dle práva.*

7. Bickell: מִשְּׁמַע רָע *před zlou pověstí. Nebojí se, totiž příliš;* jest tu litotes při záporu (König, Stilistik, s. 46[22]).

8. רָאָה בְצָרָיו 91[8].

10. תַּאֲוַת *žádost*, aby se mu dostalo všeho dobra, a spravedlivým aby se dostalo záhuby; prvý výklad souhlasí se souvislostí.

Spravedlivému zaslíbena hojnost a bohatství; někdy jest mu zjednati si tohoto bohatství zkouškami, utrpením, pokušením. *Blaze člověku, který snáší pokušení*, praví sv. Jakub (1[12]). Bohatství spravedlivého sestává však v metafor. smyslu v duchovních statcích, v darech milosti na tomto světě, a v darech věčné slávy na onom světě. Není šťasten ten, kdo se těší dlouhému, příjemnému životu, nýbrž kdo se bojí Hospodina, kdo bližnímu svou lásku rád, štědře prokazuje. Ten zůstane v paměti, a o jeho spravedlnosti bude vypravováno ve shromáždění svatých (Jež. S. 31[11]).

Na tuto odměnu spravedlnosti a milosrdenství pohlížejme, kdykoliv se modlíme slova ž. 111. *v nedělních* neb *ve svátečních nešporách.* Pamatujme, že i poučením, trpělivostí a p. prokazovati můžeme hojná dobrodiní!

Vykládali tento ž. 111. rádi o Kristu Pánu; On si liboval v přikázáních Páně, on po celý svůj pozemský život jen dobrodiní vykonával. My jsme s věřícími církve jeho mocné potomstvo (semen potens), On jest nám světlem ve tmách tohoto života. Tak na Něho vzpomínejme v nešporách *svátků Páně.*

Verš 9. jest v *modlitbě po jídle* přizpůsoben Bohu.

112. žalm. (H. 113).

Bůh povyšuje ponížené; chvalte Boha!

Vyzývá všechny Boží služebníky, aby oslavovali Boží jméno (1—3), ukazuje, jak vznešený jest Hospodin; trůní na výsostech a přec pečuje o chudé a nízké a pozdvihuje je, šťastnými činí ubohé a nešťastné (4—9).

Tímto žalmem počíná řada žalmů, jež tvoří tak zvané *hallel* (112—117). V židovské bohoslužbě zpívali toto hallel o třech velikých svátcích, později i v den posvěcení chrámu a v novolunní. Slavně je zpívali o velikonočních hodech a o svátku stánků.

V domácnosti odříkávali před hody velikonočního beránka nejprvé ž. 112. a 113. (až ke slovům: *Nikoli nám, Hospodine),* při čtvrtém poháru vína a po hodech se modlili ž. 113 (od slov: *Nikoli nám*), 114—117. Někde jmenují toto hallel *egyptským* הַלֵּל הַמִּצְרִי, jinde je zovou *velikým* הַלֵּל הַגָּדוֹל (*velikým* h. se nazývá obyčejně ž. 135.). Hallel se jmenují ony zpěvy, poněvadž mají v nadpise: *Alleluja* (v. ž. 104); egyptským h. nazvali ž. 112—117, poněvadž z nich vyznívají díky za osvobození z Egypta.

I Kristus Pán vykonal při večeři velikonočního dne díkučinění *καὶ ὑμνήσαντες ἐξῆλθον* (Matth. 26[30], Mar. 14[26]); snad se modlil celé toto hallel. Stará liturgie apoštolských ustanovení (VIII. kn.) shoduje se s tímto hallel, a byl by tedy mešní Kanon ve staré době dle (velkého) hallel uspořádán. Bickell, Messe und Pascha. 1872. Zeitschrift für kath. Theologie IV. 90 a d. VIII. 400 a d.; proti tomu mínění poněkud Thalhofer, Handbuch der Liturgik I. 334. Kupka, O mši sv. 161. 162, kde upozorněno na Wetzer a Welte, Kirchenlexicon a na Probsta, Liturgik der drei ersten Jahrhunderte.

Skladatel této velebné písně není znám, ani doba složení. Mínění, že byly žalmy hallel sepsány za liturgickým účelem, aby byly modlitbou při velikonočních hodech aneb o velkých svátcích vůbec, že pocházejí všechny z doby druhého chrámu (po 516 př. Kr.) — se dosti zamlouvá.

Žalm 112. má tři sloky o třech verších.

L. Alleluja.

1. Chvalte, služebníci, Hospodina,
   Chvalte Hospodinovo jméno.

2. Buď Hospodinovo jméno velebeno,
Od tohoto času a až na věky.
3. Od východu slunce až na západ,
Chvályhodné jest Hospodinovo jméno.
4. Vyvýšen nad všechny národy jest Hospodin,
A nad nebesa jeho sláva.
5. Kdo jest jako Hospodin, náš Bůh,
Jenž sídlí na výsostech,
6. A patří na nízké
Na nebi i na zemi?
7. Pozdvihuje ze země (toho), kdo síly nemá,
A z hnojiště vyvyšuje chudého,
8. Aby ho posadil spolu s knížaty,
S knížaty svého lidu.
9. Jenž činí, že bydlí neplodná v domě,
(Jako) Veselá matka dítek.

H. Hallelūjâh.
1. Chvalte služebníci Jahve,
Chvalte jméno Jahve.
2. Jméno Jahve buď oslavováno,
Od této doby až na věky;
3. Od východu slunce až do jeho západu
Buď chváleno jméno Jahve.
4. Vyvýšen nad všecky národy jest Jahve,
Nad nebesa (jest) jeho sláva.
5. Kdo jest jako Jahve, náš Bůh,
Který trůní na výsosti,
6. Shlíží do hloubi
V nebesích i na zemi?
7. Jenž vyzdvihuje z prachu nízkého,
Vyvyšuje z bláta chudého,
8. Aby ho posadil vedle knížat,
Vedle knížat svého lidu?
9. Jenž činí, že neplodného domu (žena)
Bydlí radostně jako matka dítek.
Hallelūjâh.

1—3. Chvalte všichni Hospodina! Nejprve jmenuje *služebníky*, služebníky Páně, a vyzývá je ku Boží chvále. *Služebníky Jahve* byl především israelský národ (68[37]), jeho přední povinností bylo *chváliti* svého Boha. Jméno Boží projevuje nám, co o Bohu víme, jak asi ho

známe; *chváliti jméno Jahve* jest chváliti jej sama i jeho vlastnosti.

Jméno Boha jest samo svaté a požehnané, ale my máme jeho svatost uznávati a vyznávati: *Buď jméno Hospodinovo velebeno! vždy* (od tohoto času až na věky) *a všude: Od východu slunce až na západ!* (Mal. 1[11] o tom, že bude nová oběť všude obětována). I pohané mají Boha oslavovati, neboť jest i jejich Pánem.

4—6. Příčiny, proč má býti Bůh veleben: Jest *svrchovaný* a jest nejvýš laskavý.

Veškerenstvo národů jest veliké, ale Bůh jest *větší*; *nebesa* jsou velebná, ale velebnost Boha *převyšuje nebesa*, sáhá *nad nebesa*. Nikdo se Bohu Jahve nemůže vyrovnati, *ani na nebi, ani na zemi* (na nebi mezi anděly a duchy); a tento mocný a Svrchovaný Bůh, on se takřka ponižuje a *shlíží na nízké* (humilia), na to, co jest malé, nepatrné (i na ponížené) *na nebi i na zemi* a stará se i o to nejmenší vzácnou svou péči (137[6] Is. 57[15]). To vzbuzuje podiv a volá: Chvalte Boha! Dle hebr. znění praví žalmista: *Bůh vysokým činí svůj trůn a hluboko pohlíží* (hlubokým činí své patření, shlížení). Aby byl parallelism lépe uspořádán, aby lépe vynikl, přestavuje Bickell tyto verše: 5a 6b 5b 6a: »Kdo jest jako Jahve náš Bůh, v nebi a na zemi, jenž trůní na výsosti a shlíží do hloubky?«

7—9. Jak se Hospodin o nízké a chudé stará, ukazuje ž. příklady. *Pozdvihuje ze země ty, kteří nemají síly*; leží na zemi, jest tedy v úplném snížení (21[30]), ale tu přispívá jemu Bůh a zlepšuje jeho stav. *Z hnojiště* (*z bláta*, dle hebr.), z největší nouze a bídy, ze žebroty, (Job 2[8] seděl na popeli), vyvyšuje chudé, a staví, *posazuje* je *vedle knížat svého lidu*, vyvyšuje je k největší cti. Tak povýšil Josefa, Mojžíše, Davida a j.

Jiný příklad jest *neplodné ženy*. Neplodné ženě dostávalo se v domě potupy; Bůh i této pomáhá a činí, *že se stane radující matkou dítek*.

Oba tyto příklady nalezáme ve zpěvu Anny, manželky Elkana, matky Samuelovy (1 Kr. 2[8] 2[5]), které se podobné Boží pomoci dostalo.

Dle Is. 54[1] a dle aram. překladu značila by neplodná žena *Israelskou obec*, dítky její jsou Israelité a pohané, kteří se k Israeli připojili: »jest ona bohata na sbory, jako matka, jež se ze svých synů raduje« (přidává aram.)

1. V hebr. není יהוה v akk., ale v gen. כְּבֹדִי יהוה; často u Isai.

2. *Ex hoc nunc*, *νῦν* jest jako podst. jméno a hoc na místě členu *ἀπὸ τοῦ*; buď veleben ve všech pokoleních.

3. *A solis ortu* nikoli časově: Od rána do večera.

5. הַמַּשְׁפִּילִי s koncovým jod, jakož i הַמַּגְבִּיהִי (6), מְקִימִי (7), לְהוֹשִׁיבִי (8), מוֹשִׁיבִי (9) mají jod či chîreq compagiņis; bývá obyčejně jako zbytek zakončení pádu (gen.) při váz. stavu, zde i mimo tento. Snad zde zúmysla přidáno. König to čítá ku činitelům neb známkám vyšší dikce Hebreův; v knize Stilistik, Rhetorik, Poetik, s. 278.

6. *In coelo et in terra* jest spojiti s רָאוֹת *shlížíš*. Celé lidstvo sníženo, Bůh je pozdvihl ze země, z prachu hříchu, posadil vedle andělů, patriarchů a apoštolů. Veliké zajisté povýšení!

9. Neplodným Pán dal milost, jako Saře, Rebecce, Rachel a Anně. Wellh. míní, že snad lépe položiti מַשְׁכִּיבִי na m. מוֹשִׁיבִי.

Za to, že nás Bůh z hříchu vyzdvihl, a že nám dal účast na milostech a právo na nebeskou slávu, děkujeme Pánu slovy tohoto žalmu v *nedělních nešporách*.

Ž. 112. jest též v nešporách *svátků Páně*, neboť Kristus ujal se nuzných a bídných a vykoupil je; jemu dlužno vzdávati díky.

Maria stala se matkou křesťanstva; vzhledem k v. 9. jest žalm 112. určen též o svátcích *Panny Marie*.

Vedle toho zpívá jej církev v nešporách *svátků Svatých*, při *pohřbu pokřtěných dítek*, jež vzal Hospodin tak záhy do nebeské říše.

113. žalm. (H. 114. a 115.)

Důvěra v Boha při vzpomínce na vyjití z Egypta.

Žalmista připomíná vyjití Israele z Egypta, zázraky, jež se Boží mocí při tom a později na poušti udály;

celá příroda se tomu radovala, že byl Israel Bohem vyvolen (1—8);

prosí, aby vyznávána pro ony zázraky toliko Bohu chvála (113b[1-4]),

ukazuje nicotu model (5—8),

uznává, že byl Bůh vždy pomocníkem Israele (9—13), a prosí, aby novými dobrodiními lid ku své chvále povzbudil (14—18).

Tento žalm 113. Vulgaty jest v hebr. massor. znění rozdělen ve dvě písně: 113[1-8] jest hebr. ž. 114., 113[9-26] jest hebr. 115. LXX, syr. arab. a ethiopský překlad spojují obě ty písně v jediném ž. jako Vulgata. Obsahem by se obě části k sobě dosti dobře hodily; formou se jednotlivé díly od sebe liší, jmenovitě prosba v. 9—10 jeví se tuze krátkou. Jako sborová píseň o pěti slokách (4, 4—12—3, 3 verše) vykazuje žalm 113. jeden úplný celek, a jest tedy spojení v jednu píseň zcela odůvodněno (Zenner, Chorges.). Některé hebr. rukopisy (70) nečiní toho massoretského rozdvojení; za to však i ve vydáních Vulgaty nalezáme od v. 9. počínaje někdy nové číslování veršů (Sv. Jer. překlad z hebr. je spojuje).

Žalm 115. hebr. má dvaadvacet distich, jest *alphabetizans*.

Žalm 113[1-8] jest historický a druží se vhodně k ž. 112. Oba byly určeny k liturgii Velikonoci. Vyznamenává se dramatickou živostí, četnými obrazy (metaforami a zosobňováním). Parallelism členů jest tu úplný a ideelní dobroměrnost dokonalá. Snad byl složen v téže době jako žalm 112.

L. Alleluja.

1. Když vyšel Israel z Egypta,
   Jakubův dům z barbarského lidu,
2. Stala se Judea jeho svatyní,
   Israel jeho panstvím.
3. Moře vidělo a uteklo,
   Jordan obrátil se nazpět.
4. Hory poskakovaly jako skopci,
   A pahorky jako jehňata.

5. Což jest ti, moře, že utíkáš?
A ty, Jordane, že se obracíš nazpět?
6. Hory, že poskakujete jako skopci?
A pahorkové jako jehňata?
7. Před tváří Páně chvěla se země,
Před tváří Jakubova Boha,
8. Jenž obrací skálu v jezero vod,
A skaliny v prameny vod.

H. 114.

1. Když Israel vyšel z Egypta,
Ja[a]qôbhův dům z jinojazyčného lidu,
2. Stal se J[e]hūdhâ jeho svatyní,
Israel jeho panstvím.
3. Moře uvidělo (ho) a uteklo,
Jordan zatočil se nazpět.
4. Hory poskakovaly jako skopci,
Pahorky jako jehňata.
5. Což jest ti, moře, že utíkáš?
Jordane, že se zatáčíš nazpět?
6. Hory, (že) poskakujete jako skopci?
Pahorky, jako jehňata?
7. Před Pánem chvěj se, země,
Před Bohem Ja[a]qôbha,
8. Jenž obrací skálu v jezera vod,
Křemen v pramen vod.

1. 2. Israel vyšel z Egypta, aby se stal Bohu svatým (*svatyní jeho*), aby byl od ostatních národů oddělen a byl vlastnictvím Božím, aby Bůh byl v něm Pánem a králem (*Israel jeho panstvím*, Ex. 19[4-6] Deut 4[20]). Israel, Jakubův dům, Juda jsou různá pojmenování téhož národa; Judu jmenuje, když o svatyni mluví, snad proto, že v Judsku byl postaven chrám. Svatyní míní však zde celý národ (Jer. 2[3]). Když vyšel *Jakubův dům z barbarského národa*, z národa cizího (rozuměj *z egyptského národa*); v hebr. jest pojmenování, kterým se klade váha na jinojazyčnost onoho národa: z národa, který (balbutit, balbus est *breptá*, mluví nesrozumitelně) mluví jiným jazykem (80[6]). Barbaros značilo v řečtině Neřeka, spolu pak hrubce, později násilníka.

3. 4. Zázraky, jež se udály při vyjití z Egypta. Žal-

mista uvádí toliko tři divy: Rozdělení červeného moře, v němž se udělala cesta, aby mohli Israelité přejíti na druhý břeh, ústup Jordanských vod (Ex. 14[21], Jos. 3[14-16]), když měli Israelité po své cestě na poušti vejíti do zaslíbené země. Tyto divy představuje obrazně; zosobňuje moře i Jordan a dí: *Moře vidělo,* vidělo Boha, Boží moc (76[17]) a uleklo se, *uteklo*, *Jordan nazpět se obrátil.* Utekly, jako nepřítel utíká, aby nebyly Israeli překážkou.

Třetí div jest: *Hory poskakovaly*; míní zajisté ono třesení hory Sinaj (Ex. 19[18] ž. 67[9] Soud. 5[5]: *Celá hora* se třásla). Podobně řečeno o horách Libanu a Sirjonu, že poskakují jako »mladý bůvol« v ž. 28[6].

5. 6. Žalmista se přenáší do oněch dob, kdy se ty divy udály, a táže se těch neživých stvoření, proč *utíkají*, proč *se třesou?* (ž. 67[16. 17]). Nedává na to žádné odpovědi, ale za to sem klade vhodně vyzvání, jež vysvětluje strach oné přírody před Božím zjevením.

7. 8. Moře a hory musí se třásti před Bohem: *Před Pánem chvěj se země*! (v hebr.). Bůh Jakuba způsobil tedy ony divy. Žalmista připomíná ještě jiné dva divy, které zvláště nápadně Boží moc ukazují: *Bůh obrací skály v jezera vod* (v množství vod, Ex. 17[6]); zázrak na Horebu, kde vyšlo ze skály hojnost vody, aby mohl píti Israel i jeho dobytek. *Křemen* (lat. *rupem*, skálu) *obrací v pramen vod*, připomíná druhý zázrak v Kadeš (Num. 20[11]).

1. V lat., LXX jest na začátku Alleluja, které jest v hebr. na konci ž. 113. Viz úvod k ž. 104.

Βάρβαρος Aq. *ἑτερογλώσσος* hebr. לֹעֵז od לָעַז bláboliti, breptati, nesrozumitelně mluviti (syr. l[e]éz).

2. הָיְתָה, Houbigant הָיָה masc. byl; též klade dle první věty לְמַמְשְׁלוֹתָיו i v druhé větě לְקָדְשׁוֹ (ממשל ž. 136[9]); množ. č. značí rozsah, velikost panství. Přípony se nesou k Jahve.

Potomstvo Judovo chovalo zjevení Boží, bylo u porovnání s pohany vyvoleným, *svatým* (Ex. 19[6] *národem*, Boží svatyní, zasvěceným lidem).

8. הַהֹפְכִי jod compaginis jako v před. ž. הַהֹפְכִי. Houbig. přidává k אֲנִי předl. לְ· לְמַעֲנוֹ s ו lit. compaginis překládáno v LXX, syr. a sv. Jer. množ. č. jako לְמַעֲנֵי (Olsh.).

Následující část obsahuje prosbu za pomoc a vítěz-

ství. Žalmista doufá, že Bůh jistě přispěje, a jeho věrní budou ho moci velebiti. Kdyby bylo tuto část odděliti (jako v mass.) od prvé části (v. 1—8), stálo by zde snad Alleluja.

Ti, kteří se řídí massor. rozdělením, kladou 115. ž. do doby po návratu z Babylona; Olsh., Cheyne do makkabejské doby, Thalhofer ještě do doby před zajetím.

Někteří (Tholuck, Ewald, poněkud i Delitzsch) se domnívali, že se skládá ž. 115 ze střídavého zpěvu levity a sboru; druhé věty (stichoi) veršů 9—11 zdají se býti refrénem (litanie).

L. 113 (druhá část).

9. (1) Ne nám Hospodine, ne nám,
Nýbrž svému jménu dej slávu,
10. (2) Pro své milosrdenství, pro svou věrnost;
Ať neříkají pohané:
»Kde jest jejich Bůh?
11. (3) Náš Bůh jest přece v nebi;
Vše, cokoliv chce, činí.
12. (4) Obrazy pohanů jsou stříbro a zlato,
Díla lidských rukou.
13. (5) Ústa mají, ale nemluví,
Oči mají, ale nevidí.
14. (6) Uši mají, ale neslyší,
Nos mají, ale nečijí.
15. (7) Ruce mají, ale nemakají,
Nohy mají, ale nechodí,
Nevolají ze svého hrdla.
16. (8) Podobnými ať jim jsou ti, kteří je zhotovují,
A všichni, kteří jim důvěřují.
17. (9) Dům Israele doufá v Hospodina;
On jest jejich spomocník a jejich ochránce.
18. (10) Dům Aronův doufá v Hospodina;
On jest jejich spomocník a jejich ochránce.
19. (11) Kdož se bojí Hospodina, doufají v Hospodina:
On jest jejich spomocník a jejich ochránce.

H. 115.

1. Ne nám Jahve, ne nám,
Nýbrž svému jménu dej čest,
Pro svou milost, pro svou věrnost.

2. Proč mají říkati pohané:
Kdež jest jejich Bůh?
3. Ale náš Bůh jest v nebesích,
Vše, co se mu líbí, činí.
4. Jejich modly jsou stříbro a zlato,
Dílo lidských rukou.
5. Ústa mají a nemluví,
Oči mají, a nevidí;
6. Uši mají a neslyší,
Nos mají, a nečijí;
7. Jejich ruce — a ty nemakají,
Jejich nohy — a ty nechodí,
Nemluví svým hrdlem.
8. Jejich zhotovitelé jim budou podobni,
(I) Každý, který v ně skládá důvěru.
9. Israeli, doufej v *Jahve* —
On jest jejich pomocí a jejich štítem.
10. Aharônův dome, doufejte v *Jahve* —
On jest jejich pomocí a jejich štítem.
11. Kdož se bojí *Jahve*, doufejte v *Jahve*,
On jest jejich pomocí a jejich štítem.

9—11. Israel prosí za Boží přispění, přeje si ho, ale nežádá o ně ani tak pro svou slávu a pro svou čest, jako spíše *pro Boží čest a slávu*. Israel jest utiskován od pohanů, a poněvadž se nemůže pohanů zbaviti, domnívají se tito, že nemůže Jahve svému lidu pomoci. Tím trpí zajisté Boží čest. Proto má pomoci Hospodin, aby se ukázala jeho moc, aby se ho pak zase báli, aby si ho vážili. Bůh má pomoci svému lidu i proto, že mu vždy *milost a věrnost* zachoval (24¹⁰). Aby nemohli říkati pohané: *Kde jest jejich Bůh?* (41⁴ 78¹⁰ Ez. 36²²); na tuto sarkastickou otázku odpovídá žalmista: *Bůh náš jest v nebi*, jest mocný, *může činiti, cokoliv se mu líbí*; nepřestal býti mocným — ale vaši bohové nejsou nic! Vždyť nemají vůbec ani života!

12—16. Modly jsou lidmi zhotoveny, nejsou živé, nemohou pomáhati; z toho poznává žalmista, že živý a mocný Jahve přec nad nepřátely zvítězí.

Líčení nicoty model jest velmi názorné; podobně i Deut. 4²⁸ Is. 44⁹⁻²⁰ 46⁵⁻⁷ Jer. 10³⁻⁵; odtud vzata část i do ž. 134¹⁵⁻¹⁸. *Jejich modly*, LXX. syr. a sv. Jer.: *obrazy pohanů*.

Nevidí soužení lidského, *neslyší* modliteb, *nečijí* vůně obětí; aneb vůbec nemají těch smyslů, nemají života.

Ať jsou jim podobnými, tedy ať nemají žádné síly a moci, *jejich zhotovitelé a jejich ctitelé* t. j. pohané, protivníci Jahve a Israele. Stane se jim tak!

17—19. Israelité skládají svou důvěru v Hospodina. V hebr. znění jest třikráte opakovaný imperativ: *Doufej Israeli, doufej dome Aronův* (kněžstvo a levité), *doufejte všichni, kdož se bojí Hospodina*, věrní proselyté *φοβούμενοι*, kteří se chtí státi věrnými (viz i ve v. 20; 117[2-4] 134[19. 20] i dům Levi jmenován). *Bůh jest jejich* (všech) *spomocník a ochránce* (zastánce); opakováno též třikráte. Potupa pohanův a jejich výsměch vyvolává toto vyznání důvěry.

Divno zůstává, že tu není jmenován král; to by snad bylo znamením, že byl ž. psán v době, kdy nebylo krále v Israeli, tedy v době po babyl. zajetí.

9—11. עֶזְרָם וּמָגִנָּם *jejich pomoc a jejich štít*, v. 33[20]: עֶזְרֵנוּ וּמָגִנֵּנוּ הוּא *naše pomoc a náš štít jest on.* Opakování téže věty (refrén) a imperativy mohou býti znamením, že byla tato část střídavě (ve způsobu antifon neb responsorií) zpívána. Podobné jest též žehnání Aronovo v Num. 6[24-26].

Φοβούμενοι proselyté, kteří z pohanstva přestupovali k židovstvu, *σεβόμενοι* N. Zák. (Sk. ap. 10[2] 13[50]).

L. 113 (druhá část).

20. (12) Hospodin na nás pamatuje a žehná nám.
Požehnává domu Israele,
Požehnává domu Arona.
21. (13) Požehnává všem, kteří se bojí *Hospodina*,
Malým i velkým.
22. (14) »*Hospodin* rozmnož vás,
»Vás i vaše dítky.
23. (15) »Požehnáni jste od *Hospodina*,
»Jenž učinil nebe i zemi.
24. (16) Nebesa nebes jsou *Hospodina*;
Zemi pak dal lidským synům.
25. (17) Mrtví tě, *Hospodine*, nechválí;
Ani žádný z těch, kteří sestupují do podsvětí.

26. (18) Ale my, kteří žijeme, chválíme *Hospodina*,
Od tohoto času a až na věky.

H. ž. 115.

12. **H**ospodin vzpomíná na nás — požehnává,
Požehnává domu Isrā'êle,
Požehnává domu Ah'rôna.
13. Požehnává těm, kteří se bojí *Jahve*,
Malým i s velkými.
14. Rozmnožiž vás *Jahve*,
Vás i vaše dítky.
15. Jste požehnáni od *Jahve*,
Stvořitele nebes i země.
16. **N**ebesa jsou nebem pro *Jahve*,
Ale zemi dal lidem.
17. Zemřelí nechválí *Jâha*
Ani ti, kteří sestoupili do ticha;
18. Ale my chceme chváliti *Jâha*
Od této doby a až na věky.
Hall[e]lūjâh.

20—23. Israel jest jist, že Bůh na něho nezapomenul: *Vzpomíná na nás* (Vulg.: *pamatoval na nás*, perf. jistoty) *a proto nám požehná a žehná nám* již nyní, stále. *Požehnává* veškerému *lidu*, kněžím a levitům (Aronovu domu, rodu), *i těm, kdož se ho bojí*, proselytům, nízkým i vznešeným, vůbec všem bez výjimky (Jer. 6[13] tak vypočítává).

Hospodin rozmnož vás, přímo prosí a přeje, aby Bůh rozmnožil Israelský lid (Deut. 1[11] o lidu vůbec). *Jenž učinil nebe i zemi*, ten má moc a může uděliti plné požehnání, tuto prosbu vyplniti.

24—26. Bůh stvořil svět, může s ním naložiti, jak chce. *Nebesa* sobě ponechal, jsou mu zvláštním sídlem; *zemi dal lidem*, učinil ji obydlím lidí.

Důvod, proč má býti Israeli brzy pomoženo; Bůh chce, aby byl veleben, velebiti ho mohou toliko živí. Když by Israel zahynul, umřel, nebude moci Boha chváliti (6[6]); *dokud žije*, vybízí se Israel sám k neustálé chvále Boží: *Chceme chváliti Boha od tohoto času a až na věky.*

14. יֹסֵף optativ: *ať rozmnoží* počet lidu; Israelitů bylo po babylonském zajetí málo. *Adjiciat*, jako 69[27] přidejž.

16. *Coelum coeli* sesiluje pojem; lépe: *nebesa jsou nebem Jah.* Rozvádí v tomto verši slova v. 15b.

18. Alleluja položeno v LXX, Vulg. na začátek násl. žalmu. Obyvatelé šᵉôlu mají dle jiných míst vědomí (6[6] 30[10] 88[11]; 1 Sam. 28[15] Jes. Sir. 46[23]).

Kristus vysvobodil lidstvo z poroby hříchů; vysvobození Israele z Egypta bylo obrazem našeho vykoupení. Vykoupením stali jsme se lidem posvěceným, kněžským (1 Petr. 2[9]), založeno na zemi království Boží, království milosti. Kéž by se království Boží šířilo a rozmáhalo, tím by rostla sláva Boží; nikoli sobě, nýbrž Bohu přejme a hleďme zjednávati čest a slávu proti světu a jeho moci.

Tak rozjímejme slova tohoto žalmu v modlitbách *nedělních nešpor, v nešporách velikonoční oktávy* a *svatodušních svátků.*

Sv. křest přináší požehnání všem, kteří se Boha bojí, katechumenům (proselytům); svátek Zjevení Páně byl křestním dnem, proto o *nešporách Zjevení Páně* určen vzhledem k v. 19. a 21. tento žalm (též velikonoční a svatodušní vigilie byly křestními dny).

V nešporách jest zpíván tento žalm dle zvláštního tonu (*tonus peregrinus* zvaný).

114. žalm. (H. 116[1-9]).

Důvěřivá prosba a radostné vzdání díků.

Žalmista vyznává svou lásku k Bohu; vypisuje ono veliké nebezpečí, v němž za Boží pomoc prosil (1—4); Bůh pomohl a vysvobodil ho; proto se upokojuje žalmista, ví, že jest při něm Bůh, jenž vysvobozuje od smrti a osušuje slzy (5—9).

V ž. 115. (hebr. 116[10-19]) vyslovuje Bohu vřelé díky a chce jej veřejně a stále oslavovati (10—14, 15—19).

V hebr. znění, v němž jest ž. 113. Vulgaty rozdělen ve dva zpěvy, jsou ž. 114. a 115. LXX, Symmacha, sv. Jer. a Vulgaty spojeny v jediný žalm 116. Obsahem oba tyto žalmy spolu souvisí a byly v hebr. vším právem spojeny v jedinou píseň. Vulgata má proto též číslování veršů ž. 115. dle hebr, znění. I formou, slohem, aramaismy a

rytmem oba zpěvy se shodují. LXX, sv. Jer. a Vulg. kladou na začátek ž. 115. Alleluja, jehož v hebr. znění není (v. 104).

Pisatel žalmu není znám; doba a příležitost, kdy byl asi složen, nikterak není udána.

Aramaismy (7. 12) by jevily pozdější původ, jest-li byly již v původním znění; znamená-li slovo חֲסִידִים Ἀσιδαῖοι chasīdîm (zbožní) v. 15. ony horlivce chasidîm pozdější doby, pak by byl žalm z doby po návratu z Babylona. Píseň jest pěkná, a chová některé výroky z jiných žalmů vzaté.

Oba žalmy mají čtyři sloky. Rozdělení ve dva zpěvy, (není-li původním), stalo se snad za liturgickým (bohoslužebným) účelem. Nespolehlivá židovská tradice je připisovala králi Ezechiášovi.

L. 114. ž.

Alleluja.

1. Miluji, neboť slyší Hospodin
   Hlas mé modlitby.
2. Neboť nakloňuje svého ucha ke mně,
   A volati k němu chci po (všechny) své dny.
3. Obklíčily mne smrtelné bolesti,
   A nebezpečí podsvětí mne stihla.
   Soužení a bolest jsem nalezl,
4. A vzýval jsem jméno Hospodinovo:
   O Hospodine, vysvoboď mou duši!
5. Milosrdný jest Hospodin a spravedlivý,
   A náš Bůh se slitovává.
6. Ochraňuje Hospodin maličké:
   Já jsem byl snížen a vysvobodil mne.
7. Vrať se, má duše, ke svému pokoji,
   Neboť Hospodin ti dobře učinil.
8. Neboť vytrhl mou duši od smrti,
   Mé oči od slzí,
   Mé nohy od pádu.
9. Líbím se Hospodinu
   V kraji živých.

H. 116. 1. Miluji (*Jahve* neb *tebe; dle j.*: raduji se: jest mi milo); neboť Jahve slyší
Mé hlasité úpění;
2. Neboť naklonil ke mně svého ucha,
A chci volati po své dny (života).
3. Osidla smrti mne obkličovala,
A úzkosti še'ôlu mne stihaly,
Nalezám soužení a trud;
4. Tu vzývám jméno Jahve:
Ach, Jahve, vysvoboď mou duši!
5. Milostivý jest Jahve a spravedlivý,
A náš Bůh jest milosrdný.
6. Jahve ochraňuje nezkušené;
Jsem-li sláb, tak mně pomáhá.
7. Vrať se, má duše, k svému klidu,
Neboť Jahve ti prokazuje dobrodiní.
8. Ano, vytrhuješ mou duši od smrti,
Mé oči od slzy,
Mou nohu od klopýtnutí.
9. Budu choditi před Jahve
V krajích mezi živými.

1. 2. *Miluji* (dle 17[2] a z následujícího lze doplniti předmětné jméno:) Jahve, Boha. Láskou k Bohu jest jat z důvodů, které ihned uvádí. Postaven ve velikém nebezpečí a v soužení poznal Boží dobrotu. *Neboť slyší Hospodin hlas mé modlitby (mé hlasité úpění* — 5[3]; v hebr.: můj hlas, mé úpění), milostivě mne slyší. *A volati k němu chci po* všecky *své dny;* po všechny dny svého života (4 Kr. 20[19] Is. 39[8] Bar. 4[20]) chci s důvěrou k Bohu volati (též: jej vzývati).

3. 4. Líčí, v jakém nebezpečí se nalézal. *Obklíčily mne smrtelné bolesti;* jako v ž. 17[5-7], kdež své soužení podobně popisuje. Bolesti jsou veliké, že mohou přivoditi smrt, takové, jako při smrti bývají; *nebezpečí* jsou taková, jako *v podsvětí* (hebr. *osidla smrti, úzkosti še'ôlu*). *Když nalezám soužení a trud, tenkrát vzývám jméno Jahve,* a uvádí též, jak je vzývá.

5. 6. Velebí milosrdenství Boží a jeho spravedlnost (110[4] 111[4]). Jest přesvědčen, že Bůh ochraňuje ony, kteří se sami chrániti nemohou: maličké (v hebr. lidi *bez rozumu,* snad i bez zkušenosti, prosté lidi); ti jsou odkázáni na Boží pomoc a ochranu. Uvádí i příklad ze své zkušenosti:

Byl jsem sláb (aneb: když jsem sláb, kdykoli jsem sláb — Vulg.: *snížen*), *on,* Bůh, *mně pomohl* (vysvobodil).

7—9. Když ho Jahve tak vysvobozuje, může žalmista klidně na Boží ochranu spoléhati. On se v neštěstí a v soužení také tím těší, že si sám říká: *Vrať se, má duše, ke svému klidu;* nyní v nebezpečí klidnou nebyla, obávala se, že zahyne, u Boha, v jeho důvěře nalezá pokoje.

Vytrhl mne od smrti (z nebezpečí smrti, záhuby), od bolesti *(slzí), od pádu.* V hebr. oslovuje přímo Boha. Chce, aby na něm měl Bůh, pokud bude mezi živými zde na zemi žíti a dlíti, zalíbení: *Chci se líbiti Hospodinu.* V hebr. totéž: *Chci choditi před Jahve,* choditi po jeho cestách, *v krajích živoucích* t. j. dokud budu mezi živými.

1. אֶהֱבְתִּי má logický předmět v יהוה následující věty; v 18[2] jest אֶרְחָמְךָ, proto doplňuje Baethgen אֲהַבְתִּיךָ *miluji tebe* (Bože), po čemž by byla proměna (enallage) ve třetí osobu. Řecké ἠγάπησα (εὐφράνθην Raši Is. 56[10] Jer. 5[31]): *raduji se,* jest mi milo. אהבתי prostě postaveno, bez předmětného akk. by bylo výrazné: Miluji — láska nepotřebuje býti označena, neboť toliko Bůh může býti předmětem pravé, horoucí lásky, neboť on jediný jest *dobrý.*

אֶת־קוֹלִי תַּחֲנוּנָי *můj hlas, má úpění*; tak dlužno přeložiti dle mass. znamének, která obě slova od sebe dělí; LXX a sv. Jer. překládali קולי jako váz. stav: *hlas* mého prošení, jako by bylo jod při קולי chîreq compaginis a nikoli příponou; pak by ovšem rebhîâ a gereš bylo nahraditi spojovacím merekhâ.

2. Neodkládejme modlitbu až na dobu neštěstí, až k hodince smrti, modleme se ve svých dnech, i když jsme zdrávi a šťastni. אֶקְרָא též bez předmětu, praegnantně položeno; dopl. בְּיָמַי יהוה jako בְּחַיַּי 104[33].

3. 4. Sv. Basil: »Smrtelného hříchu jsem se dopustil, proto jsem v nebezpečí podsvětí (pekla) upadl; avšak nalezl jsem soužení a bolest kajicnosti, vzýval jsem skroušeným srdcem Boha: *O Hospodine, vysvoboď mou duši!*« מָצְרֵי novější tvar.

6. Poníženému dostává se Boží ochrany; parvulos νήπια (τέκνα), maličké, nemluvňata (srov. Mat. 11[25]). יְהוֹשִׁיעַ nestažené hifil (יוֹשִׁיעַ), častěji v novějších knihách, ale též v starších básnických částech.

7. לְמְנוּחָיְכִי (k tvému pokoji — v množ. čísle); množ. č. sesiluje tento pojem. Přípony כִי v tomto jméně a v עליכי, jakož i v תַּגְמוּלוֹהִי v. 12 jsou aramejské; hebr. znění jest: לְמְנוּחַיִךְ a עָלַיִךְ a תַּגְמוּלָיו — metrum a počet slabik žádá toto znění, jež snad stálo v původním textu.

8. 9. Tyto verše jsou z 56[14]; na m. ארצות *kraje* (int. množ. č.) jest tam *světlo* אור živých החיים.

V mystickém smyslu: Duše sama se před Bohem ponížila a k sobě praví: Vrať se k Bohu, vrať se k nebeskému pokoji, Bůh tě od záhuby osvobodil, udělil ti milost. V nebesích, v kraji živých a svatých budeš se Bohu líbiti stále.

Tento žalm modlí se církev v hodinkách *za mrtvé*. Mluví ve jménu trpících duší, které Boha milují a s důvěrou k němu volají, aby je brzy vysvobodil: »Vysvoboď mou duši, aby vešla do tvého pokoje, aby se mohla líbiti tobě v zemi svatých« (živých).

V nešporách pondělí mohou v nás slova tohoto ž. vzbuditi lásku k Bohu a touhu po nebeském pokoji.

»Placebo Domino in regione vivorum« spojováno též s vírou ve vzkříšení těla.

115. žalm. (H. 116[10-19].)

Radostné vzdání díků.

Obsah uveden již v úvodě ku předešlému ž. 114.

L. 115. Alleluja.

10. (1) Věřil jsem — proto jsem mluvil;
Já však jsem byl náramně snížen.
11. (2) Já jsem řekl ve svém uchvácení:
Každý člověk jest lživý.
12. (3) Čím odplatím se Hospodinu
Za vše, co on mně prokázal?
13. (4) Kalich spasení přijmu
A budu vzývati Hospodinovo jméno.
14. (5) Své sliby Hospodinu splním
Před veškerým jeho lidem.
15. (6) Vzácná jest před Hospodinem
Smrt jeho svatých.

16. (7) O Hospodine, ano, já jsem tvůj služebník;
Já jsem tvůj služebník — a syn tvé služebnice.
Ty jsi přetrhal má pouta:
17. (8) Tobě chci obětovati oběť chvály,
A vzývati Hospodinovo jméno.
18. (9) Své sliby Hospodinu splním
Před veškerým jeho lidem,
19. (10) V nádvořích Hospodinova domu,
Ve tvém středu, Jerusaléme.

H. 116[10-19].

10. Věřím, (i) když mluvím:
Já jsem sklíčen náramně.
11. Já říkám ve svém rozrušení:
Všichni lidé lhou.
12. Čím se mám odplatiti Jahve,
Za všechna jeho dobrodiní mně (prokázaná?)
13. Kalich vysvobození pozvednu,
A budu vzývati jméno Jahve.
14. Své sliby Jahve splatím,
Ano, před vším jeho lidem.
15. Drahocenná (dle 49[9]: těžká, 1 Kr. 3[1]: řídká) jest v očích Jahve
Smrt jeho zbožných.
16. Ach, Jahve, zajisté jsem já tvůj služebník,
Já tvůj služebník jsem, syn tvé služebnice;
Rozvázal jsi má pouta.
17. Tobě chci obětovati oběť díků,
A jméno Jahve vzývati.
18. Své sliby Jahve splatím,
Ano, před veškerým jeho lidem,
19. V nádvořích domu Jahve,
Uprostřed tebe, Jerúšálájme.
Hallelújâh.

10. 11. *Věřil jsem*, prostě a s velikým důrazem na začátek položeno; věřil jsem v Boha. Žalmista vyznává svou pevnou víru (důvěru) v Boha, ačkoliv *jest snížen* a sklíčen; v tom mu není snadnou věcí, zachovati důvěru — ale on ji zachoval. Na lidi spoléhati, lidem důvěřovati, nemohl pěvec ani chvíli; věděl, *že všichni klamou.*

Sv. Pavel uvádí tato slova v 2. Kor. 4[13]: »Věřil jsem, proto jsem mluvil, i myť věříme, protož i mluvíme« t. j. jakou důvěru měl dle oněch slov žalmista, takovou máme

i my a hlásáme evangelium (vědouce, že ten, jenž Pána Ježíše vzkřísil, vzkřísí i nás s Ježíšem). Vykládáno dle tohoto místa o víře v budoucí život.

Sv. Augustin vykládá: Věřím, Boží milostí osvícen vše věřím, co Bůh zjevil, víru tu vyznávám a hlásám. Hlásání víry zjednává mi však mnohá soužení: *Jsem náramně snížen.*

Dle hebr. bychom vykládali: »Mám důvěru v Boha, když v neštěstí jest mi říkati: *Jsem tuze sklíčen*«; ukazuje, že si v neštěstí nikterak nezoufá.

Ve svém uchvácení (excessu 30[23]), v nesmírné úzkosti jen od Boha jsem pomoci očekával, řekl jsem: *Každý člověk jest lživý* (všichni lidé lhou), toliko Bůh jest spolehlivý a věrný. V tom smyslu uvádí tato slova sv. Pavel k Řím. 3[3. 4]: *Zdaliž nevěra jejich* (lidí) *věrnost Boží vyprázdní? Nikoli. Nýbrž jest Bůh pravdomluvný* (věrný), *ale každý člověk lhář*, klame a může klamati.

12. 13. *Čím se odplatím Hospodinu za všechna dobrodiní.* Již prohlašuje, že by rád Bohu byl vděčným za dobrodiní, která mu Bůh u velkém počtu prokázal a prokazuje (17[21]).

Kalich spasení přijmu (v hebr.: *Kalich vysvobození* — v množ. č.); vezmu kalich, který chci obětovati jako poděkování za všechnu pomoc a podporu a vysvobození, jehož se mi od Boha dostalo. Při oběti díků bývaly i nekrvavé oběti přinášeny (vylévány). Možno, že míní žalmista onen *kalich*, z něhož při obětních hodech pívali. Byla-li oběť díků přinášena, zůstala velká část obětního zvířete obětujícímu, který pak z ní připravil hody. Smysl by byl týž: Chci přinésti oběť za vysvobození, *při tom vzývati jméno Jahve.*

14. Své sliby, záslibné oběti, poněvadž se mi dostalo Božího dobrodiní, pro něž jsem slib učinil, splatím a vyplním veřejně, před veškerým Božím lidem (21[26]; v řeckém A toho verše v 17b není). Totéž ve v. 18. V. 14 a 17b scházívají též v lat. žaltářích.

15. *Vzácná jest před Hospodinem smrt jeho svatých:*

Bůh chrání své věrné (své ch[a]ṣīdhîm, zbožné), nenechává je zahynouti; *řídkou* (dle významu pretiosa v 1 Kr. 3[1]) jest smrt spravedlivých, zřídka je totiž nechává Hospodin v neštěstí zahynouti — nýbrž přispěje jim.

Dle Vulg. vykládáno obyčejně: *Smrt svatých*, utrpení a smrt na př. mučeníků, *jest Bohu vzácnou*, on ji odmění nejvyšší odměnou.

16. *O Hospodine (Ach, Jahve), zajisté já jsem tvým služebníkem*; až dosud byl jsi mně milostivým Pánem, zůstaň mi jím i dále. Syn tvé služebnice, viz 85[16].

Roztrhal jsi má pouta; metaforicky naráží na osvobození, jehož se mu právě dostalo.

17—19. Slibuje znovu oběti díků (v. 14). Chce je přinášeti veřejně; v nádvoří, kde byl oltář pro krvavé oběti (83[3]).

10. הֶאֱמַנְתִּי (27[13]); ve víře byla již naděje na vysvobození. Ego autem *δέ* by byla vložená věta; dle jiného výkladu obsah toho אֲדַבֵּר

11. U porovnání s věrností a pravdivostí Boha lidi jmenuje klamnými: *Všichni lidé lhou.*

12. תַּגְמוּלָיו hebr. tvar, viz k v. 7.

13. כּוֹס־הַיְשׁוּעוֹת se nazýval *kalich požehnání*, třetí při velikonočních hodech, כּוֹס־יְשׁוּעוֹת (intens. plurál) by byl čtvrtý kalich (spasení, vysvobození). Wellh. קוֹל na místě כּוֹס. Jinak vykládáno dle 11[6]: mně *od Boha určený osud; kalich spasení* znamená: jenž přináší spasení, spása vůbec. Sv. Augustin vykládá o kalichu utrpení, za něž máme též býti vděčnými; pamatuje při tom na Kristův kalich (Mat. 20[22]: *Můžete-liž píti kalich, který já budu píti*), tak i sv. Basil, sv. Jer. a jiní. Tento kalich zjednává spásu.

V mystickém smyslu jest to kalich Nejsvětější Svátosti, kalich Krve Páně — neboť tak uvádí sv. církev ve mši sv. slova: *Calicem salutaris accipiam* ....

14. נְגֶדָה jako לְנֶגֶד s částicí přání נָא.

15. מָוְתָה rebhiâ ukazuje, jako jindy metheg, vedlejší přízvuk při â; מָוֶת s akkusativním ה (bez významu) lépe הַמָּוְתָה. V לַחֲסִידָיו jest ל genitivu (jako v aram. častěji). Olshausen (Wellh.) shledává, že jsou tyto verše 15. a 16. neúplné a doplňuje je.

Žalm »*Credidi*« jest určen v hodinkách *Utrpení Páně*, *Zeleného čtvrtku* a nejsvětějšího *Jména Pána Ježíše*, o nešporách svátku *Těla Páně*.

Kristus jest králem sv. mučeníků; on přijal kalich utrpení, drahocennou byla jeho smrt; on »ve středu Jerusaléma obětoval oběť chvály, splatil své sliby« — vykoupil nás. Jméno Boží i jméno své tím oslavil.

Svatí *apoštolové* vírou naplnění a nadšení šli a rozhlašovali svatou víru v Krista: *Věřili, proto mluvili.* I v jejich památné dny modlíme se ž. 115.

Smrt svatých, která jest před Bohem drahocennou, jest 1. smrt sv. Mučeníků; ti přinesli Bohu svou smrtí oběť chvály po Kristově příkladu; o jejich svátcích modlíme se ž. 115. 2. Smrt kteréhokoliv světce jest Bohu příjemnou (proto o Všech Svatých). 3. Smrt, kterouž odumíráme hříchu a světu dle slov Páně: *Kdo by ztratil život pro mne, nalezne jej* (Mat. 16[25] i Kol. 3[3]) — jest prospěšná a spasitelná a vzácná.

116. žalm. (H. 117.)

Chvalte Hospodina všichni národové.

Žalmista vyzývá i pohany, aby velebili Hospodina za ona milosrdenství, jež prokázal Israeli.

Tento nejkratší žalm jest *messianský*. V messianské době očekával Israel, že budou pohané velebiti Boha Jahve. Sv. ap. Pavel uvádí tento žalm v listu k Řím. 15[11], aby ukázal, že mají bráti i pohané účast na spáse, která přislíbena Israeli; jsou povoláni ctíti Boha: Pravím .... *aby pohané pro milosrdenství oslavovali Boha, jakož psáno jest: Protož vyznávati tebe budu mezi pohany a jménu tvému budu plesati* (17[50]). *A opět dí: Veselte se pohané s jeho lidem* (Deut. 32[43] ž. 66[5]). *A opět: Chvalte Hospodina všichni pohané a velebte ho všichni národové* (116[1]). Povolání Židů bylo dílem věrnosti Boží, povolání pohanů dílem Boží milosti a milosrdenství. Podobně mluví o tom ž. 99. (95[7] 97[4]).

Žalm nemá nadpisu. Toliko *Alleluja* (viz úv. ž. 104.).

Dle mínění mnohých byl složen za liturgickým účelem a zpíván na začátku neb na konci žid. bohoslužby.

L. Alleluja.

1. Chvalte Hospodina všichni národové,
   Chvalte ho všichni lidé.
2. Neboť utvrzeno jest nad námi jeho milosrdenství,
   A Hospodinova věrnost zůstává na věčnost.

H. 1. Chvalte Jahve, všichni pohané!
   Velebte ho, všichni národové!
2. Neboť mocnou jest nad námi jeho milost,
   A věrnost Jahve (trvá) na věky.
   Hall[e]lūjâh.

1. *Chvalte Hospodina všichni národové;* v hebr. gōjîm *pohané* všichni vesměs. *Všichni lidé* druhé věty jest v hebr. *ummîm* (dřív. tvar ummôth Gen. 25[16] Num. 25[15]), zvláštní tvar, který by mohl označovati Israelský lid, jeho kmeny; spíše však *gentes et populi* znamenají vesměs veškeré lidstvo (pohanstvo).

2. Velebiti mají Boha Jahve, poněvadž *mocnou jest* a silnou se ukázala nad Israelským lidem Boží *milost* (24[10] úv. ž. 102), a poněvadž jest i Boží věrnost k Israeli tak stálou a pevnou: *zůstává na věky.*

Budou-li chváliti Boha, osvědčí se i na nich Boží milost a věrnost. To přání jest slovy žalmu vyjádřeno.

1. 2. גבר 103[11] sv. Jer. *confortata est ἐκραταιώθη*: milosrdenství jest mocné a stálé. *Národové* jindy לְאֻמִּים.

Hebr. הַלְלוּיָהּ jest v LXX, Vulg. na začátku následujícího žalmu.

Chvalte Hospodina všichni: zbožní a věrní, i hříšníci; církev si přeje, aby se tito obrátili a ku ctitelům Páně přidali. Veliké jest milosrdenství Páně: třeba toliko vzpomenouti na dílo vykoupení. Pravda sv. evangelia zůstává věčně pevnou, mocnou; zachovávejme si ji!

Modlíme se tento žalm o nešporách *svátků Páně* a *svátků Svatých.*

117. žalm. (H. 118.)

Děkovná píseň v chrámu za osvobození z nebezpečí.

V prvé části vyzývá vůdce lid, aby všichni oslavovali Boží milosrdenství (1—4),

lid pak doznává, že v souženích nacházel vždy pomoci, a že jest lépe důvěřovati Bohu než knížatům (5—9);

vyličuje nebezpečí, v němž se nalezají; velebí Boha, který káral, ale též pomáhal a od záhuby chránil (10—18).

V druhé části stojí lid u bran svatyně, chce tam vejíti, aby Boha velebil, neboť Bůh učinil lid úhelným kamenem (19—23);

v onen šťastný (sváteční) den znovu prosí o spásu: slibuje, že bude Boha vesele oslavovati (24—28).

Uzavírá píseň týmž veršem, kterým začala.

Žalm 117. jest písní celého lidu (1—5, 10, 19). Jest poslední z řady žalmů Hallel a složen nejspíše v téže době jako ostatní, tedy krátce po návratu z babylonského zajetí.

Zdá se, že byla tato děkovná píseň složena za nějaké radostné a slavné příležitosti, snad ku svátku stánků (na tento svátek naráží v. 27). Kniha Esdrášova (3^{1-4}) činí zmínku o prvním svěcení svátku stánků roku 536. př. Kr.; snad byl žalm k tomuto dni složen. Dle jiných byl by složen za oné příležitosti, když počala stavba druhého chrámu (Esdr. 3^{8-13}), jiní míní ku posvěcení tohoto chrámu (Esdr. 6^{15-18}) roku 515. př. Kr.

Dle v. 19. a 20. stál chrám, když byl žalm skládán; bylo by tedy položiti dobu sepsání tohoto ž. ještě o něco později, když by se nám nezamlouvala doba posvěcení druhého chrámu r. 515. př. Kr. Baethgen uvádí tento žalm ve spojení se *svátkem stánků,* který byl slavně svěcen 21. roku krále Artaxerxa (444. př. Kr.), o čemž mluví Neh. 8^{14-18}. Nehemiáš znal asi tento zpěv, neboť cituje v 1^{11} ve své modlitbě snad 25. verš tohoto žalmu.

Žalm jest psán velmi živě a dýše radostným díkem a veselím. Některé věty jsou v něm jako refrén opakovány: tak druhé stichy veršů 1—4, 6a a 7a, 8a a 9a, 10b

11b, 12c, v. 16 a 28. Zdá se býti pravdivým, jak již talmud tvrdí, že byl tento žalm střídavě *lidem* a *levity* prozpěvován. Lid prozpěvoval neb odpovídal nejspíše těmi větami, jež se opakují (druhé stichy 1—4, ve v. 26. odpovídali: »Ve jménu Páně«, — v druhém stichu: »z domu Páně«, též v. 25). Po nynějším zvyku odříkávají počínajíc v. 21. všechny verše až do 29. (vyj. 25.) dvakrát. Jiné mínění jest, že byl žalm určen pro průvody; 1—18 zpívali na cestě ke chrámu, 19—29, když byli u chrámových bran.

Kristus Pán a sv. apoštolové odvolávají se na ž. 117. a vykládají zejména 22. verš o *Messiášovi* (Mat. $21^{9.42}$ Mar. $11^{9.10}$ $12^{10.11}$ Luk. 19^{38} 20^{17}; sv. apoštolové Petr a Pavel ve Sk. ap. 4^{11} Řím. 9^{33} 1 Petr 2^{7}). Proto byl žalm vykládán buď z části aneb v celku v messianském smyslu. Tak jej ostatně vykládala i stará hebr. tradice.

V liturgii křesťanské první doby by tvořil tento žalm spolu se ž. 116. praefací mešních modliteb (dle Bickella); odtud vzata do Sanctus slova v. 25. 26.: *Hosanna! Požehnaný, jenž přichází ve jménu Páně!* V apoštolských ustanoveních ještě: »Bůh Hospodin a ukázal se nám«.

L. Alleluja.

1. Oslavujte Hospodina, neboť jest dobrý,
   Neboť na věky trvá jeho milosrdenství.
2. Ať říká tedy Israel: Neboť jest dobrý,
   Neboť na věky trvá jeho milosrdenství.
3. Ať říká tedy Aronův dům:
   Neboť na věky trvá jeho milosrdenství.
4. Ať říkají tedy ti, kteří se bojí Hospodina:
   Neboť na věky trvá jeho milosrdenství.

H. 1. Děkujte Jahve, neboť jest dobrotivý,
   Neboť jeho milost (trvá) *věčně.*
2. Ať říká tedy Isrā'ēl:
   Neboť jeho milost (trvá) *věčně.*
3. Ať říkají tedy dům Ahrôna:
   Neboť jeho milost (trvá) *věčně.*
4. Ať říkají tedy, kteří se bojí Jahve:
   Neboť jeho milost (trvá) *věčně.*

1—4. Vyzývá *Israelity,* lid i kněze (a levity) spolu i proselyty (kteří se bojí Hospodina *φοβούμενοι*; srovnej

113[19-21]), *aby oslavovali* (děkovali) Hospodinu (podobné vyzvání 105[1] 106[1] 135). *Neboť jest dobrý*, uvádí důvod, že má býti Bůh oslavován pro svou dobrotu. Lid a všichni mají velebiti jeho trvalé milosrdenství (milost; viz úvod k ž. 102 a 105[1]).

LXX přidává ve všech třech verších (2. 3. 4.) slova: *Neboť jest dobrý*; Vulg. toliko k v. 2a. V ℵ verše 4. není.

1—4. Trojí rozdělení lidu též v ž. 115[9-11].
Nunc hebr. נָא sesiluje: *tedy*.

5. Ze soužení jsem vzýval Hospodina,
A vyslyšel mne osvobozením Hospodin.
6. Hospodin jest mi spomocníkem;
Nebojím se toho, co by mi mohl člověk učiniti.
7. Hospodin jest mi spomocníkem,
A já s hrdostí shlížím na své nepřátely.
8. Lépe jest důvěřovati v Hospodina,
Než důvěřovati v lidi.
9. Lépe jest doufati v Hospodina,
Než doufati v knížata.
10. Všichni národové mne obklíčili,
Ale v Hospodinově jménu pomstil jsem se na nich.
11. Obklíčili mne docela,
Ale v Hospodinově jménu pomstil jsem se na nich.
12. Obklíčili mne jako včely,
A vzplanuli jako oheň v trní;
Ale v Hospodinově jménu pomstil jsem se na nich.
13. Byl jsem strkán, poražen, že bych byl padl,
Ale Hospodin mne zachytil.
14. Má síla a má chvála jest Hospodin,
A stal se mou spásou.
15. Hlas plesání a spásy,
Jest ve stanech spravedlivých.
16. Hospodinova pravice působí moc,
Hospodinova pravice mne vyvyšuje,
Hospodinova pravice působí moc.
17. Neumru, nýbrž budu žíti,
A vypravovati Hospodinovy skutky.

18. Pokáral, pokáral mne Hospodin.
Ale smrti mne nevydal.

5. Z (té) úzkosti volal jsem Jáha,
Vyslyšel mne Jáh vysvobozením.
6. Jahve jest při mně, nebojím se.
Co mi mohou lidé udělati?
7. Jahve jest při mně mezi mými spomocníky,
A já mohu s rozkoší shlížeti na své nenávistníky.
8. Lépe jest hledati útočiště u Jahve,
Než doufati v lidi.
9. Lépe jest hledati útočiště u Jahve,
Než doufati v knížata.
10. Všichni národové mne obklíčili,
Ve jménu Jahve — já je (jistě) zničil!
11. Obklíčili mne, ano obklíčili mne,
Ve jménu Jahve — já je (jistě) zničil!
12. Obklíčili mne jako včely,
Hasnou jako oheň v trní,
(LXX A vyhořeli jako oheň v trní)
Ve jménu Jahve — já je (jistě) zničil.
13. Ty jsi mne silně strkal, abych upadl,
Ale Jahve mně pomohl.
14. Má síla a můj chvalozpěv jest Jáh,
A byl mi osvobozením.
15. Zvuk plesání a vítězství
Zaznívá ve stáncích spravedlivých:
Pravice Jahve koná mocné činy!
16. Pravice Jahve vyvyšuje!
Pravice Jahve koná mocné činy!
17. Neumru, nýbrž budu žíti,
A vypravovati díla Jáha.
18. Káráním mne pokáral Jáh,
A smrti mne nevydal.

5. Žalmista (i Israel) poznal milost a pomoc Boží, a proto chová v Boha největší důvěru.

Ze soužení, v němž se nalezal, z velikého soužení (snad míní babyl. zajetí), *vzýval jsem Hospodina*, volal jsem k němu, a *on mně odpověděl* tím, že mne vyvedl na širokost, na volné místo, na svobodu — že mne uvolnil, *vysvobodil*. *Širokost* jest tu protivou sevření, úzkosti (4[2], 17[19-20]).

6. 7. Ve jménu lidu vyznává svou důvěru v Boha. *Jahve jest při mně* (neb: *mám Jahve*), *proto se nebojím*,

(aneb podmínečně: Je-li J. při mně, nebojím se), *co mi mohou lidé učiniti?* (zlého. Ž. 55[2-5. 11] Hebr. 13[6]). *Hospodin jest mým spomocníkem* (*mezi mými spomocníky* — hebr. — jest hlavním a prvním, jediným — Hospodin). *A já mohu pak shlížeti* bez bázně, s jakýmsi opovržením, s citem vítězství *na své nepřátely* (53[9] 111[8]).

8. 9. Důvěra v lidi jest klamnou, a kdyby to byla i knížata! *Lépe jest doufati v Hospodina než v lidi . . . než v knížata* (hebraismus: *Bonum est . . . quam*, srovnávací *min* opisuje vyšší stupeň).

10—13. Nemluví tu jednotlivec, nýbrž mluví lid Israelský a líčí nebezpečí, v jakém se nalézal. Druhý stichos připomíná hned, jaké pomoci se lidu od Boha dostalo.

Všichni národové (gōjjîm, pohané) *mne obklíčili;* Israeli dělo se veliké příkoří a nepřátelství od Samaritanů a od kmenů, kteří bydlili na jihu Judska (Arabů, Ammonitů, od obyvatel Asdodu a j. Esdr. 4[9-20] Neh. 4[7]). *Ale v Hospodinově jménu pomstil jsem se na nich*, pomocí Boha (*quia* ultus sum in eis, posilovací částice) zajisté jsem je vyhladil (*διέθρεψα* Sym. a syr.); v hebr. snad: *já je (jistě) zničil*, může je úplně zničiti.

Třikrát opakuje (v hebr.): *obklíčili mne*, a přirovnává řádění nepřátel *včelám;* jako se vrhají včely v celém četném roji na toho, kdo je z klidu vyrušil, tak prudce útočí i nepřátelé na Israele; pálí prudce a bolestně jako plamenný oheň, který zasáhl suché trní a rozšiřuje se velikou rychlostí a působí veliký žár; tak zuřivost nepřátel.

Dle hebr. by ukazoval na zničení nepřátel: *Hasnou jako oheň v trní*, který uhasíná, poněvadž trní rychle shoří a není tu dále žádné látky — tak hasnou nepřátelé (57[10]). O zničení nepřátel může býti řeč, poněvadž již ve v. 10—12 tvrdil: *Já je zničil!*

13. V hebr. oslovuje přímo svého nepřítele (národy): *Ty jsi mne silně strkal* (porážel), *abych padl, ale Jahve mně pomohl* (*mne zachytil*, suscepit me, Vulg.).

14. Znovu velebí z vděčnosti svého osvoboditele,

Boha; činí tak slovy Mojžíšovy písně (Ex. 15[2]; i Is. 12[2]): *Má síla a má chvála* (můj chvalozpěv) *jest Hospodin*, a *stal se mi spasením* (30[3]).

15. 16. V domech, ve stanech spravedlivých t. j. Israelitů zavládlo veselí, plesání a radost z vysvobození: *Hlas plesání a spásy zaznívá ve stanech;* není nikterak doloženo, že míní žalmista stánky, v nichž prodlévali Israelité o svátcích stánků (Lev. 23[40-42]) — zde má to slovo všeobecný význam: příbytky.

Uvádí i slova, jakými se radost Israelitů projevuje: *Pravice Jahve koná* veliké, *mocné skutky* (též v Ex. 15[6.12]), *vyvyšuje* (9[15]).

17. Israel nabyl přesvědčení, že nezahyne, že bude zachován: *Nezemru, nýbrž budu žíti;* a použije toho života k tomu, *aby vypravoval o Božích skutcích*, o tom, jak mu Hospodin přispíval a pomáhal.

18. Uznává, že nechtěl Bůh svůj lid oním soužením zahubiti, nýbrž že ho chtěl toliko *pokárati*, potrestati za jeho viny (Is. 27[7] Jer. 10[24]). Vyznání pokorné, chvályhodné a spasitelné.

5. V יָהּ má jod dāghēš forte, aby bylo tak sesíleno po předcházejícím jod slova קראתי.

עָנָנִי בַּמֶּרְחָבְיָהּ *odpověděl mi* וַיַּעֲמִידֵנִי *a postavil mne* במרחב *do širokosti* (31[9]) יָהּ *Jahve;* v massor. znění jest to psáno jako jedno slovo, jiný tvar slova במרחב, jako 31[9] Os. 4[16] (LXX Sym. proto יה ani nepřeložili); patrně dlužno čísti dle východních jako dvě slova במרחב־יה Jâh podmětem. LXX: *εἰς πλατυσμόν* Sym. *εἰς εὐρυχωρίαν*; to celé jest praegnantní vazba; kopt. překlad: *a vedl mne* na širokost. Ginsburg, Introduction to the Hebrew B. 385.

6b jest otázka — jako v LXX. LXX Vulg. a syr. kladou sem 6a *mihi adjutor*, jež jest v hebr. toliko ve v. 7: בְּעֹזְרָי.

8. 9. Israel nemohl spoléhati na lidi, poněvadž jeho sousedé byli v dobách po návratu z Babylona vždy proti němu; *knížata* בִּנְדִיבִים vykládáno o perských vladařích, kteří dali sice dovolení ke stavbě chrámu a jerusalemského opevnění, ale nezabránili protivenství a příkoří Samaritánů Israeli činěné. Ku porovnávacímu מִן, jež není prostým záporem, viz König, Stilistik s. 47. 48; příkladem uvedeno Gen. 38[26] a j.

10. כִּי jest dotvrzovací, jako v přísaze (1 Sam. 14[44]).

Žalm jest děkovací, proto vykládati אַמִילָם minulým časem (Wellh.): *já jsem je zničil* (Olsh. o přítomnosti a budoucnosti; mnozí novější přítomným časem: já tedy ničím je!) *Quia* nebylo v řeck. ani přeloženo, v lat. bylo opatřeno hvězdičkou (dí sv. Jer.); aram.: *důvěřuji*, že je zničím. אַמִילָם má pathach, někde qâmez na m. zerê jest hifîl od מוּל = מָלַל (v qal obřezati), ale nezaručeného významu; LXX a Aq. ἠμυνάμην αὐτούς jako v lat.

12. ἐκύκλωσάν με ὡσεὶ μέλισσαι κηρίον. *Obklíčili mne jako včely voskový plást*; jinde toho slova není, toliko některé lat. překlady mají favum (arab. kopt.) דּוֹנָג. Dále ἐξεκαύθησαν vyhořeli בָּעֲרוּ; v hebr. jest pual דָּעֲכוּ exstincti sunt *zhasli* (hasnou), jež se nalezá toliko na tomto místě.

16. רוֹמֵמָה jest partic. od רוּם bez předpony מ; LXX překládají přechodně jako רוֹמְמַנִי ὕψωσέν με *exaltavit me*; nepřechodně by to znělo: *Pravice Hospodina jeví se vyvýšenou* (מְרוֹמֵם excelsa).

19. Otevřete mně brány spravedlnosti;
Vejda do nich budu oslavovati Hospodina.
20. Taf jest Hospodinova brána,
Spravedliví do ní vcházejí.
21. Děkuji tobě, že jsi mne vyslyšel,
A stal jsi se mi spásou.
22. Kámen, jejž stavitelé zahodili,
Ten se stal rohovým kamenem.
23. Od Hospodina se toto stalo,
A jest to podivuhodné v našich očích.
24. Ventoť jest den, jejž učinil Hospodin;
Plesejme a radujme se v něm.
25. O Hospodine, spasiž mne:
O Hospodine, dej dobrého zdaru!
26. Požehnaný, jenž přichází v Hospodinově jménu.
Žehnáme vám z Hospodinova domu.
27. Bůh jest Hospodin a zasvítil nám.
Zařiďte sváteční den s hustým listovím
Až k oltářnímu rohu.
28. Můj Bůh jsi ty, a chci tě oslavovati;
Můj Bůh jsi ty, a chci tě velebiti.

Chci tě oslavovati, protože jsi mne vyslyšel,
A stal jsi se mi spásou.
29. *Oslavujte Hospodina, neboť jest dobrý,*
Neboť jeho milosrdenství trvá na věky.

19. Otevřete mně brány spravedlnosti,
Vejdu do nich, budu velebiti Jâha.
20. Taf jest Hospodinova brána,
Spravedliví vcházejí do ní.
21. Děkuji tobě, že jsi mne vyslyšel,
A že jsi se stal mým osvobozením.
22. Kámen, jejž stavitelé zavrhli,
Stal se prvním (hlavou) v rohu.
23. Od Jahve se to stalo,
Jest to divem v našich očích.
24. Ventoť jest den, (který) učinil Jahve,
Plesejme a veselme se v něm.
25. O Jahve, pomoziž přec,
O Jahve, račiž dáti zdaru!
26. Požehnán buď, kdo přichází, ve jménu Jahve;
Žehnáme vám z domu Jahve.
27. Jahve jest Bůh a svítil nám.
Navažte kolo ratolestmi –
Až k rohům oltáře.
(Jinak *dle aram.:* Navažte oběti provazy až k rohům oltáře.)
28. Můj Bůh jsi ty a chci ti děkovati,
Můj Bůh, chci tě vyvyšovati.
29. *Děkujte Jahve, neboť jest dobrotivý,*
Neboť jeho milost trvá věčně.

19. Slavnostní průvod stojí před branami chrámu a žádá, aby mu byly otevřeny: *Otevřete mně brány spravedlnosti* (jako v ž. 23[7]). Žádost jest vznesena na levity. *Brány*, jež vedou ke spravedlnosti (k Bohu), jimiž se vchází ke spravedlnosti, jsou *brány spravedlnosti.* Bůh, který spravedlností vše řídil ku prospěchu a ku blahu svého lidu, měl v chrámě zvláštní sídlo, odtud dostávalo se Israeli pomoci a spásy. *Vejda do nich budu*, chci *oslavovati Hospodina*: chrám byl k tomu určeným a nejlepším místem.

20. Kdo chce tou branou k Bohu vejíti, od něho spravedlnosti (blaha) dojíti, musí býti *spravedlivým;* toliko spravedliví (k těm se Israelité čítali) mohou touto *branou Jahve* vejíti (14[2] 23[4]).

21. Lid vešel branou do chrámu a vzdává díky, oslavuje Jahve, jak ve v. 19. slíbeno (Ex. 15[2]).

22. Lidé opovrhli Sionem, místem, kde měl Hospodin své sídlo; ale toto sídlo mocného Jahve stane se pevným základem nové stavby říše Boží. Israel stál právě v novém chrámě; věděl, jak bylo to svaté místo dříve spustlé a opovržené, ale nyní na něm přes všechny překážky postaven nový Boží dům. Tento výsledek dodával věřícímu Israeli naděje, že i stavba Boží říše, po níž toužil, šťastně nadejde. Z tohoto ohledu mluví o Boží říši jako o stavebním, základním kameni; ten výraz vzat z pozorování chrámové budovy. Tak lze vykládati dle Is. 28[16] (Jahve založil Sion jako pevný rohový kámen Boží říše. Srovnej opak u Jer. 51[26]).

Kámen jest tedy Sion, a pokud mohl býti Sion vykládán o Israeli, i Israel. To byl kámen, *jejž stavitelé zavrhli*, opovrhli jím, žádné úcty proň neměli lidé (pohané); ti nechtěli, aby byla na zemi Boží říše, chtěli vyhladiti i Israele. Bůh ujal se Sionu a použil ho jako kamene, který drží, na němž spočívá veškerá stavba. *Stal se* ten zavržený kámen *prvním* (hlavou) *v rohu;* tak se nazývá kámen na rohu dvou zdí, který ty zdi spojuje a udržuje je: *úhlový kámen*, Sym. ἀκρογωνιαῖος (Ef. 2[20-21]).

Kristus Pán, od Židů, kteří měli stavěti Boží říši (byli *stavitelé*), zavržen, od nepřátel na smrt veden, choval v sobě Božství, na němž založena Boží říše; on ji sám založil a mohl o sobě těchto slov užiti (Mat. 21[42] Luk. 20[17]). On jest rohovým kamenem, jenž svou vírou a ve svém náboženství spojuje věřící Israel, na víru obrácené pohanstvo (Ef. 2[14]).

Jiní vykládají slova tohoto verše prostě o stavbě tehdejšího chrámu; pracující Israelité by byli zahazovali některé kameny. Jiní je vykládají o Israeli, který byl pohany snížen, Bohem ze zajetí vysvobozen a stal se zase důležitým.

Aram. targum a Židé vykládali ta slova o Davidovi neb o Messiášovi. Israel byl důležitým toliko proto, že

z něho měl vyjíti Messiáš, proto se mohl zváti rohovým kamenem; když Messiáš přišel, mohl těch slov právem o sobě užiti.

O stavbě chrámu jich vykládati nemůžeme, poněvadž žalm o té stavbě vůbec nemluví. O Davidovi tvrdí ojediněle targum, jenž překládá: *Opovrhli stavitelé pacholíkem, jenž byl mezi syny a zasloužil, aby byl ustanoven králem a vladařem. Od tváře Páně se tak stalo, řekli stavitelé; toto jest divné v našich očích, řekli Isaiovi synové.*

23. Že se ten zahozený kámen stal rohovým kamenem, to jest *Boží dílo*, dílo Jahve, *div v očích Israele.* Ten obrat mohl se státi jen Boží mocí.

24. *Tento den* slavnostní radosti, tento svátek, *učinil*, připravil nám *Hospodin* tím, že nám pomohl, že nás zachoval; aneb tím, že nám svou pomocí přispěl, zařídil tento sváteční den, jenž jest památkou na onu Boží pomoc.

25. Israel potřebuje stále Boží pomoci; raduje se z pomoci, kterou obdržel, ale hned prosí o další přispění: *O Hospodine spasiž mne* (v hebr. *spasiž přec* hôšî'ānnâ). Slovo *Hosanna* hebr. znění bylo v pozdější době názvem sedmého dne svátku stánků: za volání »Hosanna« obcházeli Židé průvodem oltář krvavých obětí v prvních šesti dnech svátku stánků jednou, sedmého dne pak sedmkrát (hôšî'ānnâ rabbâ, veliké hosanna).

Židé Kristových dob vykládali tato slova messiansky, jak lze poznati z toho, že vítali Krista Pána těmi slovy: *Hosanna, Požehnaný* . . . ., když vjížděl naposled slavně do Jerusaléma (Mat. 21[9] Jan 12[13]).

Bene prosperare (1[3]) může býti imperativ depon.: *dej zdaru*, aneb činný inf. *bene prosperare fac* v témž významu. Prosí, aby dal zdaru ke svěcení toho dne, a vůbec ku všemu, co Israel podniká.

26. Kněží vítají lid, když vstoupil do svatyně, a pronášejí nad ním požehnání a přání ve jménu Jahve. *Požehnán buď* každý *ve jménu Jahve, kdo přichází*, vchází do svatyně (dle hebr. dlužno spojiti slova: *ve jménu Jahve* s: požehnaný; srovn. Deut. 21[5] 2 Kr. 6[18]). Přicháze-

jící jest lid, průvod, neboť 26b dí: Žehnáme *vám* z domu Jahve; z domu, odkud veškerá milost, odpuštění, splnění proseb přichází. V domě stáli žehnající kněží.

Tato slova byla žehnací formulí spolu s v. 27a. Dle midraše vítali těmi slovy Jerusalemští obyvatelé poutníky. Slavným žehnáním bylo Num. 6[25].

27. *Bůh jest Hospodin*, jasněji: Jahve jest Bůh, ukázal projevil se, že jest mocný, spravedlivý, že jest *Bůh*.

A zasvítil nám (et illuxit nobis Ex. 13[21]); ve tmách neštěstí zasvítil nám jako jasné světlo (4[7]), jako svítil Israelitům ohnivým sloupem, když byli na poušti.

Následující slova 27bc vybízejí zajisté ku projevu radosti neb díků, protože Bůh lidu tak svítil (27a). Dle LXX a Vulg., Sym. a sv. Jer. lze je vykládati o zelených ratolestech, jimiž okrašlovali v onen sváteční den nádvoří chrámu, jež i v rukou jako svazky (lulābîm) nosívali: *Husté ratolesti* (fronduosa u sv. Jer.) mají jíti *až k rohům oltáře*. Nádvoří podobalo se tedy lesní houštině (*condensa* Vulg. *ἐν τοῖς πυκάζουσιν*), aneb tvořily svazky větví (palem, myrty a vrbin), jež měl průvod v rukou, jaksi zelenou houštinu až k oltáři sáhající (Lev 23[39. 40] 2 Mak. 10[7] Josefus Flav. Starož. III. 10[4] XIII 13[5]).

Dle hebr. znění by bylo vyložiti: *Navažte chag* (znamená *svátek*, ale též tanec, *kolo*), *kolo ratolestmi*; lid by se nacházel v řadě a chodil by kolem oltáře; *ratolesti* (lulabim), jimiž lid v pravo a v levo, nahoru a dolů mával, jimiž se i velkého oltáře dotýkal, aby je posvětil, souvisely jaksi dohromady a sáhaly jako jeden věnec, jako řetěz (Bar Hebreus o řetězu lidí, kteří se za ruce drželi) *až k rohům oltáře*. Mimochodem řečeno, poznamenává traktat Sukka 4[5] (v Talmudu), že zdobili v pozdější době velký oltář o svátku stánků mohutnými vrbovými pruty, které se nahýbaly přes okraj oltáře. Z dřívějších dob dokladu pro to nemáme.

Dle aram. výkladu (i Aq.) vykládají přemnozí jinak: *Navažte slavnostní oběti provazy* k sobě a veďte je do chrámu *až k rohům oltáře*. Oltář měl na čtyřech úhlech

rohy, které bývaly potírány krví obětních zvířat. (Ex. 27[2]). Rohy znamenaly nejspíše sílu (milosti), jež vycházela od Boha pro dary na oltáři přinášené.

Římský žaltář poukazuje na četné shromáždění: Constituite diem festum *in confrequentationibus* (Germanense: in confrequentantibus), *slavte ten svátek shromážděním*.

28. V největší důvěře, v hluboké vděčnosti vyznává lid a slibuje: *Bůh můj jsi ty, chci tě oslavovati* (Ex 15[2]). Druhá část jest opakování v. 21 a není v hebr. znění.

29. Závěrek opakuje doslovně verš 1.

22. רֹאשׁ פִּנָּה *caput anguli*, prvý na rohu, může býti i základní, i zavírací kámen. V N. Z. citováno dle LXX. U sv. Justina mučenníka jest *λίθος* názvem Krista. Lapidem, quem řecký způsob přitažení vztažného zájm. Zde metafora, jako 137[6].

23. מֵאֵת יְהוָה *Bohem* (od J.) *se to stalo;* נִפְלָאת perf. se zakončením ת na m. נִפְלָאָה; v překladech jako partic. נִפְלֵאת (Deut. 30[11]).

26. בֵּרַכְנוּכֶם *žehnáme vás*, značí, že se to právě stalo a děje. V. 26b odpovídá sbor na žehnání zpívajících (*κατὰ ἀνταπόκρισιν*). V knize Filonovi připisované *περὶ βίου θεωρητικοῦ* jest o Therapeutech řečeno, že pěstovali střídavý (antifonní) zpěv: *ἀντιφώνοις ὁμωνύμοις ἐπιχειρονομοῦντες καὶ ἐποχούμενοι*; i o křesťanech dí Plinius (epistulae 10[96]), jak známo »quod essent soliti carmen Christo, quasi deo, dicere secum invicem.«

27. Sv. Jeronym: A zjevil se nám (et apparuit nobis).

Wellh. míní, že jest znění 27b porušeno. Výklad o sváteční výzdobě učiněn na základě překladů *in condensis* (totiž: ramis, arboribus, *in fronduosis*) a proto, že עֲבוֹתִים znamená *větve*, ratolesti. בְּ průvodové. אִסְרוּ *važte* v LXX *συστήσασθε* požádejte, zařiďte. Vykládáno též o svátku velikonoci. Lid přinášel beránky, kněží vítali lid. Když Kristus Pán vstupoval do Jerusaléma, byl on ten, jenž má přijíti הַבָּא (Mat. 11[3]), byl též tím obětním beránkem. (Reinke, Die messianischen Psalmen.). חַג může metonymií znamenati sváteční *oběť*; v Ex. 23[18] klade Onq. na m. חג přímo נְסָכַת חַגָּא

אִסְרוּ־חַג nazývali v pozdějších dobách závěrky svátků; osmý den svátků stánků byl též חג ערבה (svátek vrbin).

Kristus Pán byl základním kamenem Božího království na zemi; on jest vůdcem svatých, kteří se ubírají do nebeské říše, tam otvírá jim brány, tam prosí, aby jeho dílo na zemi se zdařilo. I my hleďme po příkladu Páně Boha oslavovati, děkujme za to, že jsme ve branách spravedlnosti, v Boží církvi.

S citem vděčnosti modlí se kněz ž. 117. v *primě neděl* (vyj. neděle od Devítníku až do sv. Ducha). Od Devítníku do Velikonoc jest žalm určen ku *chvalám neděl* (in Laudibus) po žalmu Miserere. Jest chvalozpěvem.

Ve *velikonoční době* modlíme se často v. 24.: *Tentoť jest den, jejž učinil Hospodin* atd.; radostným dnem míníme z mrtvých vstání Páně.

Verš 16—17 (o Boží pravici) jest v *offertoriu 3. neděle po Zjev. Páně*, v. 23, 26 v *2. mši sv. Vánoc* (Od Hospodina jest to . . . Požehnaný . . .)

118. žalm. (H. 119.)

Chvála Božího zákona.

Boží zákon jest útěchou a posilou.

Tento žalm jest ze všech nejdelší. Obsahuje 176 veršů. Tyto jsou ve dvaadvaceti slokách, z nichž každá má osmero distich (nazývali je *ὀγδοάδες octonarii* osmeré sl.). V každé sloce počínají jednotlivé verše stejnou abecední hláskou, ve slokách následují po sobě řadou hlásky hebr. abecedy. Prvých osm veršů počíná tedy písmenou alef, druhých osm veršů písmenou beth atd. Latinské žaltáře mají před každou skupinou hebr. jméno té hlásky, syrské žaltáře tam mívají písmeno. Proto nazývali tento žalm též: Alfâ bethâ rabbâ t. j. veliká abeceda. Dvaadvacetkrát jest tu jmenováno jméno Jahve. Zákon Boží jest v každém verši nějakým jménem uveden, vyjímajíc verš 122.

Žalm jest tedy abecední a vykazuje umělou skladbu. Abecední uspořádání podporovalo paměť, když chtěl znáti tento žalm napaměť.

V žalmu 118. ukazuje žalmista, čím jest člověku Boží zákon, a jak ho má člověk dbáti. Žalm jest poučný a morální. V rozličných, rozmanitých výrazech a obrazech vrací se ku chvále zákona a odporučuje poslušnost zákona. Nelze zřejmě říci, že by byla ta látka v jakémsi postupu spořádána, že by žalmista svou myšlenku methodicky po stupních rozvíjel. Většinou obsahuje každý verš samostatnou myšlenku, jen tu a tam jich několik (89—91, 97—100) úžeji dohromady souvisí. Delitzsch shledával v žalmu stupňovaný vývoj hlavní myšlenky; v druhé části žalmu jest to znatelnější.

Boží zákon jest v žalmu 118. v každém verši (vyj. 122.) jmenován, avšak různými jmény. V hebrejském znění jest uvedeno deset výrazů (prý podle desatera přikázání na Sinaji), které znamenají B. přikázání, ustanovení, rozkazy, zákony a p.

1. *Tōrâ* תּוֹרָה, *νόμος, lex, zákon.* Pochází od ירה, jež znamená v hif. učiti, ass. *âru* vésti (šafel: učiti) ass. *ûrtu* a *tertu* odpovídá hebr. תורה — kmen אאר = מהר (původně snad »prstem ukazovati«). Tōrâ znamená učení, napomenutí rodičů (Př. 1^{8}), poučení Bohem dané (Is. 1^{10} $8^{16\cdot 20}$), zákon, nařízení, Boží zákon (Lev. 6^{14}), pravidla. Zde to znamená poučení od Boha, nařízení.

2. *'Edhûth* עֵדוּת i עֵדֹת LXX *μαρτύριον*, Aq. Sym. *διαμαρτυρίαι testimonium*, od עוד (též עָדָה množ. č. עֵדֹת) pův. obraceti, vraceti, se zvyknouti, v hif. svědčiti — odtud svědectví, dosvědčení, projevení Boží vůle, *napomínání*, příkaz (zákon *dvou desek* ze Sinaj se tak nazývá, *archa* svědectví, *stánek* svědectví mají od toho určovací jména). Zákon jest svědectvím Boží vůle. Spojení s ass. âdânu (určiti dobu) se zamlouvá.

3. *Piqqudhîm* פִּקּוּדִים (פְּקוּדִים) *mandata*, od פָּקַד hledati, někomu n. svěřiti, ass. pakâdu přehlížeti, svěřiti. Nařízení Boží, ustanovení jeho jsou lidem odevzdána a svěřena, aby je spravovali t. j. dle nich se řídili. V LXX bývá *ἐντολή*.

4. *Mišpāṭîm* מִשְׁפָּטִים množ. č. *κρίματα* (*προστάγματα*) *judicia*, od שפט *souditi*, jsou rozhodnutí nejvyššího soudce,

jenž může i trestati, souditi ony, kteří by neuposlechli; jsou to *soudní příkazy*, práva, zákony.

5. *Mizwâ* מִצְוָה mn. מִצְוֹת ἐντολαί, *mandata* od צוה *nařídíti*, tedy *nařízení*, poručení, příkaz.

6. *Emūnâ* אֱמוּנָה, ἀλήθεια, *veritas*, *pravda*; B. zákon jest vyjádření Božské pravdy, zákon v sobě chová též věrná Boží přislíbení. *Přislíbení*, *Boží výrok* (zákon) jest nazýván též 7) אִמְרָה *eloquium* (mn. אִמְרוֹת) a דָּבָר *sermo*, *verbum*, slovo.

8. *Zédheq* צֶדֶק δικαιοσύνη, *justitia spravedlnost;* zákon jest vyjádřením Boží spravedlnosti, v němž lze zříti B. spravedlnost.

9. *Chôq* חק mn. חֻקִּים, δικαιώματα, *justificationes* (něco určeného, ohraničeného, přiděleného, pensum; hranice, položené naší vůli), *příkazy*, *zákony* (jako ἐντολαί). *Justificatio* by znamenalo *ospravedlnění;* kdo zachovává zákon, ten se udržuje ve spravedlnosti, stává se spravedlivějším, dle slov k Řím. 2[13]. Ospravedlnění samo béře počátek z Boží milosti (Gal. 2[21]).

10. *Dérekh* דֶּרֶךְ ὁδος *via*, *cesta;* zákon udává člověku cestu, po níž jest mu kráčeti. *Cesta* tato jest způsob života a jednání. דֶּרֶךְ znamená též Boží cestu, jeho Prozřetelnost, i zákon, který on člověku dal a schválil. Cesta zákona vede k pravému, ustanovenému cíli.

Žalm jest složen pro lid, neboť vícekráte mluví asi o veškerém Israeli. Israel trpěl v oné době potupu a pronásledování od bezbožných, od knížat a pohanů (23. 67. 71. 87. 98. 99. 141. 176). V utrpení chová stále naději, že mu Hospodin přispěje a prosí za osvobození.

Skladatel není znám. Žil v pohnuté době, kterou však blíže určiti nemůžeme. V potupě a v porobě v žalmu vylíčené nalézali se Israelité v babylonské době, ale poněkud i za perské nadvlády, ve dnech Esdráše a Nehemiáše.

Žalm 118. obsahuje mnoho hlubokých myšlenek, podává nevyčerpatelnou látku k rozjímání, a proto z dobrých zajisté příčin určila sv. Církev tento zpěv k ranním mešním hodinkám breviáře, aby mohl kněz jeho slovo

denně rozjímati. Zákon přirovnává ke zlatu, medu a světlu, aby ukázal cenu, příjemnost a pravdivost zákona. Kdo zachovává zákon, nabývá pravého bohatství, rozkoše a moudrosti.

I formou jest tento zpěv dokonalý. V mnohých částech jeho jest užito druhu verše, který se zove qînâ. (viz ž. 18 a 119).

Nadpis: *Alleluja* jest toliko ve Vulg. (v. ž. 104.)

L. Alleluja.

Alef.

1. Blažení ti, kteří jsou neporušení na cestě,
   Kteří kráčejí v Hospodinově zákoně.
2. Blažení, kteří zkoumají jeho svědectví,
   Celým srdcem ho vyhledávají.
3. Neboť ti, kteří pášou nepravost,
   Nechodí po jeho cestách.
4. Ty jsi nařídil svá nařízení,
   Aby byla horlivě ostříhána.
5. Kéž by byly řízeny mé cesty,
   Abych zachovával tvá rozhodnutí.
6. Tenkrát nebudu zahanben,
   Když budu patřiti na všechna tvá přikázání.
7. Oslavovati tě chci v upřímnosti srdce,
   Jakmile se naučím tvým spravedlivým řádům.
8. Tvá rozhodnutí chci zachovávati;
   Neopouštěj mne docela.

ℵ

H. 1. Blaze těm, jejichž cesta jest bezúhonná,
   Kteří chodí v zákoně Jahve.
2. Blaze těm, kteří ostříhají jeho napomenutí,
   Celým srdcem ho hledají,
3. A nečiní žádné ničemnosti,
   Kráčejí po jeho cestách.
4. Ty jsi přikázal svá nařízení,
   Aby jich bylo šetřeno pilně.
5. Ach, kéž by byly mé cesty pevné,
   V zachovávání tvých ustanovení.
6. Tenkrát nebudu zahanben,
   Když budu patřiti na všechny tvé příkazy.

7. Chci ti upřímným srdcem děkovati,
Když se naučím tvým spravedlivým soudum.
8. Tvých příkazů chci dbáti,
Neopouštěj mne úplně.

1. *Blaze* jest těm, kteří se na cestě života uchovávají *bez úhony*, kteří dokonale, bez výjimky, vždy a ve všem zůstávají *na* dobré *cestě*, kteří mravně, bohumile žijí a se chovají. Těm jest již na světě *blaze*, jsou spokojeného srdce, neboť nepřejí si ničeho než vyplniti ve všem Boží vůli.

2. *Blaze těm, kteří zkoumají*, pozorují — proto zákon, *Boží svědectví*, aby jej mohli dobře zachovávati. *Celým srdcem ho* (Boha) *vyhledávají;* hledí seznati Boží vůli, která jest v zákoně zjevena a vyjádřena. Qimchi vykládá B. *svědectví* o synagogalních obřadech (svátky, oběti a p.).

3. Záporně ukazuje, čeho se tací bezúhonní vystříhají: *Nečiní žádné ničemnosti.* Toliko ti, kteří se hříchu varují, kráčejí po dobré cestě; hříšníci na dobré cestě nejsou, k blaženosti nejdou.

4. Bůh chce, aby přikázání byla ostříhána *nimis* t. j. s největší pílí, s největší bedlivostí (Deut. 6[5]).

Hvězdička breviáře má býti jinde: *Tu mandasti mandata tua* custodiri* ea (logické spojení) *nimis.*

5. *Kéž by dobře* řízeny, *vedeny byly mé cesty* (mé žití); v hebr. *kéž by byly pevné*, pak bych jistěji, bezpečněji kráčel, *pak bych zachovával* (φυλάξασθαι) *tvá přikázání.*

6. *Tenkrát*, vyloženo v následujícím, totiž: *když budu patřiti na tvé rozkazy*, ale určeno již veršem 5.: »*Když budou* mé cesty pevné« — *nebudu zahanben*, nebudu se styděti zachovávati zákon, a více: co očekávám, toho se mi dostane, dojdu svého blaha, svého štěstí.

7. Žalmista ještě není v zákoně zběhlým, chce se jemu učiti: *Jak se naučím tvým spravedlivým řádům, upřímným srdcem chci tě oslavovati* (*ti vděčným býti*, hebr.); neboť vím, že se oněmi řády (judicia justitiae) dostanu k dokonalosti.

8. *Neopouštěj mne docela* (usquequaque ἕως σφόδρα úplně); jest tedy Israel poněkud opuštěn, když takto prosí, aby ho Bůh neopouštěl úplně. Non . . . usquequaque může znamenati (dle non . . . omnis = nikdo) *nikterak*, *nikde* i *nikdy*.

1. Žalm počíná dvojím אַשְׁרֵי *blaze*: hojná, převeliká jest blaženost těch . . . (1[1]). תְּמִימֵי־דָרֶךְ jako lat. *integer vitae* τέλειος, dokonalý v cestě, na cestě (života, jednání).

2. Qui scrutantur ἐξερευνῶντες *kteří pozorně zkoumají*, (explorari) נצר.

3. Jest v hebr. pokračováním verše 2. jako syr. a aram.

5. אַחֲלַי i אֲחָלַי (z אָה ach 35[25] a לַי význam. לוּ) kéž by! utinam! יִכֹּנוּ nif. od כּוּן *pevným, bezpečným* se státi; lat. *dirigantur* dle ř. κατευθύνειν.

7. Neopouštěj mne — neodnímej mně své milosti; bez Boží milosti nebylo by nám lze zachovávati spravedlnost.

Schegg shledává v různých jménech a názvech zákona trojí způsob: Zákon o sobě jest nazván *lex*, verbum; vzhledem k povinnostem, jež lidem ukládá, jmenuje se: Příkaz, nařízení, *mandatum*, ustanovení, cesta; hledíme-li k účinkům a následkům zákona, nazýváme jej *testimonium* (svědčí o hříchu člověka), soud, *judicium*, justificatio (v dobrém i v nepříznivém smyslu).

Beth.

9. Čím zachová jinoch pravou svou cestu?
Tím, že zachovává tvá slova.
10. Celým svým srdcem tebe vyhledávám;
Nezaháněj mne od svých přikázání.
11. Ve svém srdci skrývám tvé výroky,
Abych nehřešil proti tobě.
12. Pochválen buď, Hospodine;
Vyučuj mne svým pravidlům.
13. Svýma rtoma prohlašuji
Všechny soudy tvých úst.
14. Z cesty tvých svědectví se těším
Jako z veškerého bohatství.
15. V tvých nařízeních se chci cvičiti,
A uvažovati tvé cesty.
16. O tvých právech chci rozjímati,
Nezapomenu tvých slov.

ב

9. Čím může zachovati čistou mladík svou stezku?
Když dává pozor podle tvého slova.
10. Celým svým srdcem tebe hledám;
Nedej mně zblouditi od svých přikázání.
11. Ve svém srdci uchovávám tvé slovo,
Abych nehřešil proti tobě.
12. Pochválen buď, Jahve;
Vyuč mne svým právům.
13. Svýma rtoma vyčítávám
Všechny řády tvých úst.
14. Z cesty tvých napomenutí se těším,
Jako ze všelikého bohatství.
15. O tvých rozkazech chci přemýšleti
A pozorovati tvé stezky.
16. V tvých nařízeních se chci kochati;
Nezapomenu tvého slova.

9. Žalmista si klade otázku, kterou hned zodpovídá. *Čím zachová jinoch svou cestu pravou, bezúhonnou?* v hebr. *čím ji zachová čistou?* Zajisté jen tak, když *zachovává* Boží přikázání *podle Božího slova*, jak toho Bůh žádá (hebr.).

Raffl (Olshausen) považuje celý verš jako otázku, k níž odpovědi třeba není. Jmenuje *jinocha*, mladíka, poněvadž ten jest větším pokušením podroben než jiný. Z toho nemusí vysvítati, že byl žalmista sám ještě mladým.

10. *Nezaháněj mne od svých přikázání*; neodnímej mně milost, bez níž bych nemohl zachovávati přikázání. V hebr. prosí, aby ho chránil před hříchem, před pobloužením, před omylem (ἄγνοια nevědomosti neb neopatrnosti): *Nedej mně zblouditi od svých přikázání;* dobrovolně, schvalně hřešiti nechce.

11. *Uchovává vevšém* nitru, *v srdci*, jako drahý poklad *slova* zákona, aby nehřešil.

13. Bůh chce, aby byla jeho přikázaní rozhlašována (Deut. 6⁷).

14. Žalmista přiznává, že ho život dle zákona zařízený *těší jako veškero bohatství* vůbec.

15. *Exercere, cvičiti se* v Božích přikázáních jest v hebr. vyjádřeno slovesem: *přemýšleti*, v myšlenkách se jimi zabývati. Chce tedy jich stále býti pamětliv.

9. *In quo corrigit?* znamená κατορθώσει napraví, přímou, rovnou učiní neb zachová; hebr. זָכָה čistou zachová. בְּ ve slově בִּדְבָרֶךָ dlužno přeložiti nikoli akk. jako v LXX, nýbrž: *dle tvého slova* (zachováváním tvých přikázání — z v. 8. תִּשְׁמֹר).

10. שְׁגָגָה se jmenovaly hříchy nevědomosti (ignorantiae, infirmitates); odtud i sloveso: אַל־תַּשְׁגֵּנִי. Bůh nezahání nikoho od zákona, ale připouští, že se člověk od zákona odchýlí.

14. עֵדוּת ʿēdhwôth, množ. č.; בְּ významem כַּאֲשֶׁר עַל. Dicit enim, dí Bellarmin, se habere legem Dei in ore (13), in voluntate (14), in intelligentia (15) et memoria (16), in omnibus partibus animae.

ג

Giriel.

17. Uděl svému služebníku, oživiž mne,
A chci ostříhati tvých slov.
18. Otevři mé oči, a chci pozorovati
Divy z tvého zákona.
19. Já jsem cizincem na zemi;
Nezakrývej přede mnou svých přikázání.
20. Má duše si přeje, aby toužila
Po tvých nařízeních všelikého času.
21. Pokáral jsi pyšné;
Zlořečení, kteří se odchylují od tvých přikázání.
22. Odejmi ode mne pohanu a potupu,
Neboť vyhledávám tvých svědectví.
23. I knížata zasedají a mluví proti mně;
Tvůj služebník se cvičí v tvých ustanoveních.
24. Neboť jsou tvá svědectví též mým přemítáním;
A mou radou jsou tvá ustanovení.

ג

17. Prokaž dobro svému služebníku, abych žil,
A ostříhal tvého slova.
18. Otevři mé oči, abych mohl patřiti
Na divy tvého zákona.
19. Já jsem pohostinu na zemi,
Neukrývej přede mnou svých přikázání.
20. Má duše se moří touhou
Po tvých pravidlech ustavičně.

21. Pokáral jsi zlořečené pyšné,
Kteří se odchylují od tvých přikázání.
22. Sval se mne hanu a potupu;
Neboť jsem zachovával tvá napomenutí.
23. Zasedají třeba knížata, umlouvají se proti mně,
Tvůj služebník přemýšlí o tvých rozkazech.
24. Jsou též tvá napomenutí mou rozkoší,
Muži mé rady.

17. Prosí Boha, svého Pána, jehož *služebníkem* se jmenuje, aby mu *prokázal to dobro, aby ho oživil*, občerstvil, aneb spíše na živu zachoval. Jeho život jest pro nepřátely (v. 87) v nebezpečenství, proto jest mu třeba té ochrany. Pak bude moci ostříhati Božích slov.

Uděl svému služebníku (retribue) souvisí dle hebr. znění a dle starých překladů (sv. Jer.: tribue servo tuo ut vivam) s větou: *Oživiž mne.* Se LXX ζήσομαι καὶ . . . . *Budu žíti* (budu-li), *chci ostříhati* souhlasí některé latinské žaltáře a koptický překlad (podobné spojení 77. 116. 144). Prvý výklad jest správnější.

18. *Otevři mé oči:* v zákoně jsou obsaženy divy, kterých obyčejné oko nevidí, nepozoruje. Oko jest zahaleno rouškou slabosti, vášní a p. Bůh může tuto roušku *odejmouti* a pak prohlédne člověk a pozná podivuhodnou spravedlnost, moudrost, užitečnost zákona, *bude pozorovati* jeho tajemství.

19. Israel jest jako hostem, cizincem na zemi; Bůh ho zde nějaký čas ponechává a hostí. Cizinci jest tu třeba vůdce, jenž by vedl a poučoval, proto prosí žalmista Boha: *Nezakrývej přede mnou svých přikázání:* ukaž mi je, nauč mne jim, abych z neznalosti zákona nepoklesl, nepobloudil (19a též ž. 38[13]).

Jinak vyloženo: Hosti jest bedlivě dbáti zvyků a předpisů země a místa, v němž se pohostinu nalézá; proto prosí člověk Boha, svého hostitele, aby mu předpisy ukázal.

20. *Po přikázáních*, po jejich znalosti, *touží duše* věrného služebníka Božího: ano *on si přeje, aby toužil* (oddal se zkoumání) po zákoně B. V hebr. výrazně: *Má duše se moří touhou.* Dle Bellarmina by byly zde uvedeny

překážky dobrého života: Duševní smrt (těžký hřích v. 17); vášně: láska, strach, hněv a p. (18); pozemská pouť (19); nedokonalost (20); pýcha (21).

21. Jest třeba znáti Boží přikázání, neboť žalmista ví, jak hrozil, jak *pokáral Bůh pyšné*, zlořečením je stihl (jsou i *zlořečení*), *kteří se odchylují od jeho přikázání* (dle massor. a aram.). Dle lat. (LXX, sv. Jer. a syr.) dlužno spojiti *zlořečení* s v. 21b: »*Zlořečení, kteří se odchylují od tvých přikázání;* 21a pak by arciť mělo toliko dvě slova.

22. *Pohanou a potupou* pokryli žalmistu pyšní, naložili ji jako břemeno na věrného služebníka Božího; proto prosí: *Sval se mne hanu a potupu.* Nezasluhuji té potupy: *Vyhledávám tvých svědectví.* Jestli snad právě pro tuto věrnost v zachovávání zákona byl potupován, tím spíše se Boží ochrany naděje. Potupa může též býti překážkou v zachovávání zákona: proto prosí, aby byla odstraněna.

23. Nepřátelé, i kdyby byli mocní, silní, i kdyby to byla knížata a kdyby se sešla a mluvila proti mně — nezanedbávám při tom a proto tvého zákona: *Cvičí se tvůj služebník (přemýšlí*; hebr.) *v tvých ustanoveních.*

24. Tvůj zákon jest mi *rozkoší*, jest mi rádcem (hebr.: *Tvá napomenutí jsou* mými rádci, *muži mé rady*).

17. אֶחְיֶה závětí podmínkové věty vyloženo účelně: *abych žil,* jako וְאֶחְיֶה. גמל εὐεργετεῖν, benefacere.

19. 20. Též podobně 1 Par. 29[15]: *Příchozí jsme před tebou;* עָמָּךְ v syr. dle 39[13]. גרס arab. garaša *rozetříti*, LXX ἐπεπόθησεν, Theod. ἐπεποίθησεν sv. Jer. *desideravit.*

21. ארורים dle překl. LXX. syr. sv. Jer. přísudkem druhé části verše.

22. גַּל na m. גֹּל *sval*, impt. גֹּלָל.

24. גַּם stupňuje; sv. Jer.: *Sed et.* אַנְשֵׁי עֲצָתִי *mužové mé rady*, v LXX odtažitě: *αἱ συμβουλίαι μου τὰ δικαιώματά σου* četli tedy ještě חֻקֶּיךָ. Jinde dlužno tento podmět přimysliti (v hebr.).

Daleth.

25. Má duše jest přilepena k půdě;
Oživ mne dle svého slova.

26. Oznamuji tobě své cesty a vyslýcháš mne:
Vyučuj mne svým ustanovením.
27. Dej mi návod o cestě svých ustanovení,
A chci se cvičiti v tvých divech.
28. Má duše umdlévá mrzutostí:
Posilni mne svými slovy.
29. Cestu nepravosti odvrať ode mne,
A svým zákonem se nade mnou smiluj.
30. Volím cestu pravdy;
Tvých nařízení nezapomínám.
31. Lnu k tvým svědectvím, Hospodine,
Nedej, abych byl zahanben.
32. Běhám po cestě tvých přikázání,
Když uvolňuješ mé srdce.

ד

25. Má duše lpí na prachu;
Oživiž mne dle svého slova.
26. Své cesty jsem vypravoval a vyslyšel jsi mne;
Vyučuj mne svým pravidlům!
27. Poučuj mne o cestě svých nařízení,
A chci přemýšleti o tvých divech.
28. Má duše slzí starostí;
Postav mne dle svého slova.
29. Cestu lži vzdaluj ode mne,
A dej mi milost svého zákona.
30. Zvolil jsem cestu pravdy.
Tvá pravidla stavím (před sebe; přeměnou: T. pravidel si žádám).
31. Držím se tvých napomenutí,
Jahve, nedej, abych byl zahanben.
32. Po cestě tvých přikázání chci běžeti,
Neboť ty rozšiřuješ mé srdce.

25. Boží slovo (přislíbení Boží), jeho zákon může býti útěchou a potěšením. Žalmista jest ve velkém soužení; Božímu zákonu se chce zcela oddati, aby byl zase posílen a oživen.

Má duše lpí na prachu; metaforou označuje nejhlubší snížení a utrpení (43[25]); *dle svého přislíbení oživi ho* Bůh (70[20]).

26. *Oznamuji tobě své cesty* (Sym. *τὰ διαβήματά μου*), vypravuji tobě celý způsob svého života, své potřeby, a ty jsi mne příznivě, s láskou vyslýchal — proto i nyní

mne vyučuj — neboť jest mi toho potřebí. Opakováno 64, 68, 108, 124.

27. Obnovuje aneb rozšiřuje prosbu 26b.

28. *Má duše* (já) *umdlévá* (hebr. *slzí* sv. Ambr. *stillavit,* ἐστάξεν na m. LXX ἐνύσταξεν, dormitavit, usíná) *mrzutostí* (ἀπὸ ἀκηδίας, *taedium* značí i »bezstarostnost« i starost, *mrzutost* ze soužení pocházející; staré žaltáře: a vexatione, kopt.: soužením srdce, hebr. *starostí*, trampotou). Jsem tedy velice sklíčen, *postav mne, posilni mne dle své přípovědi* (řecky: *svými slovy*).

V myst. smyslu: Duše jest stažena k zemi pozemskou žádostí, a stálým bojem proti tělu umdlévá, hyne: Bože posilni mne, přidej mně horlivosti a lásky, abych lépe zachoval tvá přikázání.

29. 30. *Cestu nepravosti* (lži) staví proti *cestě pravdy;* této cesty zákona se chce přidržeti. Bude-li dobře znáti Boží zákon, bude ochráněn nebezpečí, že by zabloudil na lživou cestu. *Smiluj se nade mnou svým zákonem:* měj se mnou útrpnost a dej mi poznati, znáti a zachovávati zákon.

31. 32. Lnu k tvým svědectvím — *nedej, abych byl zahanben,* aby byla má naděje, kterouž očekávám ovoce, zásluhu poslušnosti zákona, marnou (Genebrard). Horlivě, s největší pílí chci dbáti zákona: *Běhám (chci běžeti) po cestě tvých přikázání:* ochotně a radostně. *Když uvolňuješ mé srdce (rozšiřuješ*, dilatasti), naplňuješ mé srdce radostí, potěšením, pak může horlivě po cestě zákona kráčeti.

25. Tento verš může značiti buď bídný stav žalmisty, snížení, nebezpečí smrti — aneb duševní sklíčenost.

30. שִׁוִּיתִי *stavím* (16[8] s לָנֶגֶד) Sym. *προέταξα,* navrhuje Zenner změnu v אִוִּיתִי (132[18], parallelně s בחרתי) *zvolil jsem si,* žádám si. *Pravda,* jest tu věrnost k Bohu.

31. יהוה náleží k 31b.

Bellarmin činí rozjímání: »Já (ze sebe) jsem zvolil (volím) cestu lži, ale z tvého milosrdenství volím cestu pravdy. Já (sám) jsem přilnul k prachu, tvým milosrdenstvím přilnu k tvému zákonu. Já ze sebe usínám nedbalostí, ale z tvého milosrdenství poběhnu cestou tvých přikázání.«

He.

33. Zákonem mně učiň, Hospodine, cestu svých ustanovení,
A budu jí vždy vyhledávati.
34. Dej mi porozumění a budu zkoumati tvůj zákon,
A zachovávati ho svým celým srdcem.
35. Veď mne na stezku svých přikázání,
Neboť té si žádám.
36. Nakloň mé srdce ku svým svědectvím,
A nikoli k lakotě.
37. Odvrať mé oči, aby neviděli marnosti;
Na své cestě mne občerstvi.
38. Potvrdiž svému služebníku své slovo
Na tvou bázeň (dané).
39. Odstraň mou potupu, kterou tuším,
Neboť tvoji soudové jsou milí.
40. Hle, žádám si tvých nařízení;
Svou spravedlností mne obživ.

33. Vyučuj mne, Jahve, cestě svých pravidel,
A chci ji zachovávati do konce (Sym.: pro odměnu).
34. Dej mně naučení, abych zachovával tvůj zákon,
A ostříhal ho z celého srdce.
35. Veď mne stezkou svých přikázání,
Neboť na té mám zalíbení.
36. Nakloň mé srdce k svým napomenutím,
A nikoli k ziskuchtivosti.
37. Odvrať mé oči, aby nepohlížely na marnost,
Obživ mne na své cestě.
38. Splň svému služebníku své slovo,
Jež na tvou bázeň (je dáno).
(Aram.: jež jest k tvé bázni; aby se t. báli).
39. Odvrať mou pohanu, jíž se strachuji,
Neboť tvá zařízení jsou dobrá.
40. Ano, já si žádám tvých rozkazů,
Obživ mne svou spravedlností.

33. Žalmista prosí, aby byl ještě v Božím zákoně vyučen, by se tak varoval hříchu.

Zákonem mně učiň cestu svých ustanovení, aby mi byla pravidlem života; v hebr.: *Vyučuj mne* atd. *A chci ji* (cesty) *vždy vyhledávati* (hebr. zachovávati).

35. *Žádám si stezky tvých přikázání;* v hebr.: *mám na ní zalíbení.*

36. *Nakloň mé srdce ke svým svědectvím*, aby rádo dbalo tvých přikázání; žádost po zisku, ziskuchtivost a lakota nedovolovala by, aby člověk se úplně srdcem odevzdal Božímu zákonu, proto to staví v protivu: *A nenakloň mého srdce k lakotě.*

Nakloňuje nás Bůh k dobrému svou milostí, k zlému (k lakotě) nás nenakloňuje, nýbrž připouští u hříšných lidí, že se ke zlému nakloní — nedá jim účinné milosti, poněvadž jí nejsou hodni.

37. *Odvrať mé oči, aby nepohlížely* (neměly zalíbení) *na marnost*; marností jest vše, co je neprospěšným, co může svésti k hříchu a ke zlu. Dej mi sílu (obživ mne), abych mohl po cestě Božího zákona kráčeti a pokušení (lakotě a žádostivosti očí) odolati.

38. »Blaze tomu, kdo se bojí Hospodina«, i jinak přislíbena odměna těm, kteří se Boha bojí. K tomuto přislíbení se nesou slova: *Potvrď* (hebr.: Postav, *splň*) *svému služebníku své slovo*, in timore tuo, též *in timorem* (sv. Aug. a sv. Jer., aram., LXX) dané na bázeň, těm, kteří mají bázeň Boží.

39. *Odstraň mou pohanu, kterou tuším* (očekávám); hebr. *které se strachuji*; největší a jedinou hanbou by mu bylo, kdyby zapřel Boží zákon.

33. *Legem pone mihi* hebr. הוֹרֵנִי (ירה) *vyučuj mne;* LXX *νομοθέτησόν με*, sv. Jer. ostende mihi, Domine, viam... et custodiam eam *per vestigium* עֵקֶב; toto עקב překládáno obyčejně příslovečně: *až na konec*, ad extremum (i 112); dle 19[12] by mohlo značiti: *odměnu* (Sym.).

38. לְיִרְאָתֶךָ *k tvé bázni*; vykládáno též: *aby se tebe báli;* služebník, *jenž se tebe bojí.* LXX a sv. Jer. vynechali אשר.

Waw.

41. A nechť přijde na mne tvé milosrdenství, Hospodine,
Tvá spása podle tvého výroku.
42. A odpovím těm, kteří mne tupí, slovem,
Že doufám ve tvá slova.

43. A neodjímej z mých úst nikdy slova pravdy,
Neboť důvěřuji velice v tvé soudy.
44. A chci zachovávati tvůj zákon vždy,
Na věky i na věky věkův.
45. A chodím v širokosti (v radosti),
Neboť vyhledávám tvých přikázání.
46. A mluvím o tvých svědectvích před králi,
A nehanbím se.
47. A přemýšlím o tvých přikázáních,
Jež miluji.
48. A zvedám své ruce k tvým přikázáním, jež miluji,
A cvičím se v tvých ustanoveních.

41. **A** nechť přijdou na mne tvé milosti, Jahve,
Tvá spása dle tvého slova.
42. A pak odpovím svému tupiteli slovo:
Neboť doufám v tvé slovo.
43. A neodjímej z mých úst slova pravdy:
Neboť čekám na tvé soudy příliš.
44. A chci zachovávati tvůj zákon stále.
Na věky a na vždy.
45. A af se procházím v širokosti;
Neboť tvých rozkazů hledám.
46. A mluviti chci o tvých napomenutích před králi,
A nebudu se styděti,
47. A mám rozkoš z tvých přikázání,
Jež miluji,
48. A zvedám ruce k tvým přikázáním, jež miluji,
A přemítám o tvých pravidlech.

41. 42. Dostane-li se žalmistovi Boží *milosti* a pomoci, nebude státi zahanben a němě proti svému nepříteli, proti svým tupitelům, nýbrž *odpoví mu* řádně, příslušným *slovem*.

43. *Neodjímej z mých úst slova pravdy*, Božího, svého slova, kterým by mohl žalmista své odpůrce přemoci a odraziti.

45. Když se mi dostane milosti Boží, nebudu sevřen úzkostí, nýbrž budu si vykračovati v širokosti, v radosti; nebudu míti překážek, volně budu moci zachovávati Boží zákon.

Stále chce zachovávati přikázání Boží (44), chce dle něho jednati (45), *mluviti o něm i před králi* bez ostychu (46), *přemýšleti o něm* (47).

48. Láskou a touhou *zvedá ruce k zákonu*, jako to činíval při modlitbě k Bohu (27^2 62^5): uznává tedy a ctí zákon.

41. חַסְדֶּךָ množ. číslo; překlady LXX, Vulg. jedn. č. חַסְדְּךָ i sloveso וְיִבֹאֵנִי *a ať přijde* καὶ ἐλθοί.

42. LXX množ. číslo חֹרְפַי *moji tupitelé; Verbum* jest předmětem k *respondebo*, jako הָשִׁיב דָּבָר.

43. עַד־מְאֹד (8) Bickell vynechává; ne-usquequaque *nikdy*. Supersperare *v něco tuze doufati*.

47. *Et meditabar* וְאָשִׁיחָה (שיח) sv. Jer. *et delectabor* in mandatis tuis.

48. אֲשֶׁר אָהַבְתִּי vneseno sem z v. 47. *Exerceri*, v. 27.

Zain.

49. Pamatuj na své slovo, (jež jsi dal) svému služebníku,
Jímž jsi učinil, že doufám.
50. To mne potěšuje v mém snížení,
Že mne tvůj výrok oživuje.
51. Pyšní pášou nepravosti ustavičně,
Já neodchyluji se od tvého zákona.
52. Rozpomínám se na tvé odvěké soudy, Hospodine,
A nabývám útěchy.
53. Zmalátnělost mne jala
Pro hříšníky, kteří opouštějí tvůj zákon.
54. Opěvatelná jsou mi tvá ustanovení
V místě mého putování.
55. V noci jsem pamětliv tvého jména, Hospodine,
A zachovávám tvůj zákon.
56. Toto jest mým údělem,
Že vyhledávám tvých ustanovení.

49. Pamatuj na slovo svému služebníku (dané),
Že jsi mne nechal doufati.
50. Toť jest má útěcha v mé bídě,
Že mne tvé slovo oživuje.
51. Zpupní posmívali se mně náramně;
Od tvého zákona jsem se neodchýlil.

52. Vzpomínal jsem na tvá ustanovení od nějdávných dob, Jahve,
A byl jsem potěšen.
53. Zuřivý hněv mne jímá pro bezbožníky,
Kteří opouštějí tvůj zákon.
54. Tvoje předpisy jsou mi zpěvy
V domě mého přebývání.
55. Vzpomínám v noci na tvé jméno, Jahve,
A zachovávám tvůj zákon.
56. To se mi stalo údělem:
Zachovávati tvé rozkazy.

49. 50. Boží zákon jest útěchou. *Pamatuj na své slovo*, na své přislíbení, jež jsi dal, učinil *svému služebníku*, a jímž jsi mu dal též naději, aneb *jímž jsi učinil, že doufám*. K čemu se jeho naděje nese, to vykládá ve v. 50.

Jest v snížení, v bídě, a *tu potěšuje se* oním slibem, dostává z onoho Božího *výroku* sílu, že nezahyne: *Tvůj výrok mne oživuje*. Byl by tedy zahynul, Bůh však slíbil jemu (Israeli), že nezahyne, a na tento slib si s potěchou a s důvěrou vzpomíná.

Všeobecně vykládáno toto přislíbení též o Božím slově, že se dostane pomoci a spásy těm, kdož zachovávají jeho přikázání. Bellarmin uvádí slib Abrahamovi učiněný: *Já budu tvou odměnou velikou velmi* (Gen. 15[1]).

51. 52. *Pyšní* (zpupní) *posmívají se* žalmistovi v jeho bídě, on snáší tu potupu, *nepřestává zachovávati Boží zákon*, neboť *vzpomíná na odvěké* (dávné) *Boží soudy*, kterak Bůh trestem stíhal bezbožné a pyšné, jak odměňoval spravedlivé a povyšoval ponížené, a ví, že podobný Boží soud i tyto pyšné stihne; *tím nabývá útěchy*.

53. Zmalátnělost mne jala (ἀθυμία, Vulg. defectio, sv. Jer. *hrůza*, horror); v hebr. živěji: *Zuřivý hněv mne pojal pro hříšníky*, pro bezbožné, když jsem pozoroval, *jak opouštějí tvůj zákon*.

54. *Boží ustanovení* (rozkazy) zasluhují, aby byla oslavována zpěvem, jsou cantabiles (opěvatelná, mají býti opěvána), aneb *jsou předmětem mých chvalozpěvů* (dle hebr.), jak tento žalm dokazuje.

Též bychom vyložili: Jsou mi tvá přikázaní tak příjemná, milá jako zpěvy — *v místě mého putování* (v. 19), na zemi.

55. 56. Ve dne *i v noci pamatuje* žalmista *na jméno Boží a na B. zákon*, a právě *toto* — že i v noci na Boha myslí — *dáno mu* jako Boží dar, aby zachovával B. zákon, aneb: *protože zachovává B. zákon*. Zachovávati zákon jest Božím darem.

49. LXX: *μνήσθητι τὸν λόγον σου* (není v hebr. דָּבָר) *τῶν δούλων σου* (*τῷ δούλῳ* má א Sinai., Sym. *τοῦ δούλου σου*), *ᾧ ἐπήλπισάς με*; hebr. עַל אֲשֶׁר *poněvadž*, že jsi mne učinil doufati (piel יִחַלְתָּנִי toliko na tomto místě v tom významu); in quo by bylo אשר עָלָיו.

50. Haec hebr. זֹאת (res, v řeckém *αὕτη* t. j. *ἔλπις*) ve středním významu, jako ve v. 56.

51. הֱלִיצֻנִי *posmívají se mně*, v LXX *παρηνόμουν* חִלַּיְתָנִי. V א toho v. není.

53. זַלְעָפָה též Lam. 5[10]; *ἀθυμία* nedostatek zmužilosti.

Cheth.

57. Můj díl, Hospodine, (jest), pravím,
Zachovávati tvůj zákon.
58. Doprošuji se tvé tváře z celého svého srdce;
Smiluj se nade mnou podle svého výroku.
59. Přemýšlím o svých cestách,
A obracím své nohy k tvým svědectvím.
60. Jsem připraven a nedám se zmásti,
Ostříhati tvých přikázání.
61. Provazy hříšníků mne opletly,
Ale nezapomínám na tvůj zákon.
62. V půlnoci vstávám, abych tě oslavoval
Pro tvá spravedlivá pravidla.
63. Jsem společníkem všech těch, kteří se tebe bojí,
A těch, kteří zachovávají tvá přikázání.
64. Tvým milosrdenstvím, Hospodine, naplněna jest země;
Vyučuj mne svým ustanovením.

ת

57. Můj díl jest Jahve;
Umínil jsem si zachovávati tvá slova.
58. Hledám tvé přízně z celého srdce;
Buď mi milostiv (Syr.: Oživ mne) dle svého slova.

59. Přemítám o svých cestách,
A obracím své nohy k tvým napomenutím.
60. Spěchám a neprodlévám,
Ostříhati tvých přikázání.
61. Provazy bezbožných mne obkličují,
Tvého zákona jsem nezapomněl.
62. O půlnoci vstávám, bych ti děkoval
Pro tvá spravedlivá nařízení.
63. Já jsem společníkem všech, kteří se tebe bojí,
A tvé rozkazy zachovávají.
64. Tvé milosti jest, Jahve, země plna:
Svým pravidlům mne vyučuj.

57. Jinde prohlašuje žalmista, že jest Jahve jeho podílem (15[5] 72[26]), zde však praví: *Můj díl jest*, pravím: *zachovávati tvůj zákon*, to jest mým majetkem, mým štěstím.

Dle massor. označení by bylo čísti: *Můj díl jest Jahve; já jsem řekl* (u sebe), umínil jsem si, *zachovávati tvá slova*. To se nezdá býti správným.

58. Vyjádření vroucí, něžné prosby: *Hladil jsem trou tvář celým srdcem* (44[13]), obrazně řečeno: *Ucházel jsem se o tvou přízeň*, vyhledávám jí.

59. Přemítal jsem (*přemítám*) *o svých cestách* (v někt. starých žaltářích: O tvých cestách), a srovnávám je s tvými zákony, *a obracím pak své nohy k tvým svědectvím*, hledím své jednání s tvými přikázáními v souhlas uvésti. Rychle a ochotně plním tvá přikázání (60), nic mně v tom nemůže překážeti.

61. I když mne nepřátelé, *bezbožníci*, *obklíčují*, jako lovci mně osidly, *provazy* nástrahy činí (17[6]), já pamatuji na Boží zákon. I v pokušeních zachovávám přikázání.

62. 63. Z vděčnosti a z lásky *i v noci* se oddává Božímu zákonu. Proto má též spojení se všemi, *kteří se Boha bojí: jest jejich společníkem.*

64. *Milost Boží* jest všude: *znáti Boží ustanovení* jest též milostí. O tu především prosí.

57. *Εἶπα* jest jako אָמַרְתִּי vsuto. LXX má též dle massor.: *Μερίς μου κύριε εἶπα φυλάξασθαι.*

58. Dle Syr. klade Wellhausen חַנֵּנִי na m. חָנֵּנִי.

59. *In testimonia εἰς τὰ* lépe *ad* testimonia.

63. Bickell čte: חֲבַרְתִּי *μέτοχός εἰμι*. Vykládají: Vzdaluji se bezbožných a vyhledávám společnosti dobrých. Lépe však o onom vnitřním duševním svazku, kterým jsou všichni zbožní v lásce spojeni.

Teth.

65. Dobrotu jsi prokázal svému služebníku, Hospodine,
Podle svého slova.
66. Dobrotě a kázni a vědomosti mne vyučuj,
Neboť věřím tvým přikázáním.
67. Dříve, než jsem byl snížen, hřešil jsem;
Proto zachovávám tvůj výrok.
68. Ty jsi dobrotivý, a ve své dobrotě
Vyučuj mne svým ustanovením.
69. Rozmnožila se nade mnou nepravost hrdých;
Já však s celým svým srdcem zkoumám tvá přikázání.
70. Ssedlé jest jako mléko jejich srdce;
Já však přemýšlím o tvém zákoně.
71. Dobře jest mi, že jsi mne pokořil,
Abych se naučil tvým ustanovením.
72. Lepší jest mně zákon tvých úst
Než tisíce zlata a stříbra.

ט

65. Dobré jsi prokazoval svému služebníku,
Jahve, dle svého slova.
66. Dobré soudnosti a poznání mne vyučuj,
Neboť věřím tvým přikázáním.
67. Dříve než jsem byl sklíčen, bloudil jsem,
Ale nyní ostříhám tvého slova.
68. Ty jsi dobrý a dobře jednáš;
Vyučuj mne svým pravidlům.
69. Drzí slepují proti mně lež;
Já však chci celým srdcem zachovávati tvé rozkazy.
70. Tupé jako tuk jest jejich srdce;
Já mám rozkoš na tvém zákoně.
71. Dobré mi bylo, že jsem byl sklíčen,
Abych se naučil tvým pravidlům.
72. Zákon tvých úst jest mi lepší
Než tisíce zlata a stříbra.

65. *Dobrotu jsi mně* po celý život (Israeli: po všechny doby) *dle svého slibu prokazoval*, praví žalmista k Bohu... Přidává prosbu:

66. *Vyučuj mne dobré soudnosti a poznání* — abych rozeznával dobré od zlého (hebr.), neboť věřím tvým přikázáním; abych je vždy zachovávati dovedl, k tomu jest mi třeba oněch darů.

Dle lat. prosí, aby jemu dal Bůh *dobrotivost*, moudrost (disciplina = kázeň) neb *rozumnost* a *znalost* (umění), aby věděl a znal, co zákon obsahuje, čeho žádá. Lépe ovšem a správněji: *bonitatem disciplinae* t. j. dobrou kázeň (neb dobrou moudrost).

67. Uznává, že byl spravedlivě snížen, sklíčen. *Dříve, než jsem byl snížen, hřešil jsem* (deliqui — v hebr. *bloudil jsem*). Utrpení mělo blahodárný účinek. Dříve bloudíval, nyní *zachovává stále Boží slova.*

69. *Nepravost pyšných* jest v hebr. blíže určena: Zpupní, *drzí slepují proti mně* (lepí na mne) *lež* — snad míní pomluvu.

70. *Srdce bezbožných* nemá smyslu pro Boží zákon, ono jest jako *ssedlé mléko* (hebr. *tupé jako tuk* v. 16^{10} 72^{7} Is. 6^{10}). Srovn. Mat. 13^{15}. Naproti tomu se žalmista v zákoně kochá.

71. 72. Zkouška jest sice trpká, ale jest spasitelná; žalmista uznal její prospěch (v. 67).

Boží zákon má větší cenu než bohatství, jest větším štěstím než tisíce.

65. 66. *Χρηστότητα* (טוּב), טוֹב *dobro.* V 66. jest טוּב spojeno váz. stavem s טַעַם, a mohlo by se stejně spojovati i s násl. דַּעַת *Bonum intelligentiae et scientiae.* Nikoli: Bonitatem: nempe disciplinam et scientiam. LXX přeložili טוּב samostatně: *χρηστότητα καὶ παιδείαν καὶ γνῶσιν.* Wellh. vynechává טוּב, že bylo sem vsuto z v. 65.

69. טָפַל původně *affigere*, přilepiti LXX. *ἐπληθύνθη přidali*, sv. Jer. *adplicabant mihi.*

70. כַּחֵלֶב *ὡς γάλα jako mléko* (znamená i *tuk*).

71. עִנִּיתִי sv. Jer. *adflictus sum*, LXX *ὅτι ἐταπείνωσάς με*, tedy עִנִּיתָנִי jako v lat. Vulg.

72. *Bonum .... super* jest hebraismus: opisuje vyšší stupeň.

Jod.

73. Tvé ruce mne učinily a utvořily mne;
Dej mně porozumění, a naučím se tvým přikázáním.

74. Kdož se tebe bojí, vidouce mne, radují se,
Neboť já jsem velice doufal v tvá slova.
75. Vím, Hospodine, že jsou tvá pravidla spravedlivá,
A (že) jsi mne pokořil ve své věrnosti.
76. Ať mně dává tvé milosrdenství útěchy,
Podle tvého výroku tvému služebníku (daného).
77. Ať se mně dostává tvých smilování, a budu žíti,
Neboť tvůj zákon jest mým rozjímáním.
78. Ať jsou zahanbeni pyšní, neboť nespravedlivě pášou nepravost proti mně;
Já však se cvičím v tvých přikázáních.
79. Ať se obrátí ke mně ti, kteří se tebe bojí,
A kteří znají tvá svědectví,
80. Budiž mé srdce bezúhonné v tvých ustanoveních,
Abych nebyl zahanben.

73. Tvé ruce mne učinily a připravily mne;
Dej mi poznání, abych se naučil tvým přikázáním.
74. Kteří se tebe bojí, vidí mne a radují se,
Neboť já jsem čekal na tvé slovo.
75. Vím, Jahve, že jsou tvé soudy spravedlivé,
A ve věrnosti jsi mne pokořil.
76. Ať jest tvá milost k mé útěše,
Dle tvého slova tvému služebníku.
77. Nechať přijde tvé smilování na mne, abych žil,
Neboť tvůj zákon jest mou rozkoší.
78. Ať jsou zahanbeni drzí, že mne neprávě utiskují;
Já přemítám o tvých rozkazech.
79. Ke mně ať se obrátí ti, kdož se tebe bojí,
A kteří znají tvá napomenutí,
80. Mé srdce budiž bez trestu v tvých rozkazech,
Abych nebyl zahanben.

73. Prosba ke Stvořiteli. Smiluj se nad svým tvorem: *Tvé ruce mne učinily a vytvořily (plasmaverunt)*; vzpomíná tím na to, jak připravoval Bůh prvnímu člověku tělo (Job 10^{8}). Nemůže Bůh opustiti svého tvora, kterého s takou péčí stvořil; dá jemu, čeho potřebuje, *aby se mohl naučiti znáti Boží přikázání.*

74. Všichni zbožní budou se radovati, ano radují se

vidouce, že žalmista (Israel) nespoléhal nadarmo na Boha, že došel pomoci a vyslyšení (33[3] 34[27]).

75. Bůh jest spravedlivý; to uznává žalmista i ve svém pokoření a snížení: *Vím, že jsou spravedliví tvoji soudové, a ve věrnosti* (tak, že to bylo upřímně, dobře míněno) *jsi mne pokořil*; utrpením poznal žalmista lépe cenu zákona, pak si ho více vážil.

76. 77. V utrpení jest třeba *útěchy;* tou jest Boží *smilování.* (v. ž. 102).

79. Prosí, aby se k němu obrátili, s ním sdružili zbožní; budou spojeni zachováváním zákona. Tak bude *dokonalým* (bez trestu, 80) a *nebude zahanben.*

74. יְרֵאוּנִי vynechává Bickell, v. 75. יהוה.

77. *Miserationes* množ. č. jako *justitiae* (11[8]) a. j. Na m. שַׁעֲשֻׁעָי má LXX *μελέτη μου* (*μου* meditatio mea), *péče* sv. Jer. delectatio, *rozkoš.*

78. Bickell vynechává שֶׁקֶר i אֲנִי; ale překlady to mají.

79. K[e]thîbh וְיֹדְעוּ (aram.) *a poznají*; správnější q[e]rê dle překladů LXX, syr. a Jer.: *a kteří znají* וְיֹדְעֵי partic.

Kaf.

81. Hyne má duše po tvé spáse,
A doufám velice v tvé slovo.
82. Hynou mé oči po tvém výroku,
Říkajíce: Kdy mne potěšíš?
83. Neboť jsem učiněn jako měch v jíní;
Na tvá ustanovení jsem nezapomněl.
84. Mnoho-li jest dní tvého služebníka?
Kdy vykonáš soud nad mými pronásledovateli?
85. Bezbožní vypravovali mně bajky;
Ale nejsou jako tvůj zákon.
86. Všechna tvá přikázání jsou pravda.
Bezbožní mne pronásledují; pomoz mně.
87. Málem mne zničili na zemi;
Já však jsem neopustil tvých přikázání.
88. Podle svého milosrdenství mne obživuj,
A budu zachovávati svědectví tvých úst.

כ

81. Prahne má duše po tvé spáse,
V tvé slovo doufám.
82. Prahnou mé oči po tvém výroku;
Říkají: »Kdy potěšíš mne?«
83. Neboť jsem jako měch v kouři,
Tvých nařízení jsem nezapomněl.
84. Mnoho-li jest dní tvého služebníka?
Kdy vykonáš soud nad mými pronásledo-
85. Vykopali mně jámu drzí, vateli?
Kteří nejsou podle tvého zákona.
86. Všechna tvá přikázání jsou pravda;
Lží mne stihají; pomoz mně!
87. Málem byli by mne zničili na zemi,
A já jsem neopustil tvých rozkazů.
88. Podle své milosti zachovej mne na živu,
Abych zachovával napomenutí tvých úst.

81. 82. Žalmista chce plniti Boží přikázání, aby nebyl zahanben (v. 80); nyní ukazuje, jak potřebuje pomoci Boží a spásy, a jak po ní touží: *Hyne má duše* (touhou) *po tvé spáse... hynou mé oči* stálým očekáváním, stálým vyhlížením po pomoci, po útěše, nemohou se jí dočkati; má naděje jest založena *na tvém výroku,* na tvém příslíbení.

83. *Neboť jsem učiněn jako měch v jíní* (*ἐν πάχνῃ* LXX, *in pruina,* též u Sym. a v syr.); mráz stahuje měch a jeho kůži, činí ji křehkou, lámavou — tak stažen jsem i já. Dle hebr. přirovnává se k *měchu v kouři* (*in fumario* též v aram. a V.); když nebylo měchu potřebí, byl zavěšen ku stropu příbytku neb stanu, a tam byl odcházejícím kouřem z ohniště začerněn a sesýchal, scvrkal se. K tomuto scvrklému, sešlému *měchu* přirovnáyá se žalmista — neboť hyne, jest sešlým. Rosenmüller poznamenává, že zavěšují měchy vínem naplněné do komína, aby víno dříve sestaralo; tím se stává měch černým a ztrácí svou hladkost; tak utrpěl Israel svým soužením, jest v truchlivosti, není na něm krásy, Přec však *nezapomněl na Boží ustanovení* (*ospravedlnění*).

84. Život žalmisty jest krátký, a tato krátkost jest důvodem, proč by měl Bůh uspíšiti trest bezbožných: aby se ještě toho trestu dočkal, aby se ještě dočkal i té roz-

koše, jakou by měl z toho, až by nebyl bezbožníky soužen.

85. *Nešlechetníci mně vypravovali marné věci, bajky,* aby mne tak svedli s cesty zákona; jejich řeči *nebyly* nikterak tak pravdivé a jisté, *jako tvůj zákon.*

Dle hebr., jež se sem lépe hodí, praví: *Vykopali mně jámu,* abych do ní padl, v ní zahynul (Ex. 21[33]); lidé pyšní, *drzí, kteří nejsou podle Božího zákona,* strojí mně úklady.

86. *Boží slovo* nesklame nikdy; u lidské přípovědi se to stává. Protože Bůh věrně plní, co přislíbil, může žalmista volati: *Pomoz mně!*

87. *Málem by mne byli zničili* nepřátelé.

81. כָּלָה přeloženo i LXX slovesem *ἐκλείπω* (ubývati). Bickell vynechává לֵאמֹר.

83. *Ať jsem jako měch v kouři,* כִּי připouštěcí, jako u sv. Jer. *et cum essem.*

84. כַּמָּה *kolik? jak málo!*

85. LXX čtli קָרְאוּ לִי זֵרִים שִׂיחוֹת, k tomu שיחות vztahovali pak LXX, Sym., aram., sv. Jer. vztažné אֲשֶׁר, které jest tu spojiti spíše s זֵרִים.

Lamed.

89. Na věčnost, Hospodine,
Trvá tvé slovo na nebi.
90. Od pokolení a do pokolení (trvá) tvá věrnost;
Založil jsi zemi a trvá.
91. Tvým zařízením trvá den,
Neboť všechno tobě slouží.
92. Kdyby nebyl tvůj zákon mým rozjímáním,
Tak bych snad byl ve svém snížení zhynul.
93. Na věčnost nezapomenu na tvá ustanovení,
Neboť těmi mne obživuješ.
94. Tvůj jsem já; spasiž mne,
Neboť vyhledávám tvých ustanovení.
95. Na mne číhají hříšníci, aby mne zničili;
Znám tvá svědectví.
96. Vidím konec všeho, co je dokonalé;
Tvoje přikázání sáhá velmi daleko.

ל

89. Na věky, Jahve, (trvá) tvé slovo,
Pevně stojí s nebesy.
90. Do pokolení a pokolení tvá věrnost;
Ty jsi postavil zemi a ona stojí;
91. Dle tvých upravení stojí dnes,
Neboť všechno jest tobě služebným.
92. Kdyby nebýval tvůj zákon mým potěšením,
Tu bych byl zahynul ve své bídě.
93. Na věky nezapomenu tvých rozkazů,
Neboť těmi jsi mne na živu zachoval.
94. Já jsem tvůj, pomoziž mně,
Neboť prozkoumávám tvé zákony.
95. Na mne číhají bezbožní, aby mne zničili,
Já pozoruji tvá svědectví.
96. Viděl jsem konec vší dokonalosti,
Velmi daleko sáhá tvé přikázání.

89. *Na věčnost trvá tvé slovo, Hospodine, na nebi;* dle hebr. nepraví, že vyšlo Boží slovo s nebe, nýbrž porovnává jeho trvání s trváním nebes: *Jako nebesa,* tak i *slovo Páně trvá na věčnost;* roz. hvězdná nebesa.

90. Parallelně s tím praví dále: *Věrnost Páně trvá věčně* či stále tak, *jako země pevně stojí.* Země trvá dle 103[5] až do konce, tak i Boží zákon.

91. Toto vykládáno též o řádu ve světě a v přírodě: Nebesa i země, které tvým slovem povstaly, trvají tvým slovem stále; ve všem tebe poslouchají. Řízením Božím trvá na zemi střídání *dní* a roků (Jer. 31[35. 36]). V hebr.: *Dle tvých upravení stojí* (nebesa i země) *dnes,* až do dneška (*usque hodie* sv. Jer.).

92. *Kdyby nebyl tvůj zákon mým rozjímáním* (hebr.: *potěšením,* rozkoší), *byl bych zhynul;* z Božího zákona bral posilu a útěchu, bez Božího zákona zahynul by, jako hynou pohané.

94. Žalmista se i z této příčiny dožaduje Boží pomoci: *Tvůj jsem já* — náležím tobě, *proto mne spas.*

95. Když jsem obklíčen nepřátely, pamatuji a dbám přec stále *tvých svědectví: znám je.*

96. Vše, co jest na zemi dokonalé, má hranice, kterými jest omezeno, má konec: *Vidím konec všeho, co je dokonalé;* t oliko Boží přikázání trvá stále, není omezeno

Boží zákon *sáhá daleko* ve všech směrech. Trvá i ve svých výsledcích ustavičně: odměna, které se dostane těm, kdož zachovávají zákon, trvati bude též věčně, bez konce.

89. בְּ ve slově בַּשָּׁמַיִם přeloženo v LXX doslovně: *ἐν τῷ οὐρανῷ* — zde jest průvodové a srovnávací: *jako nebesa.*

91. הַיּוֹם vynechává Bickell; u LXX jest podmětem, k tomu עָמַד přeloženo na místě עֶמְדִּי.

96. תִּכְלָה *συντελείας* přeloženo *dokonalost* (od כלה); Grätz mění v מלכה (= מלאכה) *dílo.*

Mem.

97. Jak miluji tvůj zákon, Hospodine!
Po celý den jest mým rozjímáním.
98. Moudřejším mých nepřátel jsi mne učinil svým přikázáním,
Neboť mi zůstává na věčnost.
99. Mám větší znalost než všichni moji učitelé,
Neboť tvá svědectví jsou mým rozjímáním.
100. Mám větší znalost než starci,
Neboť vyhledávám tvých přikázání.
101. Od každé zlé cesty zbraňuji svým nohám,
Abych ostříhal tvých slov.
102. Od tvých soudů se neodchyluji,
Neboť ty jsi mně dal zákon.
103. Jak sladké jsou mému hrdlu tvé výroky!
(Jsou sladší) než med mým ústům.
104. Čerpám znalost z tvých přikázání;
Proto nenávidím všeliké cesty nepravosti.

מ

97. Jak miluji tvůj zákon!
Po celý den jest mým přemýšlením.
98. Moudřejším mých nepřátel činí mne tvá přikázání,
Neboť jsou mými (mám je) na věky.
99. Jsem moudřejší než všichni moji učitelé,
Neboť zachovávám tvé rozkazy.
100. Jsem rozumnější starců,
Neboť zachovávám tvé rozkazy.
101. Od všeliké zlé cesty jsem zdržoval své nohy.
Abych ostříhal tvých slov.
102. Neustoupil jsem od tvých práv,
Neboť ty mne poučuješ.

103. Jak sladké jsou mému hrdlu tvé výroky
Více než med mým ústům. (výrok),
104. Z tvých rozkazů nabývám rozumnosti,
Proto nenávidím všeliké lživé cesty.

97. 98. Žalmista si váží velice Božího zákona: *miluje jej.* Božím zákonem stal se *moudřejším než nepřátelé,* ano *moudřejším* (100) *než starci*; starci byli moudří pro svou znalost a zkušenost (Job 12[20] 32[7]).

99. *Mám větší znalost než moji učitelé,* než ti, kteří mne jinému Bohu vyučovati chtějí.

101. Když jest tak dobře poučen, pak se může varovati a *vystříhati zlých cest.* 102. Od Boha, nikoli od lidských učitelů, dostalo se mu vyučení v zákoně: *Ty jsi mně dal zákon* (*ty mne poučuješ* — hebr.).

103. *Sladké* (18[11]) *jsou mému hrdlu tvé výroky,* výroky zákona jsou sladké, milé, *sladší než med* jsou.

104. Vyučen v zákoně Božím, chráním se zlého, ale mám též ošklivost, *nenávist proti všeliké cestě nepravosti* (proti modloslužbě a p.).

98. מִצְוֹתֶיךָ jest v množném čísle: *tvá přikázání;* příslušné sloveso תְּחַכְּמֵנִי jest v jednotném čísle ženského rodu, jakoby bylo čísti מִצְוָתְךָ v sing. (LXX má v א A R T dle Swete též sing.), což by bylo dosvědčeno i zájmenem הִיא v jedn. č. ž. Plural může ovšem též obstáti, poněvadž se s ním sloveso — zvláště stojí-li samo na začátku věty — v čísle shodovati nemusí, a dle významu: *tvůj zákon* תּוֹרָתְךָ může býti i הִיא v sing. LXX četli תְּחַכְּמֵנִי jako 2. osobu *instruis me mandata tua* (sv. Jer.). מִן jest srovnávací *ὑπέρ.*

103. אִמְרָתֶךָ jest jedn. číslo; v LXX Vulg. syr. aram. אִמְרָתֵיךְ *τὰ λογιά σου* v množ. č. ve shodě ke slovesu נִמְלְצוּ (*ὡς γλυκέα*).

Ori meo doplniti: jsou *sladké.*

104. *Intellexi*: nabyl jsem poznání. *Via iniquitatis* cesta k nepravosti vedoucí neb vůbec *hříšná cesta; ἡ ὁδός* Sk. 9[2].

Nun.

105. Svítilnou mým nohám jest tvé slovo,
A světlem mým stezkám.
106. Přisáhl jsem a ustanovil jsem,
Že budu zachovávati tvá spravedlivá pravidla.

107. Jsem pokořován ustavičně, Hospodine,
Obživ mne podle svého slova.
108. Dobrovolné oběti mých úst mile přijmi, Hospodine,
A vyučuj mne svým soudům.
109. Má duše jest stále v mých rukou,
A nezapomínám na tvůj zákon.
110. Hříšníci mně položili osidlo,
Ale nezbloudil jsem od tvých přikázání.
111. Dědictvím jsem získal tvá svědectví na věčnost,
Neboť jsou veselím mého srdce.
112. Nakloňuji své srdce k tomu, abych plnil tvá usta-
Pro odměnu. novení věčně,

105. Svítilnou jest mé noze tvé slovo,
A světlem mé stezce.
106. Přisáhl jsem — a splnil jsem (dle sv. Jer.: a vyplním),
Že ostříhám spravedlivých tvých řádů.
107. Jsem až tuze usoužen,
Jahve, oživiž mne dle svého slova.
108. Dobrovolné (oběti) mých úst přijmiž v libosti,
A vyučuj mne svým právům. Jahve,
109. Má duše jest stále v mé ruce (dlani),
A nezapomněl jsem na tvůj zákon.
110. Bezbožní políčili mně osidlo,
Ale nezbloudil jsem od tvých rozkazů.
111. Zdědil jsem tvá napomenutí na věky,
Neboť jsou radostí mého srdce.
112. Skláním své srdce, aby plnilo tvé příkazy:
Na věky jest odměna.

105. *Slovo* (přikázání) *Boží* jest stálou *svítilnou*, která ukazuje cestu, svítí na temnou a kluzkou cestu života, na níž by člověk tak snadno spadl do záhuby. Proto chce žalmista zachovávati Boží přikázání a tak nezbloudí z cesty (106). Slavně a *přísahou* se zavázal, *že zachová nařízení Boží.*

107. 108. *Jest snížen*, celý usoužen. Podává Bohu *dobrovolné oběti*, prosí, *aby je Bůh mile přijal* — a pak žalmistovi pomohl (43[14]). Vykládáno též toliko o dobrovolných modlitbách a o ústních chvalách.

109. Já jsem ve stálém nebezpečí, snadno mohu ztratiti život; to vyjádřeno metaforicky: *Má duše jest stále v mé ruce*, dlani (hebr.); podobně Soud. 12[3] 1 Kr. 19[5] 28[21] Job 13[14]. *A přec nezapomínám tvého zákona.* Některé staré žaltáře lat. a koptický překlad: *in manibus tuis*, v tvých rukou.

111. *Dědictvím* jest žalmistovi *Boží zákon*, ten jest též *radostí jeho srdce.*

112. Sklání své srdce, plní Boží příkazy, aby dosáhl a získal *odměny: pro odměnu* διʼ ἀντάμειψιν neb διὰ παντὸς ἄμειψιν sv. Jer.: *propter aeternam retributionem*, pro věčnou odměnu, kterou mně Hospodin dá. Hebr. není tak jasné: *Na věky jest odměna*, aneb vyloženo: Plním všechny tvé příkazy až do konce, *až do posledního.*

105. LXX Vulg. a syr. množ. č. לְרַגְלַי *mým nohám* i לִנְתִיבָתִי.

108. *Voluntaria oris mei complaceant tibi* (sv. Jer.); přídavné jm. *voluntarius* zde předmětně, co dobrovolně se děje, koná. Bellarmin: dobrovolná přísaha o zachovávání zákona.

109. א[c.a.] R T (Swete): χερσίν σου *tvých rukou*, A: χερσίν μου.

112. עֵקֶב (*pata*) značí: následek věci, *mzda* (19[12]); sv. Jer. spojil עוֹלָם s tímto עֵקֶב (verš 33.).

Samech.

113. Bezbožníků nenávidím
A tvůj zákon miluji.
114. Ty jsi můj spomocník a můj ochránce,
A v tvé slovo doufám velice.
115. Odstupte ode mne, zlomyslní,
A já chci zkoumati přikázání svého Boha.
116. Podporuj mne podle svého výroku, a budu žíti,
A nezahanbuj mne v mém očekávání.
117. Pomoz mně, a budu spasen,
A chci o tvých ustanoveních stále přemítati.
118. Zavrhuješ všechny, kteří odstupují od tvých pravidel,
Neboť nespravedlivé jest jejich myšlení.
119. Pokládám za přestupující všechny hříšníky na zemi
Proto miluji tvá svědectví.

120. Proraž mé tělo svou bázní,
Neboť bojím se tvých soudů.

ס
113. Polovičatých lidí nenávidím
A tvůj zákon miluji.
114. Ty jsi má ochrana a můj štít,
V tvé slovo doufám.
115. Odstupte ode mne, zlomyslníci,
Já chci zachovávati přikázání svého Boha.
116. Podporuj mne dle svého výroku, abych žil,
A nedopusť, abych byl zahanben pro svou naději.
117. Drž mne, abych došel spasení,
A se zalíbením chci patřiti stále na tvé příkazy.
118. Zavrhuješ všechny, kteří se odchylují od tvých příkazů,
Neboť marný jest jejich podvod.
119. Jako strusky odstraňuješ všechny bezbožníky země,
Proto miluji tvá napomenutí.
120. Mé tělo se děsí strachem před tebou,
A bojím se tvých soudů.

113. *Bezbožníků* παρανόμους, *polovičatých*, nerozhodných lidí, kteří nejsou rozhodně při Bohu; snad značí hebr. též: *pochybovače* σκεπτικούς — těch *nenávidí* žalmista; za to tím více *lne láskou k Božímu zákonu.* Nemá s nešlechetníky společenství v jejich hříšnosti.

114. Viz 3[4]; v hebr. metafory: *má ochrana a můj štít* (Bůh).

115. Viz 69.

118. *Zavrhuješ všechny, kteří odstupují*, odchylují se *od tvých pravidel*, od tvých rozkazů; *neboť jejich myšlení jest nespravedlivé*, lživé, klamné (LXX Vulg. Theod. syr. a sv. Jer.) — domnívají se, že jim není třeba zachovávati zákon Boží, a tím se dopouštějí veliké nepravosti. V hebr.: *Neboť marný jest jejich podvod*, své podvodné záměry nebudou moci prováděti, Bůh jim je překazí.

119. *Pokládal jsem za přestupující* (praevaricantes zde užšího významu než peccatores: kteří přestupují z.) *všechny hříšníky země.* V hebr. jest metafora: *Jako strusky odstraňuješ* (jinak: *pokládáš* za strusky) *všechny bezbožné země;* při tavení drahých kovů odstraňují a odlučují se necenné částky jako strusky od zlata a stříbra. Hříšníci

se někdy třeba lesknou jako zlato (bohatstvím, ctí a p.), Bůh je však dobře zná a ví, že jsou jen strusky — tak s nimi naloží.

120. *Proraž mé tělo svou bázní* (καθήλωσον *přibij*) ukřižuj mé tělo, žádostivosti a hříšnosti tak poddané, aby mne nestáhlo do hříchů a do záhuby; ať se poddá má žádostivost Boží bázni. *Bojím se tvých soudů*, jimiž stíháš a trestáš ony, kteří tvých zákonů nedbají.

V hebr.: *Mé tělo se děsí* (Sym. Hesychius, sv. Jer.: *horripilavit,* ὀρθοτριχεῖ o ježení se vlasů, Job 4[15]) *strachem před tebou.*

113. סֵעֲפִים od סָעַף piel *rozděliti:* jichž srdce jest *rozdělené*; dle 3 Kr. 18[21], kteří kolísají mezi náboženstvím Jahve a mezi modlářstvím; LXX παρανόμοι legis *ancipites* observatores, kteří nestojí pevně při zákoně.

118. Podle 1. os. verše 119. v řeckém ἐλογισάμην תְּשַׁבְתִּי a hebr. אָהַבְתִּי čte i v tomto v. Bickell. 1. os. סָלִיתִי (סלא) *já opovrhuji* těmi atd.; v překladech jest 2. os. jako v massor. znění. LXX, Theod. syr. V. a sv. Jer. překládali תַּרְעִיתָם *jejich myšlení* (aram. slovo) na m. תַּרְמִיתָם Aq. Sym. ἡ δολιότης αὐτῶν jejich lest.

119. LXX a Vulg. 1 os. חִשַּׁבְתִּי, 2. os. חִשַּׁבְתָּ Aq. Sym. sv. Jer.; mass. הִשְׁבַּתָּ.

Ain.

121. Činil jsem právo a spravedlnost,
Nevydávej mne mým pomlouvačům.
122. Ujmi se svého služebníka k dobrému,
Ať mne nepomlouvají pyšní.
123. Mé oči hynou po tvé spáse.
A po výroku tvé spravedlnosti.
124. Nalož se svým služebníkem podle svého milosrdenství,
A vyuč mne svým ustanovením.
125. Tvůj služebník jsem já, dej mi poznání,
Abych znal tvá svědectví.
126. Čas konání jest, Hospodine;
Rozmetají tvůj zákon.
127. Proto miluji tvá přikázání více
Než zlato a drahokam (topaz).

128. Proto spravuji se dle všech tvých přikázání;
Všeliké cesty nepravosti nenávidím.

ע

121. Činil jsem, co pravé a spravedlivé jest,
Neponechávej mne mým utlačitelům.
122. Zaruč se za svého služebníka ku štěstí,
Ať mne neutiskují zpupní.
123. Mé oči prahnou po tvé spáse
A po tvém spravedlivém výroku.
124. Nalož se svým služebníkem dle své milosti
A vyuč mne svým příkazům.
125. Jsem tvůj služebník, dej mi poučení,
A dej mi poznati svá napomenutí.
126. Jest pro Jahve čas jednati,
Zrušili tvůj zákon.
127. Proto miluji tvá přikázání
Více než zlato a než jemné zlato.
128. Proto (podle) tvých rozkazů vše jsem urovnal,
Všeliké lživé cesty nenávidím.

121. Prosí za ochranu proti lstivým škůdcům, pomlouvačům. *Calumniari* značí též jako *ἀδικεῖν τινα* nespravedlivě jednati, *příkoří činiti. Činil jsem právo a spravedlnost;* tím chce ukázati, že se snažil zachovávati zákon, aby se ho nyní Bůh proto zastal. Bůh jest ochráncem nevinných, proto prosí: *Nevydávej mne mým pomlouvačům* (hebr. všeobecněji: *mým utlačitelům*, staré žaltáře: *nocentibus, škůdcům*).

Naším škůdcem jest hlavně zlý duch; Bůh dopouští, aby nás pokoušel. Za pomoc proti tomuto pokušiteli jest nám prositi.

122. *Ujmi se svého služebníka ku štěstí, zaruč se mu* (hebr.), že jeho záležitost šťastně skončí, a aby šťastně skončila. *Ať mne nepomlouvají* (dle v. 121 *calumniari* zde *συκοφαντέω ať mne nemohou činiti příkoří*) hebr.: *ať mne neutiskují zpupní.*

123. *Dychtivě očekává* pomoci od Boha (v. 82), splnění *Božího výroku.*

124. 125. Doufá tím spíše Božího přispění, neboť jest *Božím služebníkem* (94).

126. *Jest čas, aby Hospodin* již *jednal*, aby trestem

zakročil, a zavedl zase pořádek: *neboť* lidé (bezbožní) *rozmetají tvůj zákon* — přestupují zákon a hledí jej odstraniti, vyvrátiti.

Sv. Aug. vykládá o prosbě za Messiáše: »Hospodine, již jsi dosti poučoval, nyní jednej, pošli svou milost, veď nás svým utrpením k pravé svatosti. Židé rozmetali tvůj zákon, který jsi jim dal«.

Mišna, Berakhôth 9[5] uvádí tento verš obráceně: *Rušili tvůj zákon, neboť byl čas, aby Jahve jednal* t. j. byl určen trest, proto nastoupila i vina.

127. Když vidím, jak opovrhují tvým zákonem, já si ho tím více vážím, *miluji jej více než poklady*, více než *zlato a topaz* (drahokam, hebr.: *než jemné zlato* 18[11]). Srovnej v. 72.

128. *Proto spravuji se dle všech tvých přikázání* (*κατωρθούμην*, dirigebar, jdu rovnou cestou neb svého ducha rovně řídím, vedu); hebr. není tak jasné.

121. תַּנִּיחֵנִי od נוּחַ *μὴ παραδῷς* LXX, *ne derelinquas me* sv. Jer.

122. *Suscipe ἐνδέχεσθαι* ve význ. *ἀναδ. někomu* (za někoho) *převzíti, zaručiti se* hebr. עָרַב.

126. ליהוה *τῷ κυρίῳ Hospodinu, domino* (ve starých žaltářích), *pro Hospodina* (v aram.). Dle Mišny by tu bylo přestavení vět (dle R. Nathana).

128. Všechna přikázání *za dobrá pokládám* יִשַּׁרְתִּי není tu vhodným; LXX četli dativem לְכָל־ a druhé כֹּל je pak zbytečné.

Pe (Vulg. Phe).

129. Tvá svědectví jsou divy,
Proto je zkoumá má duše.
130. Vysvětlení tvých slov osvěcuje,
A dává poznání maličkým.
131. Otvírám svá ústa a popadám dechu,
Neboť toužím po tvých přikázáních.
132. Popatři na mne a smiluj se nade mnou,
Podle soudu těch, kteří milují tvé jméno.
133. Řiď mé kročeje podle svého výroku,
A ať nepanuje nade mnou žádná nespravedlnost

134. Vysvoboď mne od lidských pomluv,
Abych mohl ostříhati tvých přikázání.
135. Svoji tvář vyjasni na svého služebníka,
A vyuč mne svým ustanovením.
136. Výtoky vod prolévají mé oči,
Protože nezachovávají tvého zákona.

ד

129. Tvá napomenutí jsou divy,
Proto je zachovává má duše.
130. Otevření (brána) tvých slov osvěcuje,
Dává naučení prostým.
131. Rozvírám svá ústa a dychtím,
Neboť toužím po tvých přikázáních.
132. Obrať se ke mně a smiluj se nade mnou,
Podle práva těch, kteří milují tvé jméno.
133. Upevňuj mé kroky svým výrokem,
A nedej, aby nade mnou panovala nějaká nepravost.
134. Vysvoboď mne od útisku lidí,
A chci zachovávati tvé rozkazy.
135. Vyjasni svou tvář na svého služebníka,
A vyučuj mne svým příkazům.
136. Potoky vod spouštějí mé oči,
Že neostříhají tvého zákona.

129. *Tvá svědectví*, tvé zákony *jsou divy*, jsou neobyčejné věci, obsahují hlubokou moudrost, mají podivuhodné účinky (18. 27). Proto by je žalmista rád vždy více zkoumal, a pozná pak i jejich krásu.

130. *Vysvětlení tvých slov osvěcuje*, zjevení Božího zákona, poučení o něm (Bohem samým, nyní i církví) dává poznání, osvícení těm, kteří jsou pokorní (*parvuli*), jako u sv. Mat. 11[25] ve slovech Páně: *Děkuji tobě, Otče, Pane nebes i země, že jsi to skryl před moudrými a opatrnými, a zjevil jsi to nemluvňatům* (maličkým, parvulis).

131—135. *Otvírám svá ústa*, jeví velikou dychtivost; jako by dychtivě popadal dechu, tak touží po Božím zákoně (Job 29[23] ž. 80[11]). V duchovním smyslu touží po dobrém duchu, po milosti, jimiž by dovedl zachovávati Boží přikázání. *Smiluj se nade mnou podle soudu* neb podle řádu, zvyku, *kterým se smilovávás nad těmi, kteří milují tvé jméno.*

Veď mé kroky, aby se neodchýlily od pravé cesty, aby neupadly do nepravosti (101).

Svou tvář vyjasni, pohlédni naň příznivě, prokazuj mu svou přízeň (Num. 6[25] v žehnání; ž. 4[7] a j.).

136. Takovou má žalmista lásku k Božímu zákonu, že jest pohnut ku pláči, ano že mu *slzy potokem tekou*, když vidí, *jak nezachovávají lidé Božího zákona: Výtoky vod prolévají* (*κατέβησαν deduxerunt* nechávají stékati; sv. Jer.: *potoky vod stékají s mých oči*) *mé oči* (srov. Pláč J. 3[48]). Urážka Boha působí mu větší bolest než vlastní utrpení.

Lat. sv. otcové vykládali: Slzy prolévaly mé oči, protože *ony* (ty oči) *nezachovávaly Božího zákona.* Prvý výklad jest odůvodněný. Očím jest prolévati slzy za hříchy všech smyslů.

130. פִּתְחַ *ἡ δήλωσις* LXX *zjevení*, dle Sym. a sv. Jer. dlužno čísti פֶּתַח *brána* (*ostium*).

136. Bickell čte עֵינִי *mé oko*, vynechává עַל, po němž následuje perfektum (neboť, *poněvadž*); יָרְדוּ překládáno v řeck. a v lat. různě: *κατέδυσαν*, *κατεβίβασαν*, per exitus aquarum *descenderunt* oculi mei (sv. Ambr.).

Sade.

137. Ty jsi spravedlivý, Hospodine,
A tvůj soud je pravý.
138. Nařídil jsi svá svědectví se spravedlností,
A se svou velikou pravdou.
139. Mne hubí mé horlení,
Že zapomínají moji nepřátelé na tvá slova.
140. Ohnivý jest tvůj výrok náramně,
A tvůj služebník jej miluje.
141. Jsem jinoch já a opovržen;
Tvých ustanovení nezapomínám.
142. Tvá spravedlnost jest věčná spravedlnost,
A tvůj zákon jest pravda.
143. Soužení a úzkost mne vynalezly;
Tvá přikázání jsou mým rozjímáním.
144. Spravedlnost jsou tvá svědectví na věčnost;
Dej mi poznání a budu žíti.

ת

137. Ty jsi spravedlivý, Jahve,
A přímé jsou tvé soudy.
138. Nařídil jsi spravedlivě svá svědectví
A velice pravdivě.
139. Má horlivost mne tráví,
Že zapomínají moji utiskovatelé na tvá slova.
140. Tvůj výrok jest dokonale vyzkoušený,
A tvůj služebník jej miluje.
141. Jsem maličký já a opovržený,
Na tvé rozkazy nezapomínám.
142. Tvá spravedlnost jest věčná spravedlnost,
A tvůj zákon jest pravda.
143. Útisk a úzkost mne stihly,
Tvá přikázání jsou mou rozkoší.
144. Spravedlnost jsou tvá napomenutí na věky,
Dávej mi naučení a budu žíti.

137. Bůj jest *spravedlivý* v sobě i ve všech svých soudech a rozsudcích. *Zákon*, který od něho pochází, jest též spravedlivý,

138. a vyjadřuje spravedlnost a pravdu; pravda souhlasí s Boží vůlí.

139. *Mé horlení*, horlení pro tebe, jako 68[10].

140. *Ohnivý jest tvůj výrok náramně (ignitum* jako *igne examinatum*), ohněm vyzkoušený (11[7] 18[9. 10]), úplně čistý, pravdivý, bez všeliké skvrny klamu jest tvůj zákon, tvé slovo (Deut. 33[2]).

Boží zákon osvěcuje a čistí jako oheň, vede k lásce, která jest Božským ohněm.

141. *Jsem jinoch já a opovržený*, spíše dle hebr.: *jsem maličký já*, snížený, lidé mnou opovrhují, přec zůstávám věrným tvým přikázáním. Někteří vykládali to slovo o žalmistově mládí (9. 99 a 100 v.).

142—144. *Spravedlnost a Boží zákon* trvají *věčně; na věky* též prospívají těm, kteří Boží zákon zachovávají, neboť jim zjednávají věčnou odměnu.

137. V LXX ἡ κρίσις σου jest jako v některých hebrejských rukopisech jednotné č. מִשְׁפָּטֶךָ *tvůj soud*; יָשָׁר může býti i před pluralem v jedn. čísle.

138. מְאֹד náleží k oběma slovům צֶדֶק i אֱמוּנָה.

139. V řeckých též: ὁ ζῆλος τοῦ οἴκου σου *horlivost tvého domu* (69[10]) neb ὁ ζῆλός σου (Aq.).

Kof.

145. Volám z celého svého srdce: Vyslyš mne, Hospodine!
Chci vyhledávati tvých ustanovení.
146. Volám k tobě, spas mne,
A budu zachovávati tvá přikázání.
147. Předstíhám časné ráno a volám,
Neboť doufám v tvá slova velice.
148. Mé oči přicházejí k tobě před rozbřesknutím,
Abych přemítal o tvých výrocích.
149. Slyš můj hlas podle svého milosrdenství, Hospodine,
A podle svého soudu oživiž mne.
150. Přibližují se moji pronásledovatelé nepravosti,
Od tvého zákona však se daleko odchylují.
151. Blízko jsi ty, Hospodine,
A všechny tvé cesty jsou pravda.
152. Od počátku znám tvá svědectví,
Neboť na věčnost jsi je založil.

ק

145. Volám z celého srdce: Vyslyš mne, Jahve!
Chci zachovávati tvé příkazy.
146. Volám tebe, pomoz mně,
Abych ostříhal tvých napomenutí.
147. Časně při rozbřesknutí vstávám a křičím,
V tvé slovo doufám.
148. Mé oči předstihují noční hlídky,
Aby přemítaly o tvém výroku.
149. Slyš můj hlas dle své milosti,
Jahve, dle svých ustanovení dej mně žíti.
150. Přibližují se ti, kteří se ženou za neřestí,
Od tvého zákona jsou vzdáleni.
151. Ty jsi, Jahve, blízko,
A všechna tvá přikázání jsou pravda.
152. Ode dávna vím z tvých svědectví,
Že jsi je založil na věky.

145. Žalmista opětovně *volá* k Bohu a ukazuje na to, jak dbá o Boží přikázání.

147. *Časně z rána* již *při rozbřesknutí volá* prosebně k Bohu (87[14]). *Praevenire* diem *in maturitate* docela časně volati, tedy ještě za noci, přede dnem, jako dí řecký výklad: προέφθασα ἐν ὡρίᾳ τῆς νυκτός· μήπω τῆς ὥρας ἐπιστάσης,

καθ' ἣν ἀνίστανται οἱ ἄνθρωποι, *praeveni inopportuno tempore* v nevhodnou dobu, sv. Jer.: *Ještě za tmy.*

148. Žalmista se probouzí dříve, než bývá obyčejem, neb dříve než by bylo jeho povinností (jako byla bdění, hlídka levitskou povinností); probouzí se Bohu (*ad te* není v hebr. znění). Podobně 62^7 89^4.

149. *Dle svého ustanovení zachovej mne na živu*, prosí žalmista; aneb lze dle syr. vyložiti: dej, abych *dle tvých ustanovení* (plural) *žil.*

151. Pronásledovatelé žalmisty jsou bezbožní, vzdalují se zákona; přibližují se sice k žalmistovi, ale i Bůh jest mu blízek, aby mu pomáhal. Jest ovšem i nepřátelům svým trestem na blízku.

152. Hned od počátku, jak jsem počínal poznávati tvůj zákon — aneb již ode dávna vím, že tvůj zákon jest věčný: *že jsi svá svědectví založil na věčnost*, jsou vždy platná.

147. קִדַּמְתִּי spojiti s וָאֲשַׁוֵּעָה (jako Jon. 4^2 לְשַׁוְּעִי inf.). *Ἐν ὡρίᾳ v nevhodný čas, maturitas* o »ránu« neb o době k modlení příhodné, ve Vulg. toliko na tomto místě; sv. Aug. *intempesta nocte*, snad tedy bylo v lat. psáno immaturitate, z čehož povstalo Vulg. *in* maturitate. נֶשֶׁף znamená i *tmu* (Job 24^{15} Is. 5^{11}) i *světlo* (ráno, Job 7^4); o podobných hebr. homonymech u Bullingera, Figures of Speech used in the Bible, s. 1010 a d.

149. Na m. כְּחַסְדֶּךָ *dle tvé milosti* jest psáno i כְּחַסְדְּךָ; כְּמִשְׁפָּטֶךָ jest v LXX, sv. Jer. aram. v jedn. čísle.

150. Dle LXX Sym. syr. a sv. Jer. dlužno čísti רֹדְפַי *moji pronásledovatelé*, זְמָה jest akkus.: *neřestně*, *ἀδίκως*, *inique.*

152. LXX: *κατ' ἀρχάς*, *ἀπ' ἀρχῆς* (Psalt. Graeco-Lat. Veron.), tedy מִקֶּדֶם *ἀρχῆθεν.*

Reš.

153. Popatři na mé snížení a vytrhni mne,
Neboť nezapomínám na tvůj zákon.
154. Rozsuď moji při a vysvoboď mne,
Pro svůj výrok mne oživiž.
155. Vzdálena jest od hříšníků spása,
Neboť nevyhledávají tvých ustanovení.

156. Tvá milosrdenství jsou četná, Hospodine,
Podle svého soudu mne oživ.
157. Četní jsou, kteří mne pronásledují a sužují mne;
Neodchýlil jsem se od tvých ustanovení.
158. Vidím hříšníky a mořím se,
Neboť neostříhají tvých výroků.
159. Hle, že miluji tvá přikázání, Hospodine,
Ve svém milosrdenství mne oživiž.
160. Podkladem tvých slov jest pravda;
Na věky (trvají) všechna tvá spravedlivá rozhodnutí.

ר

153. Pohleď na mou bídu a vysvoboď mne,
Neboť jsem nezapomněl na tvůj zákon.
154 Veď mou při a vykup mne,
Dle svého výroku dej mně, abych žil.
155. Vzdálena jest od bezbožníků spása,
Neboť nevyhledávají tvých rozkazů.
156. Tvá slitování jsou veliká, Jahve,
Dej mi, abych žil podle tvých nařízení.
157. Četní jsou moji pronásledovatelé a utiskovatelé;
Neuchýlil jsem se od tvých napomenutí.
158. Vidím odpadlíky a cítím ošklivost,
Ony, kteří neostříhají tvého výroku.
159. Hleď, že miluji tvá přikázání,
Jahve dej mi, abych dle tvé milosti žil.
160. Souhrn tvého slova jest pravda,
A na věky trvá všechno tvé spravedlivé právo.

153. 154. Bůh nedopustí, aby jeho věrný zahynul. Proto ukazuje žalmista na svůj stav a prosí za pomoc.

Popatři na mé snížení (na mé soužení, na mou *bídu*) *a vytrhni mne, rozsuď (veď) mou při* (jako 34^1 42^1 73^{22}), kterou mám s nepřáteli, *vysvoboď mne a dle svého výroku* (LXX *pro svůj výrok*, svým výrokem, slibem, *διά*) mne oživiž.

157. Nepřátel, sužovatelů má žalmista mnoho (3^{2-4}); při tom hrozném nebezpečí zůstává však Bohu věrným: *Neodchýlil jsem se.*

158. *Vidím hříšníky* (hebr. *odpadlíky*), kteří se Božímu zákonu zpronevěřili; tím se žalmista *moří*, *budí to*

v něm ošklivost, neboť nemůže lhostejně pohlížeti na křivdy, jež se Bohu dějí (139).

160. *Pravda* jest *počátkem*, základem, ale i *obsahem*, souhrnem (dle hebr.) veškerých Božích přikázání; jako pravda věčně potrvá, tak potrvají i Boží slova a Boží řád věčně.

154. לְאִמְרָתֶךָ přeloženo dle řeckého διά ve Vulg. *propter eloquium tuum*; sv. Jer. překládá: *v tvé řeči* — jiní: *dle tvého výroku, secundum* בְּ.

158. Bickel vynechává אֲשֶׁר (LXX sv. Jer. *poněvadž*). אִמְרָתְךָ *tvůj výrok*, v LXX Vulg. množ. číslo. Ἐκτήκω (ἐξετηκόμην LXX) znamená *taviti*, mořiti, ἐκτακείς *zmořený (et moerebam)*.

160. רֹאשׁ *summa, souhrn* — lépe než ἀρχή *principium* (κεφάλαιον Hebr. 8[1]) *počátek*, původ: *Caput verborum tuorum veritas* (sv. Jer.). Wellh. dává přednost množn. č.: דְּבָרֶיךָ (LXX sv. Jer.) a מִשְׁפְּטֵי (LXX Vulg. syr. aram. arab.); sgl. דְּבָרְךָ lze však vykládati zcela správně v hromadném smyslu.

Sin.

161. Knížata pronásledují mne bez příčiny,
A mé srdce se strachuje před tvými slovy.
162. Těším se z tvých výroků
Jako ten, kdo nalezl velikou kořist.
163. Nepravosti nenávidím, mám ji v ošklivosti,
Tvůj zákon však miluji.
164. Sedmkrát za den chválu tobě vzdávám
Pro tvé spravedlivé soudy.
165. Hojný pokoj jest těm, kteří milují tvůj zákon,
A není jim žádného úrazu.
166. Očekávám tvou spásu, Hospodine,
A miluji tvá přikázání.
167. Má duše zachovává tvá svědectví
A miluji je náramně.
168. Zachovávám tvá přikázání a tvá svědectví,
Neboť všechny mé cesty jsou před tebou.

ש

161. Knížata pronásledují mne bez příčiny,
A před tvými slovy (qᵉrê, syr. aram.: před tvým slovem) třese se mé srdce.

162. Já se raduji z tvého výroku
Jako ten, který nalezl velikou kořist.
163. Lži nenávidím a mám (ji) v ošklivosti,
Tvůj zákon miluji.
164. Sedmkrát za den tebe chválím
Pro tvé spravedlivé soudy.
165. Veliký pokoj mají ti, kdož milují tvůj zákon,
A není jim žádného úrazu.
166. Očekávám tvou spásu, Jahve,
A plním tvá přikázání.
167. Má duše ostříhá tvých napomenutí,
A miluji je velice.
168. Ostříhám tvých rozkazů a tvých napomenutí,
Neboť všechny mé cesty jsou před tebou.

161. Žalmista trpí, a jest tak *bez příčiny* (34[7]) *sužován, ačkoliv zachovává zákon;* nebojí se toho pronásledování, jež se mu i od knížat děje, *bojí se Božích slov*, ta nechce nikterak přestupovati.

162. Jeho bázeň je provázena radostí, kterou má žalmista na Božích výrocích; metaforicky dí: Raduji se jako vítěz, *který* po bitvě *nalezl mnohou*, velikou *kořist* (Soud. 5[30] Is. 9[3]).

Kdo zachovává zákon, tomu jest bojovati proti *knížatům a mocnostem, správcům světa těchto temností*, proti moci zlého ducha (Ef. 6[12]); když zvítězí, když zůstane věren Božímu zákonu, kořistí jeho bude věčná odměna, nebeská blaženost.

164. *Sedmkrát za den chválu tobě vzdávám;* určité, svaté číslo na místě neurčitého: často, opětovně (11[7] 78[12]). O čísle *sedm* König, Stilistik 53, 54.

165. Kdo zachovává zákon Boží, tomu jest sice trpěti mnohá soužení a příkoří, ale ten se těší pravé vnitřní *radosti a pokoji* svědomí; dokud zachovává zákon, *nic mu nemůže býti úrazem*, aby o to upadl. Ovšem, dokud se sám nepoddá a dokud ho neopustí poslušnost zákona.

166. *Očekává* stále Spasitele a *spásu* od Boha (Gen. 49[18] Jakubovo proroctví), a miluje Boží přikázání. Jedno může býti příčinou druhého: Protože miluje zákon, může očekávati spásu — protože spásu očekává, miluje (2 Tim. 4[7]).

168. Jest Bohu věrným; Bůh to však též ví: *Všechny mé cesty jsou před tebou.*

161. דְּבָרֶיךָ v kᵉthîbh jest množ. č., jako LXX Vulg. sv. Jer.
162. אִמְרָתֶיךָ množ. č. LXX Vulg. arab. a některé hebr.
163. שֶׁקֶר *lež*, nevěra k Bohu; LXX *ἀδικία* nepravost, *křivda.*
166. שִׂבַּרְתִּי jest vyjádřeno v Gen. 49[18] slovesem קִוִּיתִי spoléhám, *očekávám.*

Tau (Thau).

169. Nechať se přiblíží má prosba před tvou tvář, Hospodine;
Podle svého výroku dej mi poznání.
170. Ať vejde má žádost před tvou tvář;
Podle svého výroku zachraň mne.
171. Vytryskne z mých rtů chvalozpěv,
Když mne naučíš svým ustanovením.
172. Můj jazyk bude hlásati tvůj výrok,
Neboť všechna tvá přikázání jsou spravedlnost.
173. Nechať mne vysvobodí tvá ruka,
Neboť jsem si zvolil tvá přikázání.
174. Žádám si tvé spásy, Hospodine,
A tvůj zákon jest mým rozjímáním.
175. Ať žije má duše, aby tě chválila,
A tvé soudy mně budou podporou.
176. Bloudím jako ovce, jež se ztratila; hledej svého služebníka,
Neboť nezapomněl jsem na tvá přikázání.

ת

169. Nechť se přiblíží můj nářek ku tvé tváři, Jahve;
Dle svého slova dej mi poznání (*syr.:* dej mi, bych žil).
170. Ať přijde má snažná prosba ku tvé tváři,
Dle svého výroku vysvoboď mne.
171. Vytryskne z mých rtů chvála,
(*dosl.:* vytrysknou mé rty chválu),
Neboť vyučuješ mne svým rozkazům.
172. Opěvovati bude můj jazyk tvůj výrok,
Neboť všechna tvá přikázání jsou spravedlnost.
173. Ať jest tvá ruka mou pomocí,
Neboť zvolil jsem si tvá nařízení.
174. Dychtím po tvé spáse, Jahve,
A tvůj zákon jest mou rozkoší.

175. Ať žije má duše, aby tě chválila,
A tvoji soudové ať mi pomáhají.
176. Bloudím, jako ztracenou ovci hledej svého služebníka,
(*Překl.:* Bloudím jako ztracená ovce:)
Neboť nezapomněl jsem na tvá přikázání.

169. Žalm zakončuje prosbou. Vyslyš mne a, oč jsem tolikrát v písni prosil, to mně uděl: abych znal tvůj zákon, abych jej zachovával. Sám mne veď po cestě zákona, neboť bez tvé pomoci bloudím jako ztracená ovce.

Podle svého slibu (ž. 31[8]: *Chci ti dáti poznání a poučení*) *dej mi poznání* svého zákona; kdo zná zákon, může jej plniti, kdo jej plní, získá si života.

170. Hebr. slova jsou výraznější: Ať se přiblíží k tobě *můj nářek* (169), ať přijde k tobě má *úpěnlivá*, snažná *prosba.*

175. Když mně pomůžeš, *budu žíti* a *chváliti tebe* stále; *soudové*, jimiž stihneš bezbožné, *budou mně pomáhati*, abych bezpečně žil.

176. Zbloudilá ovce jest v nebezpečí, snáze ji uloupí dravá zvěř, snáze zahyne nedostatkem pastvy a pod. I podmínečně: *Kdybych bloudil, hledej mne* atd.

Vykládáno často o Israeli v cizině (Is. 27[13] Jer. 50[6. 17]), též o mravním poblouzení *hříchem.* Lidstvo bloudilo jako ztracená ovce a prosilo, aby Bůh seslal Spasitele, dobrého pastýře, který by je zase do Božího ovčince uvedl. Každý hříšník bloudí jako ovce, vzdálil se od Boha, nemá Boží milosti, která jemu dává sílu, život (jest mu pastvou); vlci, zlý svět, ďábel hledí ho zahubiti.

173. *Fiat manus tua in salutem meam* podáno dle LXX *τοῦ σῶσαι* (*με*).

176. Hebr. תָּעִיתִי *zbloudil jsem* dlužno dle znamének odděliti od následujícího a překládati pak akkus.: *jako zbloudilou ovci* hledej svého služebníka. Bickell spojuje: »Hledej mne, nezapomněl jsem na tvá přikázání.«

V řecké LXX nejsou uvedena hebrejská abecední písmena před osmicemi toho žalmu. Podán budiž za to přepis písmen, jak jest v ℵ při Jeremiášově pláči (a u Eusebia): *Ἄλφ, Βήθ, Γίμελ, Δέλεθ* (Eus. *Δελθ*), *Ἦ, Οὐαύ, Ζάι*

Ἤθ, Τήθ, Ἰώδ (Eus. *Ἰωθ*), *Χάφ, Λάβδ, Μήμ, Νούμ* (Eus. *Νουν*), *Σάμχ, Ἄιν, Φή, Σαδή,* (B: *Ταδή*), *Κώφ, Ῥής* (B: *Ῥήχς*), *Σέν* (B: *Χσέν*), *Θαύ.*

I my máme znáti a zachovávati a milovati Boží zákon, zákon Kristův a sv. evangelia jeho. *Každodenně* modlíme se tento žalm v církevních hodinkách, neboť denně a stále jest nám ostříhati Božích přikázání, stále máme prospívati a růsti v poznání a v lásce Božího zákona.

Žalm 118. jest rozdělen na ranní hodinky. V *primě* modlíme se v. 1—32; vyslovujeme pevný úmysl, že chceme přilnouti k Božímu zákonu a zachovávati jej dokonale a stále. V *terci* modlíme se v. 33—80; vzbuzujeme důvěru v Boha a prosíme o osvícení proti nepřátelské lsti pokušitelů. V *sextě* modlíme se v. 81—128 a povzbuzujeme se k boji proti pokušení a nedbalosti v zákoně. V *noně* modlíme se v. 129—176; zbožný kněz tu pociťuje lásku, potěšení a svatý pokoj, jímž naplňuje Bůh a jeho zákon srdce a svědomí kněze.

119. žalm. (H. 120.)

První *poutní* píseň.

Proti svárlivým lidem.

Prosí za pomoc proti lživým a lstivým lidem, a předvídá jejich těžký trest (1—4),

stěžuje si, že mu bylo tak dlouho mezi nimi prodlévati, že jej napadali, když s nimi chtěl udržovati pokoj (5—7).

Tento žalm 119. jest prvním v řadě *stupňových zpěvů*, Psalmi graduales, *Cantica graduum* (119—133, hebr. 120 až 134), snad lépe »poutní písně« jmenovaných. Hebr. se zove שִׁיר הַמַּעֲלוֹת, o čemž viz v úvodě str. XXX. Tento nadpis by byl dle Königa (Syntax) společným, "שיר המ by bylo tedy množné číslo (§ 267 *hβ* 304 c).

Tento žalm pojednává o stavu celého Israele, jenž bydlí mezi svárlivými lidmi, kteří lží a lstí vyvolávají různice a nesváry. Nepřátely a svárlivými sousedy by snad byli Samaritáné, kteří podobně Israele znepokojovali. Žalm snad pochází z doby po návratu z Babylona; obsah v tom ohledu nic bližšího neurčuje.

Píseň jest psána ve sloce qînâ*) zvané (ž. 18.); jest příjemná a dýše mocnou důvěrou v Boží pomoc.

Jakési stupňování by bylo znáti v opakování slov v. 2b: *od lstivého jazyka* a 3b: *k lstivému jazyku*, v. 5b: *Bydlil jsem* a 6 *byl jsem příchozím.*

Obsahem jest mu podobným 12. apokryfní žalm Šalomouna.

Sv. Otcové vykládají stupňové žalmy rádi o spravedlivých duších, které v tomto životě dychtí po nebeské vlasti. Stupně chrámu, pouť do Jerusaléma, cesta z Babylona do Jerusaléma jsou jim obrazem cesty a pouti vyvolených duší do nebes. Po stupních různých cností vystupují, sv. Duch jim svou milostí pomáhá a sílí je, aby k svému cíli i mezi bezbožným světem směřovati a kráčeti mohly.

L. 1. Stupňová píseň.
K Hospodinu, když jsem soužen, volám,
A vyslýchá mne.
2. Hospodine, vysvoboď mou duši od bezbožných rtů
A od lstivého jazyka.
3. Co se dá tobě, aneb co bude tobě přiděleno
K lstivému jazyku?
4 Šípy mocného ostré
Se spalujícím uhlím.
5. Běda mně, neboť mé přebývání se prodlužuje!
Bydlím s obyvately Cedaru;
6. Má duše jest dlouho pohostinnu.
7. S těmi, kteří nenávidí pokoje, jsem pokojným;
Když s nimi mluvím, napadají mne bez příčiny.

H. 1. Stupňová píseň.
K Jahve, ve svém soužení volám,
A vyslýchá mne.

*) *Qînâ* (psáno obyč. qîna) má jméno hebr. קִינָה *nářek, pláč* (lamentatio), též nářek nad zemřelými tak nazýván (Am. 5[1.2] Is. 38[10.20] Ez. 19[1]); sloveso *qîn* značí *concinnare, urovnávati i zpívati*, syr. *qînâ* zpěvačka (arab. sloveso *qâna* o zdobení nevěsty. o vyzdobení domu). Delší a kratší stichos sloky qînâ lze přirovnati k elegickému verši hexametrů a pentametrů

2. Jahve, vysvoboď mou duši od lživých rtů,
Od lstivého jazyka.
3. Co dá tobě a čeho tobě přidá,
Lstivý jazyku?
4. Šípy mocného zaostřené
S kručinkovým uhlím.
5. Běda mně, že jsem pohostinnu u Mešekha,
Přebývám při stanech Qēdhāru!
6. Dlouho si zůstává má duše
U nepřítele pokoje.
7. Já jsem pokoj, ale když mluvím,
Oni k boji (jsou).

1. Žalmista jest v soužení; popisuje je v následujících verších. V tom soužení volá s důvěrou k Hospodinu, a při tom již jest jist, že ho Bůh vyslyší, proto dí: *A vyslýchá mne.* V žalmu obsažena jest prosba, proto můžeme perfekta: *clamavi, exaudivit,* vykládati přítomným časem. Tím by mohla býti ovšem vyjádřena též zkušenost žalmisty: *Kdykoliv jsem soužen a volám k Hospodinu, vždy mne vyslýchá;* tím by odůvodňoval svou důvěru, s kterou i nyní k Bohu volá a prosí. Při prvém výkladu souvisí 1. verš s celým obsahem tohoto žalmu lépe než při výkladu druhém.

Protože jest v žalmu obsažena prosba, není vhodným vykládati minulým časem: *Volal jsem a vyslyšel mne,* a spojovati ta slova s vysvobozením z babyl. zajetí; na toto neukazuje ani jediné slovo této písně.

2. Prosba: *Vysvoboď mou duši* (mne, 3[3]) *od bezbožných* (hebr. lživých) *rtů a od jazyka, který jest lesť* (hebr.). Těmi trpí tedy žalmista (Israel): nejsou to ani slova pouhé pomluvy, ale jsou to řeči mocného, svárlivého muže, který jimi vyvolává hádky a boje.

Ve vyšším smyslu vykládají o všelikých hříších jazyka: rouhání, klamné učení, nečisté řeči; tyto jsou příčinou mnohého neštěstí a zkázy: *Jazyk oheň jest, všeliká nepravost* (jest v něm; Jak. 3[6]).

3. Otázka tohoto verše se zdá býti hrozbou, kterou předpovídá žalmista zlému jazyku trest; odpovědi by nebylo ani třeba. Dle hebr.: *Co dá tobě* (jazyku) Bůh, *a co tobě přidá?* Podmětem jest Jahve, on potrestá lstivý jazyk;

on nedá tobě za to nic dobrého, nemůže rozmnožiti tvé statky, tvé štěstí.

4. V tomto verši ukazuje, jaké jsou ony řeči.

Přirovnává je k *šípům mocného,* silného muže (gibbôr), válečníka; nepravdivá slova působí zkázu, bolesti, rány jako ostrý šíp, který se zaráží do těla. Jazyk jest tím lukem, který vystřeluje takové šípy. Zlá slova jsou spolu přirovnána i k *uhlí, které působí pustinu* (carbones desolatorii dle řeckého ἐρημικός uhlí na poušti pálené, z keřů pouště připravené), neb *ke kručinkovému uhlí* (hebr. z keře *rᵉthāmîm genista*). Taková řeč zapaluje, jako ono uhlí, t. j. působí svár (Jak. 3[5.6] nahoře uvedeno). *Kručinka* dává dobré uhlí, protože má tvrdé dřevo; to uhlí udržuje žár velmi dlouho, hodí se tedy dobře k zapalování.

Dle latinského by se zamlouval lépe výklad: *Šípy mocného jsou ostřeny v žáru kručinkového uhlí* (s uhlím *pouště, cum carbonibus desolatoriis*).

Tyto dva verše vykládány různým způsobem; příčina toho jest, že není udán ve verši 3. podmět k hebr. *dabit* (v lat. detur) a že není blíže určeno, kdo jest zájmenem *tobě* osloven.

Dle některých (kteří se odvolávají na podobné rčení u Joba 10[3] a na aram. výklad) byl by podmětem: *jazyk* a oslovení by bylo obráceno k Bohu.

Sarkasticky by se tázal žalmista: *Co může tobě dáti* onen zlý jazyk *a co tobě přidati,* že jej jaksi proti spravedlivému trpíš? Odpovědi by nebylo třeba; verš 4. by pak toliko líčil, jak zlý jazyk působí: *Šípy ty a uhlí co tobě dá?* Aneb by byl verš 4. sarkastickou odpovědí na onu otázku: Oni bezbožní tobě dají *ostré šípy a řeřavé uhlí,* oni způsobí jen svár a boje.

Dle jiných by se tázal: *Co dá Bůh tobě* (jazyku)? a odpovědí by byl verš 4.: On, Bůh, *potrestá bezbožný jazyk* stejným způsobem: *Ostrými šípy a řeřavým uhlím*; tento výklad jest poněkud umělý, neboť »ostrými šípy a uhlím« u Boha mohly by býti toliko zlé řeči, které by z dopuštění Božího jiní lidé proti oněm bezbožným vedli.

Dle jiného výkladu klade si žalmista sám onu otázku: Co ti může býti dáno *proti* (πρός s akk.) lstivému jazyku? Ten jazyk jest jako *šípy mocného, jako uhlí pouště!* Proti takovému není žádného prostředku, jediné Boží ochrana.

5. Žalmista si stěžuje, že jest mu mezi takovými lidmi tak dlouho bydliti!

Běda mně! že jsem pohostinnu (cizincem, *gêr* 104[12], osadníkem; ž. Kl.: »podruzstwo me prodleno jest«) *u Mesekha, přebývám* (incola sum) *při stanech Qᵉdhâra.* Dle Gen. 10[2] (Ez. 27[13]) byl Mesekh lid, jenž se zdržoval nejspíše v krajinách mezi černým a mezi chvalinským mořem. Qedar byl druhý syn Ismaele (Gen. 25[13]), jeho jménem nazýván kočující arabský kmen, který ještě v poměrně pozdních dobách (Bar. Hebr. jej ještě jmenuje) přicházel se svými stany až do Persie. Vulgata přeložila slovo *mesekh* podle řeckého ἡ παροικία μου ἐμακρύνθη quia incolatus meus *prolongatus est.*

Israel nebydlil v té době mezi těmito národy skutečně; žalmista je uvádí jako obraz barbarských, svárlivých kmenů, mezi nimiž nelze dlouho žíti. Nepřátelé žalmisty (Israele) jsou jako Mesekh a jako Qedhar, on mezi nimi bydlí jako cizinec, nemá tam žádného práva, proto jest s ním nemilosrdně zacházeno.

6. *Mnoho,* dlouho *jsem již osadníkem,* pohostinnu mezi nimi.

7. Oni jsou nepřátelé pokoje, já přec jsem s nimi chtěl v pokoji žíti, *jsem pokojným* (hebr. jsem samý *pokoj*), ale oni, kdykoliv já jen ***mluvím, napadají mne bez příčiny*** (*gratis*, 34[7]), *jsou* připraveni *k boji,* začínají svár, boj. Tím vylíčil soužení, v jakém se nalézá a z něhož ho Bůh vysvobodí.

1. הַמַּעֲלוֹת v žalmu 121. jest לַמַּעֲלוֹת. V צָרְתָה jest akk. zakončení bez zvláštního významu; Bickell sem klade בַּצָּרוֹת, jež se do časomíry lépe hodí a též v jednom cod. 93 (u Kenicotta) jest.

2. רְמִיָּה jest podst. jméno přístavkem ku לָשׁוֹן, jež jest v prostém stavu; LXX a aram. vyložili přídavným jménem. לָשׁוֹן jest ženského rodu, mívá však přípony i mužského rodu jako obojetné slovo; proto lze לָךְ (při rᵉbhîª'; jinak לָהּ) vyložiti jako příponu k לָשׁוֹן muž. r. Bickell doplňuje stichos 2c: כִּי יְהוָה יַצִּילֵנִי *neboť Jahve mne vysvobodí* jako výraz důvěry.

3. *Quid detur tibi aut quid apponatur? Co má býti tobě dáno aneb co přidáno;* tak přeloženo dle LXX, tito přeložili slovesa trpná: יִתַּן a יוּסַף, v massoretském jsou však činné tvary. V massor. jest לָשׁוֹן רְמִיָּה v nom., v lat. jest předložka *ad* ř. πρός, tedy לְ, které snad sem vzato z לָךְ. Prvý nahoře uvedený výklad se zdá býti nejjednodušším.

4. Kdyby byl tento verš odpovědí k verši 3., očekávali bychom v řeckém: τὰ τοῦ δυνατοῦ ἠκονημένα βέλη. גִּבּוֹר *mocný,* jest onen, jenž hřeší jazykem (52[3. 4. 5]). שְׁנוּנִים *ost.é,* zaostřené — přísudek aneb přívlastek: ostré, *zaostřené* čím עִם: *uhlím kručinky* גַּחֲלֵי רְתָמִים; róthem jest keř, který roste na poušti v Galaad a v Arabii dosti hojně a jehož botan. jméno jest: *Genista Raetam* i monosperma. Dle Joba 30[4] jídali jeho kořeny. Dle rabbinů vykládáno obyčejně o jalovci (juniperus), dle arab. rátamun dlužno vykládati o kručince. LXX přeložili: *Uhlí pouště σὺν τοῖς ἄνδραξιν τοῖς ἐρημικοῖς,* což vyloženo v lat. *desolatoriis* (sv. Jer. juniperorum), sv. Chrys. ἐρημοποιός (co pustým činí), *consumens,* Hilarius: *desolationis.*

Ohnivé šípy vykládá sv. Aug. o lásce a o dobrém příkladu: tyto jsou jediným lékem a prostředkem proti zlému jazyku.

5. LXX četli מִשֶּׁךְ aneb מָשְׁכָה (משך táhnouti, prodloužiti se, protracta est). Hebr. jest správné, משך jest vlastní jméno lidu Mešekh. גַּרְתִּי překládá Aq. προσηλύτευσα *jsem proselytou* גֵּר.

6. 7. *Multum* (רַבָּה příslovečně) *incola fuit anima mea* dlužno spojiti s *cum his* jako v LXX. לָהּ dativ etický. אֲנִי שָׁלוֹם *Já jsem pokoj* jako 37[37] (1 Sam. 25[6]). לַמִּלְחָמָה *k boji* vyzývali (provocabant), se chystali neb podobně. וְכִי v syrském vynecháno. Netřeba doplniti: Když k nim mluvím o náboženství — neb když je nabádám k pokoji; znění Vulg. a massor. dává dostatečný smysl.

Žalm 119. se modlíme na *Zelený čtvrtek* a o *Utrpení Páně.* Církev tu jaksi prosí, aby byl Spasitel zbaven pomluv a pronásledování, jímž byl při svém utrpení soužen. On byl sám *pokoj,* chtěl pokoj, ale jeho nepřátelé byli stále k boji. Dědici nepřátel jsou nevěrci a protivníci církve.

V hodinkách *za zemřelé* uvádí církev slova tohoto ž. jako prosbu duší v očistci. Tyto prosí, aby je Bůh vysvobodil od zlého ducha, od hříchu; zlý duch jest pomlouvač *κατ' ἐξοχήν*, duch lži a lsti, který působí sváry, oheň, zhoubu mezi lidmi. Tuze dlouhé jest jim již bydlení v očistci, neboť touha je táhne vždy mocněji k Bohu (v. 5.).

Žalm jest též určen v *nešporách pondělí* a při *svěcení chrámu Páně*. Jest tu prosbou proti zlému duchu.

120. žalm. (H. 121.)

Druhá *poutní* píseň.

Ochránce Israele.

Žalmista vyhlédá, odkud by mu přišla pomoc; ví, že jest mu spomocníkem Bůh, všemohoucí Tvůrce (1—2),

který vždy nad svými bdí, je chrání a bezpečně vodí (3—8).

Jest to druhý *stupňový žalm* (viz úvodu str. XXX.) potěšujícího obsahu.

I tato píseň vyličuje city a důvěru celého Israele; nelze však udati dobu, v níž by byl tento žalm složen. Skladatel udán není. Poněvadž jest žalmista tak důvěřivý, nenaříká na žádnou bídu, Israel dlí pokojně v ochraně Jahve — zdálo by se, že jest žalm psán v době po návratu z Babylona. Dle jiných mluví v této písni Israelita v Babylonsku dlící, který touží po vysvobození.

V této písni opakují se některá slova tak, jak toho anadiplose žádá: *Pomoc mně* 1b a *má pomoc* 2a, *nespí, jenž ostříhá* 3b a 4ab, *Hospodin tě ostříhá* v. 5. 7. 8. Dle Zennera dvě sloky po čtyřech verších.

Od verše 3. mluví žalmista, který dříve užíval prvé osoby, v osobě druhé. To jest básnický obrat, a nelze z toho dokázati, že byl žalm střídavě dvěma sbory zpíván.

I. 1. Stupňová píseň.
Pozdvihuji svých očí k horám,
Odkud mi přijde pomoc.
2. Má pomoc (přichází) od Hospodina,
Jenž učinil nebe i zemi.

3. Ať nevydá tvé nohy v třesení,
Ať nedřímá ten, jenž tebe ochraňuje.
4. Ejhle ani nedřímá ani nespí ten,
Jenž ochraňuje Israele.
5. Hospodin tě ochraňuje,
Hospodin jest tvou ochranou nad tvou pravicí.
6. Za dne nepálí tě slunce,
Ani měsíc za noci.
7. Hospodin ostříhá tebe od všeho zlého;
Ať ostříhá tvé duše Hospodin.
8. Hospodin nechať ostříhá tebe, když vcházíš a když vycházíš,
Od tohoto času a až na věky.

H. 1. Stupňová píseň (Poutní píseň).
Pozdvihuji svých očí k horám:
Odkud přijde má pomoc?
2. Má pomoc (přichází) od Jahve,
Tvůrce nebes i země.
3. Nedá tvé noze, aby vrávorala,
Nespí tvůj strážce!
4. Aj, nespí ani nedřímá
Strážce Israele.
5. Jahve jest tvým strážcem,
Jahve jest tvůj stín při tvé pravé ruce.
6. Za dne nebude tě páliti slunce,
Ani měsíc za noci.
7. Jahve tě bude chrániti před vším zlem,
Ochrání tvou duši.
8. Jahve ochraňovati bude tvůj východ a tvůj příchod,
Od této doby až na věky.

1. Žalmista hledá pomoci: *Pozdvihuji svých očí k horám*, k horám známým, k svatým horám Jerusaléma (86¹ 124²), kde jest Boží sídlo, odkud se Israeli vždy pomoci a milosti dostávalo. *Odkud přijde mi pomoc?* jest otázkou v hebr. znění, v některých Vulg. v LXX A (nikoli B: *ὅθεν ἥξει*).

2. Žalmista hned odpovídá: *Má pomoc* (přichází) *od Hospodina*: ten všemohoucí Tvůrce může vždy pomoci a činí tak. Neočekává od vrchů pomoci, nýbrž od nebeského Boha.

3. Žalmista si ve v. 1. položil otázku, sám si ji ve v. 2.

zodpověděl; nyní se sám oslovuje. Tím střídáním jest celá skladba živější.

Poněvadž jest dle v. 2. B. pomoci jist, může vyličovati, v čem a jak mu jest pomoženo: *Nedá Bůh tvé noze, aby vrávorala* (65[9] se klátila, třásla a padla), *nespí tvůj strážce* totiž Bůh. Jsou velmi pěkné metafory (jako 54[23] 77[65]). Přeměnou záporného *al* v êl (Bůh), zněl by ten verš: *Bůh, jenž tvou nohu nechá vrávorati, Bůh jenž spí* (by spal), *jest tvůj strážce?*

Dle lat. (LXX) jest tím vysloveno přání a prosba: *Ať nevydá Bůh tvé nohy v třesení*, aby se pohnuly, vrávoraly, *ať nedřímá ten, jenž tebe ochraňuje.* LXX B a A mají *μὴ δῴης* jako Aq. a Theod.: *Ať nevydáš* — kde jest osloven Bůh.

4. Potvrzuje silně ochranu Boží, jíž se Israel stále těší. *Ani nedřímá ani nespí ten, jenž ochraňuje*, jest strážcem *Israele*: jest stále bdělým, neumdlévá, aby snad dřímal, není mu třeba jako člověku spánku. Prozřetelnost stále bdí: její oko jest stále otevřeno; tak jest chráněn Israel.

Kristus Pán, když i usnul (v lodičce), přec svých apoštolů neopustil.

5. *Hospodin jest tvou ochranou*, v hebr. obrazně: *Jest tvým stínem*, stínidlem, zastíněním. *při tvé pravici* (90[1] Num. 14[9]). Jahve zastiňuje, chrání člověka, dle v. 6. hlavně míní proti pálícím paprskům slunce; *stojí po jeho* (nad jeho) *pravici*, neboť po pravici stával ochránce proti mocným a silným (15[8] 109[5] i 108[31]).

6. Božím stínem jest chráněn člověk (Israel) *proti žáru slunce za dne;* jmenuje sluneční žár jakožto obraz velikých ran a neštěstí, poněvadž jest sluneční úpal na Východě zvláště nebezpečný (4 Kr. 4[19] Jud. 8[2-3]). Měsíční žár a světlo mělo po mínění starých též neblahé účinky na člověka jako sluneční žár; jemu připisovali zanícení očí, mozku a p. Není však třeba tak podrobně tato slova vykládati; žalmista chtěl ukázati, že Bůh chrání svého věrného za dne i v noci (stále), aby ho nepotkalo neštěstí.

Slunce a měsíc jsou znamením dne a noci, úpal slunce obrazem nebezpečí vůbec.

7. 8. Hospodin chrání a bude chrániti Israele. V lat. jest vysloveno přání: *Nechať ostříhá tvůj vstup* (příchod) *a východ tvůj* (Deut. 28[6] 31[2] 1 Kr. 29[6]) vše, cokoliv konáš a konati budeš.

Poutníci mohli při tom prositi, aby Bůh jim žehnal a je ochraňoval na cestě do Jerusaléma a při návratu.

1. מֵאַיִן *odkud?* není vztažným, nýbrž tázacím. V ž. 123[1] praví ž. podobně: *K tobě pozdvihuji svých očí, který bydlíš v nebesích.*

3. לַמּוֹט Complutenská polyglotta a staré žaltáře mají *μὴ δῴη* v třetí osobě; *εἰς σάλον*, že jest מוֹט podstatným jménem. Ewald čte i tento v. otázkou. Zenner čte אֶל na m. אַל a překládá: *Bůh, který nechá vrávorati tvou nohu, Bůh, který spí — jest tvůj strážce? Nikoli! nespí, ani nedřímá Strážce Israele.* Tím jest vysvětleno, proč jest tu po otázce: *Odkud přijde má pomoc?* druhá osoba.

4. נוּם obyčejný spánek i lehčí spánek, יָשֵׁן tvrdší spaní a ono, jež jest přivoděno unavením -- ač vždy toho rozdílu neznamenáme.

5. עַל־יַד יְמִינֶךָ super (*ἐπὶ δεξιάν*) nad tvou pravicí, *při tvé pravici.*

7. 8. Snad dlužno všude čísti *φυλάξει* (tě) *ochraňuje*, ač jest ve znění custodit, custodiat (*φυλάξαι* i *φυλάξοι*). *Ex hoc nunc* 113[2].

V mystickém smyslu vykládáno tak, že hory, k nimž zvedáme svých očí, jsou Svatí, Kristus Pán a Blah. Panna (v. 1). Strážcové Israele jsou představení církve, představení klášterních domů; jim i každému křesťanu jest stále bdíti a neusínati, aby zpozoroval každé nebezpečí a odvrátil každé pokušení (4).

Žalm tento se modlíme v hodinkách *Modlitby Páně na Oliv. hoře.* Slovy žalmu modlí se Církev tak, jak nás naučil Pán se modliti; církev tím utvrzuje a těší své věrné, aby měli vždy pevnou důvěru v Boží přispění, prosí, aby nás Bůh chránil na všech našich cestách, až do té doby, kdy vyjdeme z tohoto světa.

V hodinkách *za zemřelé* pozdvihuje modlící se svých očí k nebeské výši, ku věčným horám a prosí, aby se

duším v očistci dostalo slíbené útěchy, aby vešly do svého kýženého domova.

Ž. 120. jest ustanoven *v nešporách pondělí* a *při svěcení chrámu Páně;* z Božího domu přichází pomoc Páně.

121. žalm. (H. 122.)
Třetí *poutní* píseň.
Požehnání na Jerusalém.

Žalmista, věrný Israelita těší se, jak slyší o tom, že půjde do Jerusaléma (1);

líčí dojem, jaký naň učinilo svaté město Jerusalém. Ono jest nyní krásně vystavěno, zdmi obehnáno, má mnoho domů (2. 3.). Tam táhnou kmenové Israele (4), jest jim to předpisem. Tam sídlil David a jeho synové (5).

Israelité přejí městu vše dobré, pokoj pro lásku k Božímu domu (6—9).

Tato píseň může býti velmi vhodně nazvána *poutní písní* (viz úvodu s. XXX); mluví o cestě do Jerusaléma, o předpisu, dle něhož tam putují Israelští kmenové. Chvála města a přání, jež mu žalmista pronáší, hodí se velmi dobře do úst horlivého poutníka. Píseň byla asi za tím účelem složena.

Žalmista činí zmínku o Božím domě, o chrámu (1. 2.), o tom, jak tam vystupovali israelští kmenové, aby došli buď soudního rozhodnutí, neb aby chválili Boha (4, 5); praví, že jest Jerusalém pěkně vystavěným městem. Z toho bychom mohli souditi, že byla píseň složena v pozdější době; radost z krásy města by se nejlépe vysvětlila v době po návratu z Babylona, když byl nový chrám postaven, město znovu ohraženo.

Massoretské znění, codex Sinaiticus (ℵ LXX) mají v nadpise: לדוד *od Davida*, Aq. Sym. to též dosvědčují*).

V ostatních řeckých rukopisech a překladech, ve Vulg., v aram. toho označení není; proto jest pochybným. Mohlo býti na začátek žalmu položeno z verše 5.

Před Davidem kmenové do Jerusaléma nechodívali;

*) Syrský překlad má též: „Když přikázal Cyrus, aby se vyhnanci navrátili".

David města vydobyl, učinil je svým sídlem sedmého roku své vlády, postavil tam nový svatostánek; »dům Boží« verše 1. musili bychom pak vykládati o tom Davidově svatostánku. David by byl složil tuto píseň v době, když se stal jeho svatostánek obětním místem a svatyní, k níž Israel putoval — totiž po přenesení archy úmluvy.

Anagogicky vykládána slova tohoto žalmu o radostné touze, s jakou se nese zbožná duše na pozemské pouti k nebeské svatyni; v líčení Jerusaléma shledáváno líčení krásy nebeské říše.

I v tomto žalmu shledáváme anadiplosi ve slovech: *Jerusalém* 2b a 3a, *kmenové, kmenové Hospodina* 4a, *stolice* soudu, *stolice* Davidova domu 5, *k pokoji, pokoj* 6a, 7a, 8b, *hojnost* v 6b a 7b.

L. 1. Stupňová píseň.
Zaradoval jsem se proto, že mně bylo řečeno:
Půjdeme do Hospodinova domu!
2. Naše nohy stanuly
V tvých předsíních, Jerusaléme!
3. Jerusalém jest vystavěn jako město,
Jehož připojení k sobě jest úplné.
4. Tam totiž vystupují pokolení,
Pokolení Hospodinova — předpis (to) Israele —
Chváliti Hospodinovo jméno.
5. Neboť tam jsou postaveny stolice soudu,
Stolice Davidova domu.
6. Vyproste, co jest Jerusalému k pokoji,
A hojnost těm, kteří tebe milují.
7. Ať jest pokoj v tvém opevnění,
A hojnost v tvých věžích.
8. Pro své bratry a pro své bližní
Zamlouvám tobě pokoje.
9. Pro dům Hospodina, našeho Boha,
Vyžaduji tobě dobra.

H. 1. Stupňová píseň (Poutní píseň). Od Davida.
Zaradoval jsem se, když mně říkali:
Půjdeme do domu Jahve!

2. Stojí naše nohy
V tvých branách, J[e]rūšālájm!
3. J[e]rūšālájm, ty vystavěný,
Jako město, jež jest v sobě úplně uzavřené.
4. Kam vystupují kmenové,
Kmenové Jâha — příkaz Isrā'êle,
Chváliti jméno Jahve.
5. Neboť tam posazeny jsou stolice k soudu,
Stolice Davidova domu.
6. Proste o pokoj J[e]rūšālájma,
Ať jsou v pokoji, kdo tebe milují.
7. Ať jest pokoj před tvou zdí,
Pokoj v tvých věžích.
8. Pro své bratry a své bližní
Chci mluviti o pokoji v tobě.
9. Pro dům Jahve, našeho Boha,
Chci hledati tobě dobra.

1. Každý Israelita, jenž dbal Božích rozkazů a miloval Boží dům, *radoval se, když se mu řeklo: Půjdeme do Božího domu,* když slyšel, že budou konati pouť. K pouti do Jerusalémského chrámu chodívali v průvodech a společně. Radost z pouti trvá u zbožného, a on se raduje, když stojí v branách Jerusaléma.

2. *Stanuly naše nohy v tvých předsíních, Jerusaléme;* lépe dle hebr.: *v tvých branách.* Nemluví tu žalmista toliko ze své vzpomínky, ale on přichází s poutníky do bran Jerusaléma, vidí město, jest unešen jeho pohledem a líčí jeho krásu (v. 3). Proto jest lépe, vykládati přítomným časem: *Stojí naše nohy v tvých branách, Jerusaléme! Brány* mohou označovati město vůbec (86[2]).

3. Druhá část žalmu. Jerusalém, veliké město, činí na poutníky mocný dojem. Dávají tomu výrazu slovy: *Jerusaléme, ty vystavěný* tak, *jako* pravé (veliké) *město, jež jest v sobě úplně uzavřené,* v němž vše dobře dohromady souvisí, paláce a menší domy jsou těsně při sobě, ohraženy a uzavřeny zdí kolem do kola. I latinské: *Cujus participatio ejus in idipsum* lze tak vykládati: *Jehož připojení k sobě jest úplné.* Sym. *συνάγειαν ἔχουσαν ὁμοῦ* jež (město) *má spojení vespolek,* jehož domy jsou těsně při sobě, že se slučují v jeden celek.

Zájmeno *ejus* jest pleonasticky položeno, náleží ke

cujus, in idipsum *ἐπὶ τὸ αὐτό* znamená *v jedno,* zároveň, *stejně,* spolu, (simul, in unum, in semetipsa 18[10]).

Každé město jest vystavěné; když toto poutníci zvláště jmenují, zdá se, že tím ukazují na *nově zbudovaný* Jerusalém po návratu z Babylona; tu se jim líbí, že není již žádných zřícenin, trhlin, nýbrž že jest vše zastavěno, v sobě úplně uzavřeno, uspořádáno.

4. Velebí Jerusalém, neboť to jest město, k němuž putují, *vystupují pokolení, pokolení Israele;* ono jest střediskem celého Israele. Sem putují Israelité podle starého zvyku, podle Božího nařízení: *předpis* (svědectví, *testimonium* 18[8], ustanovení) jest to *Israele.* Tak přikázáno již Ex. 23[17] 34[23] Deut. 16[6], že jest Israelitům o třech velkých svátcích vystupovati ke svatyni Páně, tam se představiti Bohu, přinésti oběti a dary a radovati se. Zde jmenuje: *Velebiti jméno Jahve.*

5. Jerusalém byl i politickým střediskem Israele; zde sídlil král, zde byla nejvyšší soudní stolice. *Tam jsou postaveny* (sederunt) *stolice* (na soudě) *k soudu εἰς κρίσιν*; »stolice« metonymicky jmenovány ve smyslu: soudcové, kteří na stolicích sedí. I v době po návratu z Babylona byl v Jerusalémě nejvyšší kněz, neb později synedrium nejvyšším soudním dvorem. Byly to *stolice nad Davidovým domem,* super domum David — t. j. nad Israelem; dle hebrejského jasněji: *Stolice Davidova domu,* na níž potomci z rodu Davida krále soudili. Israel »Davidovým domem« nazýván nebývá.

6. Poutníci milují toto město, na vzájem se povzbuzují, aby tomu městu přáli pokoje, aby se za pokoj města a za jeho blaho modlili. *Pokoj* jest základem všeobecného blaha i blahobytu; v pokoji bude též toto krásné město zachováno, války jemu vždy škodily a přinášely spustošení aneb i zboření.

Vyproste Jerusalému, co jest mu k pokoji; hojnost (*εὐθηνία* značí *blahobyt,*) *těm, kdo tebe* (Jerusaléme) *milují,* to jsou dítky, obyvatelé toho města.

7. *Ať jest pokoj v tvé síle, v tvém opevnění,* mezi tvými zdmi, *a hojnost v tvých věžích,* ve věžích, jimiž byla

zeď města opevněna, ať jest též blaho, pokoj. *Turres* vykládají mnozí o *palácích* města, neboť Římané nazývali tak někdy své paláce. Dle hebr. podobně: *Ať jest pokoj v tvém chêl*; chêl bylo zváno místo před chrámovou ohradní zdí, a Aq. i zde překládá *προτείχισμα* (předezdí): *Ať jest pokoj před tvou zdí*, abys nebylo obléháno, aby nebylo války v Israeli, *ať jest klid v tvých věžích*, uvnitř města.

8. *Mluvím nad tebou* (na tebe) *pokoj*, pokojná slova, slova přání pokoje — *přeji ti pokoje* a všeho dobra, protože takové přání mám *pro své bratry*, souvěrce, *své bližní*, pro obyvately města.

9. Vyšší důvod hned přidává: Přeje městu *to nejlepší pro dům Hospodina, našeho Boha*, protože jest v něm svatyně Páně, chrám.

Ve *vyšším* smyslu připomíná nám žalm onu radost, kterou pociťuje věrný služebník Kristův, když vzpomíná, že putuje k nebeskému domu Božímu: *Přiblížilo se království Boží* (Mat. 4[17]). Tam, *v domě mého otce*, pravil Spasitel, *jsou mnohé příbytky* . . . chci, *abyste i vy byli, kde já jsem* (Jan. 14[2. 3]).

Jdeme do nebeského Jerusaléma; jsme v jeho *branách*. Branou nebes jest svatá církev na zemi (2).

Církev jest jediná, v ní vládne jednota; svatí jsou spojeni v »obcování svatých«, a jest tedy *participatio ejus in idipsum* (3). Tam všichni věrní vystupují (4). Nalezá se v nebesích trůn Krista a Svatých, kteří budou souditi dvanácte kmenů Israele; i Kristus Pán má *stolici Davida, svého otce* (Luk. 1[32]).

Každý z věřících církve má pomáhati ku blahu členů této církve; všichni jsou našimi bratry a bližními, láska k bližnímu má nás vésti k dobročinnosti, láska k Bohu má této dobročinnosti dáti posvěcení.

1. בְּאֹמְרִים radují se LXX *ἐπὶ τοῖς εἰρηκόσιν μοι* (Hilar. a Aug.:) *in his, qui dixerunt mihi z těch, kteří mně říkají*; správně však lze vyložiti jako by tu stál infinitiv.

2. עֹמְדוֹת הָיוּ *byly stojící* (nohy) spojeno po způsobu aram. jazyka. Vykládáno často minulým č.: *Stávali jsme* v dřívějších dobách, před zbořením Jerusaléma, v nádvoří (v branách) tvých. *Αὐλαί* neznamenají snad toliko nádvoří chrámu, nýbrž místa, prostory města.

Dle Talmudu vycházívali obyvatelé Jerusaléma poutníkům vstříc, vítali je a uváděli pak v slavnostním průvodu do chrámu. Qimchi mínil, že se v branách průvod poutníků seřaďoval.

3. Lépe vykládati přímým oslovením; LXX Aq. a Sym. Jer.: který jsi zbudován!

כְּ *ὡς* srovnávací: *jako město*, ale spolu כְּ veritatis: jsi *městem*.

שֶׁחֻבְּרָה־לָּהּ יַחְדָּו (לָהּ etický dativ) *které* (město) *jest spojeno*, sdruženo *v sobě* dohromady, *úplně*. *Cujus* nelze překládati trpným způsobem: *Jako město, k němuž se shromažďuje vše spolu* -- jinak: Jako město, *na němž má vše společenství*, město, v němž se celý Israel schází. Tomu výkladu by přálo řecké *μετοχή participatio* sv. Jer., což by bylo hebr. חֶבְרָה.

4. 5. שָׁמָּה má zde význam שָׁמְּה směru; s שֶׁ *kam.* עֵדוּת לְיִשְׂרָאֵל jest vložená věta; *testimonium* též *předpis*, povinnost. Confiteri v. 6[6]. Bickell vynechává יָשְׁבוּ, že se ke *stolicím* nehodí. Toto שָׁמָּה jest významem שָׁם *tam.*

6. *Ἐρωτήσατε δὴ τὰ εἰς εἰρήνην τὴν Ἰερουσαλήμ Vyproste pro Jer. to, co jest k pokoji* -- dle lat., kde jest Jer. též v akk., bylo by lze vykládati: *Vyproste od Jerusaléma, co by vám bylo k pokoji;* prvý výklad jest s následujícím v lepší shodě.

Καὶ εὐθηνία v hebr. יִשְׁלָיוּ (od שלה býti v pokoji), v řeckém přeloženo שַׁלְוָה וְשַׁלְוָה jest podstatné jméno: *pokoj, blaho.*

7. חֵיל přeloženo *δύναμις, in virtute tua:* znamená i *sílu*, i sílu vojska, *vojsko*; nikoli «cnost» — sv. Jer. *in muris tuis.* בְּאַרְמְנוֹתַיִךְ *v tvých věžích*, Sym. *ἐν τοῖς βασιλείοις σου* (v palácích).

8. *Loqui pacem* אֲדַבְּרָה שָׁלוֹם בָּךְ jako אֲבַקְשָׁה טוֹב לָךְ *quaesivi bona tibi* (Esth. 10[3]) ž. 85[9] *přáti pokoje, štěstí.*

Žalm 121. jest modlitbou nešpor o svátcích *Blah. Panny Marie* a *sv. Panen.* Panna Maria jest »mystický Jerusalém, jest dům Davida, svatyně Páně a brána nebes«. Tak se nazývá v řeči sv. Otců a církve, poněvadž byla matkou Krista Pána, Davidova potomka. Jest svatým městem, neboť poskytuje příbytku a ochrany všem, kteří se jako Kristovi věrní synové k ní utíkají. Její přímluvou

docházíme Božích milostí, dojdeme jednou i věčné blaženosti: jest nebeskou branou.

Svaté Panny byly Rodičce Boží svatostí a jinými ctnostmi podobny; ony vešly do nebeské svatyně, proto si slovy tohoto ž. můžeme na ně vzpomínati.

My se těšíme tomu, že jsme ve svaté církvi, k níž se veškerá pokolení táhnou, v níž jest stolice pravého učení a soudu neomylného. Jednotlivé verše tohoto žalmu jsou z ohledu na význam církve (Jerusaléma) zařaděny v mešních modlitbách (*18. ned. po sv. Duchu*: Introit a Grad., mše *k odstranění rozkolu* a *za pokoj:* Grad., *4. ned. postní*: Introit — v Římě svěcení *zlaté růže).* Vedle toho jest určen ž. 121. o *nešporách v úterý*, při *kladení základního kamene svatyně* Páně, při *žehnání chrámu* (knězem) neb při *svěcení chrámu* (biskupem).

Tento žalm: *Laetatus sum* modlívají se jerusalemští *poutníci,* když shlédnou poprvé svaté město Jerusalém.

122. žalm. (H. 123.)

Čtvrtá *poutní* píseň.

Prosba v nátisku.

Israel jest asi soužením stísněn, neboť pozdvihuje svých očí pokorně a s důvěrou k Bohu, od něhož očekává smilování (1. 2.);

pokorně prosí, aby ho z neštěstí a z potupného stavu vytrhl (3. 4).

Žalm jest čtvrtou z *poutních* písní (v. úvodu XXX). Israel modlí se slovy tohoto zpěvu a projevuje velmi pokornou prosbu.

Žalmista jmenován není. Dobu složení této písně z obsahu určiti nelze. Poněvadž jest mezi poutními zpěvy z doby po návratu složenými, náleží snad též k této době.

V písni shledáváme více assonancí (jakoby rýmů); anadiplosi spatřujeme v opakování slov: *oči* v 1 a 2 (býval nadepsán: *Oculus sperans*); *služebníků, služebnic* v 2; *svých pánů* a *své paní* v 2 a 3., *jsme naplněni, jest naplněna* v 3 a 4, *opovržení* v 3 a 4.

L. 1. Stupňová píseň.
K tobě pozdvihuji svých očí,
Jenž přebýváš v nebesích.
2. Ejhle, jako oči služebníků
Na ruce jejich pánů;
Jako oči služebnice
Na ruce její paní:
Tak naše oči k Hospodinu, našemu Bohu,
Až by se nad námi smiloval.
3. Smiluj se nad námi, Hospodine, smiluj se nad námi,
Neboť jsme příliš naplněni opovržením!
4. Neboť příliš jest naplněna naše duše,
Posměchem jest boháčům a opovržením hrdým.

H. 1. Stupňová píseň (Poutní píseň).
K tobě pozdvihuji svých očí,
Jenž trůníš na nebesích.
2. Ano, jako oči služebníků na ruku jejich pána,
Jako oči služebnice na ruku její paní:
Tak naše oči na Jahve, našeho Boha (hledí),
Až se nad námi smiluje.
3. **S**miluj se nad námi Jahve, smiluj se nad námi,
Neboť jsme nasyceni tuze potupou.
4. Tuze nasycena jest naše duše
Posměchem bezpečných,
Potupou pyšných.

1. Israel *pozdvihuje svých očí* k Bohu, neboť jinde by pomoci nalézti nemohl. Žalmista mluví v 1. v. v jednotném čísle ve jménu celého lidu, přechází však hned ve v. 2. k č. množnému. Verš tento podoben 120[1].

2. Žalmista užívá dvojího přirovnání. Služebník i služebnice dívají se na své pány, aby poznali jejich přání, aby ihned jejich každý pokyn pozorovali; dívají se z pravidla na jejich oči, zde jest řečeno *na* jejich *ruku.* Rukou ukazuje pán, kam má služebník jíti, rukou ho k sobě volá, rukou ho i trestával. Zde jest Israel dopuštěním Božím též Boží rukou trestán, patří, hledí na tu ruku, *až by se nad ním smilovala*, až by od trestu ustala. Buď jest toto společným bodem přirovnání, aneb ona neunavná pozornost, s jakou sleduje služebník každé hnutí ruky

svého pána. Israel tak stále se dívá na Boha, kdy se nad ním smiluje?

3. 4. Opakuje slova: *Smiluj se nad námi* a tím vyslovuje svou prosbu. Jest to důtklivá prosba, neboť ji odůvodňuje důrazným: *Jsme příliš* (mnoho) *naplněni opovržením (despectione)*, potupou, kterou nás (naši duši) zahrnují *pyšní;* bohatým (*bezpeční*, v hebr.; ti, kteří mají všeho hojnost, jsou bez starosti) jsme *předmětem posměchu.*

1. הַיּשְׁבִי jest chîreq compaginis, jako na více jiných místech při particip.

2. *In manibus*, v hebr. toliko j. č. אֶל־יַד ad manum, *in manum*, v LXX εἰς χεῖρας. אֲדֹנֵיהֶם může sice značiti: *jejich pánové*, ale dle Gen. 40[1] Soud. 3[25] lze též překládati pro parallelní sing. גְּבִרְתָּהּ *její paní* jednotným číslem: *jejich pán.*

4. רַב verše 3. zde רַבַּת, ἐπὶ πολύ, zde ἐπὶ πλεῖον *multum, plurimum, mnoho*, příliš (někdy též: *dlouho*); v. 121[6]. לָהּ se nese k všeobecnosti. V הַשַּׁאֲנַנִּים הַלַּעַג jest prvé podst. jm. ve vázaném stavu a má přec člen; to by mohlo býti toliko, kdybychom si ještě jedno לֵצִים bez členu po tomto הַלַּעַג vmyslili. Dle řeck. τὸ ὄνειδος τοῖς εὐθηνοῦσιν kladou mnozí (i jeden hebr. codex 156 Kenicott tak má, Wellh.) לַשַּׁאֲנַנִּים *posměchem bezpečným* (dat.) jsme. Vykládali bez důvodu o Samaritanech, též přáním: *Bohatým ať jest posměch, pyšným potupa*; avšak o trestu těch není v celém žalmu žádné zmínky, a tento trest by nebyl asi dostatečným.

K[e]thîbh לִגְאַיּוֹנִים (sg. snad גַּאְיוֹן) *pyšným*, jest masorety v q[e]rê rozděleno na dvě slova לִגְאֵי a יוֹנִים *pyšným mezi utiskovateli* (הַיָּה a sloveso יָנָה partic.); k[e]thîbh jest dobré.

Pozdvihujeme očí ke Kristu Pánu, který vystoupil ze země na nebesa a sedí po pravici Boží. Tam přimlouvá se za nás, odtamtud dává nám potřebné milosti. Vhodně jest proto určen tento žalm na svátek *Nanebevstoupení Páně.* Prosbu za smilování vysíláme ku Spasiteli slovy žalmu v *nešporách úterního dne.*

Žalm 122. a jeho jednotlivé verše se nalézají též

v modlitbách při *žehnání obrazů* Blah. Panny Marie, v *sextě v malých hodinkách P. Marie*, v *introitu pondělí po 1. postní neděli* a *v táhlém zpěvu 3. neděle v postě.*

123. žalm. (H. 124.)

Pátá *poutní* píseň.

Bohu vysvoboditeli díky.

Zuřiví lidé napadli žalmistu (Israele); byl by jistě zahynul, kdyby mu byl nepřispěl Bůh (1—5);

proto vzdává svému Božskému vysvoboditeli díky (6—8).

Nadpis לְדָוִד *Od Davida* jest sice v massoretském znění, v aram. překladu, schází však v LXX, Vulg. u sv. Jer., v syr. (tento překlad jej jmenuje: *bezejmenným*). Proto lze o pravosti toho nadpisu pochybovati.

Jazyk a postavení mezi poutními písněmi pozdější doby by ukazovalo, že náleží i tento žalm do doby po návratu z Babylona. Nebezpečí, z něhož Israel Boží pomocí vyvázl, by bylo babylonské zajetí.

Ti, kteří připisují tuto píseň Davidovi, spojují její obsah se ž. 59. Jakási anadiplose jest ve slovech: *Kdyby nebylo Hospodina* v 1 a 2, *snad* 3, 4, 5, *voda* 4, 5, *prošla má duše* 5a a 5b, *osidlo* 7b a 7c.

Jest *stupňová píseň* (viz úvodu str. XXX).

L. 1. Stupňová píseň,
Kdyby nebyl býval Hospodin při nás,
Tak ať říká Israel,
2. Kdyby nebyl býval Hospodin při nás,
Když povstávali lidé proti nám,
3. Snad by nás byli za živa pohltili;
Když se rozlítila jejich zuřivost proti nám,
4. Snad by nás byla pozřela voda.
5. Proudem procházela naše duše;
Skorem by byla naše duše přišla do nezdolatelné vody.
6. Blahoslaven buď Hospodin, jenž nás nevydal
V kořist jejich zubům.
7. Naše duše jest vytržena jako vrabec
Ze sítě lovců;

Síť se roztrhla,
A my jsme zachráněni.
8. Naše pomoc ve jménu Hospodina,
Jenž učinil nebe i zemi.

H. 1. Stupňová píseň (Poutní píseň).
Kdyby nebyl býval Jahve, jenž byl pro nás,
Říkejž tak Israel,
2. Kdyby nebyl býval Jahve, jenž byl pro nás,
Když se zvedli proti nám lidé,
3. Pak živé by nás byli pohltili,
Když se rozpálil jejich hněv na nás;
4. Pak by nás byly vody zatopily,
Proud by byl se valil přes naši duši;
5. Pak by byly šly přes naši duši
Vody, ty naduté.
6. Pochválen buď Jahve, jenž nás neučinil
Kořistí jejich zubů.
7. Naše duše unikla jako ptáče
Síti ptáčníků;
Síť se přetrhla,
A my jsme uvolněni.
8. Naše pomoc (jest) ve jménu Jahve,
Stvořitele nebes i země.

1. 2. Israel má býti Bohu vděčným: Říkejž Israel (εἰπάτω), *tak* (*nunc* 117[2]) *ať říká Israel,* stále má opakovati: ***Kdyby nebyl býval Hospodin při nás*** (*in nobis* hebr. *pro nás*), kdyby nebyl býval naším zastáncem, naším pomocníkem, když lidé nám nejen nepomáhali, ***nýbrž povstávali proti nám***; byli to lidé mocní, zuřiví, kteří chtěli a mohli Israele zničiti jako příval, který sebou vše strhuje a všechno ničí.

3—5. *Forte* a *forsitan* — *snad* neodpovídá úplně hebrejské částici אָז záj, kterou můžeme lépe přeložiti slůvkem: ἄρα ***pak***, tedy, potom (*utique* zajisté); forte nemá tu významu pochybování.

Kdyby nebyl býval Hospodin při Israeli, ***pak by nás byli za živa*** (ti protivníci, lidé) ***pohltili*** — jako veliké zvíře, zvíře dravé, jim bychom byli lupem a kořistí (v. 6.). Byli by nás zničili, jako ničí rozvodněný horský proud vše, nač přijde; v hebr.: *Byly by nás vody zatopily* (17[17] 41[8] 18[3.16]), ***proud by se byl valil přes nás, vody nezdolatelné***, hebr. rozvlněné (překypující, rozpěněné, dle některých žaltářů: ***nesmírné*** vody), ***naduté byly by šly přes nás.***

To vše bylo Boží pomocí odvráceno; proto vzdává žalmista Bohu díky, při čemž ještě jednou hrůzné ono nebezpečí líčí.

6. Radostně volá: ***Pochválen buď Hospodin,*** jenž nás nevydal v ulovení, ***v kořist jejich zubům***; nepřátelé jsou neb byli dravci.

7. Zde přirovnává nepřátely ku ***ptáčníkům,*** kteří chytali ptactvo do sítí. Síť sestávala (jak na egyptském obraze zřejmo) ze dvou dřevěných rámců, v nichž bylo napnuto pletivo, do něhož se ptactvo uzavíralo a chytalo. Israel přirovnáván ku ptáčeti (pod. 10[2]), a byl již chycen, ale ***síť se*** zlomila (v hebr.), ***roztrhla*** a ***my jsme uvolněni,*** vysvobozeni.

8. Vyznává důvěru v Boha: ***Naše pomoc jest ve jménu Hospodina, Tvůrce nebes i země*** (120[2]).

1. "לוּלֵי שְׁ značí podle aram. a arab. (láulā an) ***kdyby ne,*** tak že by nebylo ani třeba שְׁ vztažně překládati, ač může býti zcela dobře: ***Kdyby to nebyl býval Jahve, který byl pro nás***; zde jest שְׁ relativně přeloženo. *Nisi quia* jako 94[17]; εἰ μή někteří doplňují ἦν. Zenner vynechává שְׁ první i druhé: לוּלי יהוה היה לנו.

3. אָז toliko na tomto místě z אָז ***tehdy*** ἄρα; toto אָז tvoří v druhém stichu tří veršů pěknou anaforu.

4. נַחֲלָה pádové zakončení akk. bez zvláštního významu; v LXX akk. předmětu k עבר: Proudem pocházela naše duše χείμαῤῥον διῆλθεν ἡ ψυχὴ ἡμῶν — v hebr. ***proud by byl šel přes naši duši.*** Zenner vynechává jedno עבר.

5. Τὸ ὕδωρ τὸ ἀνυπόστατον, nezadržitelná voda — sv. Jer. *superbae* aquae dle hebr. זֵידוֹן (זיד o varu, i přetékati); הַזֵּדוֹנִים jest permutativ k מים ***vody, ty naduté*** οἱ ὑπερήφανοι, sv. Chrys.

6. טֶרֶף *captio* konkretně εἰς θήραν v lup, ***v kořist;*** dentibus by byl dativ, při jménu činnosti »ulovení« čím (ablativ).

Hrozný nepřítel lidstva, zlý duch, byl přemožen Vykupitelem. Za toto vykoupení můžeme vzdáti díky slovy tohoto žalmu, když se je ***v úterních nešporách*** modlíme. Verše 8.: *Adjutorium nostrum* atd. užívá církev velmi

často při vyznání hříchů, při žehnání; pomoci Boží potřebujeme všude. Jednotlivé verše tohoto žalmu jsou v *Graduale* mše *sv. mučeníků* a v *offert. mladátek.*

124. žalm. (H. 125.)
Šestá *poutní* píseň.
Důvěra v Boží ochranu.

Kdo spoléhají na Boha, jsou jako Sion, který se nikdy nepohne. Jsou v Jerusalémě, jenž jest horami chráněn; Bůh tak bude chrániti svůj utlačovaný lid, aby dlouhým utiskováním nebyl ke zlému sváděn (1—3).

Žalmista prosí, aby Bůh nad spravedlivým bděl, odpadlíky však spolu s nepřátely vyhladil (4—5).

Israel jest dle obsahu tohoto zpěvu utiskován, sváděn k odpadlictví (5); někteří i odpadli. Praví Israelité zůstávají Bohu věrnými, neboť jsou jisti, že je bude chrániti. Z toho nelze dobu sepsání této písně seznati. Jako předcházející žalmy, tak bychom položili i tento žalm do doby po návratu z Babylona; utiskovateli byli pohané, neboť Israel byl poddán Peršanům, snad míní i Samaritány. Dle Zennera jest psán mezi 722—586 př. Kr.

Jest to šestá stupňová píseň (viz úvodu s. XXX). Má dvě sloky po čtyřech verších (pentametrech — Zenner). Některá opakování slov se i zde naskýtají, ale zdají se býti spíše nahodilá než umělá.

L. 1. Stupňová píseň.
Kdo doufají v Hospodina,
(Jsou) jako hora Sion:
Nepohne se na věčnost,
(2) Kdo bydlí 2. v Jerusalémě.
Hory jsou kolem něho;
A Hospodin jest kolem svého národa
Od tohoto času a až na věky.
3. Neponechá zajisté Hospodin metly hříšníků
Na údělu spravedlivých,
Aby nevztahovali spravedliví
Svých rukou k nepravosti.

4. Čiň dobře, Hospodine, dobrým,
A těm, kteří jsou upřímného srdce.
5. Ty však, kteří se uchylují na křivé cesty,
Přivede Hospodin s těmi, kteří pášou nepravost.
Pokoj (buď) nad Israelem.

H. 1. Stupňová (poutní) píseň.
Kdož doufají v Jahve,
Jsou jako hora Zijjôn,
Neviklá se, na věky zůstává.
(Jinak: Neviklá se na věky, kdo obývá Jᵉrūšālájm LXX).
2. Jᵉrūšālájm — kolem něho jsou hory,
A Jahve jest kolem svého lidu
Od tohoto času a až na věky.
3. Neboť nezůstane žezlo bezbožnosti
Na dědictví spravedlivých,
Aby nevztáhli spravedliví
Svých rukou k neřesti.
4. Činiž dobře, Jahve, dobrým
A těm, kteří jsou ve svém srdci poctiví.
5. Ale ty, kteří se uchylují na křivé cesty,
Ať nechá Jahve jíti s těmi, kteří pášou nepravost.
Pokoj (buď) nad Isrā'êlem.

1. 2. Ten, jenž má v Boha pevnou důvěru, jenž v něho doufá, stojí tak pevně a nebude ani bouří zviklán, jako i hora Sion pevně stojí. Sion jest pevným, protože má pevný základ jako každá hora; základem Israele a těch, kteří v Boha doufají, jest Hospodin. *Na věky se nepohnou,* jako se nepohne Sion (Is. 14^{32} 28^{16}), *obyvatelé Jerusaléma;* to jsou dle parallelismu *ti, kteří doufají v Hospodina.*

Jerusalém jest chráněn *horami, kteří leží kolem něho.* Hory ty jsou vyšší než Jerusalemské výšiny; na severu jest hora Skopus, na východě jest Oliv. hora, jižně hora Zlé rady, na Západě jest menší výšina. Severní hora souvisí s jerus. výšinou, ostatní jsou od Jer. odděleny údolím Josafat, Ben-Hinnom a Gihon. Tak chrání *Hospodin svůj lid se všech stran,* tak že se nemusí obávati žádného nebezpečí (Zach. 2^{4-5}).

3. Hospodin jest se svým lidem, jest kolem něho:

Neponechá zajisté metly (*žezla*, moci, vlády) *hříšníků* (h. *bezbožnosti) na údělu* (super *sortem*), hebr. *na dědictví, spravedlivých.* Bezbožní vládnou věrným Iraelitům, jejich žezlo tíží spravedlivé; ale Hospodin je nenechá dlouho na svém dědictví — tím míní zaslíbenou zemi, která se zove údělem Israele, Božím dědictvím (Jos. 18[11]). *Virga* Vulgaty by mohlo znamenati zla a soužení, která bezbožní Božímu lidu působí.

Kdyby útisk trval déle, bylo by nebezpečí, že by spravedliví ztratili zmužilost a vytrvalost, *že by vztáhli svou ruku po nepravosti* (k neřesti), že by byli svedeni ke zlému aneb že by v té zkoušce neobstáli. To jest důvod, proč by měl Hospodin stáhnouti moc a vládu bezbožných s Israele: aby snad spravedliví neodpadli.

4. Prosí za *dobré* t. j. za spravedlivé (věrné Israelity), kteří jsou spolu *upřímného srdce* (poctiví), aby jim Bůh *činil dobře.*

5. Takové upřímnosti, poctivosti není u pokrytců a u bezbožníků, *kteří se uchylují na křivé cesty.* Křivé cesty jsou cesty bezbožných, pobloudilých (Soud. 5[6]), těch, kteří jinak smýšlejí a jinak jednají (Přísl. 2[15]). Oni sami volí křivé cesty, a za to se jim dostane hrozného trestu, který jim žalmista předpovídá: *Bůh je přivede s nešlechetníky* k trestu, snad k soudu — dle LXX *ἀπάξει odvede je*, krátce on je zahubí spolu s bezbožnými. Vulg. má tu nejasné znění: *Declinantes autem in obligationes* LXX *εἰς τὰς στραγγαλιάς*; dle hebr. bychom spíše očekávali: *obliquationes* Sym. *σκολιότητας*, křivé, *převrácené cesty*, to však ve Vulg. není. Sv. Aug. má *strangulationem*, jinde i *suffocationes* (zaškrcení): »kteří se totiž obrací k tomu, aby škrtili, utlačovali obyvatele Jerusaléma«.

Pokoj buď nad Israelem! aby přestalo utiskování, úzkost, aby zavládl pokoj a s ním i štěstí (121[6] 127[6]).

1. יְמוֹט náleží zajisté k לְעוֹלָם a יֵשֵׁב patrně k יְרוּשָׁלָם. Rozdělení verše 1. není zachované. Zenner překládá druhou část: *Věčně neztratí své otčiny, kdo bydlí v Jerusalémě ὁ κατοικῶν Ἰερουσαλήμ.*

3. יָנִיחַ *nezůstane* četli LXX יָנִיחַ *neponechá*, *οὐκ ἀφήσει* (Jahve). רֶשַׁע metonym. účinek na místě původce *τῶν ἁμαρτωλῶν.*

5. וְהַמַּטִּים עֲקַלְקַלּוֹתָם (od נטה a עקל *točiti*, křiviti — provaz, osidlo — syrské ʿaqlā *převrátiti*, arab. ʿaqal *svázati*) *declinantes in vias deflexas* jsou titéž jako פֹּעֲלֵי הָאָוֶן *kteří pášou neřest*, aspoň budou k nim přivedeni, počtěni. יוֹלִיכֵם *učiní je jíti, přivede je*, Bickell doplňuje יְאַבֵּד *zničí* (Stade), Grätz יסלכם *odvrhne je*, Zenner: *povede je* do zajetí, odvede je — jako protivou k לֹא יָמוֹט.

Církev a každý její věrný člen může bezpečně doufati v Boha. Někdy jest na čas utlačována, ale Bůh pomůže a ona zvítězí nad svými pronásledovateli. Bůh a Rodička Boží církev ochraňují. K této důvěře vybízejí nás slova žalmu, když se je modlíme v *úterních nešporách* a v *sextě* malých *marianských* hodinek. *Táhlý zpěv* mše sv. *4. ned. postní* a *posvěcení chrámu Páně* vzat z tohoto žalmu.

125. žalm. (H. 126.)

Sedmá *poutní* píseň.

Radost z osvobození a prosba za zajatce.

S radostí vzdávají ti, kteří se navrátili ze zajetí, Bohu díky za vysvobození (1—3),

a prosí spolu, aby se dostalo i těm bratřím, kteří nebyli dosud vysvobozeni, radosti; v slzách zasívají a očekávají radostnou žeň (4—6).

Obsah žalmu ukazuje na dobu, kdy se již někteří z babylonského zajetí navrátili, ale přec ještě utrpení zakoušeli; jiní nalézali se ještě v Babyloně, a za ty se koná modlitba. Snad byla sepsána tato píseň, když přišli první sbory, vedené Zorobabelem, do svaté země (Esdr. 1. 2); o druhém návratu sedmého roku Artaxerxa II. vypravuje kniha Esdr. 7. 8.

Žalm 125. jest sedmá ze stupňových písní (viz úvod XXX). Opakována nalezáme tu slova: *obrátiti* a *obrať* v 1 a 4, *veliké věci učinil Hospodin* v 2 a 3, *nosíce* ve v. 6.

Dvě sloky.

L. 1. Stupňová píseň.
Když přivedl Hospodin nazpět zajatce Sionu,
Byli jsme skutečně potěšeni.
2. Tehdáž se naplnila naše ústa radostí
A náš jazyk plesáním.
Tehdáž říkali mezi pohany:
Veliké věci učinil s nimi Hospodin.
3. Veliké věci učinil s námi Hospodin,
Rozveselili jsme se.
4. Přiveď nazpět, Hospodine, naše zajatce,
Jako potok v jižní zemi.
5. Kteří rozsívají v slzách,
V plesání budou žíti.
6. Procházejí a pláčou, rozsívajíce svá semena,
Přicházejí však s plesáním, nesouce své snopy.

H. 1. Stupňová (poutní) píseň.
Když vrátil Jahve zajetí Zijjônu,
Byli jsme jako ve snách.
2. Tehdáž naplnila se smíchem naše ústa,
A náš jazyk plesáním.
Tehdáž říkali mezi pohany:
Jahve veliké věci s nimi učinil.
3. Ano, veliké věci učinil s námi Jahve;
Rozradovali jsme se.
4. Obrať Jahve naše zajetí
Jako bystřiny na jihu.
5. Kteří rozsívají v slzách,
V plesání budou žíti.
6. Prochází s pláčem, roznášeje símě k rozsevu,
Přichází s plesáním, snášeje své snopy.

1. *Když přivedl nazpět Hospodin zajatce* (captivitatem, odtažité jméno: *zajetí*, αἰχμαλωσίαν) *Sionu;* zajatci Sionu, ze Sionu, byli Israelité v babylonském zajetí se nalezající (13[7]). Hospodin učinil, že jim bylo dáno dovolení návratu (Esdr, 1[1] a d.). Radost z návratu byla veliká; zajatci došli návratem velikého *potěšení*. Dle hebr. bylo jim, když o tom slyšeli, že Bůh je navrátí, aneb že se zajatci vrátili, jako by snili (*quasi somniantes*, sv. Jer., v řeckém jako ve Vulg.: ὡς παρακεκλημένοι). Nechtěli této radosti ani věřiti.

Zajetí bylo jim velikým neštěstím a utrpením; po žalosti nadešla veliká radost.

2. 3. Svou radost projevovali *smíchem* a *plesáním* (výskáním — v hebr.). *Tehdáž naplnila se naše ústa radostí* (smíchem), i na tváři bylo znáti jejich potěšení.

Pohané se divili tomu vysvobození. *Tehdáž říkali: Veliké věci učinil s nimi* (s Israelity) *Hospodin*, Jahve; uznávali, že jest to dílo israelského Boha (*magnificavit facere* jest hebraism smyslu: *magna fecit* — příslovce: velikolepě s nimi učinil). Israelité sami těch slov pohanů užívají, aby vyznali vděčnost k Bohu a udali příčinu veliké své radosti.

Podivným bylo ono vysvobození proto, že se událo v předpověděném čase (Jeremiáš předpověděl dobu 70-letého zajetí), že byli propuštěni v tak velikém počtu bez výkupného, ano že jim byly ještě uděleny Cyrem štědré dary. Cyrus sám dle Esdr. knihy vyznal, že jedná tak dle Božího rozkazu.

4. Velikou radost pocítili Israelité, když se mohli navrátiti do své svaté země; toho štěstí by rádi dopřáli všem isr. zajatcům a proto prosí: *Přiveď nazpět* (converte), *Hospodine, naše zajatce*, kteří ještě v četném počtu v zajetí se nalezali. Přiveď je *jako bystřinu v jižní krajině* (Néghebh značívá též suchou krajinu na jihu Palestýny). Jižní bystřiny (v suchém Negebu) jsou po celé léto vyschlé a mají vodu toliko v dobách deště; tenkrát dává jim Bůh vody a tím se dostává zavlažené krajině úrodnosti. Když dává Bůh onomu potoku neb bystřině vody: *vrací jej* k dřívějšímu stavu, přivádí jej k úrodnosti — tak, prosí žalmista, aby učinil Hospodin se zajatci, dal jim svou milost a lásku a přivedl je do svaté země; tím se dostane zemi úrodnosti a štěstí.

5. Obrazem o bystřině vodou naplněné jest přiveden žalmista na jiný obraz o rozsévači. Když rozsévá rozsévač své símě do země, jest pln starostí, jestli se dočká nějaké úrody. Nezasívá sice v slzách, ale Israelité, o nichž tento obraz jest uveden, ti zasívali v utrpení, v soužení, v pláči (Esdr. 3[12] Jer. 30[15]), když zakládali v Jerusalémě novou osadu. Mnohé překážky stavěli se jim v cestu. Doufají však, že se jim zdaří a že se dočkají radosti, jakou mívá

rolník, když snáší s radostí své snopy do domu: *s plesáním* slaví svou *žeň*. V radostné žni zapomíná na ony starosti při zasívání.

6. Obraz verše 5. jest tu krásně rozveden.

Plakali zajatci, když byli do Babylona odváděni: s pláčem vzývali Boží milosrdenství, aby si vyprosili návrat do svatého města. Nyní, když milosrdenství dojdou, přijdou s plesáním a ponesou si výsledek svých starostí: *Euntes ibant . . . venientes autem venient* jsou hebraismy; těmito větami vyjádřeno, co se obyčejně děje, jsou to věty průpovědní (Přísl. 11[18]), zde jim dán zvláštní význam s ohledem na stav Israelitů.

Ve vyšším smyslu byla by v těchto slovech obsažena modlitba za obrácení hříšníků, aby milostí sv. Ducha jejich srdce k dobrým skutkům a cnostem (jako proudem) byla zúrodněna. Kdo činí pokání a trpí v pláči a v pokoře soužení tohoto světa, ten dojde radostné odměny, ponese v plesání své snopy.

V jiném smyslu vykládána tato slova o kazatelském úřadě sv. apoštolů: v obtížích zasívali símě evangelia, žeň jejich, výsledek jejich hlásání byl veliký a potěšitelný. Kdo dobré skutky koná, almužnu dává, i tomu slíbena hojná a radostná žeň: *Kdo skrovně zasívá, skrovně bude žíti* (2 Kor. 9[6]); *kdo v duchu zasívá, v duchu bude žíti věčný život* (Gal. 6[8]).

Símě jest malé zrno, ale vydává ve žních mnoho zrn, tak i almužně mnohonásobná odměna jest přislíbena; símě se odevzdává zemi v nejistotě, rozsévač neví, přinese-li mu užitek či ne — tak bez ohledu na vděčnost dlužno dávati almužnu.

1. בְּשׁוּב אֶת־שִׁיבַת *in convertendo*, שִׁיבָה *navrácení* (ti kteří se navracují neb navrátili) dlužno asi změniti v (שְׁבוּת) שְׁבִית (i ve v. 4.) *zajetí* = *zajaté zpět přivésti*. Odtažitých jmen bylo zvláště v pozdější řeči užíváno ve významu konkretních pojmů. Ostatně viz 14[7] o שׁוּב שְׁבוּת.

הָיִינוּ כְּחֹלְמִים — sloveso חלם znamená: *sníti*: *byli jsme jako snějící*, jako ve snách. *Potěšení* by vedlo ku slovesu חמל (arab. *ḥáluma* značí *mírným býti* — nemůže

býti s oním spojováno). *Dominus* nom. v latinském jest v řeck. v akk. *κύριον*.

2. 3. Až do verše 3. jest řeč o minulosti; i imperf. dlužno tak překládati. Tak i אָז s imperf.: tunc *implebatur*, *tunc dicebatur inter gentes*.

Podobné věty u Joba 8[21], Jan 2[20. 21].

4. *ὡς ὁ χειμάῤῥους ἐν τῷ νότῳ sicut torrentem* lépe než *sicut torrens*. Nikoli: *Obrať . . . jako při jižním větru* נֶגֶב neznamená j. vítr, nýbrž kraj.

6. מֶשֶׁךְ־הַזָּרַע *rozsev semene*, rozhození jeho.

V hebr. jest jednotné číslo, LXX snad z úmysla čís. množné, aby tím ukázali na Israelity.

Slova tohoto žalmu připomínají nám v 2. *nešporách* svátků *sv. Apoštolů* apoštolské namáhavé práce. Oni rozsívali po světě, mezi pohany símě sv. evangelia, ukazovali, jak veliké věci učinil Hospodin se svým lidem a pro svůj lid. Za námahy, za bolesti a utrpení byly jejich práce, ale radostná byla žeň, výsledek jejich apoštolského působení byl podivuhodný a veliký.

My jsme na zemi jako ve vyhnanství; nebe jest naší vlastí. Tam vedíž nás Hospodin; za to prosíme v malých *hodinkách Panny Marie* (v. 4—6 ad *nonam;* též v *táhlém zpěvu* mše více sv. *mučen.*).

126. žalm. (H. 127.)

Osmá *poutní* píseň.

Na Božím požehnání vše záleží.

Lidská práce a námaha nezmůže nic bez Božího přispění; na Bohu závisí vše, bydlení, bezpečnost, jídlo (1—2), požehnání domu, jež záleží v četném počtu silných synů (3—5). Synové dospělí jsou pak podporou a ochranou otce.

Uvádí tedy žalmista příklady, z nichž lze potřebu Boží pomoci seznati; i požehnání v rodině jest takovým příkladem. Ukazuje při tom ve v. 4—5 na užitek Božího požehnání v rodině, ale ta okolnost nemůže býti důkazem, že jsou ty tři verše (3—5) zvláštní od 1—2 oddělenou písní. Na marnost lidského počínání se v těch verších arcit nepoukazuje jako na začátku žalmu.

Nadpis praví: *Stupňová píseň* (úvod XXX). *Od Šalomouna.* Šalomounovi připisuje tento žalm i Aq., Sym., sv. Jer. aram. a Vulg.; řecká LXX to nemá, do Vulg. snad bylo vepsáno později. Syrský překlad má na začátku slova: *Ze žalmů vystupování, řečený od Davida o Šalomounovi, řečený též o Aggeovi a o Zachariášovi, kteří naléhali na stavbu chrámu.*

Proti tomu by byla ta okolnost, ze se nalezá tento žalm mezi pozdějšími stupňovými žalmy. Nadpis mohl vzniknouti proto, že se mluví ve v. 1. o stavbě domu, jímž býval míněn chrám. I slovo Jᵉdhīdhô v 2. verš. vykládáno dle jᵉdhīdhjâ 2. Sam. 12[25b] o Šalomounovi, taktéž zmínka verše 2. o spánku (Šalamounovi ve spánku udělena moudrost a bohatství 3 Kr. 3[5-14]). Podobnost s knihou Přísl. 10[22] vysvětlí se snadno odtud, že pojednáváno na obou místech o podobném předmětu.

Kdož nepřikládají nadpisu víry, kladou žalm 126. do doby po návratu z Babylona, když Israelité stavěli chrám a trpěli překážkami Samaritanů.

Žalm má dvě sloky. Anadiplose by byla v opakovaném: *Kdyby Hospodin ne* . . 1b d, *stavěti* 1b c, *nadarmo*, *marně* 1c e 2a, *vstáti* a *vstaňte* 2a b, *synové* ve v. 4.

L. 1. Stupňová píseň, Šalomouna.
Nestaví-li Hospodin domu,
Marně se namáhají ti, kteří jej staví.
Neostříhá-li Hospodin města,
Marně bdí ten, který je hlídá.
2. Zbytečno jest vám vstávati před svítáním.
Vstávejte, když jste si odpočinuli,
Vy, kteří jíte chléb bolesti.
Když (on) dává svým milým spánek —
3. Hle dědictví od Hospodina, synové;
Odměna, plod života.
4. Jako šípy v ruce mocného,
Tak jsou synové vypuzených.

5. Šťastný muž, jenž jimi naplnil svou touhu;
Nebude zahanben,
Když bude mluviti se svými nepřátely v bráně.

H. 1. Stupňová (poutní) píseň. Od Šᵉlōmô.
Nestaví-li Jahve domu,
Marně se namáhali na něm jeho stavitelé.
Neostříhá-li Jahve města,
Marně bděl hlídač.
2. Marné jest vám, kteří časně vstáváte,
Kteří se pozdě ukládáte,
Chléb lopoty jíte;
Tak dává svému milému ve spaní.
3. Ejhle, dědictví Jahve jsou synové,
Odměnou jest plod života.
4. Jako šípy v ruce hrdiny,
Tak synové mladosti.
5. Blaze muži, který jimi naplnil svůj toulec,
Nebudou zahanbeni,
Když budou mluviti s nepřátely v bráně.

1. Namáhání a práce člověka jest bez Božího přispění marna. Člověk počne stavěti dům, nedokončí této stavby, snad zemře, snad ho potká jiné neštěstí: *Nestaví-li Hospodin domu*, jestli spolu nepřispívá svou pomocí, nežehná-li práci člověka, *marně se namáhají* (všeobecně řečeno; též: *namáhali* — v hebr.), kteří jej staví. *Neostříhá-li Hospodin města* (druhý příklad), jak snadno podléhá město zničení ohněm, zemětřesením, zatopením — a neprospívají mu *hlídači* (o hlídačích: Píseň Šal. 3[3] 5[7]). Bůh jest nejlepším pomocníkem, nejlepším strážcem (srovn. Řím 9[16] 1 Kor. 3[6-7]).

Žalmista nejmenuje tu zřejmě chrám ani Jerusalém, ale mluví vůbec o stavbě kteréhokoliv domu, o kterémkoliv městě.

2. Třetí příklad. Veškerá práce, námaha a lopota člověka jest bez Boží pomoci marna. Když však Bůh pomáhá svému milému, dá jemu třeba ve snách všeho toho, čeho si jiní ani těžkou prací nemohou získati.

Lidé vstávají časně, aby mohli záhy svou práci počíti; usedají, uléhají pozdě, aby mohli velmi dlouho pracovati, aby tedy více vykonali, více vyzískali. Když use-

dají tací lidé po denní, dlouhé, namáhavé práci, aby pojedli svou večeři, jejich chléb jest *chlebem lopoty, chlebem bolesti*, jest chlebem v potu tváři vydělaným (Gen. 3[17. 19] Přísl. 4[17]). Veškerá tato námaha jest marnou, není-li při ní pomoci Boží.• *Bůh svému milému ve spaní dává.* Tak dle hebr. znění, když je vysvětlujeme podle podání; znění samo tak jasné není.

Dle *Vulgaty* bychom mohli vykládati smysl toho verše takto: *Márno jest vám časně před svítáním vstávati*, namáhati se časně od rána; *vstávejte si* znovu (i kdybyste znovu zase vstávali — ironicky neb imperat. permissivus), *když jste si sotva usedli*, odpočinuli a *pojedli chléb* lopotou, *bolestí* pracně vydělaný — zatím *dává Hospodin svým milým* klidný *spánek*, neb lépe srovnáno s hebr. zněním: *dává svým milým* bez lopoty *ve spánku* to, čeho si vy lopotou vyděláváte. Jedni se tedy namáhají a lopotí, jiní mají Boží požehnání, těm netřeba se tak lopotiti, Bůh jim i ve spánku dává, dává jim spánek — mají pokoj, starosti své vložili na Boha. Přílišnou starost, tuze starostlivou práci, při níž by chtěl člověk spoléhati pouze na své síly, tu zavrhuje žalmista a žádá důvěru v Boha; lenost tím nikterak není odporučena, neboť lenivý není Bohu milým (Přísl. 6[9] 31[15. 27]).

3. *Ejhle!* uvádí nový příklad Božího požehnání; toto požehnání má pro lidi, pro rodinu velikou cenu. Jest to příklad jiného druhu než byly předešlé tři příklady, při něm není položen důraz na marnost lidských péčí a starostí.

Abraham, Manue, Elkana a j. obdrželi potomstvo na mnohé prosby; potomstvo bylo *dědictvím*, jež přišlo přímo od Jahve, od Boha, jehož nezdědili, neobdrželi po svých předcích. Potomstvo jest i *odměnou*, kterou uděloval Bůh svým milým někdy zvláštním způsobem za bázeň Boží (127[4]). *Odměna, plod života* jsou přístavky k předcházejícímu *dědictví Jahve.*

4. Synové jsou silnými ochránci rodičů; zvláště *synové mládí* (dle hebr.) t. j. v mládí zplození synové (Aq. a syr.:

filii pubertatum), ti mohou totiž býti silnější a pak dospívají v době, kdy otec sestárl a kdy jejich ochrany a zastání potřebuje. Vulg. je jmenuje *filii excussorum* (vytřesených) *synové vypuzených* t. j. Israelitů, kteří byli vypuzeni ze své vlasti; ti potřebují takových synů, kteří by byli *jako šípy v ruce mocného* (*hrdiny*, bojovníka). Šípy jsou v ruce dobrého muže, bojovného hrdiny dobrou zbraní a obranou: on je může každé chvíle vystřeliti a každý se pak bojí na něho útočiti. Tak jsou i oni synové stále hotovi chrániti otce proti každému, kdo by na něho nepřátelsky útočil. Taková přirovnání jsou i v arab.

Excussorum vykládá sv. Jer. (ep. 34 ad Marc. c. 4. M. 22[450]) významem *silní, hbití* (*robusti, expediti*), že se lehce všeho mohou zbaviti.

5. Blaze muži, který má více takových zastanců, silných synů; obrazně: *který jimi naplnil svůj toul* — synové jsou těmi šípy, jež chová hrdina ve svém toulci. Vulg.: *jenž jimi naplnil svou žádost*, jenž jich má, kolik si žádá (kolik mu třeba k ochraně).

Nebude zahanben: když by měl protivníka, nepřítele, s nímž by mu bylo se potýkati v bráně (Soud. 5[8] o boji v bráně), nepodlehne, neboť budou kolem něho a vedle něho bojovati jeho synové. Dle slovesa: Kdyžby mluvil, *když bude mluviti se svými nepřátely v bráně*, bychom spíše vykládali (dle Rut 4[1] Job 29[7] ž. 68[13]) o soudním řízení: kdyby byl žalován, zastanou se ho synové na soudě proti žalobci i proti nespravedlivému soudci, a nebude zahanben. Prvý výklad o boji se k souvislosti a k uvedenému obrazu lépe hodí (*mluviti* o vládě v branách: Gen. 22[17] 24[60]).

V mystickém smyslu vykládán 4. verš o *Kristu:* Ten dá svým milým mír a pokoj, a tehdáž budou přemnozí, totiž všichni praví věřící dědictvím Páně. Jsou *syny vypuzených*, syny proroků a apoštolů, kteří byli pronásledováni. V. 5.: Veleben buď Kristus, který bude míti na soudě tolik Svatých, tolik věrných synů. Bude míti slávu a vítězství.

1. בּוֹ není přeloženo v LXX (pracují *na něm* — na domě).

2. שִׁכֵּם v hif. jest příslovečného významu *časně*, jako אחר v druhém stichu při שְׁבֶת významu: *pozdě*. שְׁבֶת inf. q. od ישׁב znamená *seděti* καθῆσθαι, nikoli o sedění při práci, nýbrž sedění, usednutí buď k večeři (ku *chlebu bolesti*) aneb ulehnutí k odpočinku. *Surgite* ἐγείρεσθε, též ἐγείρεσθαι. עֲצַבִּים chléb *lopot*, bolestí (Theod. a V. εἰδώλων Sym. πλάνης). כֵּן *tak* ὅμως, tak jako mají oni lidé chléb pracně vydělaný, tak dá יְהֹוָה Bůh svým milým chléb bez námahy. שְׁנָא na m. שְׁנָה *spánek* jest zde akk. času: *ve spánku*. Někteří vykládali předmětně: *dá svým milým spánek* (somnum, sv. Jer.) — to Bůh nikdy nepřislíbil. לִידִידוֹ *svému milému*, v LXX, sv. Jer. Vulg. syr. množ. č.

3. LXX má na m. פְּרִי genitiv: καρποῦ: *odměna plodu života*, lépe nominativ jako ve Vulg.

4. בְּנֵי הַנְּעוּרִים *synové mladosti*, protivou k בֶּן־זְקֻנִים (Gen. 37[3]) »syn v stáří zplozený.«

5. *Desiderium suum*, snad překládali na m. אַשְׁפָּתוֹ (svůj toul) slovo אֲרַשְׁתּוֹ.

Žalm 126. jest určen v *nešporách* svátků *P. Marie* a *sv. Panen.* Maria P. byla mystický dům Boží, Kristus Pán dán jí odměnou (merces) za její ctnosti. Sv. Panny se namáhaly, pracovaly na zachování svých ctností; jejich námaha nebyla marnou, poněvadž jim Bůh pomáhal. Požehnáním Božím stala se Maria Panna Rodičkou B., staly se Panny svatými. *Fructus ventris* o Kristu Pánu i ve slovech sv. Alžběty.

V nešporách středy mohou nám slova žalmu připomínati, jak založena, jak stavěna byla sv. církev; jak buduje každý na domu, na chrámě sv. Ducha, na své duši. Pro první slova (v. 1.) určen jest žalm 126. modlitbou při kladení základního kamene chrámů Páně.

127. žalm. (H. 128.)

Devátá *poutní* píseň.

Domácí štěstí zbožných.

Žalmista velebí domácí štěstí Israelity (1—3) a přeje, aby se dostalo tohoto štěstí všem ze Sionu a aby dlouho toho užívati mohli (4—6).

Rodinné domácí štěstí bylo vždy největším přáním a dobrem zbožného Israelity. Tak spořádaná a šťastná rodina jest základem a zárukou spořádané obce a říše.

Tento žalm rozvádí takřka třetí verš (b) předcházejícího zpěvu. Snad byl též zároveň se ž. 126. složen. Požehnání v. 5. a 6. bylo v bohoslužebném žehnání používáno. Syr. překlad připisuje tento žalm nadpisem Zorobabelovi.

Jest to devátá *stupňová píseň* (úvod s. XXX). Opakování slov shledáváme ve slovech: *Blaze* v. 1 a 2, *bojící se* 1 a 4, *bude požehnán, žehnej* 4, 5, *abys patřil* 5 a 6.

L. 1. Stupňová píseň.
Blažení všichni, kteří se bojí Hospodina,
Kteří chodí po jeho cestách.
2. Práce svých rukou zajisté budeš požívati,
Blaze tobě, a dobře ti bude.
3. Tvá manželka jako plodný vinný kmen
Na stěnách tvého domu.
Tvoji synové jsou jako nové štípení oliv
Kolkolem tvého stolu.
4. Hle tak bude požehnán člověk,
Jenž se bojí Hospodina.
5. Žehnej tobě Hospodin ze Siona,
Abys patřil na štěstí Jerusaléma
Po všechny dny svého života.
6. A abys spatřil syny svých synů,
Pokoj nad Israelem.

H. 1. Stupňová (poutní) píseň.
Blaze každému, jenž se bojí Jahve,
Jenž chodí po jeho cestách.
2. Ano, práci svých rukou budeš jísti,
Blaze tobě, a tobě jest dobře.
3. Tvá manželka jest jako plodný vinný kmen
Ve vnitřku tvého domu;
Tvoji synové jako mladé olivové sazenice
Kolem tvého stolu.
4. Ano, zajisté tak bude požehnán muž,
Který se bojí Jahve.

5. Žehnej tobě Jahve se Zijjôna,
A s potěšením patři na štěstí J[e]rūšālájma
Po všecky dny svého života.
6. A ať spatříš syny svých synů.
Pokoj nad Israelem.

1. *Každý, kdo se Hospodina bojí* (111[1]), a kdo tuto Boží bázeň i osvědčuje tím, *že chodí po Božích cestách*, jest šťasten: *blaze mu.* V čem štěstí israelského zbožného muže pozůstává, to ukazuje žalmista jednotlivě ve v. 2. a 3.

2. Štěstím jeho bude, že nebude marnou práce jeho rukou, a že *bude moci* sám *požívati práce*, výsledku práce *svých rukou.* Jest mu tedy přislíben časný požitek, bude moci užívati v příznivých poměrech výdělku své práce. Neštěstím zajisté by bylo, kdyby se výsledku svého namáhání buď nedočkal, aneb kdyby jiní jeho namáhání požívali (Lev. 26[16] Deut. 28[33] celému Israeli tak pohrozeno, Job 31[8]).

Předložku *quia* dlužno vykládati potvrzovací částicí *zajisté;* příčinně: *Poněvadž budeš požívati práce svých rukou*, poněvadž jsi pracovitým, nebude ti třeba almužny jiných, *nýbrž budeš šťasten a dobře ti bude.* Práce by byla tím prohlášena za pramen štěstí, jakým skutečně jest. Tak vykládali mnozí.

3. Další odměnou zbožného a bohabojného muže jest rodinné štěstí. On bude míti, čeho k živobytí třeba, vedle toho bude míti manželku, která činí život manžela a domu příjemným; uvnitř domu, *ve vnitřku tvého domu jest tvá manželka jako plodný vinný kmen.* Jako se vinný kmen přikloňuje na svou oporu, tak jest oporou manželky muž. Při tom jest mu arcit i pomocnicí, podporou, ozdobou a potěšením. Vinný keř vydává hrozny, manželka zachovává dítkami, jež se jí narodí, rod, působí tak i k zachování Israele. *Dítky* (synové), kteří *usedávají kolem stolu*, jsou též potěšením a štěstím zbožného muže (126[3]); žalmista je přirovnává k *novým sazenicím oliv*, jichž svěží zeleň jest znamením síly a dává hojnou naději.

4. Takového požehnání dostává se bohabojnému muži!

5. 6. K tomu přidává žalmista přání: *Žehnej tobě Hospodin ze Siona*, s vrchu, na němž Bůh sídlí, odkud své dary svým věrným rozdává (133[3]). *Abys patřil*, s potěšením patřil *na štěstí Jerusaléma;* Jerusalém jest chloubou, jest však též první péčí každého věrného Israelity (ž. 121). Imperativ: *Patři* vyjadřuje spolu i jistotu, že se toto přání vyplní: Ty budeš patřiti na štěstí Jerusaléma — ty spatříš, jak se tvým synům zase synové zrodili, a budeš se tomu těšiti.

Pokoj nad Israelem! jest samostatná věta, snad toliko liturgický závěr tohoto žalmu; přeje štěstí jednotlivcům, svatému městu a konečně všemu svému lidu, Israeli.

2. כִּי תֹאכֵל klade Bickell na začátek verše; význam *zajisté* jest i jinde dosvědčen (Gen. 18[20] ž. 118[10]) — LXX toho nepřeložili.

Τοὺς καρποὺς τῶν πόνων σου φάγεσαι vynechána metafora: *labores manuum tuarum* lepší než *fructus laborum tuorum* neb dle starých žaltářů: *labores fructuum; καρποί* znamená i *ovoce* i *zápěstí, dlaně.*

3. אֶשְׁתְּךָ se seghôl toliko na tomto místě; jinde אִשְׁתְּךָ. Dle hebrejského jest spojiti "בֵּרַכְתִּי (Am. 6[10]) s אֶשְׁתְּךָ, tak ukazuje i parallelní סָבִיב לְשֻׁלְחָנֶךָ (*kolem tvého stolu*), o ženě, která prodlévá ve vnitřku domu, kde pečuje o dům, o rodinu. Příbytky žen bývaly uvnitř domu, nikoli při vchodu, nýbrž buď v zadních částech domu, někdy i v hořejším domě. Zenner poukazuje na zvyk Egyptanů, kteří mívali uprostřed zahrady vinici (Erman, Ägyptisches Leben).

Vulgata spojuje "בֵּרַכְתִּי s גֶּפֶן o vinném keři, který se pne po stěnách domu. שְׁתִלֵי זֵיתִים *νεόφυτα ἐλαιῶν* znamená plantulas, *mladé stromky*, sazenice oliv.

4. הִנֵּה *hle!* co my ti přejeme: Tak jest šťasten atd. Tento výklad הִנֵּה není odporučen; הִנֵּה כִי znamená: *Ano, zajisté*, tak bude požehnán atd. וְכֵן položil Bickell na začátek.

6. שָׁלוֹם עַל־יִשְׂרָאֵל nezávisí na רְאֵה jako ve Vulg. přeloženo, jest samostatné (122[6]).

V mystickém smyslu vykládán tento žalm o Kristu a o jeho povýšení na nebi.

Maria Panna jest matkou všech věrných křesťanů, kteří kolem stolu Páně jsou a odtud Božích milostí přijímají. Nejsvětější Tělo Páně jest hlavně tím duševním pokrmem, jehož se bohabojným u stolu Páně dostává. Pro tyto myšlenky nalezáme ž. 127. *v malých hodinkách Panny Marie, v nešporách nejsv. Těla Páně.*

Každá zbožná duše může býti zvána v jakémsi smyslu uxor abundans; na to můžeme vzpomínati při slovech této písně v nešporách *středy.*

Verš 5. a 6. jest modlitbou v *žehnání ženicha a nevěsty* resp. novomanželů.

128. žalm. (H. 129.)

Desátá *poutní* píseň.

Záhuba nepřátel Israele.

Israel trpíval dlouho od bezbožných nepřátel, ale nebyl zničen, Bůh ho zachránil a nepřátelé dříve zahynuli (1—4);

pronáší naději, že budou nepřátelé i v budoucnosti hanbou pokryti a že brzy zahynou (5—8).

Tato píseň jest obsahem podobná ž. 123., a zdá se, že poukazuje 128[4] na tutéž událost jako 123[6]. Byla by to píseň díků israelského lidu k Bohu, složená snad v době po návratu z Babylona. Nadpis zní toliko: *Stupňová píseň* (viz úvodu str. XXX).

L. 1. Stupňová píseň.
Často na mne doráželi od mé mladosti,
Tak ať říká Israel,
2. Často na mne doráželi od mé mladosti,
Ale nepřemohli mne.
3. Na mých zádech pracovali hříšníci,
Dlouho prováděli svou nepravost.
4. Hospodin jest spravedlivý,
Přetal šíje hříšníků.
5. Ať jsou zahanbeni a ať se obrátí nazpět
Všichni, kteří nenávidí Siona!
6. Ať jsou jako tráva na střechách,
Která usýchá dříve, než se vytrhává;

7. Kterouž nenaplňuje si ruku žnec,
Ani svůj klín ten, který sbírá snopy.
8. A neříkají kolem jdoucí:
»Hospodinovo požehnání na vás,
»Žehnáme vám ve jménu Hospodinově«.

H. 1. Stupňová (poutní) píseň.
Velice mne tísnili od mého mládí,
Tak ať říká Isrā'êl,
2. Velice mne tísnili od mého mládí,
Přec mne nezmohli.
3. Na mém hřbetě orali,
Prodlužovali své brázdy.
4. Jahve, jenž jest spravedlivý, přetal
Provaz bezbožníků.
5. Ať jsou zahanbeni a ať ustoupí nazpět
Všichni nepřátelé Zijjôna.
6. Ať jsou jako tráva na střechách,
Kteráž usýchá dříve, než má stéblo *(Sym.)*,
7. Kterouž nenaplňuje žnec své ruky,
Ani svého náručí, kdo váže snopy.
8. A neříkají kolem jdoucí:
»Požehnání Jahve na vás,
»My vám žehnáme ve jménu Jahve«.

1. 2. Od té doby, kdy se Israel stal národem, *od mládí*, byl *velice tísněn* a utiskován: *Často na mne doráželi* (útočili) *ἐπολέμησαν* (vedli proti mně boj, válku). Ale *přec nepřemohli* Israele. Israel to s vděčností uznává a vyznává: *Ať říká tak Israel.* Dvakráte opakuje: *Často na mne doráželi* atd., aby bylo tím důraznějším vyznání, že nebyl přemožen.

Mládí Israele jest doba, když přebýval v Egyptě (Os. 2[15] Jer. 2[2] 22[21] Ez. 23[3]). Tam počalo utiskování Israele, které neskončilo ještě zajetím v Babyloně, neboť bylo národu trpěti i po návratu (od Samaritanů a j.).

3. Ukazuje obrazně, jak byl utiskován: Nepřátelé, *hříšníci pracovali*, tloukli (jako kladivem) *na mých zádech, dlouho prováděli svou nepravost*, dlouho mohli Israele pronásledovati, utiskovati.

V hebr. jest jiná metafora: Israelův hřbet přirovnán roli, na níž se oře; ostrým radlem trhá oráč polní zemi, dělá do ní brázdy, rány. *Tak orali* ti nepřátelé na mém

hřbetě, *dělali dlouhé své brázdy*, všude mne svými ranami bili. Israel podobal se otroku, jehož záda jsou plna jizev a modřin.

4. Pán však netrpěl, aby byl Israel stále trápen. *Hospodin jest spravedlivý a přetal šíje hříšníků*, zastavil tak ono utiskování, snížil, zničil hříšníky. Dle hebr. *přetal provaz bezbožníků*, provaz, kterým nepřátelé israelský lid svázali, kterým ho v porobě drželi.

Dle jiných výkladů přetal Hospodin poplužní provazy, aby nemohli na Israeli dále orati; výklad tento není tak přirozený.

5. Žalmista přeje a předpovídá nepřátelům Siona zkázu: *Ať jsou zahanbeni a ať ustoupí nazpět* (24[4] 34[4] 39[15] 69[3]).

6. *Ať jsou jako tráva na střechách;* na střechách orientalních domů — není-li dlážděná, bývá udupaná neb uhlazená země; v té někdy (po dešti) vyrůstají z vypadaných zrnek traviny, ale velmi brzy usýchají (Is. 37[27]), poněvadž nemají hlubší půdy ani vlhka. Tak zajdou bezbožní a zajde jejich štěstí. *Ona tráva usýchá dříve než má stéblo,* než se může vyvíjeti v stéblo (u obilí zvláště); Vulg.: *dříve než se vytrhává*, aram.: *dříve než vykvete.*

7. 8. Obraz verše 6. je v těchto větách rozšířen.

Ona tráva, která roste na střechách (i kdyby to byla zeleň z obilních zrn), nedává žádné žně jako obilí na polích; tak zahynou předčasně i nepřátelé Israele. Nepřátelství Siona jest jim semenem záhuby.

Žnec nenaplňuje sobě ruku, ten, který váže za žencem obilí *v snopy, nenaplňuje svoje náruči, svůj klín* onou uschlou travinou; *nikdo tu nevolá,* jako se žencům na poli volávalo: *Hospodinovo požehnání na vás!* Ženci (tak vykládá aram.) neodpovídají obvyklým: *Žehnáme vám ve jménu Hospodinově* (Rut 2[4]). Bůh trpí ony bezbožníky nějaký čas, dopouští, že mohou spravedlivé utiskovati, ale pak pojednou, jako tráva na střechách zahynou.

1. רַבַּת ve významu *mnoho, velice* (62[3] 65[10] 120[6] 123[4]). *Nunc* v. 118[2].

2. *Etenim* גַּם adversativní: *a přece. Non potuerunt mihi* hebr. לֹא יָכְלוּ־לִי *non praevaluerunt*, ἐδυνήθησάν μοι, lépe ὑπερίσχησάν μου *nepřemohli mne.*

3. חֹרְשִׁים (sv. Jer. arantes) *oráči*, překládá LXX *οἱ ἁμαρτωλοί peccatores* חָרְשֵׁי רָעָה tak jako v Přísl. 3[29] významem *fabricare* činící zlé (אָוֶן u Joba 4[8]). לְמַעֲנוֹתָם v množ. čísle jest v massor. k[e]thîbh, překlady mají jedn. číslo, tedy q[e]rê לְמַעֲנִיתָם *svou brázdu* (toliko V. ř. překlad má τοὺς αὐλῶνας αὐτῶν), *svou roli; brázda* se zove תֶּלֶם, ma'nât jest πλέθρον brázda orné půdy role. לְ k הָאָרִיךְ zastupuje akkus.

LXX četli עֲוֹנוֹתָם τὴν ἀνομίαν αὐτῶν *svou nepravost.*

4. עֲבוֹת *provaz*, Aq. Sym. βρόχους (obojek); LXX přeložili snad גַּבּוֹת (גבב) αὐχένα *cervices*, šije (ערפות).

6. שִׁקְדַּמַּת aramaism: שׁ na m. אשר, קדמת též na m. שֶׁרֶם pozdější (Dan. 6[11] Esd. 5[11]). שָׁלַף ass. *šalâpu*, syr. *šlaf vytáhnouti* (meč); významu *usýchati* שלף nemá; Sym. má πρὸ τοῦ ἐκκαλῆσαι, jak nahoře vyloženo — Wellh. klade הכף (Bickell inf. שָׁלַף). K tomu Nöldeke, Zeitschrift der D. M. G. 43 (678), Schulthess, Homonyme Wurzeln im Syr. 83.

7. חֵצֶן *klín* (arab. ḥiṣnun) ulna, Aq. *náruči* complexionem brachii sui. *De quo* na místě ablat. copiae při slovese *implere.* עֹמֶר *snop*, od toho denom. עמר a מְעַמֵּר partic.

Od svého založení, od svého mládí byla i naše církev pronásledována. Bůh trestal vždy její protivníky a z utrpení vycházela církev vždy vítězně. Tak přemůže každá zbožná duše svá protivenství a pokušení; pokušení zaniknou jako tráva na střeše, když bude duše hledati své síly v Bohu. Takové myšlenky mohou v nás vzbuditi slova žalmu 128., když se je modlíme *v nešporách středy.* Některé verše jsou v táhlém zpěvu *smrtelné neděle* (v. 1—3), neboť Kristus Pán byl stále utiskován a pronásledován, na jeho těle bičováním způsobeny rány. Ž. 128. jest též v kompletáři *malých hodinek Blah. Panny Marie,* neboť P. M. též mnoho trpěla.

129. žalm. (H. 130.)

Jedenáctá *poutní* píseň. Šestý k a j i c n ý žalm.

Kajicná prosba za milosrdenství.

Žalmista prosí Boha ve jménu Israele, aby je již netrestal dle své spravedlnosti, nýbrž aby se nad nimi smiloval pro svou úmluvu (1—5);

u Boha jest milosrdenství a proto mu má každý důvěřovati a očekávati od něho vykoupení od viny i od trestu (6—8).

Israel nalezá se v hluboké tísni. Nyní uznává, že zavinil svou bídu svými hříchy, proto prosí za odpuštění těch hříchů, a doufá pak ve vysvobození. První část by bylo lze vykládati o prosbě jednotlivce, ale v. 7. a 8. ukazují, že se jedná o veškeren lid. Skladatel není znám. Doba babylonského zajetí by mohla býti dobou složení této písně. Jest to *jedenáctá stupňová píseň* (viz úvodu str. XXX); některá jména se opakují: Zachovati v 3 a 4, doufá 5 a 6, vykoupení 7 a 8. Jméno Boží jest tu jmenováno osmkrát, pětkrát Jahve, třikrát Adōnâj.

Žalm 129. jest *šestým kajicným žalmem* (viz úvod k 6. ž.). Že byl žalm vykládán o vysvobození od hříchů, poznáváme ze slov evangelia sv. Mat. 1[21]: *On vysvobodí svůj lid z jejich hříchů* (řečeno o Kristu Pánu, v. 8), a z listu k Titovi 2[14]. V jednom rukopise žaltáře sv. Jeronyma, připsáno o tomto žalmu: »Jest jej čísti k četbě proroka Jonáše«.

Dvě sloky po čtyřech verších.

Smith D. míní, že byl ž. 129. uspořádán k antifonnímu zpěvu; v prvé sloce (1. 2.) by mluvil zbožný Israelita, 2. sloka (3. 4.) by byla odpovědí jeho soudruha, ve 3. sloce (5. 6.) by mluvil opět prvý muž. Chorus Israelitů (7. 8.) by proroctvím zakončil. (Expository Times. 1901. 161—164.).

L. 1. Stupňová píseň.
Z hlubokostí volám k tobě, Hospodine;

2. Pane, vyslyš můj hlas.
Ať pozorují tvé uši
Na hlas mého prošení.
3. Kdybys uchovával nepravosti, Hospodine,
Pane, kdo by obstál?
4. Zajisté u tebe jest odpuštění,
A pro tvůj zákon spoléhám na tebe, Pane.
Spoléhá má duše na jeho slovo;
5. Doufá má duše v Hospodina.
6. Od ranní hlídky až do noci,
Doufej Israel v Pána;
7. Neboť u Hospodina jest milosrdenství,
A hojné jest u něho vykoupení.
8. A on vykoupí Israele
Ze všech jeho nepravostí.

H. 1. Stupňová (poutní) píseň.
Z hlubin vzývám tebe, Jahve,
2. Pane, poslyš můj hlas,
Nechať jsou tvé uši pozorny
Na mé hlasité úpění.
3. Kdybys, Jâh, uchovával nepravosti,
Pane, kdo by obstál?
4. Neboť u tebe jest odpuštění,
Aby se tebe báli.
5. Doufám v Jahve, doufá má duše,
A v jeho slovo důvěřuji.
6. Má duše (čeká) na Pána,
Více než hlídači na ráno,
Hlídači na ráno,
7. Ať důvěřuje Israel v Jahve,
Neboť u Jahve jest milost,
A hojné u něho vykoupení.
8. A on vykoupí Israele,
Ze všech jeho hříchů.

1. 2. *Hlubokosti, hlubiny* jsou obrazem velikého neštěstí a bídy (68[3. 15]). Israel jest v hlubinách, jest v nebezpečí utonutí a záhuby, a v úzkosti volá: *Z hlubokosti volám k tobě, Hospodine! Pane, vyslyš můj hlas!* (jako 5[3]). Volá a prosí, aby Bůh slyšel, sluchem *pozoroval jeho hlasité úpění.*

Hlubiny či bída a tíseň vykládáno též: 1) o zajetí

v Babyloně; 2) o zajetí tohoto života; 3) o bídě a hlubině hříchu; 4) o očistcovém žaláři.

3. 4. Žalmista (Israel) uznává úplně svoji vinu; kdyby zachovával Jahve hříchy Israele, udržoval je v paměti (po lidsku řečeno), neodpouštěl, nezapomínal jich, hříšník by byl ztracen: *Kdo by obstál?* Nikdo, ani nejspravedlivější by neobstál, neboť vědomí hříšnosti jest všeobecné (ž. 51[7] Nah. 1[5] Mal. 3[2]). Bůh jest však netoliko spravedlivý Bůh, *u něho jest i odpuštění;* to jest důvodem, proč žalmista Boha prosí, a to dává mu naději, že bude jeho prosba vyslyšena. Bůh zapomíná na hříchy, odpouští je tedy; v lat. ještě přidáno: *Pro tvůj zákon,* v zákoně obsažena jsou četná přislíbení odpuštění hříchů a spásy. V hebr. praví: *U tebe jest odpuštění, aby se tebe báli* (doslovně: abys byl obáván); odpuštěním hříchů zjednává si Hospodin zase věrné, bohabojné ctitele, neulehčuje tím hřešení, nýbrž spíše vede lidi k tomu, aby ho pak tím více ctili, aby se ho báli.

5. Israel věda, že jest Bůh milosrdný, *spoléhá na jeho slovo* (přislíbení), *doufá v něho,* očekává, že mu budou odpuštěny jeho hříchy, a tím že bude též vysvobozen z nynější tísně a bídy.

6. *Od ranní hlídky až do noci* (Vulg.) tedy po celý den, stále, od časného rána počínajíc, ať doufá a skládá Israel svou naději v Hospodina; *speret*: ať doufá, doufej, má doufati. V hebr. jest poněkud odchylné znění a zdá se býti původním. *Má duše* (já) *čeká na Pána více než hlídači na ráno;* hlídačům (ponocným) bylo v noci bdíti a střežiti město. Bděním unaveni očekávali dychtivě rána, kdy jejich služba přestávala, aby si odpočinuli. Tak jest Israel dlouhým trápením, bděním v době bídy a neštěstí unaven a čeká na osvobození, a doufá tak v Hospodina.

7. 8. *U Hospodina jest milosrdenství,* to vědomí sesiluje důvěru v Boha; *milosrdenství jest s Hospodinem,* nemůže býti od něho ani odloučeno (v hebr.). *Hojné jest u něho vykoupení,* on chce a může vysvoboditi.

On vykoupí Israele ze hříchů, a tím pak také přestane trest za hříchy, bída a neštěstí, v níž se lid nyní nalézal.

1. מַעֲמַקִּים jako 69[3. 15] 40[3] jsou *hlubiny* vody, v nichž žalmista vězí.

2. קַשֵּׁב příd. jméno jako רַחוּם a j. *arrectus, pozorným* uchem. Sustinere v. 25[3].

4. *Quia, ὅτι,* כִּי uvádí zde přímou řeč a nebylo by ani třeba tuto částici překládati; mohla by býti odůvodněním: Bůh zapomíná na hříchy — neboť u něho jest odpuštění. לְמַעַן תִּוָּרֵא *abys byl obáván* (nif.) překládali LXX ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός σου, ale původně asi τοῦ νόμου σου תּוֹרָתְךָ *pro tvůj zákon* (ve Vulg.). Snad četli תִּוָּרֶה od ירה jako תורה (*zákon*).

5. Rozdělení veršů není tu správné a shodné. Opakování: *Čeká má duše, doufá* vyjadřuje snažnost prosby a potřebu.

6. Na začátku bychom očekávali הוֹחִילָה *doufá, čeká,* totiž *má duše* (já 3[3]) na Hospodina.

Opakování שמרים לבקר jest i v řeckých překladech a dává výraz snažné, bolestné touze. *Usque ad noctem* není v hebr. Noc bývala rozdělena ve tři bdění (vigilie) později ve čtyři. מִן jest přirovnávací a nebylo v LXX přeloženo.

Nezapomínej tedy nikdo, ať jest v jakémkoli nebezpečí, doufati v Boha. Tak doufá hříšník v odpuštění hříchů a vin pro zásluhy Pána Ježíše; ovšem, že jest mu obrátiti se k Bohu se skroušeným a kajícím srdcem. Jednotlivé verše jsou v tom smyslu a významu v táhlém zpěvu neděle *Devítníku,* ve mši sv. *za odpuštění hříchů.*

Žalm 129. jest určen *v 2. nešporách Narození Páně a Srdce Páně.* Lidstvo bylo v hlubokosti hříchu, volalo po Vykupiteli, po milosrdenství Božím; to v Kristu Pánu nadešlo.

V hodinkách *za věrné zemřelé,* na hřbitově jest žalm modlitbou duší v očistci, neb sv. církve, která se za ony duše modlí, aby byly pro Boží milosrdenství brzy vysvobozeny z očistcových muk, a aby u nich dílo vykoupení bylo dokonáno.

Kajicnost v nás vzbuzují slova tohoto žalmu při *nešporách středy*, ve *všedních* (ferialních) *modlitbách ke chvalám* (ad Laudes). Žalm *De profundis* jest mezi *přípravnými modlitbami ku mši sv.*, aby jím prosil kněz za odpuštění hříchů a za hojné ovoce vykoupení. K těmto přípravným modlitbám jsou čítány ještě žž. 83., 84., 85. a 115; s modlitbou těchto žalmů spojeny jsou odpustky jednoho roku, přidána-li spolu jedna z modliteb sv. Ambrože. O odpustcích s tímto žalmem »De profundis« a s hodinkami za mrtvé spojených viz Beringer, die Ablässe, s. 253.

Žalm 129. jest krásně rozveden v známé písni »Z hlubokosti mé těžkosti.«

130. žalm. (H. 131.)

Dvanáctá *poutní* píseň.

Vyjádření dětinné pokory.

Opakováním svého vyznání vyjadřuje svou velikou pokoru (1. 2) a povzbuzuje k pokorné důvěře v Boha (3).

Ve verších 1. a 2. jest píseň jednotlivce, verš 3. však ukazuje na celý Israel. Tento nemá se povýšovati, nýbrž v pokoře v Jahve doufati stále.

Nadpis jmenuje *Davida* skladatelem této písně; u sv. Jer., v aram., v B a C řecké LXX tohoto nadpisu není, proto pochybovali někteří o jeho pravosti a kladli původ žalmu do doby po babylonském zajetí, kde se Israel naučil Bohu důvěřovati.

David měl zajisté takovou pokoru, kterou líčí tento žalm. Pokorným se projevil zejména, když se jemu posmívala manželka Mikhol, že zpíval a křepčil před archou úmluvy. »Před Hospodinem plesati budu, ano čím se ještě více opovrhnu nežli tuto, a ponížím se u sebe sám, tím ... slavnější budu« odpověděl jí David (2 Kr. $6^{21.22}$). Obsah žalmu jest tuze všeobecného rázu a nedovoluje nutně Davidův původ; proto však nelze upírati nadpisu víry.

Ž. 130. jest dvanáctou poutní, stupňovou písní (v. úvodu s. XXX). Nemá žádného slovního stupňování (anadiplose).

L. 1. Stupňová píseň. Od Davida.
Hospodine, mé srdce se nevyvyšuje,
A mé oči se nepyšní.
Nezanáším se věcmi, jež jsou příliš veliké,
Nebo tuze zvláštní pro mne.
2. Zajisté, pokorně jsem smýšlel
A nevyvyšoval jsem své duše;
Jako odstavené dítě při své matce,
Tak jest odplata v mé duši.
3. Doufej Israeli v Hospodina,
Od tohoto času a až na věky.

H. 1. Stupňová (poutní) píseň. Od Davida.
Jahve, není pyšné mé srdce,
A nejsou hrdé mé oči;
A nezanášívám se věcmi, jež tuze veliké
Neb pro mne nedostižné jsou.
2. Kdybych neupokojoval a neutišoval své duše;
(Já jsem upokojil a utišil svou duši)
Jako odstavené (dítě) při své matce,
Jako odstavené (dítě) jest ve mně má duše.
(*Jinak:* Jako odplata, které se dostává matce
Tak jest i odplata mně udělená). někoho,
3. Doufej, Israeli, v Jahve,
Od tohoto času až na věky.

1. Žalmista vyznává Pánu, že není pyšný ve svém vnitru, v srdci, ani že není hrdým ve svém chování, ani ve svém snažení a ve svých pracech. Jest v tom stupňování. Pýcha má v srdci své sídlo, v očích se projevuje, velkými věcmi se tuze ráda zanáší. Žalmista byl pokoušen k pýše, ale on přemohl ono pokušení, upokojil a utišil svou duši tak, že jest nyní upokojená, jako odstavené děcko klidně trvá při své matce. Odevzdal se do vůle Páně a proto přirozeně napomíná Israele, veškeren lid, aby doufal též stále v Hospodina.

A oči mé nevynášejí se, *nepyšní se, neque elati sunt,* nedívají se hrdě, s opovržením na jiné.

Neque ambulavi in magnis ... super me jest v LXX a ve Vulg. přeloženo doslovně dle hebr. znění. *Ambulare* znamená obrazně: žíti; *super* jest místního významu: *Nezanáším se věcmi,* záměry, *jež by byly ode mne* daleko

neb *nade mnou* vysoko — jež jsou tuze *veliké* a *podivuhodné* (mirabilia), které by budily obdiv.

2. I tento verš jest přeložen tuze doslovně z hebr. znění a líčí zvláštním obrazem pokoru a uspokojení žalmisty.

Si non dlužno přeložiti, jako při přísežných tvrzeních, slůvkem: *zajisté* (88[36]): *Zajisté, pokorně jsem smýšlel,* v hebr. spíše: *Zajisté, já jsem se upokojil a utišil.* Tím pronáší kladně a s větším ještě důrazem to, co pronešeno záporně ve v. 1. Před tím nebýval asi vždy tak klidným, přicházela na něho pokušení k pýše; ale on utišil pokorou svou duši a stal se nyní: *jako odstavené děcko při své matce* (*sicut ablactatus*), jež leží klidně v matčině náručí, a nežádá více křikem a bez ustání dřívějšího pokrmu, jako to dříve činívalo. *Tak odstavené dítě jest ve mně má duše.* Vulg. dí poněkud méně jasně totéž: *Jako odstavené dítě při své matce* (je v klidu, má ochranu u ní), *tak jest odplata v mé duši,* mám nyní klid, jenž jest odplatou za mou pokoru, jenž jest milostí Boží — jsem v ochraně Boží. Dle jiných: »obdržím odplatu.«

Retributio zůstává v tomto výkladu nejasným. Dle LXX, která překládá dvakráte ἐπὶ hebr. ʿal̄, vykládá Zenner: *Jako jest odplata,* kterou dává člověk *své matce, tak jest i odplata,* které se *mně* dostává; vděčnost dobrého dítka k matce je veliká, tak velikou jest i ona odplata, jíž se mně za pokorné smýšlení a jednání od Boha dostane.

3. Bůh dává pokorným svou milost a odplatu, proto může *Israel na Boha spoléhati ustavičně.*

1. מִמֶּנִּי ὑπὲρ ἐμέ náleží též ku גְּדֹלוֹת *tuze veliké pro mne,* jako k נִפְלָאוֹת מִמֶּנִּי (מִן takové též 139[6]: *tuze podivuhodným jest mi* tvé vědění; Deut. 17[8] 30[11] k נִפְלָאֹת).

2. עָלַי אִמּוֹ a גְּמוּל עָלַי nejsou v parallelismu: Odstavené dítě (part. pass. od גמל Is. 28[9] s מֵחָלָב *od mléka,* mléku odvyklé — samotné גְּמוּל Is. 11[8], též 1 Sam. 1[24] Os. 1[8]) má při matce klid a bezpečí, duše žalmisty však nikoli u sebe עָלַי, nýbrž u Boha.

אִם לֹא bylo vykládáno *si non:* Kdybych pokorně nesmýšlel, jestli jsem tak nesmýšlel, nýbrž vyvyšoval svou duši — trestej mne Bůh; jako jest odstavené dítě při své matce, tak ať jest u mne odplata (trest) οὕτως ἀνταποδοθείη τῇ ψυχῇ μου vyložil Sym. כֵּן . . . כְּ značí: Jak . . . tak כֵּן; prvé גְּמֻל nemá členu, poněvadž jest před určujícím עָלַי אִמּוֹ, druhé גְּמוּל dlužno spojiti s נַפְשִׁי, ač jest při jménu ž. rodu samo jako označení stavu v rodě mužském. LXX: ἐπὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, ὡς ἀνταποδώσεις ἐπὶ τὴν ψυχήν μου má dvakrát עָלַי (nikoliv עָלָי na mně, *při mně*).

גמל dokončiti, *dokonati,* arab. *kamila,* assyr. gitmalu, gamâlu šetřiti — znamená též *odplatiti* s עַל i s כְּ ž. 103[10] (18[21] 2 Sam. 19[37] dvojí akk.) proto ἀνταποδώσεις LXX ℵ. *Retribues* ve starých žaltářích lat.: *odplatíš,* neb *retributio.*

Aram. vykládá o Božím zákoně: אֵין לָא שַׁוְיִת אֵידָא לְפוּם וְשַׁתְקִית נַפְשִׁי עַד דְּצָיֵת פִּתְגָמַי אוֹרַיְתָא הֲוֵה חֲכִילָא עַל תְּדַיֵי אִמֵּיהּ אִתְבְּבַרִית בְּאוֹרַיְתָא הֲוֵה חֲכִילָא עֲבַי נַפְשִׁי.

»Položil jsem ruku k ústům, umlčel jsem svou duši, až by poslouchala slova zákona, jako odstavený na prsou své matky, posílen jsem v zákoně, jako odstavený, tak jest na mně má duše.«

3. *Od toho času* atd. 113[2].

Nespolehejme na svou sílu, nehledejme věcí tuze velikých a zvláštních tohoto světa, nýbrž pokorně doufejme v Boha a v jeho pomoc. Takovou pokorou odevzdala se Panna Maria Boží vůli: *Staň se mi podle tvého slova.* Proto jest tento žalm v *malých hodinkách* Panny Marie. Zpytujme se, máme-li takovou pokoru, jako jest ve v. 1. a 2. vylíčena, kdykoli se modlíme slova tohoto ž. v nešporách *středy.*

131. žalm. (H. 132.)

Třináctá *poutní* píseň.

Prosba za splnění Davidových slibů.

Lid prosí Boha, aby byl pamětliv zásluh Davida, který tak toužil, aby mohl Bohu stavěti dům (1—5),

který archu úmluvy na Sion přenesl, aby tam byl Hospodin uctíván (6—9).

Bůh přisáhl, že pevně postaví Davidův dům, že Davidovi potomci budou míti stálý trůn na Sionu; lid prosí

za krále. Hospodin odpovídá, že bude na Sionu vždy sídliti a že dá Messiáše z Davidova rodu (10—18).

Skladatel žalmu není jmenován. Žalmista lne k Davidovu rodu, činí zmínku o arše úmluvy, a zdá se, že složil žalm v době, kdy Israel krále měl. Poněvadž jsou verše 8—10 v 2. Par. 6[41. 42] uvedeny v Šalomounově modlitbě, a poněvadž aram. překlad k v. 10. Šalomouna *tím pomazaným* zove, mohli bychom za to míti, že byla tato píseň složena *Šalomounem;* snad k té příležitosti, když přenášeli archu úmluvy ze stánku na Sionu do nově zbudovaného chrámu. Šalomoun si připomínal vším právem přislíbení Davidovi učiněné, neboť postavil Bohu dům, vnesl do něho archu úmluvy; a David obdržel ona přislíbení právě proto, že projevil touhu, aby mohl stavěti Bohu chrám. Verše 11. a 12. zdají se nasvědčovati tomu, že jest v Israeli král. O Šal. modlitbě (její stáří) van Hoonacker, Le Sacerdoce lévitique, s. 87 a d.

Jiní soudili, že v době, kdy byl tento žalm složen, krále v Israeli vůbec nebylo, kladou dle toho žalm do doby po návratu z babylonského zajetí. Viz též úvod k ž. 88., který se tomuto obsahem podobá. Někteří jej připisovali i Davidovi, Jechoniášovi a Zorobabelovi. 2. Par. 6[41. 42] jest zajisté pozdějšího původu a vyňato ze žalmu 131[1. 8. 10. 16] (129[2] jest v 2. Par. 6[40]), jak odchylná čtení dokazují.

Po návratu z Babylona se asi tento žalm častěji modlívali a snad byl proto vřaděn mezi *stupňové písně* (viz úvodu XXX).

Žalm 131. jest *messianský* (zvláště 10., 11. a 17., 18.).

Gradace v žalmu obsažené jsou spíše toliko nahodilé, než abychom v nich mohli shledávati anadiplosi. Má dvě části po dvou slokách a sloku střídavou o 4, 4—4—4, 4 verších (Zenner).

L. 1. Stupňová píseň.
Pamětliv buď, Hospodine, Davida,
A vší jeho pokory;
2. Jak přisáhl Hospodinu,
Slibem se zaslíbil Bohu Jakubovu:

3. »Nevstoupím do stánku svého domu,
»Nevystoupím na lůžko své postele,
4. »Nedám svým očím spánku,
»Ani svým víčkám dřímnutí,
5. »Ani pokoje svým spánkům,
»Dokud nenaleznu místa pro Hospodina,
»Stánku pro Boha Jakubova«.

H. 1. Stupňová (poutní) píseň.
Pamětliv buď, Jahve, Davida,
A vší jeho námahy;
2. Jenž přisáhl Jahve,
Silnému Ja'aqôbha:
3. »Nevejdu do stanu svého domu,
»Nevystoupím na lože své postele,
4. »Nedopřeju spánku svým očím,
»Ani svým víčkám dřímnutí,
5. »Dokud nenaleznu místa pro Jahve,
»Příbytku pro Silného Ja'aqôbha«.

1. David vynikal pokorou a zbožností; velikou péči měl o to, aby byla archa úmluvy do nového stánku přenešena, mnoho starostí měl o zbudování velebného Božího domu; když nemohl sám ten dům budovati, připravil mnoho pokladů k jeho zbudování.

Žalmísta prosí, aby byl Hospodin pamětliv těchto zásluh Davida, a aby mu je v potomcích odměnil. *Pamětliv buď vší jeho pokory* (omnis mansuetudinis ejus, *τῆς πραότητος αὐτοῦ*), jeho trpělivosti, aneb spíše dle hebr.: *jeho námahy* (*ταπεινοφροσύνη*), sv. Jer.: *jeho soužení.* Namáhal se, aby sebral co nejvíce potřeb k důstojnému zbudování chrámu (1 Par. 22[14]).

2. *Jak přisáhl Hospodinu;* dějinné knihy neudávají nic o přísaze Davidově; 2. Kr. 6 popisuje přenášení archy úmluvy, 2 Kr. 7[2] udává, že měl David úmysl stavěti Bohu dům. Zde jest básnicky vylíčeno, kterak David Bohu, *Bohu praotce Jakuba*, v hebr.: *Silnému Ja'aqôbha* (Gen. 49[24], též u Is. 1[24] 49[26]) slavně přislíbil stavbu chrámu.

3. 4. *Si introiero*, hebraism, který praví: Vstoupím-li, ať mne Bůh stihne trestem; proto překládáno: *Nevstoupím do stánku svého domu* (záporně), do domu, *na lůžko*

nepůjdu, odpočinku si nedopřeji, *dokud nenaleznu místa* pro Jahve, pro archu úmluvy, která byla tehdy na různých místech uchovávána.

K tomu: Nedám svým víčkám dřímnutí (Přísl. 6[4]), přidal Theodotion: *καὶ ἀνάπαυσιν τοῖς κροτάφοις μου*, což přešlo do LXX a do Vulg.: *ani odpočinku svým spánkům* (nedám), a jest ve v. 5.

5. *Místo pro Hospodina* jest trvalý příbytek archy úmluvy, jež byla trůnem Hospodina.

1. LXX přeložili עֲנָוָתוֹ (עֲנָוָה) *pokora* na místě hebr. עֲנוּתוֹ, jež se sem lépe hodí (Aq. *κακουχίας αὐτοῦ*); inf. pu'al od ענה. Zenner klade tento 1. verš až za 10. verš. (Z. f. k. T. XX 383); k tomu viz však úvahu Königa v knize: Stilistik, Rhetorik, Poetik in B. a. d. biblische Literatur, s. 351—355.

2. אֲשֶׁר vztažné jest v LXX spojovací částicí *ὡς*.

3. אִם v přísaze *(si)* 89[36].

6. Hle, slyšeli jsme o ní v Efratě,
Nalezli jsme ji v lesnatých polích.
7. Vejdeme do jeho stánku,
Pokloníme se na místě, kde stály jeho nohy.
8. Povstaň, Hospodine, do svého odpočinutí,
Ty (jdi) a archa tvé svatosti.
9. Tvoji kněží ať se oblekou ve spravedlnost,
A tvoji svatí ať plesají.
10. Pro Davida, svého služebníka,
Neodmítej tváře svého Pomazaného.

6. **Hl**e, slyšeli jsme o ní (to) v Efrāthâ,
Nalezli jsme ji (to) v polích lesa.
7. Vejděmež do jeho příbytků,
Pokloňmež se před podnožím jeho nohou.
8. Povstaniž, Jahve, (vejdi) do svého odpočinutí,
Ty a tvá mocná archa!
9. Tvoji kněží ať na se oblekou spravedlnost,
A tvoji zbožní ať plesají.
10. Pro Davida, svého služebníka,
Nezamítej tváře svého Pomazaného.

6. V těchto verších mluví žalmista patrně o arše úmluvy a o jejím přenešení. Mluví ve jménu celého lidu: *Audivimus, invenimus.*

Hle! slyšeli jsme o ní v Efratě; slyšeli jsme, že jest ona (archa, jmenovaná teprvé ve v. 8.) v Efratě. Efrata bylo pojmenování Betléma (na rozdíl od B. v Neftali, Gen. 35[19] Rut. 4[11]), kde se David zrodil, odkud by vyšel i Messiáš (Mich. 5[2]); tam archy nikdy nebylo. *Efrata* by mohlo zde znamenati aneb zastupovati jméno kmene a kraje Efraim; tam byla archa dlouhou dobu postavena v místě Silo (Jos. 18[1], 1 Kr. 1[3] odnešena Filištíny 4[3-5. 11] 5[1] a d.). Slyšeli jsme, že je v Silo, ale nenalezli jsme ji tam. Hledali jsme ji jinde a nalezli jsme ji v s[e]dhē-jâ'ar *v polích lesa;* já'ar nám přivádí na mysl místo Qirjath-J[e]'ārîm (město lesů). Qirjath-J[e]'ārîm bylo město v kmeni Juda, na hranicích kmene Benjamina, snad nynější Qarjath-el-'inab, severozápadně od Jerusaléma. Když vrátili Filištíné archu úmluvy, byla chována po 20 let v Qirjath-J[e]'ārîm (1 Kr. 7[1. 2]), odtud ji přenesl David do Jerusaléma, pak na Sion (2 Kr. 6[2-4]). V *polích lesa* praví, že ji nalezli, poněvadž byla jakoby v poušti, zapomenuta a v nevážnosti.

Takový jest výklad těchto nejasných slov dle tradice. Jméno *Efrata* ztěžuje celý výklad, neboť brzy bylo vykládáno, jak jsme připomenuli, o kraji *Efraima*, brzy mínili (Delitzsch), že to bylo jméno kraje, v němž leželo Qirjath—J[ec]ārîm: »Slyšeli jsme, že jest ona (archa) v okresu Efrata, a nalezli jsme ji tam též«.

Jiný výklad podává po Ewaldovi Baethgen a odvolává ze na Bar Hebrea, jenž vykládal *eam* středním rodem (též König, Stilistik 238[29]). Israel slyšel s radostí o Davidově záměru, že postaví Bohu stálý příbytek a volá ústy žalmisty: *My jsme to slyšeli v Efrata*, t. j. v Betlémě, na jihu sv. země (rodiště Davida), *my jsme to nalezli v lesnatých polích* t. j. na lesnatém Libanu, na severu; všude to bylo známo: v městech, na polích i v lesích. Podivno, že by těmito jmény byla jmenována celá země Israele; i jiné obtíže staví se proti tomuto výkladu.

7. Archa úmluvy má nyní stálý stánek, příbytek;

tomù se těší Israel a jeden vybízí druhého: *Vejděmež do jeho* (Boha) *stanu, na místo* (trvalé místo archy 1 Par. 15[1. 3]), *kde stály jeho nohy*, t. j. *podnoží nohou Jahve*, archa úmluvy (98[5]).

8. David postavil Bohu nový stánek; nyní bylo to místo skutečným *odpočinutím*, archa úmluvy nemusila se tak stěhovati z místa na místo, jako to dříve bývalo. Proto vybízí žalmista Boha, aby zaujal to místo. Činí tak slovy, jež jsou podobna Mojžíšovým slovům při zdvihání archy úmluvy (Num. 10[35-36] ž. 28[2]): *Povstaň, Hospodine*, vejdi *do svého pokoje*, odpočinutí; *Ty a tvá svatá* (posvátná) *archa* -- v hebr.: *tvá mocná archa*, poněvadž se ukázala mocnou proti nepřátelům (1 Kr. 5[7] 6[19]), v níž se velebnost Jahve jevila. *Sanctificationis* archa, která svou přítomností posvěcuje.

9. Jakmile vejde Hospodin do své svatyně, bude odtud udíleti milost a spásu všemu Israeli. Israel sestával z kněží a z lidu pod králem stojícího. Kéž by byli kněží oděni spravedlností jako oděvem: Ať jsou spravedliví, řádní ve svých úkonech. Lid, *Boží věrní* (svatí zbožní), *ḥᵃsīdîm* (str. 90) ať mohou se vždy z Boha radovati a plesati.

10. *Pro Davida*, pro jeho zásluhy, pro tu lásku, v níž jsi ho měl, *neodmítej tváře svého Pomazaného* (3 Kr. 2[16]), učiň, aby Messiáš mohl k tobě přistoupiti, aby již přišel a se zjevil. Dle 2 Par. 6[41-42] by bylo lze tato slova i o Šalomounovi, Davidovu synu a potomku, vykládati; aram. překlad ho zřejmě jmenuje. Neodjímej mu své přízně, své milosti.

Vzpomínkou na zásluhy Davida končí prvá část tak, jako byla tou vzpomínkou počala: *Memento Domine David.*

6. *Audivimus eam* jest s akk. dle hebr. שָׁמַע, jež řídí akk. V שְׁמַעְנִיהָ a מְצָאנוּהָ jsou přípony ž. rodu, jež v LXX přeloženy αὐτήν, totiž τὴν κιβωτόν אָרוֹן (archu) z v. 8. אֶפְרָתָה vykládáno s ohledem na 1. Sam. 6[18] (že v údolí Bethšemeš žali pšenici) *obilní role*, jež by zde bylo jmenováno naproti *lesnatým pláním*: *Slyšeli jsme, že jest archa v obilním kraji* (Bethšemeš), *nalezli jsme ji v lesnaté rovině*. Tak i Bickell (»Na poli stála kdysi, nalezli jsme ji v lese«). Nejsou tu slova Davida; neboť ve v. 5a hledal nové místo pro archu, zde jest řeč o dřívějším její místě.

LXX nepřeložili toho jména, poněvadž je považovali jako vlastní jméno Ἐφραθά, druhé שְׂדֵי־יָעַר však přeložili: τὰ πεδία τοῦ δρυμοῦ (ἐν ταῖς δασέσι τοῦ δρυμοῦ).

Na místě oněch přípon ž. rodu kladou též jméno שְׁמוּעָה *pověst;* pak by nebylo třeba vykládati ony přípony středním rodem. Žádný ze známých a právě uvedených výkladů neuspokojuje úplně. Patrně chce říci žalmista: Archa, která dříve měla slušné, vhodné místo, octla se v polích (když ji Filištíné do Bethšemeš zavezli), ale nyní jí vystavěn důstojný stánek, vejděmež tam atd.

7. *Pokloňmež se*, v. 5[8]. מִשְׁכְּנוֹתָיו *jeho příbytky*, kde bude Jahve sídliti, kde má nové sídlo.

8. "ו קוּמָה podobně 68[2]. לִמְנוּחָתֶךָ *k tvému pokoji*, odpočinutí — jest metonymie. אֲרוֹן עֻזֶּךָ *tvá silná archa*, v níž (jíž) se zračí tvá síla; *sanctificatio* v. 78[54].

9. צֶדֶק *spravedlnost* lze vykládati u kněží o tom, aby své povinnosti řádně vykonávali; dle v. 16 by znamenalo צֶדֶק (Is. 61[10]: *roucha spásy*) *spásu:* וְכֹהֲנָה אַלְבִּישׁ יֶשַׁע, i ve 2 Par. 6[41] má: *ať jsou oblečeni v spasení* יִלְבְּשׁוּ תְשׁוּעָה. Aram. vykládá צֶדֶק o čistém šatě a přidává: A tvoji svatí levité ať pějí chvály nad obětmi: וְלֵוָאֵי חֲסִידֶיךָ יְשַׁבְּחוּן עַל קוּרְבָּנַיָּא.

11. Přisáhl Hospodin Davidovi věrnost
A nezruší ji:
»Z plodu tvého života
»Postavím (někoho) na tvůj trůn.
12. »Budou-li tvoji synové zachovávati mou úmluvu,
»A ta má svědectví, jimž je vyučuji,
»A jejich synové až na věky
»Budou seděti na tvém trůnu.
13. Neboť vyvolil Hospodin Sion,
Vyvolil jej za svůj příbytek.
14. Toto jest mé odpočinutí na věky věkův;
Zde chci bydleti, neboť jsem je vyvolil.
15. Hojné požehnání udělím jeho vdově,
Jeho chudé nasytím chleby.
16. Ošatím jeho kněze spásou,
A jeho svatí budou velice plesati.

17. Tam nechám vzrůsti Davidův roh;
Připravil jsem svému Pomazanému svítilnu.
18. Jeho nepřátely obleču hanbou,
Nad ním však bude kvésti má svatost.

11. Jahve přisáhl Davidovi pravdu,
Od níž nesejde:
»Z plodu tvého života
»Postavím tobě (někoho) na trůn.
12. »Ostříhají-li tvoji synové mé úmluvy,
»A mého svědectví, jemuž je vyučuji,
»Pak též jejich synové na vždy
»Budou seděti na tvém trůnu.
13. Neboť vyvolil Jahve Sion,
Vyžádal si za příbytek:
14. Toto jest mé odpočinutí na vždy,
Zde chci bydleti, neboť jsem si je oblíbil.
15. Jeho potravě chci hojně žehnati,
Jeho chudé chci sytiti chlebem.
16. A jeho kněze obleknu ve spásu,
A jeho zbožní ať radostně plesají.
17. Tam chci nechati vzrůsti Davidovi roh;
Připravil jsem světlo svému Pomazanému.
18. Jeho nepřátely chci obléci v hanbu,
Ale na něm se má stkvíti jeho koruna.

11. Sliby, jež učinil Hospodin Davidovi. Jako David Bohu slavně slíbil a přisáhl (v. 2.), tak *přisáhl i Hospodin Davidovi věrnost*, pravdu, slovo, které věrně zachová a vyplní: *A nezruší ji* (2 Kr. 7[16. 27]). Stálé trvání přislíbeno tím Davidovu domu a přidáno, že bude Sion na vždy požehnán.

Z plodu tvého života (z tvých potomků) *postavím* někoho *na tvůj trůn* t. j. vždy bude na trůnu nějaký Davidův potomek. Tento slib se vyplnil toliko v Kristu Messiáši, věčném králi.

12. Hospodin položil též svou podmínku k onomu slibu: *Budou-li tvoji synové* (Davida) *zachovávati mou úmluvu a má svědectví* (má přikázání), budou stále na trůnu. Avšak i kdyby byli nevěrnými, bude Hospodin svého slibu pamětliv a potrestá nevěrné jako otec (2 Kr. 7[14] ž. 88[31]).

13. Hospodin činí takový slib, *poněvadž si Sion vyvolil, poněvadž si jej oblíbil* (77[68]).

14. Hospodinu připraven dům na Sionu, tam on stále trůní. To místo, jež *jest mu odpočinutím na vždy* (8), *místem bydlení*, jest zárukou a znamením, že se ostatní sliby Boží též vyplní. Se Siona dává Bůh hojné požehnání, ani chudí netrpí nedostatkem.

V jiných místech byla archa úmluvy toliko po nějaký čas (v Silo 77[60], v Bethel Soud. 20[27], v Mizpa Soud. 21[5], v Qirjath-Je'ārîm v. 6, v domě Obededoma 2 Kr. 6[12]), *zde* bude na věky věků.

15. *Požehnání*, hojnosti dostane se *vdovám, chudým*, kteří budou míti chleba do sytosti; jmenuje ty, kteří těch darů nejvíce potřebují. V hebr. dí: *Jeho potravě chci hojně žehnati* t. j. dám Sionu hojnost všeho, co jest pokrmem lidu: *τὴν θήραν αὐτῆς*, toliko ℵ A mají *χήραν, vdovu.*

16. *Kněžím* dostane se *spásy*, budou ve spásu jaksi oblečeni (v. 9.), oni tu spásu budou podávati lidu, *zbožným*, ch[a]ṣīdîm, *a ti budou velice plesati.*

17. Na Sionu, v Jerusalémě *dá Pán vzrůsti Davidův roh; rohem* vykládá tu aram. překlad slavného potomka z Davidova domu. Tak jmenoval Messiáše i Zachariáš (Luk. 1[69. 77]), ve starém Z. srovnati lze k tomu Dan. 7[7. 24] 8[5]. Roh jest obrazem moci, svítilna (světlo) obrazem jasu a skvělé vznešenosti. *Bůh připravil svému Pomazanému* — zde jest dle parallelismu *Pomazaným* jmenován David — *svítilnu*, světlo, čímž naznačen též Messiáš (2 Kr. 21[17]).

18. V budoucím slavném králi dojde Davidův dům nejvyšší moci a slávy: *Jeho nepřátelé budou poraženi*, hanbou úplně pokryti, *on bude míti skvělou* (kvetoucí) *korunu;* Messiáš jest králem i knězem na věky.

11. אֱמֶת *pravda*, věrnost, jako 25[10] — jest předmětným akkusativem (příslovečně by to znamenalo dle aram.: *v pravdě*) *ὤμοσεν κύριος τῷ Δαυὶδ ἀλήθειαν* jako v lat.

12. עֵדוֹתַי jest jednotného čísla: *mé svědectví* (25[10]); obyčejně bývá plur., proto je též v některých překladech (LXX, Vulg. a aram.). זוּ vztažné zájmeno, obyčejněji זוּ.

15. צֵידָהּ, צַיִד *θήρα* vše, čeho k potravě třeba. *Vidua* přeloženo z řeck. *χήρα*, poněvadž se v parallelismu k *chudým* hodilo. *Benedicens benedicam* hebraism k sesílení osobního tvaru.

17. 18. אַצְמִיחַ *učiní růsti* připomíná pojmenování Messiáše צֶמַח Is. 4[2] Jer. 23[5] 33[15] Zach. 3[8] 6[12]. אַצְמִיחַ קֶרֶן též u Ezech. 29[21]: *Onoho dne nechám vzrůsti roh z domu Israele*, ovšem, že zde nemluví o Messiášovi, nýbrž jednoduše dí: Já mu poskytnu, dám moc proti jeho nepřátelům. יָצִיץ נִזְרוֹ *pokvete*, zaleskne *se jeho koruna;* v těch slovech pozorují někteří ono צִיץ nejvyššího kněze, na němž bylo napsáno: *Svatý Jahve* — a נֵזֶר královský *diadem*, korunu.

Přípony v אוֹרְבִיו a v עָלָיו nesou se k Davidovu potomku; Bickell je vykládá o Sionu a mění v ž. r. אוֹרְבֶיהָ a עָלֶיהָ. Davidovou korunou by dle něho byl Kristus. Aq. a Sym. aram. četli třetí osobu נִזְרוֹ jako v mass., LXX sv. Jer. a syr. prvou osobu נִזְרִי.

Dle sv. Jer. a Aug. jest נֵר lucerna Christi sv. Jan Křtitel; tak o něm pravil Kristus Pán: *On byl svíce hořící a svítící* (Jan 5[35]).

Žalm »Memento, Domine, David« jest určen v *druhých nešporách Narození Páně*. David chtěl stavěti chrám, Spasitel stavěl, zbudoval Boží chrám, sv. církev. Sám v této církvi přebývá, v ní trvá, zde má *odpočinutí*, trvalý příbytek. O něm tedy lze rozjímati všechna slova tohoto žalmu. On z Davidova potomstva postaven byl na Davidův trůn, v něm a jím dostává se hojného požehnání všem chudým.

Na zbudování sv. církve, na její rozšíření pracovali s Kristem Pánem především *sv. papežové a biskupové;* tito světci byli oděni spravedlností, došli sami spásy a prostředkovali spásu jiným.

Jednotlivé verše jsou v modlitbách *mše sv. za volbu biskupa* a *ve výroční den svěcení biskupa*. Biskupové jsou nástupci sv. apoštolů, v nich trvá Davidovo potomstvo stále. Žalm 131. jest též *v nešporách čtvrtka*.

132. žalm. (H. 133.)

Čtrnáctá *poutní* píseň.

Požehnání svornosti.

Žalmista pozoruje se zalíbením svorně žijící bratry a ukazuje ve dvou obrazech, jak blaze jest Israelitům, kteří se na Sionu scházejí (1—3a),

odtud se jim dostává požehnání, neboť zde jest sídlo Hospodina (3b).

Dle nadpisu hebr. znění jest tento ž. připsán *Davidovi*; LXX B, ℵ, C, a Vulg. mají tentýž nadpis, v A, aram., sv. Jer. schází. David by byl sepsal tuto píseň na oslavu Israelitů, kteří se sešli v jerusalemské svatyni, v téže době jako ž. 121, když zařídil pravidelnou a slavnou bohoslužbu u svatostánku. Na těchto shromážděních posilovalo se vědomí Israelitů, že jsou s Bohem úzce spojeni, tím se tužilo i jejich národní vědomí; zbožní si na jerusalemských poutích zjednávali Boží milosti.

Proti Davidovu původu není žádného důkazu; užívání vztažného šin při partic. není vždy znamením pozdějšího původu a mohlo býti třeba později ke staré písni dáno na místě jiného slůvka.

Někteří mínili, že v tomto žalmu oslavováno spojení israelských kmenů po návratu z Babylona.

L. 1. Stupňová píseň. Od Davida.
Hle, jak jest to dobré a utěšené,
Když bratří spolu přebývají.
2. Jako vonná mast na hlavě,
Která stéká na bradu,
Na Aronovu bradu;
Která stéká na lem jeho roucha.
3. Jako Hermonská rosa, která sestupuje na horu Sion;
Neboť tam zjednal Hospodin požehnání
A život až na věky.

H. 1. Stupňová (poutní) píseň. Od Davida.
Ejhle, jak krásné a jak příjemné,
Když bratří též spolu přebývají!
2. Jako vzácný olej na hlavě,
Který stéká na bradu,
Na bradu Aharôna,
Který stéká na lem jeho šatů;
3. Jako Chermônská rosa,
Která stéká na hory Zijjônu;
Neboť tam nařídil Jahve požehnání,
Život až na věky.

1. Žalmista velebí, když se *bratří*, sbratření svazkem rodinným i svazkem srdce a smýšlení, sejdou, *když* po-

spolu jsou, *pospolu přebývají*: nazývá to *dobrým a utěšeným.*

Israelité se mohli jmenovati vespolek bratřími, neboť byl jim společným otcem praotec Abraham neb Jakub, měli tutéž otčinu, téhož Boha, totéž náboženství.

2. 3. Ve dvou obrazech a přirovnáních ukazuje žalmista požehnání, jaké spočívá na svorném, bratrském společném přebývání. V těchto obrazech se jeví, jak prospěšné, *dobré*, vzácné jest toto přebývání, a jak jest též příjemné, *utěšené* a milé.

Společné přebývání bratří, jejich schůzka při slavnostech Jahve na Sionu přináší jim (bratřím) požehnání, jako přineslo mazání posvěceným, vonným olejem Aronovi, nejvyššímu knězi, Božího ducha a osvěcující milost. *Olej* byl obrazem posvěcení, síly i světla.

Bratrská, svorná láska jest jako onen *vzácný olej*, jako *vonná mast* na hlavě, *která stékala na bradu* (po bradě), *na Aronovu bradu.* Mast, kterou byl Aron a jeho synové Mojžíšem pomazáni a na kněžství posvěceni, byla složena ze smíšeniny oleje a vonných látek (Ex. 30[22-25]), proto byla zvána *μύρον*, unguentum. Veleknězi byl vylit ten olej *na hlavu* (Lev. 8[12] 21[10]), a když byl vylit hojně, pak stékal olej s hlavy, *na bradu, na vous Aronův* (Lev. 21[5]), ano i na okraj, *na lemování jeho roucha.* Dle hebr. znění míní hořejší lem roucha při hrdle, okraj, kterým prostrkával do roucha svou hlavu (proto hebr. *pî*, ústa roucha) na ten lem splývал Aronův vous (nikoli: olej). Dle LXX *ἐπὶ τὴν ᾥαν*, s čímž se i Vulg. a aram. (Sym.) shodují, míní tím spodní lemování roucha, na něž posvátný olej stékal. Toto stékání oleje neznačí zvláštní hojnost požehnání a příjemnosti, nýbrž slouží k vylíčení celého obrazu.

Bratrská svornost jest milou, ona občerstvuje a působí jako *Hermonská rosa*, hojná rosa, která sestupuje na žíznivé traviny, *sestupuje na horu Sion*, tam, kde se bratří jednomyslně scházejí. Hermon (Veliký Hermon) jest vysoká hora na jižním konci Antilibanu, pokrytá věčným sněhem; rosa, která tam v letních dobách spadává,

zavlažuje zemi tak hojně, jako kdyby bylo po dešti. »Hermonská rosa« znamená tedy *rosu hojnou*, vydatnou; taková rosa zúrodňuje, občerstvuje zemi vydatným způsobem. Bratrská láska má tak vzácné účinky, jako když hojná rosa padá na Sionské vrchy, na vrchy, na nichž jest Sion (Jerusalém) postaven.

Na tyto vrchy, na Sion, Jerusalém určil Bůh požehnání; tam se při náboženských schůzkách a shromážděních projevuje bratrská láska Israele v nejlepším světle, tam jest místo požehnání a stálého života, který přichází od Boha (35[10]).

2. כַּשֶּׁמֶן הַטּוֹב *jako* (ten) *dobrý*, nejlepší, výborný *olej*, nemíní kterýkoliv olej, nýbrž olej posvátný, jímž byl Aron posvěcen. "זְקַן־אַהֲרֹן וג *brada Arona* a d. by byla dle Bickella toliko glossa, přidaná vysvětlivka.

שֶׁיֹּרֵד, *který sestupoval*, nese se v hebr. na זָקָן, tedy jest o vousu, o bradě řečeno — nikoli o שֶׁמֶן *oleji;* vous sáhal k hořejšímu límci roucha velekněze. Podolek se zove שׁוּלֵי פִי רֹאשׁוֹ, znamená *hořejší límec* rouch, otvor pro hlavu; שְׂפָה *lemování.* Aram. překládá slovem אִמְרָה, LXX *ᾥα beránčí kůže*, lemování, které bývalo i dole i nahoře. Když má býti vytknuta hojnost oleje, dlužno vykládati o spodním okraji roucha.

3. כְּטַל־חֶרְמוֹן *jako rosa Chermônu;* není tím snad řečeno, že Hermonská rosa, která na Hermonu padá, byla větrem zanešena tak daleko, že padala též na Sionských horách v Jerusalémě — tedy ve veliké vzdálenosti; z tohoto výkladu odvozovali, že bratrská svornost rozšiřuje své požehnání i na nejvzdálenější členy (bratry). שָׁם se nese k Jerusalému, k Sionským horám; všeobecně vykládáno též: *tam, kdekoli se bratří sejdou*, jest požehnání a život, kde svornost panuje.

Bůh žehná křesťanům, když se na svatých místech, za účelem Boží chvály, ve jménu Páně, scházejí ve svornosti a v lásce. Všichni křesťané spojují se denně, spojují se zvláště nedělního dne společnou bohoslužbou v bratrský svazek a docházejí proto mnohého požehnání. Ještě úžeji spojen jest *kněz* denní modlitbou církevních hodinek se všemi kněžími celého světa před obličejem

Páně; velikého požehnání mu zbožná modlitba breviáře přinese. O tom rozjímejž při slovech ž. 132. v *nešporách čtvrtku.*

Jak dobré, jak utěšené jest, když bratří pohromadě přebývají; tato slova připomínána často v klášterních jednotách a společenstvech. Ta znají požehnání bratrské svornosti. Ž. 132. proto určen *při žehnání opata, při svěcení na biskupství* (při mazání jeho rukou).

Sv. Augustin praví, že zrodil 1. verš tohoto žalmu klášterní, bratrský život; ta slova byla zvacím zvukem těm, kteří si žádali žíti pospolu jako bratří.

133. žalm. (H. 134.)

Patnáctá *poutní* píseň.

Výzva k noční chvále Boha v chrámě.

Israelité, snad poutníci, vyzývají kněze a levity, kteří mají v chrámě noční hlídku, aby tam v noci Hospodina velebili (1. 2);

tito odpovídají požehnáním, jež promlouvají nad lidem (3).

Tento žalm jest dle obsahu bohosloužebnou (liturgickou) písní a složen nejspíše k večerní bohoslužbě. Jest vhodně závěrkem, posledním z poutních neb stupňových písní (v. úvodu s. XXX). Verš prvý a druhý obsahují výzvu, verš 3. jest odpovědí. O tom, kdo vyzývá levity a kněze ke chvále Boží, jsou různé výklady. Thalhofer míní, že se levité mezi sebou tak vyzývali. Noční hlídka zavedena byla ve svatyni již Davidem (1 Par. 9[27. 33]); aram. překlad vykládá slova v. 1[b] o této noční hlídce.

Skladatel a doba složení nejsou známy.

L. 1. Stupňová píseň.
Nyní tedy oslavujte Hospodina,
Všichni služebníci Hospodina;
Kteří stáváte v domě Hospodina,
V nádvořích domu našeho Boha.
2. V nocích pozdvihujte svých rukou k svatyni
A oslavujte Hospodina.

3. Žehnejž tobě se Siona Hospodin,
Jenž učinil nebe i zemi.

H. 1. Stupňová (poutní) píseň.
Ano, velebte Jahve, všichni služebníci Jahve,
Kteří stáváte v domě Jahve v nocích.
2. Zdvihejte svých rukou ke svatyni
A velebte Jahve.
3. Žehnejž tobě se Zijjôna Jahve,
Jenž stvořil nebesa i zemi.

1. *Nyní tedy* — tím budí pozornost, neboť oslovuje přímo *služebníky Jahve*, kněze a levity. Ti jsou, *kteří stávají v domě Hospodinově* (Deut. 10[8] Žid. 10[11]) *a jsou v nádvořích svatyně;* kněžím bylo určeno a vyhraženo v prvém i v druhém chrámě nádvoří tak zvané vnitřní — mohli však též býti v nádvoří lidu a vcházeti do Svatyně.

V chrámě chválili Boha ve dne i v noci; v noci byly tu ustanoveny zvláštní hlídky. Že oslovuje tyto noční hlídky, to ukazují slova: *V nocích*; dle hebr. znění náleží »v nocích« ještě k v. 1., ale poněvadž není na těch slovech zvláštní důraz: *Vy, kteří sloužíte Jahve v nocích*, nýbrž spíše připomíná žalmista, že jest Bůh netoliko za dne, nýbrž i v noci v chrámě veleben, proto dlužno slova *v nocích* spojovati dle LXX, sv. Jer. s veršem 2. Tento verš 1. jest dle Vulg. též v ž. 134[1-2].

2. *V nocích pozdvihujte svých rukou ku Svatyni*, prosebně, v modlitbě pozdvihujte svých rukou (27[2] 140[2] Ex. 17[12] o pozdvižení rukou na znamení modlitby aneb při modlitbě) *ke Svatyni*, směrem k Nejsvětějšímu.

3. Kněží a levité pronášejí nad lidem, který je k modlitbě vyzval, požehnání, jehož se u Israelitů užívalo a jež jest i v Církvi často opakováno (Num. 6[24]). *Se Siona*, kde bylo sídlo Boha, archa úmluvy; odtud vyjde požehnání (127[5] 132[3]). *Jenž učinil nebe i zemi;* častěji vyjadřováno na důkaz veliké Boží moci (113[23.(15)] 120[2] a j.).

1. הִנֵּה nejlépe přeložiti slůvkem: tedy. הָעֹמְדִים není řečeno o všech návštěvnících chrámu, nýbrž o služebnících. בַּלֵּילוֹת není v ž. 135[2]; vykládali též o večerní oběti.

2. יְדֶכֶם jest množ. č. na m. obyčejného יְדֵיכֶם.

3. Požehnání toto se podobá žehnání Arona (Num. 6[24]). Bellarmin vykládá tento žalm o vystupování svatých z tohoto slzavého údolí do nebeského Jerusaléma *(in sancta)*.

Tento žalm jest posledním žalmem *kompletáře;* církev vybízí Boží služebníky, aby i v noční době Boha velebili. Kněz jest obyvatelem Božího domu, jest Božím přítelem: chvála Boží jest mu přední povinností a povinností nejhlavnější. Jiní vztahují ruce po světských věcech, kněz a zbožný křesťan pozdvihujž čisté a prosebné ruce k svatyni Boží a pros! V noci nechať bdí každý, neboť tu obchází ďábel hledaje, koho by pohltil. V noci neštěstí a soužení pozdvihujme svých rukou za pomoc k Bohu.

Stupňové žalmy určila církev ke kněžským modlitbám každé *postní středy* (v choru před ranními hod.), není-li svátek 9 lekcí. Prvých pět žalmů se závěrečným *Requiem aeternam* (Odpočinutí věčné atd.) modlíme se za duše v očistci (119—123); druhých patero jest určeno jako prosba za odpuštění hříchů (124—128); ve třetí skupině stupňových žalmů (129—133) prosíme za přispění, za pomoc Boží pro duši i pro tělo.

Žalmem 133. se povzbuzujeme na vzájem k vytrvalé modlitbě. Těchto 15 žalmů modlívali se proti zloduchům, při exorcismech a podobně. Po jednom mínění byl by 15 stupňových žalmů složil král Ezechiáš za oněch patnáct let, jež byla k jeho životu přidána.

Dle některých obsahuje patnáct stupňových žalmů udání patnáctera stupňů k dokonalému životu: *Fuga infidelitatis et impietatis* (119), *vera magnanimitas* (120), *vera voluptas* (121), *charitas in Deum* (122), *vera confidentia* (123), *vera spes* (124), *amor proximi* (125), *firma fides* (126), *timor offendendi Deum* (127), *zelus divinae legis* (128), *poenitentia* (129), *vera humilitas'* (130), *vera mansuetudo* (131), *fraterna unio* (132), *unio cum Deo in coelesti Jerusalem* (133.) (Thalhofer.)

134. žalm. (H. 135.)

Chvála Boha, jenž dobře činil svému lidu.

Žalmista vyzývá vešken lid, aby chválil Boha, který jest větší než všichni bohové (1—5),

neboť vykonává denně veliké skutky, vykonal kdysi veliké divy v Egyptě (6—9),

pak v době, když vcházel Israel do zaslíbené země (10—13).

Bůh může ochraňovati svůj lid, vyslýchati jeho modlitby, neboť jest mocný; modly žádné moci nemají (14—18);

proto zve žalmista znovu ku chvále Boží (19—21).

Tato píseň byla asi složena za liturgickým účelem, jako předcházející žalm; na začátku i na konci má Alleluja. Celý žalm se skládá z míst, vyňatých z jiných knih sv. Písma. Začátek (1. 2.) jest jako v ž. 133[1], v. 7. jest z Jer. 10[13] 51[16] (proto připisován též Jeremiášově době), verš 14. jest jako Deut. 32[36], v. 16—20 se shodují se ž. 113[12] a d. (v. 6. podoben žalmu 113[11], v. 11 jest jako v 135[11-12]).

Poněvadž jsou v ž. výňatky z jiných žalmů, byl psán později než ony písně, z nichž výňatky chová. Jest však též možno, že byla tato píseň starší, a že ji v pozdější době (po návratu z Babylona) liturgickému účeli přizpůsobili a pozměnili. Mnozí vykladatelé míní, že byly do této písně verše 15—18. později vloženy.

Žalm 134. má 21 veršů; jest alphabetizans. Stará liturgie, jak ji obsahují apoštolské konstituce, má velikou podobnost s tímto žalmem a se ž. 135.

L. 1. Alleluja.
Chvalte jméno Hospodina,
Chvalte služebníci, Hospodina,
2. Kteří stáváte v domě Hospodina,
V nádvořích domu našeho Boha.
3. Chvalte Hospodina, neboť dobrý jest Hospodin
Zpívejte jeho jménu, neboť jest sladké.
4. Neboť Jakuba si vyvolil Hospodin,
Israele ve své vlastnictví.

5. Neboť já vím, že veliký jest Hospodin,
A že jest náš Bůh nade všecky bohy;
6. Vše, cokoliv chce Hospodin, to činí
Na nebi i na zemi,
Na moři i ve všech prohlubních.
7. Přivádí oblaka z končin země;
Blesky obrací v déšť,
Vyvádí větry ze svých pokladnic.
8. On zbil prvorozené Egypta,
Od člověka až do dobytka.
9. A poslal znamení a zázraky do tvého středu, Egypta,
Na Faraona a na všecky jeho služebníky.
10. Jenž porazil mnohé národy
A zabil silné krále:
11. Sehona, krále Amorrhejských,
A Oga, krále Basanu,
A všechna království Kanaanu;
12. A dal jejich zemi v dědictví,
V dědictví Israeli svému lidu.

H. 1. Hall[e]l[ū]jâ.
Chvalte jméno Jahve,
Chvalte, služebníci, Jahve,
2. Kteří stáváte v domě Jahve,
V nádvořích domu našeho Boha.
3. Chvalte Jâha, neboť Jahve jest dobrotivý,
Hrajte jeho jménu, neboť jest líbezné.
4. Neboť Ja'[a]qôbha si vyvolil Jâh,
Israele svým vlastnictvím.
5. Neboť já vím, že jest Jahve veliký,
A náš Pán jest nad všechny bohy.
6. Vše, cokoliv chce Jahve, to činí
Na nebesích i na zemi,
Na mořích i ve všech propastech.
7. On dává vystupovati oblaka od konce země,
Blesky při dešti dělá,
Vyvádí vítr ze svých komor.
8. Kterýž zbil prvorozené Mizrájima,
Od člověka až do dobytka.
9. Poslal znamení a zázraky mezi tebe, Mizrájime,
Proti Faraonovi a proti všem jeho služebníkům.

10. Jenž pobil mnohé národy
A zabil silné krále:
11. Sīchôna, krále Emōrejských,
A 'Ogha, krále Bāšânu,
A všechny krále K[e]nâ'anu.
12. A dal jejich zemi v dědictví,
V dědictví Israeli, svému lidu.

1. 2. Tento verš 1. jest v ž. 112[1], kde jsou ty dvě věty verše přeloženy. *Služebníky* míní tu netoliko kněze a levity, *kteří stávají v domě Hospodinově*, nýbrž všechny návštěvníky chrámu, kteří stávají či stojí *v nádvořích Božího domu*; vyzývá tedy vešken zbožný lid, aby chválil a velebil Boha (v. 19, 20 služebníky B. vypočítává).

3. Uvádí krátce, proč jest třeba chváliti Boha: *neboť Hospodin jest dobrý*, dobrotivý — jmenovitě ke svému lidu, jak druhá část žalmu dokazuje. *Zpívejte* (*hrajte*, psallite 7[18]) *jeho jménu, neboť jest sladké*, utěšené (132[1]; též: *sladko jest hráti jeho jménu*), dává příjemnost, potěšení.

4. Chváliti dlužno Boha, poněvadž učinil Israele svým vyvoleným národem: *Jakuba si vyvolil, Israele učinil svým majetkem* (dle Deut. 7[6], i Ex. 19[5]).

5. Chváliti třeba Boha i proto, že jest jisto, žalmista se o tom přesvědčil, sám zkusil, *on ví, že jest Hospodin veliký* t. j. mocný (94[3] 95[4]); velikým jest ve svých skutcích.

6. *Vše, cokoliv chce Hospodin, to činí:* slov. ž. h. 114[3]. To projevil Hospodin při stvoření; jeho díla stvoření jsou *na nebi, na zemi, ve vodách* (Ex. 20[4]). *Ve všech prohlubních* (abyssis) znamená totéž jako: *v mořích.*

7. Všemohoucnost Boha se jeví v přírodě: on dává déšť, posílá neb působí bouři a vítr. Tento verš jest vyňat z Jer. 10[13] 51[16].

Bůh přivádí oblaka z končin země; na konci země si představovali ocean, odtud, z končin zemského obzoru béře a *dává vystupovati* Bůh *oblaka*, z nichž pak spouští *déšť* a *s deštěm i blesky* (Job 38[25-26]).

Dle lat.: *Blesky obrací v déšť* by se byli domnívali, že se bleskem rozrážejí oblaka a že tak povstává déšť.

Vyvádí větry ze svých pokladnic (thesauris), jako ž. 32[7] a Job 38[22].

8. 9. Hospodin ukázal svou velikou moc v tom, jak pečoval o israelský lid. Zmiňuje se zde o poslední egyptské ráně, při níž zahynulo *prvorozenstvo* (Ex. 12[29] ž. 104[27. 36]), pak ukazuje povšechně na ona *znamení a na zázraky, jež Bůh seslal na Egypt, na Faraona* (135[10-22]) *a na všechny jeho služebníky*. Ironicky oslovuje v tomto verši (9.) Egypt.

10. Jahve dal Israelitům zaslíbenou zemi. Jeho přispěním, jeho mocí byli poraženi, přemoženi a z části i zahubeni oni národové, kteří v zemi Kanaan přebývali, aby se tam na jejich místě mohli usaditi Israelité.

On zbil mnohé národy (tak i v Deut. 4[38], 7[1]; Jos. 12[1. 7]), hlavně míní Amorrhejské, Moabitské a Kananejské.

11. Z mocných králů, kteří byli Bohem poraženi, jmenuje zajordanské krále, *Sehona a Oga* (Num. 21[21-35] Jos. 12[1-6]). Og byl *králem Basanu*, země na severu v Zajordání ležící (Num. 21[33]). Za Josue byli přemoženi i králové v předjordanské zemi usazení: *všechna království Kanaanu*.

12. Bůh dal *tu zemi* Israeli *v dědictví*, v majetek (27[9]).

1. *Alleluja*, viz k ž. 105. Prvé dva verše považovali někteří za pozdější přídavek; vyzvání ku chvále Boží mohlo býti však již původně v žalmu vícekrát opakováno.

5. כִּי značí odůvodnění, *quod* jako quoniam (4[4]).

7. מוֹצֵא particip. (מוֹצִיא) před přízvučným slůvkem jest mil'êl; u Jerem. jest וַיּוֹצֵא *a činí vycházeti*, jako וַיַּעֲלֶה *a činí vystupovati*.

9. Jako v oslovení Jerusaléma בְּתוֹכֵכִי יְרוּשָׁלָ͏ִם (ž. 116[19]).

11. לְסִיחוֹן předložka לְ po aram. způsobu při předm. akk.

12. Na místě עַמּוֹ *svému lidu* jest v parallelním 136[22] עַבְדּוֹ *svému služebníku* Israeli.

13. Hospodine, tvé jméno (trvá) věčně;
Hospodine, tvá památka do pokolení a pokolení.
14. Neboť Hospodin zjedná práva svému lidu
A dá se uprositi pro své služebníky.
15. Modly pohanů jsou stříbro a zlato,
Díla lidských rukou.

16. Mají ústa a nemluví;
Mají oči a nevidí
17. Mají uši a neslyší;
A není ani dechu v jejich ústech.
18. Ať se jim stanou podobnými ti, kteří je zhotovují,
A všichni, kteří v ně doufají.
19. Dome Israelův, oslavujte Hospodina;
Dome Aronův, oslavujte Hospodina.
20. Dome Leviův, oslavujte Hospodina;
Kdožkoliv se bojíte Hospodina,
Oslavujte Hospodina.
21. Oslavován budiž Hospodin se Siona,
On, jenž přebývá v Jerusalémě.

13. Jahve, tvé jméno (trvá) na věky,
Jahve, tvá vzpomínka po všecka pokolení.
14. Neboť práva zjednává Jahve svému lidu,
A má slitování nad svými služebníky.
15. Modly pohanů jsou stříbro a zlato,
Dílo lidských rukou.
16. Mají ústa, ale nemluví,
Mají oči, ale nevidí,
17. Mají uši, ale neslyší,
Ani není žádného dechu v jejích ústech.
18. Jim jsou podobni ti, kteří je zhotovují,
Každý, který jim důvěřuje.
19. Dome Israēl'ův, chvalte Jahve,
Dome Aharônův, chvalte Jahve,
20. Dome Lēwî-ův, chvalte Jahve,
Kdož se bojíte Jahve, chvalte Jahve.
21. Chválen buď Jahve se Zijjôna,
On, jenž přebývá v Jerūšālajmu.
Hallelūjâh.

13. To, co učinil Bůh svému lidu a pro svůj lid, jest v stálé paměti a působí, že jest *jméno* Jahve stále, věčně jmenováno, velebeno. *Od pokolení* přechází zpráva o zázracích Jahve a spolu jeho chvála *na pokolení*. (V Ex. 3[15] stejně řečeno.)

14. Hospodin se zastává svého lidu, pomáhá mu k jeho právům proti jeho nepřátelům; slyší na prosby svého lidu (*deprecabitur* παρακληθήσεται 89[13]: *deprecabilis*

est) *dá se uprositi*, dle hebr.: *má slitování se svými služebníky*. Tato slova jsou vzata z Deut. 32[36] (ž. 89[13]).

15—18. Ukazuje, že pohanské modly nejsou nic, že nemají žádné moci. Staví jejich nicotu proti Boží všemohoucnosti. Tyto verše jsou ze ž. 113b[4-8] (t. j. též 113[12-16], v hebr. 115) vzaty a s malými odchylkami podány. Ve v. 17b. praví: *A není ani dechu v jejich ústech* t. j. nedýchají, nemají vůbec života — kdežto 113b[6] má: *Mají nozdry a nečijí* (113[14]).

19—21. Závěrek tvoří nová výzva k Boží chvále. Jmenuje nejprve vešken lid: *dome Izraelův*, pak rod velekněze a kněží: dome Aronův, po té levity a všechny zbožné: Dome Leviův, kdožkoliv se bojíte Hospodina, oslavujte Hospodina! Tato slova jsou též v ž. 113b[9-11] (113[17-19]), s tím rozdílem, že zde vyzývá k důvěře: *Doufejte v Jahve!* (srovn. ž. 117[2-4].) a že tu není dům Levi jmenován.

V posledním verši vyjadřuje přání, aby byl Bůh z onoho místa, na němž sídlí, na němž se Israel shromažďuje, oslavován: *Chválen buď Jahve se Siona!* Odtud má vycházeti Boží chvála a oslava do celé země (poněkud jinak požehnání lidu se Siona v ž. 133[3]).

14. Futura lze vykládati o opakovací činnosti: *Zjednává práva* a p.

15. Rozdíl mezi 115[4] jest, že tam jest psáno עֲצַבֵּיהֶם *jejich modly*, zde עֲצַבֵּי הַגּוֹיִם *pohanské modly*.

21. Tento verš považují mnozí za pozdější přídavek; pro slova ברוך יהוה וגו míní Riedel (Zeitsch. für die altt. Wissensch. 1899[1 71]) že byl tento ž. závěrečnou písní. V ž. 90—106 jest 323 veršů, v ž. 107—135 (vyj. 119.) 322 v.

I nám prokázal a prokazuje Hospodin mnoho dobrého; na to nezapomínejme nikdy a vděčně oslavujme svého dobrodince a Otce a rozšiřujme jeho oslavu! Děkujme Bohu slovy tohoto žalmu, když se jej *ve čtvrteční nešporách* modlíme.

135. žalm. (H. 136.)

Děkovná píseň za nesčetná Boží dobrodiní.

Žalmista velebí dobrotu, velebnost a moc Boží (1—4), vypočítává některá hlavnější díla stvoření (5—9), divy, jimiž Bůh svůj lid z Egypta vyvedl a mořem provedl (10—14), zaslíbenou zemi Israeli dal, tamní krále přemohl (15—22).

Hospodin chrání a zachovává dosud svůj lid (23—25), proto jemu sluší vzdávati chválu (26).

I tento žalm má (v LXX, Vulg.) v nadpise *Alleluja*. (Viz úv. ž. 104). Židé jmenovali tento žalm *velké Hallel* či «velká chvála«, poněvadž se v něm po každém stichu neb větě opakuje: *Neboť na věčnost* (trvá) *jeho milosrdenství* (milost)! Tato slova, která tvoří tedy druhý stichos všech veršů tohoto žalmu, byla jako odpověď lidu v litaniích zpívána neb odpovídána druhým kněžským sborem aneb veškerým lidem.*) Kniha 2. Paral. 7[3] uvádí, že při svěcení chrámu padli všichni synové Israelští tváří k zemi *a chválili Hospodina: že dobrý jest a že na věky trvá jeho milost* (též 7[6]). Snad byly po způsobu tohoto liturgického žalmu skládány křesťanské litanie.

Ž. 135. má svým obsahem velikou podobnost s předcházejícím ž. 134, obsahuje některá místa z Deuteronomia. Refrén: *Neboť na věčnost jeho milost* a verš 1. tohoto žalmu jest též v ž. 117[29].

Skladatel není udán, doba složení není známa. Snad jest složen později než ž. 134, a náleží době po návratu z Babylona.

L. 1. Alleluja.
Oslavujte Hospodina, neboť jest dobrý,
Neboť věčně (trvá) *jeho milosrdenství.*
2. Oslavujte nejvyššího Boha,
Neboť věčně (trvá) *jeho milosrdenství.*

---

*) Syrové a křesťanští Řekové nemají ten refrén na konci veršů, nýbrž na konci slok.

3. Oslavujte nejvyššího Pána,
Neboť věčně (trvá) *jeho milosrdenství.*
4. Jenž činí veliké divy sám,
Neboť věčně (trvá) *jeho milosrdenství.*
5. Jenž učinil nebesa v moudrosti,
Neboť věčně (trvá) *jeho milosrdenství.*
6. Jenž pevně postavil zemi na vodách,
Neboť věčně (trvá) *jeho milosrdenství.*
7. Jenž stvořil veliká světla,
Neboť věčně (trvá) *jeho milosrdenství.*
8. Slunce, aby vládlo dni,
Neboť věčně (trvá) *jeho milosrdenství.*
9. Měsíc a hvězdy, aby vládli noci,
Neboť věčně (trvá) *jeho milosrdenství.*
10. Jenž bil Egypt s jeho prvorozenci,
Neboť věčně (trvá) *jeho milosrdenství.*
11. Jenž vyvedl Israele z jejich středu,
Neboť věčně (trvá) *jeho milosrdenství.*
12. Mocnou rukou a pozdviženým ramenem,
Neboť věčně (trvá) *jeho milosrdenství.*
13. Jenž rozdělil rudé moře v díly,
Neboť věčně (trvá) *jeho milosrdenství.*
14. A převedl Iraele jeho prostředkem,
Neboť věčně (trvá) *jeho milosrdenství.*
15. A shodil Faraona a jeho vojsko do rudého moře,
Neboť věčně (trvá) *jeho milosrdenství.*
16. Jenž převedl svůj lid pouští,
Neboť věčně (trvá) *jeho milosrdenství.*
17. Jenž porazil veliké krále,
Neboť věčně (trvá) *jeho milosrdenství*
18. Jenž zabil silné krále,
Neboť věčně (trvá) *jeho milosrdenství.*
19. Sehona, krále Amorrhejských,
Neboť věčně (trvá) *jeho milosrdenství.*
20. A Oga, krále Basanu,
Neboť věčně (trvá) *jeho milosrdenství.*

21. A dal jejich zemi v dědictví
Neboť věčně (trvá) *jeho milosrdenství.*
22. V dědictví Israeli, svému služebníku,
Neboť věčně (trvá) *jeho milosrdenství.*
23. Jenž v našem pokoření na nás vzpomněl,
Neboť věčně (trvá) *jeho milosrdenství.*
24. A vysvobodil nás od našich nepřátel,
Neboť věčně (trvá) *jeho milosrdenství.*
25. Jenž dává pokrm veškerému tělu,
Neboť věčně (trvá) *jeho milosrdenství.*
26. Oslavujte Boha nebes,
Neboť věčně (trvá) *jeho milosrdenství.*
Oslavujte nejvyššího Pána,
Neboť věčně (trvá) *jeho milosrdenství.*

H.

1. Oslavujte Jahve, neboť jest dobrotivý,
Neboť na věky (trvá) *jeho milost.*
2. Oslavujte Boha bohů,
Neboť na věky (trvá) *jeho milost.*
3. Oslavujte Pána pánů,
Neboť na věky (trvá) *jeho milost.*
4. Jenž činí veliké divy sám,
Neboť na věky (trvá) *jeho milost.*
5. Jenž stvořil moudře nebesa,
Neboť na věky (trvá) *jeho milost.*
6. Jenž rozprostřel zemi nad vodami,
Neboť na věky (trvá) *jeho milost.*
7. Jenž učinil veliká světla,
Neboť na věky (trvá) *jeho milost.*
8. Slunce vládcem dne,
Neboť na věky (trvá) *jeho milost.*
9. Měsíc a hvězdy vladaři noci,
Neboť na věky (trvá) *jeho milost.*
10. Jenž ranil Mizrájim v jeho prvorozených,
Neboť na věky (trvá) *jeho milost.*
11. A vyvedl Israele z jejich středu,
Neboť na věky (trvá) *jeho milost.*
12. Silnou rukou a vztaženým ramenem,
Neboť na věky (trvá) *jeho milost.*
13. Jenž rozřízl trstěnné moře v díly,
Neboť na věky (trvá) *jeho milost.*
14. A převedl Isrā'ēle středem jeho,
Neboť na věky (trvá) *jeho milost.*

15. A srazil Faraona a jeho vojsko do trstěného moře,
Neboť na věky (trvá) *jeho milost.*
16. Jenž vedl svůj lid pouští,
Neboť na věky (trvá) *jeho milost.*
17. Jenž porazil veliké krále,
Neboť na věky (trvá) *jeho milost.*
18. Jenž zabil slavné krále,
Neboť na věky (trvá) *jeho milost.*
19. Sīchôna, krále Emorejských.
Neboť na věky (trvá) *jeho milost.*
20. A 'Oga, krále Bāšânu,
Neboť na věky (trvá) *jeho milost.*
21. A dal jejich zemi v dědictví,
Neboť na věky (trvá) *jeho milost.*
22. V dědictví svému služebníku Isrā'êli,
Neboť na věky (trvá) *jeho milost.*
23. Jenž v našem snížení na nás vzpomněl,
Neboť na věky (trvá) *jeho milost.*
24. A vysvobodil nás od našich utiskovatelů,
Neboť na věky (trvá) *jeho milost.*
25. Jenž dává chleba všemu tělu,
Neboť na věky (trvá) *jeho milost.*
26. Oslavujte Boha nebes,
Neboť na věky (trvá) *jeho milost.*

1--3. Verše 1. bývalo asi užíváno ve starozákonní bohoslužbě velmi často, poněvadž jej nalézáme na více místech; viz 105[1] 106[1] 117[1] (též 1. Par. 16[41] 2 Par. 7[3]). *Milosrdenství*, v hebr. *milost*, (viz úvod k žalmu 102). O *alleluja* viz ž. 104. Hebr. hōdhû, *confitemini* lze překládati též: *Děkujte* (105[1]).

Každý verš uvádí buď nějakou vlastnost (*dobrotivý*, 1) neb vznešenost neb nějaké dílo Boží; všechny verše závisejí na slovese: *Oslavujte*, totiž *Boha*, který jest *nejvyšší Bůh* (2), v hebr.: Bůh bohů, který jest *nejvyšší Pán* (3), v hebr.: *Pán pánů* — který to a to učinil neb činí. V hebr. jest při participiích, jimiž jest Boží činnost označena, pro onu závislost položena předložka לְ.

Výrazy veršů 2. a 3. jsou z Deut. 10[17] (srovn. 49[1]).

4. *Jenž činí sám* jediný *veliké divy* (71[18] 85[10]), nikdo jiný nemůže takových divů činiti. Bůh k nim nepotřebuje žádné pomoci. V dalším vypočítává některé Boží divy

z díla stvoření a vysvobození Israele a z díla zachovávání tvorstva.

5—9. Na nebesích, na uspořádání nebeských světel a j., jeví se nekonečná Boží moudrost; ž. dí: *Jenž* stvořil (*učinil*) *nebesa v moudrosti* (moudře, Přísl. 3[19]. i Job 9[8] Jer. 10[12]).

6. Zemi si představovali někdy tak, jakoby ležela (jako veliký ostrov) na vodách, proto dí: *Pevně postavil (firmavit* 23[2]) hebr. *rozprostřel zemi na vodách* (Is. 42[5] 44[24]).

7—9. O dvou *velkých světlech* mluví žalm dle zprávy o jejich stvoření v Gen. 1[14-16]; zvlášť je jmenuje ve v. 8. a 9, že jim určeno, aby *panovala nade dnem i nad nocí*, aby dle nich bylo určováno rozdělení dní, měsíců a roků (svátků též). *Hvězdy* jmenuje jako noční světla spolu s *měsícem*.

10—22. Připomíná vysvobození Israele z Egypta a další divy z israelských dějin (krátce jest to obsaženo též v 134[8-12], odtud pak zde ve v. 10—22).

12. *Mocnou rukou a pozdviženým ramenem* (znamení činné síly), jako v Ex. 6[1. 6] Deut. 4[34] a j.

13. *Rozdělil rudé moře v díly (divisiones)*, zde dva díly, neboť moře bylo na dvě strany rozděleno; v hebr.: *rozřízl trstěnné moře na kusy*, aby mohl Israel projíti (77[13] Ex. 14[16. 21]).

15. *A shodil (excussit* setřásl, v hebr. *srazil* jako v Ex. 14[27]) *Faraona a jeho vojsko do rudého moře;* on tam s vojskem zahynul. »Rudé moře« jmenováno již ve v. 13., proto míní Bickell, že by zde bylo zbytečně uváděno; jest však v překladech též. Farao snad osobně při vojště nebyl.

16—18. Vedl, či vodil Israele čtyřicet let pouští a pečoval tam o svůj lid (Deut. 8[15])), *porazil, zabil silné krále*, 17, 18, aby se mohli Israelité v jejich zemích usaditi (v ž. 134[10-12]: *mnohé národy* na m. tohoto: *veliké krále*).

23—25. Israel býval *snižován*, pokořován různými sousedními národy v dobách Soudců i králů; vždy *vzpomněl na ně* Hospodin, když k němu volali, a *vysvobodil je z rukou nepřátel* (utiskovatelů).

25. Hospodin pečuje svou Prozřetelností *o pokrm všeho těla*, lidí i zvířat, všeho tvorstva (103[27] 144[15] Gen. 6[21]).

26. Tento verš tvoří závěrek. *Oslavujte Boha nebes;* tak jest nazýván Hospodin v knize Esdr. 1[2] Neh. 1[4] 2[4], i v Gen. 24[7]. Jméno Ba'alšamêm u Féničanů jest podobné. Vulg. přidává k verši 26. ještě v. 3.: *Oslavujte nejvyššího Pána* — což není ani v hebr., ani v řeck. a syr.

4. גְּדֹלוֹת *veliké* schází v ž. 72[18] a 86[10], snad nebylo původně ani v LXX (v kopt. není); *mirabilia* jest adjectivum, jehož užito jako podst. jména.

8. 9. *In potestatem*, zde metonym. ten, jenž má moc, *vládce;* hebr. váz. stav segolatní מֶמְשֶׁלֶת, ve v. 9. plur. o měsíci a hvězdách (Wellh. sing.) מֶמְשְׁלוֹת (114[2]), v lat. stejně *in potestatem*. Bickell vynechává וְכוֹכָבִים.

23. זָכַר se nespojuje s לְ ve významu: *vzpomínati* na někoho, nýbrž mívá akk. neb אֶת a בְּ; zde zastupuje לְ akk.; viz 25[7] (jinak Neh. 5[19]: *Vzpomeň mně toho, co* לִי v můj prospěch).

Tento žalm 135. prozpěvovali neb odříkávali (spolu se ž. 134.) jako *velké Hallel* při večeři velikonočního beránka před tím, než podávali čtvrtý kalich vína spolustolujícím. Poznámky gemary nesouhlasí arcit v tom, jestli náležel k velkému Hallel toliko ž. 135, aneb ještě ž. 134 aneb i 133 (i 22. jmenuje na jednom místě).

Protože náš Spasitel při velikonoční večeři beránka (snad při zpěvu žalmů Hallel a velkého Hallel) ustanovil Nejsvětější Oběť mše sv., proto složily nejstarší mešní liturgie modlitby ku proměnění určené dle slov zvláště tohoto 135. žalmu. Taková podobnost kanonu s tímto žalmem shledává se netoliko v liturgii nepravých apoštolských konstitucí, nýbrž i v klementinské, východosyrské a sv. jakubské mešní liturgii (Bickell, Messe und Pascha. Zeitschrift f. k. Theol. IV. 90 VIII. 400 a d.).

U nás jest určen žalm 135. k *nešporám čtvrtka.*

136. žalm. (H. 137.).

Truchlení v babylonském zajetí.

Israelité v babylonském zajetí jsou plni žalu a hoře;

jejich vítězové žádají na nich, aby jim zpívali Sionské písně, čehož jim odepřeli (1—3);

nemohou zpívati v cizí zemi Hospodinovy písně, neboť tak by se zdálo, že zapomněli na Jerusalém, který jest jedinou jejich radostí (4—6).

Rozpáleni láskou k Sionu svolávají trest na Idumejské, kteří ku boření svatého města ponoukali, a proti bořitelům Babyloňanům (7—9).

Tato modlitba pochází z doby babylonského zajetí aneb z první doby návratu z Babylona. Žalmista líčí truchlivost v zajetí tak živě, že lze právem předpokládati, že on sám v oné truchlivosti dlel, že sám hoře zajetí zakoušel. Hebr. znění neudává žádného skladatele, nemá nadpisu; u sv. Hilaria, Augustina též žádného není. LXX má: τῷ Δαυίδ, lat. žaltáře buď: *psalmus David*, neb *psalmus David, Jeremiae* (i per Jeremiam, jako řecká Compl.) jako LXX B τῷ Δαυίδ, Ἰερεμίου. Dle toho nadpisu by byl žalm sepsán podle žalmů Davida Jeremiášem. Jeremiáš zajatcem Babyloňanů nebyl, zda v Babyloně ke konci svého života meškal, není jisto. Proto jest pochybno, byl-li by Jeremiáš skladatelem této písně. Jeho jméno přidáno bylo k onomu τῷ Δαυίδ proto, že se Jeremiáš dle tradice v Babyloně nějaký čas zdržoval, a že se tento zpěv poněkud podobá Jeremiášově pláči. Z toho řeckého nadpisu lze však souditi, že kladli překladatelé LXX tento žalm do doby babylonského zajetí, a že by bylo tedy překládati perf. prvých veršů přítomným časem: *Na řekách Bab. sedáme, pláčeme . . . zavěšujeme* atd.

Po jiném obecnějším mínění dlužno tato slovesa překládati perf., ano plusquamperfektem: *Sedávali, plakávali jsme* — a v žalmu by byla obsažena vzpomínka na žalostné city, které jímaly babylonské zajatce z Israele. Poněvadž nepronáší pěvec živou radost nad Jerusalémem, náležel by žalm první době po návratu z Babylona, když svaté město ještě leželo v ssutinách.

Žalm jest velmi krásnou elegií, z níž vyznívá hlu-

boký a mocný cit lásky k rodné zemi a k náboženství. I rytmus jest velmi významný a odpovídá citům pěvce, jež vystupují z tichého hoře k planoucímu hněvu a volání po pomstě (trestu). Má tři sloky.

L. Davidův žalm, od Jeremiáše.

1. Na babylonských řekách — tam jsme sedávali
   Když jsme se rozpomínali na Sion. [a plakávali,
2. Na vrbách uprostřed ní (země)
   Zavěsili jsme své nástroje.
3. Neboť tam žádali na nás ti, kteří nás zajaté vedli,
   Slov písní;
   A kteří nás odvedli:
   »Radostnou píseň nám zazpívejte ze Sionských zpěvů«.
4. Kterak bychom mohli zpívati Hospodinovu píseň
   V cizí zemi?
5. Kdybych na tebe, Jerusaléme, zapomenul,
   Ať v zapomenutí vejde má pravice.
6. Ať přilne můj jazyk k mému podnebí,
   Kdybych na tebe nepamatoval,
   Kdybych neprojevoval, že jest Jerusalém
   Mojí největší radostí.
7. Buď pamětliv, Hospodine, synů Edoma
   V den Jerusaléma;
   Kteří říkali: Zničte, zničte
   Až do základu, (jenž jest) v něm.
8. Bídná dcero Babylonu! Šťasten, kdo ti odplatí
   Tvou činnost, kterou jsi nám učinila.
9. Šťasten, kdo uchopí a bude rozrážeti
   Tvé maličké o skálu.

H. 1. Na řekách Bâbelu, tam jsme sedávali a plakávali,
   Rozpomínajíce se na Zijjôn.
2. Na topolech uprostřed ní (země)
   Zavěsili jsme své citary,
3. Neboť tam žádali od nás ti, kteří nás odvedli zajaté,
   Slova písně,
   A naši trapiči radost: (*Aram.*: A naši lupiči veselost: *εὐφροσύνην* Sym.)
   »Zazpívejte nám nějakou píseň Zijjônu«.

4. Kterak bychom mohli zpívati píseň Jahve
   V zemi cizí!
5. Kdybych na tebe zapomněl, Jᵉrūšālájme,
   Ať zapomene má pravice —
6. Ať lpí můj jazyk při dásni,
   Kdybych nevzpomenul na tebe,
   Kdybych nepovznesl Jᵉrūšālájm
   Nad vrchol svoji radosti.
7. Pamatuj Jahve na syny Edhôma
   V den Jᵉrūšālájma,
   Kteří říkali: Obnažte, Obnažte,
   Až do základu v něm!
8. Dcero Bâbelu, zpustošení propadlá (Sym. syr. aram.: lupičko!)
   Blaze tomu, kdo ti odplatí
   Tvé jednání, jež jsi vykonala na nás!
9. Blaze tomu, kdo uchopí tvé dítky
   A bude je rozrážeti o skálu!

1. Vzpomínka na Sion zarmucuje Israelity, neboť v nich budí touhu po tomto svatém místě. Nyní teprvé poznávají, co ztratili. Touha zajatců neb vystěhovalců po rodném místě, touha Israele po zaslíbené zemi, jest znamením, že jsou lepšího smýšlení, že by si nyní svatyně i svatého města více vážili než dříve.

Na řekách Babylonu, při řekách, vodách Babylonské země, jsme sedávali a plakávali; v Babylonsku bylo vedle řek Eufratu a Tigridu mnoho průplavů k zavodňování či zavlažování půdy. Některé z těch byly veliké, že se mohly nazývati řekami. U řek, při vodách sedávají Orientálové velmi rádi, neboť tam bývá stín, tam bývá místo, kde se lze nejsnáze občerstviti. Že se ti, kteří truchlí, rádi zdržují u šumících vod, že na ně mile působí hukot vodních vln — není nepravdou. Israelité stavívali někdy rádi své sbornice (synagogy) poblíže vod, snad proto, aby mohli vykonávati snáze častá předepsaná umývání (Sk. ap. 16[13]); není však jisto, zda mívali již v Babylonsku takové sbornice při vodách. Možno, že jest výraz »na vodách Babelu« zvolen básníkem beze vší zvláštní příčiny.

Zajatci, kteří byli v Babylonu — a pěvec byl též mezi nimi — tam v truchlivosti a v žalu sedávali (Is. 3[26]) *a plakávali, když se rozpomínali na Sion*, na chrám, na Jerusalém; obojí může býti Sionem naznačeno.

2. Israelité ztratili veškerou veselost, nemohli se nyní obveselovati hudbou (Sir. 22[6]), proto dí žalmista: *Na vrbách* (hebr.: *na topolech — populus euphratica*), které rostly hojně při řekách, *zavěsili jsme své nástroje* (v lat. povšechné *organa)*, v hebr.: *své citary* (kinnōrōthênū) *uprostřed ní*, totiž uprostřed babylonské země. Oněměly citary, na které hrávali o veselých příležitostech; zvuky citary obveselují (Job 30[31]).

3. Zvláštní důvod, proč zanechali veškeré hudby, jest udán ve verši 4: Nemohli, nechtěli Israelité zpívati Hospodinovy písně pohanům v cizí zemi.

Babyloňané, jejich nepřátelé, kteří nad nimi zvítězili, *kteří je do zajetí odvedli, jejich trapiči* (dle hebr., v aram. *lupiči*). *žádali na Israelitech, aby jim zazpívali nějakou Sionskou píseň* (při citaře). Babyloňané si toho přáli buď proto, aby měli zábavu, neb ze zvědavosti, aneb i, že si chtěli učiniti z Israelské písně posměch. I bylo by bývalo hanbou, kdyby byl Israelita posvátnou píseň k obveselení pohanů, svých nepřátel, zpíval a hrál. Proto zavěsili své nástroje na stromech a nehráli jim.

4. S rozhorlením odmítají Israelité žádost vítězů a nechtějí znesvěcovati svaté písně, neboť praví žalmista: *Kterak bychom mohli zpívati píseň Jahve*, píseň ku poctě Jahve určenou, chvalozpěv, žalm (2 Par. 29[27]), *píseň*, která se *na Sionu* zpívává, kterak bychom ji mohli zpívati *v cizí zemi?* v zemi nesvaté, v zemi pohanské neb v zemi pohanského boha? Zajisté, že si zajatci zpívali mezi sebou, ve svých shromážděních svaté písně, avšak před pohany tak nečinili a činiti nemohli. Nyní tím ukázali, jak si všeho posvátného váží.

5. V těchto slovech jeví se veliká láska, kterou chová každý zajatec k svatému městu; pro tuto lásku není mu možno, aby znesvětil posvátnou píseň Jahve. Sám na sebe svolává tresty, kdyby snad zapomněl na Jerusalém! Nikdy se to nestane!

Oslovuje svaté město: *Kdybych na tebe zapomněl, Jerusaléme, ať v zapomenutí vejde* (*detur* jest dána) ἐπι-

λησθείη *má pravice;* to ך mohlo znamenati: Spíše bych zapomněl na svou pravici než na Jerusalém.

V hebr. jest neúplně řečeno: *Ať zapomene má pravice* — předmět udán není; snad jej lze doplniti dle následujícího: *Ať jazyk lpí na dásni*, aby nemohl zpívati, mluviti — ať zapomene má ruka *hru*. Aneb ať zapomene *své úkony*, ať se nemůže více hýbati, ať mi nemůže sloužiti.

6. *Ať přilne můj jazyk k mému podnebí* (*k mé dásni*), aby se nemohl hýbati, aby nemohl mluviti: *kdybych nestavěl Jerusalém na prvé místo své radosti (si non proposuero;* u sv. Aug. a ve starých žaltářích: *praeposuero* jako v hebr.:) *Kdybych nepovznesl* (nekladl) *Jerusalém nad vrchol svoji radosti;* jest mu tedy Jerusalém vrcholem vší radosti a potěšení, ano působí mu radost, která převyšuje i vrchol vší radosti (předložku *'al* lze totiž přeložiti i *na vrchol* i *nad vrchol*).

7. Hoře vystěhovalců a zajatých obrací se proti těm, kteří jim zkazili, zbořili to nejdražší, svaté město. Žalmista svolává na ně zasloužený Boží trest.

Jerusalém byl dobyt a zbořen Babyloňany (586 př. Kr.), *Edomité* při tom pomáhali (Ez. 35[10-12. 15] Abd. [10-16] Jer. 49[7-22]). Edomité, potomci Esaua, byli pokrevními příbuznými Israele, ale stavěli se vždy k nepřátelům svých bratří, a proto bylo jejich jednání Israeli tím odpornějším a budilo rozhorčení. *Pamatuj Jahve*, volá žalmista, *na syny Edoma v den Jerusaléma*, v den zboření Jerusaléma, ׳ osudný onen den (Abd. [12]). A uvádí nyní, jak ukazovali Edomité v onen den svou hroznou škodolibost, neboť *říkali: Obnažte! obnažte!* v lat.: Zničte, *zničte! až do základu*, jenž jest *v něm* (v městě), aneb: *až do základu* zničte vše *v něm* (v městě). Vybízeli tedy Edomité nepřátely, vítěze, aby strhali domy, zbořili celé město, aby byly i základy obnaženy — až do základů (Lam. 4[22]).

8. I *Babylonským* předpovídá odplatu a trest. Oslovuje je, řka: *Dcero Babylonu;* obyvatele města i země Babelu

tak zove. Ve Vulg. ji jmenuje *bídnou;* bídnou bude, protože neunikne těm trestům, jimž dle proroctví (Is. 13—14, 21¹·¹⁰) propadla. V hebr. dí zřejmě: *Zpustošení propadlá (vastanda);* v textu jest: *zpustošená, vastata,* a tak ji mohl žalmista i před zpustošením jmenovati, poněvadž si toho byl jist a v duchu to již viděl. Dle jiných překladů: *Dcero Bâbelu, lupičko* (syr.), *pustošící* ἡ λῃστρίς (Sym.).

Šťastný ten (*blaze tomu* — hebr.), *kdo ti odplatí tvou činnost, kterou jsi nám* (proti nám) *vykonala:* Blaze tomu, který tebe ztrestá, jak zasluhuješ za to, co jsi nám učinila, který ti za to dá, na tobě vykoná odplatu. Žalmista mluví veden zákonem odvety, který byl v Starém Zákoně trpěn a dovolen; Babylonští vzali Israeli zemi, chrám, zničili jejich samostatnost, roztrhali celý národ — odtud ten veliký žal a prudký hněv horlivého Israelity.

9. Žalmista udává též, jakou pomstu ten vítěz nad Babylonskými vykoná; toto bylo předpověděno i jiným prorokem (Is. 13¹⁶ 14²¹): *Šťasten, kdo uchopí a rozrážeti bude tvé mladičké* (dítky) *o skálu.* Tento hrozný způsob zabíjení dítek, ničení potomstva přemožených, náležel jaksi k ukrutným zvykům tehdejšího válčení, neboť se o něm zmiňuje 4 Kr. 8¹² Os. 10¹⁴ 14¹ Nah. 3¹⁰, i Homér 22⁶³.

Babylon byl dobyt Medskými a Peršany roku 536. př. Kr., spustošen r. 516. př. Kr.: později úplně zničen a proměněn v ssutiny.

Přání ke konci žalmu projevené dlužno posuzovati z ducha Starého Zákona; omluviti je lze velikým hořem, jež svíralo ducha žalmisty a jako jiná zaklínání (imprekace) i tím, že žalmista tento spravedlivý trest nepřátelům Israele předpovídá (viz úvodu str. XIII a XIV o *zaklínacích* žalmech a závěrečná slova ž. 108).

R. Smith D. dovozuje v »Expository Times« (listop. 1900) s. 62—65, že bylo 15 stupňových neb poutních ž. užito při návratu z Babylona. Babyloňané dopouštěli se velikých ukrutností, proto se nezhrozíme tak slov v. 8. a 9., ale budeme míti soucit s žalmistou. Babylonské zajetí bylo Isrselitům ku polepšení, neboť jím poznali lépe svého Boha

(v. ž. 138. o vševědoucnosti a všudypřítomnosti Boží), počali chápati cesty Boží Prozřetelnosti, poznali jiné země, jiné národy a p.

Zenner shledává, že jest tento verš 9. pozdějším přídavkem; pak není třeba vykládati tento verš uměle a omlouvati jeho hrozná slova.

1. נַהֲרוֹת *řeky;* v Mesopotamii byly vedle Eufratu a Tigridu ještě Chabor, přítok Eufratu (nyn. Chabûr) ποταμὸς μέγας u Prokopia, a Eulaeus. Chobar (Ezech. 1¹) byl velký průplav na blízku nyn. Nippuru (assyrsky se zove Kabaru, Chabor jest jmenován Ha-bur). יְשָׁבְנוּ vynechává Bickell pro metrum, aby nebyl prvý stichos dlouhým; ta délka jest však ostatním veršům přiměřenou. *Illic* שָׁם v. 23².

Hoberg překládá přítomným časem: *Sedáváme,* sedíme, *pláčeme* atd. a klade původ ž. do doby babyl. zajetí.

2. עֲרָבִים od עֲרָבָה (sg. v mišně, v aram. syr. arab.: ghárabun) jest strom při vodách rostoucí, *populus Euphratica, topol* Eufr., nikoliv babylonská vrba; vrba se zove צַפְצָפָה.

בְּתוֹכָהּ *ve středu její,* po smyslu בבל. To celé jest básnicky líčeno; Israelité nezpívali veselé písně, byli ve vyhnanství. Nástroje na stromy stále zavěšené asi nenechávali.

3. I Samson byl nucen hráti Filištínským, kteří ho drželi v zajetí (Soud. 16²⁵); Alexander Vel. žádal též, aby mu zajaté ženy své písně zpívaly (Curtius 6² uvádí Clericus, Rosenmüller).

שְׁאֵל mívá též מִן věci, zde dvojí akk.

וְתוֹלָלֵינוּ *a naši trapiči,* od יָלַל dle analog. תּוֹשָׁב (od יָשַׁב), ač jest hif. k יָלַל s jodh הֵילִיל nikoliv הוֹלִיל; s tím shoduje se sv. Jer.: *kteří nás soužili.* Aram. má בזזנו naši lupiči, jako Ezech. 39¹⁰ וְשׁוֹלְלֵנוּ *a ti, kteří nás vyplenili* (LXX: οἱ ἀπαγαγόντες ἡμᾶς). Naši trapiči žádali na nás radost, veselost שִׂמְחָה; sotva se jednalo Babylonským v dobrém smyslu o to, aby byli jejich zajatci veselejší mysli.

מִשִּׁיר ἐκ τῶν ᾠδῶν Σιών rozdělovací מִן: *nějakou Sionskou píseň* (ze S. písní).

5. תִּשְׁכַּח יְמִינִי *zapomene má pravice* — předmět dlužno doplniti. *Oblivioni detur* jest jako v LXX, u sv. Jer. תִּשָּׁכַח nif. *ať jest zapomenuta* má pravice. Hoberg vykládá: *At v zapomenutí vejde má slíbená věrnost; dextera,* podání pravice při slibu: »Zapomenu-li na Jer., pak zruším věr-

nost«. Zenner míní, že se v. 5. do sborové písně nehodí a vynechává jej; vynechává též posl. v. 9.

Zvratně: Ať pravice na sebe zapomene t. j ať uschne, jest mrtvou.

6. אֶזְכָּרֵכִי *vzpomenu na tebe* má příponu aram. způsobu. רֹאשׁ *hlava, vrchol;* dle ž. 119[160]: *nad veškeru svou radost;* lépe však v původním významu.

7. עָרוּ (arab. 'árija) imper. piel od ערה jest tu mil'êl, aby nebyly dva přízvuky při sobě, a poněvadž druhé ערו jest v přestávce. בָּהּ v městě.

8. בַּת־בָּבֶל viz 9[15]. הַשְּׁדוּדָה (od שדד) *spustošená,* která bude jistě spustošena. Činně: *pustošící,* jak by bylo dle Sym. syr. a aram. הַשָּׁדוֹדָה. LXX ἡ ταλαίπωρος *vastationi devota,* jako vastanda, *která má býti zničena.* Možným tento překlad jest. *Retribuisti* (7[5]), sv. Jer.: *Qui retribuet tibi vicissitudinem tuam, quam retribuisti nobis.*

Spravedliví a svatí touží po nebi, tam jest jejich pravá vlast; zde na zemi, v těle podrobeném žádostivosti, v hříšném světě nemohou zdomácněti. Na světě nemohou se oddati čistým radostem, neboť ty jsou jim uchovány v nebesích. Proto zde truchlí svatá duše a projevuje kajicností svůj žal nad hříchy a nad hříšností a touží po nebeském Sionu. Ten jest největším potěšením svaté duše; kdyby nebe ztratila, pak vůbec zahyne. Kéž by nám nebylo nic milejším a žádoucnějším než nebeská radost! Tak o tomto žalmu rozjímal sv. Augustin. Tak může o jeho slovech rozjímati kněz *při čtvrtečních nešporách.* Edom a Babel mohou značiti zlého ducha a pokoušející svět. Jednotlivé verše jsou v *offert. čtvrtku smrtelné neděle* a v *ned. 20. po sv. Duchu.*

137. žalm. (H. 138.)

Díky za Boží milost a věrnost.

Žalmista poznal, že ho Pán vždy vyslyšel, a proto chce ve svatyni jeho milosrdenství velebiti a doufá, že budou i příště jeho prosby vyslyšeny (1—3).

Vyzývá i pohanské krále k Boží chvále, neboť se přesvědčili, jak věrně plní Hospodin své sliby (4—6).

Vyznáním plné důvěry v Boha končí píseň (7. 8).

Vulg. má nadpis: *Ipsi David* (15[1]), *od Davida.* Theod. má τῷ Δαυίδ jako Vulg. sv. Jer. a aram.; Aq. a VI. žádného nadpisu nemají, LXX A: Ψαλμὸς τῷ Δαυίδ, Ἀγγαίου καὶ Ζαχαρίου T (111).

Dle tohoto považovali řečtí překladatelé Davida pisatelem toho zpěvu, Aggeus a Zachariáš, proroci z doby po návratu z Babylona by byli tuto píseň ve veřejném zpěvu zavedli aneb ji do sbírky poslední části žaltáře přijali.

Tento žalm naráží jako ž. 17, 20, 60, 100—102, 109 na sliby, jež učinil Hospodin králi Davidovi (2 Kr. 7, 1 Par. 17), v nichž přislíbil Davidovu rodu stálé trvání u vládě, zaručil svou milost a věrnost. Tento žalm jest obsahem i duchem oněm uvedeným zpěvům podoben, a když byly ony Davidem složeny, mohl býti i tento jím skládán. *Chrámem* verše 2. by pak byl ovšem stan na Sionu postavený.

Za Aggea a Zachariáše byl snad tento žalm častěji zpíván, poněvadž mohl tehdejším Israelitům býti dobrým potěšením. Davidův dům byl zachován v Zorobabelovi, a proto mohli Israelité v novém chrámu Bohu děkovati za jeho milost a věrnost.

Jiní kladou žalm do doby po návratu z Babylona; žalmista by mluvil ve jménu celého Israele. Někteří považují zmínku o pohanech (v. 4—6) za pozdější přídavek za bohoslužebným účelem přičiněný.

L. 1. Od Davida.
Oslavovati tebe budu, Hospodine, z celého svého srdce,
Neboť jsi vyslyšel slova mých úst.
Před anděly chci tobě chválu zpívati;
2. Chci se tobě klaněti před tvým svatým chrámem,
A oslavovati tvé jméno pro tvé milosrdenství a tvou věrnost,
Neboť zvelebil jsi své svaté jméno nade všechno.
3. V kterýkoliv den tebe budu vzývati, vyslyš mne;
Rozmnož ve mně sílu.
4. Ať tebe oslavují, Hospodine, všichni králové země,
Neboť slyšeli všechna slova tvých úst.

5. Ať opěvují Hospodinovy cesty,
Neboť veliká jest sláva Hospodinova.
6. Neboť vznešený jest Hospodin a patří na ponížené,
A poznává z daleka vysoké.
7. Kdybych chodil uprostřed soužení,
Ty mne oživíš;
A proti hněvu mých nepřátel vztahuješ svou ruku,
A zachraňuje mne tvá pravice.
8. Hospodin odplatí za mne.
Hospodine, tvé milosrdenství (trvá) na věky;
Díla svých rukou nezavrhuj!

H. 1. Od Davida.
(Řecká A, T LXX: Žalm od Davida; Aggea a Zachariáše).
Chci tebe oslavovati z celého svého srdce,
Před bohy chci tobě chválu zpívati,
2. Chci se klaněti před tvým svatým chrámem
A oslavovati tvé jméno pro tvou milost a pro tvou věrnost,
Neboť velikou jsi učinil nad vše své jméno svou výpověď.
(LXX: Že jsi velikým učinil nad všechno své svaté jméno — a svou výpověď — tak dopln. z massor.).
3. V den, když jsem volal, tu jsi mne vyslyšel;
Odvahu mně dáváš, v mé duši jest síla.
4. Oslavovati budou tebe, Jahve, všichni králové země,
Neboť slyšeli výroky tvých úst,
5. A budou zpívati o cestách Jahve,
Neboť sláva Jahve jest veliká.
6. Neboť vznešený jest Jahve a vidí poníženého,
A vysokého z daleka poznává.
7. Kdybych chodil uprostřed útisku,
Ty mne na živu zachováš,
Proti hněvu mých nepřátel vztáhneš svou ruku,
A tvá pravice mně pomůže.
8. Jahve dokoná (to) za mne;
Jahve, tvá milost (trvá) na věky,
Děl svých rukou neopustíš!

1. Žalmista přislibuje Hospodinu, *že ho bude oslavovati z celého srdce*, veškerou úctu a lásku jemu chce věnovati, neboť *Bůh vyslyšel vždy jeho prosby*. Z vděčnosti tedy chce Boží slávu rozšiřovati.

Před anděly budu tobě chválu zpívati (psallam 7[18]); poněvadž praví ve verši 2., že se bude Bohu klaněti v chrámě, lze vykládati tato slova: *před anděly* o obrazech andělů, které byly na víku archy úmluvy. Tito andělé tvořili svými křídly trůn Jahve, před nimi chce žalmista zpívati svému Bohu. Israelité představovali si vůbec, že jest Bůh obklopen zástupy andělů, před těmi bude ho velebiti zbožný pěvec.

V hebr. praví: *Před bohy chci tobě chválu zpívati; bohové* (*elōhîm* tak překládají Aq. Sym. V. a sv. Jer.) by byli pohanští bohové, modly, které nemají žádné moci a jimž se bude dívati, jak jest všemocný Jahve veleben a oslavován. Dle aramejského překladu *(před soudci)*, dle syr. *(před králi)* a vzhledem k ž. 81[1.6] vykládáno elōhîm o *mocných* tohoto světa, o vznešených lidech, před nimiž bude žalmista Boha velebiti. Řecký překlad (i Vulg.) vykládá elōhîm o *andělích;* tito se obyčejně jmenují »synové elōhîm« (Boží synové).

2. *Budu se klaněti*, praví žalmista dále, *před tvým svatým chrámem* (jako 5[8]); chrámem může býti jmenován i svatostánek. V prvém verši uvedl jeden důvod, pro který chce Bohu děkovati; nyní jmenuje dalším důvodem: *milosrdenství Boží a jeho věrnost.* Bůh prokázal žalmistovi velké milosrdenství (milost, v hebr.), vyplnil věrně sliby, které žalmistovi byl učinil, a tím *zvelebil* (velikým učinil) *nade všecko své svaté jméno.* I dle hebr. lze tato slova podobně vykládati: *neboť velikým jsi učinil nad všechno své jméno své slovo;* slib, který učinil Bůh Davidovi (2 Kr. 7), neboť na ten asi naráží žalmista, kterým byla Davidovu rodu přislíbena trvalá vlada (skrze Messiáše), projevil velikost Boží a jím bylo oslaveno jméno Boží více než všemi jinými činy.

Přirozenějším by se nám ovšem zdálo spojení od massor. znění poněkud odchýlené: *Velikým jsi nad všecko učinil své jméno* (a) *své slovo* (svou přípověď — neb: dle svého slova).

Velmi často vykládána tato slova o Kristu Pánu,

o jeho vtělení, a vznešenosti jeho svatého jména Ježíš: *Velikým jsi učinil nad všechno své jméno*, nad vše, cokoliv jsi učinil — *své slovo λόγον*, slovo tělem učiněné, tedy *Krista Pána*.

3. Žalmista došel veliké milosti u Boha, avšak stále potřebuje nových dobrodiní. Jako v minulosti Bůh vyslýchal modlitbu žalmisty, kdykoli tento k němu volal (ho vzýval), tak vyslyší jej i budoucně, a *rozmnožíš tím v mé duši sílu*, odvahy mne dodáš. Dle hebr. se zdá, že chce ž. říci: *Ty činíš mou duši* (mne) *zmužilou*, silnou, *(svojí) silou* (sv. Jeronym: *rozšíříš* zmužilost, *sílu mé duše*).

4. 5. Když poznají králové země slova Božích připovědí a uslyší, jak se na žalmistovi vyplnila, budou i oni oslavovati Hospodina, budou opěvovati působení, řízení Boží: cesty Hospodinovy, jak jednal Hospodin se žalmistou. Tak bude Bůh všude oslavován, *poněvadž jest veliká Hospodinova sláva;* veliká jeho sláva objevila se právě tím, že žalmistu vyslyšel, zachránil a posílil.

6. Tímto veršem dokazuje výrok v 5b: *Veliká jest sláva Hospodina* — neboť *vznešený jest Jahve*, a proto dobře *vidí na poníženého*, vidí jeho útrapy, snížení, spolu však pozoruje i jeho chování, jeho důvěru, pokoru, a ujímá se ho. *A vysoké*, pyšné (nepřátely žalmisty) *z daleka poznává:* t. j. zná jejich záměry, jejich jednání, a dovede je zmařiti. (Tak i 112[5-6])

7. Vyznání veliké důvěry, kterou klade žalmista v Boží pomoc a přispění. *Kdybych chodil uprostřed soužení*, kdybych byl ze všech stran soužen, *ty mne oživíš* aneb na živu zachováš (22[4]).

Kdybych trpěl *kněvem svých nepřátel, Bůh vztáhne svou* mocnou *ruku na hněv těch nepřátel*, sníží je, že budou beze vší moci, a *osvobodí* tak svého služebníka.

Sv. Augustin k tomuto verši připomíná: Kdybych se z lásky k Bohu nalézal v soužení, pak mne oživíš, Pane, životem své milosti; ano, ty mne chceš soužením vésti ke spáse, vztahuješ svou ruku a ku trápením, která trpím od nepřátel, přidáváš nové rány. Zároveň však mne tvá

pravice ochraňuje, nyní nadějí a přislíbením, později ve věčné slávě skutečnou spásou.

8. *Hospodin odplatí za mne* t. j. vykoná za mne odplatu na mých nepřátelích, neboť on jest soudcem všech lidí, jemu náleží souditi i trestati.

Dle hebr.: Hospodin, *Jahve dokoná* (to) *za mne*, bude jednati v můj prospěch a dokoná dílo mého osvobození. *Jeho milosrdenství* trvá *na věky*, na to může každý spolehati; *díla* (množ. č. *děl*) *svých rukou nezavrhuj* (nezavrhneš), Bůh sám vykonal mnoho pro žalmistu, pro Davida (pro Israelský národ), to jsou díla jeho rukou — i David sám a jeho potomstvo jest od Boha — těch nyní přec Bůh nezavrhne a neopustí, nýbrž bude o ně pečovati dále, až se vyplní vše, co bylo Bohem přislíbeno (89[17]: díla *našich* rukou).

Hospodin dokoná to za mne, co Bůh Davidovi slíbil, Messiáše pošle, a dá jemu stolici krále Davida a jeho kralování nebude konce. Tak vykládáno často o Messiáši.

1. V massor. znění schází יהוה, jež jest v starých překladech. Taktéž schází v massor. stichos: *Neboť jsi vyslyšel slova mých úst*: כִּי כָל־אִמְרֵי פִיךָ שָׁמַעְתָּ, který má LXX B, א a Vulg. (bez *πάντα*). LXX B má tento stichos na konci verše: *Καὶ ἐναντίων ἀγγέλων ψαλῶ σοι, ὅτι ἤκουσας πάντα τὰ ῥήματα τοῦ στόματός μου.* אֱלֹהִים jest v LXX přeloženo jako בְּנֵי אלהים. Dle 2 Sam. 7[9] byli by to velicí této země הַגְּדֹלִים אֲשֶׁר בָּאָרֶץ, jako 119[46]: נֶגֶד מְלָכִים *před králi* (syrsky též tak vysvětleno).

Sv. Chrysostom vykládá o andělích i o kněžích a dí: »*Před anděly* znamená z kraje, z říše andělů: Budu zpívati chválu z říše andělů, jakoby Andělé tvořili jeden sbor, lidé pak druhý sbor«.

K tomu připomínáno, že andělé naše prosby Bohu přednášejí (Tob. 12[12] Zjev. 8[4]), že Boha jako my oslavují (Is. 6[3]: Volali: *Svatý, svatý, svatý*), že jsou přítomni našim modlitbám (sv. Pavel 1 Kor. 11[10] o ženách, jež měly závoj *pro anděly*, aby nepohoršily anděly).

2. *Adorabo ad templum* "אֶל־הֵיכַל ק (jako 5[8]) nikoli: směrem ku chrámu obrátím svou tvář při klanění ku chrámu.

כִּי־הִגְדַּלְתָּ עַל־כָּל־שִׁמְךָ אִמְרָתֶךָ není zcela jasným. Sv. Jer. vykládá: »Dle latinského vydání (staré Italy) jest smysl: *Quoniam magnificasti super omne nomen* (Poněvadž

jsi velikým učinil nad všecko jméno) t. j. nad jméno, které lze na nebi a na zemi svatým jmenovati, *filium tuum* (svého syna)«.

Nad jméno Boží nemůže nic býti povznešeno; proto vykládáno: »Nad to, co o tvém jméně jest známo, povýšen tvůj výrok, tvůj slib a vyplnění tvého slibu«. Ani tento výklad nemůže uspokojiti. Protože má כֹּל־ před maqqêf chôlem, dlouhou samohlásku, lze je považovati za nezávislé: *super omne,* nad všechno vůbec — *velikým jsi učinil,* a שִׁמְךָ pak v akkusativu: *své jméno;* אִמְרָתֶךָ *svou přípověď* by pak mohlo býti v akk. jako שמך, ovšem že tu ו schází — aneb by bylo akkus. instrumenti בְּאִמְרָתֶךָ: učinil jsi velikým své jméno nad vše *svým slovem* (*svou výpovědí*); též כְּאִמְרָתֶךָ *dle sv. slova* (König, Stil. 121[31]). LXX a Vulg. nemají אמרתך *λόγιον*, nýbrž *ἅγιον* nomen sanctum tuum, nemají při שֵׁם přípony: *ὅτι ἐμεγάλυνας ἐπὶ πᾶν τὸ ὄνομα τὸ ἅγιόν σου. Omne* tedy nelze spojovati s *nomen: Magnificasti super omnia nomen tuum.*

3. *Πολυωρήσεις με ἐν ψυχῇ μου δυνάμει σου* (א B: *ἐν δυνάμει πολλῇ*) תַּרְהִבֵנִי jest hif. od רהב pyšným, *zmužilým* učiniti; רָהַב *pýcha.* V Písni 6[5] má hif. význam »polekati« jako v aram., syr. *rhab* bál se, spěchal; o tom slovese Schulthess, Homonyme Wurzeln im Syr. 65. *Dilatabis* jest תרחיביני (Aq. *πλατυνεῖς*), *multiplicabis* (LXX, Vulg. syr. aram.) jest תַּרְבֵּנִי. עז *síla*, zde by se hodil příslovečný akk. עֻזְּךָ *tvojí silou.*

5. בְּדַרְכֵי יְהוָה překládá sice LXX *ᾄσάτωσαν ἐν ταῖς ὁδοῖς κυρίου*, avšak sv. Jan Zlatoúst vykládá dle jiného řeckého překladu akkusativem: *καὶ ᾀδέτωσαν τὰς ὁδοὺς κυρίου a opěvovali cesty Hospodinovy;* Theodoret: *ὁδοὺς γὰρ τὰς οἰκονομίας* (řízení, správu) *καλεῖ.*

6. Humilia שָׁפַל 113[6]; יִרְאֶה *ἐφορᾷ*, v aram. יַחֲמֵי לְטָב *respicit in bonum, milostivě pohlíží* na ponížené. Na m. וגבוה מִמֶּרְחָק יֵדָע *a vysokého z daleka poznává* má aram. וְגִיוָתָנָא מִן שְׁמַיָּא רְחִיקִין יַמְאִיךְ *a zvýšeného s dalekých nebes stlačuje.* יֵדָע jest *ἀνομαλῶς* na m. יֵדַע (יֵטִיב Job 24[21] יֵלֵךְ Is. 15[2. 3], to jsou arciť hifîl, יֵדַע qal); piel by mělo יְיַדַּע, hif. יוֹדִיעַ a toto nepodává zde vhodného smyslu.

8. יִגְמֹר (57[3]) Aq. Sym. *ἐπιτελέσει* dokoná; LXX: *ἀνταποδώσεις ὑπὲρ ἐμοῦ* tedy četli na m. גמר sloveso גמל.

הִרְפָּה značí dle Neh. 6[3] seslabiti, *pustiti* (sobě zůstaviti).

Žalm 137. se modlíme o *nešporách sv. Andělů.* Sv. církev oslavuje před anděly a s anděly milosrdenství Boží a jeho veliká dobrodiní. Bůh pohlíží na ponížené, chrání je svými strážnými duchy, a nezavrhne, neopustí nikdy člověka, dílo svých rukou, předmět svého vykoupení.

V hodinkách *za zemřelé* vyslovuje Církev slovy tohoto zpěvu naději, že duše v očistci již brzy budou oslavovati Boha spolu s anděly. Prosí, aby byly proto ony duše Božím milosrdenstvím brzy do nebeského chrámu připuštěny.

Poněvadž byl David obrazem Krista Pána, určen tento Davidův žalm v nešporách *Srdce Páně.* Za největší dobrodiní svého vykoupení děkujeme slovy tohoto žalmu *o nešporách v pátek.* Jednotlivé verše jsou v *offert. čtvrtka po 3. postní neděli, v neděli 19. po sv. Duchu a v mešních modlitbách v době soužení.*

138. žalm. (H. 139.)

Bůh jest vševědoucí a všudypřítomný; důvěra v Boha.

Bůh zná vše, žádná myšlenka člověka není mu neznámou (1—6); není místa, kde by se člověk mohl před Božím zrakem skrýti (7—12).

Bůh může znáti člověka, vždyť ho od počátku stvořil a vytkl jemu účel života. Žalmista chce přátele Boží ctíti (13—18).

Jest těžko, chápati veškero Boží řízení, bezbožní vzdorují Bohu, proto nechce s nimi míti přátelství. Bůh může zkoumati jeho srdce a pozná, že mluví pravdu; chce býti veden po věčné cestě (19—24).

Nadpis jmenuje *Davida* skladatelem této písně. Obsah žalmu proti tomu nemluví; jmenovitě verše 17—24 jsou psány v Davidově duchu. Řeč vykazuje sice některé aramaismy, ale podobné tvary mohly býti i v starších spisech. Některé výrazy tohoto ž. shledáváme i u Joba.

A LXX má v nadpise: *Εἰς τὸ τέλος τῷ Δαυὶδ ψαλμός Ζαχαρίου ἐν τῇ διασπορᾷ. Ke konci; Davidův žalm. Zachariáše v diaspoře* (v roztroušení, totiž Židů po zemi). Origenes již četl tak v některých přepisech. Jak tento přídavek vznikl, není známo; věrohodným není, poněvadž

se ani v mass. znění ani v jiných překladech nenalézá. O nadpise viz úvodu s. XXVI (4[1]), XIX a XXIII.

Vulgata odchyluje se někdy dosti značně od původního znění a jest pak méně jasnou.

Žalm obsahuje mnoho pěkných vět o Bohu a o jeho vševědoucí správě světa. Sv. Jan Zlatoúst vykládal slova této písně jako napomenutí lidskému pokolení, že jest Bůh odplatitelem dobrých skutků, ale přísným soudcem nepravostí a hříchů. Proto poukazuje na vševědoucnost Boží, v níž Hospodin zná naši přirozenost, skutky, slova i myšlení naše. Utíkejme před jeho trestem, neboť bychom nebyli odměněni za své zásluhy.

Žalm 138. má čtyři sloky.

L. 1. Ke konci. Davidův žalm.
Hospodine, ty mne zpytuješ a znáš mne;
2. Ty znáš mé sednutí a mé povstání.
3. Ty rozumíš mým myšlenkám z daleka;
Mou stezku a mé měřítko ty prozkoumáváš;
4. A znáš již předem všechny mé cesty,
Neboť není ani slova na mém jazyku.
5. Ejhle, Hospodine, ty víš všechno, nové i staré.
Ty jsi mne vytvořil a položil jsi na mne svou ruku.
6. Tvé vědění jest mně tuze podivuhodným;
Jest tuze vysokým (mohutným) a nemohuť ho do-
7. Kam mohu jíti před tvým duchem? sáhnouti.
A kam mohu utéci před tvou tváří?
8. Kdybych vystoupil na nebe, ty tam jsi;
Kdybych sestoupil do podsvětí, ty jsi přítomen.
9. Kdybych zdvihl své perutě na úsvitě,
A šel přebývati na končiny moře,
10. I tam vedla by mne tvá ruka,
A držela by mne tvá pravice.
11. A říkám: Snad mne zakryjí tmy;
A noc jest mi osvětlením při mých rozkoších.
12. Tu nejsou tobě tmy tuze temnými,
A noc jest jasnou jako den;
Jako její tmy, tak jeho světlo.

H. 1. Řiditely (hudby). Od Davida žalm.
Jahve, ty mne zpytuješ a znáš mne,
2. Ty víš, když si sedám a když vstávám,
Rozumíš mým myšlenkám z daleka.
3. Mé chození a mé ležení províváš
A jsi obeznámen se všemi mými cestami;
4. Neboť není slova na mém jazyku,
Hle, Jahve, ty je víš celé.
5. Ze zadu a napřed jsi mne obemkl,
A položil jsi na mne svou ruku.
6. Tuze podivuhodným jest mně vědění (to),
Tuze vysokým, nemohu ho dostihnouti.
7. Kam bych mohl jíti před tvým duchem?
A kam bych mohl utéci před tvou tváří?
8. Kdybych vystoupil na nebesa, tam ty jsi;
Kdybych si učinil še'ôl lůžkem, tu ty jsi!
9. Kdybych zdvihl křídla červánek,
Usídlil se na končinách moře (západu),
10. I tam by mne vedla tvá ruka,
A uchopila by mne tvá pravice.
11. A řekl jsem: Jistě tma ať mne pokryje (*mass.*:,
A noc buď světlem vůkol mne: rozdrtí),
12. Ani tma není ti tuze temnou,
A noc svítí jako den;
Tma i světlo, tobě jsou stejny.

1. Bůh zná člověka důkladně a dokonale; tu všeobecnou pravdu praví žalmista o sobě: *Hospodine ty mne zpytuješ a znáš mne;* i latinská slovesa dlužno vykládati přítomným časem: prozpytoval jsi mne a tak mne znáš. Bohu není arciť žádného zpytování a žádné zkoušky třeba, ale žalmista chce říci: »Znáš mne tak dobře, jako se poznává věc toliko dlouhým a pečlivým zpytováním«.

2. *Znáš mé sednutí a mé povstání* t. j. *když sedám a když vstávám* (dle hebr.), Jahve zná tedy veškeré jednání a počínání člověka (jako jinde: introitus et exitus), každý pohyb jest mu znám.

V duchovním smyslu znamená *sednutí* a *povstání* snížení, utrpení a povýšení; o neštěstí i o štěstí každého člověka ví Bůh. Bůh věděl a znal snížení a povýšení svého Syna, *Krista Pána.*

3. *Bůh zná z daleka* t. j. dávno napřed, dříve než se v nás ty myšlenky zrodily, již o nich ví.

Mou stezku, každý, i sebe menší můj skutek a podnik, každý můj krok, a *funiculum meum* (provázek k měření, pak i měřená cesta), *mé měřítko života*, způsob, pravidlo života, dle něhož já se spravuji — *ty prozkoumáváš*. V hebrejském metaforicky pěkně řečeno: *Mé chození a mé ležení províváš* (eventilasti); ať chodí neb ať leží, Bůh dovede odstraniti a odstraní všechny plevy, jimiž by mohly býti přikryty jeho myšlenky a skutky, a tak je důkladně vidí, *provívá*, jako když se províváním odstraňují plevy od obilních zrn.

4. Aby ukázal a vysvětlil rozsah Boží vševědoucnosti, ukazuje, že Bůh zná *všechny cesty* člověka (žalmisty) *již předem*, on předvídá, co bude člověk činiti, jak bude jednati; hebr. má toliko: *Jsi obeznámen se všemi mými cestami*, žádná mu neujde. *Neboť není ani slova na mém jazyku*, jehož by totiž Bůh neznal, o němž by nevěděl již dříve, než přijde na rty; tak spojuje vhodně hebr. znění tuto větu s následující větou (v latinském 5a): *Neboť není slova na mém jazyku, hle, Jahve, ty je víš celé*, zcela, znáš celý obsah toho slova, myšlenku, která jím bude vyjádřena.

LXX určuje tato slova v jednom směru *λόγος ἄδικος* nepravá, *špatná slova*, Theod. *δόλος* (lest, jako některé lat. žaltáře: *non est dolus)*, aram. targum v některých vydáních: *Není lživého slova* (Sym. *ἑτερολογίαν*). syr.: *Je-li přeměna* (dvojitost) *na mém jazyku, ty, Hospodine o ní víš*. Massor. znění podává zde zajisté původní znění.

5. *Ejhle, Hospodine, ty znáš vše* (dle hebr. náleží toto ještě ke 4. verši), *nové i staré*, i to, co lidé již zapomněli. Následující slova by byla důvodem, proč může Bůh člověka a jeho jednání tak dokonale znáti: *Ty jsi mne vytvořil a položil jsi na mne svou ruku*, když jsi tělo člověka z hlíny vytvářel, aneb spíše tím, že sám držíš na mně svou ruku, řídíš mne. Poněvadž se však odvolává žalmista na stvoření člověka teprvé ve v. 14., dáváme zde přednost hebr. znění.

Toto praví: *Ze zadu i napřed jsi mne obemkl*, se

všech stran mne obklíčuješ, mne pozoruješ, nic ti nemůže ujíti; *a položil jsi na mne svou ruku*, držíš mne, že ti nikterak nemohu uniknouti.

6. Žalmista se obdivuje této veliké, nesmírné vševědoucnosti Boží a vyznává, že ji ani nemůže pochopiti! *To vědění jest mně tuze podivuhodným;* jako v 130[1]: jest tak podivuhodným, že je já pochopiti nemohu, jest nad mé síly (hebraism). V hebr.: *Podivuhodné vědění*, ono jest *nad mé* síly! Totéž i v druhé větě: *Nemohu ho dosáhnouti* t. j. pochopiti.

7—10. Bůh jest vševědoucí, poněvadž jest též všudypřítomný. O této všudypřítomnosti Boží mluví překrásnou hypotyposí v následujících verších. Člověk se nemůže před Božím zrakem nikde ukrýti, poněvadž Boží duch (tvář), Bůh jest všude a všude působí. Velmi živě uvádí ona místa, člověku nejvzdálenější, ale i tam jest Bůh! Žalmista se toho neleká, nýbrž diví se tomu.

Kdybych vystoupil na nebesa, na nejvyšší místo, *kdybych sestoupil* (v hebr. *učinil si šᵉʿôl*, podsvětí *lůžkem*, kdybych se uložil v šᵉʿôlu) do *podsvětí*, do nejhlubšího místa; kdybych odletěl, odešel co nejdále: *Kdybych zdvihl své perutě na úsvitě* (dle hebr.: *kdybych vzal křídla červánek*, ranních červánek) *a šel přebývati*, letěl jimi, *na končiny moře* (do končin západu); kdybych tak rychle, jako paprsky ranního slunce, odletěl až na západ a tam se chtěl usaditi, *i tam vedla by mne tvá ruka, držela by mne tvá pravice.* Kdybych letěl s největší rychlostí od jednoho konce země k druhému, Bohu bych neunikl. I v nejzazších končinách mohl by mne Bůh odvésti, kam by chtěl, kdybych před ním utíkal, mohl by mne uchopiti.

11—12. Vědění Boží není omezeno žádnou tmou; i největší tma jest Bohu, Božímu zraku jako jasné světlo: on v ní vše vidí.

A říkám (kdybych, chtěje Bohu uniknouti, řekl): *Snad mne zakryjí tmy* (zašlápnou, *conculcabunt me*, i v hebr. massor. *rozdrtí)*, že mne nebude viděti, jakobych

byl jimi *zašlápnut!* A skutečně by byla pak noc tím světlem, jež by mne obkličovalo — byl bych tedy ve tmách. Bohu by ta tma nebyla tuze, příliš temnou, tak že by mne viděl, jako v největším světle. Dle lat. *svítí noc na jeho rozkoše,* o nichž se domníval, že jsou skryté; v hebr. toho není. *A noc jest jemu jasnou jako den, jako její* (noční) *tmy, tak jeho* (denní) *světlo.* Pro Boží vědění a poznání jsou *tma i světlo* úplně lhostejny a *stejny;* i tma jest mu světlem, poněvadž v ní stejně vidí vše.

Ve verších 7—10 vyslovena zřejmě *vševědoucnost* Boží (tum ratione *quantitatis,* seu objectorum — vidí všechno vesměs, tum ratione *qualitatis,* seu modi, quo Deus objecta omnia cognoscit, vidí a zná vše úplně a dobře); ve verších 11—12 jest prohlášena Boží *všudypřítomnost* neb neobmezenost (*immensitas,* Deus est rebusque et locis omnibus substantialiter praesens — jest *de fide).*

Marně tedy snaží se hříšníci skrýti své nepravosti, když je pášou v noční době, v úkrytu; i *noc osvítí,* ukáže *na jeho rozkoše,* a nezůstanou jeho hříchy tajnými: *et nox illuminatio mea in deliciis meis.*

V *duchovním* smyslu vykládáno o svatých, kteří v noci soužení a pronásledování stále se těší světlu Boží útěchy. Tak sv. Vavřinec říkal: *Má noc nemá tmy, nýbrž vše v jasu září.*

Sv. Církev uvádí tato slova o *Vzkříšení Páně* ve zpěvu Bílé Soboty: *Tať jest noc, o níž jest psáno: A noc jako den se osvítí a noc jest mi osvětlením v mých rozkoších.*

1. וַתֵּדָע *a poznal jsi;* v překladech: *mne καὶ ἔγνως με* וַתֵּדָעֵנִי (vyj. aram.).

2. שִׁבְתִּי a קוּמִי vázaný inf. s příponou může býti jako slovesné jméno ve všech pádech. לָרַעִי v řecké LXX *τοὺς διαλογισμούς μου* syr. מַהְשַׁבְתִּי *má myšlení,* má jako předmět předl. לְ po aram. způsobu; רֵעַ od רעה (arab. asi rádija, aram. רְעָא hebr. רָצָה) značí: *chtění, snažení* a p. — původní רַעְיָ (v aram. podobné jméno רַעְיוֹן). Sv. Jer. přeložil *poznal jsi mé zlé* tedy רָעִי od רעע.

אַתָּה na začátku má silný důraz. *Resurrectio* vykládáno též o vzkříšení z hrobu, z mrtvých.

3. אָרְחִי inf. neb jméno činnosti od אָרַח (jíti), רִבְעִי inf. s příponou od רבע (רבץ) aram. רְבַע *ležeti;* LXX překládali: *τὴν τρίβον μου καὶ τὴν σχοῖνόν μου ἐξιχνίασας* tedy jako podstatná jména אֹרַח *cesta* a רֶבַע, sv. Jer. *accubitionem meam,* Sym. *τὴν κοίμησίν μου; σχοῖνος* značí *rákos, rohožku,* pak *provázek, míru.* LXX míníli asi *rohožku,* lože: znáš, prozkoumáváš *mou cestu a mé lože* (ležení); Vulg. přeložila *funiculus, měřítko* (provázek ku měření), odměřený díl — že by znamenalo *funiculus* i *cestu* (synon. ku *semitam*), nelze doložiti. *Běh života* a *jeho cíl* (konec) tím vyjádřeno není. זֵרִיתָ znamená *províváš* (Přísl. 20[26]) *ἐξιχνίασας*; jest to piel slovesa זרה (nikoli זור).

4. Rozdělení verše v LXX a ve Vulg. není správné; lépe dle hebr. כִּי אֵין מִלָּה *neboť není slova,* מִלָּה na m. hebr. דְּבָר od מלל aram.

5. צַרְתָּנִי překládali tu sloveso יָצַר *σὺ ἔπλασάς με,* dlužno však překládati od צור *ty obkličuješ mne;* pro onen překlad od יצר *tvořiti* nebyla přeložena správně slova אָחוֹר וָקֶדֶם *ze zadu a napřed* (novissima et antiqua spojeno s יַדְתָּ).

6. דַּעַת *ἡ γνῶσίς σου vědění tvé,* totiž Boží דַּעְתְּךָ jest פְּלִיאָה (qᵉrê), פִּלְאִיָּה kᵉthîbh.: *podivuhodné;* dle aram.: *jest mně skryto k porozumění* by bylo překládati דַּעַת o pochopení člověka: Tuze, *příliš podivuhodným jest věděti* (to), pochopiti to, že všechno znáš.

מִמֶּנִּי *přesahuje* to mé síly, נִשְׂגְּבָה jest mi *nedostižitelným,* לֹא־אוּכַל לָהּ nemohu to pochopiti: non potero ad id (hebr.): eam consequi non potero, jako *δύνασθαι πρός.*

8. אֶסַּק z אֶסְלַק od aram. סְלַק *vystupovati,* hebr. סָלַק. שְׁאוֹל jest předmětný akk.: *kdybych učinil si lůžkem ἐὰν στρώσω* šᵉ'ôl.

9. I zde dlužno si přimysliti אִם *kdyby.* אֶשָּׂא (נשׂא) podáno v LXX *ἐὰν ἀναλάβω kdybych vzal, zdvihl κατ' ὄρθρον dle červánek,* jako červánky — není dosti správné. יָם západní moře, *západ.*

11. אַךְ־חֹשֶׁךְ překládáno často: *toliko tma, pouhá,* čirá *tma;* lépe však אַךְ význam: snad, tedy, asi *ἄρα* — spojiti s větou. Na m. יְשׁוּפֵנִי od שׁוּף *rozdrtiti, rozbiti,* čteno v překladech יְשָׁכְּנִי *pokryje mne* od שכך (סכך) operient me, Sym. *ἐπισκεπάσει με*; to mohlo býti snadno zaměněno. *Ἐν τῇ τρυφῇ μου, in deliciis meis, v mých rozkoších* po-

vstalo asi z בְּעֻדְנִי od עדן, ač jest od בעד s příponou. לַיְלָה jest přísudek, אוֹר podmět. *Mea* při illuminatio v hebr. není.

12. מְמֶךָּ jako ve v. 6. מִמֶּנִּי ὑπέρ σε. Dvojí כְּ značí: Tma i světlo jsou *stejné*.

13. Neboť ty jsi utvořil (máš) má ledví;
Ujal jsi se mne od lůna mé mateře.
14. Oslavuji tě, že jsi se ku podivu projevil velikým;
Podivuhodná jsou tvá díla a já je dobře poznávám.
15. Nebyla ti skryta má kost,
Kterou jsi učinil v skrytě,
Ani má podstata v hlubinách země (tvořená).
16. Mou nedokonanou podobu viděly tvé oči,
A do tvé knihy zapisují se všichni.
Na dny se tvoří a není (ještě) nikdo v nich.
17. U mne jsou tvoji přátelé, Bože, velice uctíváni;
Velice pevně postavena jest jejich přednost.
18. Já je sčítám, a jsou četnější než písek.
Povstávám a jsem ještě s tebou.
19. Kdybys pobil, Bože, hříšníky!
Mužové krve, odstupte ode mne;
20. Neboť říkáte (si) v myšlení:
»Oni dostávají nadarmo tvá města«.
21. Zdaž nemám já nenávist proti těm,
Kteří tebe, Hospodine, nenávidí?
A zdaž se nesesýchám pro tvé nepřátely?
22. Úplnou nenávistí jich nenávidím,
A stali se mi nepřátely.
23. Zpytuj mne, Bože, a poznej mé srdce;
Taž se mne a poznej mé stezky.
24. A popatři, je-li ve mně cesta nepravosti,
A veď mne po věčné cestě.

13. Neboť ty jsi utvořil má ledví,
Ty jsi mne utkal v lůně mé matky.
14. Děkuji tobě, že jsem tak hrozně podivuhodně učiněn,
(LXX. syr. sv. Jer. aram.: Že jsi se tak hrozně podivuhodným projevil.)

Divy jsou tvá díla,
A má duše poznává tuze dobře.
15. Nebyly ukryty před tebou mé kosti,
Z nichž jsem byl skrytě učiněn,
Upleten jsem byl v hlubinách země.
16. Můj zárodek viděly tvé oči;
A do tvé knihy oni všichni se zapisují,
Dnové jsou určeni,
A není ještě žádného z nich (tu).
17. A mně, jak těžké jsou (mi) tvé myšlenky, Bože!
Jak silný jest jejich součet!
18. Chci je sčítati — jest jich více než písku;
Probudil jsem se, a jsem ještě u tebe.
19. Kdybys chtěl zabiti, Bože, bezbožníka —
A mužové krve, odstupte ode mne —
20. Kteří ti lstivě odporují, (dle Aq. Theod. B.)
(Mass.: Kteří tebe lstivě jmenují),
Vyvýšeni jsou v ničemnosti tvoji protivníci.
(tak dle Aq. Sym. Jer.; Mass. LXX. syr.: *jsou tvá města*).
21. Nemám já nenáviděti, Jahve,
Tvých nenávistníků?
A nemám míti ošklivost
Před tvými protivníky?
22. Dokonalou nenávistí jich nenávidím,
Jsou mi nepřátely.
23. Zpytuj mne, Bože, a poznej mé srdce,
Zkus mne a poznej mé myšlenky,
24. A viz, je-li ve mně cesta bolesti,
A veď mne po věčné cestě.

13—24. Bůh zná všechno v životě člověka a ví o tom netoliko proto, že vůbec všechno vidí a zná, nýbrž i proto, že sám člověka od prvého počátku stvořil. Stvoření a vytváření člověka v životě matky bylo považováno u Hebreů jako největší div a tajemství (Kaz. 11[5]); proto může býti i důkazem vševědoucnosti Boží. Co lidskému oku jest úplně nepřístupným, tvoření člověka v matčině lůně, jest Bohu známým a jasným. Bůh vidí vývoj člověka, jak se spřádají neb utkávají jeho kosti, žíly a svaly, jak se urovnávají údy těla — on to vše sám působí a tedy také zná. Jemu jsou známy i dny života každého člověka, on sám je určuje a jsou zapsány v knize již v té době, kdy ještě žádného člověka nebylo (13—16).

Jak těžko lze Boží myšlenky chápati, a jest jich ve-

liký počet; to, co Bůh ví, jest nesmírně bohaté a četné. Kdyby počítal zrnka písku, tím ještě nedosáhl součtu Božího vědění; kdyby večerem počal čítati předměty Božího vědění a počítal až do rána, ráno vstává, a ještě jest u Boha, není hotov s počítáním záměrů, myšlenek Božích (17. 18).

Pro tuto vševědoucnost a všudypřítomnost zasluhuje Bůh, aby byl co nejvíce ctěn. Jsou však lidé, kteří tomu nevěří, Boha nemilují, ano Boha i tupí. Proti těmto Božím nepřátelům obrací se žalmista. Diví se, že je Bůh, jenž zná jejich bezbožnost, na světě trpí, a vyslovuje své podivení přáním: *Kdybys chtěl, Bože, bezbožné zabiti!* Žalmistovi jsou Boží nepřátelé v nenávisti; on s nimi nemá a nechce míti nic společného, on zůstává spojen s Bohem. On nenávidí zla; kdyby snad měl nějakou chybu ve svém srdci, tu prosí, aby ho Bůh zkoušel a pak na pravé cestě vedl, na cestě, která má trvalou cenu (na věčné cestě) (19—24).

Takový jest asi obsah a taková jest souvislost této druhé části žalmu. Řecké znění, a dle něho i Vulgata, podávají v této části na některých místech méně správně původní hebr. znění, a jsou též méně srozumitelnými. Uvedeme proto smysl Vulgaty a hebr. znění při některých verších odděleně.

13. *Neboť ty máš* (*possedisti* — jako ř. ἐκτήσω) *má ledví*, získal jsi je, jsou tvá — poněvadž jsi je stvořil. Hebrejské sloveso *qānâ*, které znamená: založiti, *tvořiti*, bylo tu přeloženo nevhodně druhým svým významem: připraviti si, *získati* (parare, comparare, *possidere);* odtud ten rozdíl. Netřeba vykládati o duševním majetku: Ty máš má ledví *v moci* t. j. *ty je znáš* — neboť patrně dlužno dáti přednost *hebr.* znění a významu: *Ty jsi utvořil má ledví. Ledví člověka* byla pokládána za sídlo citů, žádostí i náruživostí, za nejvnitřnější, a ovšem spolu i nejtajnější část člověka.

Ujal jsi se mne od lůna mé mateře; suscepisti me dle řeck. ἀντελάβου μου — poněvadž překládali sloveso

sākhakh významem *krýti*, chrániti; ono znamená též: plésti, *protkávati.* V tom významu překládali Aq. ἐδιάσω με, sv. Jer. *orsusque es me* a aram.: *ty jsi mne dohromady setkal v lůně mé matky.* Tato metafora jest též v *hebr.* znění: Tělo člověka jest podivuhodným způsobem z různých částí spleteno a jaksi setkáno; Bůh jest toho tvůrcem.

14. Žalmista přetrhuje své líčením přímým oslovením Boha, svého Tvůrce. Z vděčnosti praví: *Oslavuji tebe* (*děkuji tobě*), *že jsi se hrozně* (*terribiliter* 46[5]), ku podivu, *ukázal velikým* (LXX ukázal, projevil jsi se podivuhodným ἐθαυμαστώθης). Velikým, mocným se projevil Bůh tím, jak jej, člověka, v matčině lůně utvořil.

V *hebr.* vyslovuje žalmista Bohu svůj dík tímto způsobem: *Děkuji tobě, že jsem tak hrozně podivuhodně učiněn* (tebou). Staré překlady se tu proti massor. znění shodují (podávají sloveso v druhé osobě o Bohu).

Že jsem tak podivuhodně utvořen, *to poznává dobře má duše* (já 3[3]); aneb: *ona poznává tuze dobře* (*nimis*) *tvá podivuhodná díla.*

15. Žalmista mluví v tomto verši opět o tvoření svého těla. *Nebyla tobě skryta* žádná *má kost*, když jsi totiž mé tělo tvořil; znal tedy a viděl Hospodin všechny jeho kosti a celé jeho tělo. O té kosti praví ještě: *Kterou jsi učinil v skrytě:* v skrytě mateřského lůna Bůh tvořil každou kost jako celé tělo. Totéž dí slovy: Nebyla ti skryta *ani má podstata, kterou jsi tvořil v hlubinách* (*in inferioribus*) *země*, v matčině lůně, v němž jsem byl ukryt jako ve spodu země.

V *hebr.* praví podobně: *Nebyla ukryta před tebou má kost* (*žádná z mých kostí* — část na místě celku: celé tělo), ta kost (moje, mého těla), *z níž jsem byl učiněn v skrytě* (aram. *jenž jsem byl učiněn;* též časově: *Když* jsem byl učiněn) v mateřském lůně; *upleten jsem byl*, jako z různobarevných nití upletené tkanivo, *v hlubinách země* (aram. *in utero matris*), v místě, jež jest tmavé, tajemné jako podsvětí.

16. Bůh znal člověka (žalmistu) již tehdy, když nebylo jeho tělo ještě vyvinuto: *Mou nedokonanou* (nedokonalou) podobu *viděly tvé oči;* dle hebr. asi: *Můj zárodek* (embryo) *viděly tvé oči,* což žádný viděti a znáti nemohl. Ano, Bůh zná netoliko ono tvoření se člověka, on ví a zná všecky jeho dny života: *Do tvé knihy zapisují se všichni;* všichni lidé jsou od prvního okamžení svého života zapsáni v knize živých (Ex. 32[33]), Bůh zná již napřed, že budou živi, jako dlouho budou živi a jak budou živi. *Po dnech* (ἡμέραις LXX *per dies*) denně *jsou* ti lidé *tvořeni*, teprve postupně přicházejí na svět, ale Bůh je znal již tehdy, když tu ještě nikoho nebylo. Takový by mohl býti smysl Vulgaty tohoto nejasného místa. Jinak vykládáno též: »Všichni lidé jsou zapsáni v tvé knize, i jejich dnové jsou tam určeni dříve, než jsou ti lidé na světě« (»žádný z těch dnů neschází« Sym. Calmet)

Hebr. znění jest jasnější a jednodušší, zvláště kdybychom slova: *Dnové jsou utvořeni* (určeni) položili před větu: *A do tvé knihy oni všichni se zapisují.* Smysl těch slov a jejich souvislost by byla: Bůh — *jeho oči viděly můj zárodek*, již tehdy, když jsem byl v životě matky, *byly určeny* (utvořeny, v Boží vědomosti) jím *mé dny a zapsány v Boží knize;* tak se stalo již tenkrát, *když ještě žádného z těch mých dnů* (neb: z lidí) *nebylo.* Dříve než jsem přišel na svět, určil mi Bůh délku života (Job 3[6]).

17. 18. Dle LXX a Vulg. oslavuje žalmista i v tomto verši Boha a tvrdí, *že má v úctě Boží přátele*, zbožné Israelity, kteří se těší v zemi *velké moci a přednosti* (*principatus eorum nimis confortatus est*); *chtěl by je spočítati, ale jsou četnější než písek.*

Slovo, které znamená *myšlení*, překládali LXX οἱ φίλοι σου *tvoji milí*, slovo *rôš* překládali αἱ ἀρχαὶ αὐτῶν; odtud pak onen veliký rozdíl mezi hebr. zněním a mezi překlady.

Hebr. znění podává jakousi úvahu o tom, že nelze Boží vševědoucnost pochopiti: jest všeobsáhlá.

A mně, jak těžké jsou mně tvé myšlenky, Bože! jak těžko pochopitelné, ano já jich vůbec pochopiti ani nemohu. *Jak silný jest jejich počet!* rozmanitých Božích myšlenek, záměrů jest nesmírný počet, člověk jich nemůže pojati.

Kdybych je chtěl sčítati (*chci je čítati* — podmínečně), jsou náramně četné; *jest jich více než písku.* Zabýval se sčítáním Božích myšlenek večer, v noci, i ve spánku o tom přemýšlel; ráno *se probudil: ještě jsem u tebe*, ještě na tebe myslím, s tebou se obírám. Ani počet Božích myšlenek nelze poznati, tím méně pochopíme jejich obsah.

19. Jsou lidé, kteří si vševědoucího Boha neváží! Kterak se to může státi, proč je Bůh na světě trpí? Žalmista vyjadřuje přání: *Kdybys pobil Bože hříšníky!* tak by jich byl zbaven svět i žalmista. *Mužové krve* (5[7]), *odstupte ode mne*, žalmista nechce k nim býti počítán, nechce s nimi míti žádného spojení; jsouť to lidé, kteří prolili krev aneb po krvi žízní. V dalším je ještě líčí.

20. Tento verš chová mnoho obtíží; Vulgata nepodává původního znění, a její slova způsobila různé pokusy ve výkladu tohoto verše.

Žalmista není přítelem bezbožných, neboť oni přemýšlejí o zkáze zbožných. Říkajíť totiž bezbožní u sebe (v myšlení): *Oni*, zbožní, *dostávají tvá města*, jsou v městech, panují v nich; ale jejich panství nebude dlouho trvati, *nadarmo, in vanitate*, mají nyní přednost a panství, my nad nimi zvítězíme a svrhneme je. Kterak by byl tento výklad uvésti v souvislost, není jasno. Ostatní četné výklady se sem ještě méně hodí.

Hebr. znění podává důvod, proč se žalmista od bezbožných odděluje: *Oni odporují Bohu lstivě* (odplácejí Bohu odporem, neřestí), *vyvyšují se v marnost* (marně); vyvyšování jim nebude nic platným, aneb jest založeno na marnosti. Poslední hebr. slovo není jasné; znamená: *tvá města*, což se do věty nehodí; *tvoji protivníci* jest pochybný překlad. Návrhy přeměn tu nepomáhají: *Běřou tebe, tvé jméno, nadarmo, ke lži*, rouhají se ti — jest jeden příklad opravy.

21. Nepřátelé Jahve jsou *nepřátely žalmisty. On má*

před nimi ošklivost (hebr.), nenávistí k nim se trápí, *sesýchá* žalmista.

22. *Úplnou*, dokonalou (*perfecto odio*) *nenávistí jich nenávidím a jsou mi nepřátely*, pokládám je za své nepřátely.

23. Ke konci tu prosí Boha, aby ho sám zpytoval a přesvědčil se, že má v pravdě takové smýšlení, jak ve v. 19-22 projevil. Vševědoucí Bůh může žalmistovi, když prozpytuje jeho srdce, přispěti a na pravé cestě ho udržeti.

Poznej mé srdce, věz o něm, jaké jest, co v něm jest; *poznej mé stezky*, můj způsob jednání, mé žití. V hebr. *zkus mne* (Vulg. *taž se mne*), jako se zkouší zlato.

24. *A popatři, je-li ve mně cesta nepravosti*, hříchu; v hebr. *cesta bolesti*, hříchu, viny, která působí pak neštěstí, trest a bolest (vede k bolesti).

A veď mne po věčné cestě, po vzácné cestě, které se může člověk stále přidržeti; dle aram.: *po cestě zbožných*, svatých (patriarchů) tohoto *světa* (1[6]).

Ovšem, že pomýšlíme při těchto slovech na cestu, která vede k věčné blaženosti. Tou pokornou prosbou končí.

13. קָנִיתָ (arab. qanâ) založiti, *tvořiti* — pak též *získati* koupí (κτάομαι LXX). סָכַךְ přeložili slovem ἀντιλαμβάνειν, *suscipere*, buď že vykládali סָכַךְ ve významu kryti, *chrániti*, aneb že četli תִּסְכְּנֵנִי od aramejského kmene נסב; סָכַךְ znamená *plésti, tkáti*.

14. Massor. נִפְלֵיתִי v prvé osobě překládali LXX druhou osobou נִפְלֵיתָ velikým jsi se ukázal; koncové jod nebývalo v prvé os. vždy psáno, odtud tato záměna. Se LXX tu souhlasí i syr. sv. Jer. a aram. a odporučuje tento tvar i zájmeno druhé osoby v מַעֲשֶׂיךָ *tvá díla*. נוֹרָאוֹת (od יָרֵא) *hrozně*, jest příslovečně užito. Hitzig klade 14. verš před 13. *Cognoscit anima mea* já poznávám, totiž *tvá díla*.

15. עֶצֶם *kosti* jest hromadné jméno k עֶצֶם kost, proto tak překládají Aq. sv. Jer. i aram.: *mé kosti* עַצְמַי (tak u Baera). Na m. עָשִׂיתִי *byl jsem učiněn* četli LXX עָשִׂיתָ *učinil* jsi ὃ ἐποίησας (o kostech). אֲשֶׁר překládá aram.: *Jenž jsem učiněn* (spojuje s příponou v עַצְמַי), jiní vykládají

akkusativem látky (§ 91[4]): *z nichž jsem učiněn;* novější vykládají אֲשֶׁר časově: *když* jsem byl učiněn. רֻקַּמְתִּי od רָקַם ποικίλλειν v pual: *pestrým tkanivem pleteno* (již při kobercích svatostánku jmenovány práce רֹקֵם), ač nelze jiným místem dosvědčiti; Sym. *variegatus sum*. LXX: καὶ ἡ ὑπόστασίς μου snad רִקְמָתִי aneb nějaký jiný tvar od קוּם *státi*, proto přeložili *substantia*, podstata; sv. Jer.: *imaginatus sum in novissimis terrae*. סֵתֶר (skrytost) a תַּחְתִּיּוֹת אֶרֶץ (vnitřní, spodní č. země), v aram. מדור התחתון (spodní ze tří vrstev mateřského lůna) znamená patrně uterum matris.

16. גֹּלֶם toliko na tomto místě; v pozdějších spisech znamená zárodek dítěte (foetus, embryo), též jako u Sym. ἀμόρφωτόν με (*informem me* sv. Jer., ἀκατέργαστόν μου LXX). Tuto prvou větu by někteří raději kladli před 15. verš, poněvadž nelze s ní následující slova snadno uvésti v souvislost. Syrský četl וְגִמְלִי (ופורעני) »*a mou odplatu* viděly mé oči; v tvých knihách to vše se zapisuje«.

Slovo גָּלְמִי působí obtíže, poněvadž není jasno, k čemu totéž ukazuje. Obyčejně bývá přípona onoho כֻּלָּם spojována s יָמִים: *Do tvé knihy oni všichni se zapisují*, totiž *dnové, kteří jsou určeni* (vytvořeni), a není ještě žádného z nich (dnů); divno ovšem, že by dny byly utvořeny, dříve než by vůbec bylo nějakého dne.

Kdyby bylo יָמִים יֻצָּרוּ postaveno před וַעֲלֵי־סִפְרְךָ כֻּלָּם יִכָּתֵבוּ pak podávají tyto věty onen smysl, který jest nahoře vyložen. Věta 16d וְלֹא אֶחָד בָּהֶם *a ani jediný v nich* udává okolnost: *když ani jediný* z těch dnů *nebyl*. Qᵉrê לוֹ *(jemu)* na místě לֹא (ne) není překlady dosvědčeno; výklad toho by byl ještě snadnější.

V lat. vykládáno *dies* jako řecké ἡμέρας (Chrysost. Euthym. a j.) starým genitivem: *denně; nemo in eis* nikdo z těch není ti neznám. Wellh. mění některá slova a míní, že tu asi jedna věta vypadla; změna jeho jest asi taková: »Ještě (טֶרֶם na m. ימים) nebyli všichni stvořeni, a v tvé knize byli (lidé) zapsáni, a před tebou byli všichni lidé známi, a ani jeden z nich ti neujde«. Jinak Olsh. (Raffl): »Všichni lidé byli před tebou, dříve než někdo z nich žil« (žádný z nich ještě nežil בַּחַיִּים). *Aram.* přeložil: »V den, kdy byl stvořen svět, od počátku, když byla stvořena všechna stvoření, a když ještě žádného z nich nebylo«. *Syr.* praví: »Hle, dny jsou ukráceny אִתְּפַרִיו, a nebylo v nich člověka«.

17. יָקַר (arab. wáqara i wáqura) býti vážným, *těžkým*

(ovšem pak též *vzácným*, drahocenným, jak překlady staré a novější vykládají); k souvislosti hodí se první význam velmi dobře (Dan. 2[11]: těžké slovo, příkaz).

רֵעֶיךָ *tvé myšlenky* vyložili LXX od רֵעַ bližní, *přítel.* רָאשִׁים jako 119[160] *součet* (summa) — sv. Jer. od רוּשׁ *býti chudým* (quam fortes pauperes eorum).

18. אֶסְפְּרֵם impf. qal s příponou 3. os., jež odkazuje na רֵעִים (myšlenky B.) aneb spolu na ראשים (součet těch myšlenek); v lat. ovšem znamená *eos* amicos tuos: *Kdybych je čítal*, chtěl spočítati. Podmínečně jest pak řečeno i הֲקִיצוֹתִי *probudil jsem se* (Jer. 31[25]).

Dle aram. i dle Sym. by se tu děla zmínka o spánku smrti. Bez počtu, nesčíslní budou ti, kteří vstanou z mrtvých; mezi těmi bude po své pevné naději i žalmista, jenž volá: *Probudil jsem se* k novému světlu, vstanu z mrtvých *a budu stále s tebou.* Církev uvádí tato poslední slova: *Exsurrexi et adhuc sum tecum* v introitu mše sv. v den Vzkříšení Páně o *Kristu Pánu.* Žalm sám o vzkříšení z mrtvých arciť nemluví.

19. אִם přáním: Utinam! *Kdybys!* רָשָׁע v hromadném smyslu, proto LXX רְשָׁעִים ἁμαρτωλούς (i Vulg.). Za אֱלוֹהַּ jest pasêq, aby bylo jméno Boží odděleno od רָשָׁע; podobně položeno pasêq i ve v. 21., aby nebylo spojováno יהוה s אֶשְׂנָא (nenávidím — Boha; to nemohl říci).

V סוּרוּ přechází optativ v imperativ (LXX, Sym. a sv. Jer.); aby nebyl ten přechod náhlým, vyjádřily to סוּרוּ aram. a syr. též imperf. יְסוּרוּ *kdyby* jen mužové krve ode mne *odstoupili;* מֶנִּי jako מִמֶּנִּי *ode mne.*

20. Massor. יֹמְרוּךָ by mohlo býti v tomto tvaru toliko na místě יֹאמְרוּךָ *říkají o sobě* — אָמַר však nemívá skutečného osobního předm. akk., jako by mělo na tomto místě ve významu: *Kteří tebe jmenují klamným způsobem* — aram. דִּי יְיַמְּנוּן בִּשְׁמָךְ עַל נְבָלָא *kteří jménem tvým lstivě přísahají.* Ta poznámka o křivé přísaze se sem nehodí.

Ostatní překlady ukazují na tvar יַמְרוּךָ od slovesa מָרָה: *Kteří odpor činí proti tobě ve lsti* (lstivě). LXX A sice ὅτι ἐρεῖς *poněvadž mluvíš* v myšlenkách, ale B má bez přízvuku ἐρεις a ἔρις; ἔρεις by bylo staženo z ἔριδες jako 2 Kor. 12[20] Gal. 5[20] tedy יְמִרוֹת *vzpoury*, hádky. S oním יַמְרוּךָ souhlasí V. *paraepikranán se* Aq. ἀντιλέξουσί σοι Theod. ἐρίσουσί σοι; sv. Hilar. má: quia contentiones in cogitatione — ale poznamenává, že jest v hebr. *contentiones* nikoli *dicis.* בַּמְזִמָּה *ošemetně* (זמם) lstivě, sv. Jer.: *zločinně.*

עָרֶיךָ znamená (od עִיר) *tvá města*, jak LXX, Vulg. syr. překládají; Aq. Sym. sv. Jer. a aram. překládali: *tvoji nepřátelé, protivníci* — že by bylo עָר aramejským tvarem na m. hebr. צָר *utiskovatel*, aneb že by bylo עָר podst. jménem od עִיר *horliti*, arab. ghâra. Ani jedno, ani druhé se do souvislosti nehodí. Proto byly navrhovány přeměny toho slova עריך buď v שְׁמֶךָ: *Kteří vyslovili* נָשְׂאוּ *tvé jméno ve lži* (Wellh.); tento omyl v písmě nepovstal tak snadno. Jinak עֲלֶיךָ: Kteří se zvedli nevěrně *proti tobě.*

21. Plný tvar part. hithp. od קוּם jest v 17[7] 59[2] a zajisté i zde dlužno čísti וּבְמִתְקוֹמְמֶיךָ (*míti ošklivost* před בְּ).

22. תַּכְלִית (כלל) *dokonalost*, zde v akkus. míry: *dokonalou*, plnou nenávistí . . . — Sv. Augustin vykládá *dokonalou nenávist* takovou, která miluje osoby, nenávidí nepravostí; zde arciť značí nenávist nejvyššího stupně. *Tabescebam* ἐκτήκω roztaviti — zde trpně.

24. דֶּרֶךְ עֹצֶב *cesta k útrapě*, k bolesti, která by pocházela z Božího hněvu a trestu; עֹצֶב pak naznačuje zlé skutky ὁδὸς ἀνομίας (sv. Jer. jinak *via doli, via iniquitatis* — Vulg. správně). Aram. o modloslužbě אוֹרַח דְּטָעְיִן *cesta bloudících*, syrsky: דשוקרא cesta *lži.*

דֶּרֶךְ עוֹלָם *cesta věku*, věčná cesta; לְעוֹלָם značí *věčně, trvale*, proto dle syr. *jež jest na věčnost, in via aeterna* LXX a sv. Jer. Aben Ezra a Qimchi: *na cestě celé země*, všech lidí דֶּרֶךְ כָּל־הָאָרֶץ. Dle Přísl. 22[28] lépe o cestě, kterou kráčeli patriarchové, *cesta* stará, *věkovitá*, aram. וְדַבַּר יָתִי בְּאוֹרַח תְּרִיצֵי עָלְמָא *a veď mne po cestě zbožných věku* (dávného).

Žalm 138. se modlíme v druhých *nešporách svátků sv. Apoštolů*, abychom uznávali a byli za to Bohu vděčni, jak on ve své prozřetelné vševědoucnosti zřídil, zachovával sv. Apoštoly svou a naši Církev; apoštolové byli a jsou Božími přátely, jež my máme ve zvláštní úctě (v. 17). V apoštolské horlivosti mějme v dokonalé nenávisti hřích a nepravost, odstraňujme je, míjejme je!

Že ho užito i o Vzkříšení Páně, řečeno v poznámce k v. 18. (též ž. 56.).

139. žalm. (H. 140.)

Prosba za ochranu proti zlomyslným nepřátelům.

Žalmista prosí Boha, aby zadržel ostré a jedovaté jazyky nepřátel (2—4) a zabránil, aby neupadl do osidel, která mu nepřátelé položili (5. 6.)

S důvěrou očekává, že ho Bůh vyslyší (7—9); předvídá záhubu nepřátel (10—12) a doufá pevně, že se Bůh věci ubohého a chudého ujme (13. 14.).

Jako v jiných prosebných žalmech jest tu obsaženo vedle prosby i líčení bezpráví, přání trestu, kterým by byli stiženi nepřátelé, vyznání důvěry v Boha a dík. Nadpis jmenuje *Davida* skladatelem této písně. Podobnost s jinými prosebnými písněmi Davida to dotvrzuje (57. a 63. zvláště). K nadpisu viz úvodu s. XIX, XXIII a XXVI (4[1]).

Ke kterým událostem by se obsah žalmu nesl, nevíme. Jedni jej spojovali se vzpourou Absolona (2 Kr. 15., jimí se vzpourou Seby. David trpěl podobným způsobem, jak totiž líčí žalm, v různých dobách.

Žalmista mluví ke konci ve jménu zbožných a ubohých (13. 14). Z té příčiny, a protože jest tato píseň v 5. knize žaltáře, a pro aramaismy (v. 9) kladli původ tohoto žalmu do doby po návratu z Babylona. Dle nich by byly líčeny útrapy, jež bylo zbožným trpěti od bezbožných.

Žalm 139. jest dle Zennera sborovou písní, má patero slok o 3, 3—3—3, 3 verších.

L. 1. Ku konci. Davidův žalm.
2. Vytrhni mne, Hospodine, od zlého člověka,
Od nepoctivého muže mne vytrhni.
3. Kteří obmýšlejí v srdci nepravosti,
Po celé dny podnikají boje.
4. Ostří své jazyky jako hadí (jazyk);
Jed zmijí jest pod jejich rtoma.
5. Ochraň mne, Hospodine, z hříšníkovy ruky,
A od nepoctivých lidí mne vytrhni,
Kteří pomýšlejí podraziti mé nohy.
6. Pyšní ukryli na mne osidlo,
A natáhli provazy v osidlo;
Podle cesty kladou mně úraz.

H. 1. Řediteli (zpěvu neb hudby); žalm od Davida.
2. Vysvoboď mne, Jahve, od zlých lidí,
Od násilnických mužů mne ochraňuj.

3. Kteří obmýšejí zlé v srdci,
Denně rozdrážďují boj,
4. Naostřují svůj jazyk jako had,
Jed zmije jest pod jejich rtoma. Sélā.
5. Ostříhej mne, Jahve, od rukou bezbožníka,
Od násilnických mužů mne ochraňuj,
Kteří pomýšlejí podraziti mé kročeje.
6. Zpupní políčili na mne osidlo,
A rozepjaly provazy jako síť při pěšině,
Léčky mně položili. Sélā.
(Sv. Jer. a LXX: A provazy rozepjali síť [mým nohám], podle stezky položili mně úraz).

2. Prosba žalmisty. Není to jediný člověk a muž, od něhož by chtěl býti vysvobozen, nýbrž jsou to *zlí lidé, nepoctiví mužové* (mužové násilí), od nichž jej může Bůh vytrhnouti *(eripe* 16[13] 17[49] a j.). Proto o nich užívá ve v. 3—6 množného čísla.

3. 4. Ukazuje zlobu svých nepřátel: *Obmýšlejí* proti němu *v srdci nepravosti,* zlé, co by mu mohli způsobiti. *Po celé dny* (*tota die* znamená jako jinde: každého dne, stále, denně 55[2]) *podnikají boje*, vyvolávají denně hádky, nesváry — nikoli půtky a boje válečné. Ustavičně dráždí žalmistu.

Zbraněmi nepřátel jsou: jazyk a řeč, lesť a násilí. *Ostří své jazyky jako hadí jazyk,* on jest pak tak ostrý jako hadí jazyk (podobné přirovnání 63[4] *jako meč* — též *jako had* 9b[7] 54[22] 57[5]). *Jed zmijí* (jedovatého hada, *aspidum*) *jest pod jejich rtoma,* jako řečeno v 13[3]. Sélā v. XXVII.

5. 6. Tato sloka jest zcela rovnoběžná s prvou slokou v. 2—4. *Oni pomýšlejí podraziti mé kročeje* (mé nohy), jako 36[31], kladou žalmistovi tajné úklady.

Ukryli, poléčili *osidlo;* totéž 9[16] 30[5] 56[7] 63[6]. Nepřátely jmenuje *pyšnými*, zpupnými; tak si počínají proti němu i proti Bohu. *Podle cesty kladou mně úraz (scandalum* πρόσκομμα Euthym. 49[20]), léčky; podél cesty, kudy bylo žalmistovi jíti, aby přišel k úrazu, aby jej do léček chytili.

2. אָדָם רַע hromadně. אִישׁ חֲמָסִים *muž násilí* (neřestí)

jako 2 Sam. 22[49] (18[49] sing.). תְּנַצְּרֵנִי od נצר, kde není נ v impf. při přestávce přizpůsobeno תְּצַּרְנִי.

3. יָגוֹרוּ může býti toliko od גּוּר = יָרֵה (Přísl. 15[18]) *dráždíti*, vyvolávati (zde: *boj)*; v aram. jest גָּרַג což by ukazovalo na יָגְרוּ piel od יָרֵה, poněvadž se גּוּר v onom významu jinde nenalézá. LXX a Vulg. asi od גּוּר ve významu: *shromáždovali se*, připravovali *παρετάσσοντο*.

כָּל־יוֹם *každého dne*, Sym. *κατὰ πᾶσαν ἡμέραν*.

6. וַחֲבָלִים *a provazy* jest spojeno v LXX s פָּרְשׂוּ; LXX mají po רֶשֶׁת (síť) ještě לְרַגְלַי (mým nohám): *καὶ σχοινία διέτειναν, παγίδας τοῖς ποσίν μου*. לְיַד־מַעְגָּל náleží proti mass. označení na začátek 6c: LXX *ἐχόμενα τρίβου* ***podél cesty***.

גְּאִים *ὑπερήφανοι* kladou za příčinou urovnání metra do druhé věty neb stichu 6b: *διέτειναν ὑπερήφανοι παγίδας τοῖς ποσίν μου*.

7. Říkám Hospodinu: Můj Bůh jsi ty;
Vyslyš, Hospodine, hlas mé prosby.
8. Hospodine, Pane, má spasná sílo,
Pokrýváš mou hlavu v den boje.
9. Nevydávej mne, Hospodine, proti mému přání
Obmýšlejí proti mně (zlé); hříšníkům;
Neopouštěj mne, aby snad se nechlubili.
10. Hlavu těch, kteří mne obklučují,
Lopota jejich rtů je pokryje.
11. Bude na ně padati uhlí,
Do ohně je uvrhneš,
V bídách neostojí.
12. Muž pomlouvač nebude míti štěstí ve světě;
Nespravedlivého strhuje zlo do záhuby.
13. Poznávám, že provede Hospodin soud nebohého,
A pomstu chudých.
14. Zajisté, spravedliví budou oslavovati tvé jméno,
A upřímní budou bydliti před tvou tváří.

7. Říkám Jahve: Můj Bůh jsi ty;
Slyš, Jahve, mé hlasité úpění!
8. Jahve, Pane, ty má silná spáso,
Ochraňuješ mou hlavu v den půtky.
9. Nesplňuj, Jahve, přání bezbožných,
Nepřipouštěj, aby provedl svůj záměr;
Vyvýšili by Sélā.

10. Hlavu ti, kteří mne obklučují;
Svízel jejich rtů ať je pokryje.
(Jinak: Ať nemohou vyvyšovati hlavu ti, kteří mne obklučují).
11. Ať na ně dávají padati (*opr.:* Ať dává dštíti) uhlí,
Do ohně ať je svrhne,
Do jam (dle *arab.*: do hlubin), aby nevstali.
12. Pomlouvač neostojí na zemi;
Muž násilník — zlo ho bude honiti ráz na ráz (kvapně).
13. *Vím*, že provede Jahve soud ubohého,
Právo chudých.
14. Zajisté! Spravedliví budou děkovati tvému jménu,
Zbožní budou přebývati před tvou tváří.

7. Nová prosba k Bohu; žalmista má k němu důvěru, odvolává se na to, že jest Jahve *jeho Bohem*.

8. Žalmista bezpečně očekává, že mu dá Pán v den boje (půtky) ochrannou zbroj, ano že mu bude sám ochranou. Proto ho jmenuje: *má silná spáso* (sílo mé spásy), má silná pomoci! *Pokrýváš*, ochraňuješ (dáváš jaksi *stín* při válečné vřavě, *obumbrasti) mou hlavu v den boje* (90[4] o podobné Boží ochraně). Dle hebr. by byl Bůh přílbicí, *ochranou* žalmisty *v době boje*.

9. *Nevydávej mne, Hospodine, proti mému přání — a desiderio meo*, když bys mého přání, mé prosby nedbal, *me invito — hříšníkům; oni obmýšlejí* zlé *proti mně*. *Neopouštěj mne, aby se snad nechlubili*, kdybys mně nepomohl, mne z jejich moci nevysvobodil, radovali by se z mé záhuby a chlubili by se, že mne zahubili.

Hebr. znění jest v těchto několika verších porušené a méně jasné. Dle Sym. a sv. Jer. zní první stichos: *Nedávej* (nesplňuj) *Jahve žádosti hříšníků* (Ne des Domine desideria peccatorum, Sym.: *μὴ δῷς, κύριε, τὰς ἐμιθυμίας τοῦ παρανόμου*), nepovoluj, nesplňuj bezbožníkům to, čeho si přejí: mé záhuby si žádají, mého neštěstí a pod. Druhý stichos praví: *Jeho záměr* (zlý proti mně) *nenechávej provésti*; ať nemůže bezbožný (bezbožní) provésti svou zlobu (aram.: své myšlení, sv. Jer.: jeho zločiny ať se nevylejí a nevyvýší). Poslední sloveso v hebr. znění dlužno buď přeložiti samostatnou větou (tak již Raši vyložil): *Vyvýšili by se*, totiž ti bezbožní, kdybys jim povolil, a kdyby

se jim jejich záměry se mnou zdařily — aneb dlužno je spojiti se slovy následujícího verše 10.: *Vyvýšili by hlavu ti, kteří mne obklíčují.* LXX a Vulg. mají před tím slovesem zápor: *Aby se nevyvyšovali* — aneb *aby nevyvyšovali své hlavy.* Vyvyšovali by se i proti Bohu.

Bůh může tedy připustiti, aby bezbožník provedl své záměry proti zbožnému; Bůh může tomu zabrániti. O toto prosí žalmista. Zároveň vidí i ty tresty, jimiž může Bůh nepřátely a bezbožníky stihati (v LXX a Vulg. jsou futura), a jako na jiných místech zaklínacích žalmů jim ty tresty předpovídá a jaksi přeje (viz o tomto v úvodu na s. XIV. a doslov k ž. 108.; v hebr. znění jsou ve v. 10. a 11. optativy).

10. Dle verše 8. kryje sám Hospodin hlavu zbožného; na hlavu bezbožných má se dle tohoto verše shrnouti všechna svízel (labor, lopota, bolest, trest za zlé řeči, neštěstí) jejich rtů, ona svízel, kterou jejich rty, jejich řeči způsobily (7[17]): *Hlavu těch, kteří mne obklíčují,* mých nepřátel — lopota jejich *rtů ať je* (bezbožníky — ovšem též jejich hlavu) *pokryje!*

Jiný výklad hebr. znění by byl: *Vyvyšují svou hlavu kolem mne, ať je pokryje bolest jejich rtů* — aneb: *Ať nemohou vyvyšovati svou hlavu, kteří mne obklíčují* (přibrán zápor ze LXX).

11. *Bude na ně padati uhlí,* řeřavé uhlí (snad: *Ať na ně dává dštíti Jahve* řeřavé *uhlí* s nebe); podobně 10[7] 17[13. 14]. *Do ohně je svrhneš,* dle LXX B: *v ohni* (bleskem) *na zemi je shodíš;* přijdou na ně bídy, neštěstí, tresty a trápení: *V bídách neostojí,* nýbrž zahynou. Hebr. znění tu ještě pokračuje: Do ohně ať je svrhne, *do jam* (do prohlubní vod — dle jiných), aby nevstali, nemohli více vstáti.

Vulgata připomíná dvojí stupeň trestu: Uhlí a oheň (spojeno *πυρὸς ἄνθρακες* ohnivé, *řeřavé uhlí,* by bylo jediné přirovnání), massor. znění vyličuje jejich záhubu trojím obrazem: Bude na ně padati *uhlí,* budou svrženi do *ohně* a do *jam* (do prohlubní), odkud nevyváznou (54[24]).

12. *Muž pomlouvač* (i utrhač, *vir linguosus, ἀνὴρ*

γλωσσώδης nebude míti na světě (na zemi) *štěstí; neostojí na zemi,* zahyne dle hebr. *Non dirigetur,* řecké *κατευθύνειν, ἐπιτυγχάνειν* míti zdar, štěstí (100[7] činně, Sir. 29[24]; trpně *dirigi* 101[29]). *Nespravedlivého* (muže násilníka, hebr.) *strhne zlo do záhuby; zlo bude ho honiti ráz na ráz* (kvapně — neb stále), dí hebr. znění.

13. 14. Spravedlivému se dostane pomoci, práva a spravedlnosti. Tato krásná naděje vyznívá ke konci písně z úst žalmisty.

Vím, žalmista má bezpečnou jistotu, zkušenost o tom, *že provede Hospodin soud* (při, právo) *nebohého* (slabého, bídného), a že pomstí chudého, když mu bylo ublíženo, když byl pronásledován.

14. Nyní jest žalmista v bídě, v nátisku — jest mu stále prositi, modliti se za pomoc — ale on ví, že jednou jistě všichni *zbožní* a *spravedliví* (tedy i on) *budou moci oslavovati jméno Boží,* děkovati za vysvobození; budou tito upřímní, poctiví přebývati před Boží tváří, čímž se jim dostane bezpečí a blaženosti (10[8] 15[11] 60[8]).

8. נֶשֶׁק *zbroj; den zbroje* jest onen, kdy se obléká zbroj, den boje, půtky.

9. מַאֲרֵי též מַאֲרֵי (v několika starších rukopisech) od ארה znamená totéž, jako תַּאֲוָה *žádost* (LXX četli מִן) přání (מַאֲרֵי). *Proti mně* vyjádřeno ještě v LXX *κατ' ἐμοῦ* עָלַי זְמָמוֹ *jeho záměr;* jméno זָמַם jest toliko na tomto místě; LXX, Sym. a Vulg. překládali sloveso זָמְמוּ *obmýšlejí* עָלַי *proti mně.* אַל־תָּפֵק *nedopusť,* jest hif. (od נפק) od פּוּק (נָפַק aram. vyšel), *vyvedl,* vydal, *dopustil* (význ. תּוּצָא 144[13]) *nedej, aby provedl.*

Dle LXX a j. stál před יָרוּמוּ zápor אַל neb spíše פֶּן; aby se nevyvyšovali, *ἵνα μὴ ἐπαρθῶσι* Sym.; snad byla záporná částice proto vynechána, že předcházela již v אַל־תָּפֵק. Samo o sobě ve verši 9. není ירומו na pravém místě; slůvko כֻּלָּה je od verše 10. úplně odděluje. *Neboť se vyvyšují* zní u Raši כי יתגאו.

Jinak spojují פֶּן יָרוּמוּ רֹאשׁ מְסִבָּי *ať nevyvyšují hlavu ti mne obklíčující.*

10. רֹאשׁ překládáno LXX Aq. Theod. syr. aram. Vulg. *caput,* hlava. Někteří vykládají i slovem *summa, součet,* všichni: Všem, kteří mne obklíčují מְסִבָּי (*οἱ κυκλοῦντές με*

Sym. *κύκλωμα circuitus*, jako מֹסָב *consessus*), dostane se svízele, bolesti, kterou svými rty způsobili. Jiní vykládají רֹאשׁ hromadně a *circuitus* מְסָבָי genitivem: *ἡ κεφαλὴ τοῦ κυκλώματος αὐτῶν*: Hlavy těch, kteří mne obklíčují, stihne svízel, kterou jejich rty působily: *κόπος τῶν χειλέων αὐτῶν καλύψει αὐτούς*. Sv. Jer. překládá רֹאשׁ hořkost. Sym. *ὁ πικρασμός*: Amaritudo convivarum (meorum): labor labiorum eorum operiet eos. רֹאשׁ znamená *jed* (Job 20[16]), *hlava* máku (v Deut. značí jedovatou rostlinu 29[17], která rychle roste, krásně kvete Os. 10[4], je hořká ž. 69[22]).

מְסָבָי רֹאשׁ stojí na začátku jako prostý pád (casus pendens, absolutus) a jest určen jejich vztah teprve příponou slovesa יְכַסּוּמוֹ (k[e]thîbh, q[e]rê יְכַסֶּמוֹ); q[e]rê *ať přikryje je* jest vhodnější.

11. LXX k[e]thîbh יְמִיטוּ (od מוּט *klátiti se*) hif. *činí padati;* tento význam by byl dosvědčen 55[4], podmětem by byla nebesa, nebeské moci; q[e]rê יְמוֹטוּ nif. *ať se na ně spustí* (totiž uhlí) nesouhlasí s překlady. Zenner a j. navrhují יַמְטֵר neb יַמְטִיר *ať dává* na ně Bůh dštíti (11[6]).

LXX má: א *ἐν πυρὶ ἐπὶ τῆς γῆς* B *na zemi*, jež není v massor. znění. LXX překládali מַהֲמֹרוֹת *ἐν ταλαιπωρίαις v bídách*, Sym. *εἰς βοθύνους do jam* (sv. Jer. aram.); arab. hámara znamená *tekl*, *hamretun* jsou deště (liják), dle toho ono *ἅπαξ λεγ.*: *prohlubně vod* (inundationes). Jiný překlad *ἐσπευσμένως* hif. od מָרַר.

12. אִישׁ לָשׁוֹן, v 101[5] מְלוֹשְׁנִי. רַע jest podmětem k יְצוּדֶנּוּ. ačkoliv by bylo dle přízvučných znamének přídavným jménem k אִישׁ־חָמָס; athnach náleží k חָמָס.

לְמַדְחֵפוֹת od דחף *strkati* jest *ἅπαξ λεγ.* a vykládáno různě; LXX *εἰς καταφθοράν* i *εἰς διαφθοράν*, *in interitum*, *k záhubě*, tedy ráz, úder ku pádu; Hengstenberg, Olsh. roztříďovacím význ.: po rázech, po úderech bude ho honiti neštěstí, až padne: *ráz na ráz*. Dle jiných *spěšně*, concitate, *propere*.

14. אַךְ *πλήν*, překládá sv. Jer. *attamen*, ale spíše potvrzovací: *zajisté (verumtamen* Vulg.).

Žalm 139. jest určen v *nešporách zeleného čtvrtku*, o památce *Utrpení Páně, Pěti Ran* Krista Pána, poněvadž uvádí církev jeho slova jako modlitbu trpícího Krista. Nepřátelé ho obklíčují, on prosí za vysvobození z jejich moci, za vítězství a za nebeskou slávu *(budou přebývati před tvou tváří*, v. 14). Jednotlivé verše jsou *v táhlém*

zpěvu Velikého Pátku a v *offertoriu v úterý* svatého týdne. Z těchže příčin jest tento žalm zaveden i v *nešporách* památky *Sedmibolestné Panny Marie*.

V *pátečních nešporách* můžeme při slovech této písně prositi za ochranu proti zlým řečem a za pomoc, abychom se dostali do příbytků u Boží tváře.

140. žalm. (H. 141.)

Prosba za ochranu proti pokušení a pronásledování.

Žalmista prosí, aby byl vyslyšen (1. 2), neboť potřebuje Boží pomoci, aby snad nepodlehl pokušení a nehřešil reptáním; chrání se všeho společenství s bezbožníky (3—6).

Vidí, že vůdcové jeho protivníků zahynou, a s důvěrou prosí ještě jednou Boha, aby ho nevydal záhubě a nástrahám nepřátel (8—10).

Po nadpise jest *David* skladatelem této písně. Žalmista jest na útěku, jak se zdá, vzdálen od svatyně a prosí, aby Bůh přijal modlitbu jako večerní oběť. Kosti pobitých (snad jeho soudruhů a mužů družiny) leží jako hroudy na poli (7) a jemu strojeny úklady. Nelze říci, že by ukazoval obsah na dobu Absolonovy vzpoury, kdy byl David Semejem potupen a k odvetě pokoušen — aneb na dobu Saulova pronásledování.

Theodor z Mopsvestie připisoval tento žalm době babylonského zajetí. Z podobnosti verše 3a se Sir. 22[27] soudili i na dobu po sepsání knihy Ježíše Siracha (3. století).

Pro poznámku 2. verše (sacrificium vespertinum) býval tento žalm nazýván večerní modlitbou.

L. 1. Davidův žalm.
Hospodine, volám k tobě, vyslyš mne;
Pozoruj můj hlas, když k tobě volám.
2. Ať se nese má modlitba jako zápal kadidla k tvé tváři,
Pozdvižení mých rukou ať jest večerní obětí.
3. Postav, Hospodine, stráž mým ústům
A ohradní bránu mým rtům.

4. Nedej, aby se naklonilo mé srdce k zlomyslným slovům,
Aby vyhledávalo výmluvy ve hříších
S lidmi, kteří pášou nepravost;
A nechci míti společenství s tím, co oni si vybrali.
5. Ať mne kárá spravedlivý v milosrdenství
A ať mne tepe;
Olej však hříšníka nemá zamastiti mou hlavu,
Neboť dosud jest má modlitba proti tomu, na čem oni mají zalíbení.
6. Pozřeni jsou jejich soudcové spjatí na skále.
Budou slyšeti má slova, neboť jsou mocná.
7. Jako zemská tloušť vyvalena jest na zemi,
Jsou rozmetány naše kosti podle podsvětí.
8. Neboť k tobě, Hospodine, Pane, jsou mé oči;
V tebe doufám, neodnímej mně života.
9. Ochraňuj mne od osidla, jež mně položili,
A od úrazu těch, kteří pášou nepravost.
10. Do jeho sítě upadnou hříšníci;
Zvlášť jsem já (sám), až přejdu.

H. 1. Žalm od Davida.
Jahve, tebe volám, pospěš ke mně;
Poslyš můj hlas, když k tobě volám.
2. Ať stojí má modlitba (jako) kadidlo před tebou,
Mé pozdvižení rukou jako večerní oběť.
3. Polož, Jahve, stráž mým ústům,
Ochraňuj bránu mých rtů.
4. Nedopouštěj, aby se mé srdce naklonilo k zlé věci,
K páchání zločinných skutků s bezbožností
S muži, kteří činí nepravost,
A nedej, abych pojídal z jejich lahůdek.
5. Bije-li mne spravedlivý v laskavosti a kárá-li mne,
(Takový) olej na hlavu neodmítá má hlava.
Neboť ještě i má modlitba byla proti jejich zlobám,
6. Smetáni jsou se skály jejich soudcové.
A slyšeli má slova, že jsou líbezná.
7. Jako ten, který dělá brázdu a rozrývá v zemi,
Rozmetány jsou naše kosti k ústům še'ôlu.
8. K tobě věru, Jahve, Pane, (jsou obráceny)
V tebe doufám, nevylévej mé duše. [mé oči.

9. Ostříhej mne před osidlem, jež mi kladou,
A od léček těch, kteří pášou nepravost.
10. Ať padnou do jeho (Sym. a někt. ř.: svých) sítí bezbožníci (Sv. Jer.: spolu),
Zatím já ještě přejdu.

1. Prosba k Bohu, aby slyšel volání žalmisty a vyslyšel je. V hebr. dí: *Pospěš ke mně* (Vulg. *exaudi me*), pospěš mi ku pomoci, jako přispěj mi ku pomoci (21[20] 37[23] 69[6]).

2. Bůh přikázal, aby mu byla denně obětována ranní a večerní oběť; při tom bylo obětováno i kadidlo. Ex. 29[38-42] mluví o denní oběti, Ex. 29[41] Lev. 2[1-2] o kadidle při denní oběti, Ex. 30[7] o denním zápalu kadidla na zlatém oltáři. Vůně kadidla naplňovala svatyni, vystupovala k trůnu Jahve a byla mu příjemnou, líbeznou. Žalmista nemůže snad v té době přinášeti ony oběti ve svatyni, a proto prosí, aby se nesla jeho modlitba *(dirigatur)* k tváři *Boží jako* kadidlo, *zápal,* vůně *kadidla* (v hebr.: *Ať stojí,* jest [100[7]] *má modlitba jako kadidlo před tebou*); *pozdvižení mých rukou,* jako dělávali, když se modlili (27[2] 43[21] 62[5] a j. Is. 1[15]), *budiž večerní obětí. Minchâ* značí sice všelikou nekrvavou oběť, ale zde značí samostatnou oběť večerem každého dne přinášenou, při níž obětovány různé plodiny (mouka, víno, olej, kadidlo, sůl). Modlitba měla nahraditi oběť. Dle mínění jiných jmenuje večerní *minchâ* ony nekrvavé přídavky k denní oběti beránka.

Jmenuje *večerní* obět, nikoli ranní, poněvadž asi za dne zažil ona pokušení a ony svízele, o nichž mluví, ke konci dne pak onu píseň skládal. Někteří míní dle Qimchiho, že byla tato píseň skládána za tím účelem, aby byla večerní písní, a proto že jest tu jmenována večerní oběť.

3. Žalmista prosí zvláště o to, aby ho Bůh chránil, aby se nedopustil žádné zlé řeči, aby nevyšlo z jeho úst žádné hříšné slovo.

Polož stráž mým ústům, která by hlídala můj jazyk, aby nemluvil neprozřetelně jako bezbožníci (srovnej ž. 33[14] 38[2]). *A ohradní bránu* (*ostium circumstantiae,* dle *ἐν πόλει περιοχῆς* 30[22] Is. 1[8] brána obležení, aneb brána opev-

nění), pevnou, silnou bránu, jako bývala v pevnostech, polož *mým rtům*. Hebr. jednodušeji: *Ochraňujž* (bdi) *bránu mých rtů*, aby nevyšla ze rtů slova, kterými bych se provinil.

4. Žalmista si přeje býti ochráněn od zlých slov (Vulg.) a od zlých skutků (dle hebr.), nechce míti společenství se zlými lidmi.

Bůh sám nenakloňuje člověka ke zlému, ale když se vůle člověka pokazí a jest ke zlému náchylná a chce se prohřešiti, nezasluhuje Boží milosti a Bůh připustí, že se proviňuje. V tom smyslu prosí žalmista: *Nedej, aby se naklonilo mé srdce k zlomyslným slovům* (v lat. jsou *verba*, ale hebr. dābhâr znamená i skutky, věci — tedy zde:) *nedej, aby se naklonilo k zlé věci*. Dále dí dle Vulg.: *Nedej, aby vyhledávalo* (mé srdce) *výmluvy pro hříchy*, spáchané *s lidmi, kteří pášou nepravost* (*cum* hominibus též: aby hledalo výmluvy pro hřích *jako* lidé, kteří pášou nepravost). *Nechci mítí společenství* (podílu) *s tím, co si oni vybrali;* nechci míti podílu na jejich lahůdkách, aneb nechci míti s nimi žádného společenství, i kdyby bylo lákavým. Jejich život se zdá býti šťastným, ale nedám se tím blahobytem svésti k tomu, abych se dle nich řídil, abych s nimi byl ve společenství.

Hebrejské znění lze vykládati v témže smyslu: *Nedopouštěj, aby se mé srdce naklonilo k zlé věci* (k zlým věcem), *k páchání zločinných skutků v bezbožnosti* (s bezbožností) *s muži, kteří páchají nepravost* (jsou protivníci žalmisty). *Nedej, abych pojídal z jejich lahůdek*, abych si přál míti takové hříšné požitky, jako maji oni, abych toužil po jejich blahobytu a p.

5. Žalmista uznává své nedokonalosti, přijal by rád a ochotně pokárání, kdyby mu bylo uděleno přítelem laskavě a milosrdně; tím přítelem může býti Bůh. Boží trest vychází z lásky, z přízně, Boží pokárání jest léčivé a vede ke spáse; proti tomu se žalmista nevzpírá. Nemilými jsou jemu však lahůdky bezbožných, on nejen že jich ani nezávidí, nýbrž nepřeje si jich, odmítá je od sebe:

Olej hříšníka nemá zamastiti mou hlavu, ano on obrací *svou modlitbu proti tomu, v čem oni maji zalíbení. Olejem* bývali mazáni hosté, přátelé na hlavě (22⁵ Luk. 7³⁷), užívali ho při slavných hodech; zde znamená synekdochicky tyto hody, radosti bezbožných, jichž si žalmista nepřeje. *Milejší jest jemu pokárání, když se mu stane* Bohem *v laskavosti* (jako v Přísl. 27⁶: »rány přítele jsou lepší než líbání nepřítele«).

Hebr. znění jest poněkud odchylné a praví asi: Nechci míti podílu na radostech a libůstkách bezbožných. *Milejší jest mi pokárání, jež mi uděluje spravedlivý* (spravedlivý katexochen jest Bůh). Takové pokárání jest mi olejem na mou hlavu, jest mi radostí; *takový olej neodmítá má hlava.* Mohli bychom to vyložiti jako prosbu neb jako přání: Ať učiní Bůh, abych neměl podílu na jejich (bezbožných) lahůdkách, nýbrž abych rád přijímal pokárání spravedlivého, aby mi bylo olejem, radostí.

LXX vykládali hebr. rôš *hlava* jako rāšâ', *bezbožný*, peccator, sv. Jeronym to vykládal slovem *amaritudo, hořkost, jed*; sloveso jānî, odmítá, překládali zcela jinak: λιπανάτω, *ať zamastí!* odtud hlavně ten rozdíl.

Žalmista se modlil k Bohu, aby mu pomohl *proti zlobám bezbožných* (v lat. aby nebyl sveden jejich štěstím, tím, co se jim líbí). *Ještě se modlil* a již vidí bezbožné hynouti.

6. *Pozřeni jsou jejich soudcové*, hlavy bezbožných, *spjati na skále* (juncti petrae), snad: *se skály* svrženi, *smeteni* (dle hebr.). *Vulg.* jest v tomto verši tak nejasná jako hebr. znění. Smysl lat. slov by asi byl: Když budou bezbožní tak svrženi spravedlivým Bohem, *tu budou* konečně *slyšeti slova* (modlitby) a uznají, *jak mocná* tato slova jsou, co u Boha zmohla!

Dle *hebr.* praví: Soudcové, hlavy nepřátel jsou smeteny se skály. A zbožní nyní slyší slova díků, kterými velebí osvobozený žalmista Boha, neboť jeho prosby, slova jeho modlitby byla Bohu příjemná, líbezná. LXX má slo-

veso ἡδύνθησαν (byla sladká), jež však přeloženo ve Vulgatě jako ἠδυνήθησαν B ℵ c. a. (byla mocná — potuerunt).

7. Žalmista líčí nebezpečí a neštěstí, v jakém se on a jeho druhové nalézají, dokud se nevyplní jeho očekávání ve v. 6. vyjádřené. *Jako tvrdá země (zemská tloušť)* pluhem *vyvalená jest* v hroudách *na zemi, tak leží rozmetány naše kosti u brány*, u úst *podsvětí* (šᵉ'ôlu). Po orbě leží hroudy v tvrdé zemi vyorané sem tam na poli rozházené; *tak leží* tu *naše kosti*, aby je mohl Šᵉ'ôl pozříti, vzíti — hynou.

Některé řecké překlady (u Swete A[2] E F X) mají αὐτῶν na m. ἡμῶν (i kopt. překlad): *Jejich kosti*, totiž kosti oněch *soudců*, kteří byli svrženi ze skály, *jsou rozmetány k podsvětí*, aby tam padly.

8. Jsou vydáni záhubě, avšak žalmista vyznává úplnou a nezlomnou důvěru v Boha. V největším nebezpečí *jsou jeho oči k Hospodinu obráceny*, od Hospodina očekává pomoci (24[15] 122[1. 2]), *k němu se utíká* (dle hebr.). *Neodnímej mně života* (*mé duše* 3[3]), hebr. *nevylévej mé duše;* poněvadž mínili, že krev jest život, duše člověka (Lev. 17[11. 14] Is. 53[12]), prosí, aby nevyléval jeho duše, což by se stalo, kdyby ztratil život, kdyby zahynul (metafora).

9. *Ochraňuj mne od osidla* — nová prosba — *a od úrazů* (scandala 49[20] 139[6]), které mi připravují, poličují nepřátelé.

10. Předpovídá bezbožným, i přeje jim, aby *upadli do jeho sítě*, do Boží sítě (sv. Jeronym: Upadnou do jeho sítě, do sítě Boha); podobně 7[16] 56[7] Přísl. 26[27], ovšem že tu předpověděno, že upadnou do *svých* sítí, jak Sym. i na tomto místě vykládá: εἰς τὰ δίκτυα ἑαυτῶν.

Žalmista bude tím osvobozen, až přejde nebezpečí, jež mu tak hrozilo. Lépe: *Oni padnou do sítě všichni vesměs* (singulariter), *já o sobě budu zachráněn, až přejdu* nepravost neb *sítě* neb nebezpečí (sv. Jer. *simul: ego autem transibo* — oni padnou do sítě, já však přejdu — — zůstanu bez úhony).

2. תִּכּוֹן nif. od כּוּן *postaviti se*, býti — vigere, valere,

platnost míti: Ať má má modlitba platnost קְטֹרֶת *kadidla*, oběti zápalu kadidla (ať jest tou obětí); קְטֹרֶת a מִנְחַת־עֶרֶב jsou v akk. naznačujícím, čím má modlitba býti. קְטֹרֶת není asi toliko onen přídavek אזכרה kadidla, který se dával k mouce, nýbrž zápalná oběť kadidla, jak poznamenáno.

מַשְׂאַת váz. stav od מַשָּׂא i מַשְׂאֵת zdvižení rukou, jež provázelo modlitbu; zde vedle תְּסֻלָּתִי položeno.

Dirigatur jest řecké κατευθυνθήτω asi jako *ať vystupuje.*

3. שִׁיתָה *polož* jest imperat., שָׁמְרָה překládáno jako מִשְׁמָר jméno: *stráž, hlídka*; dle toho pokládá Wellh. i נְצָרָה za podst. jméno, aby bylo lze עַל vysvětliti. נְצָרָה jest však imperat. qal s libozvučným dageš forte. Překlady mají tu jméno καὶ θύραν περιοχῆς περὶ τὰ χείλη μου *et ostium circumstantiae;* περιοχή jest jako περίβολος opevnění, *zeď* — dle toho dvéře opevněné, pevné dvéře, pevná brána. Sv. Jer. *serva paupertatem labiorum meorum.*

4. לְהִתְעוֹלֵל עֲלִלוֹת (עלל, denom. zde od עֲלִילָה *čin*, jednání — i ve zlém smyslu) industria, considerate agere, malitiose machinari (14[1]); sv. Jer.: *volvere cogitationes impias* (dle Sym.), o činech syr.: *abych činil skutky nepravosti.* LXX: τοῦ προφασίζεσθαι προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις *hledati, předstírati výmluvu* (omluvu) *ve hříších*, buď když již byl hřích spáchán — aneb hledati výmluvy k hřešení (tedy akk.: *in peccata*). בְּרֶשַׁע určuje a udává, jaké skutky עֲלִלוֹת by to byly: *v bezbožnosti* (s bezbožností).

אֶת־אִישִׁים *s muži* (s lidmi); אישים na místě אֲנָשִׁים jest novější tvar (Přísl. 8[4] a Is. 53[3] toliko).

לָהַם básn. synon. obyčejného slovesa אָכַל *jísti*, s בְּ *pochutnávati si* na něčem (Přísl. 9[5]). מַנְעַמִּים (od נעם) *příjemné věci, lahůdky: Nedej, abych si pochutnával na jejich lahůdkách.*

Dle řeck. συνδοιάζειν má Vulg.: *Et non communicabo cum electis eorum*, kde jest *electis* středního rodu; s tím, co oni si vybrali neb vybírají, zde *hříšné požitky*, na těch nemá žalmista podílu.

Bickell klade do třetího stichu slova: בַּל אֶשֶׁב *nechci sedati* (přebývati) s lidmi, kteří páchají nepravosti; v žádném překladu těch slov není.

5. Raději chci býti od spravedlivého kárán, než míti podílu na hříšných lahůdkách bezbožníků.

První věta יְהַלְמֵנִי jest připouštěcí: *Kdyby mne bil* (bije-li mne) *spravedlivý;* צַדִּיק by mohlo znamenati kteréhokoliv spravedlivého, přítele žalmisty, jenž by mu po-

kárání učinil, může však znamenati též Boha, jenž חֶסֶד (příslovečný akk.) *dobrotivě* בְּחֶסֶד kárá. Lahůdky bezbožných zavrhuje, tento olej na hlavu *neodmítá* (יָנִי kuse psáno na m. יָנִיא hif. od נוּא) má hlava.

LXX proti tomu píší: *μὴ λιπανάτω τὴν κεφαλήν μου* (t. j. *ἔλαιον δὲ ἁμαρτωλοῦ olej hříšníka*) *nemá zamastiti* (pomazati) *mou hlavu;* překládali tedy nikoli: »olej na hlavu», nýbrž שמן רשע *olej bezbožníka*, aneb, jako sv. Jer. שמן ראשׁ *olej jedu, hořkosti* (přeneseně: hříšníků); sloveso יָנִי přeloženo od jiného kmene (arab. nawia znamená o velbloudech: *tučným jest*). S tím souhlasí i syr. překlad.

Beneplacita eorum jako *electa eorum* v. 4. Sv. Jer. překládá doslovně: *Quia adhuc et oratio mea pro malitiis eorum.*

בְּרִעוֹתֵיהֶם *proti jejich zlobám* (*ἐν εὐδοκίαις* překládáno רְצוֹת jako רצה *míti zalíbení*).

Tento verš a následující byly různě opravovány, ale žádná navržená oprava neuspokojuje úplně, Well. čte כי ישד na m. כי עוד (*neboť ještě*) *neboť opět* (příslovečné sloveso עיד jako v arab.).

6. בְּיִדֵי־סֶלַע *na rukou skály*, na stranách, na stěnách skály, illisi petris et saxis, *juxta petram* = *ἐχομένως.* נִשְׁמְטוּ *byli svrženi* přeloženo volně *κατεπόθησαν byli pohlceni* (snad prorocké perf.: *budou pohlceni*). *Soudci* שֹׁפְטֵיהֶם *jejich* míní knížata, která byla při Absolonovi.

7. My ležíme jako pobití, které si béře neb vezme šᵉ'ôl. עַצְמֵינוּ *naše kosti*, v Lucianově rec. a v syr. jest: *jejich kosti*, snad těch se skály svržených soudců (v. 6). LXX a Vulg. mají: *Ὡσεὶ πάχος γῆς jako tloušť země* פֶּלַח aneb פֶּלַח (na m. hebr. פֹּלֵחַ *jako ten, který brázdí* — orati, od toho fellah, rolník); *tlouští* mínili hroudy: jako pevná země jest vyvalena a rozházena po zemi (praegnantní vazba), tak atd. Sv. Jer.: *Sicut agricola, qui scindit terram.*

כְּפִי שְׁאוֹל *k ústům* (ku kraji) *šᵉ'ôlu*, podsvětí; *παρὰ τὸν Ἅιδην k podsvětí* (6⁶). Aram. vykládá tu šᵉ'ôl o *hrobu.*

8. תְּעַר jest apok. pi'el od עָרָה *vylíti* (sv. Jer.: *ne evacues*) z תְּעָרֶה. כִּי může býti dotvrzovací: *Věru*, zajisté — ač je lze těžko uvésti ve spojení s předcházejícími slovy.

9. מִיְּדֵי־פַח יָקְשׁוּ לִי *z rukou léčky, kterou na mne naličili*, překládá sv. Jer.; lze však přeložiti správně též: *z rukou* těch, kteří *kladou mně léčku.* מֹקְשׁוֹת jindy מֹקְשִׁים

10. יַחַד náleží dle massor. označení a dle rytmu k druhému stichu, spíše však dlužno je spojiti s prvou větou, jako u Sym. sv. Jer. a v syr.: *Ať padnou bezbožníci do*

(svých, jeho) *sítí* vesměs všichni, *spolu* (LXX přeložili יַחְדָּו *κατὰ μόνας εἰμὶ ἐγώ*). מַכְמוֹרָיו *jeho sítě*, buď roztříděně o sítích každého bezbožníka zvláště, neb o sítích Boha; Wellh. plur. במכמריהם.

Jinak vyložen poslední stichos: Jen jedním způsobem jsem s to, mohu nebezpečím, sítím uniknouti; přejíti je mohu toliko s Boží pomoci.

Ve staré východní církvi modlívali se tento 140. ž. každého *večera*, a dali této písni název *ψαλμὸς ἐπαύχιος*, aby se jím, jak sv. Jan Zlatoúst dí, vyléčili ze všech ran hříchů, vyčistili od všech skvrn, jimiž se byli za dne znečistili

Jako Kristovu modlitbu v době jeho utrpení modlíme se tento žalm o *nešporách Zeleného čtvrtku, Velikého pátku*, o památce *Utrpení* a *pěti Ran Páně.* Jeho úzkost a krvavý pot, jeho umučení bylo večerní obětí, kterou za nás přinášel Bohu Otci. Z té příčiny jest ž. 140. určen též v nešporách *pátku.* Verše 2—4 se modlí kněz při *okuřování* oltáře při obětování.

141. žalm. (H. 142.)

Prosba k Bohu, jedinému vysvoboditeli.

Žalmista jest u veliké tísni, jest blízek smrti; ví, že mu může pomoci toliko Hospodin, proto k němu volá (2—5);

vyznává, že jest Bůh jedinou jeho nadějí, prosí, aby ho vytrhl z moci pronásledovatelů, pak bude Bohu za vysvobození děkovati a spravedliví se budou radovati (6—8).

Žalm jest podobný předcházející písni a připsán *Davidovi.* V nadpise jest přídavek: *Maskîl od Davida, když byl v jeskyni.* Poslední slova nesou se k líčení 1 Kr. 22¹, dle něhož se ukrýval David v jeskyni Adullam (Odolam) před pronásledováním Saula (viz ž. 56¹). Jindy ukryl se v jeskyni v Engaddi (1 Kr. 24¹). Tato poznámka povstala, jak někteří míní, z připomenutí verše 8. o hlídce (*custodia*), *maṣgêr* (žaláři), z něhož si žalmista přál, aby byl vyveden.

Maskîl a tᵉfillâ, viz úvodu str. XXIV (31¹ *poučná* píseň, 4² *modlitba*).

L. 1. Poučná píseň Davida, když byl v jeskyni, modlitba.
2. Svým hlasem volám k Hospodinu,
Svým hlasem k Hospodinu se modlím.
3. Vylévám před ním svou modlitbu
A vykládám před ním své soužení,
4. Když uniká ze mne můj duch;
A ty znáš mé stezky.
Na té cestě, kterou kráčím,
Ukryli na mne osidlo.
5. Hledím na pravici a pozoruji —
A není nikoho, kdoby mne znal.
Útěk mi zašel,
A není nikoho, kdo by se po mé duši (mně) tázal.
6. Volám k tobě, Hospodine, říkám:
Ty jsi má naděje, můj podíl v zemi živých.
7. Dej pozor na mou prosbu,
Neboť jsem náramně snížen.
Vysvoboď mne od mých pronásledovatelů,
Neboť jsou silnější než já.
8. Vyveď mou duši z vězení,
Ku chvále svého jména.
Spravedliví na mne čekají,
Až mně udělíš (dobrodiní).

H. 1. Maskîl od Davida, když byl v jeskyni, modlitba.
2. Svým hlasem volám k Jahve,
Svým hlasem úpím k Jahve.
3. Vylévám před ním svůj stesk,
Svou tíseň před ním vypravuji.
4. Když se zahaluje ve mně můj duch,
— A ty znáš mou stezku —
Na té cestě, kterou já kráčím,
Položili mně osidlo,
5. Hleď v pravo a viz —
(LXX. syr. aram.: Hledím v pravo a dívám se)
A není nikoho, kdo by mne poznával;
Zhynul mi (veškerý) útěk,
Nikdo se netáže po mé duši.
6. Volám k tobě, Jahve, říkám:
Ty jsi mé útočiště,
Můj podíl v zemi živých.

7. Pozoruj můj nářek,
Neboť jsem tuze sesláblý;
Vysvoboď mne od mých pronásledovatelů,
Neboť jsou silnější než já.
8. Vyveď z vězení mou duši,
Ku chvále svého jména.
Mne obstoupí spravedliví,
Když mně prokážeš (dobré).

2. *Modlí se, hlasitě volá* (křičí) žalmista *k Hospodinu* (76[2]); již toto volání jest hlasitým vyznáním důvěry v Hospodina. U lidí a jinde pomoci není, od Boha jí žalmista stále očekává.

3. *Vylévám před tebou svou modlitbu* (v hebr. *svůj stesk* 101[1]), *vypravuji*, vyličuji *své soužení*.

4. Žalmista již hyne: *Když uniká ze mne můj duch* 9[4] (v hebr. *když se ve mně zahaluje můj duch* jako při mdlobách, v. 76[4]), tu ještě mně nepřátelé *na cestě, kterou kráčím, ukryli* (ukrývají, kladou) *osidlo* (139[6]). Jest již tak zmořen a přec ještě vydán nepřátelským úkladům.

Věta: *A ty znáš mé stezky* — jest vložkou (parenthesí); ty znáš můj život, znáš nynější mé soužení, mou trpkou bolestnou cestu. To dodává trpícímu důvěry, že mu Hospodin přispěje.

5. Žalmista se ohlíží po nějakém spomocníku: *Hledím v pravo;* po pravici stával obžalovanému přímluvce, zastánce (109[5] 120[5]). Vidí, že jest opuštěn, vidí, *že není nikoho, kdo by ho poznával* jako svého, jako přítele, není tedy nikoho, kdo by mu přispěl. Ano, pozoruje, že nemůže ani utéci: *Útěk mi* (zhynul) *zašel*, jest mi zamezen. *Není nikoho, kdo by se po mé duši tázal*, aby ji snad chtěl zachrániti (Jer. 30[17]). Nikdo se o něho nestará, ale proto s tím větší důvěrou se obrátí a přilne k Bohu.

6. Úpěnlivě volá žalmista k Hospodinu, v něm vidí a má jediného vysvoditele, a proto praví: *Ty jsi má naděje!* (*mé útočiště*, hebr.). *Ty jsi můj podíl v zemi živých* jako 15[5] 72[26] 118[57], zde na zemi (26[13] naproti říši mrtvých).

7. *Pozor dej na mou prosbu* (*na můj nářek*, v hebr.), jako 16[1]; *jsem náramně snížen*, sklíčen, utlačen, pokořen,

(jako 37[9] 38[3] 87[16] a j.). V hebr. jsem tuze sláb . . . *moji pronásledovatelé jsou silnější než já* (viz 6[3] 17[18] 30[16]).

8. *Vyveď mne z vězení* (*custodia*, hlídka, střežení); David ve vězení nebyl a bylo by lze toto slovo vykládati (i u Is. 42[7]) v přeneseném smyslu o sevření neštěstím, nebezpečím a soužením. Někteří vykládají to slovo arciť o vězení v Babylonském zajetí (Bar Hebreus), jež však vězením, žalářem v pravém slova smyslu nebylo.

Když bude osvobozen, stane se to též proto, *aby pak mohl chváliti jméno Jahve*, bude pak Bohu děkovati. Spravedlíví čekají dychtivě na osvobození svého druha, aby se s ním mohli tomu těšiti a aby s ním pak velebili Boha. Čekají, *až Bůh mu prokáže dobrodiní*, osvobození a p.

V hebr. dí: *Mne obstoupí spravedliví*, kolem mne se seřadí spravedliví, abychom společně tebe velebili; spravedliví jsou ti, kteří Boha ctí, k němu se hlásí.

4. In deficiendo (9[4]), הִתְעַטֵּף jest v 77[4]; vedlejší tato věta jest závislou na předložce בְּ, v lat. jest to nápodobeno gerundiem.

וְאַתָּה יָדַעְתָּ נְתִיבָתִי *a ty znáš mou stezku*, v LXX Aq. syr. množné č. נְתִיבֹתַי *mé stezky*.

5. רְאֵה jest imperativ: *viz*, proto jest i הַבֵּט (הַבִּיט) imperativem přeložiti: *Pohleď!* Oslovuje tak Boha neb, kdokoli ho poslouchá. Dle překladů, v nichž jsou ta slovesa souhlasně s druhým stichem přeložena prvou osobou, by byla ta slovesa v massor. znění v prostém infinitivu: הַבִּיט וְרָאֹה.

Někteří doplňují: V pravo *i v levo* שְׂמֹאול, čehož není třeba (König, Stilistik s. 12[16]). מַכִּיר od נכר *pozorovati* (bedlivě), poznávati, *znáti;* Wellh. považuje ואין לי מכיר za glossu.

7. *Confortati sunt super me*, מִן stupňovací 19[11].

8. מַסְגֵּר *uzavření, žalář*. Druhá část verše zní v LXX: *Ἐμὲ ὑπομενοῦσιν* (περιμένουσι) *δίκαιοι ἕως οὗ ἀνταποδῷς μοι* přeložili tedy יְכַתְּרוּ piel (jež mívá לְ) *očekávají;* Sym. má *στεφανώσονται ověnčí;* i aram. *pro mne tobě spravedliví učiní korunu chvály*, přeložili sloveso od jména כֶּתֶר utvořené. Hifil יַכְתִּיר mívá akk., zde jest předložka בְּ; v nepřátelském smyslu *obklíčiti* (sevříti) někoho má předložku עַל. Aram. a Sym. בְּי ani nepřeložili.

Církev klade slova tohoto žalmu jako modlitbu do úst trpícího Spasitele a odporučuje je rozjímání v tomto směru o nešporách *Zeleného čtvrtku, Velikého pátku*, památky *Utrpení, pěti Ran* a *Roucha Páně;* taktéž v den *sedmibolestné Panny Marie* a o nešporách *pátku* vůbec.

Vyveď mne z vězení (v. 8.) bylo vykládáno často jako prosba, aby nás Bůh vzal z tohoto pozemského života, jenž jest pln soužení, útrap a pokušení, do nebeské výšiny, bychom tam se svatými chválili jeho jméno na věky. Sv. František z Assisi se modlil tato slova před svým odchodem na věčnost; proto se nalézají tyto verše ve *vstupní mešní modlitbě* památky *vtisknutí známek ran* (17. září) a svátku *sv. Františka* (4. října).

142. žalm. (H. 143.)

(Sedmý kajicný žalm.)

Kajicná prosba za pomoc.

Žalmista se dovolává věrnosti Hospodinovy a prosí, aby byl vyslyšen; přísného soudu se obává (1. 2).

Jest u velikém nebezpečí; pamětliv dávných Božích dobrodiní, utíká se k svému jedinému ochránci, k Bohu, i nyní (3—6),

a ukazuje na velikost nebezpečí, na svou důvěru, prosí o rychlou pomoc, aby byl zbaven nepřátel a aby poznal cestu, po níž by mu bylo před Bohem kráčeti (7—10).

Své vysvobození, záhubu nepřátel před sebou vidí (11—12).

Nadpisem jest od *Davida*. LXX a Vulg. uvádějí v nadpise i bližší okolnost: *Když ho pronásledoval Absolon, jeho syn;* v hebr. toho přídavku není, byl by dle hebrejského podání připojen (viz 3[1]). Prosba se tu střídá s nářkem. Mnohé verše této písně jsou z jiných Davidových žalmů vzaty, verš 3 c. d jest též v Lam. 3[6] (87[7]). Bickell vylučuje některá slova ze znění tohoto žalmu a míní, že byla skladatelem 5. dílu žaltáře přidána, aby byla jimi jiná slova v žalmu odůvodněna neb objasněna (3a b c 5a b c 7a b c). Někteří kladou žalm do pozdější doby, a vykládají jeho obsah o trpícím Israeli.

Hřích jest příčinou trestu, každý se musí obávati Božího soudu; pro tuto myšlenku přičten byl žalm 142. ke kajicným písním a jest v nich posledním žalmem (úvodu s. XIII, i s. 38.).

Žalm jest sborovou písní, obsahuje dvě části, jež jsou slůvkem *sélā* odděleny; v každé části jsou tři sloky. *Mizmôr*, viz úvodu s. XXIII. Sélā v. XXVII.

L. 1. Žalm Davida, když ho pronásledoval Absolon, jeho syn.
Hospodine, vyslyš mou modlitbu,
Vyslechni mou úpěnlivou prosbu dle své věrnosti,
Vyslyš mne ve své spravedlnosti.
2. A nevcházej v soud se svým služebníkem,
Neboť nebude před tebou spravedlivým shledán žádný živoucí.
3. Neboť pronásleduje nepřítel mou duši,
Stlačuje k zemi můj život,
Staví mne do temností, jako dávné mrtvé.
4. A můj duch jest pro mne úzkostí sevřen;
Mé srdce jest ve mně vzrušeno.
5. Vzpomínám na staré dny;
Přemýšlím o všech tvých skutcích,
Přemýšlím o dílech tvých rukou.
6. Vztahuji k tobě své ruce;
Má duše jest ti jako země bez vody.
7. Rychle mne vyslyš, Hospodine;
Můj duch hyne.
Neodvracej své tváře ode mne,
Neboť bych se stal podobným těm, kteří sestupují do jámy.
8. Učiň, abych pocítil z rána tvé milosrdenství,
Neboť v tebe doufám.
Učiň mi známu cestu, po níž bych kráčel,
Neboť k tobě pozdvihuji svou duši.
9. Vytrhni mne od mých nepřátel, Hospodine;
K tobě se utíkám.
10. Nauč mne plniti tvou vůli,
Neboť můj Bůh jsi ty,
Tvůj dobrý duch nechť mne vede
Do rovné země.

11. Pro své jméno, Hospodine, oživiž mne
Ve své spravedlnosti.
Vyveď mou duši ze soužení.
12. A ve svém milosrdenství vyplenіž mé nepřátely,
A zahubiž všechny, kteří souží mou duši,
Neboť já jsem tvůj služebník.

H. 1. Žalm od Davida.
Jahve, slyš mou modlitbu,
Naslouchej na mé úpění ve své věrnosti,
Vyslyš mne ve své spravedlnosti.
2. A nevcházej v soud se svým služebníkem,
Neboť před tebou není spravedliv žádný živý.
3. Neboť nepřítel pronásleduje mou duši,
Zetřel k zemi můj život
Vstavil mne do temností
Jako dávné mrtvé.
4. A omdlévá ve mně můj duch,
V mém nitru trne mé srdce.
5. Vzpomínám na dřívější dny,
Přemítám o všech tvých činech,
O dílech tvých rukou rozjímám.
6. Vztahuji k tobě své ruce;
Má duše po tobě (touží)
Jako vyprahlá země. Sélā.
7. Spěšně mne vyslyš, Jahve!
Můj duch hyne;
Neskrývej své tváře přede mnou,
Abych se nepodobal těm, kteří sestupují do hrobu.
8. Učiň, abych slyšel ráno tvou milost,
Neboť v tebe důvěřuji;
Oznam mi cestu, kterouž bych kráčeti měl,
Neboť k tobě pozdvihuji svou duši.
9. Vysvoboď mne od mých nepřátel, Jahve,
K tobě ukrývám (sebe)
(*Přeměnou:* V tebe doufám).
10. Nauč mne plniti tvou vůli,
Neboť ty jsi můj Bůh;
Tvůj dobrý duch ať mne vede,
Po rovné zemi.
11. Pro své jméno, Jahve, oživ mne;
Ve své spravedlnosti vyveď mne z tísně,
12. A ve své milosti k mlčení přiveď mé nepřátely
A zničˇ všechny, kteří sužují mou duši,
Neboť já jsem tvůj služebník.

1. Usoužený pěvec volá k Bohu; aby byl vyslyšen,

odvolává se na Boží *věrnost*, poněvadž slíbil, že požehná, že vyslyší zbožné, že jim svou pomocí přispěje — a na Boží *spravedlnost*, onu spravedlnost, dle níž chrání Hospodin nevinné a zastává se nevinně utlačovaných.

2. Nemůže se odvolávati na svou nevinnost, na svou spravedlnost, neboť ví, že má na sobě chyby a viny a že by neobstál, nebyl by osvobozen, kdyby s ním *vešel Hospodin v přísný soud*. Vít, že by před spravedlivým Soudcem Božím žádný živý (člověk) nebyl nalezen úplně nevinným, na každém by nejsvětější Bůh nalezl viny a vady (Job 9[2] 15[14. 15] 22[4] ž. 50[7]).

3. Uvádí příčinu, proč k Bohu volá, proč prosí a líčí svůj bídný stav. *Nepřítel mne pronásleduje, k zemi* mne porazil a na zemi *mne zetřel*, zbil (hebr.); podobně v ž. 7[6].

Ve tmách mne umísťuje, *do temností mne staví* nepřítel, do temností hrobových, že jsem jako *mrtví*, kteří již *dávno*, (87[6]) dlouho v hrobě leží; na tyto již nikdo nepamatuje, tak ničí nepřítel památku žalmisty. »Temností« lze rozuměti ono soužení, neštěstí a tíseň, v němž se spravedlivý nalézá. Tento verš jest v pláči Jer. 3[6].

4. Žalmista jest pronásledováním onoho nepřítele uveden *do veliké úzkosti* (76[4], 141[4]), *jeho duch hyne, jeho srdce jest ztrnulé*.

5. Dřívější dobrodiní Boží vzbuzují v trpícím důvěru a vedou ho k tomu, aby prosil za Boží pomoc.

Vzpomínám dřívějších, *starých dnů* (dob); jako ž. 76[6. 12]. *Přemýšlím o všech tvých skutcích*, o oněch velikých skutcích, jimiž jsi Israeli v dávných dobách pomáhal a přispíval. Tato vzpomínka by mohla žalmistu zarmoutiti, kdyby uvažoval, jak se dříve lid Boží pomoci těšíval a jak jest nyní opuštěn a jak bez Boží pomoci hyne — avšak v žalmistovi se tím budí důvěra, že Bůh i nyní pomůže.

6. *Vztahuji své ruce k tobě*, prosebně obrací se modlitbou k Bohu; vztahuje k němu své ruce (42[5]), čímž projevuje svou modlitbu, ale chce jaksi též na vztaženou ruku obdržeti Boží milost, o níž prosí. *Má duše jest tobě*

před tebou, *jako země bez vody;* vyprahlá země čeká, žádá si deště, tak já žádám si tebe, Bože, prahnu po tobě, žízním po tobě (čekám na tvou pomoc, jako vyprahlá země čeká na déšť); též v ž. 62[2. 3].

7. Opakuje prosbu verše 1. Potřebuje rychlého přispění: *Rychle mne vyslyš*, neboť *hyne můj duch*.

Neodvracej své tváře ode mne, své přízně, své milosti mně uděl (26[9] 68[18]); kdybys o mne nepečoval, kdybys se ode mne odvrátil, *byl bych podobným těm, kteří sestupují do hrobu* (27[1] 87[6]).

8. Nyní, brzy (89[14] z rána), *časně učiň, abych slyšel*, pocítil (65[8]) *tvé milosrdenství* (v. 102). *Učiň mi známu cestu, po níž bych měl kráčeti*, cestu mravního dobrého života, jak bych měl jednati abych pak zasloužil tvoji milost a vysvobození (31[8]). Dobrou cestou jest ovšem cesta Božích přikázání, Boží vůle.

K tobě pozdvihuju svou duši — viz 24[1].

9. *Vytrhni mne od mých nepřátel* (z moci nepřátel; 30[16] 58[2]). *K tobě se utíkám*, jest dle řeck. *πρὸς σὲ κατέφυγον*; v hebr.: *k tobě ukrývám* (snad: *sebe*), sv. Jer.: *tebou jsem chráněn*.

10. Znovu prosí, aby ho *vyučil* Bůh, *aby znal jeho vůli*, aby ji mohl zachovávati (v. 8; 39[9]), aby ho *vedl dobrý duch Boží* (50[13]) ke zbožnému životu, *do pravé země* (v hebr. *po rovné zemi*), k dokonalosti.

11. *Pro své jméno*, aby se ukázala sláva, moc tvého jména (24[11]) *Hospodine, oživiž mne*, dej mně život — žalmista nebyl skutečně mrtvým, ale hynul, je v nebezpečí, že by zahynul (70[20]).

Ve své spravedlnosti (v. 1., *aequitate*) — dlužno spojiti dle hebr. s následující větou — *vyveď ze soužení mou duši*, mne (24[17] 141[8]).

12. Hospodin *zahubí nepřátely* žalmisty, neboť je *milosrdný*, slituje se nad zbožným trpitelem (53[7]).

Jest Božím služebníkem, může žádati o Boží pomoc a ochranu a spolehati na ni (85[16] 115[16]).

1. Ačkoli jest אַל־תַּחֲנוּנַי opatřeno athnachem a tak odděleno od בֶּאֱמֻנָתְךָ, přec jest toto určení spojiti dle LXX s הַאֲזִינָה: *Naslouchej na mé úpění ve* (dle) *své věrnosti* a עֲנֵנִי s בְּצִדְקָתֶךָ: *vyslyš mne ve své spravedlnosti.*

3. מֵתֵי עוֹלָם ὡς *νεκροὺς αἰῶνος* LXX nikoli: *mrtví* tohoto *světa* (věku), nýbrž mrtví dávnověkosti — *mortuos antiquos* sv. Jer.

6. Před לְךָ *tobě* dlužno asi přimysliti צָמְאָה *žízní* má duše *po tobě* (syn. k עִיף)

9. כִּסִּיתִי *skrývám* (činné sloveso) nedává jasného významu, snad dlužno opraviti v חָסִיתִי, jež jest v cod. Kennicott 224 v LXX, ve Vulg. a v Arab. (utíkám se); Baethgen odporučuje הִבְּיתִי čekám, *doufám* v tebe.

10. V טוֹבָה by byl dle pravidla člen הַטּוֹבָה.

בְּאֶרֶץ מֵישׁוֹר v některých codd. (20) jest בְּאֹרַח *na přímé cestě* (přímou cestou), dle aram. též בְּדָרֶךְ *na cestě*; LXX B ani בארץ nemá, nýbrž toliko ἐν τῇ εὐθείᾳ v pravosti (ἐν γῇ εὐθείᾳ ovšem jinde; Deut. 4[43] Jer. 48[21]). V zemi, v níž by nebylo *překážek* — byl by slabší výklad tohoto obrazu.

Jako modlitbu trpícího Spasitele lze slova tohoto žalmu rozjímati ve *chvalách Velikého Pátku* (učiň, abych pocítil *z rána* tvou milost) a *pátku* vůbec. Jednotlivé verše jsou v táhlém zpěvu (*tractus*) *smrtelné neděle* a v modlitbě *obětování v pondělí svatého týdnu.*

143. žalm. (H. 144).

Díky a prosba za pomoc proti nepřátelským národům.

Žalmista velebí Boha, který ho k boji připravuje, jenž mu i národy podmaňuje (1. 2);

člověk jest u přirovnání s mocným Hospodinem tuze sláb (3. 6), proto prosí, aby mu Bůh svou mocí přispěl proti nepřátelům.

Za to slibuje chválu svému vykupiteli (7—10).

Znovu prosí za vysvobození (11); líčí (dle LXX a Vulg.) štěstí a blahobyt nepřátel, dle hebr. znění by byl líčen budoucí aneb přítomný blahobyt Israele (11—14).

Blaze lidu, který má Jahve Bohem (15)!

Jest připsán *Davidovi.* LXX Vulg. kopt. překlad mají

přídavek: *Proti Goliathovi* (Goliášovi); v hexaple toho přídavku nebylo. Aram. targum to mínění vyjadřuje při 11. verši. Tento přídavek povstal asi na základě slov: »Bůh, jenž Davida, svého služebníka, *od zlého meče* vytrhl« (v. 10b). Po mínění některých byl složen Davidem v době, když byl David králem, když se mu již vešken lid podrobil (v. 2), když však mu bylo ještě bojovati proti sousedním pohanským národům (Filištínům neb jiným; 2 Kr. 5[17. 17] 8[1] a j.). Tehdy vzpomenul na onen boj s Goliášem, velebil z vděčnosti Boha za to vítězství, aby dosáhl pomoci k vítězství novému. I před bojem s Goliášem promluvil David slova podobná těm, která nalézáme v tomto žalmu; neboť řekl: »A zvít všecko toto shromáždění, že ani mečem ani kopím nevysvobozuje Hospodin; neboť Hospodinův jest boj, protož vydá vás v naše ruce« (1 Kr. 17[47]).

Po jiném mínění pocházela by toliko část žalmu (v. 1—8) od Davida, k níž pak byla později přidána třetí sloka (9—11) a druhá část (12—15). Tato část se od prvé části liší poněkud svým obsahem, a míní někteří, že má jiného skladatele. Určitě to tvrditi nelze, neboť i v jiných žalmech nalézáme velmi různý a rozmanitý obsah týmž skladatelem do jedné písně vložený. Slova v. 10: *Jenž Davida, svého služebníka . . . . vytrhl* — od Davida prý asi nepocházejí; nejsou však ve všech řeckých překladech stejně obsažena. (Raffl. Die Psalmen). V části od v. 12—15 mluví, jak se zdá, Israel (dle massor. znění; v LXX a Vulg. jest na m. 1. osoby osoba třetí). V žádném překladě nejsou však tyto části odděleny, a proto jest nám pokládati ž. 143. za píseň jednoho skladatele (Davida), kteráž snad byla v době sebrání 5. knihy žaltáře urovnána, snad i doplněna.

Agellius vykládá tento ž. o Kristu Pánu a odvolává se na Ezechiele, který Krista (Ez. 34 a 37) též Davidem jmenuje. Theodoret mínil, že náleží tato píseň k době bojů Israele, když se vrátil z Babylona; jiný řecký spisovatel (snad Theodor z Mopsvestie) klade složení této písně do makkabejské doby.

Žalm 143. vykazuje v některých výrazech a větách podobnost s výrazy a větami žalmů 8. 17. 32. 103. 126. 127. Má patero slok; po třetí a po čtvrté jsou v. 8. a 11. jakýmsi refrénem.

L. 1. Davidův žalm, proti Goliášovi.
Požehnán buď Hospodin, můj Bůh,
Jenž učí mé ruce boji
A mé prsty válce.
2. Mé milosrdenství a mé útočiště,
Můj ochránce a můj vysvoboditel,
Můj zastánce, a já v něho doufám;
Jenž mně podrobuje můj lid.
3. Hospodine, co jest člověk, že jsi se mu známým činil?
Aneb syn člověka, že si ho všímáš?
4. Člověk jest podoben nicotě,
Jeho dnové míjejí jako stín.
5. Hospodine, skloň svá nebesa a sestup,
Dotkni se hor a ony kouří.
6. Rozbřeskni bleskot a rozprášíš je,
Vypusť své šípy a zděsíš je.
7. Vztáhni svou ruku s výsosti,
Vytrhni mne a vysvoboď mne z velikých vod,
Z ruky synů cizinců,
8. Jichž ústa mluví ničemnost,
A jejich pravice jest pravice nešlechetnosti.

H. 1. Od Davida.
Požehnán buď Jahve, má skála,
Kterýž učí mé ruce boji,
Mé prsty válce.
2. Má milost a má tvrz,
Můj hrad a můj vysvoboditel,
Můj štít, v něhož doufám,
Který mi podmaňuje můj lid.
(Aq. sv. Jer. syr. aram.: národy.)
3. Jahve, co jest člověk, že ho znáš,
Syn člověka, že o něho dbáš?
4. Člověk jest podoben dechu,
Jeho dny jsou jako unikající stín.
5. Jahve, nakloň svá nebesa a sestup,
Dotkni se vrchů, aby kouřily!

6. Blýskej blýskotem a rozpraš je,
Vyšli své šípy a poděs je;
7. Vztáhni své ruce s výše, *(Překl:* svou ruku)
Vytrhni mne a vysvoboď mne z velikých vod,
Z ruky cizinců,
8. Jichž ústa mluví klam,
A jejich pravice jest pravice lži.

1. 2. *Požehnán* (oslaven, veleben) *buď Hospodin, můj Bůh;* velebí Boha proto, že jest jeho Bůh (v hebr. *má skála),* že ho učí boji a válce, že jest mu útočištěm a ochranou proti nepřátelům. Tyto verše jsou též v ž. 17[47. 35], pak 17[3]. *Jenž mně podrobuje můj lid,* (*podmaňuje mocí* — dle hebr.). Tím jeví se žalmista býti správcem, vládcem israelského lidu, který jmenuje svým lidem; ten lid byl mu Bohem mocí podroben, buď že ho dříve neposlouchal, aneb že se snad proti němu vzbouřil. David byl dávno králem pomazán a neměl skutečné vlády nad israelským lidem; ani po Saulově smrti nebyl David všemi kmeny za krále uznán, bylo mu bojovati proti Isbosethovi z rodu Saulova, čekati na uznání ze strany devíti severních kmenů. Bůh jemu dal vládu nad Israelem, když ho ustanovil králem, mocí mu podmanil jeho lid, když mu dal vítězně přemoci Saulovy přívržence (2 Kr. 2[1] a d. 3. a 5.).

Některé překlady (Aq. sv. Jer. syr. a aram.) mají množné číslo: *Který mi podmaňuje národy* (i některé hebr. rukopisy mají jako 17[48] plural), nepřátelské sousední národy; i tato slova mohl David napsati, neboť on bojoval vítězně proti různým nepřátelským národům Israele a svá vítězství vzdy přičítal Bohu a jeho pomoci.

3. 4. *Bůh,* mocný a Svrchovaný, ujímá se ve své laskavosti a dobrotě nízkého, nepatrného člověka; podobná pokorná slova jsou též v ž. 8[5] a 38[7. 8]. Žalmista se tomu diví, že se Bůh svými dobrodiními *tak známým činí* lidem, že se jim projevuje; v hebr. *Co jest člověk, že ho znáš?* že o něm vůbec víš, *ano že o něho i dbáš?*

Jest podoben nicotě (v hebr.: dechu, dechnutí); *jeho dny* t. j. jeho život rychle *míjí, jako stín* (Job 8[9] 14[2] ž. 101[12] 108[23]).

5. Když ukázal, jak dobrotivý a laskavý jest Bůh k slabému člověku, prosí Boha za pomoc. Hospodin se učinil známým, objevil se lidem svými skutky, i nyní prosí žalmista, aby se mocným zjevem ukázal. V žalmu 17[10. 15. 17. 45] jsou podobná slova, jimiž děkuje žalmista za minulé projevy Boží. *Dotkni se hor a ony kouří* (ať kouří); srovn. 103[32b]. *Hory* vykládáno o nepřátelích žalmisty: Bůh se jich jen dotkne a již hynou (Srovn. Ex. 19[18] ž. 67[17]).

6. Jako v 17[15.] 7. jako 17[17]. *Velké vody* znamenají nebezpečí, zde *cizince*, cizí národy, z jejichž moci může Bůh žalmistu vytrhnouti (17[45. 46]).

8. *Cizinci*, cizí národové a nepřátelé žalmisty jsou klamní (11[3] 40[7]), přísahají lživě, křivě: *Jejich pravice*, kterou ku přísaze zvedávali (*jamin* v arab. znamená proto i *přísahu* samu), *jest pravice nepravosti.*

2. V 18[3] jest סַלְעִי *má skála*, zde חַסְדִּי *má milost;* proto mění někteří ten výraz v חִזְקִי *má síla.* הָרַדַד (v 18[48] וַיַּדְבֵּר) toliko u Is. 45[1] o podmanění národů Cyrovi; sloveso רדה znamená též *podmaniti*, proto navrhují הָרֹדֶה. LXX má sing. τὸν λαόν μου עַמִּי, což jest zajisté správnější než עַמִּים.

7. Překlady mají יָדְךָ *tvou ruku*, což jest u Boha přiměřenějším výrazem.

פְּצֵה v 22[14] 66[14] *rozevříti ústa*, zde jako v aramejském *vytrhnouti.*

8. *Pravice* byla symbolem přísahy již v arab. pohanství; v arab. se zove ukazováček též *as — sabbâba* (od *sabbun zlořečení).*

9. Bože, novou píseň budu ti zpívati,
Na desítistrunové harfě ti hráti.
10. Jenž dáváš králům spásu,
Jenž jsi vysvobodil Davida, svého služebníka,
Od nebezpečného meče.
11. Vytrhni mne, a vysvoboď mne z ruky cizinců,
Jichž ústa mluví ničemnost
A jichž pravice jest pravice nepravosti.
12. Jichž synové jsou jako nové štěpy ve svém mládí.
Jichž dcery jsou ladné, okrášlené jako chrám.

13. Jichž spižírny jsou naplněné, přebývá z jedné do druhé.
Jichž ovce jsou plodné, přečetné při východech na
14. Jichž krávy jsou tučné. pastvu.
Není žádného průlomu ve zdi, ani průchodu;
Ani křiku není na jejich ulicích.
15. Blahoslaveným jmenují lid, jenž má toto (vše);
Šťastný lid, jehož Bohem jest Hospodin.

9. Bože, novou píseň chci tobě zpívati,
Na desítistrunové harfě tobě hráti;
10. Jenž uděluje králům vítězství,
Vytrhl Davida, svého služebníka, od zlého meče.
11. Vytrhni mne a vysvoboď mne z ruky cizinců,
Jichž ústa mluví klam,
A jichž pravice je pravice lži:
12. (Aby byli) naši synové jako štěpy (rostliny),
jež zmohutněly ve své mladosti;
Naše dcery jako rohové sloupy, tesané k budově chrámu.
13. Naše spižírny plné, podávají z rozličných druhů.
Naše ovce nosí tisíce, rozmnoženy desettisíckrát na našich pastvinách.
14. Naše krávy jsou obtěžkané;
Není trhliny a není výpadu,
(Sym.: Není trhliny *ani vynášení*, totiž: mrtvého; dle sv. Jer.: *není východu*, vycházejících, zajatých.)
A není křiku (nářku) na našich ulicích.
15. Blaze lidu, jemuž se tak vede,
Blaze lidu, jehož Bohem jest Jahve.

9. Žalmista slibuje vděčnost za vítězství, za něž právě prosil. *Novou píseň ti budu zpívati*, abych děkoval za toto nové dobrodiní; tato slova jsou v ž. 32[2. 3] (39[4]).

10. *Jenž dáváš spásu*, vítězství nad nepřátely, *králům* t. j. králům vůbec v celém světě (32[2], podobně 17[51]).

Vytrhl jsi Davida, svého služebníka, ze zlého meče; aram. přidává: *z meče Goliáše* (1 Kr. 17[51] 21[9]); z nebezpečí, jež mu mečem nepřítele neb nepřátel hrozilo.

11. Prosba tato jest tu opakována z veršů 7. a 8.

12—15. Dle *LXX*, *Vulg.* a dle *syr.* vyličuje žalmista v těchto verších štěstí, jakým oplývají *nepřátelé* Israele.

Mají vše, čeho jest silnému národu třeba: Mají silné syny, krásné dcery, plné spižírny všelikých věcí, hojný a plodný brav i skot, jsou ušetřeni bojů a nepokojů. *Šťastným zovou* lidé *takový národ*, který tím vším oplývá, *ale šťastným* a šťastnějším *jest lid* (Israel), *jehož Bohem jest Jahve* (Hospodin)!

Dle *hebr.* Aq. Sym. V. a sv. Jer. vyličuje však v těchže slovech štěstí *Israele*, aneb toho štěstí svému lidu přeje (překládajíť jmenované překlady hebr. vztažnou částici אֲשֶׁר účelně: *aby byli naši synové)*. Bude-li žalmista vysvobozen, pak se jemu a jeho lidu takového štěstí, jak je v. 12—15 líčí, dostane: Aby měl *silné syny*, krásné dcery, *všeho hojnost*, plodných stád velký počet, *pokoj* v městě. *Blaze lidu, když toto vše má; blaze mu, když jest jeho Bohem Jahve!* on jest šťasten, že má takový blahobyt, největším štěstím jest mu však, že má Jahve svým Bohem!

Tak liší se massor. znění od Vulg. v celkovém obsahu; v jednotlivostech velkého rozdílu není. Zdá se, že dlužno dáti hebr. znění přednost, a výklad, na druhém místě uvedený, hodil by se k obsahu celého žalmu lépe než výklad dle LXX a Vulg. učiněný. Někteří míní, že bylo líčení šťastného stavu Israele ve v. 12—15 vzato z nějaké jiné písně a sem bez ohledu na souvislost s obsahem předcházející písně (ž. 143.) připojeno. Obsah těchto veršů podobá se obsahu žalmu 126 a 127.

12. *Jichž synové jsou jako nové* (hebr. jako vzrostlé, zmohutnělé) *štěpy ve svém mládí;* poslední slova nesou se spíše k slovům: *jichž synové* (ve svém mládí jsou jako mohutné štěpy) než ku: *štěpy*. Podobný obraz 127[3].

Obraz o dcerách jest v latinském vysvětlen: *Jichž dcery jsou ladné* (compositae, κεκαλλωπισμέναι o přirozené krásе), *okrášlené jako chrám*, jsou ozdobené περικεκοσμημέναι vzácnými, pestrými látkami jako chrám (palác). Dle hebr.: *Naše dcery jsou* (jako) *rohové sloupy* (Zach. 9[15]), tesané, jako bývaly v chrámu (v palácích); Aqilas: ὡς ἐπιγώνια (sv. Jer.: *quasi anguli, jako rohy* — u Zach. 9[15] se zovou tak oltářní rohy) διεσχεδασμένα. Theodoret mínil, že přirovnává žalmista ony dcery k ozdobám pohanských (na př. egyptských) paláců; proti tomu jsou překlady, které mluví o chrámu.

13. *Jichž spižírny jsou naplněné* (obilní spižírny, zásobárny), *že z jedné* přebývá *do druhé*, že z nich až vypadává; dle aram. *že vydávají z jednoho roku do druhého*. V hebr.: *že dávají rozličné* (všeliké) *druhy* (obilí, plodin); toto znění vykazuje stupňování myšlenky a jest mu dáti přednost.

Jichž ovce jsou plodné, abundantes, přehojné (oplývají plody, jehňátky); hebr. udává *tisíce a deset tisíce*, v němž se na pastvinách (sv. Jer. *na křižovatkách, in competis nostris)* rozmnožují.

14. Co řekl o ovcích, nyní dí i o skotu.

Jichž krávy, Vulg. *boves* s přídavn. jménem ž. rodu *crassae, jsou tučné* (LXX, Aq. Sym. sv. Jer., i syr. a aram. mají: *tauri nostri)*; v aram. *jsou obtěžkáni* (břemeny), v hebr. však spíše *obtěžkány jsou* (krávy) plodem, jsou *stelné* neb p. *Není žádného průlomu ve zdi*, kterým by se mohli dostati nepřátelé do města, *ani není průchodu;* podobně hebr.: *Není trhliny ve zdi a není výpadu* k boji, k válce — je pokoj, mír; *a není válečného křiku (nářku) na jejich* (našich) *ulicích* (ἐπαύλεσιν B: *ve stájích*, dvorcích). Míní tím asi klid města Jerusaléma.

15. Blahoslaveným zovou lidé národ (lid), jenž má toto, jemuž jest tak požehnáno. Ve výčtu darů jest pěkné rozdělení a stupňování: *Požehnání dítek, plodin* (obilí), *dobytka, pokoj* v městě. *Blaze lidu, jenž to vše má;* Bůh jemu toho uděluje; blaze však ještě více lidu, *jenž má Jahve svým Bohem.* Bůh jest pramenem toho požehnání (dle hebr.).

10. Bůh uděluje králům vítězství; z toho uveden příklad o Davidovi, jehož Bůh *vytrhl* הַפּוֹצֶה — tedy minulým časem vykládati.

12. V massor. znění jest zájmeno prvé osoby; v LXX jest třetí osoba. Snad hleděli tito překladatelé spojiti tyto verše úžeji s předcházejícími slovy a vykládati v. 12—15

o *synech cizinců* v. 14. אֲשֶׁר není úplně jasné; Aq. Sym. V. a sv. Jer. překládali je účelně: לְמַעַן אֲשֶׁר יִהְיוּ *aby byli* (přání). Vedle toho vykládáno nyní אֲשֶׁר vztažně: *Jichž naši synové* t. j. *my, jichž synové* atd. Prvé se spíše odporučuje.

נְטָעִים toliko na tomto místě znamená zajisté *štěpy* *νόμφια* (od נטע sázeti), Ges. *rostliny* vůbec; sv. Jer. *quasi plantatio crescens* מְגֻדָּלִים (přeloženo *ἠρεμένα pevné*, i *ἡδρυμένα vyspělé)* spojuje s נטעים, nikoli s בְּנֵינוּ. Mládí נְעוּרִים řečeno arcif o בְּנֵינוּ. זְרִיּוֹת (sg. by byl זְרִית neb זְרִיָּה) naskytá se toliko v množ. čísle; u Zach. 9[15] znamená *rohy* oltáře (arab. zâwijetun), zde *rohové sloupy* paláců. LXX četli asi כזיות (od זיו) jako *lesklé, krásné* (kopt. *ctěné*), a חֲטֻבוֹת na místě מְחֻשָּׁבוֹת ve smyslu *pestrobarevné*.

תַּבְנִית הֵיכָל praegnantně v přirovnání: (vytesané) *na způsob* (sloupců) *chrámu* (paláce); dle LXX: *ozdobené pestrým oděvem, jako chrám* (byl ozdoben pestrými koberci). *Ut similitudo* jest jen sesílení přirovnávací částice.

13. מְזָוִים toliko v plur. od מָזוּ (מָזֶה) *ταμεῖα* Aq. *αἱ ἀποθῆκαι ἡμῶν* naše *zásobárny*. מְפֻקִים *vydávají* *ἐξεργόμενα* v lat. silnější *eructantia*, jež *vylévají* své přebytky: *ex hoc in illud* by bylo מָזוּ אֶל זוּ *z jednoho do druhého;* v Egyptě bývalo v král. domě více obilních zásobáren vedle sebe stavěno, jak zachovaný obraz svědčí, a bývaly plněny asi po řadě. זַן mn. זְנִים jest aram. jméno: *druh* (מִין hebr.): *dávají ze všelikých druhů.*

O צֹאנֵנוּ *naše bravy* (ovce) jest řečeno מַאֲלִיפוֹת (činné hif.) od אֶלֶף tisíc, LXX volně: *πολύτοκα mnohorodné*, Aq. Sym. sv. Jer.: *γινόμενα ἐν χιλιάσι*, foetosae; dále מְרֻבָּבוֹת trpné od רְבָבָה (velmi mnoho, deset tisíc), LXX *πληθύνοντα, přebývající* Vulg. *abundantes*, se rozhojňující, neb *rozhojněné.*

14. אַלּוּפֵינוּ (jinde: *naše knížata*) od אָלוּף taurus, bos, dle LXX obojího rodu (epicoenum) jako אַלְפֵינוּ; מְסֻבָּל překládáno nyní obyčejně *obtěžkané* plodem, tedy jako arab. hámala (Job 21[10]), což se k parallellismu dobře hodí. LXX Vulg. Aq. Sym. a sv. Jer.: *παχεῖς pingues, crassae* (fem.), obtěžkané *tukem*, tučné, aram. čtli מריאים (מְרֵי מָטוּךְ) *obtížené břemeny* (jako Gen. 49[15]).

Následující slova: אֵין פֶּרֶץ וְאֵין יוֹצֵאת bývala některými vykladateli spojována s předešlou větou a nedávala pak žádného přijatelného smyslu (»není moru ani ztráty« Delitzsch, »není vpádu ani uloupeného« — v dobytku, Ewald); jimi líčeno, že není nepřátelských vpádů: *Non est interruptio et non est egressus* (sv. Jer.), LXX: *κατάπτωμα φραγμοῦ sesutí zdi*, trhlina פֶּרֶץ. יוֹצֵאת *διέξοδος* — vyjití = *vycházející*, aneb part. ž. k נָפַשׁ = vycházející (lidé); Symmachus: *οὐκ ἔστι διακοπή, οὔτε ἐκφορά* (vynášení mrtvých).

Žalm 143. jest v církvi děkovnou písní za vítězství, jichž dosahuje církev nad bludy, nad pronásledovately. V nešporních modlitbách *soboty* děkujeme slovy tohoto žalmu za vítězné Vzkříšení Páně, radujeme se, že nám Bůh tak mnohé dary dal a dává, že jest naším Bohem a že jsme jeho dítkami.

144. žalm. (H. 145.)

Sláva říše a vlády Boží.

Žalmista chce Boha stále oslavovati, hlásati jeho velebnost a moc (1—4); jeho díla budou ohlašována všem pokolením (5—7);

velebí milost Boží, věčnou Boží říši (8—14).

chválí Boží dobrotu, která vše požehnáním naplňuje (15—17) a která v největší míře zbožným žehná (18—21).

David, který jest v tomto žalmu jmenován skladatelem, velebí Boží říši a vládu Boha abecední písní. Jest to poslední žalm, jenž jest Davidovi připsán, a též poslední (h. 9. 25. 34. 37. 111. 112. 119. 145) abecední píseň. V hebr. znění schází verš, jenž by začínal písmenou *nûn;* týž verš jest však zachován v LXX, Vulg. v syr. a u sv. Jer. jako verše 13. c. d. (obsah těchto stichů se shoduje s veršem 17.).

Žalm jest nadpisem nazván vhodně: *Tehillâ, chvála* (od Davida), jak v úvodě na str. XXIV připomenuto.

Některá slova ukazovala by sice novější původ této písně, mohla býti však do znění později vložena.

Sborová tato píseň má patero slok o 4, 4—4—5, 5 verších.

L. 1. Chvála od Davida.

Velebiti tě budu, můj Bože, králi,
A oslavovati tvé jméno na věky a na věky věkův.

2. Každého dne budu tebe oslavovati
A chváliti tvé jméno na věky a na věky věkův.
3. Veliký jest Hospodin a náramně chvályhodný,
A jeho velikosti není žádné meze.
4. Všecka pokolení chválí tvá díla
A rozhlašují tvou moc.
5. Mluví o tvé velikolepé, slavné svatosti
A vypravují o tvých divech.
6. A rozmlouvají o moci tvých hrozných skutků
A vypravují o tvé velikosti.
7. Vydávají památku hojné tvé dobrotivosti
A radují se z tvé spravedlnosti.
8. Slitovný a milosrdný jest Hospodin,
Shovívavý a velmi milosrdný.
9. Dobrotivý jest Hospodin ku všem,
A jeho slitování (jdou) na všecka jeho díla.

H. 1. Chvalozpěv. Od Davida.
א Vyvyšovati chci tebe, můj Bože, králi,
Oslavovati chci tvé jméno na věky a vždy.
ב 2. Každého dne chci tebe oslavovati
A chváliti tvé jméno na věky a vždy.
ג 3. Veliký jest Jahve a velice chválený,
A jeho velikost nelze prozkoumati.
ד 4. Jedno pokolení velebí druhému pokolení jeho skutky,
A oznamují tvé mocné činy.
ה 5. Nádherná sláva tvé vznešenosti —
(LXX: O nádherné slávě tvé vznešenosti rozmlouvají)
A věci tvých divů chci rozjímati.
ו 6. A mluví o síle tvých hrozných skutků;
A chci vypravovati o tvých velikánských skutcích.
ז 7. Památku tvé veliké dobroty vypryšťují
A plesají nad tvou spravedlností.
ח 8. Milostivý a milosrdný jest Jahve,
Shovívavý a veliký milostí.
ט 9. Dobrotivý jest Jahve ke všem,
A jeho slitování (jest) na všechna jeho díla.

12. Žalmista chce velebiti *svého Boha, krále* (5[3] 67[25] 97[6]: *můj králi a můj Bože*), který jest králem nad Israelem, ale i králem vůbec, nad všemi národy; chce ho velebiti *věčně*, neboť ví, že nebude smrtí zničen úplně, ví

též, že Boží oslava potrvá stále ve všech pokoleních, že jedno pokolení odevzdá oslavování Boha následujícímu pokolení. *Každého dne*, stále chci oslavovati Boha (jako 34[28]. 33[2]).

3. Boha lze chváliti a velebiti z mnohých příčin, ano vše, co o Bohu vůbec víme, lze a dlužno to chváliti: *On jest veliký a náramně chvályhodný* (viz 47[2]a). *Jeho velikost nemá mezí*, dle hebr. *nelze ji vystihnouti*, nelze ji prozkoumati (Job 11[7] Is. 40[18]).

4. Slovesa těchto veršů lze překládati buď výpovědí: *Všechna pokolení chválí tvá díla*, aneb přáním a vybídnutím: *Ať* chválí tvá díla. Jedno pokolení převezme oslavování Boha od druhého a po druhém, dle hebr. *jedno pokolení velebí druhému jeho skutky* (jako 18[3] o dnech a nocích), tak že nepřestává Boží chvála.

5. *Mluví* (lidé, pokolení) *o velikolepé*, veliké skutky konající, *slavné svatosti;* v hebr. *nádherná* (jest) *sláva tvé vznešenosti* — snad dlužno tu vykládati: *O ní a o věcech tvých divů chci rozjímati.* V hebr. jest v druhé větě veršů 5. a 6. prvá osoba jedn. č.

6. *Hrozné skutky Boží* jsou ony, které vzbuzují obdiv lidí, jsou veliké divy (70[19] 105[21]), i hrozné tresty, jimiž stíhal nepřátely.

7. Velebí Boží dobrotivost a milostivost.

Vydávají, vyprýšťují (jako vodní pramen) *památku přehojné dobrotivosti* (*sladkosti* 30[20] *χρηστότητος* 24[8]) *suavitatis, tvé*, památku na to, jak jsi se ukázal dobrotivým. S dobrotivostí jest spojena *spravedlnost*, nad níž zbožní a spravedliví plesají.

8. 9. O slitování Božím stejně mluví ž. 102[8] (srovnej i Ex. 34[6] ž. 85[15]). Hospodin jest dobrotivým *ku všemu* stvoření vůbec (o živoucích tvorech zvláště v. 15. a 16.), ku všemu, co učinil.

1. הַמֶּלֶךְ vykládáno vokativem: O králi! Jinde jest מַלְכִּי וֵאלֹהַי.

3. אֵין חֵקֶר překládá sv. Jer.: *non est inventio*, LXX volně: *οὐκ ἔστιν πέρας není konce.*

5. Na místě וְדִבְרֵי (*a věci*) četli LXX יְדַבְּרוּ *loquentur*, *mluví* a spojili to sloveso s prvým stichem; parallelism tím srovnán. אַשִׂיחָה jednotného č. v LXX יְשִׂיחוּ jako ve v. 6. יְסַפְּרוּ

6. ו jest na začátku položeno jediné za tím účelem, aby ten verš počínal tou hláskou v abecední řadě. גְּדֻלָּתֶיךָ jest k[e]thîbh (Aq. sv. Jer.) a značí množ. č.; v אספרנה jest přípona jedn. č., proto opraveno ono slovo v q[e]rê v גְּדוּלָּתְךָ (*tvá velikost*), aby se shodovalo s tou příponou. Potřebí toho není.

7. רַב jest podst. jméno (jako רֹב) *multae bonitatis* τοῦ πλήθους. רָנַן jest tu spojeno s akkus. (51[16] 59[17]).

9. Dle LXX: *Χρηστὸς κύριος τοῖς ὑπομένουσιν* (αὐτόν) čteno לְכָל־קֹוֵיהוּ *všem, kteří v něho doufají*; א však s massor. συνπασιν.

10. Nechať oslavují tebe, Hospodine, všechna tvá díla,
A tvoji svatí nechať ti žehnají.

11. Ať mluví o slávě tvého království
A ať rozmlouvají o tvé moci;

12. Aby činili lidem známu tvou moc,
A slávu vznešenosti tvého království.

13. Tvé království jest království všech věků,
A tvé panství (trvá) ve všech pokoleních a v pokoleních.
Věrný jest Hospodin ve všech svých slovech,
A svatý ve všech svých dílech.

14. Hospodin podpírá všechny, kteří klesají,
A pozdvihuje všechny sražené.

15. Oči všech v tebe doufají, Hospodine;
A ty (jim) dáváš jejich pokrm v příhodný čas.

16. Ty otvíráš svou ruku
A naplňuješ všechno živoucí požehnáním.

17. Spravedlivý jest Hospodin ve všech svých cestách
A svatý ve všech svých dílech.

18. Hospodin jest blízký všem, kteří ho vzývají,
Všem, kteří ho vzývají v upřímnosti.

19. Vyplňuje vůli těch, kteří se ho bojí,
A vyslýchá jejich prosby a dává jim spásu.

20. Hospodin ostříhá všech, kteří ho milují,
Ale zahubí všechny hříšníky.

21. O Hospodinově chvále nechať mluví má ústa,
A ať žehná veškero tělo jeho svatému jménu na věky a na věky věkův.

י 10. Nechať oslavují tebe, Jahve, všechna tvá díla,
A tvoji zbožní ať tebe velebí.

כ 11. O slávě tvého království ať mluví
A ať rozmlouvají o tvé síle.

ל 12. Aby oznamovali lidským synům tvé mocné skutky
A nádhernou slávu jeho království.

מ 13. Tvé království jest království všech věků,
A tvá vláda (zaujímá) veškero pokolení a pokolení.

(נ dle LXX, syr. a sv. Jer.: Jahve jest věrný ve všech svých slovech,
A milostivý ve všech svých dílech.)

ס 14. Jahve podpírá všechny, kteří padají,
A pozdvihuje všechny sklíčené.

ע 15. Oči všech čekají na tebe,
A ty dáváš jim jejich pokrm v jeho pravý čas,

פ 16. Otvíráš svou ruku
A nasycuješ vše živé zalíbením (Jinak: dobrodiními).

צ 17. Spravedlivý jest Jahve ve všech svých cestách
A milostivý ve všech svých skutcích.

ק 18. Blízký jest Jahve všem, kteří ho vzývají,
Všem, kteří ho vzývají u věrnosti.

ר 19. Přání těch, kteří se ho bojí, vyplňuje,
A jejich křik slyší a pomáhá jim.

ש 20. Ostříhá Jahve všech, kteří ho milují,
Ale všechny bezbožné zahladí.

ת 21. O chvále Jahve ať mluví má ústa,
A ať velebí všechno tělo jeho svaté jméno
Na věky a vždycky.

10. Vybízí ku chvále velikého a mocného Boha. *Ať oslavují tebe všechna tvá díla*, vše, co jsi vytvořil, co jsi učinil, neboť ve všech dílech (i v neživých bytostech) projevuje se moudrost Stvořitele, a tím jej chválí každé dílo (148). *Tvoji svatí*, *ch[a]ṣīdhîm*, zbožní, věřící Israelité (viz s. 90.).

11. 12. O *nádherné vznešenosti* Božího *království ať mluví;* míní Boží království na zemi v národě Israelském, ale dle parallelismu též veškeru vládu a panství Boha nad světem.

13. *Boží království* trvati bude *na věky*, nebude míti konce. Tato slova jsou též v aram. části Daniele (3[33(100)] 4[31]); Daniel je asi odtud vzal.

Druhá část tohoto verše zastupuje verš, který by v hebr. znění začínal hláskou nûn, toho verše v hebr. není (vyj. codex Kennicott 142 na kraji). *Hospodin jest ve svých slibech věrný*, dokonalý, *svatý ve svých skutcích.*

14. Několika příklady ukazuje, jak veliká jest Boží dobrota.

Podpírá všechny, kteří klesají, hebr. *kteří padají*, jest jim podporou, zadržuje je, aby nepadli. *Všechny sklíčené pozdvihuje*, lat. *elisos*, zlomené, kteří jsou pádem zlomeni, ty pozdvihuje, napravuje. I tělesně i duševně sklíčené Hospodin pozdvihuje: ospravedlňuje hříšníky (když činí pokání), uzdravuje nemocné (když jest jim uzdravení ke spáse), polehčuje usouženým (dává jim útěchu a potěšení) a p. Všem pomáhá, rozuměj: kteří chtějí jeho pomoci a kteří jí i zasluhují.

15. Velmi krásně ukazuje, jak dobrotivě pečuje Hospodin a obstarává všem živoucím pokrm: *Oči všech* (živoucích tvorů, lidí i živočichů) *doufají v tebe, a ty dáváš jim jejich pokrm*, pokrm, který se jim hodí, *v příhodný čas*, když toho každý potřebuje (hebr. *v jeho čase* jest roztřídovací). Podobně vyjádřena ta myšlenka též v ž. 103[27].

16. *Ty otvíráš svou ruku*, dle massor.: Dáváš jim pokrm . . . *otvíraje svou ruku* (LXX, sv. Jer. nevhodně: své ruce). *Naplňuješ vše živoucí požehnáním*, dobrodiními, která z tvého požehnání vycházejí. V hebr.: *Nasycuješ vše živé zalíbením*, oním zalíbením, jež má člověk z Božích darů a z Božích dobrodiní.

Vším právem uvedena slova veršů 15. a 16. v modlitbu před jídlem *(ante mensam).* Slova *ty dáváš jim jejich pokrm* uváděna často o Nejsvětější Svátosti Oltářní, která jest nám ve sv. Přijímání nejvýbornějším pokrmem duše.

17. *Spravedlivý jest Hospodin ve všech svých cestách*

ve svém řízení, ve své Prozřetelnosti. *Svatý*, dle hebr. *milostivý* jest Hospodin ve *všem, cokoliv koná.*

18. *Blízký jest Hospodin všem, kteří ho vzývají*, totiž svou milostí, svou pomocí. *Vzývání* má býti *upřímné*, nikoli pokrytecké, pak pomůže Bůh a vyslyší prosbu vzývajícího.

19. *Vyplní přání lidí*, ale žádá, *aby se ho báli.*

20. *Ostříhá těch, kteří ho milují, ale zahubí všechny hříšníky;* kdo se Boha bojí, Bůh ho též miluje, bude Bohem chráněn a zachován. Přísně naloží Hospodin s bezbožníky. Antithese tato obsažena v přislíbeních a v hrozbách Mojžíšem učiněných (Lev. 26[3-5] Deut. 28[1-6]).

21. Závěrek vyjadřuje přání (44[18] podobně); sám chce velebiti Boha, chvála Boží má však býti též všeobecnou *(veškero tělo)* a věčnou *(na věky).*

12. V massor. znění mluví o Bohu ve třetí osobě; proto jsou v יְבוֹרָתָיו a v מַלְכוּתוֹ přípony 3. osoby. V LXX *τὴν δυναστείαν (δύναμίν) σου καὶ τὴν δόξαν τῆς μεγαλοπρεπείας τῆς βασιλείας σου* **potentiam tuam — regni tui** jest přímé oslovení.

13. Řecký verš *πιστὸς κύριος ἐν πᾶσι τοῖς λόγοις αὐτοῦ*
καὶ ὅσιος ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ
jest též ve Vulg. v syr., u sv. Jer. (tu mívá obelos), v hebr. cod. Kennicott 142, a zní hebr.:

(Bickell בְּדְבָרָיו) נֶאֱמָן יְהוָה בְּכָל־דְּבָרָיו
(Bickell מַעֲלָלָיו) וְחָסִיד בְּכָל־מַעֲשָׂיו׃

Počíná tedy hláskou נ, kterou v massor. znění žádný verš tohoto ž. nezačíná. Rabbi Šelomo a j. tvrdili, že byl tento verš se začátečným nûn proto vynechán, že tou písmenou počíná slovo נָפְלָה (Amos 5[2]), jímž jest označen pád israelských kmenů. Nejspíše však byl opisovači přehlédnut a vynechán.

14. לְ uvádí dativy: Bůh jest podpírajícím *těm* . . . nasycujícím, sytost dávajícím *těm* . . . (v. 16); aneb uvádí dle aram. předmět.

16. Dle LXX dlužno čísti אֶתְּ *ἀνοίγεις σύ*; אֶת akkusativního tu ani třeba není (v 104[28] též není). רָצוֹן (104[28] טוֹב) *dobro, zalíbení*, vykládáno též *dobrodiní, přání*, co si každý přeje (רְצוֹנוֹ, též Deut. 33[23]: Naftali jest syt רָצוֹן akkus.).

Veliké skutky a divy pro nás, k naší spáse učinil Kristus Pán; na jeho velebnost a vznešenost vzpomínáme, když se modlíme tento žalm v hodinkách *Nejsvětějšího Srdce Páně* a v *sobotu*. Verše 8—9, 11—13 jsou též v *graduale* svátku *Jména Ježíš*. Veršů 15. a 16. užíváno ve výkladech o velebné Svátosti, proto jsou v *graduale* svátku *Božího Těla*. V modlitbě před jídlem *(ante mensam)* jsou verše 10. 15. a 16.

Rabbinové tvrdili, že ten, kdo by se tento žalm třikrát denně modlil, jistě bude spasen; známka, že se jim tato píseň velice líbila.

145. žalm. (H. 146.)

Blaze tomu, kdo doufá v Hospodina.

Žalmista se sám povzbuzuje k Boží chvále a napomíná všechny, aby nekladli svou důvěru v pomíjející knížata (1—4);

blaze těm, kteří důvěřují v Boha: On pomáhá sklíčeným spravedlivým, bezbožníky ovšem hubí (5—9),

jeho království trvá věčně (10).

Tento žalm má, jako spolu i všechny následující žalmy žaltáře, v nadpise slovo: *Alleluja* (chvalte Boha! viz úvod k ž. 104.); hebrejské žalmy mají toto הַלְלוּיָהּ i na konci. Všechny jsou zpěvy chvály. U Israelitů jsou v ranní modlitbě zařaděny; jsou tak zvané פסוקי דזמרה neb *řecké hallel* (הלל היוני).

Další nadpis *Ἀγγαίου καὶ Ζαχαρίου* jest toliko v LXX (nebylo ho však v Hexaple) a ve Vulg.; některé lat. žaltáře ho nemají. Dle toho byl zpíván tento zpěv v dobách po návratu z babylonského zajetí; jím posiloval se Israel za bojů, jež mu bylo vésti proti Samaritanům a jiným, v důvěře v Boha. Někteří kladou žalm do doby, když byl druhý chrám dostaven (516 př. Kr.).

Žalm má 10 veršů, 22 stichů; dle tohoto počtu by se mohl zváti alphabetizans.

L. 1. Alleluja. Aggea a Zachariáše.
2. Chval, má duše, Hospodina.
Chci chváliti Hospodina po svůj život;
Chci zpívati svému Bohu, pokud jsem.
Nedoufejte v knížata,
3. V lidi, u nichž není spásy,
4. Vyjde jeho dech, a vrátí se do své země;
Onoho dne zhynou všechny jejich zámysly.
5. Šťasten ten, jehož spomocníkem jest Bůh Jakubův,
Jehož naděje jest v Hospodinu, jeho Bohu,
6. Jenž stvořil nebe i zemi,
Moře a vše, co jest v nich.
7. Který zachovává věrnost na věky,
Zjednává práva těm, kteří trpí bezpráví,
Dává pokrm lačným,
Hospodin vysvobozuje vězně;
8. Hospodin dává světlo slepým.
Hospodin pozdvihuje sražené;
Hospodin miluje spravedlivé.
9. Hospodin chrání příchozí:
Sirotka a vdovu podporuje,
A hubí cesty hříšníků.
10. Hospodin kraluje na věky;
Tvůj Bůh, Sione, od pokolení do pokolení.

H. 1. Hall[e]lūjâh.
Chval, má duše, Jahve!
2. Chci chváliti Jahve po svůj život,
Chci svému Bohu zpívati, pokud jsem.
3. Nedoufejte v knížata,
V člověka, jenž nemůže pomoci;
4. Vyjde jako duch, on se vrátí do své země,
Téhož dne zhynou jejich zámysly.
5. Blaze tomu, jehož pomocí jest Bůh Ja[a]qôbha,
Jehož naděje (jde) k Jahve, jeho Bohu,
6. Jenž stvořil nebesa i zemi,
Moře a vše, co v nich jest,
Jenž zachovává věrnost na věky,
7. Jenž zjednává práva utlačovaným,
Jenž dává chleba hladovým,
Jahve propouští vězně,

8. Jahve otvírá (světlo) slepým,
Jahve pozdvihuje sklíčené,
Jahve miluje spravedlivé.
9. Jahve ostříhá cizinců,
Sirotka a vdovu drží,
Ale cestu bezbožného skřivuje.
10. Jahve jest králem na věky,
Tvůj Bůh, Zijjône, do pokolení a pokolení.
Hall[el]ūjâh.

1. 2. Žalmista povzbuzuje sama sebe ku chvále Boha, jako v ž. 102[1] 103[1. 33]. Chce chváliti Boha *po celý svůj život: pokud jsem* (budu).

2d. 3. Aby vedl lidi k důvěře v Boha, ukazuje, že nelze spolehati *na lidi*, ani kdyby *knížaty* byli: *Nedoufejte v knížata* (podobně 117[8. 9], 59[13]), *v lidi* (hebr. jedn. číslo: v člověka, *syna člověka); knížata* jsou mocní, bohatí tohoto světa. Spolehati na ně nelze, *neboť u nich není spásy*, pomoci, oni jí nevládnou, aby ji mohli jiným udělovati.

4. Vrátkostí života odůvodňuje své napomenutí; Lidé (i knížata) mají krátký život: *Když vyjde jejich dech* (duch), životní duch, když zemrou, *toho dne jejich zámysly*, záměry (i kdyby jimi pomoci chtěli), *zahynou*. Den smrti jest den, kdy *se vrátí tělem do své země*, z níž jest člověk vzat (Gen. 3[19a], v ž. 103[29] *ve svůj prach*). Tento verš uveden v 1. Makk. 2[63].

5. Proto jest *šťasten* ten, *jemuž jest Jakubův Bůh*, Jahve, *spomocníkem (blaze* mu, 32[12] 143[15]). Jahve může pomáhati, poněvadž je *mocný* — pomůže, poněvadž jest *věrný* — pomůže rád a ochotně, poněvadž jest *dobrotivý*. Tak dokazuje žalmista v následujících verších 6—9.

6. *Jenž stvořil nebe i zemi* (120[2] 123[8] 133[3]), *a vše, co na nich*, na nebi i na zemi, *jest;* to jsou nebeské bytosti, světla a pozemská stvoření vůbec.

7. 8. *Bůh zachovává věrnost;* lidé se mění, nesplňují svých slibů vždy, ale Bůh splní každé dané slovo. *Zjednává práva* (facit judicium) *těm, kteří trpí bezpráví* (kteří jsou *utlačováni);* toť znamením jeho veliké dobroty, přispívá těm, kteří toho nejvíce potřebují (102[6]). *Lačným* (hladovým) *dává pokrm* (srovnej 103[28] 106[9] 135[25] 144[15b]).

V těchto větách uvádí příklady Božího přispění a jmenuje Boha Jahve pětkráte na začátku každé věty, aby důrazně ukázal, že *Jahve* a toliko *On* tak přispěti a pomáhati může.

Vysvobozuje zajatce, *vězně, světlo dává slepým*, činí, že mohou slepí viděti; že ti, kteří si nevědí rady, poznají, co jest jim činiti; že ti, kteří jsou duševně slepí a bloudí ve tmách, poznávají svůj blud a učí se pravdě (Deut. 28[29] obrazně; Job 12[25]; Is. 42[7] o temnostech žaltáře, z nichž vězně vyvádí na světlo).

Pozdvihuje sražené (zlomené) k zemi (hebr. *sehnuté*, sklíčené, jako 144[14]).

9. *Hospodin ostříhá*, béře do své ochrany a chrání *cizince, gērîm* (advenas), *sirotky* a *vdovy;* těch se ujímati, je chrániti, o tyto se starati, bývalo vždy vzácným skutkem milosrdenství a dobroty. *Ale cesty hříšníků zahubí*, antithese jako 144[20b]; v hebr.: *Skrucuje*, do záhuby uvádí cesty bezbožných, tak že mají jejich záměry a snahy výsledek zcela jiný, než bezbožní očekávali (1[6]).

10. Lidé nežijí dlouho: *Bůh však jest a bude králem na věky* (92[1] 96[1] 98[1]); jako Ex. 15[18]. *Sion* jest tu jmenován, aby Israel se tomu těšil, že bude král Jahve, jenž na tom svatém místě sídlí, který jest ve středu svého lidu, stále kralovati.

Alleluja hebrejského znění není v LXX, Vulg. ani v syr.

2. בְּחַיָּי *při mém žití*, za mého života; בְּעוֹדִי při mém adhuc esse, *dokud trvám;* toto vykládáno též o budoucím životě.

3. בֶּן־אָדָם filii hominum, jako 4[3].

4. עֶשְׁתֹּנֹת jest ἅπαξ λεγ., u Joba 12[5] עֶשְׁתּוֹת *myšlenka*, עֶשֶׁת (dle assyr.) *obraz.* (Gen. 2[7] 3[19]).

5. אַשְׁרֵי toto slůvko jest uvedeno na začátku prvého žalmu, jest v žaltáři šest a dvacetkrát psáno; zde naposled. *Ejus* jest pleonasticky položeno, dle hebr. vztažné věty (viz 19[4]). שִׂבֶר jest užíváno v aram. (hebr. תּוֹחֶלֶת) *naděje* (119[116]).

7—9. Raffl přestavuje některé stichy: 7b. c., klade 8c před 9c: Miluje spravedlivé — ale cesty bezbožníků hubí.

10. יִמְלֹךְ dle překladů nikoli optativem, nýbrž výpovědí: *regnabit* vyložiti.

Na Boha spolehejme; on nás cizince v tomto dočasném příbytku na zemi chrání, vším potřebným opatřuje, dává nám i nebeské dary a milosti. Kéž nám zůstává stále milostivým Bohem a Pánem, aby nás nezavrhl a nedal v moc vlády zlého ducha. Modlíme se s touto důvěrou žalm 145. v *sobotních* večerních hodinkách, v *prosbách nešpor za zemřelé*.

Zvon hlásá Boží chválu, svolává k ní věřící, a proto se modlí žalmy 145—150. při *svěcení zvonů*, když umívají zvon posvěcenou vodou.

146. žalm. (H. 147[1-11].)

Chvála Boha, jenž obnovuje Israele.

Na začátku vybízí ku chvále Boha, který shromáždil roztroušený lid do města, svou moudrostí a mocí jeho rány zhojil (1—6), jenž shromážděné živí a ochraňuje; jemu líbí se zbožnost lidí (7—11).

Tento žalm 146. jest v hebrejském znění a v aram. se 147. žalmem Vulgaty spojen v jediný ž. 147. Rozdělení nalézá se vedle Vulg. ještě v LXX u sv. Jer. v syr. a snad bylo též u Aq. Sym. a Theodotiona.

Rozdělení ve dva žalmy jest dle toho již velmi staré; jest odůvodněno poněkud obsahem, ačkoliv se obsah ž. 147. velmi vhodně k obsahu ž. 146. přikloňuje. V prvém jest líčeno, jak Bůh Israele shromažďuje, hojí jeho rány, staví jeho město; v druhém líčí jaksi dobu, kdy Israel toho štěstí již požíval. Proto bylo by lze pokládati ž. 146. za starší žalmu 147. Jiní pokládají ž. 147. za třetí část celého obsahu, v níž vylíčena jednotlivá dobrodiní, jichž se shromážděnému Israeli dostává. Rytmus ukazuje, že jsou ty dva žalmy právem v jedinou píseň spojeny.

Píseň byla asi složena v době, když byl Jerusalém

znovu zbudován a když se Israel po návratu z Babylona těšil pokoji a blahobytu. Z toho by bylo souditi na dobu Nehemiáše (Neh. 2[5] 7[4] a d.). V žalmu 146[8. 9] líčeno léto, v 147[15. 17.] líčena zima — z toho však nelze souditi na dobu sepsání tohoto žalmu.

LXX má u obou žalmů v nadpise *Ἀγγαίου καὶ Ζαχαρίου*, čímž ukazuje asi na dobu sepsání těch zpěvů.

L. 1. Alleluja.
Chvalte Hospodina, neboť dobrý jest chvalozpěv;
Našemu Bohu buď příjemná a důstojná chvála.
2. Hospodin buduje Jerusalém;
Shromažďuje rozptýlené z Israele.
3. Jenž uzdravuje ty, kteří jsou srdcem zetřeni,
A zavazuje jejich rány.
4. Jenž sčítává množství hvězd,
A jim všem dává jména.
5. Veliký jest náš Hospodin a veliká jeho moc,
A jeho moudrosti nejsou meze.
6. Ochraňuje Hospodin pokorné;
Snižuje však hříšníky až k zemi.
7. Zpívejte Hospodinu s děkováním,
Hrajte našemu Bohu na citaře.
8. Jenž pokrývá nebe oblaky
A připravuje zemi déšť;
Jenž dává růsti na horách trávu,
A rostliny k užitku lidí;
9. Jenž dává dobytku jejich potravu,
A mladým krkavcům, kteří k němu volají.
10. Nemá rozkoše v síle koně,
Ani nemá zalíbení ve stehnech muže.
11. Zalíbení má Hospodin v těch, kteří se ho bojí,
A v těch, kteří doufají v jeho milosrdenství.

H. 1. Hallᵉlūjâh. (Chvalte Jâha),
Neboť jest dobře, chválu zpívati našemu Bohu;
Neboť rozkošné (jest to); příslušná jest chvála.
2. Jahve buduje Jᵉrūšālájim,
Shromažďuje rozehnané z Isrā'êle,
3. Jenž uzdravuje ty, kteří jsou zlomeného srdce,
A obvazuje jejich rány.

4. On určuje hvězdám počet,
Všechny vyvolává jmenovitě.
5. Náš Pán jest veliký a veliká jest jeho síla,
Jeho moudrost nemá hranic (*mass.*: počtu.).
6. Jahve pozdvihuje bídné,
Snižuje bezbožné až k zemi.
7. Zpívejte Jahve píseň díků,
Hrajte našemu Bohu na citaře,
8. Jenž pokrývá nebesa oblaky
A připravuje zemi déšť,
Jenž dává horám vyrážeti trávu.
9. Jenž dává dobytku jeho potravu,
Mladým krkavcům, kteří volají.
10. Nelibuje si v síle koně,
Ani si nelibuje ve stehnech muže.
11. Má zalíbení Jahve na těch, kteří se ho bojí;
Na těch, kteří v jeho milost doufají.

1. Odůvodňuje své vyzvání ku chvále Hospodinově tím, že praví: *Chvalozpěv* (psalmus est bonus) *jest dobrý* t. j. jest dobře chválu zpívati Bohu (o Bohu); *chválu příjemnou a důstojnou sluší Bohu vzdávati.* V hebr. jest neobyčejné spojení, jež dává asi tento smysl: *Rozkošné jest to* chválu zpívati našemu Bohu; *chvála* jemu *přísluší.*

2. Hospodina sluší oslavovati a chváliti, neboť on *buduje* Jerusalém, milované město Israele, jež bylo zbořeno, jež bylo lze jen s největšími obtížemi budovati; mocný Bůh buduje to město, aby bylo pevným místem a *shromaždištěm rozptýleného Israele* (Is. 56[8]). Tím již ukazuje žalmista, že píše v době, když bylo město Jerusalém znovu budováno, když se po návratu z Babylona Židé z diaspory (rozptýlení) do Jerusaléma mohli vraceti.

3. Žalmista vypočítává podobně jako v ž. 145[7. 8] dobré a mocné skutky Páně. *Jenž uzdravuje ty, kteří jsou sklíčeného srdce,* kteří jsou srdcem *zetřeni* (*zlomeni*, v hebr.); viz ž. 33[19] Is. 61[1]. Israelité dleli v Babyloně a tam bylo jejich srdce touhou po svatém městě sklíčeno a zetřeno; nyní jim Bůh dal útěchu a potěšení, když je navrátil do města.

Útrapy zajetí, nepřátelství a mnohá jiná protivenství byly ony *rány*, jež působily Israeli bolesti (Přísl. 15[13]); Bůh tyto rány obvázal, aby se zahojily, ano on z nich Israele již léčí a vyléčil (zármutek, truchlivost odňal).

4. Hospodin může svému lidu tak pomoci, neboť on zná lidské bolesti, jeho moc je veliká. Člověk nemůže hvězdy ani spočítati, Bůh *jim sám ten počet určil* (Gen. 15[5] Is. 40[26]); on je tak dobře zná, tak jim panuje, že každou hvězdu *jmenovitě* (jménem) *volá* a volati může, a ona se dostavuje. Že Hospodin dával hvězdám jména, bible nepraví.

5. *Veliký, mocný, nejvýš moudrý* jest Hospodin; jeho moudrost není omezena: *není jí počtu* (Is. 40[26.28]) není jí *hranic.*

6. Moudrost Páně jeví se zejména tím, jak jedná s různými lidmi. *Ochraňuje* (béře do své ochrany) *pokorné* (*mansuetos* 24[9]); v hebr. *pozdvihuje*, udržuje *bídné*, usoužené. Naproti tomu *až k zemi snižuje bezbožné;* tu protivu podávají též ž. 144[20] 145[9].

7. *Zpívejte Hospodinu*, abyste mu tím spolu *děkovali* (Euthymius); *hrajte* (7[18]) *jemu na citaře* (32[2]). Novým důvodem jest, že stará se Bůh o svět, *dává déšť*, úrodu, *pokrm* všem živoucím.

8. Jako v ž. 103[13. 14]. Déšť činí zemi úrodnou, *že roste na horách tráva* (na pastvinách); dává *rostliny k užitku* (*servituti*) *lidí* — tato věta schází v hebr. znění, v A a v některých lat. žaltářích; jest ze ž. 103[14].

9. Nasycuje zvířata, *dobytek* (Job 38[41] ž. 103[27. 28] 144[15] i Luk 12[24]), i *mladé krkavce, kteří k němu volají* (103[21]); mláďata krkavců bývají velmi záhy od starých opuštěna, Bůh o ně pečuje.

10. Bohu se nelíbí lidská síla a moc (vojenská moc); tomu, kdo by na ni spolehal, Bůh pomáhati nebude; on pomáhá slabým, bídným, nuzným, kteří si pokorně jeho pomoci přejí a kteří o ni prosí. *Nemá Hospodin zalíbení v síle koně* (32[16. 17] Přísl. 21[31]), ta nepřivodí vždy vítězství a spásu; *ani ve stehnech muže,* ať jsou jakkoliv silná neb rychlá (Am. 2[15]). Rychlosti bylo zvláště bojovníkům třeba.

11. Bůh *má zalíbení v lidech*, kteří nespoléhají na svou sílu, nýbrž v pokoře *bojí se Boha* a *v něho svou celou důvěru kladou.*

1. זַמְּרָה má zakončení ženského rodu při infinitivu piel, akkus. předmětu jest k tomu אֱלֹהֵינוּ hráti (zpívati) našemu Bohu (jako לְ) jest dobře; טוֹב jest přísudek, i נָעִים jest druhým přísudkem. נָאוָה žens. r. k נָאוֶה (נַאֲוֶה) *sluší se* (LXX *ἡδυνθείη decora*) jest větou o sobě stojící s תְּהִלָּה. Bickell čte זַמְּרָה s příponou 3. os. muž. rodu na místě וֹ; Wellh. navrhuje זַמְּרוּ *hrajte! Alleluja*, v. úv. ž. 104.

2. בּוֹנֵה vyložiti přítomným časem, jako následující participia. U Is. jest קִבֵּץ *shromážditi*, zde novější כָּנַס. *Dispersiones τὰς διασπορὰς* odtažité jméno na m. konkretního, jako captivitas (14[7]).

3. רָפָא *dostává se uzdravení* s dativem. Na místě tohoto שִׁבּוּרֵי לֵב jest u Is. 61[1] נִשְׁבְּרֵי־לֵב.

4. LXX: *ὁ ἀριθμῶν πλήθη ἄστρων.*

7. עֱנוּ vykládáno též: *Odpovídejte* (si) t. j. zpívejte ve sborech, kde jeden sbor po druhém zpívá.

8. *Καὶ χλόην τῇ δουλείᾳ τῶν ἀνθρώπων* ze ž. 104[14] יעשב לעבדת האדם.

9. LXX *τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτόν*, v hebr. není zájmena vedle אשר, קָרָא by znamenalo prostě: *kvákati* (kteří kvákají).

Církev jest mystický Jerusalém, v němž se shromažďují u Boha věřící, zbožní i zbloudilí, kteří se na pravou cestu vrátili, hříšníci pokání činící. Bůh uzdravuje tu jejich rány svou milostí, přispívá všem, pečuje o jejich časné i věčné blaho. Za to mu děkujeme slovy tohoto žalmu v *sobotních nešporách.*

Modlívali se tento zpěv s *novokřtěnci;* jest vložen do průvodních *proseb za déšť* (v. 8.).

147. žalm. (H. 147[12-20])

Chvála Boha, jenž obnovil Jerusalém.

Žalmista vyzývá Jerusalém, aby chválil Boha, neboť Bohem jest opatřen zdí a branami a Bůh dává jemu pokoj (12—14);

Bůh to působí svým mocným slovem; svým slovem zahání zimu a přivádí jaro (15—18), svým slovem dal Israeli zákon (19—20).

Tento zpěv řadí se dobře k předešlému žalmu. Nad-

pisu v hebr. není, v lat. jest: *Alleluja* (104). V lat. bývají verše tohoto žalmu číslovány se ž. 146. Verš 13. se shoduje s veršem 2., verš 14. doplňuje verš 3. I tímto lze původní spojení těchto zpěvů odůvodňovati.

Žalm 147. pochází též z doby po návratu z Babylona, snad z Nehemiášových dnů. Sv. Jan Zlatoúst mínil, že psal tento žalm David v prorockém duchu o poměrech doby Nehemiášovy.

L. Alleluja.

12. (1.) Chval, Jerusaléme, Hospodina,
Chval, Sione, svého Boha;
13. (2.) Neboť utvrdil závory tvých bran,
Požehnal tvým synům v tobě.
14. (3.) On staví na tvých hranicích mír
A nasycuje tě obilní bělí.
15. (4.) On vysílá svůj výrok na zemi,
Rychle běží jeho řeč.
16. (5.) On dává sníh jako vlnu,
Mlhu rozsévá jako popel.
17. (6.) Posílá svůj led jako kousky;
Před jeho mrazem kdo ostojí?
18. (7.) Vysílá své slovo a roztavuje je,
Zavane jeho vítr, a tekou vody.
19. (8.) On oznámil své slovo Jakubovi,
Své spravedlnosti a svá práva Israeli.
20. (9.) Neučinil tak žádnému národu
A nezjevil jim svých práv.

H.

12. Chval, Jᵉrūšālájime, Jahve,
Chval, Zijjône, svého Boha;
13. Neboť upevnil závory tvých bran,
Požehnal tvým synům v tobě;
14. Jenž dává tvým hranicím pokoj,
Tebe nasycuje tukem pšenice;
15. Jenž vysílá svůj výrok na zemi;
Ve spěchu běží jeho slovo.
16. Jenž dává sníh jako vlnu,
Jíní sype jako popel,
17. Hází svůj led jako kousky;
Kdo může obstáti před jeho mrazem!

18. Vysílá své slovo a rozpouští je,
Dává víti svému větru, a tekou vody.
19. On oznámil své slovo Ja'aqôbhovi,
Svá přikázání a svá práva Isrā'êli.
20. Neučinil tak žádnému národu,
A neznají žádných práv.
(Jinak: A nedal jim znáti svých práv).
Hall[e]lūjâh (Chvalte Jâha!)

12. Žalmista vyzývá *Jerusalém*, *Sion*, obyvatele svatého města, *aby chválili svého Boha.* Ku chvále Boží mají hlavně čtvero příčin a pohnutek, jež pěvec uvádí: 1. Hospodin opevnil město, 2. požehnal jeho obyvatelům 3. dává jim pokoj, 4. popřává úrody a nejlepšího obilí.

13. *Utvrdil závory tvých bran;* Jerusalém byl zase ohražen zdí, měl brány, které byly dobře, pevně zavřeny a podávaly bezpečnost proti nájezdům a vpádům nepřátel (Neh. 7[1-4]). *Synové Sionu* jsou obyvatelé jeho; Bůh jim požehnal, že se rozmnožili počtem a že měli blahobyt.

14. *Pokoj* a mír chrání jaksi a *drží hranice*, ano tvoří hranice Sionu. (*Položil*, jako 11[6], vztažné *qui* jako part. 32[7]). Tento stichos podobný Is. 60[17]. Mír rozložil Bůh po celém kraji Sionu až ku hranicím: *Jenž* učinil, *položil tvé hranice pokojné* (dle hebr.).

Tukem pšenice (v hebr.), *adipe frumenti*, tím nejlepším, co jest v pšenici, v obilí, *tebe* (Jerusaléme) *nasycuje* (80[17]); dává tobě hojnost pokrmů.

15. Bůh jest mocný: jen poručí, a jeho slovo hned dochází splnění, jeho rozkaz hned jest proveden.

Všeobecně dí: *Jenž vysílá svůj výrok na zemi*, s nebe poroučí, co se má státi (*řekl* Gen. 1), jeho rozkaz jest jako vyslaný posel (Is. 9[8]), jenž co nejrychleji běží a vykonává Boží vůli.

16. Veliké a nejtěžší věci vykonává Hospodin pouhým slovem a rozkazem. Na jeho rozkaz nastává zima, po jeho vůli mizí a ustupuje.

Jenž dává sníh jako vlnu; sníh přirovnává k vlně pro její bělost a protože tak jako kousky vlny padává (Is. 1[18] Ez. 27[18]). *Mlhu rozsévá jako popel*, lépe v hebr.:

Jíní sype (rozsévá) *jako popel;* jinovatka bývá ve východních krajích někdy velmi silná.

17. *Posílá svůj led* (*crystallus*, zde led, *krupobití*), krupobití, kroupy, které padají k zemi *jako kousky* (sicut buccellas), *jako drobty ledu.* Mráz nebývá na Východě (v Palestině) tuze častý, ale jest tamnímu obyvatelstvu velmi citelným, poněvadž mu nejsou zvyklí, proto dí: *Kdo před jeho mrazem ostojí?*

Dle jiných by bylo vyložiti: Bůh posílá lehce, snadno *svůj led* na vody řek a jezer, tak že zamrzají; žádná voda, ani veliká řeka tomu neodolá, nýbrž podléhá a bývá pokryta, stažená ledem. Řeky Palest. však nezamrzají.

18. Když Bůh chce, jednoduše a snadně promění led ve vodu. *Vysílá své slovo a roztavuje je (rozpouští)*, totiž sníh, jíní a led. *Zavane* teplejší *vítr* a sníh rychle taje: *tekou* hned *vody* z něho.

19. Slovo Boží jest mocné v přírodě, *slovo Páně* jest zákonem v Israeli a působí tu taktéž mocně. Israel měl před všemi národy tu přednost, že obdržel zjevený *zákon: Slovo* (Boží), *spravedlnosti* (přikázání) a *práva Boží* (Deut. 4[7. 8], viz též úvod k ž. 118).

20. *Žádnému národu neučinil tak Hospodin* (Deut. 4[8. 32]); pohané měli toliko přirozený zákon a prvotní zjevení, jež vešlo u nich arci v zapomenutí a bylo modloslužbou změněno a zatlačeno. *Non . . . omnis*, *žádný*, 33[11].

V *mystickém* smyslu vykládán tento žalm o sv. Církvi a o nebeském Jerusalému. Církev jest pevně založena, Bohem opatřena silou milosti, kterouž jsou věřící chráněni proti útokům nepřítele, zlého ducha. Bůh žehná církvi, neboť má mnoho věřících. Dává jí *adipem frumenti*, v hojnosti nasycuje duše věřících zbožných nebeským chlebem na zemi, nebeskou slávou oblažuje svaté (do sytosti) u věčné blaženosti (ž. 16[15]: *Nasytím se, když se zjeví tvá sláva*).

Hospodin po soužení, po mrazivé zimě, po útrapách, vyšle slovo a připravuje své církvi útěchu; Israeli dal

žíše a zjevený zákon, církvi dal Spasitele, vtělené

Slovo, sv. evangelium. Boží milostí proměnuje se tvrdost srdce, mráz duše — a tekou kajicné slzy. Přednost křesťanů jest daleko vzácnější nad přednost, jakou se mohl chlubiti Israel, neboť tak pravil Spasitel: *Vy přáteté moji jste, budete-li činiti to, co já přikazuji vám. Nebudu vás více nazývati služebníky . . . . ale já jsem vás nazval přátely, neboť všecko, cožkoliv jsem slyšel od svého Otce, oznámil jsem vám* (Jan 15[14. 15]).

15. אֶרֶץ akkus. směru na m. אַרְצָה *k zemi* τῆ γῆ.

16. *Nebulam* na m. *pruinam;* v hebr. jest slovní hříčka v כְּפוֹר כָּאֵפֶר.

17. פַּת *kousek*, ať chleba neb něčeho jiného.

19. דְּבָרוֹ *jeho slovo* jest k[e]thîbh, překládané v LXX Aq. Theod. V. VI. sv. Jer. a v syr.; q[e]rê דְּבָרָיו množ. č. má aram. pro pluraly v 19b.

20. Dle LXX מִשְׁפָּטָיו *jeho práva;* dle LXX, syr. a aram. by bylo יְדָעָם změniti v יוֹדָעָם *učinil jim známy* (se záporem: neoznámil jim) *οὐκ ἐδήλωσεν αὐτοῖς.*

Po mínění Bickella by bylo alleluja הַלְלוּ־יָהּ v žalmech 147—150 refrénem každé sloky.

Žalm *Chval, Jerusaléme, Hospodina* zpíváme o *nešporách Božího Těla* a nejdražší *Krve Páně;* děkujeme za pokoj v církvi, za velebnou Svátost, která jest církvi takřka svěřena (v. 14).

Naše vykoupení *krví Páně* jest největším dobrodiním. Kristovou krví zjednán byl nám pokoj: *Skrze něho* (Krista), *aby smířil ssebou všecko, v pokoj uvodě skrze krev svého kříže, buďto ty věci, jež jsou na zemi, neb ty, kteréž jsou na nebi* (Kol. 1[20]).

O nešporách svátků *Panny Marie* a *sv. Panen* vzpomínáme na Rodičku Boží slovy tohoto žalmu, poněvadž jest allegoricky přirovnána k Jerusalému. Svaté Panny prošly mrazem útrap a zimou světa k nebeským vodám rozkoše. V den *Posvěcení chrámu* Páně vzpomínáme na mystický Jerusalém a děkujeme Bohu za ono dobrodiní, že k církvi náležíme: *Neučinil tak žádnému národu.*

Vedle toho jsou jednotlivé verše v *graduale* mše sv. *za pokoj* a *k odvrácení rozkolu*; celý žalm jest pro v. až 18 v modlitbách *zažehnání bouře.*

148. žalm.

Chval všechno tvorstvo svého Tvůrce.

Vyzývá nebešťany a nebeské tvorstvo, nebe a hořejší vody, aby chválili Boha, poněvadž jest jejich Tvůrce (1—6).

I zemské tvorstvo, od nižších počínaje, i lidi vybízí k téže Boží chvále (7—12).

Bůh jest velebný, projevil svou vznešenost, vyvýšil svůj lid, proto: Chvalte Jahve! (13—14).

Žalmista chce, aby byl Bůh všeobecně chválen, hlavně z té příčiny, že vyvýšil Israele (14). Vyvýšení takové stalo se zajisté tím, když byl Israeli dovolen návrat do Jerusaléma, když zase měli chrám a své svaté město. LXX má zde zase nadpis: *Ἀγγαίου καὶ Ζαχαρίου*; z toho a z v. 14. lze souditi, že byl ž. 148. psán po návratu z Babylona. Byl-li psán k liturgickým účelům, byl složen v době, když byl již druhý chrám postaven a pravidelná bohoslužba zavedena (Neh. 8).

I dva následující žalmy obsahují vyzvání ku chvále Boží, ovšem, že v nich vyzývá především Israele a jeho zbožné vůbec. Tak jsou tyto tři poslední zpěvy žaltáře obsahem spojeny, a byly snad v téže době složeny. Církev je spojuje v modlitbách ranních chval v jedinou píseň. Zenner je uvádí jako jedinou sborovou píseň patero slok o 7, 7—4—5, 5 verších; při tom klade osmý verš ž. 148 mezi 4. a 5. verš.

O *Alleluja* nadpisu viz úvod k ž. 104; vynecháno u sv. Jer. a v syr.

L. 1. Alleluja.
Chvalte Hospodina s nebeské (výše),
Chvalte ho na výsostech.
2. Chvalte jej, všichni jeho andělé;
Chvalte jej, všechny jeho mocnosti.
3. Chvalte jej, slunce a měsíc;
Chvalte jej, všechny hvězdy a světlo.
4. Chvalte jej, nebesa nebes,
A všechny vody, jež jsou nad nebesy

5. Ať chválí Hospodinovo jméno.
Neboť on řekl, a učiněny jsou;
On rozkázal, a byly stvořeny.
6. Pevně je postavil na věčnost a na věky věkův;
Stanovil zákon a nepřekročí (ho).
7. Chvalte Hospodina ze země:
Draci a všechny prohlubně,
8. Oheň, krupobití, sníh, led, bouřlivé větry,
Jež vykonávají jeho slovo;
9. Hory a všechny pahorky,
Ovocné stromy a všechny cedry;
10. Zvířata a všechna stáda,
Hadi a okřídlení ptáci.
11. Králové země a všichni národové,
Knížata a všichni zemští soudcové,
12. Mladíci a panny, starci s jinochy
Ať chválí Hospodinovo jméno,
13. Neboť vyvýšeno jest toliko jeho jméno.
14. Sláva jeho nad nebem i nad zemí (ať jest);
I vyvýšil roh svého lidu.
Chvalozpěv buď od všech jeho svatých, od synů
Od lidu, který se k němu přibližuje. Israele,
Alleluja.

H. 1. Hall[e]lūjâh.
Chvalte Jahve s nebe,
Chvalte ho na výsostech.
2. Chvalte jej, všichni jeho andělé,
Chvalte jej, všichni jeho zástupové.
3. Chvalte jej, slunce a měsíc,
Chvalte jej, všechny světelné hvězdy.
4. Chvalte jej, nebesa nebes,
A vody, jež nad nebesy jsou;
5. Ať chválí jméno Jahve,
Neboť on rozkázal a byly stvořeny.
6. A postavil je na vždy, na věky,
Dal příkaz, a nezajde.
(*Jinak:* a nepřekročí ho žádné z nich).
7. Chvalte Jahve ze země,
Mořské nestvůry a všechny prohlubně;
8. Oheň a krupobití, sníh a kouř,
Vítr bouřlivý, jenž vykonává jeho slovo.

9. Hory a všechny pahorky,
Ovocné stromy a všechny cedry,
10. Zvěř a všechen dobytek,
Plazové a okřídlené ptactvo,
11. Zemští králové a všichni národové,
Knížata a všichni zemští soudcové,
12. Jinoši a panny,
Starci s mladíky;
13. Ať chválí jméno Jahve!
Neboť jeho jméno jediné jest vznešené,
Jeho sláva jest nad zemí a nad nebem.
14. A vyvýšil roh svému lidu,
Chvála (sluší) všem jeho zbožným,
Synům Isrā'êle, lidu jeho blízkosti.
Hall[e]lūjâh.

1—6. Výzva, aby nebeská tvorstva a nebesa chválila Jahve, protože jsou jím stvořena.

1. Chvála Boží má zaznívati *s nebe* dolů k zemi.

2. *Chvalte jej všichni jeho andělé*; *mocnosti* (v hebr. *jeho zástupové*. Jos. 5[14] 3 Kr. 22[19] *ṣ[e]bhā'ôth*) jsou sborové andělští, jak parallelní 102[21]b ukazuje. Po těchto jmenuje žalmista nižší tvorstvo.

3. 4. Oslovuje a volá ku chvále *slunce a měsíc, všechny jasné*, zářící (svítící) *hvězdy* (v lat.: *a světlo*, snad ono, jež bylo prvého dne stvořeno), *nebesa nebes* t. j. nejvyšší, vysoká nebesa nadhvězdná (Deut. 10[14] 3 Kr. 8[27] 2 Par. 2[6]), *a všechny vody, jež jsou nad nebesy*, jsou hořejší vody (Gen. 1[7]), které byly po mínění starých nad pevnou oblohou shromážděny a z nichž dával Bůh déšť na zemi.

Tato tvorstva hlásají již tím, že jsou na nebi, svou krásou, svým řádem, v jakém se nalézají a jaký vyplňují — ustavičně a denně moudrost a chválu svého Tvůrce. Zde je žalmista básnicky oslovuje, jako oslovuje jinde nebe, zemi, hory a j.

5. Vyzval je, aby chválily Boha — neboť ten jest jejich Tvůrcem a zachovatelem; ony od něho závisejí. Z důvodu vděčnosti jsou ku chvále Boží vyzvány.

On řekl a učiněny jsou, schází v hebr. a bylo do LXX dáno z 32[9].

6. Hospodin *postavil* nebesa a nebeské tvorstvo pevně a trvale: *na vždy a na věčnost.* Andělé zajisté jsou nesmrtelní; nebesa a nebeská tělesa se nemění tak, jako se mění hynutím, smrtí pozemské tvorstvo (živočichové, rostliny), jeví se nám býti stálými, věčnými (v širším smyslu toho slova). O nebesích, o slunci a měsíci a o hvězdách ovšem víme ze sv. Písma, že zajdou, že se přemění na konci světa (2 Pet. 3[10. 13]).

Stanovil zákon, ustanovil Hospodin pravidelný pohyb hvězd, určil úlohu nebeských světel, a ona budou ten zákon a řád na vždy zachovávati: *A nepřekročí* ho; jinak: *nezajde* ten zákon — *nepřekročí,* nezmění toho zákona (Bůh). Srovnej podobné výroky u Joba 14[5] 28[26] ž. 103[9] Jer. 31[35. 36].

Tím není vyloučena možnost zázraku na nebi; zázrakem není stálý Boží zákon zrušen a zázrak jest již od věčnosti Bohem předvídán a ve věčném řádu světa určen.

7—13. Žalmista vybízí zemi a zemské tvorstvo ku chvále Boží, a uvádí za příčinu, že *jest toliko Boží jméno vznešené* (13), a *že vyvýšil Hospodin roh* (moc, sílu) *svého lidu,* Israele (14).

7. *Chvalte Hospodina ze země,* ze země ať vychází chvála, jako má dle v. 1. vycházeti *s nebe.*

Drakové a všechny propasti, prohlubné, jmenuje tedy nejprve moře, které bylo zváno *abyssus,* propast, hloubka, ale též spousta vody — *drakové, tanninîm* (táhlá, veliká zvířata) značívá veliká mořská zvířata, mořské nestvůry. Smith myslí při slově *tanninîm* na arab. *tinnin,* které označuje *vodní smršť.* Při nebi jmenoval nejprve nejlepší jeho tvory, anděly — nyní počíná nejnižším stvořením, propastí vody, po té jmenuje přírodní zjevy na zemi a v povětří.

8. Chiasticky jmenuje *oheň,* snad blesky (104[32] Ex. 19[18]), *krupobití, sníh, led* (na m. toho v hebr. *kouř,* který bývá při ohni Ex. 19[18] Gen. 19[28]; v 118[83] přeloženo *jíním*).

Vítr bouře, vichr; všechny ty jmenované (dle hebr. o větru toliko) *vykonávají Boží rozkaz* (103[4]).

9. Jmenuje na souši *hory a pahorky, ovocné stromy* a lesní stromy, z nichž uvedeny *cedry.*

10. Vypočítává zvířata divoká a domácí: *Zvěř a veškeren dobytek* (stáda), *plazové* (lat. *hadi*) a *okřídlené ptactvo*; jako Gen. 1[24] a d.

11. 12. Ke konci oslovuje a vyzývá *člověka,* který byl dle zprávy o stvoření ustanoven pánem pozemského tvorstva. Vyzývá různé (nejvznešenější) stavy, rody a věky: *Krále a knížata a soudce, mladíky i panny, starce i jinochy, a veškeré národy, aby chválili jméno Hospodinovo*

13. 14. Ve v. 14. jmenuje společně *nebe a zemi, nad těmi jest sláva Boží,* a *proto mají ony oslavovati jeho jméno. Jeho jméno,* a sice jediné *jeho* jméno bylo vyvýšeno, když vysvobodil a obnovil, do svatého města uvedl Israele: *Tu vztýčil,* vyvýšil *roh svému lidu* (dle hebr.); před tím byl Israel pokořen, jeho roh (moc, síla) byl k zemi sražen, nyní zase nabyl cti a moci (88[18]). Též 131[17]. Toto povznešení Israele jest předmětem *chvalozpěvu* (hymnus, t[e]hillâ 144[1]) *všech svatých* (*zbožných,* v. str. 90. ch[a]sîdhîm) *Božích,* věřících Israelitů, *lidu,* který jest s Bohem v úzkém spojení, jest mu blízkým, *k němu přistupuje* v chrámu, obětmi a j. Bůh sám se k tomu lidu přiblížil (Deut. 4[7]), k němu se přibližovali kněží (Lev. 10[3]), prostředníci mezi Bohem a lidem.

1—3. Mohli bychom rozjímavě vykládati pěvcovu výzvu tak, že on chválí nebeské i pozemské tvorstvo proto, že ustavičně svou krásou, svým pořádkem hlásají Boží chválu. צְבָאוֹ k[e]thîbh *jeho zástup,* vykládáno též o hvězdách, lépe však qᵉrê צְבָאָיו (jako v překl.) *jeho zástupové* o andělích. *Lucidae stellae* כּוֹכְבֵי אוֹר *hvězdy světla,* ze světla, jež jsou světlo.

4—6. שְׁמֵי הַשָּׁמָיִם *nebesa nebes,* vykládáno též *všechna nebesa* (o trojím, vzdušném, hvězdném a andělském — neb o sedmerém nebi, jako 2 Kor. 12[2]). הַמַּיִם אֲשֶׁר מֵעַל הַשָּׁמָיִם *vody nad nebesy* vykládáno též o oblacích. Ve v. 5. jest v LXX přidáno הוּא אָמַר וַיֶּהִי *on řekl a stala se.* חק značí *zákon* přírodní též Job 28[26], Jer. 33[25].

Podmětem k sing. יַעֲבוֹר (obyč. יעבר) není asi חֹק (jako dle LXX, Vulg. a sv. Jer.), nýbrž nebesa i hvězdy, jež *nepřestoupí* toho řádu — jako יַעַבְרוּ.

8. Srovnati lze výčet v písni tří mládenců u Dan. 3[59. 66-70. 74].

13. נִשְׂגָּב jest part. nif., v některých rukop. perf. נָשְׂגַּב. Důvody chvály Boží jsou tu 1. vznešenost jména Jahve, 2. sláva jeho, která se jeví na nebi i na zemi, 3. jeho zvláštní milost k Israeli.

14. תְּהִלָּה není druhým předmětným akk. k וַיָּרֶם (povýšil chválu svých svatých), nýbrž přístavkem ku větě 14a. Olshausen doplňoval נָאוָה: *Slušno jest* jeho zbožným, aby (aneb *že*) chválili Boha; tak bylo by vykládati LXX a Vulg.; aneb chvála *ať zaznívá*. *Vyzdvihnouti roh*, jako 75[5]. Ὕμνος (od ὑφ-αίνω, ὕδειν) značívalo *chvalozpěv* ku poctě bohů, pak Boha. K tomu praví sv. Augustin: »Co jest hymnus, to víte: jest to zpěv s chválou Boha. Chválíš-li Boha a nezpíváš, neříkáš hymnus; zpíváš-li a nechválíš Boha, není to hymnus. Chválíš-li něco, co nenáleží ku chvále Boží, i kdybys zpěvem chválil, neříkáš hymnus«.

עַם קְרֹבוֹ *lid jeho blízkosti*, עַם ve stavu vázaném, קָרוֹב ve středním rodu: *blízko* = קְרוֹב לוֹ (Riehm קְרֹבָיו v množném čísle).

Církev pěje tento žalm s následujícími dvěma žalmy jako jedinou píseň (po ž. 66: *Bože, buď nám milostiv*) *ve chvalách, ad Laudes*, neděl a svátků. Již Apollinaris tak dosvědčuje ve 4. století a praví, že prozpěvovali tyto žalmy o jitřní.

Církev si přeje, aby byly naše chvalozpěvy spojeny s chválou, kterou vzdávají Bohu bez přestání všichni tvorové nebes i země. Proto vyzývá *anděly* a *svaté* nebešťany, pak veškerou přírodu, aby velebili Boha svými chvalozpěvy, aneb tím, že by nám ukazovali velikou moc, moudrost a dobrotu Boží.

Nebeská tělesa: *Slunce, měsíc* a *hvězdy* mohou nám přivésti na pamět Krista Pána, Boží Rodičku a všechny Svaté, jichž obrazy v církevní mluvě jsou. *Nebeské vody* mohou nám připomínati pramen Boží milosti, kterým dosahujeme očistění a posvěcení.

Oheň, krupobití atd. bývají někdy též prostředky trestající spravedlnosti Boží, zkouškou zbožných.

Chvalme, všichni bez rozdílu, moc a velebnost Boží; nikdo se za to nestyď, každý to pokládej za svůj nejčestnější úkol: velebiti svého tvůrce. *Kněz*, zvláštní syn Církve, přibližuje se k Bohu důvěrněji a častěji než jiný, má náležeti k jeho svatým — jeho péčí ať jest *vždy* a *všude nejlepší chvála Boží.*

149. žalm.

Israel chválí Boha a děkuje za vítězství.

Novým zpěvem má Israel svého Tvůrce a krále opěvovati, neboť ukázal, že svůj lid miluje (1—4);

rádi beřou jeho věrní zbraně, aby podrobili Božímu království pohany (5—9).

O Kananejských bylo Israeli přikázáno, aby je vyhladil; v tomto žalmu jest Israel podle daného rozkazu vyzván, aby bojoval proti pohanům, podrobil si je, a tím je podrobí též Hospodinu. Israel to nikdy nevykonal, ani v makkabejských dobách; vyplnilo se to však Kristem Pánem, jenž přivedl a přivádí národy světa v poslušnost, v poddanství Boha. I ve Starém Zákoně pojímali někdy říši budoucího Messiáše v duchovním smyslu, jak z Deut. 32[41] z Is. 45[14] vysvítá; ovšem, že si asi většina Israele představovala jakousi pozemskou říši, v níž by byli všichni národové Messiáši podáni. Vždyť mluvili ještě Kristovi učenníci o pozemském království Kristově, až Kristus pravil: *Mé království není z tohoto světa.*

Žalm pochází z doby po návratu z Babylona, snad z *Nehemiášovy doby* (Neh. 4[11]). Slova קְהַל חֲסִידִים verše 1. uváděna často ve spojení se slovy 1 Mak. 2[42] *συναγωγὴ Ἀσιδαίων* a dovozováno z toho, že jest v tomto ž. řeč o onom makkabejském shromáždění zbožných (2 Mak. 14[6]); to však z jediných těchto slov dokázati nelze. O Alleluja v nadpise viz ž. 104.

L. 1. Alleluja.
Zpívejte Hospodinu novou píseň;
Jeho chvála (zaznívej) ve shromáždění svatých.

2. Ať se raduje Israel z toho, jenž ho stvořil,
A synové Sionu ať plesají ze svého krále.
3. Ať chválí jeho jméno v tanci;
Ať mu zpívají při bubnu a při citaře.
4. Neboť má Hospodin zalíbení ve svém lidu
A vyvyšuje pokorné ke spáse.
5. Budou plesati svatí ve slávě;
Budou se radovati ve svých pokojích.
6. Chvalozpěvy Boží v jejich hrdle,
A dvojsečné meče v jejich rukou:
7. Aby vykonali pomstu na pohanech,
Tresty na národech;
8. Aby spoutali jejich krále na nohách,
A jejich šlechtice železnými pouty na rukou;
9. Aby na nich vykonali předepsaný soud.
Toť jest čest všem jeho svatým.
Alleluja.

H. 1. Hallᵉlūjâh.
Zpívejte Jahve novou píseň;
Jeho chvála (zaznívejž) ve shromáždění zbož-
2. Ať se raduje Israel ze svého stvořitele, [ných.
Synové Zijjônu ať plesají ze svého krále.
3. Ať chválí jeho jméno tancem,
Ať mu hrají na bubny a na citaru.
4. Neboť Jahve má na svém lidu zalíbení,
A zdobí zubožené spásou.
5. Ať plesají zbožní ve slávě,
Ať výskají na svých ložích.
6. Velebení Boha v jejich hrdle,
A dvojsečný meč v jejich ruce:
7. Aby konali pomstu na pohanech,
Tresty na národech;
8. Aby spoutali jejich krále řetězy,
A jejich šlechtice železnými pouty;
9. Aby vykonali na nich psaný soud.
Ctí jest to všem jeho zbožným.
Hallᵉlūjâh.

1. *Zpívejte Jahve novou píseň*, za nová dobrodiní, za vysvobození ze zajetí, za obnovení Jerusaléma — aby byly tím projeveny díky lidu (32³ 97¹). *Boží chvála* zaznívejž veřejně *ve shromáždění svatých* (zbožných ᶜᵃˢîdhîm 148¹⁴c), ve shromáždění zbožných Israelitů (v. str. 90).

2. Jahve *učinil* Israele národem, on jest *jeho Tvůrcem* (Is. 44² 51¹³), on pečuje o svůj lid, řídí ho, vede ho k vítězství: jest *jeho králem* (1. Kr. 8⁷ 12¹² Deut. 33⁵); proto mají se z toho svého Boha a krále Israelité, synové Siona, radovati.

3. Radost a plesání projevovalo se zpěvem, hudbou i tancem. Tak dí žalmista: *Ať chválí jeho jméno v tanci (in choro*, tancem), tancem, který býval při některých slavnostech a bohoslužebných výkonech obvyklým (Mirjam velebila tak Boha hrajíc na bubínek Ex. 15²⁰; viz též 1 Kr. 18⁶ 2 Kr. 6¹⁶ ž. 117²⁷ — srovnati lze i proroctví Jer. 31⁴).

4. Hospodin ztrestal na lidu jeho hříchy, jak toto zasloužil; staré hříchy jsou odpuštěny a Bůh nepřestal lid milovati: *Má zalíbení ve svém lidu*, vždyť dal lidu *spásu*, vítězství. Lid byl v bídném stavu, byl *zubožený* (Vulg. *mansueti* πραεῖς *pokorní)*. Hospodin je *ozdobil* rouchem *spásy* a vítězství.

5. *Zbožní mohou plesati se slávou*, v té slávě, kterou jim Bůh dal; dříve na svých ložích plakávali, naříkali (4⁵ 6⁷), nyní mohou *na svých ložích* (když užívají pokoje) *plesati a jásati* (41⁹ Is. 30²⁹).

6. 7. Výzva k boji proti pohanům: podrobení pohanů bude a jest ctí všech zbožných (9). Žalmista hledí prorockým duchem do budoucnosti a předkládá úlohu messianského království. Israel má chváliti Boha, ale spolu bojovati, aby i pohané Bohu se podrobili. Podobně si počínali Israelité, když stavěli druhý chrám: »*My pak* modlili jsme se k svému Bohu a postavili jsme stráž proti nim (Samaritánům) ve dne i v noci, bojíce se jich« (Neh. 4⁹; srov. též 2. Mak. 15²⁷).

Zbožný lid chválí Boha ústy *(v jejich hrdle)*, chválí ho i skutky: *Dvojsečné meče jsou v jejich rukou, aby vykonali pomstu na pohanech*, pomstu za to, že soužili Boží lid, že nectili Boha.

8. 9. *Aby přivedli svázané jejich krále a knížata*, spoutané na nohách i na rukou (Is. 45¹⁴), *aby na nich vykonali soud*, proroky předpověděný (snad též Deut. 32⁴¹

a d.), *napsaný*. Tato úloha, to vše bude ke cti zbožných ctitelů Boha Jahve, neboť to slouží spolu ke cti Boha, jehož zbožní tak velebiti se snaží.

Dvojsečný meč vykládán též o *soudcovské moci*, kterou budou míti svatí v soudný den: *Když zasedne syn člověka na stolici své vznešenosti, i vy seděti budete na dvanácti stolicích, soudíce* (Mat. 19[28]); *Svatí tento svět souditi budou* (1 Kor. 6[2]). Dvojsečný meč vykládán ještě o *Božím slově*, jímž jsou svatí opatřeni, aby potírali blud a lež, odstraňovali nepravost a hřích.

Psaný soud vykládají o všeobecném soudu a odkazují na slova sv. Judy (v. 14. 15.): *Prorokoval také o nich sedmý od Adama Enoch, řka: Aj, Pán se béře se svatými svými tisíci. Aby učinil soud všechněm, a trestal všechny, kdožkoli by byli mezi nimi bezbožní, ze všech skutků jejich bezbožnosti.*

2. עֹשָׂיו *jeho tvůrce;* partic. jest v pluralu pro souhlas s plur. אֱלֹהִים jako Is. 54[5] — ač bývá při אלהים, když znamená Boha, sloveso a přídavné jméno v jednotném čísle.

6. חֶרֶב פִּיפִיּוֹת v LXX množ. č. *ῥομφαῖαι δίστομοι* Aq. doslovně *μάχαιρα στομάτων* חֶרֶב שְׁנֵי פִיּוֹת *(meč dvojústý*, Soud. 3[16]).

Zbožní jsou slovy tohoto žalmu vyzýváni, aby pěli Bohu stále novou, krásnou, milou chválu, aby se těšili a radovali z Pána, z Vykupitele — jmenovitě, když by na ně dolehlo soužení a utrpení. Stále chvalme jméno Páně slovy i skutky: *Ať jíte neb pijete, aneb něco jiného konáte, vše konejte ke slávě Boží* (1. Kor. 10[31]). Bůh má ve zbožných zalíbení, vezme je do nebeské slávy, tam budou plesati, jásati v nebeských příbytcích *(in cubilibus suis)*, kde si odpočinou od soužení a útrap tohoto světa. Zde bojovali za čest a slávu Boží, tam bude jim dán soudcovský meč. Oni, a toliko oni svatí dojdou do věčné slávy.

150. žalm.

Chvalte Boha slavně.

Vyzývá, aby velebili Boha v jeho svatyni a chválili Jej pro jeho skutky slavně zpěvem a hudbou na všechny nástroje (1—6).

Tento žalm shoduje se obsahem s doxologií, která se nalézá na koncích čtvera prvých knih žaltáře; jest ovšem větší a slavnější než ony závěrečné verše. V tomto žalmu uvádí žalmista nejprve důvody Boží chvály, pak její způsob.

Žalm 150. složen asi k bohoslužebným účelům druhého chrámu v době po návratu z Babylona.

Některé rukopisy LXX mají *Alleluja* (viz ž. 104) toliko na začátku; u sv. Jer. a v syr. na začátku schází.

L. 1. Alleluja.
Chvalte Boha v jeho svatyni,
Chvalte jej v jeho mocné obloze.
2. Chvalte jej v jeho mocných činech,
Chvalte jej podle jeho veliké vznešenosti.
3. Chvalte jej zvukem trouby,
Chvalte jej na harfu a na citaru.
4. Chvalte jej bubnem a tancem,
Chvalte jej strunami a nástrojem (flétnou).
5. Chvalte jej na libozvučné cymbály,
Chvalte jej na jásavé cymbály.
6. Všeliký dech chval Hospodina.
Alleluja.

H. 1. Hallelūjâh.
Chvalte Boha v jeho svatyni,
Chvalte jej v jeho silné tvrzi.
2. Chvalte jej pro jeho silné činy,
Chvalte jej pro plnou jeho velikost.
3. Chvalte jej zvukem trub,
Chvalte jej harfou a citarou.
4. Chvalte jej na buben a tancem,
Chvalte jej strunami a flétnou,
5. Chvalte jej zvučivými cymbály,
Chvalte jej hřmotivými cymbály.
6. Vše, co má dech, chváliž Jâha.
Hallelūjâh.

1. *Chvalte Boha* (El) *v jeho svatyni* (62[3] 73[3] *sancta* 133[2]), chvalte Boha v nebeské jeho svatyni, která jest jeho příbytkem a kterou zove: *jeho silnou oblohou (firmamentum), pevností.* Oslovuje všechny, kteří Boha chváliti mohou a chtějí, jichž chvála Bohu milou býti může, tedy především anděly a svaté; po té zvláště služebníky pozemské svatyně Boží, kněze a levity, posléze i lid. Protože si přeje žalmista, aby byl Bůh oslavován i hudbou, jak se to v jerusalemské svatyni dělo, lze vykládati *sancta* i o pozemské svatyni: *Chvalte Boha v jeho svatyni*, v jeho chrámě na zemi — *chvalte jej i v jeho nebeské tvrzi;* obloha, *firmamentum* jest tou tvrzí, v níž Hospodin přebývá.

2. Uvádí důvody, pro něž jest Boha chváliti: *pro jeho mocné*, silné *skutky*, divy, jež vykonal, a *pro* (ἐπὶ i διὰ τοῦ πλήθους τῆς μεγαλωσύνης αὐτοῦ) *jeho nesmírnou velebnost*, velikost.

3--5. Vyzývá kněze a levity i veškeren lid, aby slavně a vesele, s hudbou a jásáním chválili Jahve, jak se to dělo o velikých slavnostech. Kněží troubívali na trouby, levité hrávali na harfu a na citaru, na strunové nástroje, na flétny a na cymbály mohl hráti každý z lidu. Tyto nástroje zde vedle sebe jmenuje. Nevíme, zda užívali při chrámové hudbě bubínků a nemůžeme proto tvrditi, že jest v těchto slovech obsaženo vyzvání k oslavě Boží služby v chrámu.

Zvukem trouby; šōfâr (80[4]), κερατίνῃ, *roh*, σάλπιγξ, *tuba*, *buccina* (odpovídá lat. lituus), býval rozeznáván od rovné trouby. Rohem dávali kněží znamení o svátcích, jím ohlašovali jubilejní rok, roh zvučel o svátku novolunní měsíce Tišri. Roh *qéren* nebyl tak zahnut jako šōfâr.

Chvalte ho *harfou, nébhel* νάβλα nablium i ψαλτήριον (נֵבֶל u Dan.; 80[3] κιθάρα Am. 6[5] ὄργανον) zvaná, měla dle Josefa Flavia 12, snad toliko 10 strun. Snad byla jako arab. *santir* s resonančním tělesem; tak se jeví ten nástroj, na který se jméno nébhel hodí, na assyr. obrazu hudců, kteří jdou králi Asurbanipalovi vstříc.

Egyptská harfa byla větší, někdy trojhranná, stávala na zemi, měla resonanční půdu, a hrávali na její strunách prsty s obou stran (2 Par. 29[26]). Při assyr. nástroji má v pravé ruce hůlčičku, kterou na struny tloukl, levou snad prsty drnkal; nosili jej zavěšený.

Citarou; kinnôr κινύρα, κιθάρα (řecky: *prsa*, Dan. קיתרס), pětkrát přeloženo též slovem ψαλτήριον, v ž. 136[2] slovem ὄργανον — byl strunový nástroj o třech, též o osmi a desíti strunách, napjatých na dutém, vyhloubeném dřevě (i na želvím krunýři); hrávali na ni (dle Jos. Flavia) hůlkou. Podle znázornění assyr. by byla neměla resonační půdy; hudec ji nosil při pravém boku, obrácenu do výše a dotýkal se strun levými prsty, v pravo snad hůlkou. Kinnor byl nástroj více zobecnělý než nébhel; hráli naň pastevci (1 Sam. 16[18]), v chodě, asi jako na lyru. Gen. 4[21] dí, že ji vynalezl Jubal. V chrámě prý bývalo 2—6 harf, aspoň 9 citar.

Na buben; tôf (arab. *duffun*, řecké τύπτω, adufa španě.) sestával z kůže na kruhu napjaté; kruh ten kovovými kousky ověšený nosívaly ženy v levé ruce a pravou rukou na jeho povlak tloukly (tamburina).

Chordis, na struny, minnîm strunová hudba vůbec.

Organum znamená *nástroj* vůbec, tedy i hudební (obyč. strunový) nástroj. V řeckém položeno i ψαλτήριον, v hebr. jest *'uggâbh* (Baer 'ughâbh s rafê), což vykládáno v aram. abūbîn (*ambubajae* Horacia), *píšťaly* z rákosu zhotovené (Is. 5[12] Mat. 9[23]) neb *flétny*. Při zpěvu obětí tamîd (denní, stálé) bývali prý 2—12 pištců. *Píšťala i flétna* se však zove *chālîl*. Jiní vykládají 'ughâbh latinským *cornumusa, dulcimer, dudy*, i *šalmají*.

Cymbály; צֶלְצָל (množ. צֶלְצְלִים zelz[e]lîm) κύμβαλον byly kovové polokoule, buď menší *(zvučivé cymbály)* צ" שְׁמַע ἐν κυμβάλοις εὐήχοις, jež byly zavěšeny na palci neb na jiném prstu a o sebe naráženy, aneb větší צַלְצְלֵי תְרוּעָה *hřmotivé cymbály* ἐν κυμβάλοις ἀλαλαγμοῦ, jež byly rukou na hůlce

držány a na sebe naráženy. Narážením těchto cymbálů dávali znamení, kdy měl počíti při libací zpěv.

Nejspíše chtěl žalmista ve verši 5. uvésti povšechně zvučivé a hřmotivé nástroje, neb hudební nástroje vůbec, jichž má býti užito k větší oslavě Boha.

6. Všeobecně vyzývá *vše, cokoliv má dech*, co dýše, všechny živoucí tvory ku Boží *chvále*. Člověk, který obdařen jest netoliko dechem života, nýbrž i *duchem* (spiritus), ten má především se o to snažiti, aby hlásal Boží chválu slovy i skutky, v soukromí i veřejně.

1. Staří vykladatelé židovští počítali 13 *chvalte*, kteráž jsou v tomto žalmu, a tvrdili, že odpovídá ten počet počtu 13 Božích vlastností, v Ex. 34[6. 7] udávaných. Jiní počítali v tomto zpěvu deset *chvalte* a mínili, že z úmyslu uvedeno to slovo počtem desíti, který značí úplnost, dokonalost.

2. *Virtutes: silné*, mocné *skutky* Boží; jako *justitiae* 11[8].

4. תֹּף i נֵבֶל užívány i při světské hudbě. Srovnej k tomu Am. 6[5]; Cheyne přeměňuje ta slova הַמְצַמְּרִים עַל־תֹּף וְנֵבֶל וְיִשְׂמְחוּ לְקוֹל שִׁיר

Massoretská závěreční poznámka na konci ž. přidaná zní: חֲזָק׃ סְכוּם פְּסוּקֵי סֵפֶר תְּהִלּוֹת אַלְפַּיִם וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת וְעֶשְׂרִים וְשִׁבְעָה, וְסִמָּן בְּ״ךָ אֶכְבֶּ״ד, וְחֲצָנָן וַיַּפְּחוּהוּ בְּפִיהֶם׃ וּכְדָרְיו תִּשְׁעָה עָשָׂר, וְסִמָּן בַּטּוֹ״ב׃ וּמִזְמוֹרָיו מֵאָה וַחֲמִשִּׁים, וְסִמָּן קֵ״ן׃ וּפְסֻקֵיהוֹתָיו חֲמִשִּׁים וְשָׁלֹשׁ, וְסִמָּן נָ״ן׃ וּכְתִיבָיו וְקַרְיָיו שִׁבְעִים וַחֲמִשָּׁה, וְסִמָּן לָמְ״ה׃ וְנוּנִין מְנֻזָּרוֹת שֶׁבַע, וְסִמָּן נָ״ד׃ וְחֵצְיָהּ אַחַת נְקוּדָה׃

To znamená: Buď silen! Souhrn veršů žaltáře jest dva tisíce pět set dvacet sedm, znamení jest בְּ״ךָ אֶכְבֶּ״ד (ב = 2000, ך 500, א 1, כ 20, ב 2, ד 4 = 2527); střední z nich verš jest 78[36]. Oddělení knihy jest devatenáct, znamení בַּטּוֹ״ב (ב 2, ט 9, ו 6, ב 2 = 19); žalmů jeho jest 150, znamení קֵ״ן; míst pasēqem označených jest 53, znamení נָ״ן; kᵉthîbhů a qᵉrê-ů jest 75, znamení לָמְ״ה; a nûn oddělených (převrácených) sedm, znamení נָ״ד; a jedna hláska zvlášť označená (v ž. 27[13]).

Tímto posledním žalmem *v Laudes* (ve chvalách) kněžského officia vyzývá sv. Církev své služebníky, aby chválili Boha tak, jak mu přísluší: *pro jeho nesmírnou velikost.* Jmenované nástroje hudební mohou značiti jednotlivé síly a schopnosti člověka, jež mají spolu všechny působiti k oslavě Boží velebnosti: *Quantum potes, tantum aude: quia major omni laude, nec laudare sufficis.* Nemůžeme Boha nikdy dostatečně chváliti. Chvála Boží jest nám dle slov Písma sv. velmi spasitelnou; chvála Boží slovy žalmů knězem pronášená nesmírně prospívá. O ní praví sv. Efrém: *Psalmus mentem illuminat, in coelum reducit, homines familiares Deo reddit, animam laetificat.* Žalm 150. jest s chvalozpěvem *Benedicite* mezi modlitbami *díků po mši sv.*

Dle starých mohla by citara značiti srdce a lásku, harfa pak lásku zachováváním desatera přikázání projevovanou.

Radostně chvalme Boha nejen ve šťastných dnech, nýbrž i v trudu a v soužení říkejme: *Budiž jméno Páně pochváleno! Od tohoto času až na věky! Alleluja!*

Konec knihy V. a výkladu posvátných žalmů.

Harfa assyrská.

Levita.

Harfa egyptská.

Cymbály egyptské.

Přídavek.

Výklad biblických chvalozpěvů breviáře.

Žalmy, chvalozpěvy a písně breviáře.

Breviář, kniha kněžského a klášterního officia (hodinek kněžských) obsahuje žalmy, chvalozpěvy (cantica), hymny (písně), svatá čtení z bible, ze spisů svatých Otců, z papežských listů, církevní modlitby, antifony a j. menší části. Denní povinnost kněze neb řeholníka sestává z modlitby některých žalmů, písní, sv. četby, a jest určena buď podle církevní doby a podle dne v týdnu, aneb podle připadajícího svátku. Budiž poukázáno krátce na rozdělení římského breviáře; breviář řeholníků se někdy od něho odchyluje.

Každého dne jest knězi modliti se v ranních hodinkách 94. žalm. (Pojďte, plesejme); v denních laudes (chvalách) modlí se spojené 62. a 66. žalmy (Bože, můj Bože, po tobě toužím — Bůh buď nám milostiv), pak spojené žalmy 148, 149 a 150 (Chvalte Hospodina s nebeské výše — Zpívejte Hospodinu . . . jeho chvála — Chvalte Boha v jeho svatyni); ve chvalách jest rovněž určen chvalozpěv *Benedictus.* V první hodince (ad primam) modlí se 53. žalm (Bože, svým jménem), v malých hodinkách jest roztříděn ž. 118. (Blahoslavení ti, kteří jsou neporušení), v nešporách jest chvalozpěv *Velebí má duše Hospodina*, v kompletáři máme 4., 30., 90. a 133. žalm (Když jsem vzýval — V tebe, Hospodine, jsem doufal . . . pospěš — Kdo přebývá v ochraně Nejvyššího — Nyní tedy oslavujte) s chvalozpěvem *Nyní propouštíš.*

Každý den v týdnu jest zasvěcen památce jednotlivých děl stvoření světa a našeho vykoupení; k těmto nese se obsah některých zpěvů, jež jsou v ty dny ustanoveny. Na neděli jest určen 92. (Hospodin kraluje), 99. ž.

(Plesejte), chvalozpěv *chválu vzdávejte* (v laudes), v primě pak ž. 117. (Oslavujte Hospodina) s vyznáním sv. Athanasia. V pondělí jest v laudes 5.žalm (Slova má vyslechni) s chvalozpěvem *Isaiáše*, v primě 23. žalm (Hospodinova jest země). V úterý jest v laudes 42. žalm (Suď mne, o Bože) s chvalozpěvem *Ezechiáše*, v primě 24. žalm (K tobě, Hopodine, pozdvihuji). Ve středu jest při chvalách 64. žalm (Tobě přísluší chvalozpěv) s chvalozpěvem *Anny*, v primě pak 25. žalm (Učiň mi po právu, Hospodine). Ve čtvrtek jest k laudes 89. žalm (Hospodine, útočištěm jsi nám) s chvalozpěvem *Mojžíše* z Exodu (Zpívejme Hospodinu), v primě 22. žalm (Hospodin mne vodí). V pátek jest v laudes 142. žalm (Hospodine, vyslyš) s chvalozpěvem *Habakuka*, v primě pak 21. žalm (Bože, můj Bože, pohlédni na mne). V sobotu jest v laudes 91. žalm (Dobře jest chváliti Hospodina) s chvalozpěvem *Mojžíše z Deuteronomium* (Slyšte nebesa). Ve všedních dnech (de feria) jest vedle toho přikázán k laudes 50. žalm (Smiluj se nade mnou).

Ostatní žalmy jsou roztříděny po řadě k ranním a večerním hodinkám jednotlivých dní v týdnu. V *ranních* hodinkách neděle modlíme se žalmy 1—3., 6—20.; v pondělí žalmy 26—37., v úterý 38—41., 43—49. a 51., ve středu 52., 54—61., 63., 65. a 67., ve čtvrtek 68—79., v pátek 80—88., 93., 95., 96., v sobotu 97—108. U *večerních* hodinkách jsou v neděli určeny žalmy 109—113., v pondělí 114—116., 119. a 120., v úterý 121—125., ve středu 126—130., ve čtvrtek 131—136., v pátek 137—140. a 141., v sobotu 143—147.

Cantica (zpěvy, chvalozpěvy) jmenuje římský breviář oněch desatero biblických chvalozpěvů, jež jsou vřaděny hlavně mezi žalmy chval (ad *laudes*). Sedmero chvalozpěvů jest ze Starého Zákona, tři pak ze Zákona nového: Magnificat Panny Marie, určený k nešporám, Benedictus Zachariáše v laudes a chvalozpěv Simeona v kompletáři. Některé breviáře klášterní vykazují větší počet biblických chvalozpěvů; tak na př. breviář Benediktinů při 3. nokturnu. (Tersch, Lesebuch f. Priester).

K slovu Božímu, jež jest obsaženo v žalmech a v bibl. chvalozpěvech, přistupuje *v hymnech* lidské slovo, aby byla i jím projevena chvála Boží *). Hymnus jest dle výkladu starých lidský hlas ku chvále Boží v časomíře složený (vox humana in laudem Dei metrice composita — ve vázané řeči složený). Původně bývaly tak jmenovány všechny písně a zpěvy ku poctě bohů (km. *ὑφ-αίνω, αἰνέω, ἀείδω, ὕδειν, ὑμνέω*), ve čtvrtém století počínali toho slova užívati ku pojmenování zbožných křesť. písní (na rozdíl od lyr. *ᾠδή*; viz poznámku k ž. 148^{14}). Dle toho se zove Gloria andělským hymnem, Te Deum jest hymnus sv. Ambrože a p.

Biblické chvalozpěvy jsou též o sobě vypsané v některých řeckých rukopisech a následují tam po žalmech. Toto uspořádání ukazuje, že bylo oněch *ᾠδαί* užíváno jako žalmových písní v liturgickém zpěvu. Tak vykazují codex Alex. (A) a Veronensis (R Lagarde) písně: Ex. 15^{1-19} (^{21}), Deut. 32^{1-43} (^{44}) 1 Kr. 2^{1-10}, Is. 26^{9-20} (R: 5^{1-9}), Jon. 2^{3-10}, Hab. 3^{1-19}. A má ještě Is. 38^{10-20}, Modlitbu Manassa, Dan. 3^{26-45} a $^{52-88}$, Magnificat, Nunc dimittis, Benedictus a ranní píseň. Veronensis má pak toliko Magnificat a Dan. 3^{52-90}. V několika málo místech se znění písní liší od znění týchž písní v jednotlivých knihách obsaženého. Staré české žaltáře mají po těchto chvalozpěvích ještě Te Deum, vyznání sv. Athanasia, litanie a četby k dušičkám.

V řecké církvi zpívají při chvalách chvalozpěvy Ex. 15., Deut. 32., Hab. 3., Is. 26., Jon. 2., Dan. 3., Magnificat s Benedictus. Mozarabský (to jméno značí: poarabštěný) breviář, v Toledě zachovaný má 76 biblických písní. (Swete, An Introduction to the Old Testament in Greek, s. 253—4).

*) Z bible jsou vzaty do breviáře též četby prvého nokturnu, kapitula, antifony, responsoria, části evangelii a j., i tato jsou ještě slovem Božím. Druhý a třetí nokturn obsahuji výklady sv. Otců a j.

1.

Chvalozpěv Mojžíšův u moře.

Ex. 15[1-19]. Ve čtvrtek ad laudes.

Pěvec vyzývá ku chvále Boží. Jahve zničil Egyptské, svou silou zachránil Hebrejské. Porážka Egyptských jest důvodem i předmětem chvalozpěvu (1—5).

Všeobecně velebí Hospodinovu sílu, která potírá, děsí a hubí (bezbožné). Tenkrát ustoupily vody, ale po vůli Boží padly na Egyptské (6—10).

Velebí svatost a dobrotu Boží. Israel jest uveden Bohem do svého bydliště (do země zaslíbené; 11—13), pohané jsou zděšeni (14—16b); Jahve sídlí ve středu svého lidu, kraluje na věky (16c—19). Tato část jest prorocká.

Dle v. 1. zpíval Mojžíš s Israelským lidem tuto píseň *tehdy* t. j. krátce po tom, když přešli zázračně rudé moře a když viděli záhubu faraonova vojska. *Zpíval Mojžíš a synové Israele*, tím není ještě udáno, že by byl Mojžíš skladatelem této písně; neboť nebylo by lze jmenovati skladateli syny Israele, kteří též »zpívali«. Poněvadž však Mojžíš tenkrát vše řídil, poněvadž on lidu slova Boží zvěstoval, vším právem připisováno jemu, že složil slova této písně, jimiž by byl Bůh za zázračné vysvobození chválen a uctěn. Dle toho nazývána tato píseň *Mojžíšovou*. Ze živého líčení, z obrazů, jež jsou v tomto zpěvu obsaženy, jest patrno, že byla píseň složena ihned po dějích, o nichž se zmiňuje; nejlépe ji mohl složiti očitý svědek.

Sv. Jan činí ve svém Zjevení (15[3]) zmínku o tomto Mojžíšově zpěvu. Allegoricky ukazuje, že blažení, kteří přemohli všechna zla tohoto světa, pějí tuto píseň před trůnem Božím: «A viděl jsem jako skelné moře, smíšené s ohněm, a ty, kteří zvítězili nad tou šelmou a nad její obrazem . . . , ani stojí nad tím skelným mořem, majíce harfy Boží, a zpívají píseň Mojžíše, Božího služebníka, a píseň Beránka, říkajíce: Velicí a podivní jsou tvoji skutkové, Pane Bože všemohoucí«.

Třetí sloka mluví o vydobytí země Kanaan. Israel toužil po zaslíbené zemi, po zemi svých praotců již v Egyptě; tato touha byla v něm Mojžíšem zvýšena. S bezpečnou důvěrou očekával vešken lid, že se mu zaslíbené země dostane, že tam bude se svým Bohem přebývati. Proto jest zcela přirozeno, že vyjádřil Mojžíš a Israel tuto důvěru ve chvalozpěvu, jímž oslavována Boží moc. Vysvobození z Egypta, zázrak při rudém moři byl zárukou, že Bůh dílo vysvobození dokoná tak, jak je přislíbil. I na jiných místech mluví Mojžíš v prorockém duchu o přebývání v zaslíbené zemi tak, jako by se tam již nalézali. Ta okolnost nemůže býti sama důkazem pozdějšího původu této písně. Lagrange míní, že byla tato píseň v pozdější době složena a Mojžíšovi připsána.

Píseň Mojžíšova se skládá ze tří částí (1—5, 6—10, 11—18); každá část počíná velebením Boha, obsah jest mocným stupňováním veden k vítěznému závěrku. Již staří si vážili básnické ceny této písně. Flavius mínil, že jest psána v hexametrech; hexametru se podobá toliko tím, že sestávají její verše z pravidla ze dvou vět (stichů); stichos mívá 4 zdvihy. I massoreté předpisují, že jest psáti tuto část stichicky. Zenner (Die Chorgesänge im Buche der Psalmen, s. 72—76) ji jmenuje sborovou písní a míní (odvolávaje se k v. 21.), že byla prvá sloka (1—5) zpívána prvním, druhá sloka (6—10) druhým sborem, třetí sloku (11—13) jmenuje střídavou, při níž by pěl prvý sbor verše 11. a 13., druhý pak sbor v. 12. Týž sbor by byl zpíval i sloku v. 14—16a, první sbor v. 16b—19. Zpěv by býval provázen hudbou a tancem; Philo poznamenal, že byl zpíván tento zpěv dvěma sbory s krásným opakovacím refrénem. Dle Lagrange pěl by prvý sbor 5 veršů, verš 6. by byl refrénem (též v. 11 bez c, a 16b c), druhému sboru přiděluje v. 7—10, pak 17—18 (Revue biblique 1899 s. 532 a d.).

L. 1. Tehdy zpíval Mojžíš a synové Israelští tuto píseň Hospodinovi a pravili:

Zpívejme Hospodinu, neboť slavně se ukázal velikým,
Koně i jezdce shodil do moře.

2. Má síla a má chvála jest Hospodin,
A stal se mi spasením;
On jest můj Bůh, a chci ho oslavovati,
Jest Bůh mého otce, a chci ho velebiti.
3. Hospodin jest (jako) muž, válečník; »Všemohoucí«
jest jeho jméno.
4. Vozy Faraona a jeho vojsko svrhl do moře;
Jeho vybraná knížata byla utopena v rudém moři.
5. Prohlubně je přikryly,
Sešli v hlubinu jako kámen.

H. 1. Tehdy zpíval Mōšé a synové Isra'êle tuto píseň
Jahve a pravili takto:
Zpívati chci Jahve, neboť jest velice vznešený,
Koně i jeho jezdce shodil do moře.
2. Má síla a zpěv jest Jâh,
A stal se mi spasením.
Tentoť jest můj Bůh, a chci ho oslavovati.
Bůh mého otce, a chci ho vyvyšovati.
3. Jahve jest válečný hrdina (syr.), *Jahve* jeho
jméno.
4. Vozy Faraona a jeho vojsko svrhl do moře,
A jeho vybraní šālīšîm byli ponořeni do
5. Vlny je přikryly, [trstěnného moře.
Sestoupili do víru jako kámen.

1. *Tehdy zpíval Mojžíš* jest úvodní věta a nadpis té písně; lépe: *zpívali*, Mojžíš a synové Israelští (se s. I.). *Zpívejme Hospodinu* (hebr. *chci zpívati*, zazpívám), ku chvále Hospodina, Boha zpěvem velebme! Jedn. číslo hebr. znění: *Chci zpívati Jahve* souhlasí se zájmeny *má síla, má chvála*, (nikoli: naše; synekdochicky jedn. číslo na m. pluralu); v překladech se však nenalézá.

Zbožní děkovali Bohu za jeho dobrodiní rádi zpěvem a sami se k Boží chvále vybízeli. Tak zpěla Debora, když byl vůdce Kananejských nepřátel, Sisara, usmrcen; zpívala i Judith, když byl Holofernes sťat, Anna, když se jí narodil Samuel; podobně i Zachariáš, Panna Maria, Simeon.

Pohnutku chvalozpěvu a spolu i jeho předmět udávají slova: *Neboť slavně se ukázal velikým* (v hebr. sesilujícím inf: *gā'ô gā'â*: *jest velice*, náramně *vznešený*); žádná vznešenost, velikost na zemi není tak velikou, jako

vznešenost Boží, on vše převyšuje. Svou velikost projevil tím, že *shodil koně i* (jeho) *jezdce do moře*. Egyptané pronásledovali Israelský lid, když se ubíral z Egypta na poušť, vojskem, které mělo válečné vozy. S těmito vozy pustili se za Israelem i do otevřeného rudého moře. Avšak tu je stihla ruka Boží (14[25]); vody, které stály při přechodu Israelských po obou stranách jako zeď, srazily se a zatopily vozy i lid, vojsko, jež na vozích bylo. Totéž pěla i Maria, Mojžíšova sestra, se všemi ženami (v. 21.).

2. Israelité se Faraonova vojska náramně zděsili (14[10]), neměli té síly, aby je mohli zahnati; proto praví nyní, když je Bůh od toho nepřítele vysvobodil: *Má síla* (jako ž. 20[2]: v tvé síle; též ž. 73[13]) *a má chvála*, předmět mé chvály, v hebr. pění, *chvalozpěv* (*můj* totiž) *jest Hospodin*, Jâh. Hospodin byl a jest silou Israele, o něm jedná chvalozpěv Israele (ž. 58[17]); proto *stal se* Bůh Israeli *spásou* (opakováno u Is. 12[2] ž. 117[14]).

Ten (takový) *jest můj Bůh a chci ho oslavovati. Jest Bůh mého otce;* tak řekl Hospodin k Mojžíšovi: *Jsem Bůh tvého otce* (Ex. 3[6]) t. j. Abrahama (jemuž byla učiněna přislíbení Boží pro Israele; též Ex. 18[4] a již v Jakubově žehnání, Gen. 49[25]); vedle Abrahama bývají obyčejně ještě jmenováni Isak a Jakub jakožto otcové Israele.

3. Ukazuje, jak se projevila síla Boží a spása Israele. *Hospodin jest muž válečník* (ž. 23[8]), jenž dovede, zná válčiti a může vítěziti nad svými protivníky; metaforicky tak dí o Bohu, jak obyčejně mluví o silných, hrdinných bojovnících. »*Všemohoucí*«, v hebr.: *Jahve jest jeho jméno;* ve jménu *Jahve* jeví se, co Bůh jest (Ex. 6[2-3]), pěvec nemůže o Bohu nic lepšího, velebnějšího říci, než když jmenuje ono vlastní jméno Boha, které Bůh sám o sobě řekl.

4. *Vozy Faraona a jeho vojsko*, lid, jenž byl na vozích (snad i *pěší* v tom zahrnuje) *svrhl do moře* (jako v. 1.). *Jeho vybraná knížata* (výbor knížat, ti nejlepší vůdcové) *byla utopena v rudém moři* (v hebr. *v trstěném moři*).

5. *Prohlubně* (ž. 41[8]), spousty vod *je přikryly, sešli* (sklesli, spadli) *v hlubinu jako kámen*, který již nevyjde na povrch; dle v. 10. jako *olovo* těžké, zhynuli rázem a nemohou býti vysvobozeni.

1. אָז s imperf. uvádí zde, jako jinde טֶרֶם (někdy též עַד) minulou činnost: Tehdy *zpíval* § 87[4]. אָשִׁירָה překlady נשירה (Samar. אשירו). וָאֹמַר (v. 21) má libozvučné dāgēš; o prostém inf. § 89[1]. Řecké *ἐνδόξως δεδόξασται*. Dillmann: vozy i řidiče vozů (רֹכֵב ž. 68[5]).

Talmudisté tvrdili, že Mojžíš před každým stichem verše zpíval slova: אשירה ליהוה, Israel že pak pěl verše. R. Nehemiáš mínil, že zpívali M. a Israel střídavě po větách celou píseň. Jmenovali ji mořskou písní שירת הים.

2. עָזִּי obyč. עֻזִּי *má síla* (metonymie). זִמְרָת (ž. 118[14] Is. 12[2]) dle překladů זִמְרָתִי, snad starší tvar ž. rodu. יָהּ v ž. 68[5. 19] 89[9]; v Ex. a v Pent. toliko Ex. 17[16]. וַיְהִי sousledné a vysvětlovací wau: *a* tak *se* mi *stal*. וְאַנְוֵהוּ hif. k נוה, významu podobného s נאה (nif. od slovesa אוה by znělo נאוה býti krásným); jiné נוה má význam *bydliti*, proto aram.: וְאַבְנֵי לֵיהּ מִקְדָּשׁ *a vystavím jemu svatyni*, což se sem a k řeck. *δοξάσω αὐτόν* nehodí.

3. אִישׁ מִלְחָמָה LXX vyhnuli se antropomorfismu slovy *Κύριος συντρίβων πολέμους* (jenž rozráží války), jako učinili i jinde (Gen. 18[25] Deut. 14[23]); v ž. 24[8] jest גִּבּוֹר מִלְחָמָה (König, Synt. § 342b).

4. Jako zde מִבְחַר שָׁלְשָׁיו, tak jest u Is. 37[24] מִבְחַר בְּרוֹשָׁיו *jeho nejlepší jedle* (cypříše — v překladech). שָׁלְשִׁים (kollektivní genitiv) snad značí dle překladů a dle 4 Kr. 9[25] 15[25] *knížata*, asi pobočníky vůdce (krále); snad je lze přirovnati též k řeckým *triarii*, kteří byli záložníky. Neznamená: »třetí« na voze, neboť u Egypťanů bývali na válečném voze pouze dva mužové. Zenner překládá »vybraní bojovníci na vozích.« יַם־סוּף *trstěnné moře;* o tom jménu viz s. 843.

5. יְכַסִּימוֹ jest impf. piel, při němž má slovesný tvar třetí kmenoovu souhlásku jod, כ nemá při šᵉvâ dāgēš, přípona třetí osoby הֶם zní v básn. částech častěji מוֹ, zde výj. מוּ. Imperf. jest tu jako historické praesens, lépe impf. concomitans v minulosti.

תְּהֹמֹת značí spousty vod, *hlubinu* (ass. Tiamtu), synon. moře.

V obrazném smyslu, dí Philo, znamenají koně (v. 1) hněv a žádostivost; rozum jest vozatajem. Pustí-li ořům uzdu, strhnou sebe i vůz i vozataje do propasti.

6. *Tvá pravice, Hospodine. velikou se ukazuje v síle,*
Tvá pravice, Hospodine, pobíjí nepřítele.
7. A množstvím své slávy sesazuješ své protivníky;
Vysíláš svůj hněv, který je tráví jako strniště.
8. A dechem tvého hněvivého žáru nashromáždily se vody,
Stála tekoucí vlna, nashromáždily se spousty vod ve středu moře.
9. Řekl nepřítel: Budu pronásledovati a popadnu,
Rozdělím kořist; naplní se má chtivost,
Vytáhnu z pochvy svůj meč; zabije je má ruka
10. Zadul tvůj dech, a pokrylo je moře;
Potopili se jako olovo v litých vodách.

6. *Tvá pravice, Jahve, jest proslavená silou,*
Tvá pravice, Jahve, rozbíjí nepřítele.
7. A v množství své vznešenosti strhuješ ty, kteří proti tobě povstávají;
Vysíláš svůj žár (hněvu), tráví je jako strniště.
8. A dechem tvých chřípí nastavily se vody (LXX: rozdělily se),
Postavily se jako hráz ty, které tekou (vody),
Ztuhly spousty (vod) v srdci moře.
9. Řekl nepřítel: Pronásleduji, dostihuji;
Rozděluji kořist; jimi má se naplniti má žádost,
Vytahuji svůj meč; má ruka je hubí (LXX: opanuje).
10. Zavál jsi svým dechem: pokrylo je moře,
Sklesli jako olovo do mohutných vod.

6. Hospodin zahubil nepřítele v době, když toho bylo Israeli nejvýše potřebí, když se nepřítel již připravoval, že zničí tento Boží lid.

Tvá pravice, obraz Boží moci a síly (ž. 117[16]). Tento verš by byl refrénem; následující verš počíná sice spojkou *a*, tato však schází v syrském, na začátku sloky by jí nebylo.

7. *A v množství své slávy* (svou velikou vznešeností) *sesazuješ*, hebr. *strhuješ* (jako budovu, zeď; ž. 27[5]: »strhne, avšak nepostaví«) nepřítele; nepřátelé Israele jsou spolu nepřáteli Boha: *povstávají proti tobě. Vysíláš svůj hněv,*

svůj oheň, *žár* hněvu (ž. 2⁵ 87¹⁷), *který je tráví*, ničí snadno, a úplně jako tráví oheň *strnisko* (Is. 5²⁴).

Tak může zakročiti Hospodin v každé době proti kterýmkoli svým nepřátelům, tak učinil i při přechodu Israele červeným mořem.

8. *A dechem tvého* (Božího) *žáru* (furoris) *nashromáždily*, nastavily, nakupily *se vody*. V 14²¹ bylo řečeno, že bylo moře prudkým východním větrem v souš proměněno, a že se rozdělily vody (i zde διέστη LXX); to jest »dech B. chřípí« neb »B. hněvu«. Aby mohli Israelité projíti mořem, nastavily se vody po obou stranách: *Stála vlna*, která jest *tekoucí;* v hebr.: *postavily se jako hráz* (hromada) ty, *které* jindy *tekou*. To nestalo se na kraji vod při březích, nýbrž ve středu moře, *v srdci moře ztuhly spousty* vod (abyssi; ž. 41⁸).

Bůh rozdělil vody, poněvadž chtěl Israeli připraviti vysvobození; stalo se to tedy z lásky, z milosrdenství k Israeli. Spolu však bylo to rozdělení vod osudným Egypťanům, kteří v něm nalezli záhubu; vzhledem k těmto bylo učiněno hněvem (spravedlností) Božím.

9. Nepřítel (Egypťané) se bezpečně domnívá, že zvítězí, a dychtí, aby již Israele popadl a aby si kořist rozdělil. Dychtivost a bezpečnost, v jaké se nepřítel nalézá, naznačena krátkostí proslovených vět (bez spojky), asyndeticky přiřaděných: *Pronásleduji, dostihuji, dělím kořist; naplní se má duše* (má chtivost, o néfeš ž. 26¹² 40⁸), nasytí se má chtivost jejich kořistí, kterou u nich vezmu. Egypťané nechtěli Israelity usmrtiti, nýbrž skrotiti, přivésti zpět do Egypta, aby jim zase byli otroky; zde praví: *Vytáhnu z pochvy svůj meč, zabije* (interficiet, hubí) *je má ruka*. LXX ἐμπλήσει: učiní je panstvím, majetkem.

10. Bůh zmařil naději nepřítele velmi snadno. *Zadul jeho dech* (zavál jsi svým dechem, hebr.) vítr; jako při rozdělení vod zavál vítr, tak i při tom, když se vody zase sešly, ač to Ex. 14²⁷ nepoznamenává.

Sklesli jako olovo do mohutných vod, nebylo jim žádné pomoci. Vody červeného moře, jež zahubily Egypťany, jmenuje mohutnými, slavnými, neboť ukázaly slavně Boží moc; jmenuje je vehementes, prudkými, lítými, bylyť to veliké vody moře.

6. נֶאְדָּרִי má jod compaginis (splynutí, sloučení), ač jest mezi ním a mezi připojeným slovem הַכֹּחַ předložka בְּ (Gen: 49¹¹ אְסָרִי לַגֶּפֶן a j). Již Abarbanel mínil, že jest toto jod přidáno za příčinou zpěvu. Parallelism by ukazoval, že jest נאדרי přísudkem k ימינך: *tvá pravice jest proslavena* silou, ימינך jest však ž. rodu (muž. snad Přísl. 27¹⁶); může býti tedy přístavkem k יהוה (König, Syntax § 272c) *proslavený silou!* רָצַץ, obyč. רָצַץ, též רעע.

8. אַף *chřípí*, nozdry, jako ž. 18¹⁶. נֶעֱרְמוּ (עֲרֵמָה hromada obilí, arab. arimat *hráz*) jest mil'êl, druhé seghol jest pouze pomocnou samohláskou a netvoří tu slabiky. נֵד ž. 33⁷ 78¹³; arab. *naddun* ojedinělý vršek.

9. אָמַר s akk. § 91². הוֹרִישׁ od יָרַשׁ (יְרַשׁ) *majetkem míti*, dědit — avšak též; někoho z majetku *vyhnati* (Deut. 2¹²), tak v nif.: schudnouti; hif. v témž významu Num. 14¹².

K אמר אויב poznamenává König (Stilistik, 139²⁵), že jsou ve St. Z. odstavce, které jednají o starších věcech, jsou však položeny na pozdější místo; příkladem uvedeno toto místo, pak Is. 6¹ Jer. 2² a j. Verš 9. (8.) by jednal o tom, co bylo před dějem v. 1—7 (Bacher, Die älteste Terminologie der jüd. Schriftausl. při קדם).

11. *Kdo jest ti podoben mezi silnými, Hospodine!*
Kdo jest ti podoben, veliký ve svatosti,
Hrozný a chvály hodný, jenž činíš divy?
12. Vztáhl jsi svou ruku, a pozřela je země.
13. Ve svém milosrdenství jsi byl vůdcem lidu, jejž jsi vykoupil;
A nesl jsi jej svou silou do svého svatého příbytku.
14. Vystoupili národové a rozhněvali se;
Bolesti dostali obyvatelé Filištínští.
15. Tehdy se poděsila knížata Edomu,
Strach popadl siláky Moabu;
Strachem schli všichni obyvatelé Kanaanu.
16. Ať na ně vrazí bázeň a strach velikostí tvého ramene,
Ať se nemohou ani hnouti,
Dokud by nepřešel tvůj lid, Hospodine,
Dokud by nepřešel tento tvůj lid, který jest ti majetkem.

17. Uvedeš je a zasadíš na vrchu svého dědictví,
Na přepevném svém příbytku, který jsi připravil, Hospodine;
(Na) své svatyni, Hospodine, kterou postavily tvé ruce.
18. Hospodin kraluje na věčnost a dále.
19. Vešel totiž jezdec, Farao s vozy a se svými jezdci do moře, a svedl na ně Hospodin zpět vody moře; synové Israele však šli po suchu jeho středem.

11. *Kdo jest jako ty mezi bohy, Jahve?*
Kdo jest jako ty, vznešený ve svatosti,
Hrozný v slavných dílech, čině zázraky?
12. Vztáhl jsi svou pravici: pohltila je země.
13. Vedeš svou milostí lid, který jsi vykoupil;
Řídíš (jej) svou silou k svému svatému místu.
14. Slyší (to) národové, třesou se,
Bolestí se svíjí obyvatelé P[e]lešeth,
15. Tu se děsí knížata Edômu,
Berani Mō'âbu — pojímá je třesení;
Roztékají se všichni obyvatelé K[e]na'anu.
16. Padá na ně úzkost a strach;
Velikostí tvého ramene oněmují jako kámen,
Až by přešel tvůj lid, Jahve,
Až by přešel lid, který jsi vlastním učinil.
17. Uveď je a zasaď je na hoře svého majetku,
Na místě, jež, Jahve, učiníš svým přebýváním,
Ve svatyni, Pane, kterouž tvé ruce postavují.
18. Jahve jest králem na věky a na vždy.
19. Neboť vešel Faraonův kůň s jeho vozem i s jeho jezdci do moře, a přivedl na ně Jahve vody moře zpět; synové Isra'ële však šli suchem uprostřed moře.

11. Egypťané připisovali svým bohům sílu a moc; Bůh se projevil mnohem mocnějším, ano daleko nejmocnějším, není *mezi bohy* nižádného, jenž by *byl Bohu* Jahve *podoben!* Tak vyznal i Jethro: »Nyní vím, že jest Jahve větší než všichni bohové«. Dle jiných míst Písma sv. (ž. 85[8-10] 95[4-5]) věděli Israelité, že nejsou bohové ničím, že vůbec žádné síly nemají.

Kdo jest jako ty, veliký ve svatosti? Svatostí se liší Bůh od všeho stvoření, svatostí jest nad všechno stvoření

povznešen. Boha jmenovali *svatým*, poněvadž věděli, že jest při něm to nejlepší dobro, že jen dobré miluje a že jest od nedokonalého a od zla úplně odloučen; původně znamenalo qādáš *býti odloučen*, pak obdrželo i onen mravní význam. Kdo jest s Bohem spojen, kdo jemu náleží (jako Israel, Ex. 19[6]), jest tím odloučen od všeho ostatního stvoření, »svatému« člověku jest se vzdalovati a chrániti všeho, co k Bohu nenáleží, hlavně všeho modlářství, hříchu a nečistoty. »Svatý« ctí Boha, chodí po pravé cestě, poslouchá hlasu Božího a zachovává Boží přikázání.

Hrozný, neboť jeho činy, jeho divy (jako ku př. rány v Egyptě) působí hrůzu, jeho mocné skutky jsou *předmětem chvály* (chvályhodné, jako ž. 77[1]); poněkud jinak dle hebr.: *Jest hrozný ve* svých *slavných dílech*, ukazuje se hrozným svými divy: *čině divy*. Hrozným se projevil zejména, když zahubil Egyptské.

12. *Vztáhl jsi svou pravici*, když poručil Bůh, aby vztáhl Mojžíš svou ruku na moře (14[26]) a navrátily se vody. *A pozřela je* (Egyptské) *země;* moře je pohltilo, zde jmenuje *zemi* v onom významu, dle něhož znamená i moře, jež na ní jest (podobně i v ž. 104[30]).

13. Perfekta tohoto verše a násl. jsou prorocká, jako na mnohých jiných místech. Předpovídá, s jakou péčí Bůh svůj lid povede, jakou hrůzou budou obyvatelé zaslíbené země před Israelem pojati.

Svou milostí vedl Bůh *svůj lid a* takřka jej *nesl do svého svatého příbytku*, do zaslíbené země; tato byla zasvěcena Božím zjevením již v dobách praotců, svatou se stala ovšem ještě více, když v ní byly svatostánek a chrám, sídla velebnosti Boží. Calmet vykládá »svatý příbytek« tohoto verše o hoře Sinai, k níž Hospodin svůj lid vedl, na níž se mu zjevil. Viz též ž. 72[24] 77[54].

14. 15. *Vystoupili* — v překladech: *slyšeli* (to: Boží divy v Egyptě) *národové* (ž. 47[6] podobně o pozdější době) *a třesou se.* Jmenuje hlavně národy na jihu země Kanaan usazené; ti slyšeli dříve o Israeli a o moci Jahve

než ostatní a byli jati strachem (LXX Vulg. *hněvem*); *obyvatelé Pelešeth*, Filištíné, kteří bydlili na jihozápadním konci Kanaanu, v sousedství Egypta, *svíjeli se bolestmi* jako se svíjí rodička při porodu (dle hebr.). *Poděsila se knížata Edomu, strach popadl siláky Moabu;* Edom a Moab bydlili na jihovýchodních hranicích Kanaanu. *Schli strachem* (roztékají se, diffluxerunt, ἐτάκησαν) *všichni obyvatelé Kanaanu*, znenáhla mizeli, hynuli, byli podmaňováni a usmrcováni.

16. Dle lat. přeje, aby na nepřátely a na jmenované národy padl strach před Israelem, dle hebr. bezpečně vidí, že se tak stane. *Strach na ně přijde velikostí ramene Božího*, když vidí divy, jež rámě B. působí. V hebr. poněkud jinak spojeno: Mocí *(velikostí) tvého ramene* jsou nepřátelé *němými jako kámen* (LXX: *ať zkamenějí*, Aq. Theod. Aram.: *ať oněmějí jako kámen).* Sym. *Ať se nemohou hnouti,* jak lze i Vulg. přeložiti; ať nemohou Israeli překážeti, brániti, když jde do Kanaan. Israelité nešli do Kanaan nejkratší cestou, nýbrž bylo jim procházeti a obcházeti země několika národů, než se do zaslíbené země dostali.

17. *Uvedeš je a zasadíš* jako strom (metafora) dáš jim pevné, stálé sídlo *na hoře svého dědictví* t. j. v hornaté zemi Kanaan (Deut. 3[25] kde ji též *horou* »dobrou« jmenuje). Horou jmenuje Kanaan proto, že byla najmě proti údolím Egypta hornatou krajinou: byla Božím majetkem a Bůh ji svými sliby dal v dědictví, v majetek Israele. Země Kanaan jmenována též *příbytkem Božím, svatyní Boží*, kde se Bůh mezi svým lidem chtěl usaditi (ž. 86[1. 2.] o Jerusalému); později jmenován tak hlavně Sion.

18. *Hospodin kraluje na věky* (ž. 46[3] 145[10] a j.), jest a zůstane králem Israele. Jeho věčné království hlásáno a projeveno zvláště v messianské říši, jest králem svých vyvolených na věky.

19. Tento verš nenáleží již k rytmu Mojžíšovy písně, udává prostě příležitost, za kteréž byla ona píseň zpívána. Záhuba Faraonova vojska byla i důvodem a příčinou

toho chvalozpěvu: *Vešel totiž jezdec Farao* (Faraonův kůň, hrom.: koňstvo far.), *s vozy i s jezdci do moře.* Toť předmět písně, příčina důvěry Israele a pramen jeho veselí.

Ze slov: *Vešel Faraonův kůň s jeho vozem a s jeho jezdci do moře* — nevysvítá ještě, že vedl Farao osobně ono vojsko, že i on vešel do moře a že tam zahynul; zahynulo tam jeho koňstvo, vozy a jezdci. V ž. 135[15] jest řečeno, že byl Farao se svým vojskem v červeném moři *vytřesen (excussus*, syr. *poražen*, aram. *zadušen*): ale i tu lze ta slova o mravní porážce Faraona, jíž se mu dostalo v jeho vojsku, vykládati. Mumie Faraona Meneptah-a (Merenptah), jenž by byl po mínění mnohých Faraonem doby vyjití Israele z Egypta, nalezena v pohřebištích u Theb, a leží nyní v Museum v Gizeh u Kahýry. Písmo sv. nepraví nikde, že by se byl tehdejší Farao sám v moři utopil. Až dosud však neznáme a nemůžeme udati s bezpečností jména Faraonů z doby útisku a z doby vysvobození Israele z Egypta. Egyptské prameny o těch událostech posud mlčí (Exodus. Erklärt von Dr. Holzinger).

11. מִי־כָמֹכָה *Kdo jako ty?* O tvrdém *kaf* pro libozvuk v. König, Stil. 269[31]. Praví, že si Makkabejští učinili tato slova heslem ve válce, že je měli napsána na svých vojenských praporech, a že jim odtud dáno též jméno Makkabi, složené z prvých písmen slov tohoto stichu מכבי (2 M. 15[11]). Jméno Makk. odvozováno však obyčejně od מַקֶּבֶת (s dvojím qôf) *kladivo* (dle *Μακκαβαῖος* od מַכְבִּי *zhasínatel* t. j. boje). קָדוֹשׁ *svatý*, mělo význam *vznešenosti*, pak i mravní čistoty a neporušenosti, LXX ἅγιος (od ἄζω, jag, *ctíti*), někdy ὅσιος i ἱερός. Hummelauer připomíná, že se egyptští kněží jmenovali ne'b t. j. *čistý*, poněvadž i u nich svatost, čistota, arciť více zevnější žádána byla.

13. נָהַלְתָּ jest piel, při němž zdvojení nahraženo prodlouženou samohláskou; impf. zní יְנַהֵל s dageš vmyšleným. LXX נחמת *potěšil jsi.* Někteří z těch, kteří vykládají tato slovesa hist. perfektem, kladou složení písně proto do pozdější doby.

14. První stichos má pouze tři slova. יִרְגְּזוּן má koncové ן a jest v přestávce milra'; Sym. *ἐταράχθησαν byli zmateni.* חִיל mívá při sobě כַּיּוֹלֵדָה *jako rodící.*

15. אָז *tehdy*, i o budoucnosti (ž. 96[12] Sof. 3[9]).

16. אֵימָתָה mil'êl, akkus. koncovka bez zvláštního významu, Sam. אירמה. יְדְמוּ od דמם Syn. *ἀκίνητοι ἔσονται*. Zenner čte עַד na m. prvého עַד a vykládá: »I dále ať šťastně prochází tvůj lid, ať šťastně prochází«. Kautzsch: *Tak vtáhl.*

17. מָכוֹן (básn. na m. מָקוֹם) a מִקְדָּשׁ (dag. forte dirimens) jsou přístavky k הַר נַחֲלָתְךָ.

18. V עָדֶ jest tu seghol, v לָעַד a עֲדֵי־עַד jest pathach, s waw וָעֶד. *Ultra* míněno sv. Jeronymem o mess. říši; o tom »ultra aeternitatem« sv. Tomáš v 1. p. quaest. 10 art. 2 ad. 2.

19. Hummelauer míní, že oslavovali Israelité toto Boží dobrodiní, v červeném moři prokázané, každoročně, a že po Mojžíšově zpěvu následovalo prosaické vypravování: Egypťané hrnuli se za Israelem do moře, byli vodou zaplaveni, Hebreové zachováni. Commentarius in Exodum et Lev. s. 161.

Eques není správně: כּוֹס hromadně, tedy: equi Pharaonis.

Přechod Israele rudým mořem jest dle 1. Kor. 10[2] obrazem sv. křtu. Tímto jsme vyprostěni z moci zlého ducha. Za to děkujeme při modlitbě tohoto chvalozpěvu v laudes *čtvrtku*. Část tohoto chvalozpěvu jest v táhlé modlitbě *Bílé soboty*, poněvadž na bílou sobotu bývali v staré době dospělí katechumeni křtěni. Prosíme a těšíme se slovy této písně, že nás Hospodin svou mocí povede a uvede do své svatyně, do místa nebes, jež nám připravil a zřídil.

2.

Poslední chvalozpěv Mojžíšův.

Deut. 32[1-43]. V sobotu ad laudes.

Po úvodě (1–3) ukazuje Mojžíš, jak bezpečně vedla Boží prozřetelnost Israele pouští, jak jej zasadila v požehnané zemi (4–14);

Israel jest však nevděčný a upadá v modlářství (15–18), Bůh určuje proto svému lidu trest a hrozí vyhlazením (19—26).

Nevyhladí svůj lid, dá jemu i vítěziti nad nepřátely;

povede jej cestou velikého soužení k lepšímu poznání; praví a věrní Israelité budou vysvobozeni (27–43).

Svatý vůdce lidu ukazuje v této poučné písni lidu spravedlnost a věrnost Boha Jahve, kterak se jevila a kterak se jeviti bude v řízení zkaženého a nevděčného Israele. Ta myšlenka jest zde vážně, velebně, básnicky provedena; jest krásněji a úplněji vyvinuta než v žž. 77. 104. 105., které podávají podobná naučení z dějin Israelského národa. Píseň vyniká rozmanitými výraznými a původními obrazy, parallelism jest v ní velmi pravidelně proveden: prorocký duch dodává jí veliké vážnosti. Výtky lidu Israelskému činěné jsou velmi přísné, láska a něžnost, jež z písně vyznívají, odstraňují bázeň před trestem a vedou k silné důvěře v Boha.

V. 30. předcházející hlavy »*Mluvil pak Mojžíš před ušima veškerého shromáždění Israël'ele slova této písně, zcela úplně*« praví, že Mojžíš mluvil slova písně hl. 32 před veškerým lidem. Verš 19. téže hl. obsahuje nařízení Boží: *A nyní napište si tuto píseň a nauč jí syny Israele;* osloveni jsou Mojžíš a Josue. Ústní podání připisovalo i dle 22. verše tuto píseň Mojžíšovi. Totéž dosvědčuje sv. Pavel v listu k Řím. 10[19] slovy: »První Mojžíš řekl: *Já chci vzbuditi vaši žárlivost lidem, který není národem*«; uvádí slova této písně (32[21]) jakožto Mojžíšova slova.

Obsah hodí se zcela dobře k předcházejícímu vypravování, obrazy písně mohly býti zcela dobře psány mužem, který ještě do země Kanaan nevešel, který prodlel na poušti. Mojžíš znal svůj lid velmi dokonale, měl zajisté velikou prozíravost, byl poučován duchem Božím, mohl předvídati štěstí, jakého se lidu v Kanaan dostane, mohl však též viděti v duchu nevděk a bezbožnost, jaké se dopustí potomci Israele ve své zemi. Z písně nevysvítá, že by byl býval Israel v oné době blízek vyhlazení a že byl právě v posledním okamžení Boží milostí zachráněn; ten stav pěvec předvídá a předpovídá.

Slova tohoto zpěvu byla známa veškerému pozdějšímu lidu, proto shledáváme jejich stopy tak často v žal-

mech a u proroků. Tuto podobnost lze však vysvětliti z části i tím, že o předmětu, který jest v chvalozpěvu Mojžíšově vypsán, jednali skorem všichni pozdější proroci; mohli tedy užiti podobných výrazů.

Básnickým slohem, zvláštními, ojedinělými výrazy odchyluje se naše píseň od ostatních částí Deuteronomia a Pentateuchu. Ti, kteří neuznávají vůbec možnost proroctví, vybírají z těch zvláštností slohu a výrazů důvody pro pozdější původ této písně. Verš 21. dí, že má vykonati na Israeli usouzený trest »lid, který není národem« לֹא־עָם. Antimosaisté se tu rozcházejí: jedni míní, že byli tímto lidem (ne — národem) Syrové Damašku (780 př. Kr.), jiní, že jím byli Assyrové neb i Babylonští — a kladou skladbu písně do oněch dob, když tito národové Israele tísnili. Oettli připisuje tuto píseň jakémusi redaktorovi, který ji upravil z jahvistické části, k níž byla přidána i část kněžského pisatele a část deuteronomisty. Kuenen v ní spatřuje naopak práci Elohisty. Driver míní, že byla tato píseň psána sice v staré době, avšak *e persona Mosis* jiným pisatelem. Tyto důvody nemohou vyvážiti důvody čerpané z knih a z podání, že chvalozpěv tento pochází od Mojžíše.

Massoreté předpisují, že jest psáti Deut. 32[1-43] (jako Ex. 15[1]b-[18] Soud. 5 a 2 Sam. 22) stichicky. Dle Zennera jest sborovou písní a má sloky o 5, 5—10—5, 5—8—5, 5—3—5 a 5 verších. Dle Flavia, Orig. by zde byly též hexametry.

L. 1. Slyšte nebesa, co mluvím,
Ať naslouchá země slovům mých úst.
2. Nechať houstne jako déšť mé poučení,
A teče jako rosa můj výrok,
Jako příval na zelinu,
A jako krůpěje na travinu.
3. Neboť chci vzývati jméno Hospodinovo;
Prokažte velikost našemu Bohu!

H. 1. Naslouchejte nebesa, a já budu mluviti;
A poslyš země slova mých úst!
2. Ať krápe jako déšť mé učení,
Ať kape jako rosa mé slovo,

Jako mlživý déšť na mladou zeleň,
Jako kapky na travinu.
3. Neboť chci rozhlašovati jméno Jahve:
Dejte velikost našemu Bohu!

1. Pěvec volá básnickým oslovením *nebesa i zemi*, aby byly svědky poučení, přípovědí a hrozeb, jež nyní Israeli podávati chce. Nebesa i země byly svědky všeho, co byl Hospodin pro ten lid učinil, i toho, kterak si lid Boží na zemi počínal a ved! (D. 4[26] 30[19] 31[28]) — proto mají slyšeti i tato kárná slova. Jsou důležita pro veškerý svět, jako má osud Israele, v písni naznačený, pro celý svět význam veliký.

Podobné oslovení nalézáme před slavným prorockým (Is. 1[2]) neb hlubokým výrokem (ž. 49[4]; též Is. 34[1] Mich. 1[2] 6[1]).

2. Metaforickými obrazy vyjadřuje svá přání, aby působila slova jeho písně tak blahodárně na srdce lidu, jako působí jemný, občerstvující *déšť*, oplodňující *rosa na trávu a na byliny* (ž. 71[6]). *Poučení*, jež podá písní, má vésti k bázni, k důvěře v Boha a působiti úctu k Bohu.

Podobný úvod didaktického rázu jest též v ž. 48[2-5] a 77[1. 2].

3. Odůvodňuje výzvu, již učinil ve v. 1. a přání, které vyslovil ve v. 2.; udává spolu předmět písně: *Neboť chci vzývati jméno Hospodinovo*, chci je *rozhlašovati* (ž. 21[23]), aby poznal lid, kdo jest Jahve a věděl, co o sobě Bůh zjevil. Jakmile vyslovil jméno Boží, ihned vyznává hlasitě, že Bůh, Bůh jediný jest veliký: *Prokažte* (ž. 28[1]) *velikost našemu Bohu!*

2. יַעֲרֹף *kapati*, jako v ž. 65. Is. 45[8] sloveso רעף arab. rá'afa. לֶקַח přijetí, to přijaté, *učení*, nalézáme v poučných knihách Přísl. 1[5] 4[2] 7[21] a j., u Joba 11[4] Is. 29[24]. R. Jehuda tvrdí v Talmudu k tomuto verši, že jest déšť prospěšnější než učení (zákona).

Verš 2. jest uveden jako příklad 14. pravidla výkladu tannaîm (heslo אֹזֶן totiž ולהשמיעה *pro upokojení ucha*, aby slyšelo, co slyšeti může; Josua b. Qarcha, aby bylo rozštípeno, upozorněno): zákon srovnáván s deštěm. Jiný příkl. Am. 3[8].

3. גֹּדֶל *velikost* Boha, ž. 150[2] o velikosti, již Bůh svými činy, divy projevuje. הָבוּ *dejte* (largimini i *concedite).*

4. Díla Boží jsou dokonalá,
A všechny jeho cesty jsou práva;
Bůh věrný a bez všeliké nepravosti,
Spravedlivý a přímý (jest).
5. Hřeší proti němu, a (to) nejsou jeho synové — v nečistotách —
Pokolení zkažené a převrácené.
6. Tímto tedy odplácíš Hospodinu,
Lide pošetilý a nerozumný?
Což není on tvůj otec, jenž byl tvým vlastníkem,
Jenž tě učinil a stvořil?

4. (On) Skála — jeho konání jest dokonalé,
Neboť veškery jeho cesty jsou právo:
Bůh věrnosti a bez nepravosti,
Spravedlivý a přímý jest on.
5. Hanebně jednal proti němu — ne jeho synové, jejich hanba! —
(Přeměnou: Zrušili jemu svou věrnost jeho synové)
Zkažené a převrácené pokolení.
6. Tak-li odplácíte Jahve,
Lide pošetilý a bez rozumnosti?
Což není on tvůj otec, jenž tě stvořil?
On, (jenž) učinil tebe a postavil tě?

4. Hospodin jednal s lidem vždy spravedlivě, byl mu stále věrným Bohem, byl jemu pevnou *Skálou*, která poskytovala služebníkům Božím bezpečné ochrany. Israel si nemohl do jednání Božího nikdy stěžovati, neměl nikdy příčiny, proč by svému Bohu nedůvěřoval. A přec tak činí! Není (nebyl, prorocké perf.) Bohu věren, *hřeší* (hanebně jednal) *proti němu.* To nejsou *Synové Boží* (čestné pojmenování Israelitů), nýbrž jest to *špína* (sordes), *hanba jejich* t. j. Israelitů (neb: jeho synů), vyvrhel lidu, který tak jedná: *Pokolení zkažené a převrácené.*

Šestero výrazy ukazuje na věrnost Boha Jahve. V hebr. jmenuje Boha: Ta *skála* (haz-zûr, jako v žalmu 17[3. 32. 47] zūrî *skála má*, 18[15] a j.). Hospodin jest skála,

kámen Israele, vždy trvá, nemění se, podává ochrany (ještě ve v. 15. 18. 31. a 37. této písně). *Jeho dílo jest dokonalé* (bez úhony), dílo řízení světa (ž. 27[5]), tedy i řízení lidu jest bezvadné, *neboť všechny jeho cesty* (ž. 17[31]), způsob jeho jednání jest spravedlivý, ano samo *právo. Jest věrný* a *není* při něm žádné *nepravosti, spravedlivý a přímý* (poctivý).

5. Několika důraznými slovy naznačuje, čeho se lid proti Bohu dopouští, jak jest proti Bohu nevěrným a nevděčným. Část v. 5. není jasnou: *Hřeší proti němu* (v hebr. o lidu: *hanebně jednali*) — *ne jeho* (Boha) *synové*, nýbrž *hanba* synů, nečistota synů jeho to byla, která hřeší; v následujícím je jmenuje pravým jménem: *Zkažené a převrácené pokolení* (postaveno proti *dokonalému, přímému* Bohu v. 4.).

6. Hříšným jednáním chceš tedy odpláceti a *odplácíš Hospodinu?* svému Otci a dobrodinci? V tom jeví se zkaženost a převrácenost lidu. Pěvec činí tuto důtklivou výtku přímo všem nevděčníkům, které oslovuje: *Lide pošetilý*, neboť necítí dobrotu Boží, jest k ní zatvrzelým (bez citu, hebr.) — *a nerozumný*, neboť každý hříšník jest nerozumný, nemá počátku moudrosti, nemá bázně Boží.

Což není on (Bůh) *tvůj otec?* jenž tě stvořil, učinil lidem, národem a svým lidem, svým vlastnictvím (qui possedit te)? Svým lidem učinil Bůh Israele, když jej vyvedl, vykoupil z Egypta, když s ním uzavřel na Sinaji zvláštní úmluvu. Tam jej *učinil*, tam Israele i *pevně postavil*, upevnil (ž. 118[73] o Božích rukou). Několika slovesy připomíná Israeli onu otcovskou péči Boha Jahve, kterou se Israel stal národem, národem zachráněným, silným, vyvoleným a svatým. U toho lidu mohl Bůh očekávati největší vděčnost, avšak dočká se urážek, opovržení, potupy a největšího nevděku!

4. הַצּוּר stojí na začátku věty v prostém nom. (§ 73[4]); jest i v složených jménech, jako אֱלִיצוּר Num. 1[5] צוּרִיאֵל Num. 3[35] a j. (Winckler chce klásti na m. t. צֶלֶם *obraz).*

Překládáno θεός i βοηθός, ἀντιλήπτωρ susceptor, ו κτίστης od יצר, i φύλαξ od נצר, custos.

5. שִׁחֵת vázáno s לְ (Num. 32¹⁵ 1 Sam. 23¹⁰) *hanebně*, špatně *jednal* Israel s Bohem, proti Bohu לוֹ: jednali tu jako »nesynové jeho« לֹא בָנָיו, kteří tím byli spolu מוּמָם *jejich* (celého Israele, plur. přípona) *ostudou*, a zove je *pokolením* "דּוֹר עִקֵּשׁ וּפ. Při tomto výkladu není vazba hebr. tak prostou, jak by jí bylo v původním znění očekávati. Barhebreus: *Synové* דמומא *nepravosti nejsou jeho syny* t. j. nejsou hodni, aby byli jeho syny. Hřešící »nesynové« by byli zde jaksi postaveni proti věrným synům jeho, proti věrným Israelitům, jichž »hanbou« by byli; o tom však píseň nečiní žádné zmínky. Vidí v duchu hříchy pozdějších pokolení a varuje.

LXX B má: ἡμάρτοσαν, οὐκ αὐτῷ τέκνα (Codex Ambrosianus: ημαρτοσαν· ουκ αυτω· τεκνα Aq. Sym.: διέφθειραν;), μωμητά· tedy שִׁחֲתוּ לֹא־כוֹ בְנֵי מוּם. Onq. aram. Targ. zdá se vykládati: *škodili sobě, nikoli jemu* חַבִּילוּ לְהוֹן לָא לֵיהּ בְּנַיָּא *synové, kteří ctili modly.* Slovo מוּמָם mění Klostermann, Zenner v אֱמוּנָם a porušili *svou věrnost* jemu, Kamphausen v מוּמִים partic. *hanobíce* (Boha), Ewald v syr. מרמתה porušili *svou přísahu* (מוּמָה od ימה); Dillmann rozděluje: מוּם בָּם jest *na nich hanba* (ono jednání). U Rašiho jest שִׁחֵת podst. jménem.

Bůh jest naším *otcem*, protože nás stvořil, vykoupil, a poněvadž o nás svou Prozřetelností stále pečuje. Jsme-li syny Božími, jest naší povinností, abychom se mu stali podobnými, poslouchali a milovali tohoto svého Otce, abychom se svými spolubratry v té Boží rodině, s lidmi žili ve spojení a v lásce. Náš synovský poměr k Bohu dává nám naději, že nás Bůh vezme do svého nebeského domu, a dá nám nebeské dědictví.

6. הֲכַיהוָה (Baer, הַכ úplný tvar členu), jinde הַל יְהוָה *cod. Ezrae* citován v malé massora, dle slova אֲדֹנָי dlužno znamenati הֲלַיהוָה. תִּגְמְלוּ־זֹאת Bohu Jahve (s důrazem) *chcete tak odplácetí?* גָּמַל značí πράττειν, *činiti*, jednati (ž. 7⁵); v této souvislosti snad: *odplácetí.* קָנָה κτᾶσθαι *získati* (koupí), též κτίζειν *míti majetkem.* Záporem má vyniknouti kladný pojem (litotes).

7. Rozpomeň se na dny staré,
Pomysli na jednotlivá pokolení (po sobě);
Ptej se svého otce, a on ti oznámí;
Svých dědů, a oni ti řeknou.

8. Když rozděloval Svrchovaný národy,
Když odděloval Adamovy syny,
Ustanovil hranice národů
Podle počtu synů Israelských;
9. Neboť podílem Hospodinovým jest jeho lid,
Jakub jest odměřeným dílem (provázkem) jeho dědictví.

7. Rozpomeň se na dny dávnověkosti,
Uvažujte o letech veškerých pokolení;
Zeptej se svého otce, aby ti (to) vypravoval,
Svých starců, aby ti (to) řekli.
8. Když dával Svrchovaný majetek národům,
Když rozděloval syny lidské,
Pevně stanovil hranice národů
Podle počtu synů Isrā'êle.
9. Neboť podílem Jahve jest jeho lid,
Ja'aqôbh jest úděl jeho dědictví.

7. 8. Aby ukázal příklady, jak Bůh o svůj lid otcovsky pečoval, uvádí Israeli na paměť dobrodiní Boží z dob dávnověkosti: *Rozpomeň se na dny staré.* Kterou dobu touto „dávnověkostí« míní, ukazují slova v. 8. Již tehdy, *když rozděloval* Hospodin, *Svrchovaný*, *národy* (ἔθνη), když *odděloval* jeden národ od druhého (Adamovy syny, *lidi* vůbec), *tu ustanovil hranice národů* tak, aby byla i Israeli vyhražena a uchována země, která by se jeho počtu hodila. Boží Prozřetelnost to řídila, že se při rozmnožení lidstva utvořili a od sebe oddělili národové, Prozřetelnost vykázala každému národu hranice jeho země (Sk. Ap. 17²⁶ praví tak též sv. Pavel k Atéňanům). Tenkrát určila Božská Prozřetelnost též, kde bude přebývati národ Israelský.

Boží vůlí rozešlo se lidstvo, jež pocházelo ze synů Noemových, po zemi (Gen. 10³², 11⁹), Bůh, Nejvyšší ('eljôn, v ž. 17¹⁴ 45⁵ a j.) připravoval zemi pro svůj národ. Rozdělení zemí nestalo se najednou, nýbrž časem zaujal každý národ zemi, kterou chtěl a mohl zaujati, a ta byla mu též Prozřetelností přidělena.

Barhebreus: »Když zmátl Bůh jazyky v Babelu, ustanovil anděla každému národu (dle řeck.) a též každé osobě«.

Origenes, Eus., sv. Aug. a sv. Jer. vykládali, vedeni řeckým překladem, že přidělil Bůh každé zemi (národu) zvláštního anděla strážce, že však ochranu Israele sobě samému ponechal a svému Božskému Synu (tak dle v. 9.).

Aby si mohl Israel vzpomenouti na dávné doby, aby mohl uvažovati o všech pokoleních, která po sobě následovala — jest mu toliko ptáti se otce: *Zeptej se svého otce, a on ti* to *oznámí* (bude vypravovati), *zeptej se svých dědů* (předků, starších), *a oni tobě povědí.* Otcové a starci zachovávali nejlépe stará podání a vypravovali je svým dětem a vnukům (ž. 77³ a d.). Co by oznámil otec, co by řekli starci, to jest podáno ve verších od 8—14.

9. Bůh pečoval o Israele proto, že mu byl Israel *údělem, dědictvím,* vlastnictvím. Israel se stal lidem Božím úmluvou, kterou uzavřel s ním Bůh na hoře Sinaji (Ex. 15¹⁶ 19⁵); tato úmluva byla však již v přípovědi Abrahamovi a Jakubovi učiněné uzavřena. *Jakub jest provázkem* (funiculus), odměřeným dílem *dědictví Božího*; byl Bohu přidělen, určen. O měření provázky viz vž. 15⁶ (o dílech v zaslíbené zemi) též 77⁵⁴ 104¹¹. Věty jsou chiasticky spořádané.

7. יְמוֹת váz. plur. ženskr. r. též v ž. 90¹⁵, jindy יְמֵי דֹר וָדֹר *pokolení a pokolení*, všechna pokolení, viz ž. 90¹. בִּינוּ jest v množ. č., זְכֹר a שְׁאַל v jednotném čísle při témže podmětu (Israel, Israelité). וְיַגֶּדְךָ jest apokopat, ך jako ve v. 1; lze vykládati: *aby ti oznámil.* Věty tohoto v. plynou rovnoměrně דֶּרֶךְ צְחוּת *cestou elegance.*

8. Židovské podání vykládalo, že ukázal Bůh již Adamovi všechna budoucí pokolení Israele a že jej upozornil na znamenitější muže pozdějších věků (ku Gen. 5¹). Čítali dle Gen. 10, že bylo 70 národů na světě, podle počtu 70 duší, s kterými se ubíral Jakub do Egypta (Gen. 46²⁷). O andělích jednotlivých národností mluví Pseudo-Jonathan při tomto místě. V. u proroka Daniele 10¹³. ²⁰. ²¹, Jež. Sir. 17¹⁴⁻¹⁷. LXX B: *κατὰ ἀριθμὸν ἀγγέλων θεοῦ.* יַצֵּב apokop. hif. od נצב, významem indikativu (snad m. וַיַּצֵּב). Ireneus uváděje tento verš vysvětluje dle LXX, že není ten, jenž v Boha věří, pod mocí andělů. Sv. Řehoř míní, že přijde lidí do nebe tolik, kolik tam jest andělů.

Novější z prot. vykládají יְמוֹת עוֹלָם *dávné dny, doby*

o době, když se utvořil israelský národ, když byl Mojžíšem veden a když se usazoval v zemi Kanaan, ve svém vyměřeném dědictví a údělu. Po tomto mínění by byla mezi pisatelem hl. 32. a mezi Mojžíšovou dobou veliká mezera, aby mohl o této době mluviti jako o dávnověkosti, a aby se mohl odvolávati na mnohá pokolení. Doba patriarchů byla však od Mojžíše dostatečně vzdálena.

9. Zenner klade v. 8—14 do střídavé sloky, v níž by byly dvojčlenné verše; v. 9. se do toho složení nehodí, a proto míní Z., že není původním. Tak míní i o v. 17b, 25b, 27b.

10. Nalezl jej v zemi, v poušti,
Na místě hrůzy a širé pustiny;
Prováděl ho kolem a učil
A střežil ho jako zřítelnici svého oka.
11. Jako orlice vybízejíc k letu svá mláďata
A poletujíc nad nimi, rozepjal svá křídla
A vzal jej a nesl na svých ramenech.
12. Hospodin sám byl jeho vůdcem,
A nebyl s ním žádný cizí bůh.

10. Nalezl jej v zemi pouště,
A v prázdnotě řvavé pustiny;
A obklopil jej a dával naň pozor,
A střežil jej jako zřítelnici svého oka.
11. Jako orel, (jenž) vyruší své hnízdo,
Poletuje nad svými mláďaty,
Rozepjal svá křídla, přijal ho,
Nesl jej na svých perutích.
12. Jahve sám ho vedl,
A nebyl s ním žádný cizí bůh.

10. Israel potřeboval Boží ochrany a péče v nejvyšším stupni v oné době, když byl na poušti a táhl z Egypta do země Kanaan. Israel byl jako bludná ovce, jako vysazené dítě (Ez. 16³⁻⁶ užívá toho obrazu), a tam *v zemi pouště nalezl ho* (Jakuba, svůj lid — v. 9) Jahve a ujal se ho. Israel neměl domova, byl by zahynul nedostatkem, tu přispěl jemu Bůh. Jest sice pravda, že nezabloudil Israel na onu poušť sám, že byl Bohem z Egypta na poušť uveden, avšak Mojžíš nechce tímto popisovati věrně ono putování po poušti, nýbrž vylíčiti obrazně nouzi, v níž se Israel nalézal. Byl *na poušti, na místě hrůzy a širé sa-*

moty, pustiny. Širá pustina (hebr. tôhū) značí divokou a pustou krajinu (ž. 106^{40}); hebr. výraz snad též poukazuje na *řvaní* divoké zvěře, které hrůzu pouště zvyšuje.

Tam *nalezl* Hospodin Israele, jakoby ho byl ani nehledal, *obklopil ho* svou péčí (ž. 31^{10}), *dával naň pozor* (lat.: *učil ho* — méně vhodné) *a střežil jej jako zřítelnici svého oka*, s něžnou, laskavou, opatrnou péčí (ž. 16^{8} Přísl. 7^{2}).

11. Hospodin vyvedl Israele z Egypta, vedl ho z otroctví, z poroby ke svobodě a k neodvislosti. To vyjádřeno (jako v Ex. 19^{4}) velebným obrazem tohoto verše (*κατὰ μεταφοράν*). *Jako orlice* (v hebr. *nešer orel*, též *sup*) *vybízejíc k letu svá mláďata* (tím vysvětleno hebr.: *vyruší své hnízdo*, aby mláďata vyletěla), *poletuje nad nimi*, aby jim mohla v čas přispěti, kdyžby jejich síla ochabovala a kdyžby se mláďata nemohla ve výši udržeti. Orel lítává pod svými mláďaty, když je k prvním letům vyvádí, aby mohla na něm nalézti opory. *Tak rozepjal Jahve svá křídla*, svou ochranu *a nesl* Israele *na svých perutích* nebezpečnou cestou pustiny, až ho přivedl do zaslíbené země, až měl Israel dosti poučení, zkušenosti a síly.

12. *Jahve sám ho* (lid) *vedl*, praví pěvec již bez uvedeného obrazu. *Žádný cizí bůh* (ž. 80^{10}) nebyl tehdy při Israeli, žádnému jinému bohu nemohl Israel děkovati za ono podivuhodné vedení do zaslíbené země, proto jest nevděčnost Israele k Bohu, jeho jedinému vůdci a Otci, tím horší a trestuhodnější. Jak hrozně provinil se tu Israel, když od svého Boha odpadl a k cizím bohům přilnul (v. 16–18)!

10. Imperfekta, jichž v těchto verších užito, mohou značiti činnost opakovanou (§ 87^{4}); v živém líčení se užívá též imperf. na m. perfekta. יְכַלְכְּלֵהוּ jest dle massor. znamének přístavkem k תְּחוֹלְלֵהוּ; יְכַלְכְּלֵהוּ jest toliko na tomto místě, kdyby je bylo lze stotožniti s יְיַלְלָה (Is. 15^{8}), pak by bylo odvozeno od יכל = אכל *ululare* bědovati, zde arciť o řvaní zvířat na poušti (Is. 13$^{21.\,22}$). V mnohých překladech jest יכל vynecháno, jerus. targum překládal דְּלֵילֵי o *noci*, jiní spojují s tím i יְהִי: *ve řvoucí šíři pustiny*.

Výčet jmen jest climax ad majus; hebr. pravidla קַל וָחֹמֶר *(lehké a těžké)* zde užito.

11. נֶשֶׁר *orel;* arab. *násrun* značí velikého *supa*, o holém krku (Mich. 1^{16}), který se v Palestýně hojně naskytá. רָחַף v Gen. 1^{2} o duchu Božím, jenž se vznášel nad vodami. יִפְרֹשׂ jest řečeno o Bohu.

Sv. Ambrož přirovnává k orlici Krista Pána: Kristus miluje církev jednu, hubí hada, zlého ducha, miluje své věrné.

12. בָּדָד jest tu přísl. akkusativem, bývá לְבַדּוֹ *sám*, což vylučuje jiné.

13. Ustanovil jej na vyvýšené zemi,
Aby jedl plodiny polí,
Aby ssál med ze skály
A olej z nejtvrdšího kamene.

14. Máslo (aby jedl) od dobytka a mléko od ovcí
S tukem jehňat a beranů, synů Bašanu,
A kozly s nejlepší pšenicí;
A aby pil nejčistší krev hroznu.

13. A dal mu jezditi (usadil jej) na výšinách
A on jedl plodiny polní, země,
A kojil ho medem ze skály
A olejem z tvrdého křemene:

14. Máslem skotu a mlékem ovcí,
S tukem jehňat a skopců;
Syny Bašânu a kozly
S tučností ledví (jádra) pšenice;
I krev hroznu abys pil jako ohnivé víno.

13. Tato část obsahuje předpovědění (Is. 58^{14}). *Ustanovil, usadil*, jistě usadí Bůh svůj lid *na vyvýšené zemi;* tak se zove Kanaan, poněvadž byla z větší části hornatinou. *Aby jedl* (snad též: aby mu dal jísti) polní plodiny, *aby ssál med* (hebr. aby ho kojil medem) *ze skály*. Palestina přináší hojnost květů, jež včely milují; má proto hojnost včel, které se i v dutinách skalisk usazují. Tak se stává, že stéká med se skály. Oliva roste i v kamenité půdě (Job 29^{6}), proto dí: *A olej z nejtvrdšího kamene.* I z pustých míst zaslíbené země, ze skal, z kamenité půdy bude míti lid B. požehnání.

14. Svatý pěvec vypočítává vše, v čem záležeti bude

hojnost, štěstí a blahobyt zaslíbené země. Tam usadí Bůh svůj lid a dá jemu, aby tam ssál neb jedl neb měl: *máslo od dobytka* (skotu); *butyrum*, chem'ath jest *ssedlé mléko*, jež na Východě rádi pro občerstvení pijí. *S tukem jehňat a beranů*, budou míti i hojnost bravu, i *syny Bašanu* t. j. Basanský skot (ž. 21[13]). Kraj Basan za Jordanem měl rozsáhlé, tučné pastviny, a »býci Basanu« jsou mnohokráte v obrazech jmenováni.

S tukem pšenice t. j. s nejlepší pšenicí; »tuk ledví« medulla, znamená to nejlepší z pšenice, její jádro (jako ž. 80[17] 146[147][14]). *I krev hroznu abys dal píti* (syr.: abys jí *napájel)*, totiž *víno* (Gen. 49[11]) nejčistší. V hebr.: Jako kvasivé, *ohnivé víno* (ž. 74[9] chémer).

13. יַרְכִּבֵהוּ vítězně mu dá jeti Bůh (jako ירכידני v ž. 18[34]) בָּמֳתֵי *na výšinách* (qᵉrê בָּמֹתַי). Výšinami země míní obrazně klášterní život.

Při וַיֹּאכַל jest podmětem Israel, při וַיְנַקֵּהוּ jest jím Bůh, při תִּשְׁתֶּה opět Israel; aby nebyl podmět měněn (což se však v hebr. častěji naskytá), položili Samarit., syr. a řecký př. hifîl na m. qal: *dal jísti, napojil*. Ve zkráceném způsobu řeči (brachylogii) nebývá předmět zájmény opakován; tak by bylo i zde.

14. Zde může býti slovesem ještě *sugere* a per zeugma lze je spojiti i s »kozly a s nejlepší pšenicí«: *aby jedl z nich*. חֶמְאַת *ssedlé mléko* zovou nyní *leben*. בְּנֵי בָשָׁן jest dobytek v Bašanu zplozený (srovn. ž. 29[6] 114[4-6]); k tomu ještě dlužno připojiti: *et hircos*, aby bylo *cum medulla tritici* za začátku stichu. כִּלְיוֹת jsou *ledviny*, tedy: tuk ledvin pšenice, pak to znamená to nejvnitřnější, tedy asi jako *jádro;* »nejlepší pšenice«. LXX, Vulg. mají יִשְׁתֶּה v hebr.: *abys pil* v druhé osobě. חֶמֶר (chamara, kvasiti), obyčejné pojmenování vína v aram. a v arab.; v hebr. jest יַיִן obyčejné jméno. U Raši jest חֶמֶר příd. jm.: málo.

15. Ztučněl miláček a vybočil —
Ztučněv, stloustnuv, rozšířiv se,
Opustil Boha, svého tvůrce,
A odstoupil od Boha, svého spasitele.
16. Rozdráždili ho cizími bohy
A hanebnostmi k hněvu popudili.

17. Obětovali běsům a ne Bohu,
Bohům, jichž neznali;
Noví a čerství přišli (bohové),
Kterých otcové nectívali.
18. Boha, který tebe zrodil, jsi opustil,
A zapomněl jsi na Hospodina, svého stvořitele.

15. **A** ztučněl Jᵉšurûn a vyhazoval —
Ztučněl jsi, ztloustl jsi, obrostl jsi!
A opovrhl Bohem, který ho učinil,
A zhanobil skálu své spásy.
16. Dráždili jeho žárlivost cizími (bohy),
Popouzeli jeho hněv ohavnostmi.
17. Obětovali šēdîm, nebohům,
Bohům, jichž neznali,
Novým, z blízka přišedším,
Jichž naši otcové nectívali.
18. Na skálu, (která) tebe zrodila, nemyslil jsi,
A zapomněl jsi na Boha, jenž tě zplodil.

15. Taková požehnání dá Bůh svému lidu — a výsledek? *A ztučněl miláček Jᵉšurûn* (čestné, básnické pojmenování Israele, εὐθύτατος, rectissimus, *úplně pravý)* blahobytem, v kterém ho choval Bůh. Avšak nezachoval se Israel jako miláček, jako Ješurûn (úplně pravý, nejlepší lid), nýbrž jako ztučnělý dobytek neb kůň stal se neposlušným (Os. 4[16]), a v pyšném vědomí své síly *vybočil (vyhazoval)* proti svému Pánu, proti svému Tvůrci. S velikým důrazem poukazuje pěvec na zmohutnění Israele slovy: *Ztučněl jsi, ztloustl jsi, obrostl jsi* (byl jsi dobře vyživen)!

A za to dobro *opustil Boha* (opovrhl jím), který ho stvořil (učinil, jako v. 6.), *zhanobil* (Vulg.: odstoupil) *skálu své spásy* (ž. 88[27] 94[1]), toho, který byl ochranou, pomocí, vysvobozením Israele (metafora).

16. 17. Jako v ž. 77[58]. Bůh jest *žárlivý*, nechce míti a nemá jiného Boha vedle sebe. Israel počal ctíti *cizí Bohy* (ž. 43[21] 80[10]), bohy Kananejců a vůkolních národů, bohy, *jichž otcové Israele neznali, bohy nové*, teprve vymyšlené, lidmi vytvořené a v modlách zrobené, bohy *od nedávna přišlé* (aneb »z blízka«, kteří byli ctěni a váženi, měli

zdánlivou moc pouze v malém kraji, kdežto Jahve byl i v Egyptě, na Sinaji a všude). Tím *dráždili* Israelité Boha *k žárlivosti* (antropopathismus), *popouzeli ho* k spravedlivému *hněvu* svou modloslužbou, *svými hanebnostmi* (abominationibus). *Obětovali běsům* (daemoniis, šēdhîm, v ž. 105[37]), škodlivým neb škodícím duchům, kteří jsou *nebohové* (nejsou bohy).

Jahve byl otcům Israele znám, tito bohové (jimž se Israel v Kanaan často klaněl), byli otcům neznámi; Jahve byl »starý« Bůh, od dávnověkosti (mē'ōlâm), tito byli teprve nově zavedeni. Israel se těchto šēdhîm děsí, má před nimi pověrečnou hrůzu, které otcové nemívali.

18. Hrozný jest nevděk vyvoleného lidu: Israeli, *ty jsi opustil Boha, který tebe zrodil*, který jest tvým otcem (v. 6. 15.), který tebe jako matka za veliké péče a starosti na svět dal, ve světě usadil (tak v hebr.: *jenž tebe zplodil;* ž. 50[7] 89[2]). Srovnati lze Joba 38[29] Jer. 2[27]. Boha jmenuje v hebr. zase *skalou* (jako ve v. 4).

15. LXX a Samar. mají před tímto veršem slova וַיֹּאכַל יַעֲקֹב וַיִּשְׂבַּע *a jedl Jakub a nasytil se* (καὶ ἐνεπλήσθη); přislíbení toho jest doslovně v 31[20] a tvořilo by zde vhodný přechod. Zenner i Klostermann sem tento verš kladou jako původní, ač by pak byl 14. neb 15. verš tím tuze prodloužen. Po prvním stichu jest apostrofa. יְשֻׁרוּן odvoditi od יָשָׁר, proto Aq. Theod. a Sym.: εὐθύτατος nejpřímější, rectissimus (33[5. 26] též Is. 44[2]). פָּשַׁרְתָּ toliko na tomto místě; snad je lze spojiti s *kaši'a nahltati se* (pokrmu), tedy: *byl pokrmem přesycen.* Dle כָּסָה (Job 15[27]) obalil se tukem, Grätz: עָשַׁתָּ *přihladil jsi se*, není vhodným. Překlady ἐπλατύνθη vysvětlují ten výraz a podávají spíše sloveso פָּשַׁרְתָּ *rozšířil jsi se.* אֱלוֹהַּ v ž. 18[32] a v básn. knihách, pak v knihách z pozdější doby; zde ve v. 17.

16. זָרִים *cizinci*, cizí (bohové), z jiných zemí vzatí neb pod. (Barhebr.).

17. מִקָּרֹב z blízka, jichž moc nesáhá, ani časem ani místem, daleko. שׂטר značí míti hrůzu před božstvem (Jer. 2[12] Ez. 27[35]), aram. סער *přihlížeti.* K syr. דלא הוו אלהא poznamenává Barh., že se ה vyslovuje.

18. תֶּשִׁי odvozoval Raši od נָשָׁה (i Samar.) zapomenouti, spíše jest to apok. qal od שָׁיָה z תִּשְׁיֶה a z תֶּשִׁי v

přestávce. מְחֹלְלֶךָ *jenž byl v bolestech* (jaké bývají u rodiček) *s tebou;* neobyčejný obraz.

19. Viděl (to) Hospodin a popudil se k hněvu,
Neboť ho rozdráždili jeho synové a dcery.
20. A řekl: Skryji svůj obličej před nimi
A budu pozorovati jejich poslední (osudy);
Pokolení (to) jestiť převrácené a nevěrní synové.
21. Oni mne dráždili tím nebohem
A rozhořčovali svými nicotami;
A já je podráždím nelidem
A rozhořčím je pošetilým národem.
22. V mém žáru rozpálil se oheň
A bude pláti až do posledního podsvětí;
A stráví zemi i s její rostlinou
A spálí základy hor.

19. A viděl (to) Jahve a zavrhl (je),
Z rozhořčení nad svými syny a svými dcerami.
20. A řekl: Zahalím svou tvář před nimi,
Uvidím, jaký bude jejich konec.
Neboť jsou oni pokolení převrácené,
Synové, v nichž není žádné věrnosti.
(Přeměnou: Synové bez věrnosti a víry).
21. Oni podráždili mou žárlivost nebohem,
Rozhořčili mne svými nicotami,
A já podráždím jejich žárlivost nelidem,
Národem ničemným je rozhořčím.
22. Neboť plane oheň v mých chřípích,
A hoří až do spodního še'ôlu,
A tráví zemi a její výtěžek,
A spaluje základy hor.

19. *Viděl* Hospodin nevděčnost, službu model a hříšnost Israele, a tím bylo vyvoláno rozhodnutí Božské spravedlnosti a trest. *Popudil se k hněvu* (antropopathism), v hebr. *a zavrhl* (ten lid). Hřích byl veliký, neboť neúcta a nevážnost byla učiněna Bohu otci jeho syny a dcerami; i ženy hřešily.

20. *A řekl* (Bůh), ustanovil, že odejme jim nyní svou přízeň a ukáže se pak, kam dojdou bez jeho péče, bez jeho ochrany, jaké *budou jejich poslední osudy* (konce — ovšem nešťastné). Učiní tak, *skryje svůj obličej před nimi,*

neboť jest to *pokolení převrácené*, jež převrací pravdu a právo. Jsouť oni též *synové, v nichž není žádné věrnosti* k Bohu, k otci (v. 4.).

21. Bůh oznamuje, že bude jednati s nevěrným lidem tak, jak tento jednal s ním. Oni *vzbuzovali žárlivost* Boží *nebohem*, že se klaněli modlám, které bohy nejsou (v. 17), oni *rozhořčovali Boha svými nicotami* (pův. tím, co jest jako dech, co nemá žádné podstaty; ž. 30[7]); i Bůh dí, že *je podráždí nelidem*, národem divokým, ukrutným, který ani není pravým národem, lidem, *rozhořčí je pošetilým národem*, lidem bezbožným (ž. 73[18]), necitelným (který na ztrestání Israele vyšle). Tento pohanský nepřítel, který ani nezasluhuje jména »národ«, přemůže lid, který se jmenoval svatým, Božím, a byl ze všech národů vyvoleným lidem. To bude velikou hanbou Israele. Barhebr. jmenuje tu Assyrské, Babylonské, Egypťany a Řeky. Sv. Pavel uvádí slova v. 21b v listu k Řím. 10[19] a ukazuje, že vzbudí Bůh nevůli a nenávist Israele tím, že povolá pohany a udělí těmto milost.

22. Hospodin jest rozhněván, jeho *hněv jest jako hořící*, rozpálený *oheň* (v hebr. antropomorfisticky: *plane oheň v mých chřípích;* jako ž. 17[9] Is. 65[5]); hněv Boží plane od sídla Božího v nebesích, prochází celým stvořením a *plane*, pálí, ničí, trestá *až do posledních* koutů *podsvětí* (*do spodního še'ôlu;* srovn. ž. 85[13]). Zničil by vše, i základy hor by spálil, kdyby se lid neobrátil, kdyby Bůh nedal milost.

19. וַיַּרְא a וַיִּנָּאֵץ nemají předmětu; ze souvislosti lze to doplniti.

20. Pán Bůh ovšem zná konec bezbožných již od věčnosti, není mu třeba čekati, jaký asi jejich konec bude; LXX a aramejský targum proto přeložili: *δείξω ukáži* jejich konec, גְּלִי קֳדָמַי *jest zjevný přede mnou.* אֲמָן toliko na tomto místě; obyč. jest אמונים a אמונה.

21. לֹא־אֵל *ne-bůh*, לֹא־עַם *ne-lid*, co není bohem (modly הַבְלֵיהֶם), co není lidem, ač se jím býti zdá. V tomto Božím rozsudku jest zákon odvety. Při tom vzpomínáme ovšem předem na ukrutnosti, kterými v pozdějších dobách Babylonští Israelity trápili a hubili.

22. Někteří pomýšlejí při tom na oheň Sodomy a Gomorrhy, v němž byl trest Božího hněvu; někteří i na oheň při konci světa. »*Spodní* podsvětí« není ještě důkazem, že jest v pekle více vrstev. *Zemi a její výtěžek* emfase vedlejším pojmem.

23. Nashromáždím na ně neštěstí
A vypotřebuji na ně své šípy.
24. Budou stráveni hladem,
A budou je požírati ptáci, přetrpce kousajíce;
Zuby šelem do nich pošlu,
Se zuřivostí těch, kteří se po zemi vlekou, a hadů.
25. Zevně bude je pustošiti meč,
A uvnitř hrůza;
Jinocha spolu s pannou,
Kojence s člověkem starcem.
26. Řekl jsem: Kde jsou?
Učiním vyhlazenu z lidí
Jejich památku.
27. Avšak odložil jsem (to) pro hněv nepřátel,
Aby se snad jejich protivníci nepyšnili
A neříkali: Naše vyvýšená ruka —
A nikoli Hospodin — učinila toto všechno.

23. Nahrnu na ně neštěstí,
Všechny své šípy vydám na ně.
24. Vysušeni hladem a stráveni žárem,
A jedovatou záhubou.
A zub zvěře na ně pošlu,
S jedem v prachu se vlekoucích.
25. Zevně je má olupovati meč
A v komnatách hrůza,
Jak jinocha tak pannu,
Kojence spolu se šedivcem.
26. Řekl bych: Rozštípám je,
Vyhladím z lidu jejich památku,
27. Kdybych se neobával hněvu nad nepřítelem,
Aby to jejich utiskovatelé nezneuznali,
Aby neříkali: Naše ruka byla vysoká,
A nikoli Jahve-ova, (který) to vše učinil.

23. Vyličuje účinky Božího hněvu (ohně).

Bůh *nashromáždí neštěstí*, rozličné druhy zla, a všechna je pak u velkém množství na nevděčníky shrne. *Všechny*

své šípy (obraz Božího trestu, ž. 7¹⁴ 37³ a j.) na ně Hospodin vyšle, žádný nezůstane neupotřeben.

24. 25. Jmenuje jednotlivě některá neštěstí, jimiž budou stiženi. Když je ztráví (vyčerpá, *vysuší*, hebr.) *hlad* a *žár* (ohnivá střela, horečka neb morová rána), *jedovatý mor*, pošle na ně Hospodin ještě *dravé šelmy* a *jedovaté plazy a hady* (takové spojení jest v řeck.). Vulg. má dle řeckého na místě hebr. »žár a jedovatý mor« (záhuba): Budou je požírati *ptáci*, *velmi trpce*, bolestně *kousající*. Hlad byl jmenovitě při obležení měst velmi krutý; mor býval průvodčím neb následkem válek (záhuba, jako ž. 90⁶). *Zuby šelem*, dravé šelmy na ně pošlu spolu se zuřivými hady, zvířaty, jež se vlekou po zemi, jež jsou pod kameny, v trávě, a jsou velmi nebezpečnými (u Jerem. 8¹⁷).

Válka na ně přijde se všemi svými hrůzami. Tou *bude* země *pustošena*, *uvnitř* (v domech a v městech) bude panovati *hrůza;* země bude zbavena obyvatel, při vpádu, při obležení, v bojích nebude nikdo ušetřen, *ani jinoch*, *ani panna*, *ani kojenec*, *ani stařec* (v hebr. metonym. *šedivec*).

26. Bůh má příčiny k onomu trestu a může snadno říci, učiniti, že by byl Israel úplně zničen, že by byla vyhlazena i jeho památka, tak že by se pak mohl ptáti: Kde jsou? ti nevděčníci — nebylo by jich.

Dle hebr.: *Mohl bych říci: Rozmetám* (sfouknu) *je*, zničím je úplně. Srovn. ž. 9⁷ 33¹⁷ 108¹⁵ (k 26b).

27. Zničil by Bůh ten převrácený lid, avšak neučiní tak, aby se nepřátelé nepyšnili a aby nemohli hlásati, že oni sami Israele vyhladili; pak by se musil Jahve nad těmito zpupnými nepřátely rozhorliti a tomu nechce. Nepřítel, zvítěze nad Israelem, neoslavoval by proto Boha, nýbrž zneuctíval by ho tím, že by se honosil: *Naše vyvýšená ruka toto všechno učinila — nikoli Hospodin!* (ž. 43² 88¹⁴). Pro čest svého jména nevyhladí Hospodin svůj lid úplně.

23. אַסְפֶּה jest impf. hif. od כסה, jež má v qal význam slovesa יסף *přidati*; *συνάξω* by bylo אֹסִיפָה (od אסף), syr. אכנש.

24. מְזֵי od jedn. č. מָזֶה; význam *vysušiti* by byl podobný slovesům מצה a מצץ. arab. mazza מזה; řecké *τηκόμενοι* jest od מסס neb מסה *rozplynouti se*, a nehodí se sem. קֶטֶב v ž. 91⁶. רֶשֶׁף v básnických částech významu אכל (viz ž. 141⁴).

25. תְּשַׁכֵּל piel: *bude olupovati* מִחוּץ z venku (בְּ), *zevně*. Akkusativy jsou: bude olupovati *zemi o mladíky* atd.

26. 27. אָמַרְתִּי závětí k podmínečné větě: *Kdybych se neobával* (neštítil) v. 27.: *řekl bych*. אַפְאִיהֶם *διασπερῶ αὐτούς* hif. od פאה s příponou; פאה by mohlo míti dle arab. fa'ā *rozpoltiti* význam: *vyhladiti*, rozbíti na kusy; význam: *sfouknouti*, rozmetati není doložen (פעה znamená *mečeti*). פֵּאָה strana, kout, *kraj*; Raši a Qimchi odvozují sloveso od tohoto jména: *chci je učiniti jako pē'â*, *rozmetám je* do všech koutů; jako zvolání: Jest konec s nimi! Aram. překlad je spojoval s אַף *hněv*, Aq. a Vulg. syr. Aben Ezra je vykládali אַיֵּה הֵם kde jsou? neb אַף אַי הֵם *καὶ ποῦ εἰσιν*. Tak Severus Codex, aram. a kniha sifrê: אמרתי באפי איה הם říkám ve své úzkosti (o ně): kde jsou? Samar.: אפי הם *jsou mou úzkostí*.

28. [Lid jest (to) bez rady
A bez moudrosti.
29. Kéž by nabyli moudrosti a porozuměli,
A předvídali poslední věci!
30. Jak by mohl jeden pronásledovati tisíc,
A dva jak by zahnali deset tisíc?
Zdaž ne proto, že je jejich Bůh prodal
A že je Hospodin sevřel?
31. Není náš Bůh jako jejich bohové;
A naši nepřátelé (ať) jsou soudci.
32. Z[vinice Sodomské jest jejich vinice
A z předměstí Gomorrhy;
Jejich hrozen jest hrozen žluče,
A zrnka jsou náramně hořká.
33. Jejich víno jest žluč draků,
A jed zmije nezhojitelný.

28. Věru, oni jsou lid ztracené rady
A není u nich rozumnosti.
29. Kdyby jen zmoudřili, pochopili by to,
Pozorovali by svůj konec!
30. Jak by mohl honiti jeden tisíc,
A dva na útěk zahnati deset tisíc,

Toliko, že jejich Skála je prodala,
A že je Jahve vydal?
31. Neboť není jejich skála jako naše Skála,
A jsou naši nepřátelé rozhodčími.
32. Neboť z révy Sᵉdhômu jest jejich réva,
A z rolí ʿAmōrâ;
Jejich hrozny jsou jedovaté hrozny,
Mají hořké hrozníčky.
33. Jejich víno jed plazů,
A ukrutný jed zmije.

28. Israel by nezasloužil ušetření, neboť *jest to lid bez rady* (*ztracení pro rady*, jichž by se jim v různých potřebách dostalo, ž. 2[12]) *a bez moudrosti*, lid k pošetilosti, k hříchu nakloněný a hřešící. A byl povolán k svatosti a k moudrosti!

29. *Kdyby zmoudřeli, porozuměli by* tomu, že si přitáhli sami tresty Boží (v. 20—25), poznali by, předvídali by, kam je to vede, *předvídali by poslední věci své* (jako v. 20); zajisté by se pak obrátili, vzdali by Bohu čest a zachránili by se. Tato slova jsou uvedena od pisatele.

Barhebr. vykládá již v. 28. o nepříteli: »Nepřítel mého lidu jest nemoudrý a neví, že *já* jsem mu dal moc nad ním (nad Isr.) a že to není jeho vlastní moc«. (American Journal of Sem. Languages 1897. S. 105).

30. Když byl Bůh s vojskem Israele, tu přemáhali snadno a vítězili i nad četnějším nepřítelem. Tak jim bylo i přislíbeno v Lev. 26[8] (srovn. Jos 23[10]). Nyní, v době své hříšnosti, budou dosti četní, avšak nepřátelé je budou honiti a pronásledovati, protože je Bůh opustil a zanechal.

Jak by mohl jeden (nepřítel *pronásledovati tisíc* (Israelitů)? *a dva jak by zahnali deset tisíc?* (Climax ad majus v číslech). Tak budou hnána vojska Israele. Stane se tak, protože *je jejich Bůh* (jejich Skála, Jahve, v. 4. a 15.) *prodal* (v knize Soudců častěji uvedeno, viz ž. 43[13]) *a vydal* ze své ochrany.

31. Nepřátelé Israele by takového vítězství ani svou silou, ani svými bohy (které zde též metaforicky »skalami« jejich — jmenuje) dosíci; žádný z oněch bohů není Bohu Jahve roveň (Ex. 15[11]). Toho svědky, rozhodčími jsou

sami pohané, neboť oni uznávají velikou moc Israelského Boha spíše než Israelité, jsou o ní přesvědčeni (Ex. 14[25] uznávali tak Egyptští, Num. 22—24 Bileam). I tato okolnost jest k hanbě Israele uvedena; jejich nepřátelé jsou jejich soudci!

32. Hospodin vydal svůj lid onomu hroznému nepříteli, neboť jest lid podoben Sodomitům a obyvatelům Gomorrhy. Israel byl přirovnáván k vinici (ž. 79[8]), kterou Bůh z Egypta přenesl, aby ji zasadil v zaslíbené zemi. Nyní jest ta vinice podobna révě Sodomské, jest téhož druhu s révou Sodomskou, zkaženou, která nepodává než žluč (hrozny žluče, jedovaté hrozny) a jejíž zrnka jsou náramně hořká. I *hrozny* z vinice Israele *jsou hrozny žluče* (jedu), kdežto si Hospodin přál a žádal ovoce dobrého (Is. 5), jednotlivá zrna hroznů jsou *zrna hořkostí*.

33. *Jejich víno*, víno z vinice Israele, *jest dračí žluč* (*jed* viz ž. 90[13]b), jed hadů, samou zkázu, zhoubu přinášejí; *a jed zmije* (aspidis, ž. 57[5] 90[13]a brejlovec) *nezhojitelný*, jenž působí ránu nezhojitelnou, usmrcuje.

Dle mnohých vykladatelů vyličoval by pěvec hříšnost a zkázu nepřátel Israele, onoho ne-lidu, jehož trest by byl v dalších verších předpověděn. Hospodin by tak zkažený lid proti Israeli neposlal, a tento lid by pro svou hříšnost Bohem podporován nebyl a nevítězil by — kdyby nebyl Israel Bohem opuštěn. To, že Bůh zanechal svůj lid, jest *jedinou* příčinou jeho neštěstí a porážek: *neboť réva Sodomy jest réva pohanů* atd. Tento výklad (dle Ewalda, Kamphausena, Dillmanna, Drivera, Zennera) by byl odporučen následujícími verši, kde by mluvil pěvec o pomstě, kterou vykoná Bůh na nepřátelích Israele. Prvému výkladu o zkáze Israele lze dáti přednost proto, že mluví celá píseň o příčinách neštěstí Israele a že nevyličuje zlobu nepřátel lidu Božího; obrazy, jichž pěvec užívá, jsou o Israeli i na jiných místech uvedeny (přirovnání k vinici, k Sodomě, Is. 1[10] 3[9] Jer. 23[14] Pláč 4[6] Ezech. 16[46-49]). Verš 34. jest při tomto výkladu méně jasným.

28. אֹבֵד, obyčejně אֹבֵד, ve vázaném stavu; pathach

bývá při hrdelnicích. עֲצוּת množ. číslo, v. § 80³. 29. זֹאת se nese k předcházejícím myšlenkám (König. Stil. 111¹⁰).

31. פְּלִילִים (Ex. 21²² Job 31¹¹) *rozhodčí* (פָּלַל *prostředkovati);* LXX má *ἀρήτοι*, tedy אֲרִירִים.

32. מִגֶּפֶן *z révy* má מִן rozdělovací, partitivní, a není tedy vykládati, že jejich réva pochází, má původ z révy Sᵉdhômu. Allegorie.

34. Nejsou-liž tyto věci u mne skryty,
Zapečetěny v mých pokladnicích?
35. Má jest pomsta, a já odplatím časem svým,
Jak bude klesati jejich noha;
Blízek jest den zkázy,
A spěchají časové, aby tu byli.
36. Hospodin bude souditi svůj lid
A smiluje se při svých služebnících;
Uvidí, že jest seslabena ruka,
I zavření též pohynuli,
A ti, kteří zbyli, jsou stráveni.

34. Není-liž toto u mne uschováno,
Zapečetěno v mých pokladnicích?
35. Má jest pomsta a odplata
K době, kdy se zaviklá jejich noha;
Neboť blízek jest den jejich zkázy,
A spěšně přichází to, co jest jim připraveno.
36. Neboť Jahve bude souditi svůj lid
A bude míti smilování nad svými služebníky,
Když uzří, že zašla podpora,
A (že) ztraceno zavřené i opuštěné.

34. Hospodin nezapomíná na to, jaká jest zkáza v lidu, a jaké ovoce přináší: *ty věci jsou u něho skryty*, uchovány, *zapečetěny v Božích pokladnicích* (ž. 32⁷); v tajemství Božím jest i trest, kterým stíhati bude Bůh, jest tu uschován až ke dni, který Bůh k pomstě určil. Zde jest patrné proroctví.

35. Hospodin netrestá hříšníky vždy hned po hříchu; tak určil ku trestu zkaženého lidu *ustanovenou dobu*, a v té době *bude již noha jejich klesati (zaviklá se;* ž. 72¹⁸), a Bůh *bude souditi svůj lid*, avšak *bude míti slitování nad svými služebníky*, těm pomůže, ty pozdvihne (ž. 93¹⁸ 144¹⁴). Tím prohlášeno, že jest u Boha spravedlnost spojena s milosrdenstvím, u jeho soudu nebude nikdy trpěti nevinný s vinnými.

Má jest pomsta, za zlé jest Bůh soudcem a odplatitelem; tato slova uvádí sv. Pavel k Řím. 12¹⁹, aby varoval lidi, by se sami nemstili na svých nepřátelích, aby ponechávali soud a trest hříšníků Bohu (viz k tomu ž. 93¹ 98⁸). Tím může býti spravedlivý upokojen: »Uložíš-li u něho své křivdu, mstitelem jest; jest-li bolest, lékařem jest; jest-li smrt, vzkřísitelem jest. Quantum patientiae licet, ut habeat Deum debitorem?« Slova Tertulliana.

Pomstu nechává Bůh *k době, kdy se zaviklá jejich noha;* jakmile se *bude viklati jejich noha*, počnou klesati, jakmile počne soud a obrátí se jejich štěstí (ž. 37¹⁷ 93¹⁸), tu za krátko a rychle se dostaví i *zkáza*, *a osudy spěšně přijdou.*

Dle Samar. a dle řeckého lze v. 34. a 35. spojiti: Zapečetěno jest v mých pokladnicích, *ke dni pomsty a odplaty*, k době, kdy se zaviklá atd. Snad se jim zdála slova: »Má jest pomsta« méně vhodná, proto učinili tuto změnu. Písmo sv. mluví o Bohu na velmi mnohých místech jako o člověku, tomu se nemůžeme diviti, to nám nesmí býti pohoršením. Sv. Aug. o tom praví: »Quid ergo? Cum legimus, obliviscimur, quemadmodum loqui soleamus? An Scriptura Dei aliter nobiscum fuerat quam nostro more locutura« Což tedy? Čteme-li (Písmo), zapomínáme, jak mluvíváme? Či mělo snad písmo Boží s námi jinak mluviti než naším obyčejem?

36. *Hospodin bude souditi svůj lid*, vznese naň svůj soud a tím svůj lid očistí; z toho soudu vyjdou Boží služebníci zachráněni, neboť nad těmi se Hospodin smiluje. Smilování jeho bude působiti proto, že spatří Hospodin, v jak bídném stavu jeho lid jest: *Zašla podpora* (seslabena jest ruka), moc veškera; i ti, kteří byli v domě *zavřeni:* děti, starci, bezbranní, byli stráveni, i ti, kteří byli z domu *(opuštění).* Vše hynulo, lidé různých rodů a postavení — tu se Bůh smiloval.

Ti, kdož vykládají verše 32—33 o hříších, o zkáze *pohanů*, pokračují takto: Hospodin zná hříchy, nepravosti pohanů, má je uloženy u sebe až ke dni, kdy nad nimi vykoná soud a kdy se pomstí. Když budou zralí ke zkáze, když se jejich štěstí počne obraceti, tu přikvačí Boží soud. Tu *zjedná* Hospodin *svému* (vyvolenému) *lidu právo*, jež mu bylo vzato (to znamená *dîn* i v ž. 53^{3} a j. *šāfáṭ* v ž. 7^{9} 25^{1} a j.), a *smiluje se nad svými služebníky* (ž. 89^{13}, obojí v ž. 134^{14}), spatře, že jsou tak zubožení.

34. הוֹא jest ta zloba, líčená v předešlých verších, ta jest uložena. כָּמַס by bylo trpné partic. qal; dle překladů *συνῆκται* LXX, נטיר syr. a lat. snad sloveso כנס sbírati, poněvadž slovesa s mím v sem. v uvedeném významu není.

O uchování tajemností Božích v. též ve Zjev. 5^{1}.

35. לִי נָקָם *mně pomsta!* v samar. a v LXX לְיוֹם נָקָם t. j. též יוֹם אֵידָם (ž. 18^{19}). שָׁלֵם jest podst. jm. významu שְׁלֵמוּת. עֵתִידוֹת užíváno často v aram. (jím opisují budoucí čas v syr. i v aram.) připravený, *určený*.

36. אָזְלַת jest aram. tvar 3. ž. jedn. perf. s koncovým ת jako před příponami a u sloves ל״ה (významem כָּלָה). Poslední slova jsou nejasna a byla různě vykládána. עצר (tlačiti, zdržovati) *zavříti*, עזב asi protiva toho (dle arab. odejíti) opustiti, zanechati, propustiti; průpovědně עָצוּר וְעָזוּב *zavřený* (otrok) *i propuštěný* (svobodník) t. j. *všichni lidé*. Jiné výklady byly: uvězněný a osvobozený, v domě zavřený (děti, starci, bezbranní) a venku bojující, ženatí a svobodní (arab. ʿazīb znamená «neženatého»); LXX *ἐκλελοιπὼς καὶ παρειμένος*, targum Onk.: *vyvržený a opuštěný*, syr.: *žádný spomocník ani podpůrce*.

37. A řekne: Kde jsou jejich bohové,
V které oni měli důvěru,
38. Z jichž obětí (bohové) jídali tuk,
Z jichž liteb pívali víno?
Ať vstanou, ať vám přispějou
A ať vás v potřebě chrání!
39. Vizte, že já jsem sám jediný,
A že není jiného Boha kromě mne.
Já zabíjím, a já oživuji,
Já raním a já uzdravuji;
A není, kdo by mohl z mé ruky vytrhnouti.

37. A řekne: Kde jsou jejich bohové?
Skála, v niž důvěřovali?
38. Kteří jídali tuk jejich obětí,
Pívali víno jejich litby!
Ať vstanou a pomohou vám,
Ať jest vám to ochranou!
(Samar. LXX. syr. aram. It.: Ať jsou!)
39. Vizte nyní, že já, já jsem ten,
A není boha vedle mne.
Já usmrcuji a oživuji,
Bil jsem a léčím,
A z mé ruky nevytrhne nikdo.

37. Bůh ukáže svým soudem nicotu model, k nimž se bezbožný lid s takou důvěrou obracel. Aby poznali a uznali svou pošetilost, táže se Bůh: *Kde jsou jejich bohové* (bezbožných Israelitů); skorem ironicky jmenuje ony modly též *skalou* (31); nyní vidí, že v nich není žádné pevnosti, žádného spoléhání, *a oni v ně důvěřovali*, hledali u nich svého útočiště (dle hebr. jako ž. 2^{12} 7^{2} 17^{3}).

38. Oni dávali bohům tuk obětí a *bohové jej jídali* (ž. 49^{8}), dávali jim litby a *bohové pili víno jejich* (Israelitů) litby — a přec nepomohli, neprospěli a nemohou pomoci! *Ať vstanou, ať vám přispějou!* Ať jsou vám ochranou! V hebr.: A jest vám ochranou! není asi správné, neboť ve všech překladech jest množ. č.: *Ať jsou vám ochranou!*

39. Až poznají svou pošetilost, poznají též, že Bůh jest jedinou a věrnou ochranou a podporou; modly (bohové) nejsou nic, Bůh Jahve jest jediný! Pěvec mluví zde velmi živě jménem Božím, a praví: *Vizte, že já jsem sám* (jsem ten, ž. 101^{28}) *jediný, a že není jiného Boha kromě mne* (Deut. 4$^{35.\ 39}$, u Isaiáše 6^{3} a j.). Bůh Jahve jediný vykonává skutky Božské moci: *Já zabíjím a já oživuji*, oživuje tím, že může z nebezpečí smrti vysvoboditi (ž. 15^{10} 29^{4} 55^{13} 85^{13}), může ovšem též k životu vzkřísiti, nový život dáti. *Raním* (hebr.: ranil jsem) *a uzdravuji* (Job 5^{18} Is. 19^{22} a j.), mohu uzdraviti a uzdravuji. Bůh vydal svůj lid na smrt, v záhubu, avšak on ho může zase vysvoboditi, ranil ten lid neštěstím, může ho vyléčiti — když bude v něho důvěřovati, když se k němu obrátí.

Bůh je mocný: *A není, kdo by mohl z mé ruky vytrhnouti* (Os. 5¹⁴ Job 10⁷ Is. 43¹³) toho, který by propadl Božímu trestu.

37. הֲסָיוּ bývá tak značeno v přestávkách; zde přestávky (pausy) není. Ochrana Boží bývá zobrazena křídly (perutěmi) Boha, i stínem, v němž se chráněnec nalézá.

38. Lid nejídal obětní tuk, nýbrž bohové; přípony se nesou k Israelitům. V druhé části jest ironie.

יְהִי (obyč. וַיְהִי apok. s וְ) dle překladů יְהִיוּ ať jsou; Kamphausen klade סְתָרָם při יְהִי »ať jest *jejich ochrana* na nich«.

39. אֲנִי opakováno, což značí důraz a živost. אֲנִי הוּא *já jsem ten* (on), osobní Bůh, skutečný (bohové vůbec »nejsou«), jako אֲשֶׁר אֶהְיֶה.

40. Pozdvihuji k nebi svou ruku
A pravím: Já žiji na věky.
41. Až zostřím jako blesk svůj meč,
A až se uchopí má ruka soudu,
Splatím mstu svým nepřátelům
A těm, kteří mne nenáviděli, oplatím.
42. Opojím své šípy krví,
A můj meč bude tráviti maso,
Z krve zabitých a ze zajatců,
Obnažené hlavy nepřátel.
43. Chvalte, národové, jeho lid,
Neboť pomstí krev svých služebníků;
A pomstu splatí jejich nepřátelům,
A bude milostiv zemi svého lidu.

40. Neboť k nebi pozdvihuji svou ruku
A pravím: (Jak) živ jsem já na věky —
41. Když zostřím svůj bleskutý meč,
A má ruka chopí se soudu,
Splatím pomstu svým utiskovatelům
A oplatím svým nenávistníkům.
42. Opojím své šípy krví,
A můj meč má jísti maso,
Z krve pobitých a zajatých,
Z hlavy dlouhých vlasů (vévodů) nepřítele.
43. Plesejte, národové, nad jeho lidem,
Neboť béře mstu za krev svých služebníků,
A splácí pomstu svým utiskovatelům,
A usmiřuje svou zemi, svůj lid.

40. V závěrečných verších hrozí Jahve nepříteli Israele. Hospodin se přísahou zavazuje, že potrestá nepřítele; to může býti sníženému a přemoženému Israeli útěchou. *Já žiji na věky!* Život Boží jest ze všeho nejjistější, ten jest zárukou jistoty slibu Božího (Num. 14²¹·²³ Is. 49¹⁸ a j.). Zdviháním ruky k nebesům svolával přísahající Boha za svědka ku potvrzení své přísahy, žádal, aby jej Bůh trestal, kdyby nemluvil pravdu; zde obrazně a antropomorfismem to praví i o Bohu: »Pozdvihuji k nebi svou ruku« (ž. 105²⁶). Bůh přísahá při sobě samém.

41. Hospodin se připraví jako bojovník (Is. 42¹³ 61²), aby vykonal na nepříteli trest (pomstu). *Až zostřím jako blesk svůj meč* (metafor. blesk svého meče, *svůj bleskutý meč*, hebr.), *a až se uchopí soudu má ruka*, počne souditi onen lid (ne-lid v. 30—35), který vítězil nad Israelem: *Splatím mstu* (v. 35) *svým nepřátelům*, oni jsou též nepřáteli Jahve, ač byli po nějaký čas, dokud trestali z dopuštění Boha Israelský lid, nástrojem Božím.

42. Trest Boží jest líčen hroznými slovy: nepřátelé budou pobíjeni, *šípy Boží budou opojeny jejich krví, Boží meč bude tráviti maso* (2 Kr. 2²⁶ 11²⁵ Is. 1²⁰ 34⁵·⁶ a j.), *krev zabitých i zajatých*, aby byl trest úplný. *Obnažené hlavy nepřítele* dle řeckého ἀπὸ κεφαλῆς ἀρχόντων ἐχθρῶν míní náčelníky, vůdce nepřítele: meč Boží bude jísti krev z *hlavy vůdců nepřátel*, (královu krev). Hebr. vykládáno: *Z dlouhovlasých hlav nepřítele* (srovn. ž. 67²²); dlouhé vlasy by byly znamením veliké síly a zpupnosti nepřítele.

43. Když bude vykonán na hřešícím Israeli, na pyšném jeho nepříteli trest Boží, pozná tím veškeré lidstvo, národové, pohané, velikou moc Boha Jahve, a bude moci velebiti Israele proto, že má tak mocného Boha (ž. 143¹⁵).

Výzva: *Chvalte, národové, jeho lid* jest obrácena ke všem národům, ne snad toliko k národu, který nad Israelem vítězil a pak byl sám ztrestán. Podobně ž. 46² 66¹·⁷. Mohou velebiti Israele, vyvolený národ, který nebude Bohem nikdy úplně opuštěn, třeba by se tak časem zdálo; Bůh se ho vždy v čas ujme, *sám pomstí krev svých služebníků* (ž. 78¹⁰) tím, že potrestá jejich utiskovatele.

A bude milostiv zemi svého lidu; v hebr. *A očistí od viny* (usmíří, dá odpuštění) *svou zemi, svůj lid;* odstraní hříchy a nepravosti, jež byly v zemi páchány, pomstí všechnu nevinně prolitou krev a tím dá usmíření, pokoj zemi svého lidu (samar. řeck. a lat.). Israel bude se těšiti přízni svého Boha.

K líčení trestu nepřátel přidávali někteří poznámky o trestu hříšníků vůbec, i o hrůzách posledního soudu. Tak dí sv. Anselm, popisuje Boží soud: »Odtud přijdou obviňující hříchové, odtamtud hrozná spravedlnost; u spodu otevřený hrozivý chaos pekla, se shora rozhněvaný soudce; uvnitř pálící svědomí, zevně hořící svět. Spravedlivý sotva se spasí: hříšník tu zachycen, na kterou stranu se přitlačí?«

Řecký překlad vykazuje ve v. 43 více řádků, které podaly příležitost k messianským výkladům. Praví totiž: *Εὐφράνθητε οὐρανοὶ ἅμα αὐτῷ, καὶ προσκυνησάτωσαν αὐτῷ υἱοὶ* (A: *ἄγγελοι*) *Θεοῦ*; Radujte se nebesa spolu s ním (s lidem Israelským), a klaňte se jemu synové Boží (A: andělé). Pak následuje: *Εὐφράνθητε ἔθνη μετὰ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ* (Řím. 15[10]), *καὶ ἐνισχυσάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι Θεοῦ;* po 43*b* a *c* jest přidáno ještě: *Καὶ τοῖς μισοῦσιν ἀνταποδώσει καὶ ἐκκαθαριεῖ κύριος τὴν γῆν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ.*

Verš 44. obsahuje poznámku, kterou uzavřen tento zpěv: »A Mojžíš přišel a mluvil všechna slova této písně před sluchem lidu, on a Hōšêa‘, syn Nûna (Josue, syn Nûna)«.

Pak následuje napomenutí, aby byl Israel poslušen zákona Božího (45—47). Mojžíšovi Bohem poručeno, aby vystoupil na horu Nebo a popatřil na zaslíbenou zemi, dříve než zemře (48—52).

41. שַׁנּוֹתִי jest milrâ‘ (od שנן), jindy mil‘êl.

42. פֶּרַע jest významu: *kštice* (Num. 6[5]); arabské *fara‘a vynikati, far‘un, vznešený* může podporovati výklad dle LXX *ἀρχόντων*. רֹאשׁ obrazně, nikoli o hlavách vůdců, nýbrž o pohlavárovi, králi vůdců, knížat nepřítele. — Jako země pije, réva pláče, tak *trávi i meč, šípy pijí* (personifikace).

43. Samar. LXX. Vulg. mají עַמּוֹ אַדְמַת, targ. a syr. וְעַמֵּהּ *a svůj lid;* Aq. Theod.: *Plesejte národové, kteří jste jeho* (Boží) *lid.* Dle novějších: *Učiňte, národové, aby plesal jeho lid.*

Sv. Pavel ukazuje v listu k Řím. 15[9], že *uctívají pohané Boha pro jeho milosrdenství.* kterýmž je povolal. Tím vyplňují dávná proroctví, jež uvádí sv. Pavel ze ž. 17[50] a z této písně 32[43]. I my můžeme Bohu vzdávati díky za to štěstí, jež nám udělil, když nás do své církve povolal; v církvi můžeme plesati, radovati se z milostí, z ospravedlnění, jehož se nám dostává. Kéž bychom si těchto darů vážili lépe než bývalý Boží lid. Israel býval též obdařován přemnohými milostmi a dobrodiními; avšak, když od Boha odpadl, když darů Božích nedbal, navštívil ho Bůh svou hroznou spravedlností. Neoddávejme se světu, světským věcem, moderním modlám; vidíme-li nepřátely Boží se rozmáhati, neztrácejme důvěry: On jest soudcem, on nenechá nepravost, když nebyla pokáním smířena, bez trestu. On církev a své věrné povýší a pomůže nám do nebeského pokoje. Tak rozjímati můžeme tento starozákonní zpěv o svých poměrech při *sobotních chvalách.*

3.

Chvalozpěv Anny, matky Samuelovy.

1. Král (Sam.) 2[1-10]. Ve středu ad laudes.

Anna, manželka Elkany, prosila Boha v Silo za syna; když byla obdařena dítkem, jemuž dáno jméno Samuel, přivedla syna do Silo a vzdávala tam Bohu díky prostou a přec spolu velebnou písní.

V úvodu dává výraz své radosti a velebí jediného a mocného Boha (1—2).

Varuje pyšné, neboť Bůh vše zná. On pečuje o všechny, řídí vše svou mocnou rukou; povyšuje ponížené (3—8).

Ukazuje, jakou má v Hospodina důvěru pro budoucnost (9—10).

Dle posledních veršů hl. 1. modlila se Anna tuto píseň, když přivedla Samuela do Silo a odevzdávala ho

nejvyššímu knězi Helimu. Jest to *děkovná* píseň za dosaženou pomoc a za dobrodiní Boží. Tak děkoval písní i Ezechiáš (Is. 38). Jonáš, Habakuk a j. U velebném nadšení předpovídá zbožná žena v posledních verších i budoucí věci; v této části jest píseň i *prorockou*. Píseň Rodičky Boží, Magnificat, a některé žalmy přikloňují se obsahem a některými výrazy dosti značně k této písni Samuelovy matky. Píseň vyjadřuje hlubokou důvěru v Boha Israelské ženy staré doby. Jak dobrého náboženského ducha mohla tak zbožná matka vštípiti svému synu!

Formou lze rozděliti píseň na čtvero částí či slok. Stichoi (věty) veršů jsou souměrné.

Píseň Anny jest uvedena slovy: *A modlila se Anna a řekla.* Tato slova náležejí dle LXX a Vulg. k v. 28. hlavy 1., v hebr. znění stojí na počátku hlavy 2. Jméno *Channâ* znamená *milost.* V alleg. výkladu dí sv. Řehoř (Hugo, Beda, Lyranus, Dionys.), že vyznačuje církev z pohanů.

Pisatel knihy Samuelovy připisuje těmi slovy píseň zde obsaženou Anně. Z podobností, jež se v některých žalmech s touto písní vyskytují, nelze vésti důkaz, že by byla píseň složena od Davida. Složila-li Anna sama tu píseň, aneb užila-li ke svým díkům písně starší, známé — to ze slov hl. 1. a 2. rozhodnouti nelze. Jako bylo v pozdějších žalmech užito někdy slov žalmů starších, jako nápodobila Panna Maria ve svém děkovném zpěvu Magnificat poněkud píseň Anny, tak mohla Anna přizpůsobiti svým poměrům starší — ať vítěznou neb jinou — píseň.

Slova, která píseň Anny obsahuje, mohla býti prosté, zbožné ženě známa, neboť mnohá z nich jsou již v Pentateuchu obsažena. Tak o *spáse* v Gen. 49[18], Ex. 15[2]; o *jediném* Bohu v Deut. 32[39], tamtéž i o moci Boží jako zde ve v. 6.

L. 1. Plesá mé srdce v Hospodinu,
A vyvýšen jest můj roh v mém Bohu;
Široce jsou rozevřena má ústa na mé nepřátely,
Neboť se raduji v tvé spáse.

2. Není (nikdo) svatý, jako jest Hospodin,
Neboť není žádného kromě tebe,
A není (nikdo) silný jako náš Bůh.
3. Nemluvte již chlubně věci vysoké;
Ať odstoupí staré věci z vašich úst,
Neboť Bohem vědomostí (všech) jest Hospodin,
A pro něho se vyvíjejí myšlenky.
4. Lučiště silných jest přemoženo,
A slabí jsou opásáni silou.
5. Dříve plní (bývali), za chleby se dávají najímati,
A hladoví jsou nasyceni;
Když porodila neplodná četné (dítky),
Tu ona, která měla mnoho synů, ztratila sílu.
6. Hospodin usmrcuje a oživuje,
Uvádí do podsvětí a vyvádí (odtud).
7. Hospodin ochuzuje a obohacuje,
Ponižuje a povyšuje.
8. Vytahuje z prachu nuzného
A z bláta pozdvihuje chudého,
Aby zasedl s knížaty
A zabral stolici slávy.
Hospodinovy jsou stěžeje země,
A položil na ně svět.
9. Ochraňuje nohy svých svatých (od pádu),
A bezbožní oněmějí ve tmách,
Neboť nerozmocní se muž svou silou.
10. Hospodina se budou báti jeho nepřátelé,
A hřměti bude na ně v nebesích;
Hospodin bude souditi končiny země
A dá vládu svému králi
A povýší roh svého Pomazaného.

H. 1. A modlila se Channâ a řekla:
Plesá mé srdce v Jahve,
Vysoko jest povýšen můj roh v Jahve,
Rozšířena jsou má ústa na mého nepřítele,
Neboť raduji se ve své spáse.
2. Není (nikdo) svatý jako Jahve,
Neboť není (žádného) kromě tebe;
A není skály (žádné) jako náš Bůh.

3. Nemluvte již hrdě, vysoko,
Vychází drzost z vašich úst (LXX, aram. syr.: Ať nevychází);
Neboť Bůh vševědoucí jest Jahve,
A neostojí nepravosti (dle syr.; qᵉrê: A jím jsou váženy veliké činy).
4. Luk silných jest zlomen (mass.: zlomeni jsou),
A mdlí jsou opásáni silou.
5. Nasycení — dávají se najmouti za chléb,
A hladovící — přestávají.
I neplodná porodila sedm,
A ta, která měla mnoho synů, zemdlela.
6. Jahve usmrcuje a oživuje,
Svádí do Šᵉ'ôlu a vyvádí.
7. Jahve činí chudým a činí bohatým,
Snižuje a též povyšuje.
8. Pozdvihuje z prachu bídného,
Z hnojiště vyvyšuje chudého,
Aby ho usadil s knížaty,
A dává jim v majetek slavný trůn.
Neboť Jahve (náleží) sloupy země,
A položil na ně svět.
9. Nohy svých přátel ochrání,
Ale bezbožní ve tmě zahynou,
Neboť v síle není moc muže.
10. Jahve se budou děsiti jeho protivníci,
Hřměti naň *(aram. syr.*: na ně) bude v nebesích,
Jahve bude souditi končiny země:
A dá moc svému králi,
A povýší roh svého Pomazaného.

1. Dlouho byla Anna v zármutku, v snížení; nyní jí pomohl Hospodin, vyslyšel její modlitbu a veliká radost naplnila její srdce: *plesá její srdce v Hospodinu*, neboť Hospodin jest původcem plesání. Bývala snížena, nyní *povýšen jest roh můj v mém Bohu*, síla její, ona jest nyní povýšena (metonymie). Dříve byla ústy potupována, nyní *jsou její ústa otevřena, rozšířena* t. j. může otevřeně mluviti i k svým nepřátelům, nemá před nimi bázně. *Raduje se ve spáse*, kterou jí připravil a dal *Hospodin*. Neraduje se a neplesá proto, že jí bylo pomoženo, nýbrž proto, že se jí dostalo spásy a pomoci *od Hospodina* (dí sv. Jan Zlat.).

2. 3. Velebí Boha a vyznává, že jest Bůh jediný, že

nemá nikdo Božských vlastností, z nichž dvě jmenuje: *Není* nikdo *svatý jako jest* (LXX svatý) *Hospodin* (viz v 1. chvalozpěvu, Ex. 15¹¹); je-li někdo svatým, má tu svatost od Boha, protože jest s Bohem spojen. U přirovnání se svatostí Boží svatost lidská není nic.

A není silný (nikdo) *jako náš Bůh;* v hebr. *a není* žádné *skály* (ž. 17³ˑ ³²ˑ ⁴⁷ 18¹⁵ a j. V 2. chvalozpěvu Deut. 32⁴ˑ ¹⁸), která by mohla býti tak útočištěm, ochranou, *jako náš Bůh.* LXX udává zde na místě toho »spravedlnost« Boží.

Ve v. 3. oslovuje protivníky mocného Boha a varuje je: *Přestaňte mluviti hrdě, ať nevychází již drzost* (drzé řeči, insolentia verba) *z vašich úst.* To je smysl těchto vět. *Sublimia* jsou vysoké, hrdé věci neb řeči; v hebr. jest gᵉbhōhâ *(vysoká,* ž. r.) výrazně opakováno; *vetera* jest hebr. 'āthâq, což značí (ž. hebr. 31¹⁹) *drzý.* Bůh vše zná, o všem ví: *Neboť Bohem vědomostí jest Hospodin;* množ. číslem vyjádřeno, že má všechny vědomosti bez jakéhokoli omezení. On zná i myšlenky lidí: *Pro něho vyvýjejí se*, praeparantur, *myšlenky* lidí, tedy i myšlenky bezbožných jsou jemu známy (dle hebr. qᵉrê: *Jím jsou váženy velké činy* neb *»nepravosti«*, on je váží, soudí, trestá).

4—8. Básnickým způsobem, v antitesích ukazuje, jak užívá Hospodin ve své svrchované Prozřetelnosti své moci a síly: »Pyšné snižuje a svrhuje, snížené a ubohé povyšuje«. Také Anně dostalo se této pomoci Boží, potupa s ní sňata, když narodil se jí syn, a ona měla nyní čest a úctu, jaká matce příslušela.

Lučiště silného (v hebr.: *luk, silní jsou zlomeni) přemoženo;* silák spoléhá na svůj luk, Bůh jej však láme, silák seslábne. Naproti tomu: *Slabí opásáni jsou* (Bohem) *silou* jako mečem (ž. 36²⁴ 144¹⁴); tak posílena byla Anna.

5. Jiné příklady řízení Božské Prozřetelnosti. Ti, kteří měli dříve dostatek všeho, bohatí, naplnění, nyní, dopustí-li na ně Hospodin, dávají se najímati jako otroci, služebníci za chleby, za stravu. Ti kteří prve trpěli hlad, jsou nasyceni, přestali míti hlad (dle hebr., neb: ustali od

práce, kterou dříve za chleba konali, odpočívají). *Ano* činí Bůh, *že neplodná rodí přemnohé* (četné syny; v hebr. uvádí určité číslo: sedm synů Rut 4¹⁵ Jer. 15⁹); tak dáno i Anně. Ta, která *měla mnoho synů*, řízením Božím *ztratila síly* (rodné totiž, jak hebr. sloveso o ztrátě šťávy: zvadla, vyschla — praví). Židé si vypravovali, že při každém porodu Anny dvě dítky druhé manželky Fenenny zemřely. Dle téhož klamného pramene měla Anna sedmero dítek, poněvadž hlásky slova שבעה (sedm) a slova שמואל dávají totéž číslo 377.

6—8. Hospodin má moc nad životem a nad smrtí; může z nebezpečí smrti i od smrti vysvoboditi (*vyvésti ze še'ôlu*, Deut. 32³⁹, v 2. chvalozpěvu). *Může chudobu dopustiti* na boháče, *obohatiti* chudáka, jako se stalo Jobovi. *Snižuje* pyšné, i kdyby to byli králové. *Z prachu pozdvihuje nuzného, a z bláta* (z kalu) *chudého, aby zasedl s knížaty a zabral stolec slávy*; tak povýšil Davida, pastýře ke královskému stolci. Bůh může tak činiti, neboť jeho jest celý svět, on svět založil, stvořil: Jeho *jsou stěžeje* (hebr. buď: *sloupy*, neb základy) *země, a na ně položil svět* (obydlený svět).

Sv. Augustin vykládá verš 6. v duchovním smyslu: Hospodin usmrcuje v nás tělesné žádosti, duchovní žádosti a ducha oživuje. I dle sv. Pavla jest umrtvování těla oživováním ducha. Origenes dí: »Usmrtil Pán Pavla pronásledovatele církve a přivedl tím k životu apoštola Kristova«. Moriamur, ne moriamur! »Z prachu pozdvihuje chudého«; z prvu dopouští, aby byl jeho věrný služebník snížen, sklíčen, hrůzou a bázní před záhubou naplněn; jde-li pokorně k Bohu, povýší jej. Kniha Přísl. 18¹² praví: »Před oslavením snižuje se srdce člověka«.

9. Bůh jest pánem všeho, může tedy své věrné všude a vždy ochraňovati: *Nohy svých svatých* (věrných, omilostněných, viz str. 90) *zachová* od pádu, zachová tedy i jejich kroky, jejich chůzi, aby kráčeli bezpečně, bez úrazu tímto životem. Naproti tomu: *Oněmějí*, zahynou *bezbožní ve tmách*, nedostane se jim na cestu světla, padnou a zahynou. Tak se jim státi může a stane. Kdyby byl člověk sebe silnější a mocnější, jeho síla sama nečiní ho dosti silným, aby přemohl všechna nebezpečí, aby mohl odvrátiti od sebe veškerá neštěstí. Bůh jest síla a moc, na něho dlužno spoléhati. (Krásně vykládá svou slabost sv. Aug. v Soliloq. c. 25.).

10. Tresty Boží přijdou rychle, ano náhle jako bouře: *Hřměti bude na ně* (na protivníky své) *v nebesích*, oni se budou třásti *a Bůh bude souditi veškerou zemi* (metonym. končiny země). *Pak dá vládu svému králi a povýší roh*, sílu, moc *svého Pomazaného* (krále); tím předpovídá Anna království, které z moci a z vůle Boží bylo dáno nejprve Saulovi, pak Davidovi. David mohl býti těmito slovy předpověděn, neboť toho povýšil Bůh velice a dal jemu velikou moc.

Tato slova vykládána i o posledním soudu lidí, na němž bude míti vládu Bůh Syn, Messiáš, král a Pomazaný dle slov: »Otec můj nesoudí nikoho, nýbrž dal veliký soud Synu«.

Anně mohlo býti proroctví (že bude míti Israel krále), dobře známo z Mojžíšových knih (Deut. 17¹⁴ a d.); bylo též zcela přirozeno, že si lid Israelský časem mocného krále, jako měli jiní, sousední národové, přál, že o něm mluvil. Mohla tedy i Anna o králi mluviti. Byla v této chvíli zajisté též prorockým duchem nadšena a její slova mohou býti proto i o velikém očekávaném králi, o Messiáši vykládána. Tím Božským nadšením se stalo, že nemluvila Anna ve své děkovné písni toliko o svých soukromých poměrech a o svých domácích 'nepřátelích, nýbrž povýšenou myslí mluvila o naději celého svého lidu.

V prorockém smyslu vykládá píseň a najmě poslední verše již aram. překlad, staří židovští a křesťanští vykladatelé.

1. V LXX B jest toliko: *καὶ εἶπεν*. Prvé věty jsou přiřaděné, tedy nikoliv: »Plesá mé srdce, poněvadž byl povýšen můj roh«. Na m. *plesalo mé srdce* עָלַץ má LXX

ἐστερεώθη: *Stvrdlo mé srdce,* tedy asi sloveso אמץ, aram.: Sesílilo se, *rozmocnilo se.* Hebr. jest vhodnější.

2. Ku כִּי־אֵין בִּלְתֶּךָ přidala LXX δίκαιος צַדִּיק, jehož však potřebí není; někteří mění בְּל" v באלהינו *není* nikdo *jako náš Bůh.*

3. אַל־תַּרְבּוּ תְדַבְּרוּ vykládá Wellh. akk. směru: »neříkejte mnoho: Vzhůru, vzhůru!« Opakování jména jest epizeuxis. Přízvukem by pak mělo býti תַּרְבֶּה mil'êl. דֵּעוֹת v množ. čísle může znamenati: všechnu vědomost, *vševědoucnost.* עֲלִלוֹת *čin,* u Boha: *veliký čin,* v Deut. $22^{14.\ 17}$ *lstivá záminka,* proto vykládáno i o *nepravosti* (v. ž. 141^4 s בְּרֶשַׁע), Q^erê jest וְלֹ֣ řecké καὶ θεὸς ἑτοιμάζων ἐπιτηδεύματα αὐτοῦ překládá וְאֵל תִּכֵּן *a Bůh určuje* veliké skutky. Syr. a arabský překl.: A neprospívají před ním umělosti (nemůže býti klamán).

4. קָשֶׁת snad v hromadném smyslu.

5. חָדֲלוּ snad od práce עבד; König: nalezli opět pokoj (*'ôd;* o idealní eurythmii: König, Stil. 310) παροῴκαν γῆν (v Itale však habitaverunt, tedy וירשו ארץ). עַד přeloženo ve Vulg. *donec,* spíše stupňovací, v řeckém jest ὅτι, v syr. není přeloženo. Antithetický parallelism. Sacy vykládá prvý příklad o Israeli, který byl vyvoleným národem, měl zjevení a milost; pohanstvo bylo ve tmách a o hladu.

8. Jako v ž. 72^{13}. מְאַשְּׁפֹת (pův. prý: *krb*), pak *popelná hromada,* hnojiště. מְצָקִי (1 Sam. 14^5) od יצק (צוק) postaviti tedy, *sloup,* neb základ; Vulg. *cardines.*

9. LXX vynechává prvé dvě části verše; mát pouze: ὅτι οὐκ ἐν ἰσχύι δυνατὸς ἀνήρ.

10. יֵחַתּוּ v LXX ἀσθενῆ ποιήσει *oslabí, vezme moc,* tedy יָחֵת. Q^erê vykazuje při מריבו příponu 3. os. při množném čísle מְרִיבָיו (též עָלָיו). LXX sem vkládá po slovech κύριος ἅγιος šestero řádků z Jerem. $9^{23.\ 24}$, pak teprve následují slova: »Hospodin vystoupil na nebesa a zahřměl« atd. Řádky LXX jsou:

»Ať nechlubí se moudrý ve své moudrosti,
A ať se nechlubí silný ve své síle,
A ať se nechlubí bohatý ve svém bohatství.
Ale v tom nechť se chlubí, kdo se chlubí,
Že pochopuje a zná Hospodina
A že činí soud a spravedlnost ve středu země«.
(U Jer.: Že zná mne, že já jsem Hospodin, jenž činím milosrdenství, soud atd.).

Prvé řádky jsou též v 1. listu sv. Pavla ke Kor. 1^{31} a 2 Kor. 10^{17}.

Když se modlíme chvalozpěv Anny *ve středu* (k *laudes*), můžeme jeho slovy vzdávati Bohu díky za to, že ustanovil, založil, dítkami obdařil svou církev Nového Zákona. Lid a církev St. Z. nepřijala Spasitele, avšak pohané byli povoláni a vešli u velikém počtu do Kristovy církve. Ty, kteří svatými se stali, ani počítati nelze, ti jsou zvláštní ozdobou a chloubou církve. Modlíme se často za povýšení církve a doufáme, že se rozšíří skutečně do všech končin země, aby byl Kristus, Pomazaný všude Pánem. Pravíme-li, že jest naše církev již nyní po všem světě rozšířena, jest to příliš všeobecně řečeno, neboť víme, jak mnohé a veliké kraje země křesťanskými dosud nejsou!

4.

Chvalozpěv Isaiáše proroka.

Isai. 12^{1-6}. V pondělí ad laudes.

Prorok Isaiáš ohlašuje v prvé části své prorocké knihy (hl. 1—40) Israeli a různým tehdejším národům tresty Boží; k hrozbám přidává vždy potěšující zprávy o vysvobození, jehož se Israeli od Boha dostane, a o Spasiteli. I v hl. 11. ohlašuje Israelitům požehnání budoucí doby pod vládou Messiáše. Vysvobození budou Bohu vzdávati díky za svou spásu. Spása jest jistá, a proto pěje prorok již po svém proroctví velebnou píseň díků za dobrotu a za milost Boží.

Děkovati bude Israel (dle této písně) za Boží hněv, který se nyní obrátil ve spásu (1—3);

v druhé sloce (4—6) vybízí se lid, aby oslavoval velikého Boha.

Někteří míní, že jsou v těchto verších spojeny Isaiášem dvě starší písně; jsou to však pouze dvě části téže písně, neb dvě sloky, které mají stejný úvod a které se k sobě dobře hodí.

L. 1. A řekneš onoho dne:
Oslavovati budu tebe, Hospodine,
Že jsi se na mne hněval;
Obrátila se (pak) tvá prchlivost,
A potěšil jsi mne.

2. Ejhle, Bůh jest můj Spasitel;
Důvěřivě budu jednati a nebudu se báti,
Neboť má síla a má chlouba jest Hospodin,
A stal se mi spásou.
3. Budete vážiti vody v radosti
Z pramenů Spasitele.
4. A řeknete onoho dne:
Oslavujte Hospodina a vzývejte jeho jméno;
Rozhlašujte mezi národy jeho zámysly;
Pamatujte, že jest jeho jméno vznešené!
5. Zpívejte Hospodinu, neboť učinil veliké věci;
Oznamujte to po vší zemi!
6. Plesej a chval, obydlí Sionu,
Neboť veliký jest ve tvém středu Svatý Israele.

H. 1. A řekneš v onen den:
Vzdávám ti díky, Jahve,
Že jsi se hněval na mne, (pak)
Obrací se tvůj hněv,
A potěšuješ mne.
2. Hle, Bůh (jest) má spása,
Mám důvěru a nebojím se,
Neboť má síla a zpěv jest Jáh (Jahve),
A stal se mi ku spáse.
3. A čerpejte vody s radostí
Z pramenů spásy.
4. A řeknete v onen den:
Děkujte Jahve, vzývejte jeho jméno,
Známy čiňte mezi národy jeho činy;
Rozhlašujte, že jest vznešené jeho jméno.
5. Zpívejte Jahve, neboť velebné věci učinil,
Známo to budiž na celé zemi!
6. Vesele zpívej a výskej, obyvateli Zijjônu,
Neboť veliký jest v tobě Svatý Israéle.

1. Prorok oslovuje lid, který došel messianského štěstí, jakoby již před prorokem stál. Lid obdržel spasení, poněvadž činil pokání, uznal svou vinu. Nyní ji v děkovné písni též vyzná *a řekne*: *Oslavuji tebe, Hospodine* (ž. 104[1], C5[1] a j. jako: *děkuji tobě*), že rozhněvav se na mne, nevedl jsi mne k záhubě, nýbrž ku štěstí; *že se obrátila tvá prchlivost* (*furor*, zuřivost, antropopathism) *a potěšil jsi mne*, tím se mně dostalo osvobození od trestů a útěchy a potěšení. Byl to hněv laskavého otce, který rád promíjí, odpouští, a znovu dobrodiní dává.

2. Kolikráte hledávali Israelité pomoci u lidí, a vždy marně! Nyní vyznají: *Ejhle! Bůh jest můj spasitel* (*má spása*), můj spomocník, on mne svou péčí, svou Prozřetelností a milostí vedl k záchraně a k radostné spáse. Nyní jsem *pln důvěry, nebojím se*, ať se stane, ať nadejde cokoliv: *Neboť má síla a má chlouba* (*zpěv*, v hebr. předmět zpěvu t. j. mého) jest Hospodin (Jáh, Jahve v hebr. jako Is. 26[4]); tak doslovně i v 1. chvalozpěvu (Ex. 15[2]).

3. Země bude plna štěstí a spásy; to vyjádřeno krásnou metaforou: *Budete vážiti vody v radosti z pramenů Spasitele.* Voda jest na východě nejlepším prostředkem občerstvení a posílení, voda dává zemi úrodnost a a svěží zeleň (ž. 71[6]); v oné době bude vody hojnost, z pramenů nevysýchajících budou moci s radostí čerpati své blaho, svou spásu (ž. 72[10]. I jinde jest Bůh nazýván pramenem živé vody a štěstí (ž. 35[10]).

Zdá se, že se již v tomto verši lid sám vybízí, aby čerpal z pramenu spásy, a že by slušel překlad: *A čerpejte* . . . jako jest to ve v. 4. a 5.

4. Lid velebí Boha a vyzývá se vzájemně: *Oslavujte Hospodina* (jako v ž. 104[1], též 1 Par. 16[8]), *vzývejte jeho jméno*; když zná a uznává, co znamená Boží jméno, čím Bůh člověku a všemu lidu jest, ctí Boha, váží si jeho jména, vzývá je a zajisté bude i slávu jména Božího rád rozhlašovati. Činy Jahve, co učinil k osvobození a ku štěstí svého lidu, mají býti známy i mezi pohany. V messianské době to bylo splněno.

5. Zpívejte, *prozpěvujte Hospodinu*, zpěvem ho chvalte, *neboť velikolepé věci učinil* (doslovně: *velebnost* učinil), *ať jest to známo po celé zemi.* Vysvobození Božího lidu a spasení lidí jest ovšem nejvelebnějším skutkem Božím.

6. Sion, Jerusalém, hlavní město messianské říše, sídlo Boží, kde *veliký »Svatý Israele«* jest domovem, může a má přede všemi ostatními *plesati* a *chváliti* Boha; vždyť jest slávou a chloubou Siona, že tam Bůh bydlí, odtud

béře jeho lid posilu, bezpečnost, ochranu a veškeru spásu. »Svatý Israele« jest pojmenování Boha, jehož Isaiáš častěji užívá.

1. Když byl Israel vysvobozen z Egypta, zapěl děkovnou píseň, tak zpívati bude, až bude vysvobozen z Babylona. אָנַפְתָּ *hněval jsi se* (plusqperf.). avšak utišil se pak tvůj hněv, *obrací se* יָשֹׁב impf. v přítomnosti, a dáváš mi potěšení. Aram. přidal: Hněval jsi se, *protože jsem hřešil před tebou.*

2. Opakování jména Božího יָהּ יהוה není v parallelních místech Ex. 15[2] ž. 118[14] a není ani ve všech rukopisech.

Při זִמְרָת bychom očekávali příponu זִמְרָתִי.

Podobně znějící אֶבְטַח a אֶפְחַד snad z úmyslu položeny.

3. Mohla by to býti slova proroka k lidu, avšak též vyzvání lidu samého, jako ve v. 4. 5. aram. vykládá: *A přijmete mé nové učení s radostí od vyvolenců ze spravedlivých.*

4. קְרָא בְשֵׁם jako ž. 49[12]. V ž. 105[2] jsou ještě slovesa: שִׁירוּ *zpívejte,* זַמְּרוּ *hrajte,* שִׂיחוּ *plesejte.*

5. מידעת k[e]thîbh by bylo מְיֻדַּעַת part. pual ž. r. od יָדַע, jež stačí; q rê מוּדַעַת není třeba (part. hofal), poněvadž se nenaskytá.

6. יוֹשֶׁבֶת ž. rodu: to obývající, obyvatelstvo. O Svatém Israele« viz ž. 48[2].

Vysvobození z Babylona bylo obrazem vysvobození messianského z pout hříchů. I zde přešel prorok od jedné spásy, která byla přislíbena Israelitům, k líčení spásy messianské, jež byla přislíbena všem pokolením, všemu lidstvu. Slovy chvalozpěvu děkujeme v *pondělních chvalách* za Kristovo spasení.

5.

Chvalozpěv krále Ezechiáše.

Is. 38[10-20]. V úterý ad laudes.

Zbožný král Judský Ezechiáš byl (ve čtrnáctém roce svého vladařemí, 36[1]) stížen nemocí (38[1]). Bůh oznámil jemu prorokem Isaiášem, že zemře. Tu modlil se Ezechiáš k Bohu a prosil, aby prodloužil Hospodin jeho život. Jeho

modlitba byla vyslyšena a na znamení jistoty byl o tom zvláštním zázrakem ubezpečen (38[1-8]). Když se uzdravil ze své nemoci (38[9]), zpíval Bohu děkovný zpěv, obsažený ve verších 10—20 hlavy 38. Isaiášovy knihy. V té písni líčí úzkost v jaké se nacházel, když mu bylo oznámeno, že zemře (10—14). U veliké bázni prosí a nabývá důvěry. Bůh ho z nemoci vytrhne, obrátí jeho hořkost v radost; proto velebí Ezechiáš Boha a slibuje, že ho bude věčně chváliti (15—20).

O dějích Ezechiáše píše Isaiáš v hl. 36—39, 4. Kr 18—20 a 2 Par. 29—32. Děkovná píseň krále jest však pouze u Isaiáše. Má nadpis, podobný nadpisům žalmů: Lat. Vulg.: *Písmo* (scriptura; píseň) *Ezechiáše, krále Judy, když byl stonal a uzdravil se ze své nemoci;* hebr.: *Psané* (písmo) od Chizqijjâhū, *krále Jehūdâ, když byl nemocen a ožívl ze své nemoci.*

Tím připsána Ezechiášovi. Tento zbožný král pečoval dle 2 Paral 29[25] a d. o službu Boží, staral se též o posvátné knihy (Přísl. 25[1]) a projevuje i v této písni velikou úctu a vděčnost k Bohu Jahve. *Scriptura* jest hebr. *mikhtâbh*; v žalmech bývá *mikhtâm* (ž. 16[1] hebr. a hebr. ž. 56—60), o němž viz úvodu str. XXIII a ž. 15[1] (památný nápis dle LXX a Vulg.). Předložka לְ při Ezechiášově jméně ukazuje původce neb toho, jemuž píseň (mikhtâbh) náleží.

Nemoc Ezechiášova byla těžká (snad mor? způsob léčení udán v 38[21]), smrtelná, byl již jakoby mrtev; proto dí: *A ožívl ze své nemoci.* Bůh jej uzdravil, dal jemu život.

Píseň má dvě sloky; v prvé líčí city nemocného, v druhé štěstí doufajícího. Dle Duhma byl tu pěvcem zamýšlen elegický rytmus קִינָה (viz úv. ž. 119).

L. 10. Já jsem řekl: V polovici svých dní
Kráčím k branám podsvětí.
Hledám zbytek svých let.
11. Řekl jsem: Neuzřím Hospodina Boha
V zemi živých;

Již nepatřím na člověka
A na obyvatele pokoje.
12. Má doba života jest odňata a svinuta pryč ode mne
Jako pastýřský stan;
Ustřižen jest jako tkalcem můj život;
Ještě jsem ve tkaní, podtal mne.
Od jitra do večera mne dokonáš.
13. Doufal jsem až do jitra;
Jako lev zetřel všechny mé kosti.
Od jitra do večera mne dokonáš.
14. Jako vlašťovčí mládě volám,
Přemítám jako holubice;
Ztenčily se mé oči pohlížejíce do výše.
Hospodine, násilí trpím, zastaň se mne!

H. 10. Já jsem řekl: V polovici (syr.: O polednách) svých dnů
(LXX: Na výši svých dnu; jiní: V klidu svých dnu)
Mám jíti branami še'ôlu,
Ztrestán jsem (zbaven jsem) o zbytek svých let.
11. Řekl jsem: Neuzřím Jâha, Jâha v zemi živých,
Již nebudu pohlížeti na člověka s obyvateli pokoje.
12. Můj příbytek se strhuje a stěhuje se ode mne
Jako pastýřský stan,
Svinul jsem svůj život jako tkadlec,
Od třásní odřezává mne,
Ode dne k noci připravuješ můj konec.
13. Upokojil jsem (*svou duši*, sebe; dle *aram.*: Křičel jsem, řval jsem jako lev) do rána,
(*Přeměn.*: Ode dne k noci mne vydává, a já křičím až do rána,)
Jako lev, tak rozemílá všechny mé kosti;
Ode dne k noci připravuješ můj konec.
14. Jako vlašťovka, jeřáb, tak pískám, (syr.: jako píštící vlašťovka; jiní: jako žalostící vlašťovka)
Vzdychám jako holubice;
Hynuly mé oči po výšině;
Pane, nátisk jest mi, zastupuj mne!

10. Když slyšel Ezechiáš, že jest mu zemříti, tu počal naříkati *a řekl* sám u sebe: *V polovici svých dní*, v polovici doby svého života, když jsem ještě se těšil na šťastné dny dalšího života, tu *kráčím* (mám kráčeti) *ku*

branám podsvětí, do místa, shromaždiště zemřelých. Představuje še'ôl, podsvětí, místo mrtvých, jako nějaký palác branami opatřený (ž. 9[15] a 106[18] též Job 38[17]). Rád by zadržel ten život, který mu uniká: Hledal jsem, žádal jsem si míti ještě ten zbytek života; dle hebr. dí: *Ztrestán* a zbaven *jsem o zbytek svého života*, proti svému přání ztrácím léta, která jsem na světě ještě mohl žíti.

11. Hroznou zdála se mu smrt jmenovitě proto, že by se smrtí vzdálil od Boha a od lidí. *Řekl jsem:* Vejdu-li do podsvětí, *neuzřím Hospodina Boha* (*Jâha, Jâha* — v hebr.), tam nedostane se mi (LXX *σωτήριον*) přízně, dobrodiní a milostí Boží, kterých se mi dostávalo a dostávati může, pokud jsem *v zemi živých* (ž. 87[11]). Věděli sice, že sáhá zrak Boží až do podsvětí, do še'ôlu, tam však ještě nedával Hospodin odměny za zásluhy života, podsvětí bylo »místem bídy a temnoty a smrtelného stínu« (Job 10[21]); na světě živoucích dostává se lidem dobroty Boží. Dokud byl na zemi, mohl přicházeti do svatyně na Sionu, tam býti před tváří Páně; o to bude smrtí připraven. Tím nepopírá nikterak posmrtný život, ani nepraví, že by po smrti nebylo žádného spojení s Bohem: on pouze naříká, praví, co by ztratil, o budoucím životě se však nevyjadřuje.

Bude odloučen i od lidí, od svých přátel a milých: *Nepatřím již na člověka* (lidi) — v podsvětí jsou stíny lidí (Is. 14[10]) — *a na obyvatele pokoje;* v hebr. nepatřím na lidi, když budu *s obyvately pokoje* (ticha), připojen k obyvatelům še'ôlu.

12. *Má doba života (generatio*, věk, k němuž jsem zrozen) *jest* mi *odňata* (odjímána) *a svinuta* pryč *ode mne jako pastýřský stan;* stan pastýřů býval velmi jednoduchý, byl rychle postaven a ještě rychleji složen a odnešen (ž. 51[7]). Hebrejští považovali tělo člověka jako příbytek osoby člověka, při smrti jest mu tento příbytek vzat (Job 4[19] 14[22]); *generatio* by bylo tedy lze o tělu vysvětlovati: bydlení, příbytek duše jest mi odjímán (vzat). Jako tkadlec ustřihuje tkanou látku, tak mně ustřižen můj život (náhle, rychle). Já jsem ještě tkal na svém životě, nebyl jsem

ještě u konce a tu byl jsem podťat, odříznut (Job 4[20] 7[6]). Obraz velmi pěkný. Přirovnává sebe ku tkalci i ku tkané látce. Bůh dal počátek jeho tkanivu života, Bůh je i ustřihuje při smrti, i člověk pracuje po celý věk svého života na svém tkanivu.

Dle hebr. lze vyložiti: *Můj příbytek* (mé tělo) *se strhuje* (jest strženo při smrti) *a stěhuje se ode mne; svinul jsem svůj život*, jako svinuje *tkadlec* tkanou látku, aby mu nepřekážela aneb když je hotova; jakoby byl život můj ukončen, uřízl mne, jako činí tkadlec, když hotovou látku od třásní odstříhává. Hebr. sloveso qippádtī vykládáno dle syr. a dle arab.: *Zkrátil jsem jako tkadlec svůj život*: osnova jest postupem práce stále kratší, ke konci zůstávají nítě pouze krátké a tu ustříhává tkadlec látku od třásní; tak ustřižen jest pěvec od života, k němuž byl připoután, v němž pracoval. Prvý význam: *svinouti* jest aram. a syr. nářečím lépe dosvědčen než *zkrátiti* neb *uříznouti*.

Ezechiáš praví k Bohu: *Ode dne k noci mne dokonáváš*, ještě tohoto dne, snad v příští noci učiníš konec mému životu, dokonáš mne. Očekává v těžké nemoci brzkou smrt; Bůh dal jemu žíti ještě celou noc.

13. *Doufal jsem až do jitra*; dle aram. (srovnej i ž. 41[11]) naříkal, křičel bolestmi po celou noc až do jitra; nemoc neb Bůh *jako lev rozemílal* bolestmi *všechny jeho kosti*, jako lev, který drží kořist a rozlamuje její kosti (Job 10[16]). Nyní se mu opět zdá, že za krátko dokoná svůj život: *Od jitra až do večera mne dokonáš* (Bože)! Míní den po oné trapné noci.

14. Onoho dne sténal a bědoval: *Jako mládě vlašťovky, tak volám, lkám* (dle hebr.) *jako holubice*. Vlašťovčin pískot jest ostrý a pronikavý, tak pískal bolestí a úpěl Ezechiáš (obrazně řečeno), vrkání holubice bývá lkavé, tak úpěl umírající král. V hebr. by byl snad v prvé větě jmenován vedle vlašťovky i *jeřáb* (zorav), jehož křik jest drsný a táhlý; jméno *ʿāghûr* bývá však vykládáno dle překladů jako přídavné jméno k *ṣûṣ*: píštící neb *žalostící* vlašťovka.

Ve svých bolestech vzpomněl přec na pomoc Boží; důvěřivě obracel své oči do výše, k Bohu, stále očekával odtud pomoc, vyhlížel po přispění, až se stenčily, *seslábly jeho oči pohlížením do výše*. Vysvětluje, proč do výše pohlížel, výkřikem: *Hospodine, násilí trpím, zastaň se mne!* (hebr.: Pane, nátisk jest mi, zastup mne). Jsem úzkostí sevřen (hynu již), proti nemoci prosí Boha za ochranu, aby ho postavil do bezpečí, aby se za něho zaručil (sponde pro me = responde). Tak i u Joba 17[3].

9. V לְחִזְקִיָּהוּ jest ל původové, § 82[7].

10. דְּמִי *střed* vykládá sv. Jer. a syr. (poledne) od דמם v aram. pokojně dlíti, *státi* (o slunci — při tomto výkladu). דָּמָה *upokojiti se* (zničiti), od tohoto by bylo דְּמִי *pokoj*, v pokoji, *v zničení* (v konci) mých dnů — by bylo dle jiného výkladu. Aq. Sym. Theod. *Ve slabosti, v mlčení svých dnů;* LXX četli רמי *ἐν τῷ ὕψει*.

Bickell spojuje jinak בְּשַׁעֲרֵי שְׁאוֹל פֻּקַּדְתִּי יֶתֶר שְׁנוֹתָי »V branách šeʾôlu byl jsem zbaven zbytku svých let«, Duhm: »Do bran šeʾôlu jsem přikázán na zbytek svých let«; zbytek let má dlíti v podzemním vězení.

11. הֶדֶל *místo klidu* (חָדַל přestati); Cheyne čte חֶלֶד trvání věku, *svět*. Prvé se ovšem shoduje s překlady. Dvoje יה spojují v יהוה jediné.

Massor. vyhýbali se rčení: »patřiti na tvář J., viděti J. (יִרְאֶה), a kladli na m. toho někde »objeviti se před J.« (יֵרָאֶה); Ginsburg tak dokazuje v Introduction to the Hebrew B. s. 458-9.

12. רֹעִי jest na m. קֻפַּדְתִּי רֹעֶה spojováno obyč. se syr. qfôdh arab. qâbiḍa *stahovati: zkrátil jsem;* dle starších *podřízl jsem* — poněvadž se však Ezechiáš neusmrcoval sám, měnili tvar slovesný v trpný rod: קֻפַּדְתִּי, jako jest u Sym. *συνεπέσθη*, Theod. *ἐστενώθη*, aram. אִתְקְפַדוּ, i syr. (Bickell). V hebr. sloveso קפד významem »podříznouti« se nevyskytuje. יְבַצְּעֵנִי *odřezává mne*, neb: *aby* mne odřízl (tkadlec). Duhm: Dotkal jsem jako tkadlec svůj život, od třásní mne řeže.

13. שִׁוִּיתִי znamená *utišiti* (ž. 131[2]); »křičím« by bylo שִׁוַּעְתִּי. Při prvém významu jest ovšem כָּאֲרִי *jako lev* spojovati s následujícími slovy (rozdrcuje všechny mé kosti). Mnozí považují poslední větu tohoto verše jako dittografii (ještě jednou psané) verše 12 d.

14. עָגוּר bylo různě vykládáno; Sym. jako *zavřená* vlašťovice סִיס, aram.: *chycená* (Jer. 8[7]). Jeřáb *γέρανος grus*

כּוּרְכִּיָא arab. kurkíjjun. דַּכּוּ od דלל, v ž. 69[4] כָּלוּ. טרב viz v ž. 119[122]. LXX B má: *Ἐξέλιπον γάρ μου οἱ ὀφθαλμοὶ . . . . πρὸς τὸν κύριον, ὃς ἐξείλατό με καὶ ἀφείλατό μου τὴν ὀδύνην τῆς ψυχῆς* ***jenž mne vytrhl a odstranil ode mne bolest mé duše*** — jakoby již děkoval za Boží pomoc, když ještě o ni prosí.

15. Co řeknu, a co mi odpoví,
Když sám (to) učinil?
Připomenouti chci tobě všechna svá léta
V hořkosti své duše.
16. Pane, tak-li se žije,
A je-li v tom život mého ducha?
Pokáráš mne a oživíš mne!
17. Hle, v pokoji (mne stihla)
Má hořkost přehořká.
Ty však jsi vytrhl mou duši,
Aby nezahynula;
Zahodil jsi za záda
Všechny mé hříchy.
18. Neboť neoslavuje tebe podsvětí
A smrt tě nechválí;
Ti, kteří sestupují do jámy
Neočekávají tvé věrnosti.
19. Živoucí, živoucí sám tebe oslavuje,
Jako i já dnes,
Otec oznamuje synům
Tvoji věrnost.
20. Hospodine, spasiž mne,
A chceme zpívati své chvalozpěvy
Po všechny dny našeho života
V domě Hospodinově.

15. Co mám mluviti? ¦I řekl mně (Co mu říci?)
I sám učinil!
Putovati chci po všecka svá léta
Pro hořkost své duše.
(Jinak: A všechen můj spánek prchá v hořkosti mé duše).
16. Pane, na těch (slibech) žijí,
A v nich ve všech jest život mého ducha;

A uzdravíš mne a oživíš mne.
(Přeměnou: Uzdrav a oživ mne; má úzkost jest veliká).
17. Ejhle, k pokoji jest mi hořkost, hořkost!
A ty miloval jsi mou duši (a vytáhl jsi ji)
Z jámy záhuby;
(*Přem.*: Ale ty, podporuj mou duši, aby nezahynula);
Neboť jsi zahodil za svá záda
Všechny mé hříchy.
18. Neboť neoslavuje tebe š'ôl,
Smrt tě nechválí;
Nedoufají ti, kteří sestupují do jámy,
V tvou věrnost.
19. Živý, živý, ten tebe oslavuje
Jako já dnes:
Otec oznamuje synům
Tvou věrnost.
20. Jahve (jest), aby mne spasil,
A na mé strunové nástroje budeme hráti
Po všechny dny našeho života
Při domě Jahve.
(V syr.: Jahve, spas *nás!* A budeme hráti a t. d.).

15. V této druhé části písně liší se *Vulgata* značně od hebr. znění.

Ezechiáš si vzpomněl na to, že mu Bůh může pomoci, avšak tu si namítá: *Co mám říci*, mluviti, kterak prositi o Boží pomoc, a *co mi odpoví* Bůh, když sám na mne tuto nemoc seslal, když mou smrt určil: ***když sám to učinil?*** Neodpoví než, že jest to jeho vůle. Nezbývá mně než, abych ***připomenul*** Bohu ***všechna svá léta***, jak rychle pominula; učiním tak ***v hořkosti své duše.***

Dle ***hebr.*** znění vyjadřuje Ezechiáš již v tomto verši své díky za milou zprávu, že se uzdraví a že bude ještě déle živ. *Co mám mluviti*, jak Boha velebiti, ***když mně sám řekl*** (respondit, v lat.) ***a sám prokázal*** (dal uzdravení, splnil svůj slib; verš 5.)? Nenalézá slov, jimiž by děkoval, a slibuje, že chce dobrým životem Boha chváliti: ***Putovati chci po všechna svá léta*** (která mi Hospodin přidal) na dobré cestě — ***pro hořkost své duše;*** budu stále pamětliv oné hořkosti a úzkosti, která mne v nemoci svírala, a pro ni budu zachovávati dobrou cestu. Z pou-

hého slovesa *eddaddé*, které není ani v ž. 42[5] hebr. jasné, nelze dovozovati, že by Ezechiáš sliboval, že bude do Jerusaléma na určené svátky po všechna svá léta putovati; vždyť Ezechiáš sídlil v Jerusalémě.

Dle syr.: *Dává v hořkosti mé duše prchati všechna má léta* (šᵉnōtáj) — též šᵉnāthî: *vešken můj spánek.*

16. Ve *Vulgatě* naříká skladatel dále: *Pane, tak-li se žije?* tak hořký a trpký život jsi lidem určil, v takové úzkosti má můj život v polovici, předčasně skončiti? V tom nezáleží můj život, dokládá; úzkost a nemoc byla toliko pokáráním: *Pokáráš mne a zase mne oživíš!* tím se hned potěšuje.

V *hebr.* znění mluví o slibech Božích, jimiž jest posílen a oživen: *Pane, na těch* (slibech) se žije, *žijí* (lidé), celý můj život se na nich zakládá, proto: *Uzdravíš mne a zachováš mne na živu* -- praví tak prosebně a důvěřivě.

17. Kárání Boží stihlo trpitele, když žil v pokoji: *Ejhle, v pokoji* mne stihla (byla) *hořkost má přehořká* (v. 3.). Zde lépe dle hebr.: *Hořkost má*, hořkost veliká byla mi *k pokoji*, ku štěstí, k blahu, obrátila se k pokoji, když mně Bůh přislíbil další život. Trpěl jsem velice, avšak nezahynul jsem, dobrotou Boží vyšlo utrpení mé k pozdravení, neboť *ty jsi mne vytrhl* (*mou duši* ž. 3[3]), *abych nezahynul.* V hebr. úsečně dí: *Neboť ty jsi mne objal* v lásce (miloval jsi mne a vytáhl jsi mne) *z jámy záhuby*, z hrobu, do něhož jsem již padal. Stalo se tak z Božího milosrdenství; trpitel nezasloužil toho dobrodiní, vždyť měl na sobě též hříchy. Bůh odstranil hříchy ubohého, aby jich neviděl, aby na ně jaksi zapomněl: *Zahodil jsi za záda všechny mé hříchy* (ž. 49[17], i jinde 3 Kr. 14[9] Ez. 23[35]).

Tím jeví trpitel pokoru a kajicnost. Ezechiáš byl spravedlivý král, Písmo sv. jej tak popisuje; jeho chybou snad bylo, že byl ve svazku s Egyptem (Is. 29[15] 30[1] a d.). Isaiáš zavrhoval ve jménu Božím toto spojení.

18. Kdyby byl zemřel, nemohl by chváliti Boha, jak

to zde na zemi živ činiti může: *Neboť neoslavuje tebe podsvětí* (šᵉ'ôl), *a smrt tě nechválí.* Toto bývá uváděno též jako důvod, proč by měl Hospodin hynoucího zachrániti; umře-li, ztratí Bůh svého ctitele, tam v podsvětí zůstává sice duch člověka ve spojení s Bohem, avšak nemá té příležitosti a nemůže Bohu úctu vzdávati tak, jako to může činiti na zemi. K tomu v. ž. 6[6] i 29[10] 87[12] 113[25]. Šᵉ'ôl a smrt jsou tu zosobněny. Mrtví nemohou si získati žádných zásluh, jim není naděje, dle níž *by očekávali věrnost Boží*, vyplnění Božích slibů. Dokud jest zbožný na zemi, vždy může doufati, že se mu dostane důkazů dobroty a věrnosti Boží.

19. Bůh žádá od lidí, aby ho chválili. Pouze *živí mohou Boha oslavovati*, jako to činí Ezechiáš *dnes*, v den, ve který byl od smrti zachován. Ano, on rozšiřuje slávu Boží, zachovává památku na Boží dobrodiní, neboť *vypravuje to jako otec svým synům*, jak se ukazoval Bůh vždy *věrným* ve svých slibech (ž. 77[3. 4]).

20. Velebí, že mu Bůh dal vysvobození. Dle hebr. praví totiž: *Jahve jest k mému vysvobození* — hotov, jak mně nyní ukázal, když mne z nemoci vytrhl. Doufá jistě, že mu bude pomoženo, a mluví o tom, jakoby se to již stalo.

Vybízí všechny své příslušné, aby Boha *chvalozpěvy* (dle hebr. i hudbou) velebili, a slibuje spolu, že se tak stále bude díti: *Chceme zpívati své chvalozpěvy* (hebr. *hráti na mé*, snad *na své* nᵉ*ghīnôth*, strunové nástroje; viz úvodu str. XXVI) *po všechny dny našeho života v domě Hospodinově*, v chrámě. Ezechiáš pečoval dle svědectví 2. Par. 29[30] tak, jako dříve David, o zvelebení chrámového zpěvu a hudby. Těmi slovy přislibuje u své vděčnosti veřejnou a stálou oslavu Boží.

15. לְ před אָמַר uvádí důvod (לְ — לְ ž. 76[7]). אֲדַדֶּה (דדה) hithp. impf. by mohlo též udávati povinnost. Navrhují na m. toho נָדְדָה *unikl* vešken spánek. עַל *pro* i *přes.* Připomenouti chci tobě *všechna svá léta* ve smyslu: všechny své *bolesti* za všechna léta — nehodilo by se k souvislosti.

16. עֲלֵיהֶם *na nich*, (též: jimi t. j. sliby tvými); k יִחְיוּ doplniti: *lidé* (Deut. 8[3]); בָּהֵן má příponu ž. rodu, ač se nese k témuž jako עליהם. Bickell vynechává לכל. *Si* prostě tázací.

Touzard: אדני עליה אחוה לך *Pane, já tě o tom zpravuji* (oznamuji), ač se obávám, že nebudu vyslyšen, přec ti oznamuji svou bídu.

17. מַר neosobně užité sloveso: jest mi *hořko;* opakování sesiluje. וְאַתָּה a d. jest praegnantní vazba, jak v překladu udáno.

Ezechiáš sám o sobě praví, že chodil *dokonalým srdcem* před Bohem — nyní vyznává, že má *hříchy*, jež Bůh zahodil za záda; kterak to lze srovnati? Hleděl zajisté, aby sloužil Bohu dle svých sil, byl upřímného, dokonalého srdce; avšak kde jest ten, jenž by nikdy a v ničem nechybil, nehřešil? Vyjímáme arcif blah. Pannu Marii, sv. Jana Křtitele (o člověku Kristu netřeba toho dokazovati). Sv. Bernard dí: »Beatitudo Dei est non posse peccare. U lidí však, onen člověk jest blažený, jemuž nepřičítá Bůh viny atd. Těm jich nepřičítá, kteří z hříchu povstanou a pokání činí«.

18 תּוֹדֶךָּ impf. hif. k ידה s příponou; zápor se nese i k יְהַלְלֻךָּ. *Smrt* položena jako abstr. pro concreto (srovn.: morte campos contegi).

20. לְ s inf. לְהוֹשִׁעֵנִי značí i budoucnost: Jahve vysvobodí, *spasí*, i možnost, ochotu a p. עַל־בֵּית nahoře *na domě*, neboť stál chrám na hoře.

Kritický rozbor massor. znění této písně jest od Touzarda v Revue biblique 1897 s. 199 a d., 1898 s. 511 a d., 1899 s. 83 a d.

Dle verše 22. táže se Ezechiáš po znamení, jež by mu zajistilo, že se uzdraví, že bude moci jíti do Hospodinova domu. Tam půjde hned po uzdravení, aby Bohu dle svého slibu poděkoval. Verš 21. se do souvislosti nehodí, neboť sděluje, že přinesli na rozkaz Isaiáše koláč z fíků a přiložili na ránu Ezechiášovu, aby se uzdravil. Tohoto prostředku bývalo užíváno při morových boulích; byl tedy Ezechiáš snad stižen morem. Verš 21. by se, jak již sv. Jer. připomíná, hodil spíše před Ezechiášovu modlitbu než sem.

Chvalozpěv Ezechiášův vyznívá u veřejnou chválu Boha; vhodně tedy jest určen ve *chvalách úterních* a v hodinkách *za zemřelé*. Jako oznámil prorok Isaiáš Ezechiášovi uzdravení, tak i lidstvu oznámeno a spolu dáno vykoupení od záhubného hříchu Pánem Ježíšem. Slova chvalozpěvu mohou nám připomínati záhubu, v jaké se nalezalo lidstvo před Vykupitelem, a povzbuditi nás k díkům za vykoupení.

Duše v očistci trpí, lkají jako holubice, naříkají si, že jsou trápeny bolestmi, touhou po Bohu, po nebeské říši; Bůh je v čas vysvobodí, prodlouží jejich život věčný a blažený — za to budou v nebesích Boha věčně chváliti.

6.

Chvalozpěv tří mládenců.

Dan. 3[57-88], verš o sv. Trojici a 3[56]. Ad laudes o nedělích a o svátcích.

Kniha Danielova vypravuje (v hl. 3.), že postavil babylonský král Nabuchodonozor na poli (v kraji) Dura sochu, jíž se měli dle rozkazu králova všichni klaněti. Tři judští mládenci, soudruzi proroka Daniele, byli obžalováni, že se oné soše neklaněli. Král je napomenul, pak je trestal. Byli uvrženi do žhavé, ohnivé pece (3[1-23]). Dle řeckého znění Danielovy knihy, s kterým souhlasí i lat., syr. a arab. překlady, jež jsou na řeckém překladu založeny, následuje po verši 24. modlitba Azariáše, jednoho ze tří mládenců (Abdenago), k Bohu za vysvobození (v. 26—45). Bůh chránil zázračně tři mládence v peci, že jim plameny neuškodily, Chaldejské, kteří byli blíže pece, zachvátil. Tři mládenci prozpěvovali Bohu píseň chvály a díků (46—51).

Chvalozpěv tří mládenců (Benedictus es, Domine) jest obsažen ve v. 52—90. V breviáři jsou verše od 57—88 a odchylně od Vulgaty staženy. V Písmě sv. následuje totiž po každém stichu verše stichos: *chvalte a velice ho vyvyšujte na věky!* (jako v ž. 135: Neboť na věky (trvá) jeho milost). Tento stichos jest v breviáři vynechán, a dva verše bible jsou tu pravidelně staženy v jediný verš.

Vyzývají veškerou přírodu, celé lidstvo, Israele a jeho zbožné, vyzývají i sebe (jmenovitě) ke chvále Boha, jenž jim veliké věci učinil.

Předposlední verš (Chválu vzdávejme Otci i Synu i s Duchem svatým . . .) jest církevním přídavkem; poslední verš (Chválen budiž, Pane, na obloze nebeské . . .) jest z Dan. 3^{56}.

Ve Vulg. bývá celý zpěv (od v. 26—90) nadepsán: Oratio Azariae, *Modlitba Azariášova*; řecký nadpis jest v A: *ὕμνος τῶν πατέρων ἡμῶν*, v jiném (codex T u Swete): *ὕ. τῶν τριῶν παίδων*; úplný by byl: *Προσευχὴ Ἀζαρίου καὶ τῶν τριῶν παίδων αἴνεσις*. Zpěv tří mládenců jest složen po antifonním způsobu a tak, jak to pozorujeme v ž. 148, kde jest též všechno stvoření vyzváno ke chvále Boží (*τὸ πλοῦτος τῆς δόξης* ***bohatost slávy Boží*** dle Filip. 4^{19}).

Starší rabbinové uvádějí se zálibou příklad tří mládenců, ač byla ta část z hebr. sbírky Písma sv. vyloučena. I u protestantů náleží k tak zvaným apokryfním (deuterokanonickým) částem. Zpěv tří mládenců jest zachován v řeckých (a ostatních) překladech; původní hebr. znění ztraceno asi proto, že o ně Hebreové nedbali, jakmile jim nebylo kanonickým. Z protestantů tvrdí někteří, že byl chvalozpěv tří mládenců napsán již původně v řeckém jazyku; jsou však i mezi nimi vážní exegetové (Ball, Kautzsch, poněkud i Reuss), kteří připouštějí neb přímo dokazují hebrejský original chvalozpěvu. Origenes hebr. znění již neměl. Ve zpěvu jsou udána hebr. jména tří mládenců, v knize Dan. jsou jejich babyl. jména.

Z řeckých překladů jest znám překlad Theodotiona, z něhož vyšly latinské překlady a řecké rukopisy a tisky. Znění LXX (Alexandrinského překladu) zachováno v kodexu *Chisianus* zvaném (vydal Hahn v Lipsku 1845, Cozza v Římě 1877). Jak již na str. 1159 uvedeno, nalézá se tento chvalozpěv v některých řeckých rukopisech po žaltáři mezi biblickými chvalozpěvy. (K tomu zvláště *Bludau*, Die alex. Übersetzung des B. Daniel und ihr Verhältniss zum massor. Texte. S. 155 a d.).

O třech mládencích činí zmínku již Justin ve své Apologii (1^{46}), Origenes ve výkladech k evang. sv. Matouše a k Řím. (i De orat. c. 13. 14), Cyprian uvádí slova z Azariášovy modlitby takto: *Loquitur scriptura divina*, tedy jako slova Písma sv. (o třech mládencích ve svém De orat. dominica c. 8).

Církev přijala tento zpěv již velmi záhy mezi liturgické zpěvy. Ač by se zdálo, že jest vypočítávání stvoření Božích v chvalozpěvu monotonním, tato monotonie působí (dí Ball dle Speaker's Commentary, Apocrypha) dojemně a připomíná »stále se vracející šum větru neb mořských vln«.

Postup jest jako v ž. 148 a u Siracha 43. Jmenuje nejprve nebeské tvorstvo (nebesa ve v. 59, anděly, hořejší vodstvo, slunce, měsíc a hvězdy, v. 57—63); po té vyzývá ke chvále Boží déšť, rosu, vítr, oheň a horko, kroupy, den i noc, světlo a tmu, led a mráz, jíní a sníh, blesky a mraky (v. 64—73), pak to, co bylo stvořeno před člověkem (hory, rostliny, vodstvo, vodní zvířata, ptactvo a zvěř vůbec, v. 74—81). Lidé, Israel, kněží, spravedliví, svatí, tři mládenci jsou jmenováni ke konci zpěvu (v. 82—88).

V závorkách jsou uvedena čísla veršů 3. hl. dle bible.

L. 1 (57). Chválu vzdávejte všechna díla Hospodinova Hospodinu,
Chvalte a velice ho vyvyšujte na věky.
2 (58). Chválu vzdávejte andělé Hospodinovi Hospodinu,
(59). Chválu vzdávejte nebesa Hospodinu,
3 (60). Chválu vzdávejte všechny vody, jež jsou nad nebesy, Hospodinu,
(61). Chválu vzdávejte všechny mocnosti Hospodinovy Hospodinu.
4 (62). Chválu vzdávejte slunce a měsíc Hospodinu,
(63). Chválu vzdávejte nebeské hvězdy Hospodinu,
5 (64). Chválu vzdávejte veškeren déšť a rosa Hospodinu,
(65). Chválu vzdávejte všichni větrové Boží Hospodinu.
6 (66). Chválu vzdávejte oheň a žár Hospodinu,
(67). Chválu vzdávejte mráz i horko Hospodinu.

7 (68). Chválu vzdávejte (kapky) rosy a jíní Hospodinu,
(69). Chválu vzdávejte led a mráz Hospodinu.
8 (70). Chválu vzdávejte led a sníh Hospodinu,
(71). Chválu vzdávejte noci a dnové Hospodinu.
9 (72). Chválu vzdávejte světlo a tmy Hospodinu,
(73). Chválu vzdávejte blesky a oblaka Hospodinu.
10 (74). Chval země Hospodina,
Chval a velice ho vyvyšuj na věky.
11 (75). Chválu vzdávejte hory a pahorky Hospodinu,
(76). Chválu vzdávejte veškeré rostliny na zemi Hospodinu.
12 (77). Chválu vzdávejte prameny Hospodinu,
(78). Chválu vzdávejte moře a řeky Hospodinu.
13 (79). Chválu vzdávejte velryby a vše, co se ve vodách hýbe, Hospodinu,
(80). Chválu vzdávejte všichni nebeští ptáci Hospodinu.
14 (81). Chválu vzdávejte všechna divá zvířata a dobytek Hospodinu,
(82). Chválu vzdávejte lidští synové Hospodinu.
15 (83). Chvališ Israel Hospodina,
Chval a velice ho vyvyšuj na věky.
16 (84). Chválu vzdávejte Hospodinovi kněží Hospodinu,
(85). Chválu vzdávejte služebníci Hospodinovi Hospodinu.
17 (86). Chválu vzdávejte duchové a duše spravedlivých Hospodinu,
(87). Chválu vzdávejte svatí a srdcem pokorní Hospodinu,
18 (88). Chválu vzdávejte, Ananiáši, Azariáši, Misaeli Hospodinu,
Chvalte a velice ho vyvyšujte na věky.
19. Chválu vzdávejme Otci i Synu se svatým Duchem,
Chvalme a velice ho vyvyšujme na věky.
20 (56). Chválen jsi, Hospodine, v pevnosti nebeské,
Chvály hoden a oslaven a velice vyvýšen na věky.

1—4. Benedicite, εὐλογεῖτε, hebr. בָּרְכוּ *chvalte* (ž. k.: podiekuite, což je spíše při hebr. הוֹדוּ *confitemini)*, chválu vzdejte a vzdávejte stále, protože vás Bůh stvořil a že o vás stále pečuje. Jmenuje *Boží díla,* jako v ž. 102^{22}. Díla Boží hlásají chválu Hospodinovu již tím, že jsou poslušna jeho zákonů, že vykonávají jeho vůli. Pozoruje-li to člověk, může a má býti povzbuzen, aby Tvůrce lépe poznal a jej též velebil (tak sv. Pavel k Řím. 1^{20}).

• *Chvalte a velice ho vyvyšujte* (superexaltate, ὑπερυψοῦτε, připravte mu slávu), jest refrénem, který se jako odpověď v litaniích v každém verši opakuje. *Κύριος* snad יהוה, tedy *Hospodin.*

Nejprve jmenuje *anděly,* nejvznešenější tvory Boží (ž. 102^{20}, 148^{2}), pak *nebesa;* Theodotion a syr. překlad kladou verš 59. před 58., jmenují napřed nebesa, pak anděly. Nebesa jest nebe hvězdnaté i nebe vzdušné, sídlo Boha a andělů.

Vody nad nebesy jsou vody hořejší (Gen. 1$^{6-7}$. ž. 148^{4}), s nichž přichází voda deštěm na zemi. V řeckém, syr. překladu praví: *Chvalte H. vody* a *vše, co jest nad nebesy;* spojka καὶ není v syr. ani v hexapl. znění, a nebylo by jasno, co jest míněno tím: *co jest nad nebesy*?

Všechny mocnosti, Theod. — πᾶσα ἡ δύναμις v jedn. čísle; dle ž. 102^{21}c by byly míněny sbory nebeských tvorů *ṣᵉbā'ôth*, hvězd, neb duchů (ž. 32^{6} Is. 34^{4}).

5—9. Jmenuje přírodní zjevy mezi nebem a zemí, a ve vzduchu. *Déšť a rosa* jsou najmě na Východě velikým dobrodiním, od nich závisí úroda země. Domnívali se, že i rosa padá s oblak, proto ji jmenuje spolu s deštěm. *Všichni větrové* (spiritus, πνεύματα značí jako rūchôth i *větry* i *duchy)*; *Boží* přidáno ve Vulgatě. *Oheň i žár,* žár ohně (dle jiných: plamen); oheň jest blahodárný a užitečný, teplo nejvýš potřebné. *Mráz i horko* (6) u Theodotiona: *Zima a ohnivý vítr* καύσων (žár, léto); v B toho verše není, LXX má ῥῖγος καὶ ψῦχος prudká zima (mráz) a fuják.

Rosy a jíní (krůpěje rosy); rosa jest dvakrát jmeno-

vána, u Theod. tento verš (68.) schází (v B; v A jest), proto jej i Rothstein s v. 69. pokládá jako vložené varianty. *Led* jest jmenován dvakrát: gelu (69), glacies (70); u Theodotiona jest v. 70: *Jíní a sníh.* Χίονες jsou sněhové papěrky. *Noc* jest jmenována přede *dnem*, neboť Hebreové čítali od večera, od noci.

V původním zpěvu snad nebyly stvořené věci dvakrát uvedeny; podle tohoto mínění by následoval po verši 66. verš 69., pak 70. Vulgaty. Theodotion (B) klade v. 71. a 72. po v. 66.

10—14a. Jmenuje zemi a pozemské tvorstvo. *Země* hlásá i s tím, co na ní jest, chválu a slávu Boží. Pěvec sestupuje s nebes k zemi, jmenuje na předním místě *hory a pahorky*, pak užitečné *rostlinstvo*, jež pokrývá zemi, *prameny* vody (v LXX opět: deště a prameny, u Theodotiona po 78. v.). *Moře*, mořská zvířata *cete* (veliké mořské zvíře, žralok) a jiná (Gen. 1[21]). *Divokou zvěř* jmenuje *(bestiae)* a domácí *dobytek* τὰ θηρία a τὰ κτήνη, LXX: »Čtvernožci a zvěř země«. Po té jmenuje člověka.

14b—18. *Synové lidští*, lidé vůbec, jako ž. 8[5]b 32[13] a j. Ostatní tvorstvo pozemské chválí Boha nevědomky, člověk může poznávati slávu Boží a může velebiti Boha vědomě a dobrovolně. Tato chvála může býti i zásložnou.

Vyvolený národ, Israel, jest především povolán ku chvále Boží; v něm jsou kněží k tomu určeni, aby Boha uctívali zvláštním, ustanoveným řádem ve jménu celého lidu. Proto jsou i *kněží* a *služebníci Boží* (85) (levité, snad i jiní, kteří se Boží službě věnovali) o sobě jmenováni a ku chvále B. vybízeni. Srovnej ž. 113b[9. 19] 117[2. 3] 134[19. 20], kde jest lid podobně roztříděn. Při slově *kněží* má codex Chis. na kraji »služebníci Boží«, syr. hexapla, Theod. odporučují toliko: *kněží Hospodinovi. Duchové a duše;* ačkoliv mluveno většinou pouze o duši a o těle člověka, tedy o dvou částech člověka, přec tu a tam proniká mínění, dle něhož by rozeznávali v člověku *ducha* (spiritum) πνεῦμα, jímž člověk myslí a jímž má i vůli, pak ψυχή neb

ψυχαί *duši* (animam) nižší, animalní síly v člověku, jimiž jeho tělo žije. Tak vypočítává i sv. Pavel (1 Thess. 5[23] Hebr. 4[12]) ducha, duši a tělo — tedy tři části člověka (srdce, duše, mysl, celá síla — u sv. Mar. 12[30]). Užito v těchto případech popularního způsobu mluvy, trichotomie (že by byly v člověku tři části) tím však prohlášena není. Veškerá duševní činnost člověka a lidí jest vybídnuta, aby chválila Boha.

Theodoret, Calmet a jiní vykládali *spiritus et animae justorum* o duších v ráji neb i v očistci; zpěv jmenuje však pouze lidi živoucí na zemi, o zemřelých nemluví. Svatí *chᵃsīdhîm* jsou spravedliví v Israeli (v. str. 90 a v 1. chvalozpěvu Ex. 15[11]). *Humiles corde*, ponížení, snížení v srdci, srdcem, sklíčení (ταπεινοί), kteří zakusili útrapy, jichž srdce bylo nátisky sklíčeno (ž. 33[19]). Sklíčeni byli zbožní Israelité v Babylonském zajetí, tři mládenci v ohnivé peci na smrt vydaní.

Chvalozpěv tří mládenců neobsahuje v předešlých verších žádného slova ani zmínky o stavu zpívajících tří trpitelů. Jsou jmenováni teprve ve v. 88. a tu vybízejí se sami: *Chválu vzdávejte Ananiáši, Azariáši, Misaeli Hospodinu.* V liturgii jest druhý stichos známý refrén: *Chvalte a velice ho vyvyšujte na věky*; v bibli však přidává v tomto verši ještě důvod: »Neboť vytrhl nás ze šᵉ'ôlu ἐξ ᾅδου (z podsvětí), do něhož bychom byli smrtí (upálením) padli, a spasil nás z ruky smrti (ž. 48[16] 88[49]), a vysvobodil nás ze středu hořícího plamene, a ze středu ohně nás vytrhl«. Pak následují krásná slova, která nalezáme v ž. 105[1] 106[1] 117[1] 135[1] a j.

19. V liturgii velebíme v tomto verši nejsvětější Trojici Boží, neboť celý svět, veškerá stvoření pocházejí a jsou zachovávána všemi třemi Božskými osobami. Bohu Otci zvláště připisujeme, že nás stvořil, Boha Syna chválíme a velebíme, že nás svou smrtí vykoupil, Ducha Svatého oslavujeme, že nás posvěcuje. Sláva budiž (Bohu) Otci atd. jest jiný výraz tohoto verše.

20. Verš 3[56]. uzavírá vhodně celý liturgický chvalo-

zpěv. *In firmamento coeli v nebeské pevnosti* (tak se zove *obloha*) trůnící Bůh jest veleben a má býti chválen na věky. Cod. Chis., Syr. a Hexapla nemají slova *nebes*.

My nemůžeme slávu a velebnost Boha, Stvořitele, dostatečně slovy vyjádřiti, proto se dovoláváme všim právem i neživých věcí, stvoření Božích, aby i ona vydala svědectví o moci, moudrosti a dobrotě Boží a aby tím Boha chválila. Všude nalézá člověk stopy Božské slávy, se vším tvorstvem spojen může člověk Boha stále oslavovati velebným způsobem. Při vzpomínce na stvoření světa, *nedělního dne*, jest chvalozpěv tří mládenců zcela vhodně předložen rozjímání kněze.

Svatí velebí Boha v nebesích na věky, jak to verš 87. (17.) připomíná; o *svátcích Svatých* modlíme se s nimi chvalozpěv Benedicite a vzpomínáme na dobrodiní, která Bůh světcům prokázal, když je ze zkaženého (ovšem i vykoupeného) světa do rajské blaženosti přijal. Církev. sněm v Toledu IV. praví, že byl zpěv »Benedicite« po proroctvích všeobecně zpíván. Jest v modlitbách *díků po mši sv.*

7.

Chvalozpěv Habakuka proroka.

Hab. 3^{2-19}. V pátek ad laudes.

Prorok Habakuk měl Boží zjevení. Praví, že se ulekl; prosí, aby Bůh své dílo dokonal a aby soudil milosrdně (2).

Líčí velebné zjevení Boha z Temanu a z Faranu přicházejícího, vše se třese, šípy Hospodinovy svým bleskem vše osvěcují. Hospodin soudí národy (3—12).

Hospodin přišel, aby vysvobodil svůj lid; proto potírá protivníky lidu a hubí je, jako zahubil kdysi Egypťany v rudém moři (13—15).

Prorok jest jat velikou bázní a zármutkem, že bude jeho lid nájezdy nepřítele soužen a utištěn (16. 17); má však v Boha důvěru a těší se, že Bůh svůj lid vysvobodí a ve své zemi šťastným učiní (18. 19).

Dle obsahu má tedy úvod (1—2) a dvě části: Líčení zjevení Božího a líčení soudu.

Hlava 3. proroka Habakuka jest sice nadepsána: »*Modlitba* (v širším smyslu) Habakuka proroka«, avšak jest to spíše chvalozpěv než prosba (str. XXIV). *'Al-šiggᵉjōnôth* nadpisu (pro ignorantiis) viz při ž. 7^{1}, kde jest šiggājôn v jedn. č. (str. 47); sv. Jer. vykládá *pro ignorationibus*, pro, *za nevědomosti* (od שגה chybovati), že by byl prorok chybil (v hl. $1^{2.13}$) a že prosí tímto zpěvem za odpuštění. LXX. má v 7. ž. ᾠδαί, zde μετ' ᾠδῆς dithyrambus *s živým zpěvem*, pohnutým zpěvem (ass. šigu jest lítostná píseň). Dle v. 19. by se sem snad hodilo spíše בִּנְגִינוֹת *na strunové nástroje.*

Dr. D. Müller urovnal si Habakukovu píseň ve dvě části po třech slokách (Strophenbau und Responsion. 1898. S. 36—39). Při tom opravuje některé verše, aby měly jednotlivé stichy po třech slovech (vyj. verše 2, 11 a 13), vynechává v. 14. a 15, že jsou pokažené, vylučuje v. 16—19, že se k té písni nehodí (po 2a klade 7, pak 2b).

P. Condamin upravuje tuto píseň ve sborový zpěv: 1. sloka (v. 2, 3a), 1. protisloka (3b, 4, 5), střídavá sloka (6, 9b, 10, 7, 8a, 11, 12, 8b, 9a, 13), 2. sloka (14—16), 2. protisloka (17—19). (V Revue biblique. 1899. S. 133—140. Dle Zennera).

Dle Bickella a Gietmanna má píseň sedmislabičné verše.

Habakuk חֲבַקּוּק LXX Ἀμβακούμ (znamená snad: *objetí*) prorokoval asi v době mezi 619—598 př. Kr., současně s Jeremiášem neb o něco dříve. Epifanius (Pseudoep.) o něm praví: Tento byl z (ἐξ ἀγροῦ) Βηζζοναχάρ z kmene Simeona (Beth-Zacharja 1. Mak. 6^{32}). Jeho hrob ukazován v místě קעילה Kegila. (Nestle, Marginalien s. 57).

1. 2. Hospodine, zaslechl jsem tvou zvěst a ulekl jsem se.
Hospodine, oživiž své dílo uprostřed let,
Uprostřed let je rozhlaš;
Když se rozhněváš, rozpomeň se na milosrdenství.
3. Bůh přichází od jihu
A Svatý od hory Faran:
Jeho sláva pokryla nebesa,
A jeho chvály plna jest země.

4. Jeho záře jest jako světlo,
Rohy v jeho rukou;
Tam jest ukryta jeho síla.
5 Před jeho tváří jde smrt,
A před jeho nohami vychází dábel.
6. Zastavil se a změřil zemi;
Popatřil a roztavil národy,
A rozetřeny jsou odvěké vrchy;
Snížily se pahorky světa
Cestami jeho věčnosti.
7. Za nepravost vidím (se třásti) stany Ethiopské,
Zděšeny jsou kůže země Madianské.

H. 2. Jahve, zaslechl jsem tvou zvěst,
Bojím se,
Jahve, uprostřed let oživ své dílo,
Uprostřed let známým (je) učiň!
Ve hněvu na slitování se rozpomeň.
3. Bůh přichází z Témânu,
A Svatý s hory Pârânu. Sélā.
Jeho vznešenost pokrývá nebesa,
A jeho slávou naplněna jest země.
4. A záře jest jako světlo (slunce),
Paprsky z jeho ruky mu (jdou)
A tam (jsou) zahalením jeho síly
(LXX: A učinil zakrytu — jimi — svou sílu).
5. Před jeho tváří kráčí mor,
A horkost (žár) vychází za jeho nohami.
6. Postavuje se a viklá se země,
Pohlédne a zastraší národy.
A rozptylují se věčné hory,
Shýbají se věkovité pahorky;
Jsou mu věčnými cestami.
7. Pod nepravostí vidím stánky Kūšān,
Dějí se stanové závěsy země Midjân.

2. Prorok Habakuk si stěžoval Bohu, že nezakročuje proti násilím a proti útisku, který páše lid. Bůh mu odpověděl, že vyšle Chaldejské (Babyloňany), kteří ztrestají vinu lidu (hlava 1.). Po té táže se prorok, zdaž si mohou Chaldejští vše dovoliti bez trestu? Zdá se mu, že jsou horší než Judští. Tu oznamuje Hospodin, že i na Chaldejské dojde (hlava 2.). Tato dvě proroctví o trestu Judských a o trestu Chaldejcův dojala proroka a způsobila jemu

hrůzu, neboť praví: *Hospodine, zaslechl jsem tvou zvěst,* (*auditionem*, co jsi mi dal slyšeti — jako Nah. 3¹⁹ Os. 7¹²) *a ulekl jsem se.* Oznámení takých trestů děsí a působí hrůzu.

Proroku záleží zajisté na spáse lidu, k němuž náleží; tresty v předcházejících proroctvích ohlášené směřovaly též k vysvobození, ke spáse israelského (Judského) lidu. Prorok nyní prosí, aby Hospodin to *své dílo* spásy neodkládal až na konec let a dob, nýbrž aby je *živým učinil*, provedl, aby *se stalo známým uprostřed let* (in medio annorum), po letech (po málo letech; Barhebreus), za krátko. »Dílem Božím« jest též vyvolený národ; ten jest v nebezpečí, že zahyne: *oživiž ho* a učiň jeho spásu a zachování známu ve světě. Dílo Boží jest a bude dílo Božího soudu, a prorok prosí spolu za smilování: *Když se rozhněváš*, Bůh má k spravedlivému hněvu příčiny, když budeš trestati, *rozpomeň se na své milosrdenství*, aby se milosrdenstvím zmírnilo jeho kárání, aby aspoň zbytky lidu Božího se zachovaly. Mohli bychom též vykládati: Rozpomeň se na svou lásku, kterou jsi měl k svému lidu, a pro tu lásku je zachraň, zachovej.

Jiné výklady tohoto verše uvedeny níže.

3. Hospodin se zjevuje, a prorok líčí zjevení Páně podobně jako Mojžíš (Deut. 33²), Debora (Soud. 5⁴· ⁵) a žalmista (67⁸). Hospodin vykonává své dílo, jež v tomto zjevení celé spatřujeme. Na hoře Sinai ukázal Bůh svou velikou moc a slávu, tam učinil Israele svým vyvoleným národem, sám stal se »jeho Bohem«. Vzpomínka na Sinai uvádí na paměť onu památnou, spasitelnou úmluvu mezi Bohem Jahve a mezi Israelem. Tentýž Bůh se nyní objevuje: *Bůh přichází od jihu* (v hebr. z *Témânu*, část Idumejska — snad Ghebal; Deut. 33² jmenuje: od Sinaje, od Seïru). *A Svatý od hory Faran;* Svatý (Bůh, viz 1. chvalozpěv, Ex. 15¹¹) přichází od hory, z hornatého Faranu; Faran byla pustina na jihu Palestiny, mezi Edomem a mezi pouští Sur. Tam provázel Hospodin svůj lid, pečoval oň, někdy ho i trestal, stále byl k němu milosrdný.

Jakmile se objeví Bůh, ihned září *jeho sláva* jako světlo *na nebesích*, jeho světlo zastiňuje světlo slunce. *A země* zaznívá *chválou Boží, jest jí plna.*

4. Záře vychází od světla, světlo jest pramenem a původem záře. U Boha jest *jeho záře světlem* nejjasnějším, *paprsky* (Vulg.: *rohy*) vycházejí od něho, *z jeho ruky;* rukou vydává Bůh světlo, které podává světu. (Ex. 34²⁹·³⁰). Bůh jest takřka »oblečen světlem« (ž. 103²), světlem jest obklíčena jeho *Boží síla* a podstata (ž. 17¹²).

5. Hospodin má zvláštní průvod. Před ním kráčí, jako kráčelo před králi vojsko, *před Hospodinem jde smrt* (hebr.: *mor*), *a před jeho nohami* (hebr.: k jeho nohoum t. j. za nimi) vychází *ďábel* (hebr.: *horkost*, žár). Hospodin jest svatý, před ním, ve zjevné jeho přítomnosti hyne vše, co jest nesvaté, nezachovává-li to Boží shovívavost a dobrotivost. Jeho spravedlnost užívá *smrti a ohně* jako služebníků, jimi trestá, hubí vinníky (o ohni v průvodu Božím viz ž. 96³, též 17⁹ 28⁷ 67⁵ 78²¹ 88¹⁷).

Sv. Jeronym přeložil slovo *rešef,* veden jako na některých jiných místech Vulg. rabbinským výkladem, *ďábel (diabolus).* Tvrdili rabbinové, že jest rešef jeden z předních zloduchů a že ho užívá Hospodin ku trestům. Zde však znamená žár, horkost — horečku (Müller: »A blesky vylettují za ním«).

6. Zjevení Boha má na zemi mocný a hrozný účinek. *Zastavil se* Hospodin a *změřil zemi*, jedním pohledem přeměřil jako Pán a Soudce veškerou zemi, kterou přišel soudit. V hebr. jest vhodněji: *Postavuje se, a země se viklá* (třese před ním, jako 98¹ 103³²), *popatřil a roztavil* (zastrašil) *národy*. I na přírodu, na nejpevnější hory, *hory odvěké,* které se ničemu hned nepoddají, působí zjevení Boží mocně: *Rozetřeny jsou odvěké vrchy, snížily se pahorky světa* (hebr. *'ōlām* též věkovité, *věčné* pahorky), zatřásly se, jakoby se rozplývaly. *Cestami jeho věčnosti* t. j. jeho věčnými, od věčnosti určenými cestami, zámysly, které Hospodin při svém zjevení na zemi chce vykonati. V hebr.

praví: *Jsou mu věčnými cestami,* na horách zjevoval se Bůh, po horách kráčí, s hor sestupuje jaksi k lidem. Neb: *Jsou Bohu věčné cesty:* jako za starých dob Hospodin o svůj lid již pečoval, pro ten lid, k jeho spáse, cesty (zjevení) na svět konal, takovou cestu koná i nyní.

7. Při zjevu Božím pozoruje prorok *(viděl jsem),* že *jsou Ethiopští, stany Kūšâna* pod nepravostmi t. j. v tísni, v obtíži, v úzkosti — a stany *(kůže) země Madianské též jsou zděšeny,* děsí, třesou se před Bohem. Kūš byl jmenován jižní kraj, od červeného moře až k perskému zálivu; Madianité měli stany severně a severozápadně od Kūšitů (na Sinaji). Před tím (ve v. 6) uvedl všeobecně, že budou zděšeni »národové«; nyní dva z těch národů, národy pohanské, Israeli nepřátelské, zvláště jmenuje. »*Territa terret terra*« poděšená země děsí lidi.

2. שְׁמֻעָה slyšení, *zvěst* — vykládáno též: Slyšel jsem vypravovati, co jsi učinil našim otcům, jak jsi je zázračně vyvedl z Egypta, jak jsi je vedl pouští. Tyto divy byly ovšem též *dílem* Božím, dílem, které vzbuzovalo důvěru v Boha po všechna pokolení. *Dílem* míní ovšem též osvobození Israele, které nastane, až budou Chaldejští zničeni.

Po *messianském* výkladu: Slyšel jsem zvěst o vykoupení lidstva; *dílem* Božím by bylo vtělení Krista Pána a tajemství vykoupení.

Dle ž. 139¹⁶ určuje Hospodin i počet dní člověka; volá-li člověka v polovici jeho dní, béře mu dle toho zbytek, který mu byl původně určen. Netřeba připomínati, že určení let ve vševědoucnosti Boží vždy souhlasí se skutečností, neboť Hospodin ví, jak dlouho člověk na světě bude.

Uprostřed let vykládáno o plnosti času, o středu světové doby, když totiž přišel Spasitel. Ano, mínili, že byla těmi slovy předpověděna doba života Páně na zemi: Polovice let babylonského zajetí (35—33).

O výkladu *δύο ζώων* v LXX viz při závěrku tohoto zpěvu. Aqilas přeložil správně: *Ἐν τῷ ἐγγίζειν τὰ ἔτη, ζώοσον αὐτό* (i syr. a aram.).

3. Chaldejští přijdou od severu (sev.-východu), Hospodin od jihu přichází. תֵּימָן po slově פָּארָן jest též ve v. 9. a 13. Viz XXVII.

4. Prvou větu Bickell vynechává, neboť míní, že jest záře vždy světlou, světelnou — a že by výklad o slunečním světle byl pouze libovůlí vložen.

Na m. וְשָׁם *a tam* má LXX וְשַׂם *a položil.* קַרְנַיִם (*rohy*) bylo vykládáno též o moci a síle, o divech, o znamení kříže, jež má Kristus v rukou. Tím Kristus vše přemůže (utrpením na kříži), vše k sobě přitáhne (Jan 12[32]).

5. לְרַגְלָיו jest protivou k לִפְנָיו, tedy za jeho nohami (1 Sam. 25[42]). דֶּבֶר značí *mor;* LXX přeložili דָּבָר řeč jako Theod.

6. מדד znamená *měřiti*, מוּד by znamenalo dle מוּם v tvaru polel: rozviklati. LXX: *ἔστη, καὶ ἐσαλεύθη ἡ γῆ*, asi וַיַּמְעֵד dle aram.: pohnul zemi. הַרְרֵי־עַד (nestažený plural od הר) *věčné vrchy*, pak *věkovité pahorky;* hory, jež již od počátku světa pevně stojí.

Colles aeterni vykládáno v Gen. 49[26] o svatých, že vynikají svatostí a že dosáhnou věčné blaženosti (desiderium collium aeternorum).

7. Perles mění v תַּחַת אוֹן (יִרְאוּ) אהלי כושן »děsí se On (t. j. Heliopolis, egyp. město), bojí se stany Kūšâna« (Müller).

Kristus (po vedlejším *messianském* výkladu této písně) přijde u veliké záři od jihu, z Betlema (jež leží jižně od Jerusaléma). Jeho září jest sláva, Božská moc, učení. Zvítězí nad smrtí a nad ďáblem; zlé duchy potře (hory a pahorky). Děsiti se budou jeho protivníci.

L. 8. Zdaž na řeky jsi se rozhněval, Hospodine?
Či na proudy jest tvé rozpálení,
Či na moře jest tvé rozhorlení?
Jenž vystupuješ na své koně
A na svůj spasný vůz.
9. Jistě vyzvedáváš svůj luk,
Přísahy kmenům, jež jsi promluvil.
Řeky země rozpoltuješ;
10. Viděly tě a rozželely se hory,
Vír vod minul.
Prohlubeň vydala svůj hlas,
Výška pozvedla svých rukou.
11. Slunce a měsíc zastavily se ve svém příbytku;
Ve svitu tvých šípů jdou,
V záři tvého bleskotného kopí.
12. V rozlícení šlapeš po zemi,
V zuření ustrašuješ národy.

13. Vyšel jsi na spásu svého lidu,
Na spásu se svým pomazaným.
Rozbil jsi hlavu z domu bezbožníka,
Obnažil jsi jeho základ až k hrdlu.
14. Zlořečil jsi jeho žezlům,
Hlavě jeho bojovníků,
Kteří přišli jako vichr, aby mne rozprášili.
Jejich plesání jest jako toho,
Který tráví chudého v skrytu.
15. Učinil jsi cestu svým koním v moři,
V blátě mnohých vod.
16. Slyšel jsem a rozbouřily se mé vnitřnosti,
Od hlasu zatřásly se mé rty.
At vejde hniloba do mých kostí
A at se to hemží pode mnou —
Abych došel odpočinutí v den soužení,
Abych vystoupiti mohl k svému přepásanému (silnému) lidu.

H. 8. Což na řeky se zlobí Jahve?
Či proti řekám jest tvůj hněv?
Či proti moři jest tvé horlení (kypění)?
Že jedeš na svých koních,
Na svých vozech vítězství?
9. Úplně obnažen jest tvůj luk,
Přísahy kmenů, přislíbení (*neb:* Přísahy, metly slova t. j. Božího).
(*Aram.:* Objevil jsi se ve své moci pro svou úmluvu,
Kterou s kmeny tvé Slovo (mēmrâ) na věky uzavřelo.
Přeměnou: Rozkaž vítězství kmenů). Sélā.
V řeky rozštěpuješ zemi.
10. Vidí tebe hory, třesou se,
Liják vod míjí,
Prohlubeň dává svůj hlas,
Vysoko pozdvihuje svých rukou (vln).
11. Slunce, měsíc zůstává ve svém bydlišti,
Před světlem tvých šípů, jež poletují,
Před září blesku tvého kopí.
12. V zlosti zašlapuješ zemi,
V hněvu rozdrcuješ národy.
13. Vycházíš ke spáse svého lidu,
Ke spáse svého Pomazaného.

Rozbíjíš hlavu z domu bozbožníka,
Obnažuješ základ až k hrdlu. Sélā.

14. Probodáváš jeho metlami hlavu jeho knížat,
Kteří se hrnou, aby mne rozehnali.
Jejich plesání jest jako při požírání ubohého
ve skrytě.

15. Kráčíš po moři (ty), tvoje koně,
V bahně velikých vod.

16. Zaslechl jsem, a otřáslo se mé nitro,
Ke zvuku zachvěly se mé rty;
Hniloba vchází do mých kostí,
A pod sebou se třesu,
Že jest mi v pokoji čekati den úzkosti,
Na vystoupení proti lidu, jenž nás tísní.

8. Líčí v obraze Boží soud.

Prorok obrací se v důvěrné řeči k Bohu a táže se jej, jaký by byl účel toho hrozného zjevu? *Zdaž na řeky jsi se rozhněval, Hospodine? Či na proudy jest tvé rozpálení?* Kdysi byl Bůh rozhněván a voda Nilu proměnila se v krev, řeka Jordan ustoupila (ž. 113[3]), moře (červené) vyschlo (ž. 105[9]): *Či na moře jest rozhorlení? Že vystupuješ na své koně a na svůj spasný vůz?* Těmi otázkami vzpomíná patrně na přechod Israele rudým mořem a řekou Jordanem. I tehdy byl Bůh v oblaku viditelně přítomen, byl na vítězném voze, s něhož přispíval Israeli a svrhl koně i muže i vozy Faraonovy do moře, zahubil je, a Israele vytrhl, spasil (Ex. 14[14] a d.). I toto hrozné zjevení povede zajisté ke spáse vyvoleného lidu, proto zove vůz, na němž Bůh jede, *vozem spasení* (vítězství). Koně a vůz Hospodina jsou oblaka, na nichž se vznáší (ž. 103[3]).

9. Hospodin jest jako bojovník, *vytahuje* (ze schránky, v které luk někdy uchovávali) *svůj luk* a připravuje k boji (ž. 20[14]); jmenuje tu »luk« na místě všelikých prostředků, jimiž může Hospodin na protivníka dorážeti. Hospodin může na nepřítele pustiti bouři, vichr, blesky, kamení, zděšení a j.

Když vyzvedává Hospodin svůj luk, tím také zvedá (dle *Vulg.* tak vysvětleno) *přísahy*, přísežná přislíbení, *která* dal, *promluvil* kdysi ve prospěch kmenů Israelských

t. j. vyvoleného lidu (srovn. Gen. 22[16] Deut. 32[40-42] ž. 88[50]). Když potrestá Hospodin nepřátely Israele, tím lidu pomůže a vyplní přislíbení, jež o tom učinil.

Hebr. znění této věty není dosti jasné, neboť je lze vykládati jako ve Vulg., avšak též: *Přísahy* (zlořečení) *jsou mětly* tvého *slova*. P. Condamin vykládá (přeměniv jedno slovo): Tvůj luk jest připraven, *poruč* (ved) *vítězství kmenů* (podobně 44[5]: *Poruč vítězství*, spásu *Jakuba*).

V hebr. jest po těchto slovech *Sélā* (též uprostřed 3. verše a ve v. 13.), jež ukazuje, že bylo Habakukovy písně užíváno v liturgickém zpěvu jako žalmů. V žalmech nalézáme Sélā častěji (viz úvodu s. XXVII). Symm. je zde překládá εἰς τὸν αἰῶνα (*na věky*), Theod. εἰς τέλος (na konec).

Řeky země rozpoltuješ (hebr.: *V řeky rozštěpuješ zemi*) t. j. rozpoltuješ zemi, že z ní vycházejí proudy jako řeky. Tak učinil Bůh při potopě (Gen. 7[11] srovn. ž. 76[17] Is. 28[15])

10. *Spatřily* Boha *hory a rozželely se* (doluerunt, hebr.: *třesou se*, jako ve v. 6b). *Vír vod* (hebr. *liják vod*) *minul;* prudce vyrazily vody ze země, spadly s oblaků, a prudkým tokem vše zaplavují. *Mořské vody* t. j. prohlubeň (abyssus), jsou jako bouří pohnuté, *vydaly svůj hlas;* vysoko pozvedává moře svých rukou, vln (ž. 76[17]). Vody působí veliký hukot, vlnobití je strašné a vysoké.

11. Hory se před zjevem Božím třesou, země se trhá, vody jsou v bouřlivém pohybu: *Slunce a měsíc zastavily se* (zůstaly, zašly) *ve svém příbytku*, v příbytku, ve stanu, z něhož vycházejí (ž. 18[6]), se skryly (jak naznačuje o hrozném dni Páně i Is. 13[10] Joel 2[2. 10] a j.), zašly *před svitem tvých šípů* (blesků, jako v ž. 17[15] 76[18] 143[6]). *I bleskotné kopí* (fulgur hastae) může znamenati jasné, zářivé blesky — obraz trestajícího hněvu Božího — v jichž svitu jest i sluneční světlo zatemněným (Moudr. 5[19-24]).

Před Boží vůlí zastavily se, jako z dějin knihy Josue známo, »slunce a měsíc, až vykonal lid (vyvolený) pomstu (porážku) nad svými nepřátely« (Jos. 10[12. 13]).

12. Prorok vyličuje Boží soud prostě, bez obrazu. *V rozlícení* (in fremitu, v zlosti) *šlapeš po zemi*. Hospodin kráčí po zemi rozhněván a *ve* spravedlivém *hněvu* může nepřátely (pohany) *rozdrtiti* a *rozdrcuje je* (v lat. slabé: *ustrašuješ národy*).

13. Tím ochraňuje Bůh svůj lid a pomáhá mu. *Vyšel jsi na spásu svého lidu*, abys ho vytrhl z moci nepřátel Babylonských; *vyšel jsi ke spáse svého Pomazaného* (tak dle hebr., v lat.: *se* svým Pomazaným), totiž ke spáse *krále* judského lidu, krále z Davidova domu, který se Pomazaným nazývá (ž. 83¹⁰ 88³⁹ 131¹⁰). I o lidu Božím mohlo by býti »Pomazaným« Páně vyloženo.

Latinské: Na spásu *se svým Pomazaným* by znamenalo, že vyjde Hospodin spasiti svůj lid *svým Messiášem*, kterého pošle. Vzhledem k proroctví Isaiáše o osvoboditeli Cyrovi vykládali i o tomto (Is. 45¹).

Rozbil jsi hlavu t. j. vůdce bezbožných Babylonských (Deut. 32⁴² ž. 67²² 109⁶); *jejich dům*, jejich rod i národ bude jednou úplně zničen, z dola až na horu.

14. Říši nepřátel vyvoleného lidu zničí. Zlořečení, kterým by stihl Bůh žezla nepřátel, není pouhým přáním, nýbrž působí hned neštěstí a záhubu: *Zlořečil jsi jeho žezlům*, ano *i hlavě jeho* (nepřítele) *bojovníků*. Oni se ženou jako bouře proti Israeli, aby ho rozprášili, již předem plesají, těší se jako ten, který trhá *ubohého* (ž. 9b⁸ a d.). Avšak tu přichází Hospodin a překazí jim jejich radost.

15. Bůh pomáhá tak, jako pomáhal při vyjití z Egypta. Tenkrát přešel mořem, převedl lid zázračným způsobem, *hlubinou* (moře), *bahnem* (vysušil jim cestu), jako v ž. 76²⁰. Hospodin jede jaksi na koních, na voze (Is. 52¹² Jer. 31² a d.).

16. Zjevením Božím jest prorok polekán, celý i uvnitř zděšen *(rozbouřily se mé vnitřnosti* — dosl. můj břich: Is. 16¹¹ Jer. 4¹⁹), *třesou se i jeho rty*, vydávají třesavé zvuky pro Boží hlas, kterým oznámen mu byl trest Judských.

Žal ničí i kosti proroka, béře mu veškerou sílu, jakoby

kosti jeho hnily; nohy ho nemohou nésti: *pod sebou se třesu*. Tiše *jest mi očekávati dne* neštěstí, *úzkosti*, nemohu tomu zabrániti; *lid, který nás tísniti bude, přijde*, vystoupí. Tak dle hebr., jež se k souvislosti hodí.

Dle *Vulg.* praví: Ať třeba trpím a hynu, jen když se dočkám odpočinutí a spásy a toho, abych zase přišel k sesílenému lidu svému. *Jinak*: Ať raději zemru, abych nalezl odpočinutí a přišel k svým slavným praotcům.

8. מַרְכְּבֹתֶיךָ יְשׁוּעָה *tvé vozy, spása*, tvé spasné vozy, vítězné vozy.

Otázka jest náhlá; před tím nebyly řeky jmenovány. Condamin klade proto v. 6. a 10. o horách před v. 8a o řekách, aby parallelism lépe vynikl. Müller mění v הֶהָרִים לַהוֹז *zdaž proti horám?* Opakování otázkou jest sesílením Qimchiho (litta'kîdi).

9. עֶרְיָה *obnažení*, odkrytí. תֵּעוֹר vykládáno dle Is. 32¹¹ od ערר aram. tvorbou impf. *odkrývá se*; dle jiných jest tu nif. od עור jest probuzen, *vytažen* (syr. aram. אִתְּגְלִיתָא zjevením *zjevil se* se svou mocí, pro tvou úmluvu atd). שִׁבְעוֹת מַטּוֹת אֹמֶר *přísahy, pokolení* (מַטֶּה), *slovo;* LXX první slovo vynechala, syr. překládá שְׂבַע »*a nasytí se* šípy po tvém slavném rozkazu«, Condamin navrhuje יִשְׂבְּעוּ pak אֶמֶר poruč, *nakaž vítězství kmenů!* Nowack mění אמר סלה v אשפתך a překládá: *Nasytil jsi* שִׂבַּעְתָּ *šípy svůj toulec.*

Müller mění נהרות v חניתך *tvé kopí* rozštěpuje zemi.

10. Vykládají též o vodách, jež Israelité na poušti ze skal obdrželi, neb o červeném moři a o Jordanu. I o vítězství Kristově nad nepřátely.

11. *Sluncem* míní též Krista Pána (vstoupil do nebes), *měsícem* pak jeho Církev. Aram. vykládá o zázraku doby Josuovy.

13. Řecká LXX (א A) má množ. č. *τοῦ σῶσαι τοὺς χριστούς σου* a proto vykládali ta slova o vyvolených Božích, o těch, kteří mají pomazání Ducha sv. *Pomazaným* jmenovali tu někteří i Mojžíše, i Cyra (Is. 45¹).

Aram. překládá další slova: *Zničil jsi před nimi*, (Isr.) *krále a knížata* ראש *z jejich domů.*

א má v tomto verši סֶלָה podáno *εἰς τέλος*, sv. Jer. připomíná: »ipsi LXX. rerum necessitate compulsi . . . nunc transtulerunt in finem«. König míní, že bylo znamením, jež dáváno a voláno hudbě (*sursum!*)

14. Na m. נקבת navrhuje Condamin נקפת (Is. 10^{34} o větvích) *sraziti* (arab. naqafa rozbiti hlavu), jež by odpovídalo hebr. ערף; *διέκοψας* LXX i syr. פהתת (hexaplarní *ἐξεδίκησας*): *Ty rozbíjíš jejich žezly hlavu jejich vůdců.* K^{e}thîbh פַּרְזוֹ *jeho kníže*, q^{e}rê פְּרָזָיו množ. č. od פֶּרֶז LXX *δυναστῶν* (hexapl. *ἁμαρτωλῶν*). *Silný* jest פָּרְזוֹן. Bickell míní, že nebudou prokláni svými zbraněmi, nýbrž במטותיך *tvými* žezly.

15. »Šlapal jsi po moři svými koňmi, tak že se stalo bahno mnohých vod« (Bickell). Bůh jest na voze, jede po moři, jeho koňstvo je v blátě mnohých vod. דרך jest s בְּ též v Deut. 11^{24}.

16. בֶּטֶן břich ve význ. *vnitro.* יָבוֹא רָקָב *vešla hniloba* (do kostí, snad kostižer), v syr. עלי רתיתא בגרמי *vešel strach do mých kostí,* a má kolena se třásla דבדק לי והויני *že oznámil mi a ukázal mi* יומא דאולצנא *den neštěstí,* jenž přijde na lid. Řecký překlad LXX *ἐφυλαξάμην* שמרתי *střehl jsem,* na m. שִׁמְעָתִי; *ἀπὸ φωνῆς προσευχῆς* צלות od hlasu *modlitby* na m. צָלְלוּ *třásly se.* גוד *doléhati,* tísniti v LXX *εἰς λαὸν παροικίας μου* na lid mého bydlení — tedy גור; sv. Jer. גדד *opásati.* Aram. uvádí tento verš jako slova Babelu: *Slyšel jsem a ulekli se* (pohnuli se) *králové pro soud, kterým byli souzeni Egyptští . . . . . že mne zanechá až ke dni úzkosti, když vystoupí stěhování mého lidu ode mne, rozetře mne.*

L. 17. Pak nepokvete fík,
A nebude zárodku na vinicích;
Zklame olivové dílo,
A role nepodají pokrmu;
Odebrán bude od ovčince brav,
A nebude skotu při jeslích.
18. Já však v Hospodinu se budu radovati
A budu plesati v Bohu, mém Ježíši (spáse).
19. Bůh Hospodin jest má síla
A postaví mé nohy jako (nohy) jelenů,
A po mých výšinách mne povede
Vítěz pějícího v chvalozpěvech.

H. 17. Neboť (pak) fík nezakvete,
A nebude výtěžku na révách;
Zklame dílo olivy,
A role neučiní pokrmu;

Odstraněn jest z ovčince brav,
A není dobytka ve stájích.
18. Já však v Jahve se budu veseliti,
Budu plesati v Bohu, své spáse.
19. Jahve, Pán jest má síla,
A činí mé nohy jako (nohy) laní (rychlé)
A dává mi choditi po mých výšinách.

Řediteli hudby (zpěvu). *Při mé strunové hudbě.*

17. Nepřítel zničí krajinu lidu prorokova úplně a spustoší jí tak, že v ní nebude žádných plodin, a že povstane hlad; nebude ovcí ani dobytka. Proto se oné zvěsti prorok tak ulekl, vždyť mu předpovídala tuto hroznou spoustu.

Fík zajisté (*enim* dotvrzovací) *nepokvete a nebude zárodku* (*germen*) *na vinicích,* na vinných kmenech; *dílo olivy selže,* sklame — metaforicky řečeno (Is. 58^{11} Jer. 3^{23} Os. 9^{2}), sklame naději lidí, kteří očekávají z oliv ovoce. *A role nepodají,* nebudou přinášeti, dávati *pokrmu,* nedají obilí, nebude polních plodin, chleba. Prorok jmenuje fík, révu, olivu a obilí na poli — hlavní prameny bohatství a blahobytu země Kanaan (Os. 2^{8}). Babyloňané pořezávali, jak ze starých znázornění vidno, v zemích, jež pleníli, ovocné stromy; dosud jest to nepěkný způsob, kterým se mstívají zlí sousedé v Palestýně. Zákon Mojžíšův již to zapovídal (Deut. 20$^{19.\ 20}$), poněvadž přeřezáním fíků neb révy a oliv bývá zahrada na několik let pokažena.

Nebude ani bravu ani dobytka, ani ovcí ani velkých stád; nepřítel mocí vše odtrhne, odvede (odřízne). *Mysticky* vykládal tato slova sv. Jer. a jiní o tom, že nebude v Israeli Boží milosti, že bude úplně pokažen a nebude v něm dobrých skutků (dobrého ovoce).

18. Důvěra v Boha zahání bázeň i nepokoj. Prorok byl sice velice zarmoucen, avšak důvěra v Boha dává mu potěšení, neboť ví, že všechno, co mu bylo ukázáno a oznámeno, povede ke spáse jeho lidu: *Veselím se v Bohu, mém Ježíši,* v mém Spasiteli (*v Bohu mé spásy;* dle hebr.). I v největší tísni zůstává věrnému služebníku Bůh spo-

mocníkem; ta důvěra dodává síly, trpělivosti, ano i veselí a potěšení z útrap, jež z Boží vůle jest nám trpěti.

19. Bůh Hospodin jest má síla, on mne sílí, že přemohu všechna protivenství, snesu neštěstí; *on učiní mé nohy jako nohy jelení* t. j. dá mi nohy zdravé a rychlé, jako jsou nohy jelenů (ž. 17[34]); dříve pravil, že přišla hniloba do jeho kostí (putredo, jako kostižer), nyní bude moci uniknouti každému nebezpečí. Ano, *Bůh mne povede po mých výšinách (excelsa mea)*, po výšinách zaslíbené země (Deut. 32[13]).

Vulg. spojuje liturgickou poznámku, která se nachází na konci zpěvu (v žalmech bývá vždy v nadpise poznamenána) se zněním v. 19.: Povede mne *vítěz*, Hospodin, který vysvobodil Judské, povede je a oni budou Boha velebiti chvalozpěvy. Lid vrátí se do své země a bude tam Boha chváliti. Dle sv. Jer.: Povede mne, a já budu pěti chvalozpěvy *vítězi* t. j. Bohu.

V hebr. jest: *Řediteli hudby* (viz úvodu str. XXVI). Při mé strunové hudbě (viz v úvodu k tomuto zpěvu a str. XXVI, ž. 4[1]). Ze slova: *mé* n^{e}ghīnôth soudí někteří, že náležel Habakuk k levitskému hudebnímu neb zpívajícímu sboru (Speakers Comment.).

17. 18. רָפֶת (רם arab. ráffun *stádo* koz i j.) pozdní hebr. též v sgl. *chlév*. Jonathan vykládá: »Neboť království Babelu neostojí a nebude prováděti vládu nad Israelem, zabiti budou králové Medska a silní Jāwânu (Řecka) nebudou šťastni: zničeni budou Římané a nebudou sbírati daní z Jerusaléma«. Dále dí ve v. 18.: Tedy pro znamení (prapor) a vykoupení, jež učiníš svému Mᵉšīchâ (pomazanému) a zbytkům lidu, kteří zůstanou, budou děkovati řkouce . . .

Při 18. verši zdržují se vykladatelé často u jména *Ježíš*, jež sv. Jeron. i do překladu přijal. יֵשַׁע značí *pomoc, spásu*. V Pánu Ježíši se radujeme: Ježíš jest medem v ústech, sladká píseň v uších, plesání v srdci — dí sv. Bernard. Dále dí v rozjímání o čtveré povinnosti: Když jsem mu (P. Ježíši) úplně zavázán (dlužníkem) za to, že mne učinil, co mu dám (přidám), že mne obnovil a že mne tak obnovil? Vždyť nebyl jsem tak snadno obnoven, jako jsem byl učiněn: neboť ten, jenž mne jednou a pouhým slovem učinil, při obnovení zajisté mnoho mluvil a divy konal a tvrdosti trpěl; netoliko tvrdé věci, nýbrž i potupné (nehodné). V prvém díle mne odevzdal mně, v druhém sebe; a tam, kde mně sebe dal, vrátil mne mé osobě . . . Čím se tedy Bohu odměním? (Corn. a Lap. k tomuto verši).

19. רִישַׁם znamená tu *činiti*, nikoli postaviti (v ž. 18[34] přeloženo též עבד syr. i aram.).

Poslední slova jsou spojena v LXX: *Τοῦ νικῆσαι ἐν τῇ ᾠδῇ αὐτοῦ*: Vyvádí mne na výšiny, *abych vítězil jeho písní*, syr.: *abych pěl jeho chvály* — i aram. arab. נִצָּח není prý (dle Drivera) ve spisech před zajetím; v knize Chron. ustoupilo slovesu staršímu רדה (2 Par. 2[1]b [17]b).

Sv. Cyprian, Euseb., sv. Aug., sv. Jeron., Theod., Euthym. a mnozí jiní vykládali chvalozpěv Habakuka o příští *Messiáše;* některým byla píseň přímo messianským proroctvím, jiní ji vykládali v obrazně-messianském smyslu. Sv. Církev pojala proto H. chvalozpěv do posvátné liturgie. Jest v *laudes Velikého pátku* a *pátečních* officií vůbec. Spasitel přišel uprostřed časů a dob (v. 2), Bůh Otec trestal na něm hříchy všeho lidstva. Kristus Pán proto trpěl, avšak jako zástupce vykoupenců vyšel s Bohem (v. 13) ke spáse lidstva. Vítězně přemohl moc zlého ducha, což naznačeno záhubou Babylonských, která jest v písni vylíčena.

Překlad LXX a stará Itala podávaly v 2. verši chvalozpěvu odchylný výklad slovy: »Hospodine, slyšel jsem tvou zvěst a ulekl jsem se; Hospodine, pozoroval jsem tvá díla a zděsil jsem se; uprostřed dvou zvířat jsi poznáván; když přijde doba, ukážeš se; když bude má duše hněvem zmítána, rozpomeň se na své milosrdenství«. Slova *ἐν μέσῳ δύο ζῴων* vykládána tak, že se nalézal Pán při své smrti mezi nimi, když byl *mezi dvěma lotry*. Proto uvedena jsou slova tohoto verše dle starého lat. překladu v *antifoně chval* Velikého Pátku a v prvním *táhlém zpěvu* (tractus) liturgie téhož dne.

Liturgické modlitby svátku *Narození* (4. respons.) a *Obřezání Páně* (respons. 6.) mají též tato slova: »O

velikého tajemství ... že *zvířata* spatřila Pána narozeného, ležícího v jeslích« a dle v. 2.: »Hospodine, slyšel jsem ... uprostřed dvou zvířat«. Dle toho vykládán tento verš o tom, že ležel narozený Ježíš v Betlemském chlévě, v němž byla zvířata (bos et asinus) vedle jeslí Páně. V tom směru vykládá verš 2. Habakukova zpěvu teprve apokryfní evangelium Pseudomatthaeovo (hl. 14). Origenes, sv. Ambrož, Řehoř Nyss. i sv. Jer. a j. mluvíť sice též o těchto dvou zvířatech při narození Páně, avšak dle Is. 1[3]; vykládají, že *osel* t. j. pohanstvo Pána poznalo, kdežto ho *volek* (bos), t. j. Judstvo nepoznalo. (Knabenbauer, Comment. in Proph. min.).

V těchto výkladech četli slova בְּקֶרֶב שְׁנַיִם na místě správných slov בְּקֶרֶב שָׁנִים (שָׁנִים znamená dva), pak חַיּוֹת (zvířata) na m. חַיֵּיהוּ. Sv. Jeronym poznamenal, že byly těmi zvířaty míněny i oba Zákony (Starý a Nový). Tertullian je vykládal o Mojžíšovi a o Eliášovi (Mar. 9[3-4]), Barhebreus o andělích a o lidech, o Babylonských a o Hebrejských. Řečtí vykladatelé počali též psáti na m. ζῴων jinak ζωῶν uprostřed *dvou životů*, mezi tímto životem a budoucím objeví se soudce; sv. Cyrill jerus. o životě Kristově před smrtí a po vzkříšení. Swete uvádí v Introd. to the Old Test. in Greek Tert. a Eusebia (468).

K těmto mnohým výkladům starých, aby nebyly nešetrně odsuzovány, přidáváme krásné slovo sv. Jeronyma: *Quid igitur? Damnamus veteres? minime: sed post priorum studia in domo Domini quid possumus laboramus.* (Což tedy? Odsuzujeme staré? Nikoliv! avšak když jsme probádali dřívější, pokud můžeme, v Hospodinově domě pracujeme.)

8.

Magnificat blah. P. Marie.

Ev. sv. Luk. 1[46-55]. Při nešporách.

Blahoslavená Panna Maria odešla do města Judy (nyn. Ain—Kârim) navštívit Alžbětu. Pozdravila svou příbuznou, a tato naplněna Duchem svatým zvolala velikým hlasem (*ἀνεφώνησεν φωνῇ* [*φωνῇ*] *μεγάλῃ*) a velebila Marii; Alžběta ukazuje, že již cítí a vidí začátek blahodárných účinků Vykupitele, jenž přijde na svět (Luk. 1[39-45]).

Po té mluví blahoslavená Panna a podává ve velebném chvalozpěvu »Magnificat« svou nadšenou úvahu o veliké a radostné milosti, kterou jí Hospodin prokázal (v. 46—50).

Hospodin shlédl na poníženou služebnici svou a povýšil ji nad všechny ostatní; oslavuje proto Boha, že nízké povyšuje a svými dary obohacuje (51—53).

Ví, že Hospodin milosrdný a věrný vyplní svému lidu, co kdysi slíbil (54—55).

Tento chvalozpěv *εἶπεν* (promluvila) *Maria*. Třeba není zde připsáno (jako ve v. 41. o Alžbětě), že byla naplněna Duchem sv., přec tak dle v. 35. (Duch sv. vstoupí v tě) i o Panně Marii říci můžeme. Magnificat jest sestaven z veliké části z písní Starého Zákona; především se přikloňuje ke chvalozpěvu Anny, matky Samuelovy (1 Sam. 2[1-10]). Zbožná dívka israelská znala zajisté svaté zpěvy Starého Zákona na paměť; není divno, že slovy známých, milých zpěvů mluvila, když chtěla velebiti Boha, a že svou chvalořeč u velikém nadšení proslovila velebně, básnickou formou a prorockým duchem. I u nás shledali jsme lidi, kteří byli s biblickou mluvou neobyčejnou měrou seznámeni a vyjadřovali se někdy (jako při pohřebním nářku) biblickými výrazy a větami velmi dojemně a krásně. Podobnost zpěvu Magnificat s větami Starého Zákona jest dobře představena v tomto obraze, jenž jest vzat z díla: Plummer, A crit. and exeg. Commentary of the Gospel accord. to S. Luke (s. 30. 31).

Magnificat.	Starý Zákon.
Μεγαλύνει ἡ ψυχή μου τὸν κύριον καὶ ἠγαλλίασεν τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ τῷ Θεῷ τῷ σωτῆρί μου	1 *Ἐστερεώθη ἡ καρδία μου ἐν Κυρίῳ, ὑψώθη κέρας μου ἐν Θεῷ μου.*
ὅτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν τῆς δούλης αὐτοῦ	2 *ἐὰν ἐπιβλέπων ἐπιβλέψῃς τὴν ταπείνωσιν τῆς δούλης σου —*

ἰδοὺ γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν
μακαριοῦσίν με πᾶσαι αἱ γενεαί.

ὅτι ἐποίησέν μοι μεγάλα ὁ δυνατός,

καὶ ἅγιον τὸ ὄνομα αὐτοῦ,

καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ εἰς γενεὰς καὶ
γενεὰς τοῖς φοβουμένοις αὐτόν.

Ἐποίησεν κράτος ἐν βραχίονι αὐτοῦ·

διεσκόρπισεν ὑπερηφάνους διανοίᾳ
καρδίας αὐτῶν.

καθεῖλεν δυνάστας ἀπὸ θρόνων
καὶ ὕψωσεν ταπεινούς,

πεινῶντας ἐνέπλησεν ἀγαθῶν
καὶ πλουτοῦντας ἐξαπέστειλεν κενούς.

Ἀντελάβετο Ἰσραὴλ παιδὸς αὐτοῦ,

μνησθῆναι ἐλέους,

καθὼς ἐλάλησεν πρὸς τοὺς πατέρας
ἡμῶν
τῷ Ἀβραὰμ καὶ τῷ σπέρματι
αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα.

3 Μακαρία ἐγώ, ὅτι
μακαρίζουσίν με πᾶσαι αἱ γυναῖκες.

4 ὅστις ἐποίησεν ἐν σοὶ τὰ μεγάλα·

5 ἅγιον καὶ φοβερὸν τὸ ὄνομα αὐτοῦ,

6 τὸ δὲ ἔλεος τοῦ κυρίου ἀπὸ τοῦ
αἰῶνος
καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος
ἐπὶ τοὺς φοβουμένους αὐτόν.

7 σὺ ἐταπείνωσας ὡς τραυματίαν
ὑπερήφανον,
καὶ ἐν τῷ βραχίονι τῆς δυνάμεώς
σου
διεσκόρπισας τοὺς ἐχθρούς σου.

8 ἐξαποστέλλων ἱερεῖς αἰχμαλώτους
δυνάστας δὲ γῆς κατέστρεψεν.

9 τὸν ποιοῦντα ταπεινοὺς εἰς ὕψος,
καὶ ἀπολωλότας ἐξεγείροντα.

10 Κύριος πτωχίζει καὶ πλουτίζει
ταπεινοῖ καὶ ἀνυψοῖ.

11 ψυχὴν πεινῶσαν ἐνέπλησεν
ἀγαθῶν.

12 Σὺ δέ, Ἰσραήλ, παῖς μου, οὐ
ἀντελαβόμην —

13 ἐμνήσθη τοῦ ἐλέους αὐτοῦ τῷ
Ἰακώβ.

14 δώσει εἰς ἀλήθειαν τῷ Ἰακώβ,
ἔλεον τῷ Ἀβραάμ, καθότι ὤμοσας
τοῖς πατράσιν ἡμῶν κατὰ τὰς ἡμέρας
τὰς ἐμπρόσθεν.

15 τῷ Δαυὶδ καὶ τῷ σπέρματι
αὐτοῦ ἕως αἰῶνος.

[1]) 1 Kr. 2[1]. [2]) 1 Kr. 1[11]. [3]) Gen. 30[13]. [4]) Deut. 10[21]. [5]) ž. 110[9]. [6]) ž. 102[17]. [7]) ž. 88[11]. [8]) Job. 12[19]. [9]) Job. 5[11]. [10]) 1 Kr. 2[7]. [11]) ž. 106[9]. [12]) Is. 41[8]. [13]) ž. 97[3]. [14]) Mich. 7[20]. [15]) 2 Kr. 22[51].

Všechna východní znění Nového Zákona mají při slovech *καὶ εἶπεν* též jméno *Μαριάμ*; i latinské překlady chovají toto jméno. Vyjmouti dlužno tři rukopisy, které obsahují starý latinský překlad (před sv. Jeronymem rozšířený), totiž *a* (Vercellensis), *b* (Veronensis) a *l* (Rhedigerianus), jež vykazují ve verši 46. sv. Lukáše 1: *Et ait Elisabeth.* Tato odchylka jest podivnou; avšak dlužno uvážiti, že tyto rukopisy nemají té váhy, jako mnohem větší počet jiných latinských rukopisů, citátů sv. Otců, liturgických knih, které mají vesměs: Et ait *Maria.* Před sv. Jeronymem byl latinský překlad bible v nepořádku, kolovaly mnohé, různé a chybně opsané a opravované překlady, proto bylo sv. Jeronymovi přehlížeti latinské znění a připraviti nový překlad. Zmíněné tři rukopisy obsahují nepochybně podobnou chybnou odchylku. Vždyť již slovo *εἶπεν* samo ukazuje, že nyní asi mluví někdo jiný; před tím jsou slova Alžběty, nyní mluví Maria. Parallelism v Magnificat to též stvrzuje: Alžběta jmenuje Marii P. ve v. 45. *μακαρία*, Maria P. o sobě dí ve v. 48. *νῦν μακαριοῦσίν με* atd.

V Origenově 7. homilii (in Luc.) přeložené sv. Jeronymem jest sice uvedeno, že dle »jiných codices« slova P. Marie prorokovala Alžběta*), avšak ani Origenes ani sv. Jeronym nepřičítali Magnificat sv. Alžbětě, neboť v téže homilii praví (ku konci): »I blahosl. Maria velebí Pána Ježíše. Velebí duše má Hospodina . . . .« a na začátku hom. 8.: »Před narozením Pána a Spasitele prorokuje Maria«.

V rukopise vatikanském (č. 5729) »De psalmodiae bono« jest též připomenuto: *cum Helisabeth Dominum anima nostra magnificat***). Tento svědek jest však po-

*) Innenitur beata Maria, sicut in aliquantis exemplaribus reperimus, prophetare. Non enim ignoramus, quod secundum alios codices et haec verba Elisabeth uaticinetur.

**) Celá stať zní: Hic cum David confitemur, quoniam bonus est: cum Moyse Spiritu sancto Dominum magnis illis canticis personamus; cum Anna, quae ecclesiae typum gerit, olim sterilis, nunc fecunda, in Dei laude corda fir-

chybný. Pařížské vydání (Achery-ho) téhož spisu oněch slov nemá, neboť o Magnificat tu vůbec nemluví (Migne P. l. 68^{373}); Magnificat se do stati ani nehodí, neboť jest tu řeč o starozákonních zpěvech. Po té zůstává podivným, proč by nejmenoval též Benedictus a Nunc dimittis, když by uváděl Magnificat.

Ačkoliv není více svědectví a ačkoliv uvedená svědectví jsou pouze nepatrná, přece stačila jednotlivcům nejnovější doby, aby mohli upírati Magnificat blahosl. Panně. Na vědeckém katol. sjezdu v Mnichově r. 1900 obhájil Dr. Bardenhewer mínění veškeré tradice proti oněm ojedinělým náhledům velmi dobře a podal své obhájení ve svých »Biblische Studien« 1901 str. 189 a d. Mezi jiným uvádí slova z Protoevangelia Jacobi: *Τίς εἰμι ἐγώ, κύριε, ὅτι πᾶσαι αἱ γενεαὶ τῆς γῆς εὐλογοῦσίν με* — svědek pro Marianský původ Magn. starší než sv. Irenej. (Viz k tomu též Revue biblique 1897, 286—7 a 1898, 74—7).

Chvalozpěv sv. Alžběty jest u sv. Luk. 1$^{42-45}$; má dvé slok po čtyřech řádcích.

Ve zpěvu Magnificat lze shledati čtyři sloky.

Pěkný výklad chvalozpěvů N. Z. máme v Sušilově výkladu evang. sv. Lukáše, k tomu budiž poukázáno; zde stačí pak několik menších poznámek.

46. (1.) A řekla Maria:
Velebí má duše Hospodina,
47. (2.) A zaplesal můj duch v Bohu, Spasiteli mém,
48. (3.) Že vzezřel na ponížení své služebnice:
Neboť aj, od této chvíle blahoslaviti mne budou všechna pokolení.
49. (4.) Neboť veliké věci mně učinil ten, jenž jest mocný;
A svaté jméno jeho.
50. (5.) A jeho milosrdenství (jest) od pokolení do pokolení,
Těm, kteří se ho bojí.

mamus; cum Esaia de nocte vigilamus; cum Abbacuc psallimus; cum Jona, cum Jeremia sanctissimis patribus orando cantamus; cum tribus etiam pueris quasi in fornace positi convocata omni creatura creatori omnium benedicimus; cum Helisabeth Dominum anima nostra magnificat. Psáno biskupem z Remesiana v Dacii, přítelem sv. Paulina z Noly, Nicetou v 5. stol.

51. (6.) Učinil moc svým ramenem:
Rozptýlil pyšné myslí jejich srdce.
52. (7.) Sesadil mocné se stolce
A povýšil ponížené.
53. (8.) Lačné naplnil dobrými (věcmi)
A bohaté propustil prázdné.
54. (9.) Ujal se Israele, svého služebníka,
Rozpomenuv se na své milosrdenství —
55. (10.) Jakož byl mluvil k našim otcům —
Abrahamovi a jeho semeni na věky.

46. *Velebí* μεγαλύνει, oslavuje *má duše* (já, ž. 3^{3}) *Hospodina;* mé vnitro, celý vnitřní život, já celá oslavuji Boha, hlásám, jak jest veliký. *Μεγαλύνειν* má sice též význam »rozšířiti«, zde však jest synon. k *δοξάζειν* (Sk. 5^{13} 10^{46} 19^{17} oslavovati, ž. 33^{4} 34^{27} a j.).

47. *A zaplesal můj duch*; *πνεῦμα* jako *ψυχή* značí tu pouze duševní, nehmotnou část člověka proti hmotnému tělu — tedy: Zaplesala jsem já. *Ἀγαλλίαμαι*: jako v ž. 15^{9} 47^{12} 69^{5}. Zradovala se velice, když slyšela od anděla, že jest u Hospodina plna milosti, když slyšela, že přijde Spasitel, který jí spásu, blaženost a požehnání přinese. Očekávala Maria zajisté, jako jiní zbožní Israelité, Spasitele a z dávných proroctví věděla, že přinese požehnání, pomoc, spásu všemu lidu. O »Spasiteli« viz též ž. 23^{5} 34^{9} 105^{21}. To naplňuje ji plesáním. Syrský rukopis Sinajský (vyd. Agnes Lewis) má určité: »Můj duch se zaradoval v Bohu, *tom* Spasiteli«; tedy nikoli všeobecně o spáse.

48. Velebí Boha, plesá Maria, *že vzezřel* Hospodin se svou láskou, dobrotou a milostí *na ponížení své služebnice* (*τῆς δούλης αὐτοῦ*); ač jest chudá — bylať tesaři zasnoubena — přec na ni vzezřel Bůh a vyvolil ji k nejvyšší důstojnosti, udělil jí největší milost, které se mohlo lidem dostati. Maria P. uznává těmi slovy svou nízkost, že není té milosti hodna, aby byla totiž matkou Vykupitelovou, a tím projevuje zajisté pokoru; o ctnosti »pokory« slovo *ταπείνωσις* (nízkost) zde vykládati nelze (*pohlédnouti na snížení* jest též ve 4 Kr. 14^{26} a v ž. 24^{18}).

Alžběta vítala Marii a velebila ji řkouc, že jest šťastnou, blaženou (v. 45 *μακαρία ἡ πιστεύσασα*); ano, praví nyní Maria, *od té chvíle* (*ἀπὸ τοῦ νῦν ex hoc, a nunc*), kdy se mi dostává té nesmírné milosti Páně, *blaženou mne budou nazývati všechna pokolení.* Jak jasně a dokonale vyplnila se a vyplňují dosud tato prorocká slova Rodičky Boží! Jednotliví křesťané, církevní řády, veškerá církev oslavuje a velebí Marii Pannu na všech místech křesťanství rozmanitým a nejuctivějším způsobem.

49. 50. Blaženou budou jmenovati Marii P. všechna pokolení, *neboť jí učinil Bůh μεγάλα* (i *μεγαλεῖα* jako ž. 70[19]) *veliké věci* tím, že ji vyvolil, aby byla matkou Spasitele (»matka mého Pána« pravila Alžběta, v. 43). Anděl oznámil jí ty veliké věci (v. 30—35), že bude míti Syna, ten bude veliký atd. Že se to stane z Boží moci, k tomu poukázal anděl slovy v. 35 a 37 (»Není *nemožné* u Boha nižádné slovo«), a proto nyní též jmenuje především tuto moc Boží: Veliké věci *učinil mi ten, jenž mocný* (*δυνατός*, v ž. 23[8] *κραταιὸς καὶ δυνατός*) — ve v. 51. *učinil moc svým ramenem* (ž. 117[16]); anthropopathicky jmenuje rámě symbolem a prostředkem působení moci Boží (ž. 43[3] 88[11] 97[1] Is. 53[1]: *Rámě* Boží komu jest zjeveno?).

Dílo vtělení Spasitelova jest dle slov Marie P. dílem moci, svatosti a milosrdenství Božího: *Svaté jest jeho jméno.* Syr. sin. též odděleně od prvé věty: *Ten, jehož jméno jest slavné a svaté, jehož milosrdenství jest do pokolení a na kmen těch, kteří se ho bojí.*

Jméno Boží značí i podstatu B., Boha sama; Bůh jest svatý, chtěl, aby i lidé s ním a od něho svatost míti mohli, proto poslal Vykupitele (o svatosti B. viz v 1. chvalozpěvu Ex. 15[11]). Slitoval se nad lidmi a proto chtěl, aby byli osvobozeni, spaseni; jeho milosrdenství (viz úv. ž. 102) jest na všechna pokolení (ž. 102[17], 88[3]) a pomáhá, prospívá těm, kteří se ho bojí, zbožným, kteří ho uctívají, poslouchají.

51—53. Hospodin ukazoval svou velikou moc i ve

Starém Zákoně, i v době před Spasitelem *rozptýlil* (zničil) ty, kteří svými zámysly se vynášeli, *byli pyšní srdcem*, potlačoval, snižoval hrdé, zpupné. I pyšná knížata (vůdce pyšných, Sir. 10[17]), *mocné* (1 Tim. 6[15]) *sesadil se stolce* (*ἀπὸ θρόνων*) a posadil na ně, *povýšil snížené* (*ταπεινούς*), nízké — dal jim důstojenství a čest. Tak činil i *bohatým*, že přišli o svůj blahobyt, *pustil je prázdné — lačné naplnil dobrými věcmi* (jako řečeno ve zpěvu Anny 1 Kr. 2[5], ž. 106[9]). Touž Boží mocí, tímtéž řízením Božím shlédl Hospodin i nyní na ponížený, nízký stav P. Marie a povýšil ji. Bylo a bude na světě vždy dosti snížených, chudých, lačných, kteří doufají v Boha a očekávají od něho pomoci; té se jim dostane skrze Vykupitele v úplné míře. I v messianské době sníží a srazí Hospodin s mocného stolce pyšného utlačovatele a osvobodí tím ubohé od nátisků; dá sníženým spásu a pomoc, nasytí lačné, dá jim i tělesné i duševní dobré věcí (»chudým zvěstuje se evangelium« pravil Spasitel; srovn. Is. 65[13]).

Dle toho velebila by Maria Panna Boha pro jeho mocné a moudré řízení, kterým pyšné snižuje, ubohých se ujímá; vykládali bychom její slova všeobecně o obyčejném, stálém řízení Božím. Poněvadž však není nad všechnu pochybnost dosvědčeno, že by byla ř. aoristem označena obyčejná, obvyklá činnost (jako v hebr. perf. § 86[2]b.; srovnej však § 87[4]), a poněvadž ukazuje v. 54. a 55. na Boží sliby, jež se sesláním Vykupitele a messianskou dobou vyplňují — dáváme přednost *prorockému* výkladu slov Panny Marie ve v. 51—53. Maria P. vzdává chválu a díky za to, co *jí* Bůh učinil, a vidí ve svém duchu i ona požehnání, kterých se vykoupením dostane ubohým a nízkým na zemi; mluví o účincích vykoupení v minulém čase (jako proroci).

54. *Hospodin ujal se, suscepit, ἀντελάβετο* (vzal za ruku, přispěl, pozvedl, pomohl — jako *ἀντίλημψις* v ž. 21[20] srv. též ž. 17[3]) *Israele, svého παιδὸς služebníka.* Služebníkem עבד Božím jest jmenován Vykupitel u Is. 41[8. 9] 42[1] a j. (o Davidovi ž. 17[1] Luk. 1[69]). Israel byl úmluvou na Sinaji

k službě Boží zavázán, požíval však proto též ochrany svého Pána. V syr. sin. rukopise jest ovšem přeloženo: svého *syna* (ž. Kl. *dietie*) Israele, avšak *synové* B. jsou jmenováni *τέκνα* neb *υἱοί*. Klem. žaltář překládá tu (i na jiných místech) jméno »Israel« slovy: *vidoucí Boha* (Iārē'êl ?); Isrā'êl = *zápasí El* (Bůh).

Přislíbení Vykupitele bylo velmi dávné, stalo se *otcům* israelského lidu; Bůh sám jim *je řekl*, promlouval. Bylo by se zdálo, že Bůh na ona přislíbení zapomněl, neboť Vykupitel nepřicházel — nyní však Bůh Vykupitele sešle, jakoby se byl *rozpomenul na své milosrdenství*, jež měl a má stále *k Abrahamovi a k jeho potomstvu* t. j. ke svému lidu *na věky*. Milosrdenství to nyní v hojné, v nejvyšší míře projevuje a dává.

Sv. Lukáš uzavírá tuto část tím, že praví: »Maria zůstala s ní asi po tři měsíce a navrátila se do svého domu«.

46. Kdo chtějí rozlišovati *πνεῦμα* od *ψυχή*, tvrdí, že jest *πνεῦμα* sv. Duchem nadšený duch, *ψυχή* přirozená mysl a duševní síla člověka; jinak vykládají *πνεῦμα* jako sídlo, pramen náboženského života, *ψυχή* sídlo citů a pohnutí.

47. Plummer ukazuje k ž. Šalomounovým (apokryfní) 3^{7} a 17^{3} (8^{39} 16^{4}), kde jest též užito slov *Θεὸς σωτήρ*.

48. Zcela jinak míněna slova manželky Jakubovy, Lie, v Gen. 30^{13}: *Μακαρίζουσίν με πᾶσαι αἱ γυναῖκες. Ταπείνωσις* vykládají o *pokoře* mnozí (Orig. Beda, Bonfrerius, Albertus a j. v. Knabenbauer, Evang. sec. Lucam, 82).

49. *A svaté jest jeho jméno* — nezavisí na *ὅτι*, jest samostatnou větou.

51—53. Lagrange (v Revue biblique 1895 s. 165 a d.) ukazuje, že nechtěla Maria P. dovolávati se toho, jak Bůh svrhuje vládce a tyrany s trůnů; to by byla tuze obyčejná (banalní) myšlénka v okamžení, kdy byla zabrána nadšením ze spásy veškerého lidstva.

Mnozí vykládají ta slova gnomicky jako průpovědní rčení: Bůh tak činí vždy. Jiní je zase vysvětlují o minulosti a odvolávají se na záhubu Faraona, Nabuchodonosora a mnohých pohanských, slavných národů — na povýšení Davida, Esthery, Hebreův. O tom zde řeči není.

Fecit potentiam a *in brachio* jsou hebraismy.

54. *Παιδὸς αὐτοῦ; παῖς* užito v Novém Zákoně ve významu *služebník* Mat. 8$^{6.\,13}$. 14^{2} Luk. 7^{7} 12^{45} 15^{26} Sk. 4^{25}; staré žaltáře č. mají sice *dietie swe*, ve staroslov. (slověnském) př. jest však správně *otroka svojego* (N. Z. na církevně-slov. i č. jazyce — vydaný synodem). O *Kristu Pánu παῖς* Sk. 3$^{13.\,26}$ 4$^{27.\,30}$, též Mat. 12^{18} z Is. 42^{1}; o tom viz Dalman, Die Worte Jesu, 226 d.

55. *Ἐλάλησεν* má při sobě *πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν*; slova *τῷ Ἀβραὰμ καὶ τῷ σπ.* v dativu jsou řízena slovesem *μνησθῆναι*.

Εἰς τὸν αἰῶνα (často v žalmech) značí dlouhotrvající dobu, zde asi messianskou dobu (na vždy).

Zpěv *Magnificat* býval nazýván též »evangelium Mariae«. Dle pravidla, vypsaného Caesariem a Aurelianem, bylo Magn. v gallikánské církvi předepsáno k modlitbě mnichů v ranních hodinkách (matut., snad laudes) v určité dny a svátky. Sv. Benedict († 543) uvádí Magn. již v řeholním právu *nešporních* zpěvů: »Vespertina autem synaxis quattuor psalmis cum antiphonis terminetur; post quos psalmos lectio recitanda est: inde responsorium Ambrosianum (hymnus), versus, *Canticum de Evangelio*, litaniae et oratio Dominica et fiant missae (fiat missio)«. Pokud lze zjistiti, bylo pěno již po r. 507 v sobotních nešporách.

Slova Magnificat podávají velmi mnoho látky k rozjímání (Viz Corn. a Lap. in Lucam); nechtěli jsme však poznámky k výkladu tuze rozšiřovati.

Za zpěvu Magnificat děje se, jak známo, liturgické *okuřování oltářů*. Modlí-li se Magn. zbožně ten, jenž jest ve stavu posvěcující milosti, získá odpustky, jež se zovou sto dní (jedenkrát denně), pak 7 let a 7 quadragen (každou sobotu jednou). Hleďme, bychom byli nadšeni a vedeni podobnými city, jako je Maria Panna v Magn. projevila!

9.

Benedictus kněze Zachariáše.

Evang. sv. Luk. 1$^{68-79}$. Ad laudes.

Zbožným manželům, Zachariášovi a Alžbětě, narodil se syn, jehož narození bylo knězi Zachariášovi andělem

oznámeno (Luk. 1^{13}). V den, když byla vykonána na dítku zákonná obřízka, a když mu bylo dáno jméno, předem již určené, promluvil opět Zachariáš, jenž se stal při andělském vidění němým (1^{20}), *ἐλάλει εὐλογῶν* (v. 64) a dobrořečil Bohu známým chvalozpěvem *Benedictus*.

V tomto zpěvu velebí Boha a děkuje mu, že dal svému lidu Messiáše a spásu, jak to byl otcům přislíbil (68—75). V druhé části vyličuje úřad a činnost Předchůdce Páně, sv. Jana (76—79). V těchto dvou částech lze shledati patero slok.

Dle slov v. 67. složil Zachariáš sám toto proroctví, neboť praví ten verš: *A Zachariáš, jeho otec, naplněn byl svatým Duchem* (v. 15., duchem Božím), *a prorokoval řka.* Prorokoval t. j. oznamoval Boží věci, mluvil z vnuknutí Božího, ve jménu a za pomoci Boží. Věděl Zachariáš, že v brzku přijde Messiáš, dovedl oceniti i štěstí, jehož se jím lidem dostane. Narození sv. Jana bylo mu bezpečným znamením, že Vykupitel již přijde. Nazývali Zachariášův zpěv právem: Poslední proroctví Starého a prvé proroctví Nového Zákona.

I tento zpěv obsahuje více vět podobných výrokům Starého Zákona, jak z následujícího sestavení lze posouditi (Plummer, The Gospel according to S. Luke, s. 39). Při tom dlužno ovšem uvážiti, že jest zcela přirozeno, když mluví zbožní Starého Zákona (těmi byli i proroci i Zachariáš) týmž sv. Duchem nadšeni o témž předmětu podobnými neb stejnými slovy. Není tedy každý podobný neb stejný výraz Zachariášova zpěvu výňatkem ze St. Zákona.

Benedictus.	Starý Zákon.
Εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραήλ,	1. *Εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραήλ.*
ὅτι ἐπεσκέψατο καὶ ἐποίησεν λύτρωσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ,	2. *λύτρωσιν ἀπέστειλεν τῷ λαῷ αὐτοῦ.*

καὶ ἤγειρεν κέρας σωτηρίας ἡμῖν ἐν οἴκῳ Δαυὶδ παιδὸς αὐτοῦ,	3. *ἐκεῖ ἐξανατελῶ κέρας τῷ Δαυείδ.*
καθὼς ἐλάλησεν διὰ στόματος τῶν ἁγίων ἀπ' αἰῶνος προφητῶν αὐτοῦ	4. *ἀνατελεῖ κέρας παντὶ τῷ οἴκῳ Ἰσραήλ.*
σωτηρίαν ἐξ ἐχθρῶν ἡμῶν καὶ ἐκ χειρὸς πάντων τῶν μισούντων ἡμᾶς,	5. *ὑψώσει κέρας Χριστοῦ αὐτοῦ.*
ποιῆσαι ἔλεος μετὰ τῶν πατέρων ἡμῶν καὶ μνησθῆναι διαθήκης ἁγίας αὐτοῦ,	6. *ἔσωσεν αὐτοὺς ἐκ χειρῶν μισούντων καὶ ἐλυτρώσατο αὐτοὺς ἐκ χειρὸς ἐχθροῦ.*
ὅρκον ὃν ὤμοσεν πρὸς Ἀβραὰμ τὸν πατέρα ἡμῶν,	7. *δώσει εἰς ἀλήθειαν τῷ Ἰακώβ, ἔλεον τῷ Ἀβραάμ, καθότι ὤμοσας τοῖς πατράσιν ἡμῶν.*
τοῦ δοῦναι ἡμῖν ἀφόβως ἐκ χειρὸς ἐχθρῶν ῥυσθέντας	8. *ἐμνήσθη τῆς διαθήκης αὐτοῦ.*
λατρεύειν αὐτῷ ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ ἐνώπιον αὐτοῦ πάσαις ταῖς ἡμέραις ἡμῶν.	9. *ἐμνήσθη ὁ Θεὸς τῆς διαθήκης αὐτοῦ τῆς πρὸς Ἀβραάμ, καὶ Ἰσαάκ, καὶ Ἰακώβ.*
	10. *ὅπως στήσω τὸν ὅρκον μου, ὃν ὤμοσα τοῖς πατράσιν ὑμῶν, τοῦ δοῦναι αὐτοῖς γῆν ῥέουσαν γάλα καὶ μέλι.*
	11. *ἐμνήσθη εἰς τὸν αἰῶνα διαθήκης αὐτοῦ λόγου οὗ ἐνετείλατο εἰς χιλίας γενεάς, ὃν διέθετο τῷ Ἀβραάμ, καὶ τοῦ ὅρκου αὐτοῦ τῷ Ἰσαάκ.*
Καὶ σὺ δέ, παιδίον, προφήτης Ὑψίστου κληθήσῃ, προπορεύσῃ γὰρ ἐνώπιον κυρίου ἑτοιμάσαι ὁδοὺς αὐτοῦ,	12. *Ἐγὼ ἐξαποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου καὶ ἐπιβλέψεται ὁδὸν πρὸ προσώπου μου.*
τοῦ δοῦναι γνῶσιν σωτηρίας τῷ λαῷ αὐτοῦ ἐν ἀφέσει ἁμαρτιῶν αὐτῶν διὰ σπλάγχνα ἐλέους Θεοῦ ἡμῶν, ἐν οἷς ἐπισκέψεται ἡμᾶς ἀνατολὴ ἐξ ὕψους,	13. *ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου.*
ἐπιφᾶναι τοῖς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένοις τοῦ κατευθῦναι τοὺς πόδας ἡμῶν εἰς ὁδὸν εἰρήνης.	14. *καθημένους ἐν σκότει.* 15. *οἱ κατοικοῦντες ἐν χώρᾳ καὶ σκιᾷ θανάτου φῶς λάμψει ἐφ' ὑμᾶς.* 16. *καθημένους ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου.*

[1]) Ž 40^{14} 71^{18} 105^{48}. [2]) Ž. 110^{9}. [3]) Ž 131^{17}. [4]) Ez. 29^{21}. [5]) 1. Kr. 2^{10}. [6]) Ž. 105^{10}. [7]) Mich. 7^{20}. [8]) Ž. 105^{45}. [9]) Ex. 2^{24}. [10]) Jer. 11^{5}. [11]) Ž. 104$^{8.9}$. [12]) Mal. 3^{1}. [13]) Is. 40^{3}. [14]) Is. 42^{7}. [15]) Is. 9^{2}. [16]) Ž. 106^{10}. — Dittmar podává v knize „Vetus Test. in Novo" parallelni doklady i v hebr. i v řeckém znění (str. 82—88 Magn. a Bened.).

68. (1.) Požehnán (buď) Hospodin Bůh Israele,
Že navštívil a učinil vykoupení svému lidu.
69. (2.) A vyzdvihl nám roh spásy
V domě Davida, svého služebníka —
70. (3.) Jakož mluvil ústy
Svatých, kteří jsou od věku (od dávna), svých proroků:
71. (4). (Vyzdvihl nám) Spásu od našich nepřátel
A z ruky všech, kteří nás nenávidí.
72. (5.) Aby učinil milosrdenství s našimi otci
A zůstal pamětliv své svaté úmluvy,
73. (6.) Přísahy, kterouž přísahal Abrahamovi, našemu otci,
Aby nám dal (on),
74. (7.) Abychom, vysvobozeni z rukou svých nepřátel,
Jemu beze strachu sloužili
75. (8.) Ve svatosti a spravedlnosti před ním
Po všechny své dny.
76. (9.) Ale ty *(tedy* δὲ v ř.), dítě, máš se nazývati prorok Svrchovaného,
Neboť budeš předcházeti před Hospodinem, abys připravoval jeho cesty,
77. (10.) Abys dal jeho lidu poznati spásu
Na odpuštění jejich hříchů,
78. (11.) Pro útroby milosrdenství našeho Boha,
Jimiž nás navštívil vycházející s výsosti,
79. (12.) Aby osvítil ty, kteří (jsou) ve tmách a v stínu smrti,
Aby řídil naše kroky na cestu pokoje.

68. *Požehnán buď Hospodin, Bůh Israele,* buď chválen, oslavován (בָּרוּךְ; doslovně v ž. 40¹⁴ 71¹⁸ 105⁴⁸).

Že navštívil, totiž svůj *lid*; Hospodin navštěvuje člověka, když mu prokazuje svou přízeň dobrodiním neb milostí (v hebr. פקד Ex. 4³¹ a j.); *a učinil vykoupení svému lidu,* vykoupil, vysvobodil svůj lid od nepřátel (v. 71), přivedl ho ke spáse, k svatosti a spravedlnosti (75), k odpuštění hříchů (v. 77; i v ž. 129⁷·⁸ o hojném *vykoupení* u Boha, Bůh *vykoupí* Israele).

69. *A vyzdvihl nám roh spásy; roh* značí metaforicky »sílu« (ž. 74⁵·⁶·¹¹ a j., v ž. 17³ jmenuje Boha »rohem své spásy«). Síla, která by připravila a zjednala osvobození lidu, byla snížena — nebylo jí tu; Bůh ji vyzdvihl ke spáse svého lidu. Dal mocného Vykupitele *v domě Davida, svého služebníka* (παιδὸς αὐτοῦ jako ve v. 54.); Vykupitel vyšel z Davidova rodu, jak bylo předpověděno. »Rohem spásy« vyrozumívají též *království*, jež Vykupiteli bylo dáno a jež má na vždy.

Původ Messiáše, Pána Ježíše z Davidova rodu dosvědčen hlavně místy: Mat. 1¹⁻¹⁷ a Luk. 3²³⁻³⁸, Luk. 1²⁷·³⁹ 2⁴ Sk. 13²³, výroky sv. Pavla, Řím. 1³ 2 Tim. 2⁸, Zjev. 5⁵ 22¹⁶ (pojednáno u Dalmana, Die Worte Jesu, 262).

70. Zachariáš se odvolává na *přípovědi*, jež Hospodin *mluvil*, dal *v dávné době* (od věku ἀπ' αἰῶνος) *ústy* svých *svatých proroků.* »Svatými« je zove, poněvadž byli v úzkém spojení s Bohem, s Nejsvětějším, poněvadž měli mocné přispění sv. Ducha Božího, jímž byli nadchnuti. Přípověď a proroctví o Vykupiteli, o králi z Davidova rodu byla učiněna prorokem Nathanem (2 Kr. 7¹⁴ a d.; též Is. 9⁶ 11¹ Jer. 23⁵ 33¹⁵ Ez. 34²³ a j.).

71. Spásu, kterou učinil Bůh svému lidu, v níž pozdvihl roh (moc) lidu (v. 69) — nyní vykládá a objasňuje. V Davidově domě dal nám Spasitele, který nás vysvobodí *od našich nepřátel, od našich nenávistníků* (stejně vyjádřeno i v ž. 17¹⁸ a 105¹⁰). Spasitel vysvobodí svůj lid od pohanstva, které bylo zbožnému lidu vždy nepřátelským, sužovalo a pronásledovalo jej; za vlády pohanů nebylo Božímu lidu pokoje, v messianské říši bude pokoj.

Spása יְשׁוּעָה, σωτηρία, značí původně osvobození od tělesných útrap, pak osvobození Israele Bohem zjednané neb i přispění Boží, osvobození Messiášem očekávané; značilo též osvobození od zla mravního, od hříchu, získání nové síly života (ζωὴ αἰώνιος u sv. Jana 3³⁶) i *věčný život*, blaženost. Τὸ σωτήριον jest pomocná, spasná síla. Arab. *wásiʿa* (ישׁע) značí: jest širým, *prostorným* — protiva k צרר jest stísněn. *utištěn*, v hebr. užíváno v hif. a nif. (hif. ve slově hosanna).

72. Vyzdvihl roh (v. 69) spásy: *aby učinil milosrdenství s našimi otci* (totéž rčení v Gen. 24^{12} Soud. 1^{24} 1 Kr. 20^{8}). Těmi slovy udává účel Božího zvláštního přispění. Bůh sesílá spasení, aby ukázal a dokázal, že *pamatuje na svou úmluvu*, kterou s otci Israele a s Israelem uzavřel (*μνησθῆναι*), aby ukázal svou věrnost ve slibech; otcové se radují vidouce, jak plní Bůh svá dávná přislíbení spásy na jejich potomcích, radují se i proto, že se i jim dostane užitku messianského vykoupení a spásy — tím tedy prokazuje jim (otcům) Hospodin též milosrdenství.

73. 74. Hospodin přísahal Abrahamovi dle Gen. 22$^{16-18}$; tím, že poslal spásu, projevil, že pamatuje na svou svatou úmluvu a *na přísahu*, (na úmluvu, kterou přísahou stvrdil) atd.

Jusjurandum (*ὅρκον ὅν*) jest přístavkem k *διαθήκης*, mělo by tedy býti spíše v Gen.; vztažné *ὅν* způsobilo akkus. *Daturum se nobis* by bylo vysvětliti (inf. cum accus.) tak, jako »ad faciendam« a »memorari« v. 72: Dal spasení, aby nám dal volnost, pokoj, bezpečnost, bychom beze strachu mohli jemu sloužiti. Již starozákonní lid, s nímž uzavřel Hospodin úmluvu, měl povinnost uctívati Boha, *λατρεύειν ἐνώπιον αὐτοῦ* (*αὐτῷ* — jako řečeno Num. 18^{2} 1 Kr. 2^{11}), lid Israelský byl proto nazván kněžským národem, královstvím kněžským (Ex. 19^{6}); tím více bude touto povinností vázán vykoupený lid v messianské době.

75. Dal nám spásu, abychom mu sloužili *ve svatosti a spravedlnosti* (u proroků již předpověděno Is. 11^{4} Jer. 23^{5} 24^{7} 31^{23}; Moudr. 9^{3}; v N. Z. Ef. 4^{24}); *ὅσιος* znamená toho, jenž si svatých osob, řádů a věcí váží, k nim úctu chová a jeví (Tit. 1^{8} Hebr. 7^{26}) — tedy zbožného. Ve zbožném smýšlení (syr.: *v čistotě),* ve *zbožnosti a ve spravedlnosti* (cnostně, v cnostech, dle novějšího výkladu), bychom jej uctívali *po všechny své dny*, po celý čas messianský, který trvati bude na vždy, stále.

76. 77. Tímto v. počíná část chvalozpěvu, v níž mluví Zachariáš o svém synu, kterého mu Bůh za zvláštních okolností andělem oznámil a kterým ho obdařil.

V radostném nadšení oslovuje narozené dítko (sv. Jana): *Ale ty (δέ tedy),* ale i ty budeš připravovati cesty Spasiteli, budeš míti zvláštní úkol a činnost ve spáse, kterou Hospodin lidem dává.

Budeš se nazývati, máš se nazývati *prorok Svrchovaného* (ve v. 17. předpověděl anděl: že půjde »v duchu a v moci Eliášově«) a budeš jím též. Proroci St. Zákona ohlašovali Spasitele, ale *ty*, *dítě*, *παιδίον*, *půjdeš před Hospodinem* (Is 40^{3}), když bude dávati lidu spásu. *Κύριος* znamená Hospodina, dle proroctví o předchůdci Messiášově vykládáno též o Kristu Pánu.

Abys připravoval jeho cesty (ž. 67^{5}: »Cestu čiňte tomu, který vystupuje atd.«), odstraňoval překážky, urovnával cesty, aby mohl přijíti, aby byl přijat. Též vyloženo: Půjdeš před Hospodinem parando vias ejus, *připravuje* jeho cesty.

Připraví cesty Páně tím, *že naučí lid znáti spasení*, dá jemu *γνῶσιν σωτηρίας* (v. 69. 71), aby věděli, že záleží spása jeho *v odpuštění hříchů,* v osvobození z moci hříchu.

Jinak dle syr. překladu: »Půjdeš před tváří Páně připravovat jeho cesty, aby on (Hospodin — neb Spasitel) dal (דְּנָ֫ת) poznání spásy lidu svému na odpuštění hříchů«. Náhlá přeměna podmětů není tuze divnou, neboť ji nalézáme i na jiném místě (Sk. 26^{18}).

78. 79. Předchůdce Páně půjde před Bohem, protože jest poslán z velikého milosrdenství Božího: *Pro útroby milosrdenství,* pro nejvnitřnější, úplné milosrdenství půjde před Pánem. *Σπλάγχνα útroby*, sídlo citů (srdce) — viz úv. ž. 102 o milosrdenství.

Jinak spojují s předcházejícím *ἐν ἀφέσει*: K *odpuštění hříchů*, jež se stane *útrobami milosrdenství* Božího.

Milosrdenstvím B. (jimiž, totiž *útrobami m.*, pro útr. m.) *nás navštívil ἀνατολὴ ἐξ ὕψους* (synekdoche) východ, *vycházející s výsosti*, Spasitel, jenž vychází od Boha. *Ἀνατολὴ ἐξ ὕψους* může býti, jak Dalman (Die Worte Jesu, 183) ukazuje, jednoduché pojmenování Messiáše, bez obrazu neb přirovnání se světlem neb se sluncem; *ἐξ ὕψους* značí již: s nebe, *od Boha.* K tomu se *ἐπεσκέψατο navštívil* lépe hodí než k obrazu

slunce. *Východ*, *Oriens ex alto* vysvětlovala tradice obyčejně synekdochicky o slunci; Messiáš jest slunce, jež nás s výsosti osvěcuje (Is. 9[2] o velikém světle ve tmách — Messiáši). Navštíví svůj lid, přijde k němu Spasitel jako světlo, *aby osvítil ty, kteří jsou ve tmách a ve stínu smrti* (v temnostech hrobových, ž. 106[10] též Is. 9[2] 42[7]); pohané byli ve tmách, neznali Boha, neměli Božího zřejmého zákona jako Israel, ti potřebovali především Božího světla, jehož se jim dostalo. I mezi Israelem byli však mnozí, kteří potřebovali osvícení; proto i o nich dlužno v. 79a vykládati. Navštíví Spasitel svůj lid (lidi vůbec), aby je osvítil, *aby řídil kroky naše* κατευθῦναι (napravil je, nebyly-li na pravé cestě) *na cestu pokoje*. Ve tmách neviděli na cestu, jakmile jim zasvitne světlo, budou moci nalézti pravou cestu, jejich kroky budou tam vedeny, a pravá cesta jest cesta, jež vede k pokoji, k pokoji mezi Bohem a mezi jeho věrnými (ž. 28[11] 84[9] 118[165]); pokoj ten, jímž jest podmíněno úplné, pravé štěstí, zavládne v messianské době.

Málo slovy verše 80. uzavírá evangelista vypravování o narození a o mládí sv. Jana Křtitele (jako ve v. 56.

68. *Εὐλογητός* ve St. Z. i o člověku; požehnaným jest člověk, když se mu dostalo Božích darů; člověk žehná přáním, Boha »požehnaným« jmenuje chvále ho.

69. Na slově *ἤγειρεν* závisí některé následující infinitivy, jež zastupují účelné věty. Tato vazba zavládla v pozdější řečtině.

Ku slovu *roh* uváděn příklad z Horace *addis cornua pauperi* a z Ovidia: tum pauper cornua sumit.

71. Spásu *ἐξ ἐχθρῶν ἡμῶν*; *nepřítel* vykládáno též o zlém duchu, z jehož moci Spasitel lidstvo vykoupil. Též vykládáno ve smyslu: Spásu dá *z našich nepřátel*, nepřátelé svými zámysly a nástrahami budou pracovati k naší spáse, neboť Bůh bude vše k našemu dobru, k našemu štěstí říditi (Beda, Dionys.); jest pouze vedlejší výklad.

73. *Ὅρκον* spojují též s *μνησθῆναι*; avšak proč by byl při *διαθήκης* položen gen. a hned na to akkus.? *Τοῦ δοῦναι* neoznačuje obsah přísahy.

77. *Ἐν ἀφέσει ἁμαρτιῶν* poprve v evang. *o odpuštění hříchů* spojováno a vykládáno různě: Aby věděli o spáse, která záleží v odpuštění hříchů; aby oznámil spásu, pokud se jí odpouštějí hříchy; aby bylo dáno odpuštěním

hříchů poznání spásy. Buď spojováno se *σωτηρίας* neb s *δοῦναι*, neb též s *γνῶσιν*. (Van Kasteren v Revue bibl. 1894 p. 54—56)

78. 79. LXX překládá i slovo צֶמַח germen *výrůstek* (výstřelek v Král. b., kmen) *ἀνατολή Oriens*; zde nelze spojiti snadno tento obraz se všemi výrazy (jako *ἐπιφᾶναι*, *ἐξ ὕψους* a *κατευθῦναι*). *Ὁδὸς σωτηρίας* ve Sk. ap. 16[17]: »Tito jsou služebníci Boha nejvyššího, kteří nám zvěstují cestu spasení«.

My jsme Kristem vykoupeni, osvobozeni z moci hříchu a zlého ducha. Kéž by nikdo z nás neupadl dobrovolně do žádného hříchu a nedostal se tak znovu v otroctví svých hříšných žádostí a nástrah zlého ducha! Bez bázně služme Bohu *ve svatosti a v spravedlnosti*, a pokušení nás nepřemůže! Každý kněz jest v jakémsi smyslu prorokem Páně (9), i jemu jest připravovati v srdcích lidu cestu Páně, aby poznali, aby seznali a okusili všichni, jak sladká jest spása, jak potřebné jest odpuštění hříchů. Horlivě, neohroženě, ovšem též ve svaté lásce vykonávejme tuto kněžskou povinnost mezi zbožnými věřícími, mějme ji však na paměti i když jest nám jednati s protivníky Církve. Nečiňme hráze mezi nimi a mezi sebou, nýbrž připravujme i u nich cestu Páně!

Chvalozpěv *Benedictus* jest určen v denních *Laudes;* Řekové se jej modlí toliko při zvláštních příležitostech.

10.

Chvalozpěv Simeonův.

Evang. sv. Luk. 2[29-32]. Ad completorium.

Maria Panna šla, jak zákon předpisoval, do chrámu Jerusalemského, aby tam představila Bohu Ježíše a aby vykonala, co zákon israelským matkám kázal. Při tom spatřil dítko Marie P. i zbožný Simeon a poučen Božím Duchem seznal, že jest tu v dítku zaslíbený Vykupitel, jenž byl Isaiášem a jinými proroky předpověděn. Simeon očekával toužebně vyplnění messianských proroctví, a nyní, když poznal, že Vykupitel již přišel, raduje se tomu, že spatřil spásu lidstva, světlo národů a slávu Israele. Svou radost projevil v krátkém, živém a krásném chvalozpěvu: *Nunc dimittis.*

Simeon jest obraz šlechetného, zbožného muže Starého Zákona. Jemu zdálo se býti jaksi povinností očekávati příští Vykupitelova; bylo mu přislíbeno, že nezemře, dokud neuzří Spásu světa, Duch Boží ho vedl do chrámu — proto pravil *εὐλόγησεν*, když spatřil Pána, u velebném chvalozpěvu:

29. (1.) Nyní propouštíš svého služebníka, Pane,
Podle svého slova v pokoji,
30. (2.) Neboť viděly mé oči tvé spasení,
31. (3.) Jež jsi připravil před tváří všech národů.
32. (4.) Světlo k zjevení národům
A slávu tvého lidu Israelského.

29. *Nyní* praví s důrazem, spatřil jsem přec Vykupitele, dočkal jsem se toho, po čem jsem tak toužil, nyní se vyplnilo, co mně Duch sv. slíbil — *propouštíš* mne ze služby, která mi byla uložena (abych očekával Vykupitele). Přislíbení Duchem sv. dané vykládal si tak, že zemře, jakmile spatří žádaného Vykupitele. Nyní se toho dočkal a již klidným a pokojným duchem, rád odejde z tohoto života; smrt bude mu *propuštěním* (Gen. 15[2] o Abrahamově, Tob. 3[6] o Tobiášově smrti). Sebe jmenuje *služebníkem Božím*, Boha jmenuje proto *δεσπότης pánem* svým (*δεσπότης* pán otroků).

I *život* lze jmenovati službou Bohem uloženou, nyní jest této služby prost, odchází z ní.

Pán propouští ho *dle svého slova* (v. 26.) *v pokoji*, (Gen. 15[15]) v uspokojení, v radosti z vyplnění své touhy. Tak řekl i Jakub spatřiv Josefa: »Již rád umru, neboť jsem viděl tvou tvář« (Gen. 46[30]).

30. Pokoj, blahou radost nyní má: neboť *viděly mé oči* (bylo mu slíbeno, že *uvidí ἴδῃ* v. 26), viděl jsem skutečně a v pravdě *tvou spásu τὸ σωτήριόν σου* (jinde *τὴν σωτηρίαν*; Is. 40[5] ž. 97[3] a v N. Zák. častěji), Messiáše.

31. Simeon ví, čím jest a čím bude Messiáš lidstvu, a vyjadřuje to v druhé sloce.

Hospodin zařídil, ustanovil — *připravil* — dal všem národům, pro všechny národy, pro Judstvo i pro pohany.

Tento universalismus spásy lidstva ohlašován zvláště pozdějšími proroky velmi jasně (Is. 19[24. 25] 42[6] 49[6] 52[10]: »Všechny končiny země uvidí spásu, která (jest) od našeho Boha«; ž. 97[3. 4]).

32. Velebí spásu a Spasitele, a rozvádí či vysvětluje spásu *světlem* pohanstva a *slávou* Israele.

Messiáš jest *světlem*, jímž budou zahnány tmy bludů a nevědomosti pohanů; poznají pravdu, světlem, Messiášem dostane se pohanům *zjevení* Božího (*ἀποκάλυψις* bude pak náležeti národům, pohanům). Is. 49[6] praví podobně o proroku: »Dal jsem tě za světlo pohanům, abys byl spasení mé až do končin země«.

Messiáš jest *slávou* Israele, v Jerusalémě objeví se v messianské době sláva Boží (Is. 4[5. 6a] na mnohých místech, Agg. 2[8. 10] Zach. 6[13]).

Simeon obrací se pak k matce, Marii Panně (33—35).

Chvalozpěv »Nyní propouštíš« býval již v nejstarších dobách křesťanské církve mezi večerními modlitbami chrámové služby. Const. apost. (7[48]) poznamenávají tuto společnou večerní modlitbu: »Chvalte Pána, dítky, chvalte jméno Páně (ž. 112.). Chválíme tebe .... tobě přísluší chvála. *Nyní propouštíš svého služebníka*«. Zpráva ta jest aspoň z 5. křesť. století. V římských hodinkách modlíme se tento zpěv v závěrku, v kompletáři; kompletář byl zaveden sv. Benediktem († 543). Mnišský řád (Benediktinů, Cisterc. a Kartuzianů) Nunc dimittis v kompletáři nemá. Na východě jest v nešporních modlitbách.

Při závěrku dne můžeme si u slov Simeona vzpomínati, že nám Spasitel i toho dne udělil mnohá dobrodiní, osvítil nás ve své pravdě, dal nám útěchu v soužení, pomoc v nesnázích — buďme Jemu vděčni, choďme v Jeho světle, abychom i my jednou odejíti mohli *v pokoji* do věčného pokoje. Spánek, k němuž se uložiti chceme, jest obrazem smrti, a jest spasitelno vzpomenouti při večerní modlitbě na svou smrt.

Sv. Maria Egyptská († kolem 525) modlila se tento

chvalozpěv po přijímání Nejsvětějšího Těla Páně, snad tušila při tom smrt, která ji téhož dne stihla (2. dubna). Mnozí jiní svatí modlili se ta slova při umírání.

»Nyní propouštíš« jest modlitbou při rozdávání svící v den *Hromnic* neb *Obětování Páně;* evangelium tohoto svátku obsahuje ovšem též Simeonův chvalozpěv (tractus též).

Svátek Obětování Páně (u Řeků ὑπαπάντη t. j. setkání, totiž P. Ježíše se Simeonem a s Annou) byl po svědectví akvitanské poutnice Silvie slaven v Jerusalémě již ve 4. století. Silvie jej zove *quadragesima* t. j. čtyřicátý den (po Zjevení P., jež bylo tam svátkem Narození P.) tedy 15. února; byl slaven průvodem, kázaním o Luk. 2^{22} a d. a obětí (oblatione t. j. mší sv.). Řekům byl ten den (později 2. února) *dies s. Simeonis*, úmrtním dnem svatého starce; stalo se tak zajisté úzkým výkladem slova *nunc* ve chvalozpěvu »Nunc dimittis«. (Kellner, Heortologie s. 116, 117). Žalmy toho dne jsou ze svátků P. Marie, modlitby a antifony jako o svátcích Páně.

* * *

Veškerá modlitba žalmů i zbožných zpěvů jest zařízena ke chvále Boží; chvalme Boha zbožně ústy, slova modlitby ať nás vedou též k dobrým, zbožným činům: *dic et fac* laudem Dei. Slova sama neprospívají, jak sv. Bernard ostře naznačuje:

Lingua magniloqua — manus otiosa!

Sermo multus — fructus nullus!

Práce tato byla konána ve snaze: »post priorum studia in domo Domini quid possumus laborare« (sv. Jer.); chválou Boží, závěrečnými, posilujícími slovy písně »Te Deum« budiž zakončena:

In te Domine speravi, non confundar in aeternum.
(Ž. 30^2).

Opravy a doplňky.

ℵ jest krátké, obvyklé označení řeckého překladu LXX v „codex Sinaiticus". V. a VI. (*Quinta* a *Sexta*) jsou řecké překlady z Origenovy Tetraply, v níž byly přidány i při žalmech *pátý* a *šestý* řecký překlad v 5. a 6. sloupci (1. byl Aqilas, 2. Symmachus, 3. LXX, 4. Theodotion).

Některé chyby opraviž si laskavý čtenář sám.

Stránka	*řádek*	*tištěno*	*jest čísti*
XLIII	17—19 s hora	opraveno v předmluvě (ku konci)	
XLIX	7 z dola	stíněn	stísněn
L	6 s hora	stezků	stesků
11 (69)	12 z dola (1. s hora)	gōjjîm	gōjim
74	7 s hora	správně: qᵉrê עֲנָיִים kᵉthîbh עֲנִיִּים	
83	3 z dola	přiostřovali	přiostřovaly
120	16 z dola	četli	četly
123	16 s hora	דְּמָיוֹד	דְּמָיוֹן
143	17 s hora	lidí	lidech
158	16 s hora	בֶּטָחוּ	בֶּטָחוּ
164	16 z dola	שֶׁכֶם	שֶׁכֶם (v přest. שֶׁכֶם)
175	O כארי verše 17. v massora mluví obšírně Ginsburg v Introduction to the mass. Ed. of the Hebr. B., s. 968—978.		
221	5 z dola	mladé skopce	beránky (Mlčoch, Psalt. 130)
268	18 z dola	mne	mně
279	16 z dola	očina	očima
328 329	ve verši 2.	práhne	prahne
358	20 z dola	בְּצֵל	בְּצֵל
406	17 z dola	אֶמֶת	אֶמֶת
415	21 s hora	skrátka	zkratka

Stránka

416 Budde míní (Expository Times, 1901. s. 285—8), že jest znění ž. 52. lépe zachováno než znění ž. 18. Kladl by žalm do doby Ezechiáše a vykládá v. 5—6 takto: „Boha se nebáli (יָרְאוּ 5). Tenkrát se zděsili náramně, když nebylo (žádné příčiny k) strachu, neboť Bůh jest (byl) se spravedlivým pokolením, Jahve rozmetal kosti tvých obléhačů (חֹנֶיךָ Sennacheriba); byli hanbou naplněni (*κατῃσχύνθησαν* obléhači), neboť Jahve je zavrhl".

451 K verši 9. Dle Rašiho a dle aram. נסרלא ואשרתא nebylo by נפל ve váz. stavu, nýbrž stálo by vedle אשת bez spojky: *nedochůdče, krtek*; k tomu by se pak hodil plural חזר (srovn. Job. 8[16]. Bacher v. Zeitschrift für d. ATW. 1899[292]).

	řádek	*tištěno*	*jest čísti*
454	1 z dola	střežili	střehli
465	1 z dola	Josefa	Jakuba
474	15 s hora	nezvrácím	nezvrátím
480	14 z dola	*ὀρδρίνος*	*ὀρθρίνος*
583	15 s hora	הַיְקִיץ	הַיֵּקִיץ
584	3 s hora	nesmylný	nesmyslný
603	3 z dola	den	dne
608	6 (11) s hora (z dola)	ho	jej
649	13 s hora	církev. pron.	pronásl. církve
704	15 s hora	*ἡ*	*ἤ*
734	6 z dola	*δεοῦ*	*θεοῦ*
773	18 s hora	podlobný	podobný

816 ve verši 17b má Vulg. *herodii* domus, hnízdo *volavky* (nikoli čápa)

888 k řádkům 15—21 s hora: Lévesque uvádí v Revue bibl. 1899[412.8] výklad Liebleinův slov צפנת פענח (z Proceedings of the S. of B. A. 1898[202]) *žofent paanh* „jenž zaopatřuje život, dává živobytí". אַבְרֵךְ vykládá *ab-rek, na levo, ty*! (moderní *šimálak*); tak by byl volal běhoun před Josefem, aby se Josefovi uctivě vyhýbali.

	řádek	*tištěno*	*jest čísti*
884	8 s hora	*odobé*	*ozdobé*
936	4 z dola	hlubohých	hlubokých
946	9 s hora	neviděli	neviděly
1001	9 z dola	kteří	které
1048	10 z dola	עֲצַבֵּי	עֲצַבֵּי
1050	13 s hora	vladli	vládly
1089	9 z dola	*ἐμυθυμίας*	*ἐπιθυμίας*

Stránka

1171 K verši 19. O Faraonovi z doby vyjití Israelitů z Egypta rozpráví Mahler v Journal of the R A S. January 1901 a tvrdí, že vyšli 18. roku vlády Ramsesa II. dne 27. března roku 1385 př. Kr. Mnozí (i Prášek) by soudili na dobu Seti II. (1271), Hommel míní, že vyšli za Amenofise II. (1438 př. Kr.); jiní jinak —

a Bůh ví více!

I.

Abecední ukazatel latinský
všech žalmů.

V prvém řádku jsou latinská, v druhém pak česká začáteční slova žalmů; *třetí* řádek udává povšechný *obsah* každého žalmu.
Žalmy od 1—71. jsou v I. dílu, 72—150. v dílu II.

Kolikátý žalm ve Vulg.		Stránka
119	Ad Dominum, cum tribularer. K Hospodinu, když jsem soužen. **Proti svárlivým lidem**	978
27	Ad te, Domine, clamabo. K tobě, Hospodine, volám. **Snažná prosba za pomoc; díky za ni**	214
24	Ad te, Domine, levavi animam. K tobě, Hospodine, pozdvihuji duši. **Prosba za pomoc, za odpuštění hříchů a za vysvobození** . . .	191
122	Ad te levavi oculos meos. K tobě pozdvihuji svých očí. **Prosba v nátisku**	994
28	Afferte Domino. Přineste Hospodinu. **Boží moc v bouři**	219
77	Attendite, populе meus. Pozorně poslyš, můj lide. **Dějiny Israele jsou naučením a výstrahou potomkům**	622
48	Audite haec. Slyšte to, všichni národové. **Jaké jest štěstí bezbožníka**	381
118	Beati immaculati. Blažení ti, kteří jsou neporušení. **Chvála Božího zákona. Boží zákon jest útěchou a posilou** . . .	934
127	Beati omnes, qui timent Dominum. Blaženi všichni, kteří se bojí Hospodina. **Domácí štěstí zbožných**	1012
31	Beati quorum remissae sunt. Blaženi, jichž nepravosti. **Odpuštění hříchů**	242

Kolikátý žalm ve Vulg.		Stránka
40	Beatus qui intelligit. Šťastný ten, který pamatuje. **Blaze milosrdným. Prosba o pomoc proti nemilosrdným nepřátelům**	320
1	Beatus vir, qui non abiit. Blahoslavený člověk, který nechodí do rady. **Blaho spravedlivých; záhuba bezbožných**	3
111	Beatus vir, qui timet. Šťastný muž, jenž se boji. **Štěstí spravedlivých**	896
33	Benedicam Dominum. Velebiti chci Hospodina. **Spravedlivi jsou ve zvláštní Boží ochraně**	257
102	Benedic . . . et omnia. Chval má duše Hospodina, a vše, co v mém nitru. **Chvála Božího milosrdenství**	804
103	Benedic . . . Domine. Chval, má duše, Hospodina. Hospodine. **Velebnost Boha ve stvoření**	812
143	Benedictus Dominus. Požehnán buď Hospodin. **Díky a prosba za pomoc proti nepřátelským národům**	1110
84	Benedixisti, Domine. Požehnal jsi, Hospodine. **Prosba za milosrdenství pro lid a za vyplnění messianských slibů**	682
91	Bonum est confiteri. Dobře jest chváliti Hospodina. **Chvála Božího řízení**	741
95	Cantate Domino . . . cantate. Zpívejte Hospodinu . . . zpívejte. **Pohané a všechno stvoření jest vyzváno ke chvále Boží**	767
149	Cantate Domino . . . laus ejus. Zpívejte Hospodinu . . . jeho chvála. **Israel chválí Boha a děkuje za vítězství**	1145
97	Cantate Domino . . . quia. Zpívejte Hospodinu . . . neb on konal zázraky. **Bůh divotvorce chválen veškerý stvořením**	777
18	Coeli enarrant gloriam Dei. Nebesa vypravují slávu Boží. **Oslava stvoření nebes a Božího zákona**	144
74	Confitebimur tibi. Chválíme tebe, Bože. **Bůh bude souditi bezbožné**	601
110	Confitebor . . . in consilio. Oslavovati tebe chci Hospodine . . . v radě. **Chvála Hospodina, dobrodince svého lidu**	890
9	Confitebor . . . narrabo. Oslavovati budu . . . vyprávěti budu. **Díky za vítězství a nová prosba**	65
137	Confitebor . . . quoniam. Oslavovati tebe budu . . . neboť jsi vyslyšel. **Díky za Boží milost a věrnost**	1062

Kolikátý žalm ve Vulg.		Stránka
106	Confitemini . . . Dicant. Oslavujte Hospodina . . . Ať mluví ti. **Bůh vysvobozuje své věrné ze všech nebezpečí**	852
117	Confitemini Dno . . . Dicat. Oslavujte Hosp. . . . Ať říká. **Děkovná píseň v chrámě za vysvobození z nebezpečí**	922
104	Confitemini . . . et invocate. Oslavujte Hospodina a vzývejte. **Bůh zachovával věrně svou úmluvu s Abrahamem a s Israelem**	824
105	Confitemini . . . Quis. Oslavujte Hospodina . . . Kdo může vypověděti. **Lid vyznává svůj nevděk a nevěrnost k Bohu**	838
135	Confitemini . . . quoniam. Oslavujte . . . neboť věčně. **Děkovná píseň za nesčetná Boží dobrodiní**	1049
15	Conserva me, Domine. Zachovej mne, Hospodine. **Bůh jest největším dobrem**	109
115	Credidi. Věřil jsem. **Radostné díkůvzdání**	916
4	Cum invocarem. Když jsem vzýval. **Večerní píseň stísněného**	22
129	De profundis clamavi ad te. Z hlubokosti volám k tobě. **Kajícná prosba za milosrdenství**	1020
43	Deus, auribus nostris. Bože, na své uši. **Modlitba v těžké tísni celého lidu**	339
49	Deus, deorum Dominus. Bůh bohů, Hospodin. **Pravá bohoslužba**	391
62	Deus, Deus meus, ad te Bože, můj Bože, po tobě toužím. **Touha po Bohu**	479
21	Deus, Deus meus, respice. Bože, můj Bože, pohlédni na mne. **Bože můj, Bože můj, proč jsi mne opustil?**	165
69	Deus, in adjutorium. Bože, k mé pomoci vzezři. **Modlitba za pomoc proti nepřátelům**	548
53	Deus, in nomine tuo Bože, svým jménem. **Prosba v tísni nepřítelem způsobené**	417
71	Deus, judicium tuum. Bože, dej králi svůj soud. **Modlitba za krále**	559
108	Deus, laudem meam. Bože, nezamlčuj mou chválu. **Proti zatvrzelým nepřátelům**	868

Kolikátý žalm ve Vulg.		Stránka
66	Deus misereatur nostri. Bůh buď nám milostiv. **Přání, aby byl Bůh od všech chválen**	507
45	Deus noster refugium. Bůh jest naše útočiště. **Bezpečnost v ochraně Jahve**	363
82	Deus, quis similis erit tibi? Bože, kdož jest tobě podoben? **Prosba o pomoc proti společným nepřátelům**	668
59	Deus, repulisti nos Bože, zavrhl jsi nás. **Ve velikém nebezpečí pomáhá modlitba a důvěra**	459
81	Deus, stetit. Bůh stoji ve shromáždění bohů. **Hrozba nespravedlivým soudcům**	664
78	Deus, venerunt gentes. Bože, pohané vešli do tvého dědictví. **Nářek nad zkázou města a chrámu: prosba naříkajícího**	644
93	Deus ultionum. Bůh pomsty jest Hospodin. **Bůh vykoná trest na bezbožných, pomůže spravedlivým**	753
114	Dilexi, quoniam. Miluji, neboť slyší. **Důvěřivá prosba a radostné díkůvzdání**	912
17	Diligam te. Domine. Miluji tě, Hospodine. **Píseň díků**	126
38	Dixi: Custodiam. Řekl jsem: Chci ostříhati. **Úpěnlivá prosba v soužení**	303
109	Dixit Dominus Domino meo. Říká Hospodin mému Pánu **Messiáš jest vítězem a králem na věky**	879
35	Dixit injustus. Nespravedlivý mluví. **Zloba bezbožných; Boží dobrota**	278
13	Dixit insipiens . . . Dominus. Řekl nemoudrý . . . Hospodin. **Hrozná bezbožnost lidstva. Bůh spasí svůj lid**	98
52	Dixit insipiens . . . Deus. Říkává pošetilec . . . Shlédl Bůh. **Zkáza lidí; Bůh chrání svůj lid**	415
140	Domine, clamavi. Hospodine, volám k tobě. **Prosba za ochranu proti pokušení a pronásledování**	1093
7	Domine Deus meus. Hospodine, Bože můj. **Prosba nevinně pronásledovaného k spravedlivému Soudci**	45
87	Domine Deus salutis. Hospodine, Bože mé spásy. **Nářek v největším soužení**	698

Kolikátý žalm ve Vulg.		Stránka
8	Domine Dominus noster. Hospodine, náš Pane. **Vznešenost Boží a přednosti člověka**	57
142	Domine exaudi . . . auribus. Hospodine vyslyš . . . vyslechni. **Kajicná prosba za pomoc**	1105
101	Domine exaudi . . . et clamor. Hospodine vyslyš . . . a nechať přijde mé volání. **Modlitba vyhnance za obnovení Sionu**	794
20	Domine, in virtute tua. Hospodine, z tvé moci. **Vzdání díků za požehnání králi prokázané a prosba za vítězství**	159
6	Domine, ne in furore . . . Miserere. Hospodine nekárej mne . . . Smiluj se. **Modlitba v úzkosti**	37
37	Domine, ne in furore . . . Quoniam. Hospodine nekárej mne . . Neboť. **Kající prosba za odpuštění pokleskú a za pomoc**	296
130	Domine, non est exaltatum. Hospodine, mé srdce se nevyvyšuje **Vyjádření dětinné pokory**	1024
138	Domine, probasti me. Hospodine, ty mne zpytuješ. **Bůh jest vševědoucí a všudypřítomný; důvěra v Boha**	1069
3	Domine, quid multiplicati. Hospodine, jak jsou četní **Ranní píseň stísněného**	17
14	Domine, quis habitabit. Hospodine, kdo smí přebývati. **Čeho žádá Bůh na spravedlivém**	104
89	Domine, refugium Pane, ty jsi nám byl útočištěm. **Člověk pomíjí, Bůh trvá. Prosba za ochranu Boží**	723
23	Domini est terra. Hospodina jest země. **Slavný vstup do Svatyně**	186
26	Dominus illuminatio. Hospodin jest mé světlo. **Útěcha zbožného jest v Bohu; prosba za přispění**	206
22	Dominus regit me. Hospodin mne vodí. **Dobrý pastýř**	181
92	Dominus regnavit, decorem. Hospodin kraluje, ve vznešenost se oblekl. **Chvála vznešenosti Boha, krále**	748
96	Dominus regnavit, exsultet. Hospodin kraluje, ať plesá země. **Bůh přísně soudí nepřátely, potěšuje své věrné**	772
98	Dominus regnavit, iracantur. Hospodin kraluje, ať se hněvají národové. **Bůh uctíván na Sionu**	781

Kolikátý žalm ve Vulg.		Stránka
133	Ecce nunc benedicite. Nyni tedy oslavujte. **Výzva k noční chvále Boha v chrámě**	1040
132	Ecce quam bonum. Ejhle, jak jest to dobré. **Požehnání svornosti**	1036
58	Eripe me de inimicis meis. Vytrhni mne od mých nepřátel **Proti loupeživým protivníkům**	451
139	Eripe me, Domine Vytrhni mne, Hospodine. **Prosba za ochranu proti zlomyslným nepřátelům**	1085
44	Eructavit cor meum. Mé srdce vypryšťuje. **Svatební píseň krále**	348
144	Exaltabo te, Deus. Velebiti tě budu, můj Bože **Sláva říše a vlády Boží**	1119
29	Exaltabo te, Domine Velebím tebe, Hospodine. **Vzdávání díků**	226
63	Exaudi . . . cum deprecor. Vyslyš, Bože . . . když prosím. **Proti úskočným nepřátelům**	486
60	Exaudi, Deus, deprecationem meam. Vyslyš, Bože, mou prosbu. **Modlitba krále** (i za krále)	468
54	Exaudi, Deus, orationem meam Vyslyš, Bože, mou modlitbu. **Modlitba v tísni, kterou působí nepřátelé a nevěrný přítel**	420
16	Exaudi, Domine. Slyš, Hospodine. **Úpění nevinně pronásledovaného**	117
19	Exaudiat te Dominus. Vyslyš tebe Hospodin. **Modlitba za krále, který potřebuje pomoci**	155
39	Exspectans exspectavi. Pevně jsem doufal v Hospodina. **Díky a prosba v nové tísni**	310
80	Exultate Deo. Plesejte Bohu, našemu spomocníku. **Napomenutí Páně k velikému svátku**	657
32	Exultate, justi. Plesejte spravedliví. **Chvalte Hospodina, neboť chrání své věrné**	249
67	Exurgat Deus. Ať vstane Bůh. **Vítězné průvody Boží**	511
86	Fundamenta ejus. Jeho základy na svatých horách. **Sion středem národů**	692

Kolikátý žalm ve Vulg.		Stránka
85	Inclina, Domine. Nakloň, Hospodine, své ucho. **Modlitba v nebezpečí plná důvěry**	687
125	In convertendo Dominus captivitatem. Když přivedl Hospodin nazpět. **Radost z osvobození a prosba za zajatce**	1003
10	In Domino confido. Hospodinu důvěřuji. **Důvěra v Boží spravedlnost**	83
113	In exitu Israel. Když vyšel Israel. **Důvěra v Boha při vzpomínce na vyjití z Egypta**	904
30	In te, Domine, speravi . . . accelera. V tebe, Hospodine, jsem doufal . . . pospěš **Prosba plná důvěry v naléhavé tísni**	282
70	In te, Domine, speravi . . . et salva me V tebe, Hospodine, doufám . . . a vytrhni mne. **Modlitba starce**	549
65	Jubilate Deo . . . psalmus. Jásot provolávejte . . . pějte. **Chvála Boží a díky**	500
99	Jubilate Deo . . . servite. Jásejte Bohu . . radostně služte **Chvalte Hospodina v jeho svatyni**	786
34	Judica, Domine Suď, Hospodine. **Prosba za ochranu proti nepřátelům**	266
42	Judica me, Deus. Suď mne, ó Bože. **Prosba plná důvěry**	335
25	Judica me, Domine. Učiň mi po právu, Hospodine. **Nevinný a zbožný prosí o Boží pomoc**	200
121	Laetatus sum. Zaradoval jsem se. **Požehnání na Jerusalém**	988
145	Lauda, anima mea. Chval, má duše, Hospodina, budu chváliti **Blaze tomu, kdo doufá v Hospodina**	1126
147	Lauda, Jerusalem, Dominum. Chval, Jerusaléme, Hospodina. **Chvála Boha, jenž obnovil Jerusalém**	1134
148	Laudate . . . de coelis. Chvalte Hospodina s nebeské výše. **Chval všechno tvorstvo svého Tvůrce**	1139
150	Laudate . . . in sanctis. Chvalte Boha v jeho svatyni. **Chvalte Boha slavně**	1149
116	Laudate . . . omnes gentes. Chvalte Hospodina všichni národové. **Chvalte Hospodina všichni národové!**	920

Kolikátý žalm ve Vulg.		Stránka
146	Laudate Dominum, quoniam bonus. Chvalte Hospodina, neboť dobrý jest chvalozpěv. **Chvála Boha, jenž obnovuje Israele**	1130
134	Laudate nomen Domini. Chvalte jméno Hospodina. **Chvála Boha, jenž dobře činil svému lidu**	1043
112	Laudate, pueri. Chvalte, služebnici. **Bůh povyšuje ponížené; chvalte Boha!**	900
120	Levavi oculos meos. Pozdvihuji svých očí. **Ochránce Israele**	984
47	Magnus Dominus. Veliký jest Hospodin **Bůh chránil a osvobodil Sion**	374
131	Memento, Domine, David. Pamětliv buď, Hospodine, Davida. **Prosba za splnění Davidových slibů**	1027
56	Miserere . . . miserere. Smiluj se . . smiluj se nade mnou. **Proti nepřátelům**	438
55	Miserere . . . quoniam. Smiluj se . . . neboť utlačuje. **Úpěnlivá prosba za ochranu**	432
50	Miserere . . . secundum. Smiluj se . . . podle. **Kající prosba za odpuštění hříchů**	400
100	Misericordiam. Milosrdenstvi a spravedlnost chci opěvovati. **Pravidla života zbožného**	788
88	Misericordias Domini. Milosrdenstvi Hospodinova. **Boží připovědi, jež byly dány Davidovi**	705
126	Nisi Dominus aedificaverit. Nestaví-li Hospodin domu. **Na Božím požehnání vše záleží**	1007
123	Nisi quia Dominus. Kdyby nebyl býval Hospodin při nás **Bohu vysvoboditeli díky**	997
36	Noli aemulari. Nechtěj záviděti. **Štěstí bezbožníka a štěstí spravedlivého**	284
61	Nonne Deo subjecta est. Není-liž má duše. **Důvěra a útěcha v Bohu**	473
75	Notus in Judaea Deus. Známý jest v Judstvu Bůh. **Chvalozpěv Boží po vítězství**	608
46	Omnes gentes, plaudite. Všichni národové, tleskejte. **Bůh pánem všech národů**	369

Kolikátý žalm ve Vulg.		Stránka
107	Paratum cor meum. Hotovo jest mé srdce. **Žádost za pomoc**	865
72	Quam bonus Israël Deus. Jak dobrotivý jest, Israeli, Bůh. **Štěstí bezbožných jest klamné**	571
83	Quam dilecta. Jak milé jsou tvé stany. **Blaze v domě Páně**	674
2	Quare fremuerunt. Proč se bouří národové. **Vítězství Pomazaného Páně**	9
41	Quemadmodum desiderat. Jako jelen prahne. **Touha po svatyni**	327
124	Qui confidunt. Kdo doufají v Hospodina. **Důvěra v Boží ochranu**	1000
51	Quid gloriaris Co se chlubiš. **Zlý jazyk neujde trestu; zbožný člověk bude chráněn**	410
90	Qui habitat. Kdo přebývá v ochraně Nejvyššího. **Bůh ochránce spravedlivých**	782
79	Qui regis Israël. Jenž řídíš Israele, poslyš! **Modlitba za pozvednutí Israele**	649
128	Saepe expugnaverunt me. Často na mne doráželi. **Záhuba nepřátel Israele**	1016
68	Salvum me fac, Deus. Zachraň mne, Bože. **Volání o pomoc v nebezpečí záhuby**	534
11	Salvum me fac, Domine. Spasena mne učiň, Hospodine. **Modlitba za pomoc proti lstivým nepřátelům**	89
57	Si vere utique. Mluvite-li v pravdě. **Proti nespravedlivým soudcům**	444
136	Super flumina Babylonis. Na babylonských řekách. **Truchlení v babylonském zajetí**	1054
64	Te decet hymnus. Tobě přisluší chvalozpěv. **Díky**	491
12	Usquequo, Domine. Dokavád zapomínáš na mne. **Volání v soužení**	94
73	Ut quid, Deus. Proč (nás), Bože, zavrhuješ. **Nářek a prosba při spustošení chrámu**	587

Kolikátý žalm ve Vulg.		Stránka
94	Venite, exsultemus. Pojďte, vesele chvalme Hospodina **Výzva ke chvále Boží a k poslušnosti zákona**	760
5	Verba mea auribus percipe. Slova má vyslechni, Hospodine. **Ranní modlitba v chrámě**	28
141	Voce mea . . . deprecatus. Svým hlasem volám . . . se modlím **Prosba k Bohu, jedinému vysvoboditeli**	1101
76	Voce mea . . . et intendit. Hlasem svým volám . . . a pozoruje. **Útěcha ze vzpomínky na dřívější divy Boží**	614
	Vyobrazení hudeb. nástrojů ass. a egypt.	1154
	Přídavek: Výklad biblických chvalozpěvů breviáře	1155—1266
	Žalmy, chvalozpěvy a písně breviáře	1157
	1. Chvalozpěv Mojžíšův u moře. Ex. 15^{1}—^{19}. Ve čtvrtek ad laudes **Zpívejme Hospodinu, neboť slavně se ukázal velikým**	1160
	2. Poslední chvalozpěv Mojžíšův. Deut. 32^{1}—^{43}. V sobotu ad laudes. **Slyšte, nebesa, co mluvím**	1172
	3. Chvalozpěv Anny, matky Samuelovy. 1 Kr. (Sam.) 2^{1}—^{10}. Ve středu ad laudes. **Plesá mé srdce v Hospodinu**	1201
	4. Chvalozpěv Isaiáše proroka. Is. 12^{1}—^{6}. V pondělí ad laudes **Oslavovati budu tebe, Hospodine, že jsi se na mne hněval**	1209
	5. Chvalozpěv krále Ezechiáše. Is. 38^{10}—^{20}. V úterý ad laudes. **Já jsem řekl: V polovici svých dní**	1212
	6. Chvalozpěv tří mládenců. Dan. 3^{57}—^{88}. Ad laudes o nedělích a o svátcích. **Chválu vzdávejte všechna díla Hospodinova Hospodinu**	1223
	7. Chvalozpěv proroka Habakuka. Hab. 3^{2} ^{19}. V pátek ad laudes. **Hospodine, zaslechl jsem tvou zvěst a ulekl jsem se**	1230
	8. Magnificat blah. P. Marie. Luk. 1^{46}—^{55} Při nešporách. **Velebí má duše Hospodina**	1246
	9 Benedictus kněze Zachariáše. Luk. 1^{68}—^{79}. Ad laudes. **Požehnán buď Hospodin, Bůh Izraele**	1255
	10. Chvalozpěv Simeonův. Luk. 2^{29}—^{32}. Ad completorium. **Nyní propouštíš svého služebníka**	1263
	Opravy a doplňky	1267

II.

Abecední ukazatel český

všech žalmů.

Kolikátý žalm ve Vulg.		Stránka
67	Ať vstane Bůh	511
1	Blahoslavený člověk, který nechodí do rady bezbožných	3
31	Blažení, jichž nepravosti	242
118	Blažení ti, kteří jsou neporušení	934
127	Blažení všichni, kteří se boji Hospodina	1012
71	Bože, dej králi svůj soud	559
82	Bože, kdož jest tobě podoben	668
69	Bože, k mé pomoci vzezři	548
21	Bože, můj Bože, pohlédni na mne	165
62	Bože, můj Bože, po tobě toužím	479
48	Bože, na své uši	339
108	Bože, nezamlčuj mou chválu	868
78	Bože, pohané vešli do tvého dědictví	644
53	Bože, svým jménem	417
59	Bože, zavrhl jsi nás	459
49	Bůh bohů. Hospodin	391
66	Bůh buď nám milostiv	507
45	Bůh jest naše útočiště	363
98	Bůh pomsty jest Hospodin	753
81	Bůh stojí ve shromáždění bohů	664
51	Co se chlubíš	410
128	Často na mne doráželi	1016
91	Dobře jest chváliti Hospodina	741
12	Dokavád vzpomínáš na mne	94
132	Hle, jak jest to dobré	1036
76	Hlasem svým volám . . . a pozoruje	614
23	Hospodina jest země	186
87	Hospodine, Bože mé spásy	698
7	Hospodine, Bože můj	45
3	Hospodine, jak jsou četni	17

Kolikátý žalm ve Vulg.		Stránka
14	Hospodine, kdo smí přebývati	104
130	Hospodine, mé srdce se nevyvyšuje	1024
8	Hospodine, náš Pane	57
37	Hospodine, nekárej mne . . . neboť	296
6	Hospodine, nekárej mne . . . Smiluj se	37
138	Hospodine, ty mne zpytuješ	1069
140	Hospodine, volám k tobě	1093
101	Hospodine, vyslyš . . . a nechať přijde mé volání	794
142	Hospodine, vyslyš . . . vyslechni	1105
20	Hospodine, z tvé moci	159
26	Hospodin jest mé světlo	206
96	Hospodin kraluje, ať plesá země	772
98	Hospodin kraluje, ať se hněvají národové	781
92	Hospodin kraluje, ve vznešenost se oblekl	748
22	Hospodin mne vodí	181
10	Hospodinu důvěřuji	88
107	Hotovo jest mé srdce	865
74	Chválíme tebe, Bože	601
147	Chval, Jerusaléme, Hospodina	1134
102	Chval má duše Hospodina a vše, co v mém nitru	804
145	Chval má duše Hospodina, budu chváliti	1126
108	Chval má duše Hospodina, Hospodine	812
150	Chvalte Boha v jeho svatyni	1149
146	Chvalte Hospodina, neboť dobrý jest chvalozpěv	1130
148	Chvalte Hospodina s nebeské výše	1139
116	Chvalte Hospodina všichni národové	920
134	Chvalte jméno Hospodinovo	1043
112	Chvalte služebníci Hospodina	900
72	Jak dobrotivý jest, Israeli, Bůh	571
83	Jak milé jsou tvé stany	674
41	Jako jelen prahne	327
99	Jásejte Bohu . . . radostně služte	786
65	Jásot provolávejte . . . pějte	500
86	Jeho základy na svatých horách	692
79	Jenž řídíš Israele, poslyš	649
124	Kdo doufají v Hospodina	1000
90	Kdo přebývá v ochraně Nejvyššího	732
128	Kdyby nebyl býval Hospodin při nás	997
4	Když jsem vzýval	22
125	Když přivedl Hospodin nazpět	1003
113	Když vyšel Israel	904
119	K Hospodinu, když jsem soužen	978
24	K tobě, Hospodine, pozdvihuji duši	191

Kolikátý žalm ve Vulg.		Stránka
122	K tobě, Hospodine, pozdvihuji svých očí	994
27	K tobě, Hospodine, volám	214
44	Mé srdce vypryštuje	348
100	Milosrdenství a spravedlnost chci opěvovati	788
88	Milosrdenství Hospodinova	705
114	Miluji, neboť slyší	912
17	Miluji tě, Hospodine	126
57	Mluvíte-li v pravdě	444
136	Na babylonských řekách	1054
85	Nakloň, Hospodine, své ucho	687
18	Nebesa vypravují slávu Boží	144
36	Nechtěj záviděti	284
61	Není-liž má duše	473
35	Nespravedlivý mluví	278
126	Nestaví-li Hospodin domu	1007
138	Nyní tedy oslavujte	1040
9	Oslavovati budu . . . vyprávěti budu	65
137	Oslavovati tebe budu . . . neboť jsi vyslyšel	1062
110	Oslavovati tebe chci, Hospodine, . . . v radě	890
106	Oslavujte Hospodina . . . Ať mluví ti	852
117	Oslavujte Hospodina . . . Ať říká	922
104	Oslavujte Hospodina a vzývejte	824
105	Oslavujte Hospodina . . . Kdo může vypověděti	888
135	Oslavujte Hospodina . . . neboť věčně	1049
131	Pamětliv buď, Hospodine, Davida	1027
89	Pane, ty jsi nám byl útočištěm	723
39	Pevně jsem doufal v Hospodina	310
80	Plesejte Bohu, našemu spomocníku	657
32	Plesejte spravedliví	249
94	Pojďte, vesele chvalme Hospodina	760
120	Pozdvihuji svých očí	984
77	Pozorně poslyš, můj lide	622
84	Požehnal jsi, Hospodine	682
143	Požehnán buď Hospodin	1110
78	Proč (nás), Bože, zavrhuješ	587
2	Proč se bouří národové	9
28	Přineste Hospodinu	219
38	Řekl jsem: Chci ostříhati	303
13	Řekl nemoudrý . . . Hospodin shlédl	98
109	Říká Hospodin mému Pánu	879
52	Říkává pošetilec . . . Shlédl Bůh	415
5	Slova má vyslechni. Hospodine	28
16	Slyš, Hospodine	117

Kolikátý žalm ve Vulg.		Stránka
48	Slyšte to, všichni národové	381
55	Smiluj se . . . neboť utlačuje	432
50	Smiluj se . . . podle svého velikého	400
56	Smiluj se . . . smiluj se nade mnou	438
11	Spasena mne učiň, Hospodine	89
34	Suď, Hospodine	266
42	Suď mne, ó Bože	335
141	Svým hlasem volám . . . se modlím	1101
111	Šťastný muž, jenž se boji Hospodina	896
40	Šťastný ten, který pamatuje	320
64	Tobě přísluší chvalozpěv	491
25	Učiň mi po právu, Hospodine	200
29	Velebím tebe. Hospodine	226
33	Velebiti chci Hospodina	257
144	Velebiti tě budu, můj Bože	1119
47	Veliký jest Hospodin	374
115	Věřil jsem	916
46	Všichni národové tleskejte	369
70	V tebe, Hospodine, doufám . . . a vytrhni mne	549
30	V tebe, Hospodine, jsem doufal . . . pospěš	232
63	Vyslyš, Bože . . . když prosím	486
54	Vyslyš, Bože, mou modlitbu	420
60	Vyslyš, Bože, mou prosbu	468
19	Vyslyš tebe Hospodin	155
139	Vytrhni mne, Hospodine	1085
58	Vytrhni mne od mých nepřátel	451
15	Zachovej mne, Hospodine	109
68	Zachraň mne, Bože	534
121	Zaradoval jsem se	988
129	Z hlubokosti volám k tobě	1020
75	Známý jest v Judstvu Bůh	608
149	Zpívejte Hospodinu . . . jeho chvála	1145
97	Zpívejte Hospodinu . . . neboť konal zázraky	777
95	Zpívejte Hospodinu . . . zpívejte	767